

BÜNTETŐJOGI TANULMÁNYOK IX.

MTA VESZPRÉMI TERÜLETI BIZOTTSÁGA
VESZPRÉM
2008

BÜNTETŐJOGI TANULMÁNYOK IX.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
VESZPRÉMI TERÜLETI BIZOTTSÁG
GAZDASÁGI- JOG- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI
SZAKBIZOTTSÁG
BÜNTETŐJOGI MUNKABIZOTTSÁG

**BÜNTETŐJOGI
TANULMÁNYOK
IX.**

2008., VESZPRÉM

Készült a Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság,
a Veszprém Megyei Bíróság
és a Zala Megyei Bíróság anyagi támogatásával

Kiadó: az MTA Veszprémi Területi Bizottsága
Felelős kiadó: Mészáros Ernő, akadémikus, a VEAB elnöke
Szerkesztő: Jungi Eszter
Nyomás: VSP Nyomda Kft., Várpalota

ISSN 1586-3077

A szerkesztő előszava

Ismét eltelt egy év és munkabizottságunk ismét újabb kötettel jelentkezik, amely hagyományainkhoz híven felöleli a bűnügyi tudományok minden lényeges területét, a jogtörténettől kezdve a kriminológián át egészen a hatályos tételes joganyagig.

Kérjük a Kedves Olvasót, hogy tekintsen úgy a tartalomjegyzékre, mint egy „tudományos étlapra” és biztosan talál benne kedvére valót.

A sort dr. Kahler Frigyes munkabizottsági elnök nyitja „A jogállam válaszol” című értekezésével, melyben a Ságvári-ügyként elhíresült Kristóf-per történetét dolgozta fel, a tőle megszokott alaposással. Mélyreható kutatásainak eredményét foglalta össze dr. Zinner Tibor kötetünkben közreadott új tanulmányában, míg dr. Botos Gábor az ifjúsági bűnözés hatékony visszaszorításának szükségességéről írt.

Dr. Kánics Éva kolléganő rendszerező áttekintést nyújtott a váddal kapcsolatos fogalmakról, dr. Bejczy Alexa pedig tovább folytatta a titkos információgyűjtés témájának kibontását. Dr. Németh Csaba az embercsempészás, míg dr. Németh Miklós a kábítószerrel visszaélés megítélésének jogalkalmazási nehézségeit vázolta fel. Dr. Csik Attila ezúttal a csalás és az adócsalás elhatárolási kérdéseinek felvázolására vállalkozott.

Szokásaink szerint teret adunk fiatal, tehetséges munkatársaink első szárnypróbálgatásainak is. Ennek a törekvésnek a jegyében került be a kötetbe dr. Göncz Iván és dr. Kiss Judit dolgozata.

Ezúton is köszönetet mondunk dr. Becher Rezsónének, a Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság elnökének, dr. Horváth Györgynek, a Veszprém Megyei Bíróság elnökének és dr. Magyar Károlynak, a Zala Megyei Bíróság elnökének a kötet megjelenéséhez biztosított anyagi erőforrásokért.

A szerkesztő és a szerzők külön köszönetüket fejezik ki a munkabizottság tagjainak szervezőmunkájukért és lelkes támogatásukért.

Jungi Eszter

A JOGÁLLAM VÁLASZOL

Kahler Frigyes¹

I.

Néhány gondolat egy tényállásról

bevezető helyett

A Legfelsőbb Bíróság 2006. március 6-án nyilvános ülésen ítéletet hozott a háborús bűntett és más bűncselekmények miatt halálra ítélt és kivégzett Kristóf László ügyében.² Az alapítételek ellen Kristóf László testvére nyújtott be felülvizsgálati kérelmet, a Budapesti Katonai Bíróság,³ illetve a Legfelsőbb Bíróság⁴ által megállapított bűnösség miatt, akit emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése által elkövetett háborús bűntettben, fogolyszökés bűntettében és hatósági közeg elleni erőszak bűntettében mondtak ki bűnösnek és kivégeztek.

A Legfelsőbb Bíróság ítéletében Kristóf Lászlót az emberek törvénytelen kivégzése által elkövetett háborús bűntett miatt emelt vád alól felmentette, az emberek törvénytelen megkínzása által elkövetett háborús bűntettként értékelt cselekményeket 4 rb. hivatali hatalommal visszaélés bűntettének minősítette, s e miatt, valamint a fogolyszökés bűntette és hatósági közeg elleni erőszak bűntette miatt indított büntetőeljárást megszüntette.⁵

A ítélet kihirdetése felháborodást váltott ki a közéletben egyes értelmiségiek és szervezetek körében, s felháborodásuknak mind az elektronikus, mind az írott sajtóban hangot is adtak. Egyesek a „fasizmus rehabilitálásának” rémlátásáról

---

1 dr. Kahler Frigyes bíró, jogtörténész, egyetemi docens, a Veszprém Megyei Bíróság kollégiumvezetője

2 Bfv. X. 1185/2005/7. sz. ítélet meghozatalában résztvevő: dr. Kónya István a tanács elnöke, dr. Édes Tamás előadó bíró, dr. Akác József, dr. Horváth Ibolya, és dr. Belegi József bírók.

3 B.I. 065/1959. 1959. szeptember 25-én kelt ítéletet dr. Mátyás Miklós tanácselnök, hadbíró őrnagy Baranya László ezredes, Végh József rendőr ezredes, katonai ülnökök összetételű tanács hozta meg.

4 Kt. 094/1959. 1959. november 25-én a Katonai Kollégium Különtanács dr. Ledényi Ferenc hadbíró ezredes elnöklétével, Csonka Tibor ezredes, Liszt Vilmos ezredes, Borgos Gyula rendőr ezredes, Kucsera László rendőr ezredes – ülnökök összetételben járt el.

5 Bfv. X. 1185/2005/7. sz. p.1.

írtak. Az emocionális felhangoktól sem mentes nyilatkozatok azt sérelmezték, hogy a felmentő rendelkezés a Ságvári Endre⁶ – halállal végződő – elfogásában résztvevő csendőrnymozgót mentesítette az emberek törvénytelen kivégzése által elkövetett háborús bűntett terhe alól. Álláspontjuk lényege szerint, mindazok, akik az antifasiszta Ságvári Endre hatósági elfogásában résztvettek büntetőjogi-lag is bűnösök, így Kristóf László felmentésével valójában a „fasiszta rendszer” mellett, az antifasiszta mozgalommal szemben foglalt állást az ítélet.

Mi az igazság ebben a kétségtelenül kusza ügyben? Azt előre kell bocsátani, hogy a Legfelsőbb Bíróságnak egy olyan ügyben kellett eleget tennie jogállami igazságszolgáltatási kötelezettségének, melyben az alapügyben eljáró katonai tanácsok a tényállás felderítésére vonatkozó kötelezettségüknek sem tettek eleget. E helyett a tényállást a koncepciók perében ismert módon konstruálták meg, másrészt – s ez a dolog súlyosabb oldala – a büntetőjogi bűnösséget nem mint a büntetőjog belső szabályai szerint megállapítandó kategóriát kezelték, hanem azt egy előre eldöntött politikai követelménynek alávetve mondták ki.⁷

A felülvizsgálati eljárásban⁸két kötöttsége volt az eljáró tanácsnak. Kötve volt a felülvizsgált ítélettel megállapított tényálláshoz,⁹ valamint a megtámadott határozat meghozatala idején hatályos jogszabályokhoz.¹⁰

Ez a jogszabályi helyzet azt eredményezte, hogy a Legfelsőbb Bíróságnak egy megalapozatlan és koncepciók elemeket tartalmazó tényállás alapján kellett egy kardinális jogkérdést elbírálnia, nevezetesen, hogy a vádlott bűnös volt-e a vád tárgyává tett háborús bűncselekmény elkövetésében.

A tényállás tekintetében

a kutató vizsgálódásának azonban nincsenek korlátai. Ahhoz, hogy az ügyben világosan lássuk a történéseket, tekintsük át – a rendelkezésre álló anyag alapján – mit állapítottak meg tényállásként az eljáró hatóságok, s próbáljuk meg rekonst-

6 Dr. Ságvári Endre (1913. október 4. Budapest – 1944. július 27. Budapest) jogász, kommunista politikus, 1936-tól a fővárosi elöljáróság alkalmazottja. A Magyar Szociáldemokrata Párt tagjaként 1937-től a kommunista befolyás alatt álló Országos Ifjúsági Bizottság munkatársa. Megszervezte a Tompa u –i nyilas pártközpont elleni támadást(1937.szept. 16- án), amelyért 1939. június 20-án 8 hónapi szabadságvesztésre ítélték. Szabadulása után az illegális kommunista párt (MKP) tagja lett, majd 1943-tól a Békepárt néven működő kommunista párt egyik vezetője.

7 Erre utal már a nyomozás során is számos tanú kihallgatásánál alkalmazott hatósági figyelmeztetés: „Önt Ságvári Endre elvtárs gyilkosainak ügyében fogom tanúként kihallgatni....”

8 A többször módosított 1998. évi XIX. tv. (továbbiakban: Bc.) a felülvizsgálati eljárásról rendelkező szabályai a 405.§. -429.§. A 405.§.(1) bek. a/ - d/ pont és a 406 §.(1) bek a - c/ pont és a (2) bek. sorolja fel, hogy melyek a felülvizsgálati eljárás okai.

9 Bc. 420. §. (1) bek.

10 Bc. 420. §. (2) bek.

ruálni – sine ira et studio - mi történt a hűvösvölgyi Nagy Béla féle cukrászdában [ma Remiz kávéház] 1944. július 27-én.

Ságvári Endre halálával kapcsolatos első hatósági vizsgálatot és tényállás megállapítást nem sokkal az események után a csendőrség végezte.¹¹ 1944. augusztus 2-án¹², a vizsgálat eredményéhez képest Cselényi Antal, Kristóf László és Pétervári János rendőr kitüntetésére tettek előterjesztést.

Az itt megállapított tényállás szerint az előállításával szemben ellenálló Ságvári Endrével Kristóf és Cselényi dulakodott, miközben Ságvári a „szomszéd asztalon lévő táskájából előrántotta pisztolyát és tüzelni kezdett”. Lövései Kristóf jobb combját, Cselényi jobb vállát találták el, Péteri Jánost pedig hasba lőtte. A sebesült Cselényi – így az előterjesztés – a cukrászdából kimenekülő Ságvári Endre után ment, aki [Cselényi] „lövéseitől eltalálva holtan rogyott össze”. Arról, hogy Ságvári lelövése pontosan hol és milyen módon történt, nem tett említést az előterjesztés.

Ezt követően a – többek között – Palotás Ferenc (1913) volt csendőr törzsőrmester ellen folyamatban volt büntetőeljárásban érintette magyar bíróság a Ságvári Endre halálával összefüggő történéseket 1949. november 1-jén kihirdetett ítéletében.¹³ Az itt tett megállapítások azért is fontosak, mert az 1959-es ítéletben – lényegüket illetően – újból megjelennek.

A hivatkozott ítélet tényállása többek között¹⁴ megállapította: Kristóf László csendőrnyomozó törzsőrmester 1944 júliusában feladatul kapta Sugár György figyelését, akiről megállapította, hogy a tömpe Andor fedőnéven ismert Ságvári Endrével tart kapcsolatot. Követve Ságvári Endre útját, 1944. július 27-én behatoltak Budán a hűvösvölgyi Nagy – féle cukrászdába. Ságvári Endre „menekülni igyekezett, mire nagy kavarodás (sic!) támadt. A kavarodásban több lövés hangzott el és Ságvári bizonyíthatóan egy, de feltehetően több lövéstől találva a cukrászdában menekülés közben lerogyott. Testét egy autóba tuskolták, azonban rövid időn belül kiszendvedt. A gépkocsivezető Szabó¹⁵ és egy Kristóf nevű nyomozó is megsebesült a kavarodás közben, ki nem derített körülmények között, lehetséges, hogy amint a nyomozók össze-vissza lövöldöztek véletlenül találtak

---

11 Czigány József volt csendőr ezredes vallomása a per 1959. szept. 9-i tárgyalási napján. Tárgyalási jegyzőkönyv (továbbiakban: Jkv.) p. 10-104.

12 Csatolva a B.I. 065/1959. iratokhoz.

13 Budapesti Büntetőtörvényszék B.XLV. 17055/1949/4 Az eljáró tanács: Dr. Kiss Endre tanácselnök, dr. Gábor László, dr. Tóth Ferenc bírák, Berki András, Gál Lajos ülnökök.

14 A bíróság az 1945. évi VII. tv 11.§. (5) bek. ben meghatározott háborús bűntettben mondta ki bűnösnek Palotás Ferencet – a Ságvári Endre elfogásában való részvétel mellett azért is, mert kommunisták elleni nyomozásokban vett részt, amikor is 50 – 60 foglyot megkínóztak, többek között Braun Éva kommunista ellenállót. Palotást ezért az első fokú bíróság halálra ítélte.

15 Névelírás, helyesen Pétervári.

el ezeket.” Megjegyezte még az ítélet: „Valóban lehet, hogy Cselényi adta le a halálos lövést...”

A másodfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság¹⁶ a fenti tényállásból – iratellenesség okán – kirekesztette¹⁷ a Ságvári Endre elfogásával kapcsolatos megállapításokat. A tényállás egyéb megállapításait elfogadta.¹⁸ Nem látta bizonyítottnak azonban, hogy Palotás a nyomozók között volt, amikor azok Ságvári elfogására megjelentek.

Az ügyben a következő lépésre csak 1958. januárjában került sor, amikor is az 1956-os forradalom és szabadságharc megtorlására indított eljárások kiegészítéseként, a hatalom újabb csapást akart mérni a volt csendőrökre.¹⁹

„Kommunisták és hazafiak ellen irányuló nyomozásban tevékenyen résztvevő volt csendőrök és volt horthysta detektívek résztvettek kommunisták és hazafiak elhurcolásában, kihallgatásában és meggyilkolásában is”²⁰ jelentette ki a nyomozást elrendelő határozat.

Az 1949-ben jogerősen életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt Palotás Ferencet újból eljárás alá vonták, mert „...alaposan gyanúsítható azzal, hogy 1944-ben résztvevő kommunisták üldözésében és Ságvári Endre elvtárs meggyilkolásában.”²¹

A nyomozás – amelynek egyes részleteire még kitérünk – eredményeként a Legfőbb Ügyészség Politikai Osztálya porújítási indítványt terjesztett elő.²² „Ságvári Endre pisztolyt rántott és Kristóf László csendőrnnyomozóra rálöve menekülni próbált. Dulakodás kezdődött, melybe Palotás Ferenc is bekapcsolódott

16 B.IV. 6249/1949 – 1949. december 28. A tanács összetétele: Dr. Jankó Péter tanácselnök, dr. Téglás István előadó bír, dr. Lázár Miklós bír, Jónás Imre és Ligeti Béla ülnökök.

17 Hivatkozással az 1949. évi XI. tc.67.§.(2) bek. re.

18 Az elsőfokú bíróság által az emberek törvénytelen kivégzésével megvalósított háborús bűntettet nem találta bizonyítottnak.

19 A nyomozás elrendelését Korom Mihály rendőr alezredes 1958. január 23-án hagyta jóvá. Belügyminisztérium V. 10-52191/1959 – Megnyitva 1958. január 31., lezárva 1959. június 19., csatolva a B.065/1959 ügy nyomozati irataihoz.

20 Jogszabályi hivatkozás: az 1953. évi 13.tvr 13.§, illetve A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása (továbbiakban BHÖ) 82. c. pont (amely a 81/1945 (II.5.) ME. sz. rendeletnek és az 1440/1945 (V.1.) ME. sz. rendeletnek az 1945.évi VII. tv. -nyel törvényerőre emelt szövege. E szerint : Háborús bűnös az „aki a megszállott területek lakosságával vagy a hadifoglyokkal való bánás tekintetében a háborúra vonatkozó nemzetközi szabályokat súlyosan megsértette vagy a visszacsatolt területek lakosságával, a rábízott hatalommal visszaélve, kegyetlenkedett, vagy aki általában akár belföldön, akár külföldön felbujtója, tettese, részese volt emberek törvénytelen kivégzésének vagy megkínzásának.”

21 1958. jan.31. napján kelt határozat. A nyomozás kiterjedt még a korábban eltűntnek, majd halottnak hitt Kristóf László (1911) volt csendőr nyomozó törzsőrmester, Balassa Jenő (1910) volt csendőr nyomozó főtörzsőrmester, Csontos András (1907) volt csendőr nyomozó főtörzsőrmester, Katona Lajos (1909) volt csendőr nyomozó törzsőrmester, Molnár Mihály (1908), Kulcsár Lajos (1914), Sebestyén Árpád (1917), Bártfai Sándor (1914) volt „horthysta politikai detektív”, Láng István (1912) volt „polgári ruhás rendőr őrmester”, Bujdosó József (1903) volt csendőr főtörzsőrmester, Puska Imre (1909), U. Kovács László (1908) volt „horthysta politikai detektív” ellen is ugyancsak „emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése által elkövetett (háborús) bűntett” miatt.

22 1959. Bfl.60280. számon 1959.július 11-én, a Bp.216. (3) bek. és 213.§.(1) bek 4. pontjára, tehát új bizonyíték felmerülésére hivatkozással. A perújítási indítványt dr. Szaki József a legfőbb ügyész első helyettese írta alá.

és Kristóf Lászlóval együtt több lövést adott le Ságvári Endrére, aki halálos sebet kapott, néhány lépés után összeesett és kórházba szállítás közben meghalt.”

Milyen fontosabb adatokat tárt fel

a nyomozás ?

A terjedelmes nyomozati anyagnak a Ságvári Endre elfogására és halálos sebesülésére vonatkozó része roppant ellentmondásos. A vádlottak vallomásait nem számítva egyik fontos tanú Szabados Lajos,²³ akivel Ságvári Endre elfogásakor találkozott. Szabados szerint, amikor a nyomozók megjelentek őt [ti. Szabadost] megkötözték. Ezt láva a pincérnő kérte, hogy fizessenek. Ságvári a kabátjába nyúlt, mintha a pénztárcáját venné elő, azonban nem fizetett, hanem pisztolyt rántott és belelőtt az egyik nyomozóba. (Kiemelések tőlem. K.F.) Ságvári menekülni próbált, de dulakodtak vele, miközben lövöldözés volt. A dulakodás során Ságvári kiszabadította magát, egy szembe jövő „nagy testű” nyomozót hasba lőtt. A kapu felé menet a nyomozók lőnek rá, 4–5 lövés érhetne „de ezek akkor közvetlenül halálos lövések nem lehettek”. A bejárathoz érve – mert a nyomozók kiabáltak, hogy fogják meg – egy katona és egy BESZKÁRT alkalmazott útját állta, felbuktatta. Bukdácsolva menekült, már kint, amikor a nyomozók, többek között Palotás, a kapuból lőttek utána. A lövések hatására hasra vágódott, majd meghalt.

A cukrászda felszolgálónője Fenyő Manóné²⁴ a dulakodásra figyelte fel. Láta, hogy Ságvári az egyik nyomozót *lábon* lőtte, majd „a kövér férfit, aki bejött meglőtte.” Dulakodás közben kibujt a kabátjából, így sikerült elmenekülnie és kikerült a cukrászdából. A tanú szerint Palotás Ságvári után ment és hátulról lelőtte. (Kiemelés tőlem. K. F.)

Figyelmet érdemel még Bagdi Mihály (1933!) szemtanú kihallgatása.²⁵ Ez a tanú, aki kihallgatása idején belügyi dolgozó, 1944 júliusában még csak 11 éves. Vallomása szerint határozottan emlékszik a 14 évvel korábbi eseményekre és állítja, hogy Ságvárit előlről érte a lövés. Arról is beszélt a tanú, hogy a lövedék Ságvári Endre hátán távozott. Vallotta azt is, hogy nem az utcán, hanem az *épületben* történt a halálos lövés. (Kiemelések tőlem. K. F.)

Sugár György tanúvallomásában előadta:²⁶ Ságvári „Egy nyomozót leütött, egyet pedig agyonlőtt, majd kifelé rohant a cukrászdából. Akit leütött *az a hátába*

---

23 Vallomását leírta 1958. február 28. napján. Vallomása szóban nyomozati iratok III. kötet p.50-51.

24 Vallomása a nyomozati iratoknál II.kötet.p.5.

25 1958. febr. 26. Vallomás a nyomozati iratoknál, de a Vádirat erre a vallomásra nem hivatkozik.

26 1958. április 24. A Vádirat nem hivatkozik a vallomásra, mint bizonyítékra.

lőtt és ő az ajtóban holtan esett össze”. Sugár hozzátette „Szikra elvtárs elbeszéléséből” ismeri a történeteket. (Kiemelés tőlem. K. F.)

A szemtanúk vallomásai közötti lényeges eltéréseket sem a nyomozás, sem a tárgyalás során nem tisztázták a hatóságok.

A nyomozás megkísérelte tisztázni a használt *fegyverek kérdését*. Az adatok itt sem egyértelműek.

Palotás – aki helyszíni szemle útján igyekezett cáfolni, hogy Szabados és Fenyőné tanúk nem láthatták, hogy ő Ságvárira lőtt²⁷ - a lövöldözés után összeszedte a cukrászdában maradt fegyvereket. „2 pisztolyra emlékszem, de lehet, hogy 3 volt”²⁸ – vallotta. Megtudjuk, hogy a csendőröknek kiskaliberű pisztolyuk volt.²⁹ Palotás úgy vélekedik, hogy az általa összeszedett pisztolyok közül egy nagyobb volt, s ez lehetett Ságvárié. Olyan vallomása is van, miszerint Cselényi Antalnak volt nagyobb – 7, 65 mm-es – pisztolya³⁰.

A nyomozati iratoknál elfekszik egy - a történeti tényállás megállapításánál alapvetően fontos - bizonyíték, a Ságvári Endre holttestének vizsgálatáról készített *boncolási jegyzőkönyv*, amelyet dr. Tamáska Lóránd „rendőrboncnok”³¹ készített a holttest 1944. augusztus 3-i boncolásakor.³²

A boncolás eredményét rögzítő jegyzőkönyv tartalmára azonban sem a vádhatóság, sem a bíróságok nem fordítottak figyelmet. Hogy miért, arra később még visszatérünk. A Vádirat felsorolja ugyan a bizonyítékok sorában, de érdemben nem értékelte.

A tényállás tisztázásához fontos tény – a nyomozás során is felmerült – hogy a lábán lőtt Kristófot még egy lövés érte a jobb vállán. A röntgenfelvételen látható lövedéket 1959. április 23-án operálták ki a rabkórházban Kristóf vállából. A fegyverszakértő szerint a lövedék 6, 35 mm-es pisztolygolyó.³³

*A vádirat*³⁴

e kérdés tényállást illetően az alábbiakat tette vád tárgyává:

27 1959. május 26. kihallgatás.

28 1958. február 2-i vallomása.

29 6, 35-ös Liliput, amelyből „spórolásból” Long Rife 6 mm-es lőszert lőttek ki.

30 1958. febr. 11-i vallomása.

31 Mai szóhasználattal rendőrorvos szakértő

32 Naplósám 2037. Az iratoknál a Belügyminisztérium 68-as - népköztársaság címeres - pecsétjével hitelesített másolat található. Nyomozati iratok IV. kötet.p.4.

33 BM. Országos Rendőrkapitányság Technikai Osztály szakvéleménye

34 A Katonai Főügyészség B.VII. 020/1959 - 1959. augusztus 22-én kelt vádiratát Dr. Vig István őrnagy főügyészségi ügyész írta alá. Továbbiakban: Vádirat.

„A fasiszta pribékek a legkegyetlenebb kínzási módszereken kívül nem riadtak vissza attól sem, hogy az illegális Kommunista Párt egyik vezetőjét dr. Ságvári Endrét 1944. július 27-én egy budai cukrászdában agyonlőjék, az ebben résztvevő pribékeket pedig kormánykitüntetésben részesítették, Kristóf László és Palotás Ferenc³⁵ csendőrnyomozókat.”³⁶..... „I. r. Kristóf László résztvevő dr. Ságvári Endre meggyilkolásában. Fegyveréből lőtt dr. Ságvári Endrét. E cselekményéért ő is kitüntetésben részesült.”³⁷

E tényállás alapján a vád a BHÖ 82.pont (e) alpontjában foglalt – halállal is büntethető – háborús bűntett.

Az első fokú eljárásban megállapított tényállás³⁸

előrebocsátja Kristóf László vonatkozásában: „Vádlott 1944 nyarán résztvevő Ságvári Endre elvtárs nyomkövetésében, leleplezésében, elfogásában és megölésében.”³⁹ Az ítélet a továbbiakban rögzítette, hogy a nyomozó szervek mielőbb igyekeztek megtalálni és őrizetbe venni a már évek óta illegalitásban élő Ságvári Endrét.

A nyomozók „ellenőrzési körük alá tudták vonni Sugár György illegális kommunistát”, akinek „nyomonkövetésére” parancsot kapott „.....1944. július 27 én Cselényi Antal detektív, Kristóf László csendőrnyomozó, Palotás Ferenc csendőrnyomozó.....hogy Pétervári r.[endőr] őrm.[ester]gépkocsiján végezzék a figyelmet.”⁴⁰

Sugár György figyelése során észlelték, hogy a megfigyelt személy találkozik Szabados Lajossal, s ezt követően a nyomozók Szabadost követték. „Ezt követően Szabados találkozott Ságvári Endrével... A két személy kerülő utakon egyik hűvösvölgyi cukrászdába ment és annak kerthelyiségében foglaltak helyet és

---

35 Palotás Ferenc ellen Vádiratban nem emeltek vádat. Mint említettük az ő terhére az ügyész perújított, s így került az ügyek egyesítésre, s lett a B.I. 056/1959 sz. ügyben Palotás Ferenc s XIII. r. vádlott. Palotást korábban kétszer engedték ki a börtönből, majd a forradalom után újból megkezdte büntetésének töltését. A terhére benyújtott perújítást a Legfelsőbb Bíróság elfogadta (T. B.50/1859).

36 Vádirat p.4.

37 Vádirat. p.5.

38 Budapesti Katonai Bíróság B.I. 065/1959 ítélete, továbbiakban: Ítélet. I.

39 Ítélet I. p.14. Az ítélet ezután részletezi, hogy az I. r. vádlotról úgy tudták a hatóságok, hogy „bombatámadás érte és megsemmisült”(sic!) Nem jelentkezett a csendőrök igazoltatását végző bizottság előtt sem.”....ezt a körülményt ügyesen kihasználta”. Korábbi okmányait, amelyben nem szerepelt csendőr volt – ezeket fedett nyomozói munkájához kapta – felhasználva más országrészbe költözött és „új életet kezdett”. „Így történhetett meg az, hogy bár elfogadott tény volt már évek óta, hogy Ságvári Endre elvtárs elfogásában is részt vett, sőt egyik társát a jelenlegi XIII. r. Vádlottat ezért előzőleg el is ítélték, vele szemben mégsem indult eljárás, mert halottnak hitték....” Ítélet p.15.

40 Ítélet.I.p.30.

fagylaltot fogyasztottak.⁴¹” Annak tisztázására, hogy a két személyt őrizetbe vegyék e, vagy csak a megfigyelést teljesítsék, Cselényi a parancsnokától utasítást kért telefonon. „.....Juhász István – az azóta halálra ítélt cső.[csendőr] nyomozó alhadnagy” azt az utasítást adta, hogy az „őrizetbevételt feltétlen foganatosítsák”. Szabados Lajossal szemben – a nyomozók megegyezése szerint – Kristóf és Palotás, Ságvárival szemben Cselényi és Pétervári intézkedik. Az ítélet megállapítja, hogy Pétervárinak nem volt pisztolya. „A csoport tagjai a csőre töltött és kézben tartott (sic!) pisztollyal léptek be a cukrászda helyiségébe...”⁴²

Cselényi megkezdte Ságvári, Kristóf pedig Szabados igazoltatását. Szabados nem tanúsított ellenállást „hanem látva a helyzetet, megadta magát a sorsának, miközben Palotás vádolt megkezdte annak⁴³(sic!) összekötözését.”

Cselényi igazoltatási felhívására Ságvári Endre „először illegális igazolvánnyal próbálta kilétét fedni, azonban ekkor Cselényi őt felismerte és »kár a gőzért Endre« szavakkal megadásra szólította fel.”⁴⁴

„Ságvári Endre azonban az ott keletkezett zűrzavarban, pillanatnyi előnyhöz jutott és sikerült az aktatáskájában lévő pisztolyát magához venni és ennek birtokában menekülni próbált”.⁴⁵

A tényállás további megállapítása szerint Kristóf és Pétervári sietett Cselényi segítségére és Kristóf Ságvárit földre rántotta, „miután kezét elkapta, azt fegyverrel együtt a betonra szorította. Közben Ságvári pisztolyából több lövést adott le, de ugyancsak lövöldöztek most már – meg nem állapítható mérvben és nem tisztázott körülmények között – a csendőrnnyomozók is. A lövöldözés során egy lövés, amely feltehetően Palotástól, vagy Cselényitől származott Kristófort találta el *derék tájon*, mire az erejét veszítette, kezei közül kiengedni kényszerült Ságvári Endrét. Ugyanezen idő alatt Ságvári Endre egyik lövése eltalálta a gépkocsivezetőt is, aki haslövést kapván nyomban elesett. Ez alatt Szabados látván a helyzetet menekülni igyekezett, de őt Palotás ebben megakadályozta. Ebben a helyzetben Ságvári Endre igyekezett a helyiséget futva elhagyni és menekülni, mivel őt Palotás mással lévén elfoglalva nem tudta megakadályozni, ugyancsak *Kristóf és Pétervári is magatehetetlen állapotban voltak*, így Ságvári elvtársnak sikerült a helyiség ajtajáig eljutni, ahol őt egy katona és egy MÁV alkalmazott feltartóztatta.....”⁴⁶ (Kiemelés tőlem. K. F.)

41 Ítélet.I.p.31.

42 Uo.

43 Ti. Szabadosnak Uo.

44 Ítélet I. p.32.

45 Uo.

46 Uo.

Az ítélet szerint „Ezen idő alatt Cselényi felocsúdva meglepetéséből, utána rohant a már a helyiségen kívül lévő Ságvári Endrének, akit sikerült lőtávolságra utolérnie és az épület melletti sövénynél *hátulról lelőtte*.⁴⁷ (Kiemelés tőlem. K. F.)

Megállapította még az ítélet, hogy Ságvári a kórházba szállítás közben meghalt, ugyancsak életét vesztette a haslövést szenvedett Pétervári is. Kristóf László és Cselényi „akik csak könnyebb sérülést szenvedtek” felgyógyultak. Cselényi „később nyugatra távozott és jelenleg is ott van.”⁴⁸

Az első fokú ítélet Kristóf László védekezését részletesen leírta ugyan, de nem fogadta el Kristóf ténybeli előadásait.⁴⁹ Kristóf tagadta, hogy tüzelt volna, s állította, hogy szolgálati pisztolya nem volt nála, azt otthon hagyta, mert nem készült elfogásra, csak megfigyelésre. Állította, hogy ő csak birkózott Ságvárival, „*melynek során megsérült*”⁵⁰(Kiemelés tőlem K. F.) ugyanis Cselényi segítségére sietett, „amikor már ott tűzharc kezdődött”.⁵¹ A bíróság ezzel szemben azt állapította meg, hogy Kristóf nem szavahihető, s volt nála fegyver, amelyből lövéseket adott le Ságváriira, de azok nem találtak.⁵²

Az ítélet fogalmazása szerint „Ságvári Endre megölését I. r. vádlott ugyan Cselényinek tulajdonította, de azt megelőzően közbeiktatta azt a mozzanatot, hogy, amikor Ságvári menekült, akkor Palotás volt az aki utána ugrott, fegyverével tarkón ütötte őt, amikor fegyverét is elejtette.”⁵³

Az elfogással kapcsolatosan Palotás Ferenc vallomására is kitért az ítélet.⁵⁴E szerint Palotásnál nem volt fegyver, ezért ment Kristóf után, hogy megköttözze Szabadost. Tagadta, hogy fegyverrel megütötte volna Ságvárit, s hogy lövést adott volna le. Állítása szerint Kristóf adott le lövéseket.

Palotás vallomását – most már nem állította, mint korábbi perében, hogy nem volt jelen az elfogáskor – annyiban elfogadta a bíróság, amennyiben terhelő volt Kristófra nézve, továbbá, hogy Palotás aggályoskodott és felettesének telefonált az elfogási parancs ügyében. Nem fogadta el ugyanakkor, hogy Palotás fegyvertelen volt, noha ezt feleségén kívül Czigány csendőr ezredes – az egykorú értesülése alapján – vallotta.⁵⁵ Az ítélet megállapítása szerint „Palotás is jelen volt az

---

47 Uo.

48 Uo.

49 Ítélet. I. p.34 - 35.

50 Uo.p.34.

51 Uo.

52 Ítélet. I. p.37.

53 Ítélet. I. p.35.

54 Uo.

55 Jkv. p.101-103.

elfogásnál, abban tevékenykedett, sőt fegyverrel is rendelkezett, melyből lőtt is, de találatot nem ért el.”⁵⁶

A bíróság objektív tényként kezelte – tanúvallomások alapján –, hogy a cukrászdában 10 -20 lövés történt, „...a helyszínen egy nagyobb és két kisebb fegyvert találtak és, hogy Ságvári Endre megölése *a helyiségen kívül történt .... feltehetően Cselényitől....*”⁵⁷

Megállapította még az ítélet „..... hogy Kristóf valóban megsebesült, mégpedig két helyen, a deréktájon és a karban...”⁵⁸

A Kristóf karjába fúródott kis „méretű lövedéket” a nyomozás során operálták ki a vádlott karjából. Rögzítette még az ítélet, hogy „.....Cselényi különleges típusú, kisméretű fegyverrel rendelkezett .... Ságvári Endre viszont nagyméretű fegyverrel rendelkezett.”⁵⁹ Nem fogadta el a bíróság, hogy a 7, 65-es pisztoly Cselényié volt.

Fontos megállapítás még, hogy a „két kisméretű és egy nagyméretű fegyverből.....*több- kevesebb lövedék ki volt lőve*”⁶⁰ (Kiemelés tőlem. K.F.)

Ezzel a tényállás megállapítása e vádkörben be is fejeződött.

A bíróság úgy állapította meg ítéletében a tényállást, hogy meg sem jelölte azokat a konkrét bizonyítékokat, amelyekre alapozta ténymegállapításait (a vádirat ezt legalább megtette). Nem beszélve arról, hogy a kihallgatott tanúk vallomása koránt sem egybehangzó,⁶¹ nem is beszélve a már említett *boncjegyzőkönyvről szó sem esik az ítéletben*.

Hiányzik a helyszín leírása is, amelyre ugyancsak különbözőek a vallomások. Pedig a bíróságnak az akkori perrend szerint is törvényi kötelezettsége volt az ítélet indokolása. „Ki kell fejteni, hogy a bíróság azokat [ti. az egyes bizonyítékokat. K. F.] miért fogadta el valónak...”⁶² A törvényhelyhez fűzött hivatalos kommentár szerint⁶³ A 184.§.-ban előírt indokolási kötelezettségnek pusztán a tanúk nevének felsorolása csak akkor felel meg, ha a tanúk vallomása lényegében egybehangzó. De nem felel meg ...,ha a tanúk vallomása lényeges részekben eltérő, sőt határozottan ellenmondó. Ilyen esetekben a bíróság az ellentmondó adatokat mérlegelni és mérlegeléséről az ítéletben beszámolni köteles.”

56 Ítélet.I.p.38.

57 Ítélet.I.p.35

58 Uo.

59 Uo.p.35-36.

60 Ítélet. I.p.38.

61 Ennek ellenére az ítélet a „nagyszámú tanú nyilatkozata” kifejezést használja.

62 A büntető perrendtartásról szóló, az 1954. évi V. törvénnyel és az 1957. évi 8. számú törvényerejű rendelettel módosított 1951.évi III. törvény, megjelent kommentárral Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest 1957– a továbbiakban Bp.- 184.§.(3) bek. A törvény szövegére paragrafusokra, a kommentárra oldalszáma utalva hivatkozunk.

63 Bp. p.557.

Az indokolási kötelezettség nem teljesítéséhez a Bp. súlyos jogkövetkezményt, az ítélet hatályon kívül helyezését kapcsolja.⁶⁴

Mindez talán be is következik, ha ez a büntetőeljárás nem két előre meghatározott koncepció mentén folyt volna, amelyre később visszatérünk.

A másodfokú eljárásra

a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Katonai Kollégiumának Különtanácsa⁶⁵ előtt zárt fellebbezési eljárás keretében került sor 1959. november 25-én.

Az első fokú ítélet ellen a katonai ügyész többek között *Palotás Ferenc terhére súlyosításért* fellebbezett (más szóval halálbüntetés kiszabásáért), *Palotás és védője*⁶⁶ az első fokú bíróság *ítéletét tudomásul vette*⁶⁷.

Kristóf László és védője⁶⁸ a tényállás részben téves megállapítása miatt, enyhítés végett fellebbeztek⁶⁹ (Kristóf az egyéb vádpontok tekintetében bűnösnek érezte magát). Bejelentették továbbá, hogy kegyelmet kérnek. Az ügyész Kristóf vonatkozásában nem fellebbezett.

A jogerős ítéletben⁷⁰ a *tényállást* illetően a fellebbezési fórum túllépet minden, a nyomozás során már felbukkanó, és az elsőfokú bíróság által nem indokolt ellenmondáson. „A Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú bíróság ítéletének felülbírálásánál azt tapasztalta, hogy a katonai bíróság valamennyi vádlott tekintetében helytállóan állapította meg a tényállást.” Az I. r. vádlott és védője, valamint a XIII. r. vádlott és védője a katonai bíróságnak Ságvári Endre letartóztatásával, illetve meggyilkolásával kapcsolatban rögzített tényállását támadták..... A katonai bíróság részletesen foglalkozik a vádlottak fenti védekezésével és lényegében azt állapítja meg, hogy *mindketten résztvettek Ságvári Endre és társa elfogásában*, ezen keresztül *közreműködtek* abban, hogy a velük lévő *harmadik csendőr* végülis (sic!) Ságvári Endrét pisztolylövéssel *halálosan megsebesítette*⁷¹ (Kiemelések tőlem. K. F.)

---

64 Bp. 203.§.(1) bek. c/ pontja. Hatályon kívül helyezési ok, ha „a bíróság a 184.§.(3) bekezdésében meghatározott kötelezettségének nem tett eleget és ennek következtében nem állapítható meg, hogy ítéletét mire alapozza”. Vö. még: Bp. kommentár p.607 – 612.

65 A Különtanács hatáskörét az ügyben az 1957. évi 34. tvr. 13.§. (1) bek. alapozta meg, miután a legfőbb ügyész az ügyet a különtanács elé terjesztette.

66 Dr. Gáspár Miklós kirendelt védő látta el mindkét fokon Palotás védelmét.

67 Jkv. p.175.

68 A védelmet mindkét fokon dr. Endrődi László meghatalmazott védő látta el.

69 Jkv. p. 175.

70 Katf. Kt.094/1959 a továbbiakban: Ítélet. II. p.

71 Ítélet. II. p.2-3.

Kifejtette a másodfokú ítélet: lényegtelen részlet, hogy „a közösen végrehajtott cselekmény során” kinél volt fegyver, s kinél nem. „Annál is inkább nincs jelentősége a annak a részletes feltárásának (sic!), hogy I. és XIII. r. vádlott fegyveresen, vagy fegyvertelenül vettek részt a támadásban, mert a katonai bíróság tényként állapítja meg, hogy Ságvári Endre halálát okozó lövést nem a vádlottak, hanem a velük lévő harmadik csendőr adta le....Tény, hogy az I. r. vádlott tevékenysége folytán *leplezték le* Ságvári Endrét.”⁷² (Kiemelés tőlem. K.F.)

Úgy tűnik tehát, hogy a fellebbezési fórumot sem érdekelték, hogy a tanúvallomások ellenmondásai nincsenek feloldva, hogy az ügyben rendelkezésre álló objektív bizonyítékok mit tartalmaznak, s, hogy az elsőfokú bíróság indokolási kötelezettségét súlyosan megszegte.

Mi történt tehát a hűvösvölgyi cukrászdában?

A nyomozás kezdettől fogva nem törekedett a való tényállás felderítésére, ezért vannak olyan mozzanatok, amelyet ma már nem lehet pontosan rekonstruálni. A lényeges kérdésekre azonban választ kaphatunk.

Az előzményeket illetően tény, hogy Kristóf László, Cselényi Antal, Palotás Ferenc csendőrnnyomozók Pétervári János rendőr őrmester gépkocsijával együtt figyelték meg 1944. július 27-én Sugár György illegális kommunistát, akit Nógrádverőcétől Budapestig követtek. Délután Sugár találkozott Szabados Lajossal. Ezután a nyomozók Szabadosot figyelték, aki Ságvári Endrével találkozott a Hűvösvölgyben a Nagy-féle cukrászdában. Cselényi telefonon utasítást kért parancsnokától – Juhász alhadnagytól⁷³ – a két személy elfogását illetően. A felettes parancsnok utasította tehát Cselényit az elfogás végrehajtására. Ezt a parancsot Palotás Ferenc telefonon visszakérdezte, de a parancsnok korábbi utasítását megerősítette.

A cukrászdába belépő csendőrök közül Cselényi Ságvárit igazoltatta úgy, hogy közelükben tartózkodott a fegyvertelen Pétervári. Kristóf László e közben Szabadossal szemben intézkedett, Palotás segítségével.

Semmi sem bizonyította, sőt inkább a szituáció ellene szól annak az ítéleti megállapításnak, hogy „a csoport tagjai csőre töltött és kézben tartott pisztollyal léptek a cukrászdába.” Pétervárinak és Palotásnak az volt a feladata, hogy megkötözzék a foglyokat. Ez aligha volt lehetséges kézben tartott pisztolyokkal. Ké-

⁷² Uo.p.3.

⁷³ Juhász már korábban kivégezték, így az ügyben nem lehetett meghallgatni.

sőbb 3 pisztolyt találtak a helyszínen.⁷⁴ Ezek közül két kiskaliberű pisztoly volt a csendőröké. Mindez inkább azt támasztja alá, hogy két csendőrnél – Cselényinél és Kristófnál⁷⁵ volt fegyver az akcióban.

Az a tény, hogy személyének felismerése után ellenállást tanúsító Ságvári „az ott keletkezett zűrzavarban” ki tudta venni aktatáskájából pisztolyát arra mutat, hogy dulakodás volt (Cselényi és Ságvári között, ebbe avatkozott be Kristóf), ami ugyancsak aligha képzelhető el kézben tartott fegyverrel.

Más oldalról megközelítve: Ha a csendőrök valamelyikének kezében van a csőre töltött pisztoly, miként volt Ságvárinak ideje arra, hogy a vele szemben lévő Kristóft *lábon*⁷⁶ löjje – s nem derékon, ahogy azt a katonai bíróság ítélet állítja –, vállon löjje Cselényit és *hasba löjje* Pétervárit. Ságvárinak a három lövés leadására csak akkor lehet ideje, ha a csendőrök fegyverei nincsenek kézben. Nem változtat ezen az sem, hogy Kristóf, amikor földre szorította Ságvárit, ő még a *betonba* is adott le lövéseket.⁷⁷

Itt kell megjegyezni, hogy a katonai bíróság másik ténymegállapítása – mely szerint Ságvári a pisztoly magához vétele után „ennek birtokában menekülni próbált” - ugyancsak valótlan. Ságvári csak miután két embert súlyosan, egyet pedig halálosan megsebesített kezdett menekülni.

Ságvári lövéseit viszonzva dördültek el lövések a nyomozók részéről is. Ha túlzottnak is találjuk a cukrászdában leadott 10 – 20 lövést (a 3 fegyverből – mint emlékszünk „több kevesebb” lövedék volt kilőve⁷⁸) valószínű, hogy a csendőrök fegyvereiből is esett 4-6 lövés. Ezekből egy találhatta el Kristóf vállát, amelyet a nyomozás során távolítottak el, s amelyről annyit lehet megállapítani, hogy 6, 36 kaliberű – ez a csendőrségnél rendszeresített kaliber – fegyverből kilőtt lövedék volt. *A fegyver azonosítására azonban nem volt lehetőség.* Ennek ellenére a katonai bíróság úgy foglalkozik a fegyverek kérdésével, mintha azokat a szakértő azonosította volna.

Az tény – a katonai bíróság is megállapította -, hogy *Kristóf és Pétervári magatehetetlen állapotban feküdtek* a cukrászdában, amikor társuk – Cselényi – lelőtte Ságvárit. Az is bizonyított tényként fogadható el, hogy Ságvárit Cselényi lövése sebesítette meg halálosan.

---

74 Palotás a tárgyaláson úgy emlékezett, hogy volt egy negyedik pisztoly is - a Cselényié -, ami nem maradt a helyszínen, mert Cselényi azt eltette. Arról is beszélt, hogy Ságvári pisztolya 9 mm-es volt. Jkv. p.103. 1959. szept.9-i tárgyalási nap.

75 A nyomozati anyagból az is kiténik, hogy Kristófnak Cselényi adott egy pisztolyt, mert az övé nem volt nála, Cselényinél viszont két pisztoly volt.

76 Így vallotta ezt Fenyőné is a nyomozás során.

77 Jkv.p.103.

78 Ha egy tárban 6 lőszert feltételezünk, akkor fegyverenként 2-4 kilövése esetén sem esett több 10 lövésnél. Fenyőné tárgyalási vallomásaiban összesen 5-6 lövésről beszélt (Jkv. p.123.) Palotás viszont azt vallotta, hogy Ságvári a pisztolyából kilőtte valamennyi töltényt (Jkv. 103). Ugyanakkor a megtalált pisztolyok egyikéről sem mondják, hogy a tár üres volt.

Nagy kérdés, hogy miként. A vád és a katonai bíróság szerint Cselényi hátulról lőtte le a menekülő Ságvárit.⁷⁹

Ennek azonban ellent mond a

boncolási jegyzőkönyv tartalma,

amelyet *egyetlen bíróság sem értékelt* mind a mai napig. Ez egyedül a Legfelsőbb Bíróság 2005. évi eljárásában nem róható fel hibaként a tényálláshoz való kötöttség törvényi parancsa miatt. Súlyos hiba viszont a katonai bíróságok eljárásában!

A jegyzőkönyv „Vélemény” részét szó szerint közöljük:

„Dr. Ságvári (Spitzer) Ernő halálának oka heveny belső elvérzés volt, ami tüdőlövés folytán jött létre. A bemeneti nyílás a mellkas baloldalán a II. bordaközben volt feltalálható és minősége, az ovális-alakú hámhorszolós udvar miatt azt a látszatot keltheti ugyan, hogy a lövés ferdén érte a testet, de a löcsatorna egyenes lefutása azt határozottan megcáfolja. A bemeneti nyíláskörüli ovális alakú hámhorszolós udvar úgy keletkezett, hogy a lövés pillanatában a bal felső végtag előre volt nyújtva. A lövedék a II. bordaközben fúrta át a mellkas falát és innen egyenesen, a gerincoszloppal párhuzamosan haladva előlről hátra felé átfúrta a bal tüdő felső és alsó lebenyét, a rekeszt, a gyomorboltozatnak elülső és hátsó falát, átütötte a lépet és a rekeszen újra áthaladva visszakerült a mellüregbe és itt a XII. borda magasságában, mégpedig a lapockavonalban volt feltalálható a hát bőre alatt a 6 mm-es »Long-Rife« ólomlövedék, melynek felszínén 6 huzag lenyomata észlelhető. A nyomozati adatok, különösen a helyszínek ismerete hiányában a lövés sérülés mechanizmusát illetően határozottan nem nyilatkozhatunk. A bemeneti nyílás minősége és a löcsatorna lefutása alapján az a valószínű, hogy a lövés Dr. Ságvárit szemtől – szembe érte, mikor is nevezett, vagy előre dőlt testhelyzetben volt, vagy pedig a lövést leadó egyén sokkal magasabb helyen, például lépcsőn állt.”

Nincs semmi okunk arra, hogy *Dr. Tamáska Lóránd* orvosszakértő véleményét megkérdőjelezzük. Sokkal inkább indokolt a katonai bíróság által megállapított tényállást a legendák honába utalni, hiszen az kezdettől foga egy mitológia felépítését szolgálta.

Mi történt tehát miután Ságvári Endre leadta a lövéseit és elindult az ajtó felé? Pontosán nem lehet rekonstruál a mozzanatokot, mert nem rögzítették a helyszín nyomait. Tény, hogy a jobb vállán sebesült Cselényi nem „utána rohant”

---

⁷⁹ Ilyen értelemben vallott Fenyőné is a tárgyaláson. Jkv. p.123.

Ságvárinak, hanem *szembe került vele*. Nem tudjuk, hogy ez hol történt, a cukrászdában-e, esetleg a teraszon, vagy a kijárat ajtóban, ahol a katona és a vasutas elgáncsolta (?) Ságvárit? Ma már mindez aligha pontosítható.

A 11 éves Bagdi Mihály úgy emlékezett, hogy az épületben történt a halálos lövés, Fenyőné szerint viszont kint, az ajtón túl történt a lövés.

Bárhol történt is, az egyetlen találatot eredményező lövés (valótlan tehát az az állítás is, hogy több lövés érte menekülés közben), az szemtől – szembe történt abban a tűzharcban, amelyet Ságvári Endre kezdeményezett.

Azok a tanúvallomások tehát, amelyek Ságvári Endre orvul történő meggyilkolásáról szólnak, nem a valóságot tartalmazzák. Ezeket a vallomásokat elfogadni – mellőzve a boncjegyzőkönyv adatait – arra utalnak, hogy ez a per konstruált tényállást tartalmazó koncepció eljárás volt.

II.

Néhány szó büntetőjogi bűnösségről

Büntetőjogi bűnösség és jogellenesség

Evidencia egy jogállamban, hogy a büntetőjogi bűnösség alapja olyan jogellenes magatartás, amely a büntetőtörvény valamely különös részi tényállásába ütközik. Ez az igény már megjelent a XVIII. században Cesare Beccaria⁸⁰ méltán világhírű művében. A »nullum crimen sine lege« és a »nulla poena sine lege« elve a civilizált világban a büntetőjog feltétel nélkül elismert és tisztelt alapelvévé lett.

A magyar liberális jogállam első büntető törvénykönyvében⁸¹ Csemegi Károly így határozza meg a büntetendő (büntett vagy vétség formájában megvalósuló) magatartásokat: „Büntettet vagy vétséget csak azon cselekmény képez, melyet a törvény annak nyilvánít. Büntett vagy vétség miatt senki sem büntetendő más büntetéssel, mint amelyet arra, elkövetése előtt a törvény megállapít.”⁸²

Olyan magatartásért tehát, amely jogszerű – nem sért semmilyen jogszabályt – elképzelhetetlen a büntetőjogi bűnösség megállapítása.

---

80 Cesare Beccaria :Dei delitti et delle pene (1764) – A bűntettekről és a büntetésről.

81 1878. évi V. törvénycikk.

82 A magyar büntetőtörvények zsebkönyve Bp. 1909- Büntetőtörvénykönyv (1878. évi V. tcz.), p.3. 1.§.

Ezt az elvet Magyarországon a kizárólagos hatalom megragadására törekvő és az államhatalmi ágak megosztásának elvét tagadó, a monolit hatalom megvalósítását célul tűző kommunista párt vetette el.

1945–48 közötti demokráciáról és e folyamatot lezáró fordulat évéről. M. Kiss Sándor – e kor kiváló kutatója - pályája kezdetétől minden, ebben a témakörben tett megnyilatkozásában »fenyegetett«, »korlátozott« demokráciáról beszél, és teljes joggal. Valamire való magyar politikusnak tudnia kellett, hogy a tényleges hatalom a Szovjetunió és a szovjet vezetés által irányított kommunisták kezében volt. A kommunisták, mint a végrehajtó hatalom eszközét a belügyet és annak összes létrehozható eszközét, azonnal a kezükbe kaparintották. Így került sor 1945. január 17-től Péter Gábor vezetésével (de szovjet tanácsadók felügyelete alatt) a Politikai Nyilvántartó Iroda (majd Rendészeti Ügyosztály) megszervezésére. Május közepére már működött a Vidéki Főkapitányság.⁸³

A politikai osztály személyi állománya 95%-ban kommunista párttagokból szerveződött. 1946. márciusában a politikai rendőrség 35 ezer embert tartóztatott le Magyarországon. Közülük sokaknak nemcsak, hogy köze nem volt a náci-mushoz, hanem antifasiszta, sőt ellenálló magatartást tanúsítottak, igaz, ennek során nem a kommunista oldalon álltak. Aki kellő figyelmet szentelt az MKP főideológusának – a kiemelkedő koncepciós perek, közöttük a Mindszenty-per egyik „társ szerzőjének” – Révai Józsefnek,⁸⁴ a Szabad Népből megjelent a „reakción” írott cikkében⁸⁵ választ kaphatott arra, hogy kik kerülnek a közeljövő üldözötteinek véget nem érő listáira. „Reakciós az, aki antikommunista.” Más szavakkal: ellenség mindenki, aki nem kommunista, avagy nem támogatja a kommunista párt politikáját. Így egy csapásra milliókra tágult az ellenség köre *csaknem az egész társadalom*. Körvonalazódott tehát a „bűnös nemzet” elleni büntetőhadjárat ideológiája.

83 Politikai osztályát Tömpe András vezette. Vö.: Cseh Gergő Bendegúz: A magyarországi állambiztonsági szervek intézménytörténeti vázlata 1945-1990. in: Trezor 1 - a Történeti Hivatal évkönyve 1999. p.73-90.

84 **Révai József** [Léderer József] (1898. okt.12 Budapest – 1959. aug. 4. kommunista politikus. Középkorban csatlakozott a Gagalléi Körhöz. Egyetemi tanulmányait Bécsben és Berlinben folytatta. 1918. novemberében a Kommunisták Magyarországi Pártja (KMP) egyik alapítója és a Vörös Újság belső munkatársa. A kommün bukása után emigrált. Az illegális KMP Központi Bizottságának (KB) póttagja, majd tagja (1926-1930).1930-ban Magyarországra küldték, itt 3 és fél év börtönrre ítélték.1934-1937 között Moszkvában a kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottsága (Komintern VB), a II. világháború alatt a moszkvai Kossuth rádióban munkatársa. 1944-ben a Vörös Hadsereggel tért vissza Magyarországra. 1944-1956 között a Magyar Kommunista párt (MKP), majd a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) Központi Vezetőségének (KV), 1945-1946, majd 1948-1953 között a titkárság tagja. 1953. júniusában és 1956. júliustól októberig a Politikai Bizottság (PB) tagja. A párt legfőbb ideológusa, a hatalomátvétel után a kulturális élet irányítója. 1949. júniustól 1953. júliusig népművelési miniszter. A Magyar Tudományos Akadémia tagja (1949).

85 1946. július 22.

Ezzel egyidőben felszámolják a bírói függetlenséget⁸⁶ és a bíróságok nagyrészt a hatalom elvárásainak végrehajtóivá váltak. Ezzel tág tér nyílt a koncepciós perek megrendezésére, a büntetőjogi alapelvek (esetenként tételes rendelkezések) áthágására. Ennek egyik *legsúlyosabb formája a jogellenesség nélküli büntetőjogi bűnösség alkalmazása volt*. Jankó Péter tanácsa a Mindszenty-perben mondta ki másodfokú ítéletben: „Tűrhetetlen volna, hogy demokratikus haladást biztosító államrendet és államformát reakciós erők szervezkedése akár alakilag jogellenesnek nem minősíthető szerközökkel is veszélyeztesse.”⁸⁷

Más szóval: a jogszerű magatartást tanúsító személy is lehet büntetőjogilag *bűnös, ha reakciós* (s hogy ki reakciós, azt láttuk Révai okfejtésében).

Mi történt itt valójában? Nem kevesebb, mint hogy a *jogellenesség* jól körülhatárolt és pontosan körülírható fogalmát elvetve, helyébe lépett a *reakciós* képlékeny politikai fogalma.⁸⁸ A mellett, hogy ez a „megoldás” eltöröl minden szabadságjogot is a diktatúra útjából, szabad folyást biztosít mindazon személyek büntetőjogi üldözésére is, akiket a hatalom üldözendőnek ítélt, tekintet nélkül arra, hogy jogellenes magatartást tanúsítottak-e, vagy sem.

Az 1950. évi II törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről (Btá) bevezeti a társadalomra veszélyesség fogalmát: „Társadalomra veszélyes cselekmény minden olyan tevékenység vagy mulasztás, amely a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, az állampolgárok személyét vagy jogait sérti vagy veszélyezteti.”⁸⁹

Anélkül, hogy e helyen bővebb jogdogmatikai fejtegetésbe bocsátkoznánk, rá kell mutatni, a társadalomra veszélyesség fogalma ebben az összefüggésben az anyagi jogellenesség terminusának felel meg. Más szóval, a társadalomra veszélyes magatartás anyagi jogszabályt sértő magatartás! A jogszabály rendelkezése alapján tehát büntetőjogi bűnösség megállapításához nélkülözhetetlen a jogellenes magatartás 1959-ben is.

---

86 Vö.: részletesen Zinner Tibor, Kahler Frigyes – Koczka Éva – Pálvölgyi Ferenc – Tóth Béla közreműködésével: Megfogva és megtörve – Évtizedek és tizedelések a jogászvilágban 1918 -1962 Bp. Közlöny Kiadó 2005 p.97 – 515.

87 NOT (Népbíróságok Országos Tanácsa) I.687/1949/22 sz ítélet 1949.július 9.

88 Vö.: Kahler Frigyes: A „kettős normarendszer” a források tükrében in: Büntetőjogi Tanulmányok IV. MTA VEAB Veszprém 2003 p.14 – 22. Vö.: még: Hantó Zsuzsa: Ítélet nélkül in: Collectio iuridica universitatis Debreceniensis IV. 2004. p.101-136.

89 Btá. 1.§.(2) bek.

Miként alkalmazza a katonai bíróság mindezt a Kristóf – perben ?

Kristóf László *bűnösségének alapjául* sem az első, sem a másodfokú ítélet nem hív fel olyan jogszabályt, amelynek megszegése folytán a büntetőjogi bűnösség és a felhívott bűncselekményi minősítés megállna.

Bő kifejtést ad ugyanakkor az első fokú ítélet –a vádirattal azonos tartalommal⁹⁰ - arról az általa igaznak vélt történelmi helyzetről, amely Magyarországon 1919. augusztusától 1944 végéig fennállt.⁹¹

Ennek lényege :

– „A népellenes horthysta kormányzat .... a tömegeket leigázni akaró politikája .... szükségszerűen háborús vereségbe sodorta a magyar népet. A horthysta államapparátus erőszakszervei, így a csendőrség és rendőrség .... állandóan fokozták az elnyomást a hazafiak, baloldali, valamint haladó gondolkodású emberekkel szemben ... akik ....igyekeztek gátolni a fasizmus magyarországi térhódítását.... A haladó baloldali erők ezen akciója féktelen terror és elnyomásban megmutatkozó ellenakciót eredményezett az uralkodó osztály részéről .... az államapparátus a látszat törvényességet is felrúgva mindent megtett akarátának keresztülvitelére..... A horthysta államhatalom erőszakszervei ..... igyekeztek oda hatni, hogy az ország teljesen és mielőbb a fasizmus hatalma alá kerüljön és a hitleri klikk hűséges kiszolgálójává váljon .... A háború kitörése után a terrorista erők akciói dühödtebben felújultak mikor megérezték, hogy a kommunista párt körül mind szélesebb és szélesebb körben tömörülnek haladó erők és igyekeznek gátat szabni a fasizmus céljainak ... a magyar nép legjobbjai, élükön az illegális kommunista párttal 25 éven keresztül hősi, lankadatlan harcot folytattak az ellenforradalmi rendszer és annak célkitűzéseivel szemben. Bár a magyar fasiszta államgépezet a haladó erők, a háború ellenes erők ellen fordult ... a kommunista párt köré tömörültek a leghaladóbb hazafias erők, akik harcolni készek voltak a horthy-fasizmus (sic!) németbérenc diktatúrájával. A fasizmus politikai célkitűzéseinek és hódító politikájának megfelelően a magyar fasiszta kormány katonai erejével megszállta a Felvidéket, Erdélyt és Jugoszlávia egyes részeit...”⁹² 1944. márciusa után a német megszállás bekövetkeztével a gestapo⁹³ égisze és irányítása mellett hajtottak végre, [ti. nyomozásokat K. F.] természetesen azok célkitűzéseinek megfelelően ... emberek tömege került letartóztatásra, megkínzásra, majd a haladó erők tagjai

---

90 Vádirat p.3-5.

91 Ítélet: I. p.10-12.

92 Ítélet : I. p.10-11.

93 Gestapo: Geheime Staatspolizei – titkos államrendőrség. A nemzetiszocialista Németország politikai rendőrsége, amelyet Göring 1933.április 26 –én a porosz politikai rendőrség különleges egységeként hozott létre.

bíróság elé lettek állítva, ahol a kikényszerített vallomások alapján természetesen igazságtalan, túlzó, szigorú ítéletek születtek”.⁹⁴

Az első fokú bíróság ezekre a »történelmi tényekre« alapoza azt a következtetését, amelyből megalkotja a Kristóf László vádlott büntetőjogi bűnösségére levont következtetését: „ .... minden cső.[csendőr]nyomozó, ugyanúgy, mint minden üldözött személy tisztában volt, hogy az ő[ti. a csendőrnyomozók K. F.] munkájának mi a célja, és ha az eredménnyel jár az üldözöttekre milyen sors következik be. Már pedig ezt tudva, az ezzel szembeni ellenállást jogosnak, az ilyen igazságtalan, törvénytelen cselekvőseget pedig a *népbírósági törvény szellemétől, a szocialista jogtudat és igazságérzetből kiindulva pedig törvénytelennek kell tekinteni, így az ebben résztvevők pedig jelen bűnügyben is megállapított bűncselekmény tettesei.*”⁹⁵

A fellebbezési tanács sem a ténymegállapításokkal, sem abból a bűnösség ilyen módon történt levezetésével szemben nem támasztott kifogást.⁹⁶

Ami a

történelmi események

ítéleti előadását illeti, az igen távol áll a történettudomány álláspontjától. A bíróság az ítélet ezen részében Révai Józsefnek, Andics Erzsébetnek⁹⁷, a dogmatikus marxista történetírás fő magyarországi képviselőjének és Mód Aladárnak⁹⁸nézeteit tükröző, a háború utáni „hivatalos” pártpropaganda által „kinyilatkoztatott” szövegét tartalmazza. Ennek célja: a Horthy – rendszernek olyan feltüntetése, mintha az 1919-től egy fasiszta, törvényeket nem ismerő diktatúra lett volna, amellyel szemben a kommunista párt jelentős erőt, komoly ellenállást fejtett ki, különösen a háború utolsó időszakában, amikor is a német megszállás (1944. március 19.) megszüntette a magyar szuverenitást.

94 Uo. p.11.

95 Uo. p.42.

96 A ügy belső szakértője Hollós Ervin rendőr alezredes, történész volt, aki 1962-ig dolgozott a BM kötelékében. Az ő álláspontja érvényesült, amikor az ügyet a megállapított történelmi körülmények leírásával háborús bűntettként vitték a katonai bíróság elé.

97 **Andics Erzsébet** (1902. június 22. Budapest – 1986. április 3. Budapest). Történész, kommunista politikus. 15 év szabadságvesztésre ítélik kommunista tevékenységéért. 1921-ben fogolycserével szabadult és a Szovjetunióban telepedett le. 1945-ben tért haza Magyarországra. Országgyűlési képviselő (1948-1956), a MKP KV póttagja (1946-1948), az MDP KV tagja (1948-1956). A Pártfőiskola igazgatója (1946-1953), a közgazdaságtudományi egyetemen egyetemi tanár (1948 -1950). Oktatásügyi miniszter (1953-1954). Az MDP KV Kulturális Osztály vezetője(1945-1956). ELTE BTK új és legújabb kori magyar történelem tanszék vezetője (1950 – 1974), MTA levelező (1949), majd rendes tagja (1950).

98 **Mód [Oszkó] Aladár** (1908. augusztus 20. Karakó – 1973. november 21. Budapest) Filozófus, kommunista politikus. Magyar–latin szakos tanári diplomát szerzett Budapesten. 1932-től a KMP tagja. Többször letartóztatott. A második világháború alatt az antifasiszta népfront politika támogatója. 1944-ben a újpesti ellenállókhöz tartozott. A társadalmi szemle felelős szerkesztője (1946 -1953). Az MKP KV Oktatási Osztály vezetője (1947). MDP KV Agitációs és Propaganda Osztály helyettes vezetője (1950).

A Rákosi – rendszer propagandaállításait a katonai bíróság 1959-ben úgy tette büntetőjogi bűnösség alapjává, hogy annak igazságtartalmára semmilyen bizonyítást nem folytatott, hanem, olyan *köztudomású tényként*⁹⁹ kezelte, amelyre bizonyítás nem rendelhető el.

A történettudomány már az ítélet meghozatala idején is kétségbe vonta ezt a negyvenes évek második felében és az ötvenes évek elején propaganda céljára készített történelmi képet.

A hetvenes években megjelent – marxista szemléletű - nagy összefoglaló mű¹⁰⁰ már nem csak mellőzi a »Horthy-fasizmus« fikcióját, de árnyalja a korszak történéseit. Így terjedelmes részt szentel a totális diktatúra magyarországi megvalósítására tett kísérletnek, s a Gömbös Gyula nevével fémjelzett törekvés kudarcának.¹⁰¹

Ugyancsak árnyalja a német megszállás és a Szálasi – puccs (október 15) időszak közötti történéseket.¹⁰² Mindebből kitűnik: Horthy kormányzó – ha akadályokkal küzdve is – államfői jogaiban nem volt teljesen korlátozva. Gondoljuk csak a Sztójay – kormány menesztésére, a Lakatos – kormány felállítására (a kormány feladata a szuverenitás visszaállítása és a háborúból való kilépés előkészítése volt), a Szovjetunióval való tárgyalások felvétele.

Lakatos Géza vezérezredes 1944. augusztus 29-én foglalta el hivatalát és másfél hónapig kormányzott. Erre az időre esik a magyar fegyverszüneti delegáció – Faragho Gábor csendőrtábornok vezetésével – moszkvai tárgyalásainak megkezdése, valamint - többek között - a zsidók deportálását irányító Endre László és Baky László belügyi államtitkárok menesztése is.¹⁰³

Napjaink történetírása – széles kutatási anyagra támaszkodva – a Horthy – korszak politikai jellegét feltárva összegzi: „A fasiszta, vagy nemzetiszocialista totalitarizmus legfontosabb ismertetőjegyeivel – hivatalos ideológia, egypártrendszer és a parlamentarizmus felszámolása, a szellemi és kulturális élet gleichschaltolása és teljes ellenőrzése, a társadalmat permanens rettegésbe tartó fegyveres terrorrendszer stb. – ez a rendszer nyilvánvalóan nem rendelkezett. Annak, hogy az 1945 utáni magyar történetírás évtizedeken át mégis fasizmusnak, félfasizmusnak, illetve diktatúrának nevezte a rendszert, legitimációs, s nem tárgyi – szakmai okai voltak.”¹⁰⁴

99 Bp.4.§.-hoz fűzött indokolás.p.33.

100 Magyarország története 1918-1919, 1919 –1945. Főszerkesztő Ránki György, Akadémiai kiadó Bp.1979. Továbbiakban Mo. t.

101 Mo. t. p.674 – 728.

102 Mo. t. p.1173-1189.

103 Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században Osiris Bp. 2000.p. 263 –265.

104 Romsics: p.133.

Ami az ország szuverenitásának korlátozását illeti, a Margarethe I. és II. fedőnevű megszállási tervek ismeretében tudjuk, hogy – amelyek kidolgozására Hitler már 1943. szeptemberében utasítást adott – az eredeti terv szerint nem volt szándék a szuverenitás teljes megszüntetésére.¹⁰⁵

A német megszállás alatt tett állami intézkedések sora is arra utal, hogy a magyar állam még nem esett szét. A már felsoroltakon kívül ide soroljuk még a március 19-én őrizetbe vett politikai foglyok – köztük Bajcsy-Zsilinszky Endre – kiszabadítását.¹⁰⁶ Jelentős lépés volt, hogy Horthy kormányzó bezáratta Eichmann¹⁰⁷ deportálást irányító irodáját, továbbá, hogy fegyveres erővel megakadályozta a budapesti gettóból 200 000 ember deportálását.¹⁰⁸ Meghiúsította továbbá a Baky által szervezett nyilas-puccsot.

A front 1944. július – augusztusban még nem lépte át a magyar határokat,¹⁰⁹ így szó sem volt arról, hogy az országban felfordulás – netán polgárháborús állapot – uralkodott volna.

A magyar állam felbomlása a Szálasi – puccsal végrehajtott hatalombitorlás idején következett be. Szekfű Gyula drámai hangvételű megállapításai erre az időszakra igazak: „Állam volt ez még? Magyar állam? És társadalom? Egyik sem volt többé, az állam szétesett a társadalom szétrohadt.”¹¹⁰

Ugyancsak *valótlanok és túlzóak* – és merőbben propagandisztikusak - a *kommunisták szerepére és az ellenállási mozgalomra* vonatkozó ítéleti ténymegállapítások is.

Ami a kommunisták súlyát és szerepét illeti, meg kell állapítani, hogy az igen csekély volt. Nem csak a Békepárt szerény – 100 körüli – tagszáma,¹¹¹ de társadalomra gyakorolt tényleges befolyása is jelentéktelen volt. Ez tükröződik egyébként az 1945-ös választások kommunista kudarcában is.¹¹²

Ami az ellenállási mozgalmat illeti : „A nyugat-európai fegyveres földalatti mozgalomhoz vagy a lengyel és jugoszláv partizánharchoz fogható ellenállás Magyarországon a német megszállás után sem bontakozott ki.”¹¹³

Hasonlóan vélekedett egyébként erről Budapest volt Gestapo főnöke is Gosztonyi Péternek adott interjújában.¹¹⁴

105 Vö.: Romsics: id. mű.p.260 .

106 Uo.p.260 -261.

107 **Eichmann, Karl Adolf** (1906. március 19. Solingen – 1962. június 11. Ramla Izrael) SS- Obersturmbannführer, a kelet-európai zsidóság deportálását és koncentrációs táborokba hurcolását előkészítését végző csoport parancsnoka.

108 Uo. p. 263.

109 Csak 1944. szeptember 12- én léptek a szovjet csapatok magyar földre.

110 Szekfű Gyula: Forradalom után Cserépfalvi én./1947/ p.80.

111 Vö.: Pintér István: A Szociáldemokrata Párt története 1933 – 1944, Bp.1980.

112 17 %-ot ért el a párt.

113 Romsics: id.mű.p.263.

114 Gosztonyi Péter: Légiveszély, Budapest Népszava 1989. p.101.

Aki a helyzetet belülről látta, *Hegedüs András*¹¹⁵ szerint: „December végén egyébként is szétzilálódik a még mindig igen vérszegény illegális kommunista mozgalom.”¹¹⁶ Az ellenállás elégtelen voltát is jól érzékelő Hegedüs ír „a fegyveres harcra való átállás nehézségeiről”¹¹⁷ Ugyan így jól érzékeli – ez is felbukkan az ítélet »történelmi tablóján« - mennyire hamisan kezelte a kommunista politika a trianoni sokkot, amely alapjaiban rázta meg a magyar társadalmat. „A strucc állítólag nem dugja fejét a homokba, mi, kommunisták azonban a nemzet igen fontos kérdéseiben megtettük ezt. Mindhárom általam átélt nemzeti sorsforduló...egyik fontos meghatározója: Trianon...Sajnos mi magyar kommunisták, nem annyira elvi megfontolásból, mint opportunizmusból, ez utóbbi csoporthoz [ti. a „nemzeti nihilizmushoz” K. F.] sodródtunk. Lenin ugyan kijelentette, hogy a trianoni és a versailles-i béke igazságtalan burzsoá békekötés, de sem a szovjet, sem a magyar kommunista párt nem állt ki sem a nemzeti önrendelkezésért, sem az etnikai határok érvényesítéséért.”¹¹⁸

E helyen nem kívánunk részletesebben foglalkozni a Trianon – problémakör könyvtárnyi irodalmával,¹¹⁹ csupán utalunk arra a primitív, a tudományos valóságot mellőző szemléletre, amely a kommunista párt álláspontja volt, s amelyet a vizsgált eljárás is tükröz.

A tényt azonban feledtetni kellett, ezért a valósággal szemben fel kellett nagyítani a kommunista párt jelentőségét.

Mint láttuk a katonai bíróság ítélete egy hamis történelmi értékelésre alapította

115 **Hegedüs András** (1922. október 31. Szilváskány-1999. október 23. Budapest) politikus, szociológus. 1941-ben villamosmérnök hallgató, majd 1942-től MKP tag. 1944. augusztusában letartóztatták és 2 évi börtönrre ítélték, novemberben megszökött és illegálisba vonult. 1945-1947 között a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség titkára. 1945-ben a földosztás miniszteri biztosa Zemplén és Sopron megyében. Országgyűlési képviselő (1945-1947). MKP központban Gerő Ernő mezőgazdasági referense (1947) Az MDP KV tagja (1950.máj.-1956.okt.), a KV titkárság tagja(1950.máj -1953.jún), a PB tagja (1951.márc -1956 okt.), miniszterhelyettes, (1951.nov-1952.jan), majd miniszter és a miniszterelnök első helyettese(1952.jan. – 1953. júl.). Magyarország miniszterelnöke 1955. ápr.18. – 1956 okt.24. Nagy Imre első kormányában miniszterelnök első helyettese (1956. okt.24-25.).1956. október 28-án Moszkvába távozik, ahonnan 1958. szeptember 28-án térhetett haza. 1956. novemberében kizárták a pártból. Az MSZMP-be 1958-ban veszik fel. 1958-1961-ig a MTA Közgazdaságtudományi Kutatóintézet főmunkatársa. 1961 – 1963 között a KSH elnökhelyettese, 1963 -1966-ig a *Valóság* c. lap főszerkesztője. 1968-ban revizionistának nyilvánították. Tiltakozott Csehszlovákia megszállása ellen. Kizárták az MSZMP-ből, eltiltották a tanítástól és a publikálástól. 1975-ben rokkant nyugdíjba helyezték. 1988-tól a közgazdaságtudományi egyetem tanára.

116 Hegedüs András: A történelem és a hatalom igazságában, Kossuth Kiadó 1988.p.84.

117 Hegedüs: Id. mű. p. 83- 91.

118 Hegedüs :Id. mű.p.79.

119 Vö.: Romsics : Id. mű p.621 – 622. alatt közölt szakirodalmi válogatásra utalunk.

a büntetőjogi bűnösség kérdését.

A bűnösség megállapíthatósága érdekében alapvetően azt a két valótlan állítást, kezelte tényként a katonai bíróság, hogy :

- a vádbeli időben nincs már magyar állam, amelynek a jogszabályi rendelkezéseire hivatkozhat Kristóf László, valamint
- a csendőrök által elfogott valamennyi kommunista ellenállóra a megsemmisítés várt.

Az első valótlan állítás következménye, hogy *a bűnösség alapja nem valamely jogellenes magatartás*, hanem – mintegy folytatva a Mindszenty – perben hivatkozott álláspontot – a „népbírósi törvény szellemétől, a szocialista jogtudat és igazságérzetből kiindulva...törvénytelennek” tekintették, a Ságvári Endre és Szabados Lajos elfogásra kiadott parancsot, s „így az ebben résztvevők pedig jelen bűnügyben is megállapított bűncselekmény tettesei”.

A második állítás, ugyancsak a fikciók világába tartozik, s azt a célt szolgálja, hogy kizárja Kristóf cselekvőségének jogszerűségét.

Az fel sem merült a bíróság érvrendszerében, hogy számos letartóztatott kommunista kiszabadult az 1944-ben foganatosított letartóztatásból. Így a Ságvári Endrével elfogott Szabados Lajos, vagy Hegedüs András, akit 1944. augusztusában elfogtak és 2 évi szabadságvesztésre ítélték.

Ságvári Endre magatartását egyébként pártja központi bizottsága is helytelenítette és nem engedélyezte – mint ezt Hegedüs Andrástól tudjuk - a pártvezetőknek fegyver viselését. „Ságvárit is hibáztatták, mondván: talán élve megúszt volna, ha nem bocsátkozik tűzharcba. A párt előbbi álláspontját Kende István közölte velem 1944. augusztusában. Ugyanakkor 1966-ban megjelent könyvében írja: »Ságvári külön elbírálást harcolt ki magának; neki személy szerint engedélyezte a párt a fegyverviselést« (eszerint Kende mintha maga sem helyeselte volna Ságvári magatartását ezen utolsó akciója során)”¹²⁰

Kristóf bűnösségének megállapítása tehát nem állja ki az alkotmányos büntetőjoggal szemben támasztott alkotmányossági követelményeket.¹²¹

Teljes joggal állapította meg a Legfelsőbb Bíróság: „Ebben a helyzetben a csendőrök eljárása az intézkedés során törvényes volt”¹²² Ezért „Kristóf László I.

---

120 Hegedüs: id.mű.p.83. Hegedüs idézi jegyzetben Kende István: Akkor voltunk húszévesek Bp.1974.2. kiadás 134. oldalát.

121 Vö. különösen: az Alkotmánybíróság 11/1992. III.5.) AB; 2/1994 (I.14) AB; 58/1997 (XI.5) AB; 18/2000 (VI.6.) AB; 47/2000 (XII.14) AB számú határozatokban kifejtettek.

122 Legfelsőbb Bíróság Bfv.X.185/19005/7 ítélet p.8. Egyetlen olyan jogszabály sem játszott szerepet az elfogásnál, amely ellentétben állt a természetjoggal, illetve az állampolgári jogegyenlőség elvével s ez okból *semmissé lettek nyilváníva*. (1939:IV.tc.;3350/1940 ME.r.;1942:XV.tc.;1942.XC.tc.;3600/1843 ME.r.;550000/1842 FM.r.;4070/1843 ME. 1600/1844 ME. r.; 1830/1944. ME. r. 26500/1944. ME.r.;50550/0944 KKM. r.)

r. terhelt bűnösségének megállapítására e bűncselekmény miatt a büntető anyagi jog alapvető általános tételei szerint törvénysértően került sor.”

A jogállam „a népbírósi törvény szellemével” aligha pótolhatja a pozitív jogot. A joganyagból természetesen ki kell rekeszteni azokat a jogszabályokat, amelyeket tételesen semmissé nyilvánított a háború utáni törvényhozás,¹²³ mert ellentétben álltak a természetjoggal és az állampolgári jogegyenlőség elvével. A semmissé nem nyilvánított joganyag azonban nem osztályozható hivatkozható és nem hivatkozható jogszabályokra a törvényhozás által elvégzett revízióját követően.

Végezetül

- talán az ügy tanulságaként - leszűrhetjük: az alkotmányos jogállam büntetőjoga – és bírósága - nem vállalhat közösséget olyan bűnösség kimondásával, amely ellentétes a büntetőjog alapelveivel, így különösen: *semmilyen formában nem adhat teret a jogellenes magatartás nélkül kimondott büntetőjogi bűnösségnek*, még akkor sem, ha ez a múltban történt és a jogorvoslat sérti egyesek politikai érzékenységeket.

„A tények makacs dolgot”
(Dr. Pálinkás György kedvenc idézete)

HALÁLOS ÉVTIZED A „NÉPKÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!” A Legfelsőbb Bíróság halálos ítéletei 1957. január 14. – 1966. október 13. között

Zinner Tibor¹

Gyakorta visszatérő, és mindmáig nehezen megválaszolható kérdés, hogy hány főt végeztek ki jogerős bírósági ítélet alapján, Magyarországon, az 1944–1945-ös, debreceni nyitánytól 1989-ig? A kezdetek és a folytatás nagyjából ismertnek tekinthető. Ami a záróakkordok idejét illeti, a '80-as évtized vége felé, egy ideig, nem jogforrás, hanem egyfajta közmegegyezés, azaz az igazságügyi tárca és a bíróságok ítélkezésért felelős vezetők „megállapodása” alapján egy moratórium állt fenn a halálbüntetések végrehajtását illetően. Ennek ellenére, időközben a jogtisztelő bírák elsőfokú eljárásban még több halálos ítéletet ki is hirdettek, nem kis leckét adva a másodfokon eljáró ítészeknek. Aztán előbb, 1989 nyarán a Btk. módosításával a politikai, és politikai jellegű, majd az Alkotmánybíróság 1990. őszi, a halálbüntetés alkotmányellenességét megállapító határozata után a köztörvényes bűntettek elkövetésével elmarasztaltak ügyeiben helyezték hatályon kívül a halálbüntetést.²

Számos szakirodalmi feldolgozás, dokumentumkötet szerzőgárdája tett kísérletet arra, hogy összegezze ennek a kivételesen súlyos büntetésnek végrehajtása miatt életüket veszítettekre vonatkozó, véglegesnek tekinthető adatokat.³ Ismert-

1 dr. Zinner Tibor egyetemi tanár, a Legfelsőbb Bíróság tudományos kabinetfőnöke

2 Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1989. 1. kötet [a továbbiakban: k.], Budapest [a továbbiakban: Bp.], 1990. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó [a továbbiakban: KJK], 59. oldal [a továbbiakban: o.]. Az 1989. évi XVI. törvény [a továbbiakban: tv.], a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. tv. módosításáról, hatályba lépett 1989. június 15-én (a honatyák június 1-jén fogadták el). Az Alkotmánybíróság 23/1990. (X. 31.) AB határozata a halálbüntetés alkotmányellenességéről. Magyar Közlöny [a továbbiakban: MK], 1990. október 31. 107. szám [a továbbiakban: sz.], 2175. o.

3 Vö. Törvénytelen szocializmus! A [Németh-kormány által felállított történetész] Tényfeltáró Bizottság jelentése [a továbbiakban: Törvénytelen], 1991. Bp., Új Magyarország – Zrínyi Katonai Kiadó [a továbbiakban: K], 317. o. Írták: dr. Zinner Tibor, dr. Szakács Sándor, dr. Balogh Margit, dr. Habuda Miklós, Markó György, dr. Svéd László és dr. Szomszéd Imre.

„A büntetőbíróságok ítélete alapján [1945–1956 között, nem számítva a háborús és népellenes bűntettek elkövetése miatt végrehajtott aktusokat – Z. T.] 338 főt kivégeztek, s a katonai bíróságok által halálra ítélték és kivégeztek száma 147 fő, azaz összesen 500 fő körül lehetett.” Farkas Mihály börtönnaplójában, a katonai bíróságoknál 160 halálra ítéletet említ, közülük kegyelmet kapott 13 fő [a börtönnapló másolata dr. Zinner Tibor birtokában]. Háborús és népellenes bűntettek elkövetése miatt 1945. február 3. – 1950. április 1. között halálra ítélték, nem jogerősen 477 főt, kivégeztek 188 személyt. Az 1945. VII. tc. alapján az ítélkezés a népbíráskodás megszűntét követően a büntetőtörvényszékeken, majd a megyei bíróságokon folytatódott. Ez idő tájt a 315 jogerősen halálra ítéltből a kivégeztek száma 227 fő volt, kegyelemben 88 ítélteit részesült 1951. február 24-ig. Magyar Országos Levéltár [a további-

nek tekinthetők, hogy kikre vonatkoztak a második világháború utolsó esztendejétől, 1945. februártól a magyarországi népbíróságok ítélezéséből előbb a háborús és népellenes bűntettek elkövetőire kiszabott, valamint utóbb, 1946. márciustól a köztársasággal és demokratikus államrenddel „szembenállás” miatt kihirdetett és végrehajtott halálos ítéletekkel zárult határozatai 1949. február 10-ig. Tudott az is, hogy kik, és hányan kaptak kegyelmet 1945. április 26. és 1951. február 24. között.⁴ Hasznos adalékokat tartalmaz, de közel sem a teljesség igényével íródott az 1948–1956 között, politikai okból kivégzettek sorsáról szóló könyv.⁵ Ma már az sem titok, hogy az ún. munkásmozgalmi személyiségekkel szembeni eljárásokban hány fő és miképp hunyt el, így – többek között az is –, hogy milyen sorsot szenvedtek el a hozzátartozók, és a büntetőeljárások következményeként kiket végeztek ki.⁶

Az '56-os forradalmat és szabadságharcot követő megtorlás idején végrehajtott halálos ítéletekről számos munka emlékezett meg.⁷ Közös ezekben, hogy a tényfeltárás nem visszaemlékezéseken, hanem az egykor ítélező bíróságok, a büntetés-végrehajtás és főként a temetői nyilvántartások korabeli forrásbázisán alapult.⁸ Mégis, mindmáig számos kérdés nyitott, így az is, hogy hány főt végeztek

akban: MOL] XIX – E – 1 – Z. 0090/1951. Feljegyzés. Zinner Tibor: Adalékok a háborús és népellenes bűnselekményeket „elkövetők” felelősségre vonásához (avagy miért kell a semmisségi törvény) [a továbbiakban: Zinner: Népbíráskodás], in: Büntetőjogi tanulmányok II. Veszprém, 2000. MTA Veszprémi Területi Bizottsága, 53. o. és 48. o. 13. sz. jegyzet [a továbbiakban: j.].

A köztörvényes bűntettel halálra ítélt kivégzettek nélkül, az éveken át ún. '56-os áldozatként elfogadott 230 fővel együtt Magyarországon, 1945–1989 között a politikai jellegű ügyekben kihirdetett, jogerős halálos ítéletek végrehajtásával közel 1000 elfílt vesztette életét, a köztörvényesekkel együtt a kivégzettek száma jóval meghaladhatja ezt a számot.

Eörsi László: 1956 mártírjai. 225 kivégzett felkelő. Rubicon-könyvek, Bp., 2006. feldolgozásában bebizonyította, hogy – szemben a korábbi tényfeltárásokkal – valójában öt fővel kevesebben voltak azok, akiket '56-tal összefüggő cselekmények miatt végeztek ki. Így maradt ki könyvéből Erdélyi Gyula (Felsőgalla, 1925. augusztus 15. – Budapest, 1959. március 25.), Herczeg József (Szigetvár, 1933. május 23. – Kaposvár, 1957. október 4.), Katona István (Ócsény, 1920. február 24. – Kaposvár, 1957. október 17.), Nagy András (Debrecen, 1934. július 12. – Budapest, 1958. június 11.) és Pólya Ferenc Sándor (Kiskundorozsma, 1913. július 24. – Budapest, 1957. április 8.) életútja. Vö. 1956 kézikönyve, III. k. Megtorlás és emlékezés [a továbbiakban: Kézikönyv], szerkesztette [a továbbiakban: szerk.]: Kende Péter, Bp., 1996. 1956-os Intézet, 155–156, 59–60, 62, 107 és 32. o.-val!

4 Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez [a továbbiakban: Iratok] 4. k. Szerk.: dr. Horváth Iholya, dr. Solt Pál, dr. Szabó Győző, dr. Zanathy János és dr. Zinner Tibor [a továbbiakban: dr. Solt Pál et al.], Bp., 1995. KJK, 55–220. o. Zinner Tibor: Háborús bűnösök peréi. Internálások, kitelepítések, igazoló eljárások 1945–1949. Történelmi Szemle, 1985. 1. sz. 133–140. o. Zinner: Népbíráskodás, 41–60. o.

5 Kő András – Nagy J. Lambert: A hazáért éltek, haltak! Kivégzettek 1948–1956. Bp., 1994. Publica, 207–240. o.

A szerzők 268 kivégzett sorsát tárták fel, az idő tájt ítélet végrehajtás által életüket vesztett személyek alig feléről közölnek pontos adatokat.

6 Iratok 1. Szerk.: dr. Solt Pál et al, Bp., 1992. KJK, 716–720. és 736–740. o.

7 Szokolczai Attila: A forradalmat követő megtorlás során kivégzettekről [a továbbiakban: Szokolczai: Kivégzettek], in: Évkönyv 1994. Bp., 1994. 1956-os Intézet, 237–256. o. Kézikönyv i. m. 15–188. o. Zinner Tibor: A kádári megtorlás rendszere [a továbbiakban: Zinner: Megtorlás], Bp., 2001. Hamvas Intézet, 421–429. o.

Szemben ezekkel a feldolgozásokkal másképp vélekedett a kivégzésekről könyvében Gosztonyi Péter: A magyar Golgota. A politikai megtorlások vázlatos története Magyarországon 1849-től 1963-ig és egyéb korrajzi történetek, Bp., 1993. Szászorszép Kiadó és Nyomdai KFT, 70. o. A szerző dr. Radványi János, egykori diplomatára hivatkozva – név szerint nem azonosított – 453 kivégzést említ. Semmiféle levéltári forrás nem támasztja alá ezt, továbbá azokat a Gosztonyival szóban közölt, hasonlóképp eltűzött adatokat sem, amelyek a néhai kormányfő, Hegedűs Andrásról, és a volt pártvezető, dr. Berecz Jánostól származtak.

8 Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárában [a továbbiakban: ÁBSZTL] őrzik a Rákoskeresztúri Köztemető főkönyve alapján készített névsor fénymásolatát, amelyek – az itt érdektelen évek (1945–1947, 1949–1952, 1954–1955) mellett – az 1957–1960

ki 1956. december 15-e, a Miskolcon bekövetkezett első kivégzés, agyonlövés és 1961. augusztus 26-a, az '56-tal összefüggő utolsó halálos ítéletek, akasztások végrehajtása között.⁹ Forráskiadványokból is hasznos adalékok szemezgethetők.¹⁰

Az '56-os forradalmat és szabadságharcot követően azonban nem csupán az ezek alatti, illetve későbbi, utóvédharc jellegű eseményekben részt vett személyekkel szembeni megtorló jellegű ítélezés folyt, hanem a számonkérés egyrészt a második világháború előtti és alatti, az egykor történetekben¹¹ bűnösnek tekinthető tevékenységet kifejtőkkel szembeni eljárásokban is testet öltött.¹² Ugyanis „van a kivégzettek között egy jól körülírható politikai csoport is. 1958 májusától Biszku Béla belügyminiszter utasítására” eljárás indult 385 olyan személy ellen, akik háborúsnak vagy népellenesnek minősülő bűncselekményeket követtek el. Közülük végül 69 főt tartóztattak le 1959. január 21–22-én. A megindult bírósági eljárások után a halálos ítéleteket végrehajtották.¹³ Más

---

között kivégzettekről adnak információkat (a volt ún. Zárt Irattár X/37. sz. anyagai – 262. doboz). Ugyancsak haszonnal forgathatók ugyanebből az irat-együttesből a 301-es parcellában eltemetettek névsorát tartalmazó iratok (X/30/2. – 258. doboz) Ezek időhatára túlnyúlik a kádári megtorlás időszakán.

A B. M. Igazgatási és Adatvédelmi Főosztály Irattári osztályának vezetője, Szabó Tamásné megküldte e fentiekben jelzettek másolatait az iratórzonek 2005. november 22-én. E forrásokból – amelyek két személy (K. L. és B. T.) szorgos munkájának termékei – egyértelműsítik, hogy komoly forráskritikával kezelendők azok a feldolgozások, amelyek kizárólag a 301-es parcellában eltemetettekre koncentrálnak. Elégséges annak jelzése itt, hogy az '57-ben, statáriális eljárás során kivégzetteket a fővárosban nem csupán a 301-es, hanem kezdetben a 233, a 235 és a 298. sz. parcellákban földelték el. Ugyanakkor a két tényfeltáró – sajnálatos módon – szép számmal téves, egymásnak ellentmondó adatokat is gyűjtött, noha e kutatási dokumentáció valós voltát egyfelől a temető pecsétjével (Fővárosi Temetkezési Intézet, Budapest, X. Kozma út. 8–10.) támasztották alá, másfelől akképp minősítették, hogy „a temetői adminisztráció a gyűjtés adatait a temetői főkönyv adataival megegyezőnek találta”. És ami még ennél is fontosabb, számos esetben a temetői főkönyvbe írottak sem felelnek meg a tényeknek! Lásd a későbbiekben!

9 Soltész Józsefet a miskolci gyalogsági lőtérén lötték agyon, Háromi Istvánt, Kovács Lajost és Nickelsburg Lászlót Budapesten, a Gyűjtőfogházban akasztották fel.

10 Iratok I. i. m. 619–631. o. Az I. M. Katonai Főosztályának tájékoztató a katonai bíróságok 1957. évi munkájáról, 1958. február 4. és uo. 647–656. o. A Magyar Szocialista Munkáspárt [a továbbiakban: MSZMP] Központi Bizottsága [a továbbiakban: KB] Adminisztratív Osztályának feljegyzése Marosán György részére az ellenforradalmi büntetőügyekről, 1958. október 9.

11 Cseh Zita: Volt eszendornyozók és politikai detektívek elleni büntetőeljárások 1959–60-ban, kézirat, Bp., 2000. '56-os Intézet Könyvtára, 9–11. o. Szóbeli kiegészítéseit ezúton is köszönöm.

A büntetőeljárások alapját képző cselekmények: az alagi, Andrassy-laktanyai, csillaghegyi, délvidéki, erdélyi, felvidéki, fővárosi, kárpát-ukrajnai, orosházi és soroksári nyomozások; a délvidéki razzia (a boldogasszonyfai, az óbecsei, az újvidéki és a zsabylai razzia); a fehérterrorban való részvétel, a felvidéki Tótmegeyeren elkövetett gyilkosságok, a Nemzeti Számonkérő Szervezet tagjaként és nyilas pártszolgálatosként, valamint a nagyváradi és a nyíregyházi gettóban elkövetett büntettek, valamint gyilkosságok Kispesten, Ságvári Endre elfogása, végül vallatott berendezések készítése.

12 Szakolezai Attila: Háborús bűnösök elítélése az 1956-os forradalom után [a továbbiakban: Szakolezai: Háborús], in: Évkönyv 12. Bp., 2004. 1956-os Intézet, 29–30. o.

A szerző négy kivégzett életútját részletezi, közülük kettőnél utal '56-os, érdemi magatartásra. Bárdos János a Szentendrei Papírgyár munkástanácsának tagja, Félegyházi Meggyesy Ágoston dr. a dömsödi nemzetőrök parancsnoka volt. Ókrós Vince és Rasztik Péter semminemű szerepet nem játszott az '56-os időszakban. A négy személy elítéltetése, majd kivégzése nem kötődött sem az '56-os forradalomhoz, sem a szabadságharchoz. Lásd a későbbiekben!

13 Ua. Szakolezai, az '56-os Intézet Könyvtárában őrzött kéziratot citálja. Cseh Zita i. m. 5. o.

Az ügyek zömét hadbírószág – Budapesti Katonai Bíróság, valamint a Szegedi Katonai Bíróság – tárgyalta első-, majd másodfokú eljárásban – Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma –. Ahol lehet, tanulmányomban feltüntettem személyüket és sorsuk alakulását. Ezúton is köszönöm a Hadtörténelmi Levéltár és Irattár [a továbbiakban: HL] vezetőjének, dr. Bonhardt Attila alezredes igazgató úrnak és munkatársainak, legfőképp Laczovics Erikának segítőkészségét.

feldolgozás szerint a kommunistaellenes nyomozások miatt 66 főt állítottak a hadbíróóságok elé, és 19 egykori magyar királyi csendőrt végeztek ki 1959–1960. vége között, utóbb a hadbírák által elmarasztalt és kivégzett csendőrök száma 26 főre gyarapodott. A Nemzeti Számonkérő Szervezet tagjai, illetve vele együttműködők, és egyéb, politikai jellegű bűnelkövetők közül kivégzettek további hét főt 1960. február 13-ig.¹⁴

Másrészt az élet rendjéhez igazodó, más jellegű büntetőbíráskodás is zajlott. A halálos ítéletek meghatározott hányadát ilyen, ún. köztörvényi ügyekben kihirdetett jogerős ítéletek után hajtották végre. Egy évtizede ismert a megtorlás történetével foglalkozó kutatók egy csoportjának álláspontja, akik tényfeltáró munkájuk lezárásakor, a rendelkezésükre bocsátott dokumentáció áttekintését követően, „gondos mérlegelés után, 112 nevet” mellőztek is azon halálraítéltek és kivégzettek közül, akiknek tevékenysége „semmi néven nevezendő összefüggésben nem volt a forradalommal”.¹⁵ Ők – mint utóbb, Eörsi László kutatásai révén módosult –, nem a kivégzett 111, hanem 116 fő a háborús és népellenes,

14 Kovács Zoltán András: Csendőrsors Magyarországon 1945 után, in: Katonai perek a kommunista diktatúra időszakában 1945–1958, Bp., 2001. Történeti Hivatal, 136. és 138–140. o.

A szerző nem tájékoztat részletesen arról, hogy az első- és másodfokú eljárásban mikor hirdettek ítéletet a hadbírák, és mikor és hol történtek a kivégzések. Kutatásunk alapján az 1959–1961 között kivégzett csendőrök száma nem 26, hanem 25 fő. Név szerint: Bárdos János, Bori János, Farkas Gáspár, Félégyházi Meggyesy Ágoston dr., Gonda András, Horváth Sándor, Ignéczy Károly, Izsó András, Joó Lajos, Juhász András, Karabélyos Imre, Kómár József, Kristóf László, Major János, Monostori Lajos, Nagy Mihály, Ökrös Vince, Palotás Ferenc, Patkó István, Pesti István, Pongrácz János, Sipos István, dr. Sótónyi Jenő, Szabó József és Török Ferenc. A feltártak szerint a Nemzeti Számonkérő Szervezet tagjai, a vele együttműködők és egyéb bűnelkövetők közül kivégzettek száma nem hét, hanem nyolc fő. Név szerint: Barabás László, Hrabák István és Mikulich Tibor hivatásos katonatisztek, Molnár Mihály politikai detektív, Hegedűs Géza, Kalapos János, Rasztik Péter és Talló Mihály polgári egyének.

Uo. 136. o. A szerző a „végrehajtott halálos” ítélettel életüket vesztett 22 személy között említi „Csapó Bálint” csendőr főtörzsrörmestert. A Budapesti Katonai Bíróság Csapót halálra ítélte 1959. december 23-án. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetésre nyítható ítéletét 1960. február 29-én. Szabadult 1971. október 11-én.

Uo. 139. o. „... Rajtuk kívül őrizetbe vették meg... Csergő Endre csendőr századost... 1960 novemberéig halálra ítélték, amit hamarosan végre is hajtottak”. A szerző az eljárt bíróságok nevét, az első- és másodfokú ítéletet, valamint a kivégzés helyét és időpontját nem közli. Csergő Endre [másutt: András, korábban: Lenhardovics vagy Lenhardt, született 1914. december 4-én] egykori csendőr százados ügyében a HL tényfeltáró kutatást folytatott. Tájékoztatása szerint Csergő „elítélésével kapcsolatban iratokat nem találunk. A kutatás során átnéztük a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának titkos és nyílt sorozatát 1956–1961 években és a Budapesti-, Kaposvári-, Szegedi-, Győri- és Debreceni Katonai Bíróság titkos és nyílt sorozatát 1958–1961 években.” (HL 226/1/2007. március 23.) Megállapították továbbá, hogy nevezett szerepel az 1944. évi csendőrségi iratokban. Hivatásos állományba vették 1942. június 18-tól. Az Orendy Norberttel és társaival szemben lefolytatott budapesti népbírói eljárásból ismert, hogy az ipari nyomozó alosztályt vezette 1944 szeptemberétől 1944. december 24-ig.

A Legfelsőbb Bíróság TÜK 1956–1963 közötti segédletében, iktatókönyvében nevezett neve nem szerepel. Dr. Szakály Sándor szíves tájékoztatása alapján – amit ezúton is köszönök – annyi tudható róla, hogy a magyar fővárosban harcoló szovjet alakulatok egyike elfogta, és kiadták Jusozsláviának. Onnan megszökött (állítólag lefizetett valakit), Németország nyugatiak által megszállt övezeteinek egyikébe menekült. Síoktató lett, egy balesetben lábát törte, a műtét közben életét vesztette 1977 decemberében.

15 Szakolczi: Háborús i. m. 29. o. és Kézikönyv i. m. 8–9. o.

Utóbb tudottá vált, hogy a 112 főből további egy fő, a Miskolcon kivégzett Jakab András is a megtorlás áldozata volt, így a megtorlással összefüggésben kivégzettek száma nem 229, hanem 230 fő, illetve nem a megtorlással összefüggő ügyekben kivégzettek száma 112-ről 111 főre csökkent. Eörsi László kutatásai alapján azonban ezek a számok is módosultak: a kivégzett '56-osok száma 225 főre csökkent, a többi kivégzett száma 116 főre nőtt.

továbbá egyéb politikai jellegű büntetteket elkövetők, valamint a köztörvényesek közé tartozhattak, a tényfeltárók nem tették közzé nevüket.

A kivégzések rendszerint ott történtek, ahol az eljáró bíróság lefolytatta az elsőfokú eljárást. A helyzet azonban bonyolult. Csupán a fővárosban, a rákoskeresztúri köztemető 233, 235, 298 és 301-es parcelláiban, ahol az '56-os megtorlás Budapesten kivégzett áldozatai közül sokan nyugszanak, a 301-esben pedig emléktábla is őrzi emléküket, azoknak a sírját is megjelölték – az '56-osokkal egyező módon – emléktáblával, akiknek bűncselekményé minősített tette nem kötődött sem a forradalomhoz, sem utóéletéhez, mi több, nem is végezték ki őket.¹⁶ A 301-esben a sírköveken névvel megjelölt, és életüket ítélet végrehajtással vagy büntetésük letöltése közben befejezettek közül 47 fő 1957-ben, 93 fő 1958-ban, 79 fő 1959-ben, 18 fő 1960-ban, 6 fő 1961-ben, 5 fő 1962-ben, összesen 252 személy hunyt el.¹⁷

Közülük '56-os kivégzett volt 36 fő 1957-ből,¹⁸ fő 1958-ból¹⁹.

16 A 301-es parcella 11 és 23 közötti soraiban nyugszanak a kivégzett '56-osok. Ám itt van a síremléke, a 13. sorban dr. Tasnádi Nagy Andrásnak is, aki ügyvéd, MÁV főügyész, az igazságügyi tárca beosztottja 1933-tól, majd ugyanott miniszter 1938. november 15. és 1939. november 9. között (közben a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkára 1935 márciusa és 1938 februárja között). Képviselőházi elnök volt 1939. november 9. és 1945. március 28. között. A Budapesti Népbíróság 1946. augusztus 1-jén halálra, a Népbíróságok Országos Tanácsa [a továbbiakban: NOT] 1946. december 28-án életfogytiglan tartó fegyházbüntetésre ítélte. A büntetésének letöltése közben elhunyt 1956. július 1-jén. Nyughelye és sírköve egyúttal annak is bizonyítéka, hogy az elföldeltek között nem csupán kivégzettek, hanem a szabadságvesztés büntetés letöltése közben elhunytak is találhatók.

A kivégzett miniszterelnök, Nagy Imre sírja azért nem a 17. sorban, Gábor Péter és társai mellett, hanem a 23. sorban, az egyik utolsó, 1961-ben kivégzett '56-os mártír, Hámori István, és egy köztörvényes cselekmények elkövetése miatt kivégzett személy, Forró Szele László között van, mert ideiglenesen, a büntetés-végrehajtás objektumában temették el 1961. február 24-éig.

17 Az eddigi kutatási eredmények alapján 283 főről tudott, hogy a fővárosban végezték ki 1956. december – 1966. október között.

18 A 11 nem '56-os kivégzett vagy büntetésének letöltése közben életét veszített személy közül dr. Tóth Miklós (1920–1957) sorsa további kutatást igényelt. Vélelmezhető, hogy ő az, akinek a NET a halálbüntetését 15 évi szabadságvesztésre változtatta az ún. pártzói ügyben. A BVOP megállapította, hogy neve nem szerepel „sem a kivégzettekéről készült összesített nyilvántartásban, sem az összesített holt-anyag nyilvántartásban”.

19 A 12 nem '56-os kivégzett vagy büntetésének letöltése közben életét veszített személy közül Dobos Endre Dániel (1888–1958), dr. Gajári Kálmán (1895–1958), Lukáts Ottó (? –1958), Roszner István (1896–1958) és Zsíros Mihály (? –1958) sorsa további kutatást igényelt. Az 1888. március 27-én született Dobos Endre Dániel 70 éves korában elhunyt szabadságvesztés büntetésének letöltése alatt Budapesten, a Budapesti Fegyház és Börtönben, 1958. május 17-én. Sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 17. sor, 26. sírhely. Letartóztatták 1945. szeptember 11-én. Megszökött őrizetéből Kaposvártól, 1945. december 31-én. Ismét lefogták 1947. július 20-án. Elmarasztalásai: a Pécsi Népbíróság háborús büntett miatt 15 évi szabadságvesztésre ítélte 1949. november 16-án. A Legfelsőbb Bíróság jogerőre emelte 1950. szeptember 30-án. A Pécsi Járásbíróság tiltott határátlépésért 1 évi szabadságvesztésre ítélte 1949. december 27-én. A Pécsi Felsőbíróság jogerőre emelte 1950. március 24-én. A Pécsi Megyei Bíróság összebüntetésbe – 15 évi szabadságvesztés – foglalta elmarasztalásait – háborús büntett és tiltott határátlépés – 1957. április 5-én. Sorsát a BVOP tárta fel.

ÁBSZTL X/30/1. Az 1895. február 9-én született – és a temetői főkönyv adatai szerint (sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 17. sor, 2. sírhely) – 63 éves korában, Budapesten, 1958. június 25-én kivégzett dr. Gajári Kálmán által elkövetett büntett és az első-, valamint másodfokú bíróság feltárása további kutatási feladatot jelentett. Az 1956-os forradalmat követő megtorlás a budapesti jogszolgáltatási iratok tükrében (CD ROM, Bp., 2006. Budapest Főváros Levéltára [a továbbiakban: BFL] kiadás [a továbbiakban: kiad.], [a továbbiakban: BFL CD ROM]) szakanyagban, a Legfelsőbb Bíróság Büntető és Katonai Kollégiumának irataiban neve nem volt fellelhető. Nem véletlenül...

Fehérvári István: Börtönvilág Magyarországon 1945 – 1956, h. n., 1978. Alpha Publications, 92. o. „Botond Hadosztály. Vád: hatalomátvitel, fegyveres ellenállás, polgárőrség szervezése stb. A Botond Hadosztály tulajdonképpen egyike volt a különböző keresztény és nemzeti és katolikus ellenállási mozgalmaknak és pártoknak. Három nagyobb csoport alakult: 1. Gajári Kálmán és társai

'56-os kivégzett volt 47 fő 1959-ből²⁰.

csoportja...” Sorsáról nem ad tájékoztatást. A másik két csoport – a Faddi Otmár, valamint Bónis Lajos Arkangyal vezette csoportok – tagjait lefogták és elítélték '56 előtt.

A Legfelsőbb Bíróság B. IV. 001083/1955/13. sz. alatt hirdetett ítéletet az 1955. március 29-én tartott zárt tárgyalás után 1955. március 30-án. Ebből vált ismertté, hogy a három csoport ügyét egyesítették, mert ezeknek tagjait a Fővárosi Bíróság csoportonként marasztalta el. A Fővárosi Bíróság B. III. 002154/1954/6. sz. alatt ítélte el dr. Gajári Kálmánt 1954. december 18-án. A másodfokú ítélet 10. o., A B. III. 002154/1954/6. sz. ítéletben szereplő dr. Gajári Kálmán I. r. vádlott büntetésének kiszabásánál az elsőbíróság túlzottan értékelte az előrehaladott kort és beteges állapotot. Bár kétségtelen, hogy ilyen személynek a szabadságvesztés kitöltése fokozott hátrányt jelent, de figyelemmel arra, hogy előrehaladott kora és betegséges nem akadályozza őt meg abban, hogy a legkiterjedtebb csoport szervezkedésének kezdeményezője és vezetője legyen, hogy vállalja a szervezkedés külföldi kapcsolatainak a megteremtését, a büntetése inkább enyhének mutatkozott, de nem oly mértékben, hogy azért az ítéletet hatályon kívül kellett volna helyezni.” A Legfelsőbb Bíróság helybenhagyta az elsőfokú ítéletet.

A Fővárosi Bíróság B. III. 002154/1954/6. sz. ítéletével az 1954. július 12-étől fogva tartott, 1895. február 9-én született dr. Gajári Kálmánt a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezője és vezetése büntetésében találta bűnösnek, és ezért 13 évi szabadságvesztés büntetésre ítélte 1954. december 18-án. Az ítélet jogerőssé vált 1955. március 30-án (a másodfokú ítélet kihirdetésével).

LB Elnöki Iroda [a továbbiakban: Eln. Ir.]. LB TÜK iktatókönyv, 1955. március 3. A bejegyzések egyértelműsítik azt, hogy a három büntetőper – 001080/1955, 001082/1955 és a 001083/1955 egyesítették a B. IV. 001083/1955. iktatószámán.

Mindebből fakad, hogy miért nincs, mert nem lehet az '56 utáni elítéltetésekre vonatkozó büntetőperes dokumentációban nevezettre utaló adat. A BVOP is feltárta sorsát. Hasonlóképp megállapította, hogy a temetői főkönyv tévesen jelzi, hogy dr. Gajári bírói ítélettel vesztette életét Budapesten, 1958. június 25-én. Halála a Budapesti Fegyház és Börtönben halt meg 1958. február 26-án.

A BFL CD ROM szerint Roszner István anyjának neve Forgách Klotild, született 1896-ban, Máramaroszigeten. Az ügyben eljáró elsőfokú bíróság a Fővárosi Bíróság volt, 1442/1957. sz. alatt. A vád tárgya izgatás volt, a BHÖ 2, BHÖ 11 (3), (5) alapján. Az ítéletében szereplő cselekmények: „1956. X. 23-án ott volt a Rádió épülete előtt. Megsebesült és a Rókus Kórházba került, ahol naplót vezetett az októberi eseményekről, 1956. XI. 2-án meglátogatta Mindszenty Józsefet.” A bűnper iratai megtalálhatók a BFL-ben, a XXV. 4. a. Fővárosi Bíróság büntetőperes iratai jelzet alatt.

ÁBSZTL X/37/1. A 61 éves Roszner elhunyt szabadságvesztés büntetésének letöltése alatt, 1958. március 14-én. Sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 16. sor, 17. sírhely.

A BVOP is feltárta az 1896. augusztus 5-én született Roszner sorsát. Megállapította, hogy letartóztatták 1957. január 11-én. A Fővárosi Bíróság izgatás büntette miatt 3 évi szabadságvesztésre ítélte 1957. május 23-án. A Legfelsőbb Bíróság súlyosbította ítéletét, megduplázta elmarasztalásának éveit 1957. július 30-án. A büntetés-végrehajtás kórházában hunyt el 1958. február 3-án.

Uo. A 301-es parcellában emléktáblával jelzett (nyugvó(?)) „Zsíros Mihály ... – 1958 †” esetében – nem zárva ki a tévedés lehetőségét – nem árt utalni arra, hogy miközben nevezettre vonatkozó adatok nem ismertek a forradalmat és szabadságharcot követő érából, addig hasonló névvel kivégzettek egy 53 éves személyt 1946. szeptember 18-án (2225/1946. ikt. sz. alatt. Sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 298-as parcella, 23. sor.) Őt a Budapesti Népbíróság azért ítélte halálra (a kivégzés napján), mert Pestszentimrén, a Nyílaskeresztes Párt egyik vezető tagjaként „az ottani zsidók megkínzásában és kivégzésében részt vett”. Iratok 4. i. m. 116–117. o.

Lukács Ottóra sem a bírósági, sem a temetői dokumentációban nem voltak adatok.

A BVOP szerint nevezettekre a kivégzettekéről szóló kimutatásokban nincs adat.

20 A 33 nem '56-os kivégzett vagy büntetésének letöltése közben életét veszített személy közül Berta János (1938–1959), Galgóczy Ferenc (1907–1959) és Horváth Tibor (1936–1959) sorsa további kutatást igényelt.

Az 1938. április 4-én született Berta Jánost lefogták 1958. október 20-án. Kémkedés miatt halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1959. február 26-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1959. március 27-én. Kivégezték Budapesten, 1959. március 28-án. A BVOP kutatása megerősítette a feltártakat.

ÁBSZTL X/37/1. és LB Titkos Ügykezelése [a továbbiakban: TÜK] Iktatókönyv, 8/1959. sz. bejegyzés. Az 1936-ban született Horváth Tibort a Fővárosi Bíróság marasztalta el elsőfokú eljárásban, T. Nb. I. 8098/1958. sz. alatt. A Legfelsőbb Bíróság dr. Borbély János vezette tanácsa halálára ítélte 1959. március 2-án. Büntette szándékos emberölés volt. Kivégezték Budapesten, 1959. március 4-én. Sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-parcella, 19. sor. 8. sírhely. Az eljárás nem kötődött a forradalmat követő megtorláshoz.

Az 1936. szeptember 11-én született Horváth Tibort letartóztatták 1957. szeptember 13-án. A Fővárosi Bíróság halálra ítélte gyilkosságot és tiltott határátlépés büntette miatt 1958. december 27-én. A Legfelsőbb Bíróság jogerőre emelte 1958. március 2-án. A BVOP tárta fel sorsát.

’56-os kivégzett volt 4 fő 1960-ból,²¹ 3 fő 1961-ből,²² az 1962-től életüket ítélet végrehajtással veszítették között nincs ’56-os.²³

ÁBSZTL X/37/1. és uo. X/37/2. Az 52 éves, 1907-ben született – és a temetői főkönyv alapján (sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 22. sor, 33. sírhely) – 1959. december 18-án kivégzett által elkövetett bűntett és az eljáró bíróság, valamint sorsának feltárása további kutatási feladatot jelentett.

Az 1907. november 7-én született Galgóczy Ferencet letartóztatták 1959. április 11-én. A Tabi Járásbíróság elmarasztalta bűnpártolásért két hó szabadságvesztés büntetésre. Szabadult 1959. június 11-én az Állampusztai Büntetés-végrehajtási Intézetből. A BVOP tárta fel sorsát.

- 21 A 14 nem ’56-os kivégzett vagy büntetésének letöltése közben életét veszített személy közül Kovacsik János (1923–1960) sorsa további kutatást igényelt.

Kézikönyv i. m. 277. o. A Pestmegyei Bíróság 10 évi szabadságvesztére ítélte 3. r. Kovacsik Jánost Kásás Andor és társai perében 1958. augusztus 1-jén. A szakirodalom szerint a másodfokú eljárás iratai „lappanganak”? Az ÁBSZTL X/37/1. forrás szerint a 27 éves elítélt a szabadságvesztés büntetés letöltése alatt életét veszítette 1960. október 5-én. Sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 23. sor, 1. sírhely.

Eln. Ir. Népbírósági ügyek III. 1958–1960. Iktatókönyvi bejegyzés Kásás Andor és társai ügyében. Az 1923. február 16-án született Kovacsik Jánost letartóztatták 1957. március 3-án. A Pestmegyei Bíróság szervezkedés büntette miatt 10 évi szabadságvesztés büntetésre ítélte 1958. (Nbf. IV. 5011/1959.) szervezkedés és fegyverrejtegetés büntette miatt elmarasztalt vádlottat hasonlóképp, 10 évi szabadságvesztés büntetésre ítélte, mert nevezett visszavonta fellebbezését, és az elsőfokú ítélet jogerőssé vált 1959. április 21-én. A Budapesti Fegyház és Börtönben elhunyt 1960. június 13-án. A BVOP tárta fel sorsát.

- 22 A 3 nem ’56-os kivégzett vagy büntetésének letöltése közben életét veszített személy közül Hódos Sándor (1929–1961) sorsa további kutatást igényelt. BFL CD ROM szerint Hódos Sándor anyjának neve Bíró Margit, született 1929-ben, Biharugrán. Az ügyében eljáró elsőfokú bíróság a Budapesti Katonai Bíróság volt. B.I.V. 76/1958, valamint másodfokon a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 272/1958. sz. alatt. Cselekményei a népi demokratikus államrend ellen irányultak, valamint a társadalmi tulajdon sérelmére követett el lopást. Az ítéletében szereplő cselekmények: „1956-ban Noszlopy utcai téglagárban teljesített szolgálatot. 1956. X. 23. után parancsot kapott, hogy vonuljon be beosztottaival a H. M. technikai csoportfőnökségre, de ezt csak részben teljesítette: 1956. X. 28-án 20 beosztottat a csoportfőnökségre küldött, ő pedig Oláh Jánossal, Báyer Józseffel és Stubel

Endrével a X. kerületi rendőrkapitányságra ment, ahol megbízták a járőrszolgálat megszervezésével és ellenőrzésével. 1956. X. 29-ig maga is járőrszolgálatot teljesített. Hódos a felkelőkhöz csatlakozott, egy kisebb, járőröző-osztag parancsnokává nevezték ki. 1956. XI. 1-én a Csajkovszkij parkban mintegy 18 főnyi csoport élére került, amely a szovjetek elleni harcra rendezkedett be. Az Éles-saroknál felállított lövegeket ő irányította. 1956. XI. 4-én és 5-én csoportja tüzet nyitott a közeledő harcokosokra. Ezután a Radiátorgyárban átvette a parancsnokságot Donka Lászlótól. Itt 1956. XI. 8-áig tartózkodott.” A Budapesti Katonai Bíróság az 1957. december 14-én letartóztatott Hódost elmarasztalta 15 évi szabadságvesztésre 1958. február 20-án, majd a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. május 6-án. A szabadságvesztés büntetésének letöltése közben elhunyt Budapesten, 1961. február 16-án (másutt: február 21-én).

Kézikönyv i. m. 323. o. Hódos Sándornak, szülőhelyén, Biharugrán emléktáblát állítottak 1989-ben.

Az 1929. március 5-én született Hódos Sándort letartóztatták 1957. december 14-én. A Budapesti Katonai Bíróság szervezkedés büntette miatt 15 évi szabadságvesztés büntetésre ítélte 1958. február 22-én. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma jogerőre emelte 1958. május 6-án. A Budapesti Fegyház és Börtönben hunyt el 1961. február 16-án. A BVOP tárta fel sorsát.

- 23 Az 5 nem ’56-os kivégzett vagy büntetésének letöltése közben életét veszített személy közül (a sírkövén lévő felirat szerint) dr. Vértessy László (1902–1962) sorsa további kutatást igényelt. Neve azonban nem dr. Vértessy, hanem helyesen: Vértessffy.

Az ÁBSZTL-ben őrzött források ellentmondanak egymásnak. Egyfelől a 60 éves dr. Vértessffy elhunyt 1962. március 14-én (X/37/1.). Másfelől kivégezték kétél által Budapesten, ugyanezen a napon. Sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 23. sor, 39. sírhely (X/30/2.).

Az 1902. január 2-án született dr. Vértessffy Lászlót letartóztatták 1957. február 7-én. Az Esztergomi Megyei Bíróság szervezkedésért 4 évi szabadságvesztés büntetésre ítélte dr. Csíki János és társai ügyében, 3. r. vádlottként 1958. január 22-én. A Legfelsőbb Bíróság 7 évi szabadságvesztésre súlyosbította elmarasztalását 1958. május 30-án. A Budapesti Fegyház és Börtönben hunyt el 1962. március 11-én. A BVOP tárta fel sorsát.

Az 1937. április 23-án született Cseresep Gyulát lefogták 1961. november 13-án. A gyilkosságot és rablást elkövetett munkásőrt halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1961. december 29-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1962. január 11-én. Kivégezték Budapesten, 1962. január 13-án. Sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 24. sor, 36. sírhely. A BVOP és a HL tárta fel sorsát.

Ez a tanulmány arra tesz kísérletet, hogy a halálbüntetéseket a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának fennmaradt iratanyagai között talált dokumentumok alapján közelítse meg. Egyfelől a jogerős halálbüntetéseket havonkénti bontásban tartalmazó statisztikai adatsorok elemzésével, ezeket máshonnan ismert adatokkal kiegészítve, tisztább vizet öntsön a pohárba. Másfelől a legfőbb jogi fórum Büntető Kollégiumának vezetője, dr. Lee Tibor²⁴ által aláírt, és az igazságügyi tárca Bírói Felügyeleti Főosztálya főosztályvezetőjének, dr. Jászai Dezsőnek²⁵ a büntetőügyekben első-, és a jogerős másodfokú eljárásban kihirdetett ítéletekről összeállított rövid, pársoros tájékoztatóinak feldolgozása alapján járuljon hozzá a légből kapott, és a még ma is gyakori, propagandisztikus adatok kiszűréséhez.²⁶

Az áttekintés nem csupán a félévtizedes, 1956. decembere és 1961. augusztusa közötti megtorlást, hanem az '56-os követő teljes évtizedet vizsgálja, kutatván azt,

---

Az 1907. október 30-án született Debreceni Károlyt lefoglák 1961. november 28-án. Hütlenség büntetének elkövetése miatt halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1962. május 14-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1962. május 31-én. Kivegeztek Budapestén, 1962. július 24-én (másutt: július 23-án). A BVOP és a HL tárta fel sorsát.

24 Dr. Lee Tibor Budapesten született 1890. szeptember 10-én. 1922-től különböző funkciókat töltött be az igazságszolgáltatásban, ezek közül vezető állások: 1942. június 30-ától a Budapesti Királyi Ügyészség alelnöke; december 31-étől a Budapesti Királyi Főügyészség főügyésze; 1947. február 10-étől a legfőbb államügyész (dr. Domokos József) helyettese volt; 1948. június 28-ától budapesti főállamügyész. 1951–1953 között internálták, 1954-ben szabadult, 1957-ben rehabilitálták. 1957. január 16-ától bíró a Legfelsőbb Bíróságon, és az ország büntetőítélkezését irányította 1965. május 31-éig. Jellemző a korabeli joggyakorlatra, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa [a továbbiakban: NET] 1957. január 22-én határozott bírói kinevezéséről, amikor már egy hete a Legfelsőbb Bíróságon tevékenykedett. Elhunyt 1974. március 18-án.

25 Somogy Megyei Bíróság 2007. El. II. B. 7. Dr. Jászai Dezső a Kaposvári Megyei Bíróság elnöke volt 1957. február 28-ig. Az igazságügyi tárca vezetője az I. M. Bírói Felügyeleti Főosztályának főosztályvezetőjévé nevezte ki március 1-jétől (in: Kaposvári Megyei Bíróság töredékes szemlézeti iratai, 1957. El. VI. B. 10.) Ezúton is köszönöm dr. Ujkéry Csaba elnök úr segítségét.

Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatala Irattára Dr. Jászai Dezső főosztályvezető szemlézeti iratai. Böhönyén született 1907. november 26-án. A jogi egyetemet elvégezte 1931-ben. Hosszú ideig díjnok, majd bírósági fogalmazó. A járásbírói pályát a Csurgói Járásbíróságon kezdte 1940-ben. 1945-ben előbb vizsgálóbíró, majd a Kaposvári Népbíróság tanácsvezetője, annak megszűntéig, 1948. szeptemberéig. A megyei büntetőtörvényszék, majd bíróság büntető tanácsvezetője lett. Megbízták a már elnökhelyettes dr. Jászait a Kaposvári Megyei Bíróság vezetésével 1955. november 28-ától, annak elnöke lett, majd főosztályvezető volt az I. M.-ben. Az I. M. Bírósági (Felügyeleti) Főosztályát 1961 végéig, a Törvényelőkészítő Főosztályt 1962 elejétől vezette. Nyugdíjba vonult 1968. január 31-én. Meghalt 1989. augusztus 9-én.

Szemlézeti irataiba utólag, töltőtollal belcírva: „Igazságügyminisztérium főosztályvezető 1957. I. 14-től” – ez azt jelenti, hogy hamarabb kezdett az I. M.-ben dolgozni, amint ez az állásváltoztatással összefüggő papírokból kitűnik. Hasonlóképp történhetett, mint dr. Lee esetében a Legfelsőbb Bíróságon. Ezúton is köszönöm dr. Illésné dr. Antal Ildikó főosztályvezető asszony segítségét.

26 A szám nélküli, a Legfelsőbb Bíróság TÜK által őrzött forrás elnevezése: „Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága által 1957. évtől 1964. év végéig halálra ítélték jegyzéke” [a továbbiakban: Jegyzék]. Nem pontos sem az, hogy a halálra ítélték adatát közli, sem az időhatár. Azért, mert egyrészt nem valamennyi halálraítélte neve szerepel benne, másrészt tájékoztató a további éltelésekről is, 1966. október elejéig.

A „Jegyzék”-re történt utalást követően a dokumentum-együttes egyes oldalainak, a tetejükre írott, szó szerinti fejlécnek és időpontnak közlése helyett a hivatkozás: „Havi kimutatás”, év, hónap és nap, „Éves kimutatás” megjelöléssel.

A „Jegyzék” egyes adatainak pontosításához a büntetőpercek, a kapcsolódó kegyelmi eljárások, valamint a temetői dokumentáció tételes áttekintése adhatott hasznos, biztos támpontot.

A Legfelsőbb Bíróság TÜK – szám nélkül – őrzi a kitűzött népbírósági ügyekről, a hozott másodfokú határozatokról az I. M. Bírói Felügyeleti Főosztályának megküldött jelentések másolatát [a továbbiakban: LB Jelentés felügyeletnek], ezek időhatára 1957. július 10. és 1959. december 11. Annyi változás állt be tartalmukban, hogy csak a kitűzésről és az első fokon halálós, vagy másodfokon súlyosbítás folytán halálbüntetésre ítélt vádlottak ügyeiről kellett jelenteni 1958. június 30-ától.

hogy a későbbiekben miképp alakult a halálbüntetés, volt-e kontinuitás a korábbi évekhez viszonyítva, érzékelhető-e valami sajátosság a köztörvényesek ügyeiben kiszabott legsúlyosabb ítéleteknél. Lehetőséget teremt arra, hogy – amíg hatályban volt – pontosítható legyen, hogy a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának büntetőbírói kiknek az ügyeiben jártak el a gyorsított és a népbírói eljárásokban, hány főt marasztaltak el törvényességi eljárásban, kiket ítéltek el távollétükben, kiket marasztaltak el köztörvényes vádak alapján, napról napra, hónapról hónapra, évről évre.

A rendelkezésre álló, a halálbüntetéseket 1957–1966 ősze közötti időszakból tartalmazó forrás – mint a korszak ilyen jellegű iratainak jelentős hányada – közel sem mondható teljesnek, és esetenként pontatlansága is szembetűnő.²⁷ Az összeállításban közölt első halálos ítélet kihirdetésének időpontja 1957. március 18-a.²⁸ Azért, mert a forrás kizárólag a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma

27 Ez a pontatlanság az '56 után halálraítélt és kivégzett személyek névsorát közlő, a világhálón közzétett forrásoknál is szembeötlő. Lásd például a <http://wikipedia.org/wiki> és a „Parlamenti molotov-koktél – 1956-október-23.uw.hu/martijaink1.” adatbázisokban szereplők adatait! E forrásokban a kivégzettek között említettek közül további kutatást igényelt 14 fő sorsa, zárójelben a kivégzésük állítólagos időpontja. A hadbíróóságok irataiban egy fő, Peterdi Sándor nevére történik utalás. 1956-ból egy fő: Radó Gábor (december 21.). 1957-ből 13 fő: Kiss Sándor (január 1.), Dandos Gyula (február 10.), Molnár Károly (február 21.), Dr. Czipri Mátyás (március 3.), Makó János (március 13.), Onofrei Károly (március 19.), Kovács György (április 24.), Kiss Sándor (április 26.), Banda Sándor (június 2.), Halvach István (július 9.), Peterdi Sándor (augusztus 17.), Mindszenti László (augusztus 28.) és Fehér Gyula (október 25.).

Közülük emléktáblája van Nyíregyházán, a Béla u. 1. alatt volt Petőfi diákokthon falán, 1993-tól Dandos Gyulának. Kézikönyv i. m. 339. o. E szerint a forradalom alatt megyei diákmozgalom vezetője, a Kossuth Gimnázium IV. osztályának diákja Szentgotthárdon halt meg. A határátlépéskor agyonlőtték.

Onofrei Károlyt a pufajkások agyonverték Békésben, 1957. március 19-én. Budapestről azért utazott Mezőberénybe, hogy megtudja: felosztják-e a termelőszövetkezeti tulajdonban lévő földet, amelyben feleségének is volt része. Ekkor tartoztatták le, a rendőrségi fogdában vesztette életét. In: Békési Márton László: Egy titokzatos haláleset Békésben, a megtorlás idején a rendőrségi fogdában. Békési Újság, 1994. február 11. 8–9. o. valamint Malatinszki András: „És én hiszek, hiszek, hiszek apámban”: avagy a mártír halála és a fia élete, Békés Megyei Nap, 1997. november 4. 6. o.

Peterdi Sándort emberölés büntette miatt a Győri Katonai Bíróság halálra ítélte, kivégezték Győrött, 1957. augusztus 17-én. A BVOP és a HL tárta fel sorsát.

A Győri Megyei Bíróság halálra ítélte Mindszenti Lászlót a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel, valamint fegyver- és lőszerrejtegetés miatt 1957. augusztus 9-én. A Legfelsőbb Bíróság életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetésre enyhítette elmarasztalását 1957. október 18-án. Eln. Ir. Népbírói ügyek II. 1957–1958. Iktatókönyvi bejegyzés Mindszenti László és társai ügyében.

Ekképp 10 életsors még feltárandó, de a BVOP közlése szerint kivégzésüknek nincs nyoma.

28 Jegyzék, „Havi kimutatás”, 1957. január 1. és május 31. közötti időszokról, 1957. május 31. A Jegyzékben közölt első halálra ítélt Oláh Miklós, akit gyorsított eljárásban, másodfokon ítélt halálra a Legfelsőbb Bíróság gyorsított ügyeket is tárgyaló, I. sz. tanácsa 1957. március 18-án. Ugyanekkor az ügyben, az elsőfokú eljárásban Miskolcon ugyancsak halálraítélt Lukovics László ítéletét életfogytig tartó börtönbüntetésre mérsékeltek. A tanács elnökének, dr. Vida Ferencnek ez volt első halálos ítélete az '56-os megtorlás során.

Dr. Vida Ferenc Csongrádon született 1911. május 4-én, jómódú ügyvéd fiaként. A cionista mozgalomhoz kötődött 1932–1933-ban, a Palesztinai Kommunista Pártnak lett a tagja Tel-Avivban, 1934-ben. Visszatért Magyarországra 1935 őszén. A fővárosban élt 1936 telétől, ügyvédjelölt lett. Emlékei szerint lefoglalták 1942. május 29-én, mások szerint június 10-én. Életfogytiglan tartó fegyházbüntetésre ítélte a Honvédezerkar Főnökének Bírósága szeptember 30-án. Különböző büntetés-végrehajtási intézetekben őrizték. Németországba hurcolták, ott lett ismét szabad 1945. április 24-én. Jogászi pályáját ügyvédként kezdte 1945-ben, egyúttal júniustól a Magyar Kommunista Párt fővárosi V. kerületi szervezetének titkára. Majd a Belügyminisztériumban tanácsosként dolgozott 1946 februárjától 1949 februárjáig. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Ellenőrző Bizottságánál alosztályvezető 1949 júniusáig, ezt

keretében a gyorsított, a népbíróági, valamint a többi büntetőtanács által hozott jogerős határozatról tudósít. A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Katonai Kollégiumának egyetlen halálos ítéletét sem tartalmazza. Ez azonban más-honnan, források alapján részben pótolható volt, méghozzá köztük valameny-nyi, kizárólag a megtorlással összefüggő jogerős, végrehajtott elmarasztalás.²⁹

követően az Állami Ellenőrzési Központban osztályvezető. Az Igazságügyminisztériumban [akkoriban egybeírták, a korabeli elnevezést alkalmazom – Z. T.] dolgozott 1951 decemberétől. A Legfelsőbb Bíróságon ítélkezett 1953. november 18. és 1972. október 31. között, kollégiumvezető-helyettesként vonult nyugdíjba. Elhunyt 1990. november 7-én.

- 29 A HL őrzi az első- és másodfokon eljáró legfelsőbb bírósági hadbírák működéséről, ítélkezési gyakorlatáról tudósító büntetőperes iratokat. A legfőbb hadbírói fórum 1956–1966 között kihirdetett és végrehajtott halálos ítéleteinek teljes körű feltárása folyamatban van. Köztudott, a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának Katonai Kollégiuma nem csupán '56-osokat ítél halálbüntetésre, és nem csak őket törvénytelenül. E fórum marasztalta el, majd ezt követően végeztek ki, például a volt csendőrök közül többet 1959-ben, akiknek tevékenységét összefüggésbe hozták Ságvári Endre 1944-es halálával. Közülük volt, aki – a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Büntető Kollégiuma bírának 2006. tavaszi ítéletében rögzítettek alapján – ártatlanul szenvedett. A felülvizsgálati eljárás eredményeképp kihirdetett határozattal összefüggő tudományos és publicisztikai polémia folyamatos.
- Legfelsőbb Bíróság Büntető Iroda Bfv. X. 1185/2005. Kristóf László ügye. Nevezettet a Budapesti Katonai Bíróság 1959. szeptember 12-én, majd a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának Katonai Kollégiuma 1959. november 25-én marasztalta el, mindkét fokon halálbüntetésre. Kivégezték 1959. november 28-án. A Legfelsőbb Bíróság felmentette a vádak alól 2006. március 6-án. Az elsőfokú eljárásban további 12 főt ítéltek el, különböző időtartamú szabadságvesztés büntetéssel sújtva őket. A másodfokú eljárás során megváltoztatták a korábbi ítéletet, és az első fokon életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítelt Molnár Mihály és Palotás Ferenc vádlottakat is halálbüntetéssel sújtották. Kivégezték őket is 1959. november 28-án.
- Iratok 1. i. m. 622. és 624. o. Az I. M. Katonai Főosztályának tájékoztatója a katonai bíróságok 1957. évi munkájáról, 1958. február 4. A katonai bírások során 1956. december 15. és 1957. december 31. között 70 vádlottat sújtottak halálbüntetéssel. Két órán belül végrehajtották az ítéletet 27 vádlotton. Kegyelmi előterjesztés történt 40 főnél, a NET ezt 19 főnél elutasította, így 46 főt végeztek ki. A NET 21 főnél életfogytiglani, illetve 15 évi börtönbüntetésre enyhítette a halálbüntetést. A legfőbb ügyész perújítást kezdeményezett egy halálraítéltnél, ezért maradt el a kivégzés, miként a statárium megszüntetésével az ítélet végrehajtása előtt rendes eljárásra utalták két halálraítélt ügyet. A hadbírák rendes eljárás során 25 személyt ítéltek halálbüntetésre. Ugyanebben az időszakban – a nem katonai bírásokra vonatkozó statisztikai adatok szerint: Igazságügyi statisztika. A bíróságok ügyforgalma és büntető ítélkezése az 1957. évben, VIII. évf. 1. sz. I. M. Statisztikai csoport kiad., 106–117. o. – a büntetőbírák nem ítéltek halálra senkit 1956 utolsó két hónapjában, viszont az újszandóban elmarasztaltak első fokon 83 főt (ebből a Legfelsőbb Bíróságon 3 személyt jogerősen, a fellebbezések elutasítása folytán 35 jogerős, másodfokon börtönbüntetésre változtatva 27, jogerősen nem fejeződött be 18 fő ügye). Ugyanakkor jogerősen 60 vádlott ügye zárult halálbüntetéssel (ebből a Legfelsőbb Bíróság elítélt 3 főt – elsőfokú eljárásban –, a fellebbezések elutasításával 35 főt, illetve az elsőfokú eljárásban kiszabott börtönbüntetését halálbüntetésre változtatva 22 főt). Azaz a másodfokú fórum 27 főnél enyhítette a halálbüntetést, míg 22 főnél súlyosbította a börtönbüntetést halálbüntetésre. A Legfelsőbb Bíróság nem had-, hanem kizárólag büntetőbírái a 60 jogerősen halálra ítéltnél elsőfokú eljárásban 3 főnél, a másodfokú eljárásban 57 főnél határozta (rendes eljárásban 1 fő, gyorsított eljárásban 2 fő, népbíróági tanács előtti eljárásban 47 fő, Katonai Kollégiumnál alakított külön tanács előtti eljárásban – a Győri Megyei Bíróságtól felterjesztett ügyben – 1 fő esetében). Elítéltek közül első fokon is halálbüntetést kapott 35 fő, 22 főnél súlyosbítottak. Másodfokú eljárásban 57 fő kapott jogerős halálbüntetést. A Legfelsőbb Bíróság a börtönbüntetését halálbüntetésre súlyosbította az első fokon eljáró bíróságok halálraítéltejével a Budapesti Fővárosi Bíróságnál 32 közül 9 főnél, a Győri Megyei Bíróságnál 9 közül 1 főnél, a Kecskeméti Megyei Bíróságnál 4 közül 3 főnél, a Miskolci Megyei Bíróságnál 3 közül 2 főnél, a Pestmegyei Bíróságnál 6 közül 5 főnél, a Pécsi Megyei Bíróságnál 2 közül 2 főnél. A közzétett statisztikai adatok szerint 1956. december 15. és 1957. december 31. között, nem jogerősen a had- és büntetőbírák halálra ítélték 153 főt. A hadbírák halálraítélteje között a fővárosi hadbírák elítélteje közül kegyelmet kapott Nagy András, Nausch Rudolf, Papp István, azaz 3 fő 1956-ban. Továbbá Kopesó Gyula, Péntek Ferenc, Tóth Ferenc, Szarka János, Héder Géza, Rudas András, Szutter András, Bata Sándor, Garami Gyula, Bencsik Jenő, Kiss Antal, Tóth Miklós és Kápolnási Sándor, továbbá a Győri Katonai Bíróság halálraítélteje, Hetz Gyula, valamint a kecskeméti hadbírák elítélteje, Romics Sándor, összesen 15 fő 1957-ben.
- Iratok 1. i. m. 648–654. o. Az elsőfokú eljárásban, elmarasztaltak 16798 főt 1958. október 1-ig. Ítélete jogerőssé vált 10634 főnek 1958. július 1-ig. Halálra ítélték „ellenforradalmi büntett” miatt 206 főt, köztörvényi büntettel 30 személyt. Kivégezték valamennyi köztörvényi váddal elmarasztaltat és 169 főt „ellenforradalmi” büntetést. A 30 köztörvényes büntettel kivégzettből kilenc főt a polgári, 21-et a hadbírók ítélték el, a hadbírák egy főt rendes, 20 főt statáriális eljárásban marasztaltak el. Az „ellenforradalmi” büntettel kivégzett 169 főből 81 főt polgári, 88 főt a hadbírók ítélték el, a hadbírák 62 főt rendes, 26 főt statáriális eljárásban

Esetenként – vélelmezhetően a statisztika készítőjének felróható módon – egyes személyek adatai tévedésből kimaradtak.³⁰ Másutt, és ez talán a statisztikai „cél-szerűség” jegyét is magán viselte, amikor a kimutatás összeállítója egyes, több vádlottas ügyeket szétszedett. Akképp, hogy az ugyanazon a napon, ugyanabban az ügyben halálra ítélték közül egyesek nevét – ha a jogerős ítélet kihirdetéséhez közel volt a hó vége – nem azon a napon, hanem a következő hónap elején szerepeltette. Azért, mert ekképp el is tüntethette az akkoriban is dívó ítélkezési szünetet.³¹ A Nagy Imre és társai ügy pontatlanságai az eljárás szigorúan titkos jellegéből fakadtak.³²

A legnagyobb nehézséget az okozta, hogy a statisztikai összeállítás csak a kihirdetett halálos ítéleteket tartalmazza, de nem – vagy csupán egyes esetekben – tudósít az érintettek sorsáról.³³ Arról, hogy kegyelmet kaptak-e, avagy kivégezték őket?³⁴ Mi lett az ismeretlen helyen tartózkodók, ekképp távollétükben, illetve az előállítottak, a vádlottak részvételével megtartott tárgyalásokon elmarasztaltak sorsa?

Eddig, a forradalom utáni első évtizedből 480 fő, különböző, első- vagy másodfokú büntetőeljárásban kihirdetett halálos ítélete vált ismertté jelen tényfeltáró forráselemzés és kapcsolódó kutatómunka során. Voltak, akiket elsőfokú eljárásban ítélték halálra és kivégeztek, és voltak közöttük olyanok, akik a kihirdetett halálos ítéletet követően a siralomházban tudták meg, hogy kegyelmet kaptak. Ismertek, akiket mindkét fokon halálra ítélték, kivégeztek, és voltak közöttük olyanok, akik kegyelmet kaptak. Hasonlóképp voltak olyanok is, akiknek ügyé-

---

marasztaltak el. Az idő tájt a nem jogerősen halálra ítélték száma 277 főre ugrott, a bíróságok jogerősen 236 személyt ítélték halálra 1958. október 13-ig. Közülük továbbra is 30 fő volt köztörvényi büntetettel halálraítélt. Kegyelmet kapott 24 fő (közülük 23 főt korábban a hadbíróóság ítél halálra), egy fő ügye döntés előtt volt, a törvényességi óvás után négy fő halálbüntetését szabadságvesztésre enyhítették, távollévő elítélt 8 fő volt, 199 főt kivégeztek.

Mindezek alapján: a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának hadbírái halálos ítéletével kivégezettek száma legkevesebb 62 fő lehetett, 1958. október 13-ig. Közülük 45 főről köztudott, hogy a megtorlás áldozata volt. Vö. Kézikönyv i. m. 21–122. o-val!

30 A Salgótarjáni Megyei Nemzeti Bizottság tagjainak ügyében, negyedrendű vádlottként, távollétében halálra ítélte dr. Garamvölgyi Antal neve kimaradt 1958-ban.

Szemben a Jegyzék, „Havi kimutatás”-sal, a Legfelsőbb Bíróságnak a népbíróági ügyekről vezetett iktatókönyvben az olvasható, hogy a Legfelsőbb Bíróság dr. Garamvölgyi 10 évi szabadságvesztés büntetését jogerőre emelte.

31 Jegyzék, a „Havi kimutatás”, 1959. július 31. és „Havi kimutatás”, 1959. augusztus 31. összeállítója az ún. újpesti ügyben elsőrendű vádlottként elmarasztalt Kósa Pál nevét nem tüntette fel július 23-án, amikor társaival együtt elmarasztalták, hanem csak augusztus 3-án. Ráadásul az ügyben elítélteknél közölt időpont téves, mert az ítéletet nem július 28-án hirdette ki a Legfelsőbb Bíróság. Vö. Kézikönyv i. m. 163–168. o-val! A kivégzések időpontja július 30-a. Az ítélethirdetés után Kósa öngyilkossági kísérlete sikertelen volt, a halálbüntetés végrehajtását ugyan elodázta napokkal, de azt nem akadályozta meg. Ezért az sem zárható ki, hogy a statisztikai összegzés készítője a később végrehajtott kivégzést ekképp kívánta feltüntetni.

32 Az összeállításban egy ügyként szerepel, noha – amint köztudott – dr. Szilágyi József ügyét különválasztotta a népbíróági tanács, és őt nem 1958. június 15-én, hanem április 22-én ítélték halálra, és nem június 16-án, hanem április 24-én, Budapesten végezték ki.

33 Az összeállító tudatja, hogy a törvényességi óvás után Gáli Józsefet 15 évi, Obersovszky Gyulát és Varga Rezsőt életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték.

34 Az összeállító okkal tünteti fel a halálra ítélt Fónay Jenő nevét, aki – mint köztudott – kegyelmet kapott, 1958. július 19-én.

ben enyhített a másodfokú fórum. Akiknek pedig súlyosbította az ítéletét, őket kivégezték, vagy kegyelmet kaptak. Köztudottá váltak azoknak az ügyei, akiknek elsőfokú eljárásban kihirdetett ítélete nem, de a másodfokon kihirdetett, halálos ítéletet tartalmazó határozat ismert. Tudottá vált, hogy kik azok, akiket statáriális vagy gyorsított ítészi grémiumok marasztaltak el, és a kutatás feltárta, hogy kiknek az ügyeiben járt el elsőfokú eljárásban, fellebbezés kizárásával a legfőbb ítélőszék. Kérésemre, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága [a továbbiakban: BVOP] Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztálya 123 fő esetéből eddig 88 főnél megállapította, akiknél más források nem álltak rendelkezésre (a jogerős ítélet kihirdetését követően) életük alakulásáról, hogy kik maradtak életben, illetve kiket, mikor és hol végeztek ki.³⁵

A korábbiakban, 1956. december 15-e és 1961. augusztus 26-a közötti időszakban kivégeztettek számát a kutatás 341 főben rögzítette.³⁶ A későbbiekben, további 36 halálraíteltet akasztottak fel 1966. október 13-ig.³⁷ Tíz esztendő alatt, a kivételesen súlyos, azaz a soha vissza nem fordítható, helyrehozhatatlan ítéletek végrehajtásával 377 személy vesztette életét Magyarországon.³⁸ Kiket, és ennyit, avagy több főt végeztek ki – ez itt a kérdés.³⁹

1985. szeptember 25-én, Moszkvában találkozott Gorbacsov és Kádár. A magyar politikai élet meghatározó egyénisége – visszatekintve az 1956. november 4-ét követő időszakra – így summázta véleményét: „hoztunk szigorú rendelkezéseket is. Kb. 280 emberre szabtak ki halálos ítéletet a törvény értelmében. A bíróságok munkájába a párt nem avatkozott be, de amikor a halálos ítéletek száma elérte az ellenforradalmi eseményekben ártatlanul elhunytak számát, arra kértem az elv-

35 Ezúton is szeretném köszönetemet kifejezni a BVOP Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztálya főosztályvezető asszonyának, dr. Müller Anikónak, valamint Bogottyán Róbertnek és munkatársaiknak segítségükért.

Főosztályvezető asszony tájékoztatása szerint folytatják a további 35 halálraíteltre vonatkozó kutatást, egy fő esetében korábról ismertek voltak az adatok. Az azonosítást azonban nehezíti, hogy a BVOP kimutatásaiban a jelzett személyek „nem szerepelnek, és személyi adat hiányában rendkívül nehezen lelhető fel”. Ennek okai nehezen orvosolhatók, mert egyfelől, hogy a bírósági dokumentáció a személyi adatokat illetően hasonlóképp rendkívül hiányos, másfelől a halálraítelték között számos távollévő népbírósági és köztörvényi büntett elkövetése miatt elmarasztalt személy volt.

A korábbiakban említett, nem az '56-os megtorlás áldozataként kivégzett 116 főhöz nem viszonyítható e 123 fő. Jelen kutatási összefoglaló nem fókuszált csupán a kádári megtorlás kivégzettjeire, hanem annál szélesebb körben, a megvizsgált két forráscsoport biztosította lehetőségek alapján számba vehető valamennyi halálraíteltre kiterjedt, továbbá tágabb időhatárok között vizsgálta a történeteket.

36 Szakolezai: Kivégeztettek i. m. 238. o.

37 Jelen kutatás adatai alapján.

38 További 10, a világhálón közzétett, állítólagos kivégzetre vonatkozó adatok még nem bizonyítottak.

A 377 főből 372 főt bizonyíthatóan kivégezték. Vélhető, hogy a további kutatásokkal azonosítható lesz valamennyi kivégzett személy. A feldolgozottság 98,67%-os. A Rákoskeresztúri Köztemető főkönyve három fő esetében – dr. Gajári Kálmán, Galgóczy Ferenc és dr. Vértesffy László elmarasztaltaknál – téves bejegyzést tartalmaz, mert nevezetteket nem végezték ki.

39 A pontos válasz azt követően lehet megfogalmazni, ha e kutatás eredményeit kiegészítjük, illetve egybevetjük az '56-os Intézet kollektívájának a '90-as évek elején folytatott tényfeltárása során ismertté vált kivégzések adataival, továbbá az ÁBSZTL-ben és a HL-ben őrzött, kivégzettekre vonatkozó dokumentációval.

társakat, hogy álljanak le.”⁴⁰ Igazat mondott-e Kádár, így történt, „mindössze” a talió-elvet érvényesítették? Tényleg függetlenek voltak a büntetőügyekben eljáró büntető- és hadbírák, sőt mi több, az illetékes párt- és állami vezetők csak akkor szóltak bele ítélezésükbe, amikor – kvázi – megelégtették a megtorlást? Nyilvánvaló, hogy kizárólag a fellelhető büntetőperekkel, az igazságügyi tárca és a NET kegyelmi eljárásokkal összefüggő irataival, temetői dokumentációival, kárpótlásban részesültek aktáival, semmisségi eljárások határozataival⁴¹ és a már kikutatott, de a széles közvélemény elé nem tárt adatokkal történő minél részletesebb egybevetés fog közelebb vinni a tények minél alaposabb dokumentálásához.⁴² Nevezetesen főképp ahhoz, hogy az ún. köztörvényi büntettekkel elmarasztaltak között hány olyan személy volt, akinek tevékenysége elválaszthatatlan az ’56-os drámától és utóvéddharcaitól. Mindez azért fontos, mert az országgyűlés – előbb az 1989. évi XXXVI. törvényben – „az 1956-os népfelkeléssel összefüggő (1956. október 23. és 1963. április 4. közötti cselekmények miatti) elítélések”-et semmisítette meg 1989. október 20-án. A 2000. évi CXXXV. törvény zárta le az ’56-ot követő felelősségre vonások reparálásának folyamatát, számolta fel azt az 1989-ben még létező politikai szűkkeblűséget (adott időszak politikai kompromisszumát). A „lex Tóth Ilona”, az ún. negyedik semmisségi törvény kiterjesztette a semmisséget azoknak az ügyeire is, akiket a „forradalommal”, és a „háborúval” összefüggő nem politikai, hanem köztörvényes büntettek elkövetésével vádoltak meg és ítélték el. Pontos adattal róluk nem rendelkezünk.⁴³

40 Kádár és Gorbacsov első találkozása, Moszkva, 1985. szeptember 25-én. Közzéteszi: Valerij Muszatov. História, 1993. 3. sz. 24. o.

41 A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Büntető Kollégiumának Büntető Irodája őrzi az 1989. évi XXXVI. tv. az első semmisségi törvény alapján a legfőbb ítélőszék előtt zajlott ún. semmisségi eljárások iratait.

1989–1992 között 807 eljárást folytattak le. A keletkezett iratok alapján a kivégzettek hozzátartozói, illetve a másodfokú eljárás során a halálbüntetésnél enyhébb, különböző időtartamú szabadságvesztést kimondó ítéletben részesítettek, vagy a NET által kegyelemben részesített elítéltek közül semmisségi eljárást kezdeményeztek közel 30 esetben. Így: 1989-ben (a 113 ügyből) Mikulás Gábor, 1990-ben (a 392 ügyből) többek: Bakos Gyuláné sz. Salabert Erzsébet, Burgermeiszter József, Cziffrik Lajos, Gimes Miklós, Kósa Pál és társai, Mansfeld Péter, Marton Erzsébet, Micsinai István, ismételt Mikulás Gábor, Molnár László és Sikó Dezső, 1991-ben (a 160 ügyből) Békési Béla, Deák Károly, Fánscsik György, Kondorosi Imre, Rizmajer József és Simon Gábor, valamint 1992-ből (a 142 ügyből) Babér István, Balogh Tamás, Dudás József, Erdélyi Gyula, Erős István, Futó János, Harazin János, Kolompár Máttyás, Koszterna Gyula, Patyi István, és Varga Rezső halálraítéltekkel szemben, egykor lefolytatott büntetőeljárások miatt.

42 Kézikönyv i. m. 9. o. és Szakolczai: Háborús i. m. 29. o. A 116 fő adataival történő, további egybevetés nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a most feltárt források jelentőségüknek megfelelőképp értékelhetők legyenek.

A budapesti levéltárak CD-ROM-jából, az ’56-os megtorlás adatbázisából meg tudható, hogy a Fővárosi Bíróságon kihirdetett 71 halálos ítélet vált jogerőssé 1958. december 31-ig. A szakemberek ismertté tették, hogy elsőfokú eljárásban 208 fő halálos elmarasztalását hirdették ki országszerte 1958. április 20-ig. A Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa 4, a megyei bíróságok 97, a katonai bíróságok 107 fő drákói ítéletét hirdették ki.

43 A Kézikönyv i. m.-ben közölt életutak alapján nyilvánvaló, hogy számos kivégzett személyt nem politikai, vagy politikai jellegű, hanem köztörvényi bűncselekmény elkövetésével vádoltak meg, majd ítélték halálra. A kötet összeállítói áttekintették az olyan köztörvényes bűntettek miatt indított büntünyeket is 1991–1994 között, amelyeknek folyamánként kihirdetett halálos ítéleteket végrehajtották. A feltárás nem tűnik teljesnek.

Az ítélkezéshez bírák kellettnek volna, de azok összetétele sajátosan alakult a Legfelsőbb Bíróságon. „A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elrendelte a forradalmi bizottmányok megszüntetését 1956. december 8-án. Ez a kormányzati döntés kihatott a hivatali munkára is, nemcsak politikai következményekkel járt. Pl. dr. Laluska Pál és dr. Mészáros István távozott a Legfelsőbb Bíróságról 1956. december 22-én, felmentésüket közzétették a hivatalos lapban két nappal később. Dr. Domokos legfelsőbb bírósági elnök elkészítette minisztertanácsi előterjesztését dr. Benkő [Gyula], dr. Csillag [István], dr. Jeszenszky [Ferenc] és dr. Siklósi [Gyula] bírói tisztségéből való felmentésére december 23-án. A NET felmentette dr. Benkőt és dr. Jeszenszkyt december 29-én, dr. Csillag és dr. Siklósi esetében végül nem a NET, hanem dr. Nezvál [Ferenc, az igazságügyi kormánybiztos – Z. T.] határozott: felmentette őket a munkavégzés alól december 27-én azzal, hogy nem kell ítélkezniük 29-étől, és egyúttal felmondott nekik 1957. január 12-ével...A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának több tagja opponálta a tiszti nyilatkozatot, és nem vett részt a statáriális ítélkezésben. A Magyar Közlöny közölte is dr. Kulcsár [Kálmán], dr. Mészáros Ágoston és dr. Nagy Miklós felmentését 1957. január 11-én. Tíz, olyan bíró távozott az '56-os megtorlás újabb stációját jelentő gyorsított eljárás hatályba lépése után, 1957. január 31-én, aki nem volt hajlandó a jogszabály alapján tárgyalandó ügyekben ítélkezni. A NET felmentette bírói tisztségük alól dr. Buday György, dr. Czétényi Jenő, dr. Horváth Béla, dr. Horváth János, dr. Komlóssy István, dr. Kővágó János és dr. Szepes Gyula bírakat 1957. január 28-án. Dr. Nezvál szüntette meg dr. Kulcsár József, dr. Laszly Pál és dr. Sohár [Béla], Legfelsőbb Bírósághoz beosztott bírák munkaviszonyát, kérelmükre, kölcsönös megegyezéssel 1957. január 31-én. Nyugállományba helyezték (január 18-i kérelme alapján) dr. Victor Jánost február 2-án. Dr. Feri [Sándor] és dr. Vörös József eltávolítását tette lehetővé a közlekedési bíróságok megszüntetése. Dr. Fróna Dániel is elhagyta a Legfelsőbb Bíróságot február 15-én. Lemondott bírói állásáról, de ezt utóbb visszavonta dr. Oroszi [Ferenc] és dr. Pethes László.

Csupán a Legfelsőbb Bíróságról 23 fő távozott el, a legfőbb bírói grémium ítélkező bíráinak fele – különböző okokból – az épület falain kívül találta magát 1957. február 15-éig. Dr. Domokos és környezete, valamint az igazságügyi tárca részéről dr. Csendes [Károly], az elnöki főosztály vezetője és dr. Nadas András főosztályvezető játszottak meghatározó szerepet eltávolításukban. Valamennyi bíró forradalmi magatartása, illetve a Kádár-kormány ítélkezési politikája miatt távozott.

Az MSZMP Titkársága határozott dr. Nagy Sándor és dr. Koharek József tanácsvezetők felmentéséről, a NET, hasonlóképp csak ezt követően járhatott el pár nappal később. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítészeinek el-

távolítása összefüggött az általuk meghozott határozattal, amivel, hatévi börtönbüntetéssel, minősíthetetlenül alacsony ítéleti mértékkel sújtották Farkas Mihály vádlottat. A sort dr. Gáspár [Gyula] elmenetele zárta 1957. július 31-én: azért menesztették, mert ő is azok közé tartozott, akiket kitiltottak az épületből 1956. november 2-án. A honvédelmi tárcánál igazságügyi területen működött tovább. Összesen 26 bíró hagyta el a legfőbb ítélkező fórumot 1957 nyaráig, döntő hányaduk forradalmi magatartása, meggyőződése miatt.

Dr. Domokos, valamint a titkárság vezetője, dr. Ripp [Miklós] számos egykori bíróval folytatott megbeszélést 1957. január 15. és június 18. között, hogy az üresen maradt állásokat betöltsék, de – különböző hivatkozásokkal – 26 fővel és április 13-án egy-egy, május 5-én és 18-án három-három fővel gyarapodott. Két bíró érkezett augusztus 13-án. Hét berendelt bírót véglegesítettek a Legfelsőbb Bíróságon öt nappal később, és a bírói testület ekkor érte el (a hét ítélkező szakbíró híján) az 1956. október 23-i létszámot.”⁴⁴

Összességében a katonai igazságügyi szervezetet is súlyos vérveszteség érte. A katonai ügyészek közül 35 fő távozott, 44 szolgált tovább. A hadbírák közül 18 fő szerelt le, és távozott az I. M. Katonai Főosztályának vezetője, és az illetékes miniszterhelyettes is. A 70 fős hadbírói karból 37 ítész maradt, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 19 főről 9 főre apadt – a már említettek: dr. Kulcsár, dr. Mészáros, a két dr. Nagy, dr. Koharek és dr. Gáspár mellett – további három hadbíró távozott.⁴⁵ Ekképp a legfelsőbb bírói testületből – valamennyi, polgári és büntetőügyekben eljáró ítészt (hadbírókat is) beszámítva – fél esztendő alatt 29 fő hagyta el hivatásrendjét.

Mindezek ellenére, a bírói kar személyi összetételének alakulása egyfelől magyarázatul szolgál ahhoz, hogy miért mégis a hadbírákra alapozódott a számonkérés első stációja. Másfelől, „valójában nem csupán azért vezették be a rögtönbíráskodást, mert az igazságszolgáltatás [előbbieken vázolt – Z. T.] zilált viszonyai, a büntetőbírák keményebb, súlyosabb ítélkezéssel szembeni averziója kényszerítette erre a pártvezetést, illetve a politikáját megvalósító kormányzatot, hanem a belügyi állomány összetétele körüli viták, az ÁVH megszüntetése, a lezajlott forradalom megítélése stb. nem tették lehetővé a szovjet megszállást követő megtorlást, és noha – a leghamarabb – az állambiztonságot igyekeztek restaurálni, annak hiányosságait a statáriummal igyekeztek pótolni. A rendszerhű állambiztonság hiányát jól érzékeltetik Kádár János szavai, aki egy esztendővel

---

44 Zinner Tibor: – Kahler Frigyes – Kocka Éva – Pálvölgyi Ferenc – Tóth Béla közreműködésével –: *Megfogyva és megtörve. Évtizedek és tizedelések a jogászvilágban 1918 – 1962.* Bp., 2005. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 531–533. o.

45 Horváth Miklós: A forradalmat követő megtorlás a katonai igazságügyi szervek tevékenységének tükrében, in: *Katonai perek i. m.* 213 és 215–216. o.

a statárium bevezetése után, 1957. december 10-én, az MSZMP KB Politikai Bizottsága [a továbbiakban: PB] ülésén így fogalmazott: »novemberben vagy 1600 fasisztát a másvilágra kellett volna küldeni, decemberben már úgy nem lehetett volna, januárban még kevésbé és mennél tovább megyünk, annál kevésbé. A lehetőségek kezdetben voltak a legjobbak, később gyengültek, az erőink viszont akkor voltak a legziláltabb állapotban.« A felelősségre vonás igénye így szűkült le – a végrehajtók oldaláról – a katonai esküt tett katonákra.⁴⁶ Egyrészt az elsőfokú ítélkezést folytató katonai bíróságokra.⁴⁷ Másrészt a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumára, ahol mind az első-, mind a másodfokú eljárásban hirdettek ki, végrehajtott halálos ítéleteket.

Köztudott, hogy a forradalmat követően nem csupán a Legfelsőbb Bíróságon, másodfokú eljárásban tárgyalt, jogerős ítélet kihirdetésével zárult bűnügyekben, hanem a statáriális és a gyorsított büntetőeljárások során, már első fokon is kiszabtak olyan elmarasztalásokat a népbíráskodás országos bevezetéséig, 1957. június 15-ig, amelyeket követően kivégezték az elítélteket.⁴⁸ Ezeknek, az életüket vesztett elmarasztaltaknak ügyiratai nem fordultak meg a Legfelsőbb Bíróságon.⁴⁹ Sőt, miután a statáriális eljárásra vonatkozó törvényerejű rendelet hatály-

46 Zinner Tibor: Az igazságszolgáltatás irányítása és az 1956–1963 közötti büntető igazságszolgáltatás [a továbbiakban: Zinner: Irányítás], in: Sortűzek – 1956. III. jelentés, főszerkesztő: Kahler Frigyes, összeállította és szerk.: Almási János, Lakitelek, 1996. Antológia K, 65. o.

47 Ezek közül kiemelendő legfőképp a Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága, továbbá a Debreceni, Győri, Kaposvári, a Kecskeméti és a Szegedi Katonai Bíróság. A fővárosi hadbírák 31, végrehajtott halálos ítéletet hirdettek ki 1956–1957 folyamán.

48 MK, 1957. június 15. A NET 1957. évi 34. számú törvényerejű rendelete a népbírói tanácsokról és a bírósági szervezet, valamint a büntetőeljárás egyes kérdéseinek szabályozásáról.

49 A másodfokú eljárás nélkül, elsőfokú eljárásban, jogerősen halálra ítélt kivégezettek névsora, zárójelben előbb az ítélet kelte, majd a kivégzés időpontja. A felsorolás azért zárul 1957. március 18-ával, mert már nem a katonai, hanem polgári büntetőbírák ekkor hirdették ki az első, másodfokú eljárásban hozott halálos ítéletet. A halálos ítélettel sújtottak, kivégzésük idejével és helyével: Soltész József (1956. december 15-én és ugyanaznap, Miskolcon), ifj. Góbor Ferenc (1956. december 16-án és december 20-án, Kecskeméten), Minczér József (1956. december 17-én és december 20-án, Budapesten), Lakatos Péter (1956. december 23-án és ugyanaznap, Debrecenben), Szívós Géza (1957. január 3-án és ugyanaznap, Budapesten), Koma Mária (1957. január 5-én és ugyanaznap, Zalaegerszezen), Pintér József (1957. január 7-én és január 16-án, Budapesten), C. Varga István (1957. január 8-án és január 16-án, Budapesten), Jakab András (1957. január 10-én és január 11-én, Miskolcon), Horváth István (1957. január 10-én és január 26-án, Székesfehérvárott), Mányi Erzsébet (1957. január 10-én és február 2-án, Békéscsabán), Farkas Mihály (1957. január 10-én és február 2-án, Békéscsabán), Ammer István (1957. január 15-én és ugyanaznap, Marcaliban), Nagy Lajos (1957. január 19-én és ugyanaznap, Székesfehérvárott), Szedeli János (1957. január 19-én és ugyanaznap, Székesfehérvárott), Varga József (1957. január 22-én és ugyanaznap, Budapesten), Batonai István (1957. január 22-én és február 5-én, Budapesten), Batonai László (1957. január 22-én és február 5-én, Budapesten), Hullár Gábor (1957. január 24-én és február 7-én, Miskolcon), Németh József (1957. január 25-én és február 5-én, Marcaliban), Bartók János (1957. február 12-én és ugyanaznap, Budapesten), Bóna Zsigmond (1957. február 12-én és ugyanaznap, Budapesten), Katona Sándor (1957. február 12-én és ugyanaznap, Budapesten), Makula Máttyás (1957. február 15-én és ugyanaznap, Békéscsaba), valamint Ézer Antal (1957. február 21-én és ugyanaznap, Budapesten). Farkas Mihályt és Mányi Erzsébetet a gyulavári határőrs legfegyverzése, a pomázi Bóna Zsigmond nemzetőr-parancsnokot és Katona Sándor nemzetőrt ebbéli tevékenységük miatt ítélték halálra.

A többieket azt követően ítélték halálra, hogy a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma mellett a büntetőbírák is bekapcsolódtak az ítélkezésbe mind az első-, mind a másodfokú eljárásba. Józsa György (1957. március 19-én és április 12-én, Miskolcon), Bajusz Ferenc (1957. március 21-én és ugyanaznap, Budapesten), Pólya Ferenc Sándor (1957. március 21-én és április 8-án, Budapesten), Bencsik József (1957. március 25-én és április 8-án, Budapesten), Balázs Ferenc (1957. március 28-án és április 10-én, Budapesten),

ban volt 1956. december 11–13. és 1957. november 3. között, a katonai bírásokból álló rögtönítélő bíróságok még további négy hónapig ítélkezettek úgy, hogy az ügyeket nem tárgyalta másodfokú bíróság, a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának Katonai Kollégiuma.⁵⁰

Ugyanakkor a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma is eljárhatott elsőfokú eljárásban, ha előtte emeltek vádat a statáriális perek ügyészei, és ítéletei ellen fellebbezésnek nem volt helye, az ítélethozók döntöttek a kegyelemről. Így történt ez Dudás József és Szabó János esetében. Őket 1957. január 14-én ítélte halálra a katonai tanács, kivégzésük időpontja január 19-e volt.⁵¹ A legfelsőbb bírósági bírácnak az '56-os megtorlással összefüggő első, és végre is hajtott halálos ítéletét a dr. Ledényi Ferenc vezette, hadbírákból álló tanács hirdette ki.⁵² A hadbírák következő végre is hajtott halálos ítéletüket másodfokú eljárásban, 1957. február 6-án hozták nyilvánosságra, hátuk mögött a falon, a Magyar Népköztársaság címerével. Léderer Jenő Tibor, a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának első, másodfokú eljárásban halálra ítélte, és 1957. február 15-én ki is végzett elítélte lett.⁵³

Mi több, később, a jogalkotó megalkotta, és a törvényhozóként eljáró NET ekképp, törvényerejű rendeletével biztosította, hogy a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának Népbírósági Tanácsa is ítélkezhetett, fellebbezés kizárásával egyfokozatú, kizárólag elsőfokú eljárásban ténykedő bíróságként. Meg is tette, így az ítéletet itt nem alsóbb bíróság, hanem a legfőbb jogi grémium bírái hozták meg, hirdették ki. 1957. május 7-én egy perben – Pálházi Ferencet, Preisz

ifj. Császár József (1957. április 5-én és április 12-én, Győrött), Schiff János (április 9-én és április 25-én, Budapesten), Alapi László (1957. május 6-án és ugyanaznap, Budapesten), Geczko István (május 6-án és ugyanaznap, Budapesten), Kiss Sándor (1957. május 17-én és ugyanaznap, Miskolcon), Szrogh Sándor (1957. május 17-én és ugyanaznap, Miskolcon), Gergely József (1957. május 31-én és ugyanaznap, Miskolcon), Boda Sándor (1957. május 31-én és június 1-jén, Szekszárdon), Führer Istvánné sz. Csira Erzsébet (1957. május 31-én és június 26-án, Szekszárdon), Tóth György (augusztus 14. és szeptember 3, Kaposváron), Peterdi Sándor (1957. augusztus 17-én és ugyanaznap, Győrött), Herczeg József (1957. szeptember 4-én és 1957. október 4-én, Kaposváron), Katona István (1957. október 17-én és ugyanaznap, Kaposváron) és Lendvai Gyula (1957. október 15-én és ugyanaznap, Miskolcon). Alapi Lászlót és Geczko Istvánt a pásztói vasúti híd felrobbantása miatt ítélték halálra, és végezték ki.

50 A statáriális bíráskodást az 1957. évi 62. sz. törvényerejű rendelettel helyezték hatályon kívül, 1957. november 3-ával. Noha nem említi név szerint a kivégzettek, hasznos adalékokkal szolgál a statáriális eljárások feltárásához Markó György két írása: A katonai bíróságok statáriális ítéletei 1956. december–1957. október között, Hadtörténelmi Közlemények, 1996. 3. sz. 115–131. o. valamint A Debreceni Katonai Bíróság statáriális ítéletei 1956. december – 1957. október, Szabolcs – Szatmár – Beregi Szemle, 1996. 4. sz. 537–547. o. A szerző mindkét írásában hangsúlyozottan jelzi, hogy a fővárosban 1956. december és 1957. február, míg Debrecenben 1957. április – májusban hirdették ki a legtöbb halálos ítéletet. (Az előbb tanulmányban a 119. az utóbbiban az 541. oldalon.)

51 Kézikönyv i. m. 23–24. o. 1959. július 2-án hasonlóképp, elsőfokú eljárásban marasztalták el Kuti Istvánt is.

52 Dr. Ledényi Ferenc Budapesten született 1904. június 9-én. 1949. szeptember 14-étől Bírói és Ügyészi Akadémiát végzett, hadbíró volt a Katonai Felsőbíróságon 1952. február 26-ától. Ezredes lett 1955. június 23-án. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának elnöke, a bíróság elnökhelyettese 1962. szeptember 30-ig. Tömpe András, az MSZMP KB Adminisztratív Osztályának vezetője személyi javaslatokat terjesztett elő, és ezek közül egy rá is vonatkozott, 1962. július 31-én. Ebben nyugdíjazását javasolta, mert egyfelől a törvénysértésben való részvétel miatt, másfelől, mert munkájával, magatartásával szemben több kifogás merült fel. Az MSZMP KB PB elfogadta az előterjesztést 1962. augusztus 7-én. Elhunyt 1968. november 20-án.

53 Kézikönyv i. m. 31–32. o. Léderer Jenő Tibor első fokon, 1957. január 14-én kiszabott halálos ítéletét helybenhagyták 1957. február 6-án.

Zoltánt és Varga Rezsőt ítélték halálra – elsőfokú eljárásban. Pálházit és Preiszt kivégezték május 10-én.⁵⁴ Ezért téves az a megállapítás, hogy ennek az ügynek „iratai lappanganak”.⁵⁵ 1958. február 18-án Molnár László kapott halálbüntetést, kivégezték két nappal később.⁵⁶ A legfőbb ítélkező grémium népbírói tanácsának következő ügye dr. Szilágyi József pere lett. Őt, a Nagy Imre és társai elleni eljárásban vádoltak meg, de utóbb elváltak ügyét társaitól. Így előbb, 1958. április 22-én ő kapott halálos ítéletet, és végezték ki két nappal később, Gimes Miklóst, Maléter Pált és Nagy Imrét június 15-én ítélte halálra a mindkét ügyben eljáró, dr. Vida Ferenc vezette tanács. Másnap teljesedett be drámai sorsuk.⁵⁷ A (legfőbb hadbírák által, elsőfokú eljárással, 1959. július 2-án halálba küldött Kuti Istvánt) köztörvényi büntettek elkövetésével megvádolt Mészáros István követte, akinek ügyében 1959. július 6-án hirdetett halálos ítéletet a Legfelsőbb Bíróság, két nap múlva kivégezték.⁵⁸ Ezután két év múlt el, anélkül, hogy a Legfelsőbb Bíróság elsőfokú eljárásban hozott volna halálbüntetést. Végül, a dr. Borbély János vezette tanácsnak három fő, együttesen tárgyalt ügye zárta a sort.⁵⁹ Az 1961. július 15-én kihirdetett ítéletet augusztus 26-án hajtották végre Hámori István, Kovács Lajos és Nickelsburg László elítélteken.⁶⁰ Tehát 1957 és 1961 között hét büntetőeljárásban, de valójában hat bűnügyben, 15 fő esetében

54 Uo. 40–41. o.

55 Uo. 40. o. és Jegyzék, „Havi kimutatás”, az 1957. január 1. és május 31. közötti időszakról, 1957. május 31. szerint a I. 5004/1957. sz. ügy elsőfokú eljárás volt.

56 Jegyzék, „Havi kimutatás”, 1958. február 28.

Molnár László ítéletének kelte 1958. február 18-a, kivégezték Budapesten, két nappal később. A BVOP tárta fel sorsát. Őt, a társadalmi tulajdon terhére elkövetett lopás miatt ítélték halálra, erről dr. Lee Tibor, a Büntető Kollégium vezetője tájékoztatta az I. M. Bírói Felügyeleti Főosztály főosztályvezetőjét, dr. Jászait, 1958. február 18. LB jelentés felügyeletnek, 1958. február 18.

57 Uo. „Havi kimutatás”, 1958. június 30. A dokumentum tévesen jelzi azt, hogy dr. Szilágyit Naggyal és két társával együtt marasztalták el, az áprilisi kimutatásban kellett volna szerepelnie, de ott nem található. Sem pontos időpontot „1958. VI.”, sem pontos iktatószámot nem közöl: „Tük /1958.”. Az ítéletek kelte: április 22. és június 15-e, iktatószáma: T. Nb. 003/1958. volt. [Az egyes ügyek bírósági iktatószámait csak akkor közlöm, ha az a kutatás miatt fontos – Z. T.]

58 ÁBSZTL V-143557. 37. o. A halálbüntetés végrehajtásáról szóló jelentésre rápecsételték, hogy „köztörvényes”.

59 Dr. Borbély János Budapestben 1905. október 31-én született. 1938 közepétől előbb járásbíró a Battonyai, majd a Nagykátai, végül a Pestvidéki Járásbíróságon, 1942-től a Pestvidéki Törvényszéken bíró, 1945-ben törvényszéki tanácselnök lett. 1945. október 5-én mentette fel a kúriai elnök szolgálata alól, és az év további napjaiban és 1946-ban népfőügyész-helyettes, két évig az I. M-ben dolgozott az ügyészi felügyeleti osztályon. 1948 júniusától a Népfőügyészség vezetője 1950. március 31-ig. A NET határozott dr. Borbély János népfőügyésznek, a Pestvidéki Törvényszék tanácselnökének legfőbb államügyészi helyettesé kinevezéséről, 1949. november 25-én. Ő a hivatali esküt már a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának teljes ülésén tette le, 1949. december 8-án. Ekkortól egyúttal a legfőbb államügyész helyettese. 1953. május 30-án (június 15-ével) elbocsátották.

Az alaptalan rágalmozáson alapuló határozatot hatályon kívül helyezték szeptember 14-én, és az Állami Fuvározási és Kordélyozási Vállalatnál jogi tanácsadó lett. 1957. május 18. és 1962. szeptember 14. között bíró a Legfelsőbb Bíróságon, 1958. november 1-jétől tanácsvezető. Az 1956. november 4-e utáni Magyarországon legtöbb halálos ítéletet kihirdető tanácselnöknek kortársai között a „mosolygó halál” volt a gúnyneve. Nyugdíjazták, valójában eltávolították 1962. szeptember 30-án.

60 Kézikönyv i. m. 186–188. o. és Jegyzék, „Havi kimutatás”, 1961. július 31.

A dokumentum ügyszámot nem ad.

hirdettek ki halálos ítéletet elsőfokú eljárásban, közülük 14 személyt kivégeztek, egy fő (Varga Rezső) életben maradt.⁶¹

A Legfelsőbb Bíróság, mint másodfokú, fellebbezési ügyekben illetékes büntetőbíróság – amint jelezve volt – előbb Katonai Kollégiumának 1957. február 6-án, majd Büntető Kollégiumának a gyorsított eljárásban, 1957. március 18-án kihirdetett ítéleteivel kapcsolódott be a megtorlás folyamatába. Nem egyik pillanatról a másikra, és nem is látványosan, de annál hatékonyabb módon. Az országban, a statáriális, első fokon lezárult eljárásban ítélező hadbírák elmarasztalásai nyomán, fellebbezés lehetősége nélkül kivégeztek négy főt 1956. december 31-ig. További negyven, rögtönítélő eljárásban elmarasztalással összesen 44 elítélt vesztette életét 1957. december 31-ig. Rajtuk kívül a Legfelsőbb Bíróságon, a hadbírák ítéletei nyomán elsőfokú eljárásban két, és másodfokú eljárásban további tizenkét főt, tehát 1957 végére a hadbírák összesen tizennégy személyt, míg a büntető ügyszak ítészei elsőfokú eljárásban három főt, másodfokon ötven elítéltet – negyvenhét főt népbírói, két főt gyorsított, egy főt köztörvényi vádak alapján marasztaltak, valamint halálra ítélték Francia Kis Mihályt – összesen tizennégy és ötvenegy, azaz hatvanöt főt sújtottak halálbüntetéssel.

Közülük kivégeztek a statáriális és gyorsított ügyekben ítélező hadbírák által elmarasztaltak (1956-ban négy fő, 1957-ben negyven fő) mellett tizennégy főt a legfelsőbb bírósági hadbírák ítéletei nyomán (két főt első-, tizenkét főt másodfokú eljárás következményeként, és a további négy, másodfokon halálra ítéltet 1958. januárban végeztek ki). A büntetőbírák által kiszabott halálos ítéletek esetében három főnek, a törvényességi óvás után megkegyelmeztek (közülük egy első-, kettő másodfokú eljárásban állt bírái elé), a halálos ítéletnél enyhébb büntetéssel sújtották őket. A büntetőbírák által elmarasztaltak közül kivégeztek negyvenhárom főt, akik közül elsőfokú eljárásban kapott halálbüntetést kettő, a másodfokon elítéltek közül huszonhatnál helybenhagyták, tizenöt főnél súlyosbítozták az ítéletet. További két ismert személy – Szigethy Attila és Losonczy Géza – elhunyt az eljárás alatt. Ezek az ismert tények.

A rendelkezésre álló dokumentumok további, hét jogerős halálos ítéletről tudósítanak, de ezekből az illetők további sorsa, és az általuk elkövetett cselekményeknek a forradalomhoz való viszonya nem ismerhető meg. Közülük hatot népbírói, egy főt gyorsított eljárásban ítélték halálra.⁶² A BVOP kutatásai nyomán ismertté vált, hogy valamennyi halálraítéltet kivégezték.

---

61 A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága által, elsőfokú eljárás során halálra ítélt, kivégezettek névsora: Dudás József, Szabó János, Pálházi Ferenc, Preisz Zoltán, Molnár László, dr. Szilágyi József, Gimes Miklós, Maléter Pál, Nagy Imre, Kuti István, Mészáros István, Hámori István, Kovács Lajos és Nickelsburg László.

62 Ifj. Gézs István gyorsított eljárásban (március 29-én), a többiek népbírói eljárásban hallgathatták meg a másodfokú jogerős ítéletet, Romvári József (június 11-én), Lassú István (július 31-én), Goór László és Horváth Gyula (szeptember 17-én), Gulyás Sándor

A legfelsőbb bírósági hadbírák elsőfokú eljárása után két főt, a másodfokon kihirdetett ítéleteik alapján tizenhat főt ítélték halálra.⁶³ Havonkénti bontásban, januárban két, februárban, márciusban, augusztusban, októberben és novemberben egy-egy, szeptemberben három, míg decemberben nyolc főt, összesen tizen-nyolc fő ügyében hirdettek halálos ítéletet.

A büntető bírák köztörvényes vádak alapján hét főt,⁶⁴ a gyorsított eljárás következményeként két főt,⁶⁵ míg a népbíráskodásra vonatkozó jogszabályok alapján elsőfokú eljárásban három, míg másodfokon ötvenegyet,⁶⁶ összesen 63 főt ítélték

(november 6-án) és Hangódi István (december 30-án).

A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa Lassút, felülbírálva a Fővárosi Bíróság B. Gys. X. 2297/1957/2. sz. ítéletét „a társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett lopás, 2 rendbeli magánszemélyek sérelmére elkövetett minősített lopás, 1 rendbeli rablásnak tekintendő lopás, valamint fegyver- és lőszerreltegetés” bűntettek elkövetése miatt ítélte halálra. LB jelentés felügyeletnek, 1957. augusztus 1.

A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa Goórnak és Horváthnak, a Fővárosi Bíróság B. Gys. XIII. 1943/1957/2. sz. „gyilkosság, rablás” miatt kiszabott ítéletét helybenhagyta. LB jelentés felügyeletnek, 1957. szeptember 18.

A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa Gulyásnak, a Győri Megyei Bíróság „háborús és más büntett” miatt kiszabott halálbüntetését helybenhagyta. LB jelentés felügyeletnek, 1957. november 7.

A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa Hangódi István ügyében a Pestmegyei Bíróság B. III. 881/1957/5. sz. ítéletét megváltoztatta, és „gyilkosság és más büntett” elkövetése miatt ítélte halálra 1957. december 30-án. LB jelentés felügyeletnek, 1957. december 30. A bíróság e dokumentum szerint nem az év utolsó, hanem utolsóelőtti napján hirdetett határozatot.

- 63 Elsőfokú eljárásban Dudás Józsefet, a Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány vezetőjét és Szabó Jánost, a Széna téri fegyveres felkelők parancsnokát marasztalták el 1957. január 14-én, kivégezték őket öt nappal később, Budapesten.

A hadbírák elítélték Léderer Jenő Tibort halálra, másodfokú eljárásban 1957. február 6-án, kivégezték 15-én, Budapesten. Kocsis Sándort március 18-án marasztalták el, kivégezték szeptember 4-én, Budapesten. Molnár Imrét augusztus 30-án ítélték el, kivégezték október 3-án, Budapesten, halálra ítélték Géber Miklóst szeptember 12-én, kivégezték 14-én, Budapesten, Kovács Istvánt és Marényi Ernőt szeptember 27-én, kivégezték őket október 31-én, Illésy Gábort elmarasztalták október 3-án, kivégezték 5-én, Budapesten. November 11-én ítélték halálra Pálkás (Pallavicini) Antalt, kivégezték december 10-én, Budapesten. Berta Józsefet december 10-én marasztalták el, kivégezték 1958. január 2-án, Budapesten. Végül egy perben, a mosonmagyaróvári népitétellel összefüggve ítélték halálbüntetésre Czifrik Lajost, Földes Gábort, Gulyás Lajost, Kiss Antalt, Tihanyi Árpádot, Weintráger Lászlót és Zsigmond Imrét 1957. december 21-én. Gulyást, Kisst, Tihanyit és Zsigmondot 1957. december 31-én, Czifriket, Földest és Weintrágeret 1958. január 15-én végezték ki, Győrött.

- 64 Jegyzék, „Havi kimutatás”, az 1957. január 1. és május 31. közötti időszakról, 1957. május 31.

Bobek Károlyt köztörvényes vádak alapján ítélték halálra 1957. április 10-én, és kivégezték május 16-án, Kecskeméten. Továbbá Goór László, Gulyás Sándor, Hangódi István, Horváth Gyula, Lassú István és Romvári József esetében volt vádpont köztörvényes büntett elkövetése (Gulyásnál háborús büntett is).

- 65 Ua. Másodfokú, gyorsított eljárásban Oláh Miklóst 1957. március 18-án (Gy. I. 580/1957), ifj. Gész Istvánt (Gy. III. 660/197) március 29-én ítélték halálra. Oláhót 1957. április 12-én, Miskolcon, ifj. Gészt 1957. május 3-án, Veszprémben kivégezték.

- 66 Uo. A havonkénti kimutatások alapján, népbíróági eljárásban ítélték halálra Micsinai Istvánt április 16-án, kivégezték 18-án, Budapesten. A Kézikönyv i. m. 36. o. szerint a másodfokú halálos ítélet napja április 15-e volt. Kanyó Bertalant elítélték április 20-án, és 27-én, Miskolcon végezték ki. Somlai Istvánt elmarasztalták április 25-én, és kivégezték 27-én, Budapesten. Folly Gábort (5009/1957) elítélték május 10-én, kivégezték 14-én, Budapesten. Az apátvarasdi ügyben Szabó Istvánt elmarasztalták május 20-án, kivégezték június 27-én, Pécssett. Romvári József (5044/1957) halálos ítéletét kihirdették június 11-én, kivégezték 1957. június 13-án, Szekszárdon. A BVOP tárta fel sorsát.

Kézikönyv i. m. 43. o. Bartha Bélát (5062/1957) nem ítélte halálra a Legfelsőbb Bíróság, hanem helybenhagyta az elsőfokú ítéletét, 1957. március 20-án. A legfőbb ügyész törvényességi óvása után a Legfelsőbb Bíróság halálra ítélte június 18-án, és kivégezték június 25-én, Miskolcon. Ezzel szemben a júniusi kimutatás nem törvényességi, hanem fellebbezési ügyként tartja nyilván, betűjele – NBf. – is erre utal.

A Tóth Ilona Gizella és társai, a Péterfy Sándor utcai kórházban lévő ellenállók elleni eljárásban hat halálos ítéletet hirdetett ki a Legfelsőbb Bíróság 1957. június 21-én (a Kézikönyv i. m. 43–45. o. szerint valamennyi esetben 20-án). Gönczi Ferencet, Gyöngyösi Miklóst, Kovács Ferencet és Tóth Ilona Gizellát kivégezték június 26-án, Budapesten, Gáli József és Obersovszky Gyula, a törvé-

tek halálra. Valamennyi elsőfokú eljárás jogerős, halálos ítélettel zárult május 31-ig. A havonkénti kimutatások szerint májusig, illetve júniusban és júliusban nyolc-nyolc, augusztusban öt, szeptemberben hét, októberben négy, novemberben nyolc, az év utolsó havában két fő esetében hirdettek ki halálos ítéletet.⁶⁷

Magyarországon 1956. december 15. és december 31. között négy főt végeztek ki, két fő már ezt megelőzően életét veszítette az újonnan szerveződő, az állambiztonság munkáját „segítő” erők, az ún. pufajkások karmaiban.⁶⁸ 1957. január 1. és december 31. között „vizsgálati” és bírósági eljárás következményeként további 108 fő veszítette életét, közülük két fő az állambiztonság, egy személy a

---

nyességi óvást követően más, enyhébb büntetést kapott. Más forrás szerint Tóth Ilonát két nappal később, június 28-án végezték ki. ÁBSZTL V-1143557. 15. o. Lásd a korábbiakban!

Július 17-én hirdették ki a miskolci népitétellel összefüggő eljárásban Balázs Géza, Komjáti Ferenc, Lengyel László, Nagy Zoltán, Sikó Dezső, Szász Zoltán és G. Tóth László halálos ítéletét, amelyeket végre is hajtottak 20-án, Budapesten. A hónap utolsó napján ítélték halálra Lassú Istvánt (5110/1957). Kivégezték 1957. augusztus 3-án, Budapesten. Nevét tévesen írták, Lassú, és nem Lassó volt a vezetékneve.

Az 1957. március 12-én lefogott Francia Kis Mihályt a Fővárosi Bíróság halálbüntetésre ítélte elsőfokú eljárásban június 13-án. Ezt helybenhagyták augusztus 10-én, kivégezték Budapesten, augusztus 13-án. Vele szemben nem '56-os cselekmények képezték a vád tárgyát, hanem évtizedekkel korábban, a Tanácsköztársaság megdöntését követő fehérterror idejében elkövetett bűntettek. Ezek miatt távollétében mind a Budapesti Népbíróság 1947. május 13-án, mind a NOT 1948. július 12-én halálra ítélte. Szemben a „Jegyzék, Havi kimutatás, 1957. augusztus 31.” bejegyzésével más forrás nem augusztus 10-ét, hanem 9-ét említi. Vö. Iratok 4. Szerk.: dr. Solt Pál et al., Bp., 1995. KJK, 1019. o.

Sípos Zsigmondot és Erdész Józsefet (5130/1957) halálra ítélték augusztus 15-én, mindkettőjüket ugyanaznap kivégezték, Budapesten. A Kézikönyv i. m. 53–54. o. szerint a halálbüntetés kihirdetésének napja augusztus 13-a volt. Egy perben marasztalták el halálbüntetésre Harazin Jánost és Rizmajer Józsefet (5099/1957) augusztus 29-én, kivégezték őket két nappal később, Budapesten. A Kézikönyv i. m. 55–56. o. szerint ítéletüket a Legfelsőbb Bíróság augusztus 27-én hirdette ki.

Szeptember 2-án hirdették ki Szmrék Benjámin (5095/1957) halálos ítéletét, kivégezték 5-én, Budapesten. (A havi kimutatás tévesen 6-át adta meg az ítélet keltének.) Goór Lászlót és Horváth Gyulát egy perben ítélték halálra 1957. szeptember 17-én. Goórt 1957. szeptember 20-án, Horváthot 1957. szeptember 29-én, Budapesten kivégezték. Nagy Lajos Gyula halálbüntetésének kelte 1957. szeptember 23-a, kivégezték október 1-jén, Budapesten. Szeptember 28-án egy perben, három főt – Kolompár Mátyást, ifj. Patyi Istvánt és Pekó Istvánt ítélte halálra a Legfelsőbb Bíróság, október 10-én kivégezték őket Kecskeméten.

Előbb október 18-án nyhítették Mindszenti László elsőfokú eljárásban kihirdetett halálos ítéletét, majd október 24-én ítélték halálra Balla Pált (5175/1957), másnap kivégezték, Budapesten. A Kézikönyv i. m. 63. o. szerint október 22-én ítélte halálra a Legfelsőbb Bíróság. Egy perben, október 24-én hirdették ki Harmincz István és Lakos János (5174/1957) halálos ítéletét, kivégezték őket másnap, Budapesten. A Kézikönyv i. m. 64–65. o. szerint október 22-én hangzott el másodfokú ítéletük. Október 31-én hangzott el az elsőfokú eljárásban halálra ítélt Horváth Ferenc és Spamberger György másodfokú ítélete. Horváth elmarasztalását nyhították, Spambergerét nem, akit kivégezték november 8-án, Budapesten.

November 4-én ítélték halálra Preszmayer Ágostont, kivégezték november 7-én, Budapesten. Gulyás Sándort november 6-án ítélték halálra. Kivégezték 1957. november 20-án, Győrött. Szörtsey Istvánt halálra ítélték november 19-én, kivégezték november 21-én, Budapesten. Öt fő – Bán Róbert, Czimmer Tibor, Ekrem Kemál Kornél, Laurinyecz András és Rusznyák László, a Széna téri fegyveres felkelők – halálos ítéletét hirdették ki november 23-án, kivégezték őket november 29-én, Budapesten.

Decemberben két halálos ítéletet hirdettek ki a Legfelsőbb Bíróság. Előbb 27-én Iván Kovács Lászlót, a Corvin közti felkelők parancsnokát, majd 30-án Hangódi Istvánt (5252/1957) ítélte halálra, Iván Kovácsot december 30-án, Hangódit december 31-én kivégezték Budapesten.

67 Uo. „Havi kimutatás”, 1957. december 31.

68 Sortúzek – 1956. Lakitelek, 1993. Antológia K, 26. o. „Hargitay Lajos és Hadady Rudolf agyonkínzott, majd szitává lőtt tetemét [1956 – Z. T.] december 10-én fogták ki az Ipolyból”. Eörsi László történész szerint az acélgyári nemzetőrség vezetői december 13-án veszítették életüket. Vele ért egyet a <http://1956>. október 23. uw.hu/martir Untitled Documents: Hadadyt „december 11-én a karhatalmisták letartóztatták. December 13-án hajnalban azzal az ürüggyel, hogy a Budapesti Központi Bírósághoz szállítják Hargitay Lajossal együtt gépkocsiba ültették, és a fővárosba indultak vele. A Balassagyarmat előtt lévő Hugyagnál azonban a felismerhetlenségig összeverték, és meggyilkolták őket.”

rendőrség őrizetében, még bárminő bírósági eljárás előtt, jogerős elmarasztalás nélkül elhunyt.⁶⁹ Kivégeztek 105 személyt, közülük a Legfelsőbb Bíróság ítéseinek halálos ítéletet kiszabó elmarasztalása következtében 68 főt (további négy, 1957-es eljárásban halálraítéltet 1958-ban). Ezekben a perekben a védők és az elítéltek álláspontját nem vették figyelembe akkor, midőn a már elsőfokú eljárásokban kirótt halálbüntetéseket 31 főnél változatlanul, 4 személynél viszont úgy hagyták helyben, hogy még bővítették is a korábban kihirdetett halálbüntetés vádpontjait. Két alkalommal csupán a védő fellebbezett enyhítésért, a népbírósi tanács azonban élt a feloldott súlyosítási tilalommal, és Kolompár Mátyást és Pekó Istvánt ezért végezhettek ki. A többi esetben, elfogadva a vádhatóságnak az álláspontját, és a korábbiakban nem halál-, hanem szabadságvesztés-büntetésre marasztaltakat kivégeztették. Mi volt minderről a hatalom véleménye, közel az esztendő vége előtt? 1957. december 10-én ülést tartott az MSZMP KB PB, az egyik napirend címe nem sok jóval kecsegtetett: „Büntetőpolitikánk egyes kérdéseiről” címet adták neki az előterjesztők: az igazságügyi és a belügyminiszter, valamint a legfőbb ügyész. Mit mondott a belügyi tárca első embere, Biszku előterjesztésében?

„»Mi Nezvál elvtárrsal kaptunk korábban a Politikai Bizottságtól megbízást a jelentés elkészítésére – rúgott bele már az első mondatával dr. Szénási [Géza] ba –. A kérdés azért merült fel, mert egyrészt túlszűfolttság van a börtönökben. A másik ok, amiért ezt a jelentést be kellett hozni a Politikai Bizottság elé, hogy az ellenforradalmi szervezkedés bűnöseinek felelősségre vonásánál, a politikai jellegű bűncselekményeknél sok az enyhe ítélet, és *viszonylag kevés a fizikai megsemmisítések száma*. A kérdés úgy merült fel, hogy bizonyos eseteknél enyhíteni, vagy meg kell szüntetni az ítéleteket, ugyanakkor pedig intézkedéseket kell tenni, hogy az ellenforradalmi szervezkedésért a bíróságnak átadott személyek ügyében a bűncselekményeknek megfelelően súlyos ítéletek szülessenek.

Erre az utóbbira a kormánynak és az Elnöki Tanácsnak a rendeletei törvényes lehetőséget biztosítanak a számunkra. *A pártkonferencia is erre kötelez bennünket* [saját kiemelések – Z. T.]. Tegnap tartottunk együttes megbeszélést erről a kérdéstről. A jelentésnek az elkészítése során abban a kérdésben, hogy hol kell, hol lehet csökkenteni a büntetéseknek a számát, teljes egyetértés volt.« Mindez jelzi, hogy dr. Nezvál és dr. Szénási nem abban vitázott Biszkuval, hogy a B. M. állambiztonsági területen dolgozó munkatársainak tevékenysége folytán sok lefogott ügyében végül olyan tényállás alakult ki az ügyészségeken, ami a bíróságokon kihirdetett halálos ítéleteket követő kivégzésekkel zárult. A vita az állambizton-

69 Szigethy Attila és Losonczy Géza, valamint Onofrei Károly.

sági módszereket, a B. M. igazságszolgáltatást is irányítani kívánó magatartását, hatalmi túltengését, és nem a megtorlás esetenkénti irtóztató jellegét érintette.

Biszku így folytatta: »a mezőgazdaságban, a begyűjtési rendelet végrehajtása során elítélt körülbelül 8000 főnél van lehetőség, valamint a félbeszakított büntetések letöltésénél. Az előterjesztés elkészítése során vita folyt közöttünk, amit tegnap a megbeszélésen, Marosán elvtársnál felvettünk az eddigi ítéletek megítélését illetően. A mi részünkről és személy szerint az én részemről már korábban felmerült, amikor megkaptuk a párttól ezt a munkát, hogy az ellenforradalmi bűncselekményeket elkövetők felelősségre vonását illetően sokkal többet lehetett volna elítélni – erre bizonyos mértékig a párt-közvélemény hangulata is utalt, figyelmeztetett bennünket, ezen kívül néhány konkrét ügyben magam is utána néztem az ítéletek jellegének. Beszéltünk Nezvál és Szénási elvtárral erről...

A mi szerveinknél, a vizsgálati szerveknél korábban, körülbelül ez év közepéig, sajnos a dokumentálásnál hiányosságok voltak. Személyesen ellenőriztem a munkát, és magam megállapítottam, hogy vannak olyan ügyek, ahol a vizsgálatnál is liberalizmus tapasztalható. A kispesti ellenforradalmi szervezkedők ügyében utasítást adtunk, hogy ezen változtatni kell, és megfelelő módon az ilyen jellegű szervezkedéseket pontosan kell dokumentálni, és szigorú ítéleteket kell javasolni. A politikai ügyekben hozott ítéletek zömén változtatni már nem lehet, amelyet a bíróságok már megtárgyaltak és ítéletet hoztak«. Csak azt nem tette hozzá, hogy sajnos, de kiérződött belőle...

»Mi lényegében most már teljesen befejeztük az ellenforradalmi szervezkedéseknek a vizsgálatát – fűzte tovább gondolatait Biszku –. Tegnap a megbeszélésen megállapítottuk, hogy ezeknél az ügyeknél, amelyek az ügyészségekhez átkelettek, és bírósági ítéletre várnak, van lehetőség arra, hogy osztályidegen elemek ügyében szigorú ítéleteket hozzunk. A bírósági, ügyészségi körökben beszélnek arról, hogy jelentés készül – ez valamilyen formában kikerült, és amnesztiát tervez a kormány. Ezt a munkásosztály érdekének megfelelően hajtsuk végre, a két intézkedésnek időben is egyszerre kell történnie, változtatni azon a helyzeten, ami az ellenforradalmi szervezkedés bűnöseinek felelősségre vonásánál van és szigorú ítéleteket [kell] hozni. Ebben tegnap teljesen egyetértettünk.» Ahogy Rákosi mondta volt: „kit hogyan ítéljenek el... Majd következett a vita. A »fizikai megsemmisítések« alacsony számának feltornázása érdekében.”. A vita során az előterjesztést nem fogadták el, ezért annak végleges változatát csak december 31-én írta alá a három érintett.⁷⁰

---

70 Zinner: Megtorlás i. m. 295–296. o.

Mindez olaj volt a tűzre. Ha a belügyminiszter szerint kevés a fizikai megsemmisítések száma, akkor ezen lehet segíteni. Így is történt. A halálra ítélték és kivégeztek száma a PB ülés idejéhez képest az év végére egyfelől kilenc, másfelől nyolc fővel növekedett. A Legfelsőbb Bíróság ítései, főként a hadbírák számára a fegyveres társszerv első embere orákulum volt. Valamennyi, Magyarországon 1956. december 15-e óta halálra ítélt, és emiatt kivégezett 109 személyből 68 fő halálos ítéletét a legfőbb ítélőszék bírái hirdették ki, azaz a kivégeztek közel 2/3-ának (62,29%-ának) sorsát a Legfelsőbb Bíróság had- és büntetőbírái döntötték el 1957 végéig.⁷¹ A megtorlás igazi központját ők, és nem a kezdetben aktív statáriális bírák alkották. A kérdés az volt, miképp, és lehet-e érvényt szerezni az MSZMP KB PB Szilveszter napján aláírt határozatának, és lesz-e foganatja a fizikai megsemmisítéseket kevelő Biszku bírálózatának 1958-ban, és a következő esztendőkből?

„Az esztendő végével Kádár és köre nyugodtan dőlhetett hátra, üríthette poharát az újesztendőre. Ha visszanéztek az óévre, különösképp az annak utolsó havában szentesített határozatokra, amelyek tartalmazták az eredményeket, és fogódzókat biztosítottak a jövőhöz, volt mire emlékezniük. Ugyan még nem volt kezükben az elmúlt hónapok teljes körű statisztikája, de érezték, hallották, látták, tudták, hogy új kihívások nem várhatók, sőt, a tervek szerint megkoronázhatják művüket. A csalhatatlan idolt, Lenint vették ismét elő, őt idézték, önmaguk megnyugtatására és mások félrevezetésére: »a proletáriátus diktatúrája talaján hosszas harcban kell átnevelni magukat a proletárokat is, akik saját kispolgári előítéleteiktől nem egyszerre, nem csoda útján, nem a szűzanya parancsára, nem valami jelszó, határozat vagy rendelet parancsára szabadulnak meg, hanem csak a kispolgári tömegbefolyások ellen folytatott hosszú és fáradságos tömegharc útján.«⁷²

Az önmagukat a lenini örökség megvalósítójának tekintő Kádár és kiszolgálói 1957-ben mindenféle »előítélet« nélkül, főképp a proletáriátus ellen léptek fel. Ami pedig a múlt, jelen és jövő megtorlását illette, tudták, hogy az »hosszú és fáradságos tömegharc útján« valósítható meg. De nem rettentek meg, azért hoztak határozatokat, mert vállalták.

71 Mellettük, a rendőrségi fogdában meghalt Onofrei Károly Békésen, 1957. március 19-én, a „vizsgálati eljárás” alatt öngyilkosságot követett el Szigethy Attila Győrött, 1957. augusztus 12-én, és mindmáig nem tudott, hogy miképp vesztette életét Losonczy Géza Budapesten, a Gyorskocsi utcai fogdában, 1957. december 21-én. Velük együtt a kivégzéssel életétől megfosztottak és az állambiztonsági szervek „vizsgálati eljárása” alatt, egyéb úton életüket vesztettek száma 114 főre emelkedett az 1956. december 13-i kezdettől 1957. december 31-ig.

72 Iratok 4. i. m. 810. o. Írásos tájékoztató a bírósági elnökök részére, 1958. január 10.

Elkészült az új párthatározat, ami lehetőséget teremtett a megtorlás folytatásához. A túlzottan is »eredményes« esztendő tarthatatlan börtönviszonyokat teremtett, ezért módosítottak. Nem a megtorlást kívánták félbeszakítani, nem a humanista ébredt fel bennük. Feledve továbbra is 1956. novemberi ígéreteiket, mindössze az történt, hogy a »szocialista törvényesség« elve, azaz osztályszempontok alapján differenciált ítélkezést szorgalmaztak: egyfelől a kíméletlen jogalkalmazást az 1945 óta hagyományosan ellenségnek bélyegzettekkel, másfelől az enyhébb büntetőeljárásokat a »megtévedt« dolgozókkal szemben. Ez többszörösen törvénysértő volt, még akkor is, ha legalább így további ezrek mentesülhettek a terror gépezetének csapásai alól. A köztörvényes büntettek elkövetőivel szemben is hasonló elvek érvényesítését irányozták elő. S mindezek a pártpolitikai szempontok uralták a büntetés-végrehajtással összefüggő feladatterv végrehajtását. És az sem tekinthető véletlennek, hogy miközben a lenini utat emelték zászlajukra, a sztálini úton folytatták tovább.”⁷³

Kiadtak egy „Tájékoztató”-t az MSZMP KB PB december 10-i ülése után, ezzel a sillabusszal a magyar bűnüldözési gyakorlatban eddig ismeretlen büntetőtörvénykönyvet alkottak. Ebben olyan „büntetési tételeket” fogalmaztak az ismert dokumentumok alapján, ami párját ritkítja. Íme:

- „1. Kérlelhetetlen vasszigornak kell érvényesülnie azokkal az osztályidegen, deklasszált, huligán elemekkel szemben, akik ellenforradalmi bűncselekményeket követtek el. Az ilyen elemek cselekményei megítélésénél az osztályhelyzet súlyosbító körülményként jelentkezik.
2. A törvény teljes szigorával kell büntetni azokat a dolgozó osztályhelyzetű személyeket, akik az ellenforradalom alatt vagy a jövőben osztályukat elárulva főbenjáró, súlyos ellenforradalmi bűncselekményeket követtek, illetve követnek el.
3. Az egyszer megtévedt, félrevezetett dolgozókkal szemben, akik kisebb jelentőségű és kihatásaiban sem súlyos bűncselekményeket követnek el, figyelemmel osztályhelyzetükre, eddigi munkájukra és magatartásukra, elsősorban nevelőeszközöket kell igénybe venni, felelősségre vonásuknak is elsősorban nevelő jellegűnek kell lenni. Ha az ilyen személyek bíróság elé kerülnek, úgy a bíróságok alkalmazzanak felfüggesztett börtönbüntetést, fő pénzbüntetést, és a szükséges előfeltételek fennforgása esetén ítélik a terheltet javító-nevelő munkára. Kisebb tartamú börtönbüntetést megtévedt dolgozó jelentéktelen súlyú cselekményeire csak ott szabjon ki a

- bíróság, ahol ezt a helyi viszonyok (közrend, köznyugalom megszilárdítása stb.) megkívánják, s ez a büntetés törvényeinknek egyébként is megfelelő.
4. A közönséges bűncselekmények elbírálásánál az 1955. évi novemberi párt-határozat iránymutatásait kell figyelembe venni. Ennek megfelelően a bűnüldözés súlyát ezeknél a bűncselekményeknél is az osztályidegen, deklasszált, huligán elemek és a szokásos bűnözők által elkövetett, valamint a súlyosabb bűncselekményekre kell helyezni. Az első ízben megtévedt dolgozók – amennyiben a bíróság elé állításuk szükséges – kisebb jelentőségű cselekményeinek megítélésénél elsősorban a pénzfőbüntetés, felfüggesztett börtönbüntetés, s a szükséges előfeltételek fennforgása esetén a javító-nevelő munka alkalmazása legyen előtérben.
  5. A fentiekben vázolt büntetőpolitikai irányelveket a jelenleg folyamatban levő büntető ügyeknél már érvényesíteni kell és ennek megfelelően a szükséges intézkedéseket az illetékes állami szerveknek meg kell tenniük.
  6. Bűnüldöző szerveink a politikai bűncselekmények felderítése, gondos dokumentálása, a fenti irányelveknek megfelelő megítélése és megtorlása mellett a jövőben elsődleges feladatuknak tekintsék a társadalmi tulajdon fokozottabb védelmét, a spekuláció és a korrupció elleni szívós harcot.”⁷⁴

És így tovább. Az adatok azt mutatják, hogy nem helyesen határozták meg a kijelölt utat, azok nem támasztották alá a megtorlás osztályszempontok szerinti fokozását.⁷⁵

74 Iratok I. i. m. 611–614. o. Tájékoztató a Politikai Bizottság – „Büntetőpolitikánk egyes kérdéseiről” szóló – 1957. december 10-ai határozatáról, 1957. december 10.

75 A bíróságok ügyforgalma és a büntető ítélezés az 1957. évben, Bp., 1958. I. M. Statisztikai Csoport, 85–116. o.
Az adatok jórészt tévesek, főképp a halálbüntetések esetében. Mégis célszerű közreadásuk, mert a főbb folyamatokat érzékeltetik. 1957-ben 37124 főt marasztaltak el, közülük 12279 fő (24,5%) esetében a börtönbüntetés egy éven felüli, 28022 főnél (75,5%) egy éven aluli időtartamú volt. Az utóbbiak közül 12279 esetben (43,8%) a büntetést feltételen felfüggesztették. Államrend elleni szervezkedésért 1942 főt, fegyverrejtegetésért 1825 főt, tiltott határátlépésért 3195 főt, izgatásért 1341 főt, és ezekben kötődve gyilkosság, szándékos emberölés miatt 658 főt ítélték el.
Közülük 77 személy halálbüntetést kapott. Az összes, nem katonai bíróság által kihirdetett 83 halálbüntetésből 60 jogerőssé vált. Rendes eljárásban 18, gyorsított büntetőeljárásban 48, a Legfelsőbb Bíróság népbírósági tanácsa előtti eljárásban 3, míg a megyei (fővárosi) népbírósági tanácsok előtti ügyekben 13 főt ítélték halálra, közülük egyet hatályon kívül helyező végzés folytán megismételt elsőfokú gyorsított büntetőeljárással. Az elsőfokú eljárásban, Budapesten: a Legfelsőbb Bíróságon (3 fő), a Fővárosi Bíróságon (44 fő) és a Pestmegyei Bíróságon (3 fő) esetében hirdették ki a halálbüntetést. Vidéken a Debreceni (1 fő), Egri (1 fő), Győri (11 fő), Kecskeméti (2 fő), Miskolci (9 fő), Pécsi (2 fő), Szegedi (1 fő), Szolnoki (3 fő) és a Veszprémi Megyei Bíróságon (2 fő) esetében határoztak erről. Közülük 41 fő előzőleg kisebb-nagyobb, büntetnek minősített cselekmény miatt szabadságvesztést szenvedett. Korösszetételük szerint 18–20 éves 9, 21–24 éves 16, 25–34 éves 30, 35–54 éves 25, míg 55–69 éves 3 fő volt. A 83 fő, elsőfokú eljárásban halálra ítélt között 35 évnél fiatalabb volt 55 fő, kétharmaduk (66,2%). A 60 fő jogerősen halálra ítélt között 35 évnél fiatalabb volt 38 fő, közel kétharmaduk (63,3%). A jogerősen halálra ítélt 60 fő közül osztályhelyzete, utolsó ismert foglalkozása alapján 23 ipari és 2 mezőgazdasági munkás, 6 kis- és középparaszt, 7 értelmiségi, 3 alkalmazott, 1–1 „kisiparos, kiskereskedő”, illetve kulák, 5 volt tőkés, „népelnömo”, valamint (a börtönből szabadultak statisztikai elnevezésével) 12 „munkakerülő, csavargó” volt. Kétharmaduk semmiképp sem tartozott az „ellenség”-nek minősítettek közé. A Legfelsőbb Bíróság 22 vádlottnál megváltoztatva a büntetését a legsúlyosabb ítéletet szabta ki, 27 esetben enyhített. Azok közül, akiknek tragikus véggel zárult sorsuk, korábban, első fokon hat fő életfogytiglan tartó, 4 fő 15, 3 fő 14, 2–2 fő 12 és 10, míg 1–1 fő 8, 7, 6, 3 és 1 esztendei börtönbüntetésben részesült.

Az óév véget ért, az új épphogy startolt. Az aprópénzre váltás korszaka kezdődött. Most már semmi sem múlt a pártvezetésen, ők megtették a magukét. A kérdés az volt, hogy miként, hogyan valósítják meg az általuk hozott, tragédiák sötét fellegét jósló határozatokat. Mindez, a megtorlás és osztályhelyzet szorosan összefüggött. Két vonalon indult meg a hozott párthatározatok végrehajtása. Az egyik a Nagy és társai ügy, míg a másik a kétféle mércével mérő tömeges büntetőeljárások lezárását célozta. Amíg az első elválaszthatatlan volt a nemzetközi politika alakulásától, addig a második, minden összetettsége ellenére könnyebbnek tűnt.

Az 1957. december 31-én véglegesített határozat tartalmáról az ügyészeket és a bírói kart is tájékoztatni kellett. A belügyminiszter, a legfőbb ügyész és az igazságügyi tárca vezetője közös utasítást bocsátott ki a fontosabb tudnivalókról, és azt hamarosan a megyei bíróságok elnökei át is vehették az 1958. január 13-án tartott értekezlet után. Az osztályhelyzet, osztályidegen, osztályharc, osztálypolitika és más osztály- előtagból álló összetett szavakat gyakran hallhatta, olvashatott róluk a sokrétű magyar társadalom polgára, főleg 1944–1945 fordulójától. Ezek közül bizonyos fogalmakat azonban nem csupán a mindennapos politikai küzdelmek hevében izzítottak fel, hanem azok utóbb elválaszthatatlanul összekötődtek a honi igazságszolgáltatás fiaskóival is. Igaz, a pártpolitika által kijelölt vakvágány okozta az ütközést.

Az előterjesztés első melléklete meghatározta a különböző kategóriákat. Kik voltak az „osztályidegenek”: „a volt földbirtokosok, arisztokraták, gyár- és üzemtulajdonosok, vagyonukból élők, a háborús bűnökért, ellenforradalmi tevékenységért, a népi demokratikus államrend elleni izgatásért elítéltek, a ma [1957-ben – Z. T.] is kuláknak tekintettek, a csendőrtisztek, a korábban vezető politikai állást betöltő személyek, a volt rendőrség, katonaság át nem igazolt tagjai és a csendőrök, üzlet- és műhelytulajdonosok, kereskedők, akik a felszabadulás után huzamosabb ideig két vagy annál több alkalmazottat foglalkoztattak»”.⁷⁶ Ez volt az osztályellenség, a társadalomnak azon oldala, amelynek tagjait az eddigieknél szigorúbban akarták meghurcolni az újesztendőben, akikkel szemben kíméletlen

---

A gyorsított büntetőeljárás és a népbírósági tanács előtti eljárásban első fokon 888 személyt vádoltak meg, 679 főt elítéltek, 18 személyt felmentettek, 94 esetben elnapolták, 97 esetben még nem tüzték ki a tárgyalást. Ezek között a meghatározó, 504 fő esetében az államrend elleni szervezkedés vádja volt. Milyen ítéletekkel sújtották őket? 27 fő 1 éven aluli, 50 fő 1–2 év, 110 fő 2–5, 170 fő 5–8, 57 fő 8–10, 150 fő 10–15 év közötti, 51 fő életfogytiglani vagy 15 éven felüli szabadságvesztés büntetést, míg 63 fő halálbüntetést kapott (egy esetben fiatakorúval szemben alkalmazható intézkedés történt). Az 5 éven felüli, szigorú ítéletekkel az elmarasztaltak 72,3%-át, ¼-et sújtották. A Legfelsőbb Bíróság előtt 544 vádlott állt. Közél azonos, egyharmad körüli volt a fellebbezések elutasítása (161 fő, 29,6%), az enyhítéseké (169 fő, 31,1%) és a súlyosításoké (153 fő, 28,1%). Hatályon kívül helyezés történt (46 fő, 8,5%) tehát kb. minden tizedik esetben, a minősítésbeli változtatás (10 fő 1,8%), míg a megszüntetés, illetve felmentés ritka volt, mint a fehér holló (5 fő, 0,9%).

76 Zinner: Megtorlás i. m. 338. o.

rezsímet terveztek. A megtorlás szenvedőinek másik oldalát más osztályhelyzetű magyarok alkották. A közülük börtönbe vetettek elképesztő száma sürgős cselekvésre, határozott intézkedésekre készítette, mi több, kényszerítette a hatóságokat.

Miután a „megtévedt dolgozó” fogalmát írásba foglalták, nem tehettek mást, mint azt, hogy a belügyi és az igazságügyi tárca vezetői a legfőbb ügyésszel közös utasítást bocsátottak ki. Ebben rögzítették, hogy „a büntetőeljárás során az osztályhelyzet megállapításánál osztályidegennek kell tekinteni:

- »1. Azokat, akik kizsákmányolásból éltek (a volt tőkéseket, gyárosokat, üzemtulajdonosokat, nagykereskedőket, bérháztulajdonosokat, vállalkozókat, arisztokratákat, földbirtokosokat, kulákokat stb.).
- 2 A felszabadulás előtti államapparátusban és állami intézményeknél vezető beosztásban volt személyeket (főjegyzőig bezárólag), a volt horthysta politikai rendőrség valamennyi beosztottját, a rendőrség, a honvédség volt hivatásos tiszti állományú tagjait, a csendőrség hivatásos állományába tartozókat, a VKF/2 vezetőit, tisztjeit és valamennyi beosztottját, a jobboldali pártok és szervezetek vezetőit és országgyűlési képviselőit.
3. Azokat, akikre az 1–2. pont nem utal, azonban az összes körülményeit figyelembe véve megállapítható, hogy deklasszált személyek (pl. egyházi személyek, papok, urasági intézők stb.)«. ⁷⁷

A közös utasítás meghatározta még azt is, hogy kit kell »politikai büntetettnek« tekinteni, megfogalmazta továbbá, hogy »melyek a politikai jellegű bűncselekmények stb.; Ez volt a lényege. A közös utasítás az 1957. december 31-én véglegesített határozatot nevében nem nevezte, de helyenként szó szerint megismételte.»

Az eredetileg tervezett 1957 végéig a rendőri és nyomozó szervek nem fejezték be „az októberi ellenforradalmi jellegű bűnügyek vizsgálatát”, ezért lett az új 1958. február 28. A még „aktívan tevékenykedő ellenséges elemek által elkövetett politikai bűncselekmények felderítését”, mint legfontosabb feladatot helyezték előtérbe. A jövőben, a társadalmi tulajdon fosztogatóival és a spekuláns elemekkel szembeni bűnüldözés súlyát az osztályidegen, deklasszált, huligán elemek és a szokásos bűnözők által elkövetett, valamint a súlyosabb természetű bűncselekményekre koncentrálják.

Megszabták az ügyészségek és bíróságok feladatát is. Az ügyészi szervek „az ellenforradalmi ügyekben” a nyomozás befejezésétől számított 30 napon belül

⁷⁷ Iratok 4. i. m. 793–801. o. Az igazságügyminiszter, belügyminiszter és legfőbb ügyész 103/1958. számú közös utasítása a büntetőpolitikánk egyes kérdéseiről, 1958. január 8.

minden esetben nyújtsák be a kellően megalapozott vádiratot a bírósághoz. A jogszolgáltatók „az ellenforradalmi bűncselekménnyel vádolt terheltek ügyeit soron kívül tárgyalják... elsősorban a súlyosabb bűncselekménnyel vádoltakkal szemben járjanak el... A politikai ügyeket általában, de a súlyosakat minden esetben a nyilvánosság kizárásával kell tárgyalni... Egyes kirívóan enyhe ítéletekkel szemben törvényességi óvást kell emelni”.

Majd következett az osztálypolitika másik aspektusa. „Az októberi események zűrzavarában bekapcsolódtak [az eseményekbe – Z. T.] olyan munkás és dolgozó paraszti származású személyek is, akik az ellenforradalomban nem játszottak vezető szerepet, nem a népi demokráciánk megdöntésére törekedtek, hanem mint megtévesztett személyek kisebb súlyú bűncselekményt követtek el. Az ellenforradalom leverése után ezek a félrevezetett emberek a gazdasági élet helyreállítása és a politikai konszolidáció idején igyekeztek korábbi cselekményeiket jóvátenni. A bűnüldöző és igazságügyi szerveink – helytelenül – az ilyen személyeket is gyakran tudatos ellenforradalmárként üldözik és ítélik el.”⁷⁸

Ezért rendelték el, hogy „a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányság vezetője és a megyei (fővárosi) ügyészség vezetője együttesen dönti el, hogy a megtévedt munkás és dolgozó paraszti származású személy kisebb jelentőségű ellenforradalmi jellegű cselekménye bíróság elé kerüljön-e. E pont rendelkezései alá nem vonható az osztályidegen, az osztályellenség, a huligán, a szokásos bűnöző és az a személy, akit politikai, vagyon elleni vagy spekulációs bűncselekmény miatt 5 éven belül végrehajtható börtönbüntetésre ítélték.”⁷⁹ Felül kellett vizsgálni „azokat a folyamatban lévő ügyeket, amelyekben az ügyészség már vádiratot nyújtott be, de a bíróság az előkészítő tárgyalást még nem tartotta meg”.⁸⁰ Nem egyes ügyekben megnevezettekről, hanem generálisan, valamennyi olyan személyről intézkedtek – kvázi tömeges semmisségi okot teremtve – amennyiben a felülvizsgálat során róluk, „a munkás és dolgozó paraszti származású vádlottakról azt állapítják meg, hogy már a büntetőeljárás megindítása is elérte a kívánt hatást, az eljárást szüntessék meg úgy, hogy az ügyész a Btá. [Büntető Törvénykönyv Általános Rész] 56. §-ának alkalmazását indítványozza, feltéve, ha az elkövető nem volt korábban politikai, vagyon elleni vagy spekulációs bűncselekmény miatt végrehajtható szabadságvesztés büntetésre ítéelve.”⁸¹ Ha a terheltet a Hatályos

---

78 Zinner: Megtorlás i. m. 340–341. o.

79 A bűnüldöző szervek közötti egyet nem értés esetén, a vitás kérdésekben a belügyminiszter vagy első helyettese a legfőbb ügyésszel együttesen dönt. A felülvizsgálatot be kellett fejezni 1958. január 31-ig.

80 A megyei (fővárosi) ügyész, a megyei (fővárosi) bíróság és a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányság vezetője részére megszabták a határidőt: a felülvizsgálatot el kellett végezni 1958. február 15-ig.

81 Az 1950. évi II. tv. 56. §-a: „Az elkövetett bűntett – az eset összes körülményeinek mérlegelése alapján – olyan csekély jelentőségűnek mutatkozik, hogy a törvény szerint alkalmazható legenyhébb büntetés is szükségtelen, úgyszintén akkor, ha akár a cselekmény,

Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása [a továbbiakban: BHÖ] 269. pont a. b. vagy f. alpontjában jelzett bűncselekmény miatt egy alkalommal végrehajtható börtönre ítélték, e körülmény még egymagában nem akadályozta a most mondott rendelkezések alkalmazását.” És így tovább... A közönséges bűncselekmények elbírálásánál az 1955. évi novemberi párthatározat iránymutatásainak figyelembe vételére utasították a hatóságokat. „Ennek megfelelően a bűnüldözés súlyát ezeknél a bűncselekményeknél is az osztályidegen, a deklaszszált, huligán elemek és a szokásos bűnözők által elkövetett, valamint a súlyosabb bűncselekményekre kell helyezni...”⁸² Utasították a bírói, ügyési és büntetés-végrehajtási szerveket, hogy a további intézkedésig a munkás és dolgozó paraszt osztályhelyzetű elítéltek közül a börtönbüntetés végrehajtását tartásuk függőben mindazoknál, akiknek cselekményeit korábban a párthatározatba foglalták, a katonai bíróság hatáskörébe tartozó ügyekben külön utasítás intézkedett. Az ügyési, bírói és büntetés-végrehajtási szervek számára készített közös utasítás ún. vörös fonalként szolgált a továbbiakra nézve.

A Legfelsőbb Bíróságon, délelőtt tartott értekezleten a három nappal korábban, 40 példányban elkészített tájékoztatót szétosztották a jelenvoltak között 1958. január 13-án.⁸³ Az MSZMP KB PB 1957. december 10-i ülésén hozzászóló Kádár mondandója volt itt is a vezérfonal. A katonai bíróságok mellett a népbíróságok munkáját is megdicsérték, „mert általában igyekeztek a törvény teljes szigorával büntetni...”. Külön kiemelték a Legfelsőbb Bíróság másodfokon ítélkező népbíróságainak kemény ítélkezési gyakorlatát, akik ezzel is példát mutattak arra, hogy „államunk a proletárdiktatúra elnyomó funkciója során irgalom nélkül le kíván számolni mindazokkal, akik a felszabadulás után elvesztett hatalmak vagy vagyonuk visszaszerzése érdekében a burzsoá restauráció reményében 1956 őszén reánk törtek...”

Az elmúlt év elejétől a büntető ítélkezés súlypontja áttevődött a megyei (fővárosi) bíróságokra. Rendkívül nagy erőfeszítéssel törekedtek az ott dolgozó bírák a bonyolult, sok vádlottas, nem egyszer hetekig tartó tárgyalások tömegével megbirkózni... igyekeztek biztosítani a tárgyalások gyors lebonyolítását. Ezért a munkájukért a bíróságaink az év végével országosan mutatkozó kb. 1600–1700-ra tehető ügyszám dacára is köszönetet érdemelnek, mert helyesen ismerték fel annak politikai jelentőségét, amely az ellenforradalmi bűnügyek gyors befejezéséhez fűződik.” Ennyiben summázhatók a pozitívumok.

---

akár annak elkövetője a büntetett elbírálásakor már nem jelentkezik a társadalomra veszélyesnek, a bűnösség megállapítását és a büntetés kiszabását mellőzni kell.”

82 Zinner: Megtorlás i. m. 342–343. o.

83 Iratok 4. i. m. 803–821. o. Írásos tájékoztató a bírósági elnökök részére „A büntetőpolitikánk egyes kérdéseiről kiadott közös utasítás”-ról tartott értekezleten, 1958. január 10.

Majd a negatívumok következtek: „munkánk legnagyobb gyengéje az, hogy ma sem érvényesül *elég következetesen* [eredeti kiemelés – Z. T.] pártunknak az a politikája, mely a törvény teljes szigorának alkalmazását követeli meg a súlyos ellenforradalmi bűncselekményt elkövető osztályidegen, deklasszált és huligán elemekkel, nem különben azokkal a dolgozó osztályhelyzetű személyekkel szemben is, akik az osztályukat tudatosan elárulva, főbenjáró bűncselekményt követtek el.

Ez a hiba megmutatkozik különösen abban, hogy a bíróságaink nem is szórva-nyosan a legsúlyosabb ellenforradalmi bűncselekmények miatt elítélt személyekkel szemben még akkor is tartózkodnak a törvényben megállapított és egyedül törvényszerű legsúlyosabb büntetés kiszabásától, ha az enyhítő szakasz törvényes előfeltétele hiányozik... Az ismertetett párthatározat *megköveteli* [eredeti kiemelés – Z. T.], hogy a bűnüldözés élet az eddiginél sokkal következetesebben az osztályidegen, deklasszált, huligán elemek által elkövetett ellenforradalmi bűncselekmények üldözésére kell irányítani...”.

A párthatározat kötelezte a nyomozóhatóságokat a nyomozás soron kívüli befejezésére, az ügyészségeket a soron kívüli vádemelésre. A bíróságoknak ezekben az új „bűnügyekben változatlanul *soron kívül* [eredeti kiemelés – Z. T.] kell a tárgyalást kitűzni... Erre a Legfelsőbb Bíróságot is felkértük...

Összefoglalva: *Elnök Elvtársak legfontosabb tennivalója annak biztosítása, hogy a súlyosabb megítélésű ellenforradalmi bűncselekményekkel vádolt személyekkel szemben a bíróságaink gyors, de alapos tárgyalás eredményeként – megalapozott tényállás alapján – kemény ítéleteket hozzanak* [eredeti kiemelés – Z. T.]. Több ezer halott és több mint 20 milliárd anyagi kár mellett fel nem becsülhető erkölcsi károsodás érte a hazánkat és az egész szocialista tábort az októberi ellenforradalom során. Ehhez az erkölcsi és anyagi kárhoz kell arányosítani a tudatos ellenforradalmárokkal szemben a törvényes keretek között kiszabható büntetés nagyságát...”

A bírósági elnökök részére készített írásos anyag újabb, nagy fejezete azokkal foglalkozott, akikkel „szemben nem a megtorlás módszerét kell alkalmazni”, de ekként jártak el. „Az ítélezésnek ez a hibája elsősorban arra vezethető vissza, hogy a bűnüldöző és az igazságügyi szervek együttesen nem értékelték munkájukat az 1957. évi júniusi párthatározat tükrében, és nem vonták le abból a szükséges következtetéseket [eredeti kiemelés – Z. T.]”.

Az 1956. évi októberi ellenforradalmi eseményekben részt vett személyek egy része félrevezetett... Az ilyen megtévesztett dolgozó bűncselekményének helyes értékelése rendkívül időszerű jogpolitikai kérdés...

Ki a megtévedt dolgozó?

Elvileg az a hazájához hű, munkáját becsületesen végző személy, aki dolgozó osztályhelyzetű, eddig nem vétett súlyosabban a törvényeink ellen és a most elkövetett tárgyilag kisebb súlyú bűncselekménye ellenére is alaposan következtethetünk arra, hogy újból nem kerül szembe a törvényeinkkel [eredeti kiemelés – Z. T.].

Tehát a bíróságnak tényként kell megállapítani, hogy *az adott helyen és időben* a bűncselekmény *tárgyi* oldalát tekintve kisebb súlyú-e, ugyanakkor *alanyi* oldalról vizsgálva, alaposan meg kell ismerni azt a személyt, akivel szemben ítéletet mond a bíróság...

A megtévedtségnek személyi oldala a perbélileg bizonyítandó kérdések sorát veti fel, és itt követik el bíróságaink a legtöbb hibát, melyet elősegít, hogy a belügyi szerveknél a szakmai felkészültségnek egyes hiányosságai folytán a nyomozás sokszor nem eléggé tárja fel kellő bizonyítékkal alátámasztva a terhelt személyét, cselekményének indítékait... Kétségtelen, hogy e tekintetben az osztályhelyzet helyes megállapítását kell a legdöntőbb kérdésnek tekinteni...

A közös utasításban foglaltak szerint általában nem indokolt ma már végrehajtható szabadságvesztés büntetés kiszabása például azokkal a büntetlen, dolgozó osztályhelyzetű terheltekkel szemben, akik az ellenforradalom előtt, majd annak leverése után kifogástalan magatartást tanúsítottak, ha az ellenforradalmi időszak alatt izgató tartalmú kijelentések hangoztatásán kívül más ellenforradalmi jellegű tevékenységet nem fejtettek ki, és az elhangzott kijelentésüknek káros következménye nem lett.

Hasonlóképpen kell megítélni azoknak a megtévesztett dolgozóknak a cselekményét is, akik anélkül, hogy kezdeményező vagy vezető szerepük lett volna, részt vettek emlékművek vagy vörös csillagok lerombolásában, – ha cselekményük eredményeként súlyosabb atrocitások nem történtek. Ugyanez vonatkozik azokra is, akik 1956. november 4-e utáni napokban az ellenforradalom és a politikai helyzet egyes kérdéseiről szólna izgattak, azonban e cselekményük súlyosabb következménnyel nem járt.

A most mondottak semmiképpen sem vonatkoznak azokra, akik izgató kijelentéseikkel terrorcselekménynek, vagy más súlyosan értékelendő bűncselekményeknek elindítói voltak [eredeti kiemelés – Z. T.].

A közös utasítás értelmében rövidebb időtartamú végrehajtható börtönbüntetést megtévesztett dolgozó kisebb súlyú cselekményei miatt csak akkor szabjon ki a bíróság, ha ezt a helyi viszonyok, a közrend, köznyugalom megszilárdítása és a törvényesség érdeke megkívánja. Újból nyomatékosan hangsúlyozzuk, hogy a mondott lehetőségek a megtévesztett és félrevezetett emberek kisebb súlyú bűncselekményeinek elbírálásánál tekintendőek irányadó szempontnak.

Összegezve: annak a kérdésnek megállapítása, hogy az ellenforradalmi bűncselekmény kisebb súlyú, valamint, hogy az elkövető a jövőben újabb bűncselekménytől tartózkodni fog-e, érett politikai tisztánlátást követel. Súlyos hibát követnének el az Elnök Elvtársak, hogy ha a Politikai Bizottság határozatát félremagyarázni engednék, s az elkövetkező hónapokban liberalizmus ütné fel a fejét olyan formában, hogy az ítélkező bíróság a megtévedtség helyes értelmezését »kiterjeszteni« engedné a tudatos ellenforradalmárok cselekményeinek elbírálására is. Ez egyet jelentene a pártunk és kormányunk politikájával való szembehelezkedéssel, ezt pedig felvilágosító munkával, de ha kell, erélyes eszközökkel is meg kell gátolniuk.

De súlyos hibát követne el a bíróság azzal is, ha a párthatározatnak a megtévedtekre szóló megállapításait nem alkalmazná az ítélkezés során elég következetesen...”

A III. nagyobb egység az ún. köztörvényi bűncselekmények elbírálásával foglalkozott. Itt „változatlanul az 1955. évi novemberi párthatározat iránymutatásait kell figyelembe venni. Ennek megfelelően a bűnüldözés súlyát ezeknél a bűncselekményeknél is az osztályidegen, deklasszált, huligán elemek és a szokásos bűnözők által elkövetett, valamint a súlyos bűncselekményekre kell helyezni. Az első ízben megtévedt dolgozók kisebb jelentőségű cselekményei miatt pénzfőbüntetés, felfüggesztett börtönbüntetés, s a szükséges előfeltételek biztosítása esetén javító-nevelő munka alkalmazása a helyes intézkedés aszerint, hogy az mennyiben felel meg a törvényes rendelkezéseknek...”

„Az 1955. év novemberi párthatározatra való utalás... jelenti azt, hogy ha osztályidegen, deklasszált, huligán elem vagy szokásos bűnöző károsítja a népvagyont, spekulál, vagy fellép a népi demokráciánk hivatalos szervei, közegei ellen, kíméletet nem érdemel. Ilyenekkel szemben a bíróságoknak a Büntetőtörvénykönyv tételes rendelkezéseinél fogva kötelességük a legkeményebb fellépés... *a törvényesség élének tehát a köztörvényi bűncselekmények esetén is az osztályellenség támadó tevékenysége ellen kell irányulnia* [eredeti kiemelés – Z. T.]. Természetesen változatlanul érvényes az az elv, hogy az osztályhoz tartozás csak akkor súlyosbíthatja, vagy enyhítheti a büntetést, amennyiben a bűncselekmény az osztályhelyezettel összefügg... Összefoglalva: *a köztörvényi bűncselekmények elbírálásánál is következetesebben kell érvényesülnie annak az osztálypolitikának, amelyről előbb részletesen szoltunk. Ennek helyes végrehajtása igényes ítélkezési munkát követel bíróságainktól, mert a kívánt differenciáltságot csak a cselekménynek, a vádlott személyének és a cselekmény indítékának perbeli bizonyítottasága biztosíthatja* [eredeti kiemelés – Z. T.]”

A tájékoztató írás végül szolt „a párthatározaton nyugvó közös utasításnak arról az intézkedéséről, amely szerint a börtönök túlszűfoltóságára tekintettel a

további intézkedésig függőben kell tartani a munkás és dolgozó paraszt osztály-helyzetű elítéltek közül azoknak a büntetésének a végrehajtását, akiket a bíróság a BHÖ. 1–26. és 31. pontjában foglalt bűncselekmény miatt jogerősen egy évet meg nem haladó börtönre ítélt”. Meghatározta azt is, hogy kikre nem vonatkozik ez az intézkedés.

„Elnök Elvtársak feladata most már az, hogy a párthatározat helyes végrehajtásával gondoskodjanak az igazságszolgáltatásban tapasztalt hibák kijavításáról, és elejét vegyék annak, hogy a határozat nyomán az ellenséggel szembeni megbékélés, vagy pedig valamiféle kegyelmi hangulat alakuljon ki. Újból és nyomatékosan hangsúlyozzuk, úgy dolgozzunk, hogy az elkövetett hibák kijavítása után még jobban féljenek tőlünk az ellenségeink. Velük szemben következetesen érvényesüljön a proletárdiktatúra elnyomó funkciója, ugyanakkor pedig a megtévedt vagy a jó szándékú megtévesztett dolgozó érezze, hogy a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megértést tanúsít még a kisebb bűneivel szemben is.”⁸⁴

A részletesen ismertetett közös utasítás, valamint a bírói kar részére adott tájékoztató mondhatni kötelező irodalommal, egyfajta sorvezetővé, vékonyka „kézikönyvvé” vált az ügyészek, bírák számára. Két hét alatt Biszku, dr. Nezvál, dr. Szénási és az alapjaiban a közös utasítást magyarázó, ismeretlen előadó a Legfelsőbb Bíróságon meghatározták azokat a feladatokat, azaz pártfeladatokat, amelyek 1958 legelejétől érvényesültek a büntetőpolitikában, valamint a büntetés-végrehajtásban.

Az újszttendő a sírásóknak nem indult rosszul. Még alig józanodhattak ki, midőn már is munkához láthattak. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának lendülete nemhogy megtört, hanem fokozódott. Januárban öt főt ítétek halálra.⁸⁵ A dráma februárban folytatódott, újabb három halálos ítélettel a hadbíráknál, hattal a büntetésősknél.⁸⁶ Márciusban, az év eleji rohammunka után kicsit pi-

84 Ua.

85 „Jegyzék”, „Havi kimutatás”, 1958. január 31.

A hadbírák 1958. január 7-én halálra ítélték dr. Brusznai Árpádot, a Veszprém Megyei Nemzeti Bizottság elnökét, akit két nappal később kivégeztek, Budapesten. A büntetőbírák folytatták a sort: január 9-én kihirdetett ítéletüket a bakó és társai 14-én hajtották végre Mayer Antalon, Budapesten. A hadbírák vették át a váltóbotot: előbb Márász Sándort január 22-én, azután Berecz Györgyöt és Lénárd Ottót január 27-én, majd Földesi Tibort ítélték halálra január 30-án. Bereczet és társát január 28-án, Földesit január utolsó napján, Márászt február 26-án végezték ki, valamennyiüket Budapesten.

86 Uo. „Havi kimutatás”, 1958. február 28.

Február 3-án ítélték halálra a legfőbb ítélőszék hadbírái Renner Pétert, Sörös Imrét és Zsigmond Lászlót, a Bécsi Magyar Forradalmi Tanács tagjainak sorsa két nappal később teljesedett be, Budapesten. A büntetőbírák vették át a stafétabotot: a következő halálos ítéletet Franyó Ferenc (5289/1957) ügyében hirdették ki 17-én, és a hóhér teljesítette kötelességét február 20-án, Budapesten. Egy nappal később Molnár Lászlót (5025/1957) ítélték halálra, elsőfokú, népbírósi eljárásban. Kivégezték 1958. február 20-án, Budapesten. A törvényességi óvast követően zárult Farkas Imre és Nagy József (Törv. 5235/1957) élete: mindkettőjük elsőfokú halálos ítéletét a Legfelsőbb Bíróság előbb a másodfokú eljárásban Farkasnál életfogytiglani, Nagynál 20 évi börtönbüntetésre enyhítette, majd ezt követően, a legfőbb ügyész törvényességi óvásának helyt adott február 20-án, és a hó utolsó napján, 28-án végezték ki őket, Budapesten. Balogh Tamás (5042/1957) népbírósi eljárásban kapott halálos ítéletét február 27-én hirdet-

henő, némi erőt gyűjtő hadbírák aktivizálódtak ismét, a tíz halálos ítéletükből az elmarasztaltak közül négy fő távollévő volt.⁸⁷ A büntetőbírák öt főt ítélték halálra ez idő tájt. A Legfelsőbb Bíróság ítései el is fáradtak ebben a hajszában, az újabb halálos ítéleteikre április közepéig kellett várni. Mindez azonban nem jelentette azt, hogy a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságán működő halálgárban üzemszünetet tartottak volna. A büntető- és hadbírák folyamatosan hirdették ki a drákói elmarasztalásokat a bírói pulpitusról.⁸⁸ Az év elejétől a hadbírák 18, a büntetőbírák 12 vádlottat ítélték halálra március végéig. Áprilisban a büntetőbírák öt ügyben újabb 11 vádlottat – köztük a forradalom miniszterelnökének harcostársát, dr. Szilágyi Józsefet – ítélték halálra.⁸⁹ A hadbírák sem áprilisban,

ték ki. Kivégezték 1958. március 4-én, Budapesten. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa helybenhagyta a társadalmi tulajdon sérelmére lopással elkövetett, és más büntett miatt a Fővárosi Bíróság Nb. VI. 3195/1957/6. sz. ítéletével halálra ítélt büntetését. LB jelentés felügyeletnek, 1958. február 27. A február 28-án halálra ítélt Petrus Józsefet, a mecseki fegyveresek vezetőjét március 5-én végezték ki, Pécssett.

A BVOP tárta fel Balogh Tamás és Molnár László sorsát.

87 Uo. „Havi kimutatás”, 1958. március 31.

A hadbírák március 3-án Babolcsi István és Molnár Sándor, másnap Andi József, Körösi Sándor, Major Ernő és Somogyi Tibor, a csepeli fegyveres ellenállók ügyében hirdettek halálos ítéletet. A két nap elítélteit egy napon, március 6-án végezték ki, Budapesten.

Kézikönyv i. m. 293. o. Fejes Lajos alezredes és társai, a Keszthelyi Forradalmi Bizottság ügyében a hadbírák első- és másodfokú eljárásban halálra ítélték a távollévő Kovács Istvánt, Leiner Lajost, Nánási Józsefet és Tóth Istvánt, előbb a Győri Katonai Bíróság 1957. december 24-én, majd a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. március 11-én.

88 Uo. „Havi kimutatás”, 1958. március 31.

Bognár Ottó és Palotás József halálos ítélete elhangzott március 11-én, és kivégzésük bekövetkezett március 14-én, Budapesten. Dr. Fáy Ferenc és Zrínyi János halálos ítéletét kihirdették március 13-án, sorsuk beteljesedett másnap, Budapesten.

89 Uo. „Havi kimutatás”-ok, 1958. március 31. és április 30.

A BVOP tárta fel, kutatásából vált részben ismertté, hogy mi lett a sorsa a másodfokú, népbíróági eljárásban halálra ítélték közül, a március 14-én elmarasztalt Demeter Jánosnak (5045/1958), az április 8-án és 10-én halálra ítélt két-két főnek, Csontos Eleknének – [akinek nevét helytelenül, hanem Elek, hanem Elemér feleségeként tüntetik fel] és Fekete Sándornak (5038/1958), illetve Monori Istvánnéknak és Szíjj Jánosnak (5019/1958).

A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa Demeter János ügyében helybenhagyta a Pécsi Megyei Bíróság I. 63/1958/11. sz. ítéletét, amit szándékos emberlét és más büntett miatt hirdetett ki. LB jelentés felügyeletnek, 1958. március 14. Demeter Jánost kivégezték 1958. március 21-én, Pécssett.

A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa Csontos Elekné sz. Kenderesi Mária és Fekete Sándor ügyében helybenhagyta a Pestmegyei Bíróság Nb. 1713/1957/9. sz. ítéletét, amit gyilkosság, fegyver- és lőszerrejtegetés büntete miatt hirdetett ki. LB jelentés felügyeletnek, 1958. április 8. Fekete Sándort kivégezték 1958. április 11-én, Budapesten. Csontosné sorsa sem ismeretlen, sírköve a 301-es parcellában, a 16. sorban van, Bódis János és Fekete Sándor mellett, rajta a dátum „1907–1958”, tehát nem kapott kegyelmet, tettestársával, Feketével együtt végezték ki, Budapesten, 1958. április 11-én. ÁBSZTL V-143557. 3. o.

A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa Monori Istvánné sz. Marton Mária és Szíjj János ügyében a Pécsi Megyei Bíróság B. II. 1090/1957/5. sz. – életfogytiglan tartó szabadságvesztés – ítéletét súlyosbította, amit gyilkosság miatt hirdetett ki. LB jelentés felügyeletnek, 1958. április 10. Monorinét és Szíjjt kivégezték 1958. április 18-án, Szekszárdon. A BVOP tárta fel sorsukat.

Az április 11-én halálbüntetéssel sújtott Kókics Bélát és Pópa (Papp) Józsefet május 8-án, illetve hetekkel korábban, április 16-án végezték ki, Budapesten. Az április 15-ei ítéletek nyomán halálra ítélt négy fő: Balogh László, Békési Béla, Gerlei József és Péch Géza – a Bagoly-csoport és országos mentőszolgálat tagjainak – sorsát egy héttel később, április 22-én végezte be a hóhér segédeivel, Budapesten. Az április 22-én halálra ítélték, Bosnyák Gábort (Törv. 5064/1958) és dr. Szilágyi Józsefet április 24-én végezték ki, Budapesten. Dr. Szilágyi ügyében nem másod-, hanem elsőfokú eljárásban, fellebbezés kizárásával ítélezett a Legfelsőbb Bíróság. A hó elején és végén ismét a hadbírák jeleskedtek: előbb, Bódis Jánost halálra ítélték 1958. április 8-án, akit kivégeztek három nappal később, Budapesten. majd a január 29-én a budapesti hadbírák által életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélt Katona József ítéletét súlyosbították halálbüntetésre április 21-én, akit kivégeztek Budapesten, május 7-én, végül Szilágyi László, a Szabolcs-

sem a következő hónapban nem télenkedtek, nem maradtak halálos ítéletek kihirdetése nélkül. Májusban, a korábbiakhoz képest nem tört meg a lendület, kilenc halálos ítélet hangzott el különféle ítésektől.⁹⁰ És bekövetkezett június, amikor 13 fő, köztük négy távollévő személy halálos ítéletét hirdettek ki a legfelsőbb bírósági bírák, öt fő sorsát az ott ítélkező hadbírák pecsételték meg. Június 9-én kezdődött Nagy Imre és társai bűnpere, elsőfokú eljárással, a fellebbezés lehetőségének kizárásával.⁹¹ Biszku belügyminiszter boldog lehetett, amikor kézhez kapta a halálos ítéletek összegzését: félév alatt a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának büntető- és hadbírái 65 vádlottat ítéltek halálra. Örömet

Szatmár Megyei Munkástanács vezetője és a hírszerző csoport vezetője, Tomasovszky András ügyében április 28-án hirdették ki a halálos ítéleteket, amiket végre is hajtottak május 6-án, Nyíregyházán.

90 Uo. „Havi kimutatás”, 1958. május 31.

Matyeinszki István (5080/1958) jogerős, másodfokú, a 15 évi szabadságvesztés büntetést súlyosbító halálos ítéletét a Legfelsőbb Bíróság büntetőbírái kihirdették május 5-én. Kivégezték 1958. május 8-án, Budapesten. A BVOP tárta fel sorsát. A Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa Matyeinszki István ügyében súlyosbította a Fővárosi Bíróság B. XII. 5638/1957/12. sz. ítéletét, amit a társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett lopás és más büntett elkövetése miatt hirdetett ki. LB jelentés felügyeletnek, 1958. május 5.

A hadbírák sem ültek a babérokon, mert újabb halálos ítéleteikre nem kellett sokat várni. Három főt: Csiki Lajos, Erdősi Ferenc és Pércsi Lajos, az óbudai Schmidt-kastély fegyveres ellenálló halálos ítéletét kihirdették május 8-án, a kivégezések két nappal később bekövetkeztek, Budapesten. Az újabb halálos ítéletüket kihirdették Ilyés László ügyében május 12-én, két nappal később kivégezték Budapesten. A büntetőbírák marasztalták el halálra Törzsök Gézát (Törv. 5067/1958), akik előbb elsőfokú eljárásban életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélték, és ezt a Legfelsőbb Bíróság jóváhagyta 1957. december 27-én. A legfőbb ügyész törvényességi óvása után, a május 15-én kihirdetett ítéletet végrehajtották május 20-án, Budapesten. Május 19-én, másodfokú, népbírói eljárásban halálra ítélték Szabó István (5101/1958), akit kivégeztek 1958. május 24-én, Miskolcon. A BVOP tárta fel sorsát. A Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa súlyosbította Szabó (Szőre) István ügyében a Miskolci Megyei Bíróság Nb. 1904/957/4. sz. ítéletét, amit szándékos emberölés büntette miatt hirdetett ki. LB jelentés felügyeletnek, 1958. május 19.

91 Uo. „Havi kimutatás”, 1958. június 30.

A hadbírák hallattak magukról ezt követően: halálra ítélték Ábrahám Józsefet és Nagy Andrást június 9-én, akiket kivégeztek két nappal később, Budapesten. A 15-én este kihirdetett ítéletek alapján másnap hajnalban felakasztották Gimes Miklóst, Maléter Pált és Nagy Imrét, Budapesten. A büntetőbírák által június 12-én halálra ítélt Gábor Pétert ugyancsak 16-án végezték ki, Budapesten. A Kézikönyv i. m. 275. o. szerint a budakeszi ügyben Fehér István, Tóth Miklós távolléteben kapott halálos ítéletet elsőfokú eljárásban, 1957. november 4-én. Ezt helybenhagyta a másodfokon ítélkező legfelsőbb bírósági tanács, 1958. június 21-én. Sőt, a korábbiakban 11 és 15 évi börtönbüntetésre ítélt Bokor János és Takács Kálmán ítéletét halálbüntetésre súlyosbította. A „Havi kimutatás” szerint, ezzel szemben a másodfokú eljárás során, június 21-én halálra ítélték Fehér István, Horváth Zoltán, Tóth Lajos és Tóth Miklós (5110/1958) vádlottakat. Közülük az elsőfokú eljárásban Horváth 18 évi, Tóth Lajos 15 évi börtönbüntetést kapott. Őket nem végezheték ki, mert halálos ítéletük – mindkét fokon zajlott eljárásban – a távollétükben hangzott el.

A hadbírák zártak a vérgőzös júniust: előbb két főt, Kósa Ferencet és Újvári Józsefet június 23-án, majd Molnár Károly a hó utolsó napján ítélték halálra. Az előbbieket június 25-én, Molnárt július 5-én végezték ki, Budapesten.

Kézikönyv i. m. 126. o. szerint Takács Kálmán és Bokor Jánost (5258/1958) halálra ítélték június 18-án (a Kézikönyvben másutt – i. m. 275. o. – 1958. június 2. szerepel, ez a pontos), de ítéletüket jóval később, november 6-án hajtották végre, Budapesten. Nevük a június havi kimutatásban nem szerepel, olvasható viszont a novemberi havi kimutatás első két megnevezetjeként, azzal, hogy ügyükben a törvényességi eljárást követően, a halálos ítéleteket kihirdették november 3-án.

A büntetőeljárás iratai adnak segítséget az ellentmondás feloldásához. A Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa Fehér István és társai ügyében, másodfokú eljárásban hirdetett határozatot 1958. június 21-én. A Fővárosi Bíróság B. XII. 1990/1957/29. sz. ítéletével gyilkosság és más büntett elkövetése miatt szabta ki elmarasztalásait. A XIII. r. Takács Kálmán fellebbezett, ezt elutasították, és jogerőssé vált a 15 évi börtönbüntetés, 10 év eltiltás a politikai jogoktól, valamint teljes vagyonelkobzás. A XVI. r. Bokor János fellebbezett, ezt elutasították, és jogerőssé vált a 11 évi börtönbüntetés, 8 év eltiltás a politikai jogoktól. Ezt követően óvott a legfőbb ügyész, tárgyalták újra ügyüket. LB jelentés felügyeletnek, 1958. július 21.

csökkenthette, hogy nyolc fő távollétében marasztaltak el, így velük nem gyarapodott a fizikailag megsemmisítettek száma.

Júliusban némi pihenőt tartottak a vérgőztől megrészegültek.⁹² Az augusztus a hadbírák serénykedésével indult, majd a büntetőbírák is ott folytatták, ahol a nyári ítélezési szünet előtt abbahagyták.⁹³ Szeptember végén, az év elejétől a büntetőbírák által halálra ítélték száma elérte a 44 főt. Igaz, hogy ebbe beletartozott a korábban, távollétében elítélt négy fő mellett az újabb, hasonlóképp külföldön tartózkodó és halálra ítélt négy, összesen nyolc fő is.⁹⁴ Októberben a hadbírák hét, a büntetőbírák tíz halálos ítéletet hirdettek ki, két fő közülük nem állt a büntetős ítések elé, mert ismeretlen helyen tartózkodtak.⁹⁵ Novemberben a büntető- és hadbírák csúcsot döntöttek: tizenkét, illetve hét fő ítélték halálra,

92 Uo. „Havi kimutatás”, 1958. július 31.

A büntetőbírák által 1958. július 18-án halálra ítélt Fónay Jenő kegyelmet kapott. A három nappal később halálra ítélt Steiner Lajost, a fővárosi VII. kerület fegyveres felkelőjét kivégezték augusztus 5-én, Budapesten. A másodfokú, népbírói eljárásban július 28-án elmarasztalt Pente Bélát kivégezték 1958. július 30-án, Budapesten. A BVOP tárta fel sorsát. A Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa a Fővárosi Bíróság ítéletét helybenhagyta, amit gyilkosság és más büntett elkövetése miatt hirdetett ki. LB jelentés felülvizsgálata, 1958. július 28.

93 Uo. „Havi kimutatás”, 1958. augusztus 31.

A hadbírák halálra ítélték Czédli Istvánt és Korsós Józsefet augusztus 5-én, kivégezték őket augusztus 9-én, Budapesten. A büntetőbírák másodfokú, népbírói eljárásban Tóth Lászlót (5129/1958) augusztus 25-én, Dederi Gábort (5181/1958) egy nappal később ítélték halálra. A BVOP tárta fel sorsát, Tóth életútja még ismeretlen.

A Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa súlyosbította a Miskolci Megyei Bíróság Nb. I. 1813/1957/12. sz. ítéletét, amit Tóth László ügyében a társadalmi tulajdon elleni lopás miatt hirdetett ki. LB jelentés felülvizsgálata, 1958. augusztus 25. A Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa helybenhagyta a Győri Megyei Bíróság Nb. 224/1958/6. sz. ítéletét Dederi Gábor ügyében, amit gyilkosság és rablás, valamint társadalmi tulajdon elleni lopás és más büntett elkövetése miatt hirdetett ki. LB jelentés felülvizsgálata, 1958. augusztus 26. Dederi Gábort kivégezték Győrött, 1958. szeptember 2-án.

A hónapot Szegedi Flórián halálra ítéletével zárták augusztus 29-én, akit kivégeztek Budapesten, szeptember 3-án. Ugyanezen a napon teljesedett be a sorsa a hadbírák által augusztus 29-én halálra ítélt Toracz Sándornak is, Budapesten.

94 Uo. „Havi kimutatás”, 1958. szeptember 30.

A büntetősök halálra ítélték Harasta Gyula, Szabó Sándor és Szarvas József (5087/1958) vádlottakat szeptember 11-én, távollétükben. Hasonlóképp ítélték Kummer Károly esetében szeptember 17-én, aki Kanadába menekült [Kummer felesége, „a Kati” édesapám, Zinner Mikós titkárnője volt Sátoraljaújhegyben, a Tokaj-hegylajai Borforgalmi Vállalatnál – Z. T]. Az ugyancsak szeptember 17-én halálra ítélt dr. Szobonya Zoltánt, a Jánoshalmi Nemzeti Bizottság vezetőjét viszont kivégezték Kecskeméten, szeptember 29-én. A hadbírák a hónap utolsó harmadának kezdetén, szeptember 20-án hozták meg halálos ítéletüket: Kiss Istvánt kivégezték Budapesten, október 16-án.

95 Uo. „Havi kimutatás”, 1958. október 31.

A Szegedi Forradalmi Bizottság tagját, vezetőjét, Kovács Józsefet halálra ítélték október 1-jén, kivégezték október 6-án, Szegeden. Klenovszky István halálos ítélete elhangzott október 2-án, őt kivégezték Budapesten, október 4-én. Október 7-én mind a büntetősök, mind a hadbírák osztották a halált. A büntetősök másodfokú, népbírói eljárásban Szántó Alajost (5244/1958) ítélték el, akit kivégeztek Szolnokon, 1958. október 11-én, továbbá Erős Istvánt marasztalták el, akit kivégeztek Budapesten, október 10-én. A BVOP tárta fel Szántó sorsát. A hadbírák Dóczy Dénest, Kovács Dezsőt, Kovács Imrét és Modori Sándort, a fővárosi, VII. kerület fegyveres felkelőit ítélték halálra, sorsuk október 7-én teljesedett be, Budapesten.

A Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa átminősítette a Szolnoki Megyei Bíróság B. 569/1958/5. sz. ítéletét, amit természetelleni fajtalanság és szándékos emberölés miatt hirdetett ki Szántó ügyében, akinek ölési cselekményét gyilkosság büntetnének értékelték, és emiatt őt halálra ítélték. LB Tájékoztató, 1958. október 7.

És még nem volt vége. A miskolci Lenin Köhászati Művek munkástanácsa tagjainak perében Viskolcz István (5240/1958) halálos ítélete a másodfokon, népbírói eljárásban ítélt büntetőbírák lelken száradt, október 16-án kelt, sorsa ismeretlen. A Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel büntette miatt Keller János és társai ellen indított bűnügyben a Miskolci Megyei Bíróság Nb. 181/1958/13. sz. ítéletét megvál-

valamennyit kivégezték.⁹⁶ Biszku akár felajánlásnak is tekinthette volna a bírák barbarizmusát, akik, lehet, hogy egyúttal így kívántak emlékezni és emlékeztetni az 1957. decemberi PB-határozatra is. A legfelsőbb bíróságí ítések decemberre

toztatta III. r. vádlott esetében. Viskolcz börtönbüntetését halálbüntetésre súlyosbította a teljes vagyonek Kobzás fenntartása mellett. LB jelentés felügyeletnek, 1958. október 17.

A hadbíráknak nem volt elég a négy kivégzés, újabb három főt ítétek halálra október 17-én. Kolozsi Istvánt, Magyar Zoltánt és Varga Pétert kivégezték október 22-én, Miskolcon. A büntetőbírák agresszivitásával zárult a hónap: előbb Panczer Ferencet október 20-án, majd Onestyák Lászlót és Zódor Jánost másnap halálra ítélték, Panczert október 23-án, Zódot október 24-én, Onestyákot november 22-én végezték ki, Budapesten.

Két távollévő vádlott halálos ítélete zárta a hónapot: a büntetőbírák Mlinárik Istvánt – és a kimutatásból kimaradt – dr. Garamvölgyi Antalt (5008/1958) marasztalták el október 25-én. A Kézikönyv i. m. 271. o. szerint három nappal később, október 28-án. Dr. Garamvölgyi másodfokú, halálos ítélete kétellyel fogadott.

96 Uo. „Havi kimutatás”, 1958. november 30.

A büntetőbírák elítélte és az ítéletvégrehajtók áldozata lett: a november 7-én elmarasztalt és november 11-én, Budapesten kivégzett Géczy József, az egy eljárásban, november 10-én elmarasztalt és november 12-én, Budapesten kivégzett Csizmadai Ferenc és Viskovics János.

A Kézikönyv i. m. 266–267. o. szerint a Tatabányai Forradalmi Munkás- és Katona Tanács tagjai, valamint pedagógusok között vonták felelősségre Mazalin Györgyöt, akinek „további sorsáról nincs biztos információk”. Az elsőfokú ítélete halálbüntetés volt 1957. november 21-én.

Sem a Jegyzék, sem az LB Jelentés a felügyeletnek források Mazalin ismételt halálra ítéletéről, a másodfokú eljárás ítéletének mértékéről nem tudósítanak, neve nem szerepel bennük. A halálraítelt sorsáról annyi tudható, hogy az elsőfokú ítélettel összefüggő felügyeleti vizsgálat azt követően indult meg, hogy a B. M. II/8. G. Alosztály 52. Gyűjtőfogházban lévő halálraítelt nevét, születési adatait és elmarasztalása idejét tartalmazó, listát megküldte az I. M-be, Potecz Sándor rendőr őrnagy, alosztályvezető aláírásával, 1958. szeptember 25-én.

a./ „Az ügyben a Győri Megyei Bíróság járt el első fokon. A vádirat 1957. szeptember 14-én kelt, de érkezett bélyegző hiányában nem állapítható meg, hogy mikor érkezett a megyei bírósághoz. A megyei bíróság 1957. november 21-én hozott ítéletet. Felterjesztő lapja kitöltetlen, nincs kelteve, nem állapítható meg, hogy mikor terjesztették fel az iratokat Legfőbb Ügyészség útján. A Győri Megyei Bíróság száma B. 0027/1957. A Legfőbb Ügyészség Bfl. 22285/4/1958. szám alatt 1958. július 8-án kelt átirattal küldte tovább az iratokat a Legfelsőbb Bírósághoz, ahova azok 1958. július 14-én érkeztek. Fellebbezési tárgyalási határnap: 1958. november 10.” MOL XIX – E – 1 – Z. 87. doboz [a továbbiakban: d.], 007/9/1958. [I. M. Büntetőjogi osztály] Dr. Bálint... feljegyzése dr. Csorba Sámuel főosztályvezető-helyettes részére a Legfelsőbb Bíróságon megtekintett ügyekről, 1958. október 18.

b./ Ugyanezt tartalmazta a „Feljegyzés a Gyűjtőfogházban lévő halálraítéltek ügyeiről”, 1958. október 28. MOL XIX – E – 1 – Z. 007/9/1958. 87. d. 007/9/1958.

c./ „A Győri Megyei Bíróságon Fazekas Ferenc, az Esztergomi Megyei Bíróság elnöke tárgyalta az ügyet. Az ítéletet 1957. november 21-én hozta meg. Miután észlelte a Felügyeleti Főosztály, hogy az ítéletnek írásba foglalása hosszú ideig nem történt meg, 1958. május 2. napján igazoló jelentésre hívta fel a tanácsvezetőt. 1958. május 5-én érkezett meg a tanácsvezető igazoló nyilatkozata, amely szerint a fenti büntetőügyben a 147 oldalas jegyzőkönyv csak december elején készült el. Közben szintén tárgyalta nevezett ellenforradalmi ügyeket 1958 elején, majd február hónapban tanulmányi szabadságon volt. Közben elnöki feladatait is végezte. Az 50 oldalas kitévő ítéletet március első napjaiban készítette el és 1958. március 7-én küldte meg a Győri Megyei Bíróságnak, ahol közel másfél hónapot vett igénybe az ítélet sokszorosítása.” MOL XIX – E – 1 – z. 007/9/1958. 87. d. Kiegészítő feljegyzés a Gyűjtőfogházban lévő halálraítéltek ügyeiről, 1958. október 30.

A Legfelsőbb Bíróság Büntető TUK íktatókönyvének bejegyzési alapján ítéletet hirdettek a szervezkedéssel vádolt Mazalin György ügyében 1958. december 30-án. Az iratokat csatolták az Nbf. 5198/1958. aktához – vélhetően a korábbi alapügy másodfokú eljárásának irataihoz – és az iratokat megküldték a Győri Megyei Bíróságnak 1959. január 27-én. A másodfokú ítélet mértéke háromévi börtönbüntetés volt. 1959 áprilisában szabadult a rabkórházból. Sorsát a BVOP tárta fel.

A Köztársaság téri népiítélettel összefüggve november 25-én elmarasztalták, és kivégeztek hat főt november 28-án, Budapesten: Bakos Gyuláné sz. Salabert Erzsébet, Burgermeiszter József, Lachky Albert, Nagy József, Simon Gábor és Vass Lajos vádlottakat. Az ugyancsak november 25-én halálra ítélt Török Istvánt, a győri fegyveres felkelőt kivégezték december 2-án, Győrött. Az egy eljárásban, november 27-én halálra ítélt Angyal Istvánt december 1-jén, Szirmai Ottót, a fővárosi IX. kerületi fegyveres felkelők perének I. r. vádlottját 1959. január 22-én végezték ki, Budapesten.

A hadbírák elítélte és az ítéletvégrehajtók áldozata lett: a november 13-án elmarasztalt és két nappal később, Budapesten kivégzett Kálmán Dezső, Kicska János, Magyar János, Mecseri János, Rémiás Pál, Szabó Pál és Szendi Dezső, ők voltak az ún. Juta-dombi fegyveres ellenállók.

kicsit visszafogták magukat: a hadbírák két, a büntetősök hat halálos ítéletet hirdettek ki.⁹⁷

Az 1958-as esztendő mérlege: nem lett döntetlen a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának és a népbíróági tanácsoknak a versenyfutása. Amíg az előbbiek 52 személynél (négynél távollétében), addig az utóbbiak 65 főnél (tíznel távollétében) emelték jogerőre az elsőfokú eljárásban kiszabott halálbüntetéseket.

A korábbiakban nem ismert 14 halálraítéltekből a BVOP kutatása nyomán 12 fő további sorsa ismertté lett, az egy, első-, és a tíz, másodfokú eljárásban egyaránt halálraítélteket kivégezték, a további két fő sorsa még ismeretlen.⁹⁸ Öt személy – a Nagy Imre és társai elleni eljárás négy vádlottja, valamint Molnár László – esetében elsőfokú eljárásban tárgyaltak. Egy, a büntetőbírák által kihirdetett, és jogerőssé vált halálbüntetés végrehajtása áthúzódott 1959-re.

Az 1958-ban a halálraítéltek közül az előző évben a hadbírák által halálbüntetéssel sújtott, de csak 1958-ban kivégezettekkel együtt az életüket vesztettek száma 113 fő lett. A legfőbb ítélőszéki bírák jogerős, végrehajtott halálos ítéletei

97 Uo. „Havi kimutatás”, 1958. december 31.

A hadbírák halálra ítélték Gyulai Lajost december 1-jén, kivégezték december 3-án, Budapesten, valamint Szántó Farkas Bélát december 8-án, akinek sorsa beteljesedett december 29-én, Budapesten. A büntetőbírák halálra ítélték egy ügyben hat főt: Bódi József, Buri István, Sorn Károly, Sente István, id. Sente Károly és Zsendovics László vádlottakat, a cseplői fegyveres felkelőket 1958. december 20-án, közülük Buri és Sorn ismeretlen helyen tartózkodott. A bíróság elé állíthatókat kivégezték december 23-án, Budapesten.

98 Nem ismert a bírák elé állított, és másodfokú eljárásban halálra ítélt Tóth László (augusztus 25.) és Viskolcz István (október 16.), két személy további sorsa.

Viskolcz ügye további vizsgálódás tárgya kell, hogy legyen, a Legfelsőbb Bíróság szűkszávu tájékoztatója erre kötelez.

MOL XIX – E – 1 – z. 87. d. 007/9/1958. Feljegyzés, 1958. szeptember 25.

Az elsőfokú bíróságok által halálra ítélteteket a fővárosban, a Gyűjtőfogházban őrizték. Számuk 52 fő volt 1958. szeptember 25-én. Közülük, többnek ismert a további sorsa. Az 1958. január 27-én halálra ítélt Hajcsik Vilmosnak másodfokon, szeptember 3-án enyhítettek: életfogytiglan tartó börtönbüntetést kapott. Az 1958. április 18-án halálra ítélt Széll Sándornak másodfokon, 1958. november 27-én enyhítettek: életfogytiglan tartó börtönbüntetést kapott. Az 1958. május 29-én halálra ítélt Forgács Ferencnek és Mécs Imrének másodfokon, 1959. február 10-én enyhítettek: életfogytiglan tartó börtönbüntetést kaptak. Az 1958. június 30-án halálra ítélt Kalina Jánosnak és Kótelepi Lajosnak másodfokon, 1958. szeptember 26-án enyhítettek: életfogytiglan tartó börtönbüntetést kaptak. Az 1958. július 23-án halálra ítélt Wittner Máriának másodfokon, 1959. február 24-én: életfogytiglan tartó börtönbüntetést kapott.

Az első- és másodfokú eljárásban egyaránt halálra ítélt Dobrosi Lajosnak és Paska Elemérnek a NET megkegyelmezett, mindkettőjüknél életfogytiglan tartó börtönbüntetésre változtatva a halálos ítéletet.

A másodfokú eljárásban is halálra ítélt dr. Szobonya Zoltán, Onestyák László, Zódor János, Sente Károly, Sente István, Zsendovics László, Angyal István, Szirmai Ottó, Klenovszky István, Török István, Nagy József, Bárány János, Panczer Ferenc, Dóczy Dénes, Ivicz György, Kovács Dezső, Kovács Imre, Modori Sándor, Kiss István, Havrila Béláné, Koté Sörös József, Tóth József, Burgermeiszter József, Lachky Albert, Simon Gábor, Bakos Gyuláné, Galgóczi Zoltán, Nagy József, Vass Lajos, Mecséri János, Szendi Dezső, Rémiás Pál, Kicska János, Kálmán Dezső, Magyar János, Csizmadi Ferenc, Viskovics János és Garamszegi Alfréd sorsa bevezetett.

Az elsőfokú bíróság ítélte halálra Mazalin Györgyöt 1957. november 21-én, Menyhárt Tibort 1958. június 18-án és Doncses Józsefet 1958. július 21-én, Mazalint másodfokon is elmarasztalták, a Legfelsőbb Bíróság háromévi szabadságvesztésre enyhítette ítéletét 1958. december 30-án. Kegelemmel szabadult a büntetés-végrehajtás kórházából 1959. április 7-én. Valószínűsíthető, hogy Doncseset a másodfokú eljárást katonai bíróság nem ítélte halálra, mert egy ügyben ítélték halálra elsőfokú eljárásban a kivégzett Kiss Istvánnal.

esetében az előző évi 68 főhöz képest 3/5-ös (66,17%-os) növekedést mutatott. Két év alatt 181 végrehajtott halálos ítélet, a Legfelsőbb Bíróság had- és büntetőbírái elmondhatták a pártvezetőknek: „Önök kérték, mi teljesítjük”.⁹⁹

1959 első két hete, a korábbi negyedévhez képest nyugodtabban telt, a büntetőbírák első halálra ítéltje is külföldön tartózkodott.¹⁰⁰ Februárban viszont már

99 Jegyzék, „Éves kimutatás”, 1957–1958, 1958. december 31.

Az összegző kimutatás téves adatokat közöl, mert a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának tevékenységét teljesen figyelmen kívül hagyja. Mégis, a büntetőbírák tevékenységét – egyéb pontatlanságok mellett – érzékelteti.

Így: elsőfokú eljárásban összesen nyolc halálos ítéletről tudósít, 1957-ben három, 1958-ban öt volt. Másodfokú eljárásban 115 halálos ítéletet hirdettek ki, 1957-ben 50, 1958-ban 65 fő esetében. Törvénységi eljárásban, 1957-ben nem, 1958-ban hat halálos ítélet volt, így valamennyi halálbüntetés 1957-ben 3 és 50, azaz 53 fő, 1958-ban 5, 65 és 6, összesen 76 fő, 1957-ben és 1958-ban együtt 129 vádlottat ítélték halálra.

Az eljárások alapján, 1957-ben: rendesben 1, gyorsítottban 2, népbíróságiban 50, törvénységi eljárás alapján nem volt halálos ítélet, összesen 53 főt marasztaltak el. A statisztika nem tett különbséget a népbírósági eljáráson belül a népbírósági, titkos népbírósági eljárások között. Az eljárások alapján, 1958-ban: rendesben nem volt, gyorsítottban nem volt, népbíróságiban 70, törvénységi eljárás alapján 6, összesen 76 főt marasztaltak el, halálos ítélettel. A statisztika különbséget tett a népbírósági eljáráson belül: népbírósági 57, titkos népbírósági 13 eljárás volt.

Megállapítja, hogy törvénységi óvás folytán – mint jelezte volt – a halálbüntetés 1957-ben Gáli Józsefnél 15 évi, Obersovszky Gyulánál és Varga Rezsónél életfogytiglani börtönbüntetésre lett enyhítve. Az 1958-ban éltéltek között 11 vádlott volt olyan, aki külföldön tartózkodott. A két év során halálra ítélték között hét vádlottat köztörvényi cselekményekért ítélték el.

Az összegzés szerint a 129 halálra ítéltből „ellenforradalmi” 122, köztörvényi 7 fő volt. Kegeyelemben két fő részesült [a 2. esetében a NET 1959. január 22-én határozott, utóbb, ceruzával tett megjegyzés – Z. T.]. A halálbüntetések közül valamennyi köztörvényi (7 fő), az „ellenforradalmi” éltéltekből 106 fő, összesen 113 fő.

Jegyzék, „Éves kimutatás, 1957–1958, 1958. szeptember 30.

A népbírósági tanács 1957. április 11. és 1958. szeptember 30. közötti ügyforgalmát és tevékenységét is összegezték. Az adott időszakban 553 ügy érkezett. Ezen belül: fellebbezés volt ítélet ellen 435, végzés ellen 113. Elsőfokú ügy volt öt. A statisztika lezárásakor 47 ügy volt folyamatban, valamennyi ítélet elleni fellebbezés. Az érkezett ügyekből törvénységi volt 34 ügy, ezekből 2 volt folyamatban. A lezárt ügyekben 999 vádlottal szemben jártak el, hoztak ügyükben határozatot. A másodfokú eljárás határozatainak megoszlása: fellebbezés elutasítása 266 főnél, súlyosbítás 336 főnél, enyhítés 312 főnél, minősítésbeli változtatás 16 főnél, felmentés, megszüntetés 24 főnél, hatályon kívül helyezés 45 főnél.

A jogerősen halálra ítélt 99 főnél elsőfokú eljárás 8 volt, közülük 7 főt kivégeztek. A másodfokú eljárás során: a fellebbezések elutasítása folytán 52 lett jogerős, 43 főt kivégeztek, az elsőfokú eljárásban kihirdetett börtönbüntetést halálbüntetésre változtatták 35 esetben, kivégeztek 33 főt, a törvénységi óvás folytán 4 főt ítélték halálra, valamennyit kivégezték.

A korábbi, elsőfokú eljárásban a 35 fő közül egy-egy főt 1, 3, 6, 7, 8 évre, három-három főt 10, 12, 14 évre, hat főt 15, egy főt 18 évre, 14 főt életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélték.

Az elsőfokú eljárásban, 1957-ben halálbüntetésre ítélt 27 vádlott büntetését enyhítette, börtönbüntetésre változtatta. Az enyhítések időtartama: egy-egy főnél 7, 11, 13 és 17 év, háromnál 15 év, ötnél 20 év, 15 főnél életfogytiglan tartó börtönbüntetés lett. Az 1958-as adatokat nem közli.

A 388 ítélet elleni fellebbezés akképp bírálta el, hogy ítéletet hozott, elutasított, visszavont, áttett, megszüntetett. .

100 Jegyzék, „Havi kimutatás”, 1959. január 31.

A Katonai Kollégium halálra ítélte 1959. január 7-én Lukács Lászlót, akit kivégeztek január 13-án, Budapesten. A büntetőbírák egy eljárásban ítélték halálra a távollévő Kovács Ferencet és D. Szabó Károlyt (5283/1958), a Gyóni Nemzeti Bizottság vezetőjét, január 13-án, akit másnap ki is végezték, Budapesten. Garamszegi Alfréd (5294/1958) halálos ítéletével zárták a hónapot, január 30-án, öt február 3-án végezték ki, Budapesten.

Kézikönyv i. m. 147. o. közli a kivégzett D. Szabó Károly életrajzából, hogy január 12-én marasztalták el másodfokon. Utóbb, a 278. o. hasonlóképp ezt írja, hogy D. Szabó Károly, a Gyóni Nemzeti Bizottság vezetőjének életfogytiglani börtönbüntetését jóváhagyták másodfokon, 1959. január 12-én. Kérdés, hogy ezek az adatok – január 12-e – vagy a legfelsőbb bírósági forrás adatai nem pontosak, a büntetőperes iratok között elfekvő másodfokú ítélet adhat helyes választ.

Kézikönyv i. m. 149. o. Téves a Garamszeginél frott adatsor. Ha valakit elsőfokú eljárásban 1958. szeptember 5-én ítélték halálra, másodfokú ítéletét nem hirdethették ki hamarabb, 1958. június 13-án. Nyilvánvaló elírás a kézirat miatt, rosszul olvashatták január helyett június 13-át. Az I. M-t is arról tájékoztatták, hogy másodfokon éltélték 1959. január 30-án. LB jelentés felügyeletnek, 1959. január 30.

a régi erényeket csillogtatták a büntetőbírák, nyolc halálos ítéletet hirdettek ki a ferencvárosi és a Corvin köz felkelők pereiben.¹⁰¹ A hó elején köztörvényes cselekmény miatt halálra ítélt után a Tanácsköztársaság 40. évfordulóját kivégzéssel ünnepelhették meg: ekkor fosztották meg életétől Mansfeld Pétert, a megtorlás legfiatalabb halálra ítéltjét. Mellette mások is életüket veszítették ez idő tájt.¹⁰² A sor, hasonlóképp folytatódott áprilisban,¹⁰³ és májusban.¹⁰⁴ A júniusi halálra ítélték közül három külföldön, ismeretlen helyen tartózkodott.¹⁰⁵ A félévi sta-

101 Uo. „Havi kimutatás”, 1959. február 28.

Halálra ítélték előbb Babér Istvánt (TÜK, száma nincs) február 12-én, akit másnap ki is végeztek, Budapesten, majd egy eljárásban a ferencvárosi felkelőket, a Honvéd kórházban illegális szervezkedést folytató Bárány Jánost, Ivicz Györgyöt, Nagy Józsefet és Szabó Lajost 1959. február 14-én, akiket kivégeztek február 18-án, Budapesten. A Kézikönyv i. m. 150–153. o. szerint a halálos ítélet kelte 1959. február 10-e. Ebben az eljárásban enyhítették életfogytiglan tartó börtönbüntetésre Mécs Imre vádlott első fokon kiszabott halálbüntetését.

A Corvin köz fegyveres felkelők másodfokú eljárásban történő elmarasztalása következett 1959. február 24-én. Havrila Béláné Sticker Katalin, Koté Sörös József és Tóth József (TÜK, száma nincs) halálbüntetését két nappal később végrehajtották, Budapesten. A perben első fokon halálra ítélt Wittner Mária büntetését csökkentette a dr. Borbély által vezetett tanács: jogerős elmarasztalása életfogytiglan tartó börtönbüntetés lett.

Megjegyzendő, hogy azokat, akiket jogerős halálbüntetésük kihirdetése után a siralomházba hurcoltak, és ott reménykedtek abban, hogy kegyelmi kérelmük meghallgatásra talál, ha az netán bekövetkezett, azokat az elítélteket nevezte a büntetés-végrehajtási folklor „kegyelmes” asszonynak vagy úrnak. Sem Mécs, sem Wittner nem tartozik közéjük, akiknek elmarasztalását másodfokon enyhítették, viszont az 1958-ban másodfokon is halálra ítélt Fónay „kegyelmes úr” volt.

102 Uo. „Havi kimutatás”, 1959. március 31.

A büntetőbírák ítélték halálra köztörvényi vádak alapján Michalidesz Györgynét sz. Ócsai Máriát (Bf. 4149/1958) 1959. március 4-én, akit kivégeztek Budapesten, 1959. április 7-én. A BVOP tárta fel sorsát. Hasonlóképp a büntetőbírák marasztalták el Mansfeld Pétert március 19-én, akit e hónap 21-én, Budapesten, és Erdélyi Gyulát (Törv. 5003/1959) március 23-án, akit két nappal később ki is végeztek, Budapesten. Erdélyit első fokon 15 évi börtönbüntetéssel sújtotta a Pest Megyei Bíróság. Ő és védője – okulásán a reformatio in peius miatti drámákból – visszavonta fellebbezését, ítélete jogerőssé vált. A legfőbb ügyész törvényességi óvása után ítélték el.

Michalidesz Györgyné ügyéről dr. Szakács Ödön, a Fővárosi Bíróság elnöke tájékoztatott igazoló jelentésében 1958. november 19-én. Az I. M. Felügyeleti Főosztályának főosztályvezetőjével tudatta, hogy az elsőfokú ítélet kelte 1958. november 1-je volt. Az iratokat illetékesség folytán felterjesztette a Legfelsőbb Bírósághoz, november 18-án. MOL XIX – E – 1 – z. 87. d. 007/9/1958. Tájékoztató, 1958. november 19.

A hadbírák ítélték halálra Czermann Lajost és Tumbász Ákost 1959. március 25-én, három nappal később kivégezték őket, Budapesten. Fenyvesi Miklóst március 27-én ítélték halálra, másnap kivégezték Budapesten. Berta János halálos ítéletét emelték jogerőre március 27-én, másnap kivégezték Budapesten.

A Fővárosi Bíróság, majd a Legfelsőbb Bíróság marasztalta el Horváth Tibort, akit kivégeztek Budapesten, 1959. március 4-én.

103 Uo. „Havi kimutatás”, 1959. április 30.

A büntetőbírák Fejes József Tibor ítélete jogerőssé vált 1959. április 7-én, Nagy Józsefet, súlyosbítva ítéletét április 21-én, a köztörvényes vádakkal illetett Micskó Ferencet (Bf. 532/1959) másnap ítélték halálra. Fejest április 9-én, Budapesten, Nagyot a fővárosban, április 23-án, Micskót Kecskeméten, 1959. június 4-én végezték ki. A BVOP tárta fel Micskó sorsát.

A hadbírák jogerőre emelték Motzer Nándor halálbüntetését 1959. április 3-án. Kivégezték Budapesten, 1959. április 9-én.

104 Uo. „Havi kimutatás”, 1959. május 1.

A hadbírák halálra ítélték, jogerőre emelték Kolonics József büntetését 1959. május 4-én, akit két nap múlva kivégeztek, Budapesten. Az elsőfokú eljárás során, 1959. április 7-én halálra ítélt Zöld Ádám három nappal a másodfokú tárgyalás előtt elhunyt, Budapesten, 1959. május 15-én.

A büntetőbírák jogerőre emelték Oszvát Károly halálbüntetését 1959. május 12-én, két nap múlva kivégezték, Budapesten. Czako András ítéletét súlyosbították 1959. május 21-én, kivégezték Budapesten, másnap.

105 Uo. „Havi kimutatás”, 1959. június 30.

A büntetőbírák előbb négy köztörvényes cselekménnyel vádolt személyt ítélték el, közülük hármat egy eljárásban. Horváth Lajos (Bf. 1025/1959) halálos ítéletét kihirdették 1959. június 8-án. Kivégezték Budapesten, 1959. július 9-én. A BVOP tárta fel Horváth sorsát. Klucsó Béla, Klucsó Ferenc és Rékási Gergely (Bf. 1003/1959) ismeretlen helyen tartózkodtak, amikor távollétükben elhang-

tisztika egyértelművé tette: nem véletlen műve volt az áprilisi részleges kegyelmi intézkedés, több mint 1600 fő szabadulása,¹⁰⁶ és főképp az, hogy előbb a párt-politikai, majd a kormányzati vezetés elégedett lett a felelősségre vonással elért eredményekkel.¹⁰⁷ Mi több, arra vett irányt, hogy csökkentse az elítélendő kö-
rét. Azért, mert a büntetés-végrehajtás keretei között sínylődők társadalmi ösz-
szetétele alig-alig különbözött a kormány elnevezésétől. Munkások és parasztok
alkották a lefogottak zömét.

Mégis, júliusban úgy tűnt, mintha hónapokkal forgatták volna vissza az idő
kerekét. A régi gyakorlat visszatért. A hadbírák négy, a büntetőbírák – csak az
újppestiek ügyében – hat halálos ítéletet hirdettek ki.¹⁰⁸ Augusztusban pihentek a

---

zott a halálos ítélet, 1959. június 29-én. A népbírák előtt állt Menyhárt Gyula (5019/1959) is halálbüntetést kapott a hó utolsó
napján, kivégezték Budapesten, 1959. július 2-án. A BVOP tárta fel sorsát. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa helybenhagy-
ta a Fővárosi Bíróság Nb. II. 2305/1959/6. sz. ítéletét, amit a szándékos emberölés és más büntett miatt hirdetett ki. LB jelentés
felügyeletnek, 1959. június 30.

106 Iratok 4. i. m. 987–994. o. Jelentések az 1959. évi 12. sz. tvr. végrehajtásáról, 1959. április 23. és július 21.

Az 1959. április 3-i részleges közkegyelem végrehajtására vonatkozó statisztikai adatai eltérők. A NET 1959. évi 12. sz. tvr. végre-
hajtásáról szóló 1959. áprilisi jelentés alapján a felülvizsgáltak közül 3330 elítélt részesült kegyelemben, közülük katonai bíróság
marasztalt el 190 főt. 2731 elítélt mentesült a börtönbüntetés végrehajtása alól, 599 elítélt büntetésének ideje feleződött. A 2014
kegyelemből kizárt közül 109 főt hadbírák ítélték el.

A politikai bünteteket – szervezkedést, izgatást, fegyverrejtegetést, tiltott határátlépést és egyéb, népköztársaság elleni büntetett
– elkövetők közül 1388 fő kapott kegyelmet, a további 1942 fő korábban köztörvényi bűncselekmény elkövetése miatt kapott elmar-
asztalást.

Az 1959. április 3. és május 31. között kegyelmet kapott személyekre vonatkozó 1959. júliusi adatok szerint viszont 4428 főt része-
sítettek kegyelemben, közülük hadbírák ítélték el 223 főt. 3693 főt mentesült az börtönbüntetés végrehajtása alól, 735 fő elmarasz-
talása feleződött. „Nyomban szabadult a börtönből” 2557 személy, szabadlábon volt 968 fő. Közülük politikai büntetett 1610 fő,
köztörvényi bűncselekményt pedig 2818 személy követett el.

107 Zinner: Megtorlás i. m. 423–424. o.

1959. április 3-án jelent meg a napilapokban a hír, hogy a NET részleges közkegyelmet hirdetett. A legismertebb per, a Nagy és
társai elleni eljárás során elítélt Tildy Zoltán hátralévő büntetésének végrehajtását „megbánó magatartása és idős kora miatt”
felfüggesztette. A rendelet lényeges eleme volt, hogy tartalmazta az egyéni kegyelem gyakorlás lehetőségét. Az igazságügy-minisz-
ter, a belügyminiszter és a legfőbb ügyész 0042/1959. I. M. TÜK sz. együttes utasításában rögzítette a részleges közkegyelem gy-
akorlásáról szóló törvényerejű rendelet végrehajtását. A „proletárdiktatúra osztálypolitikájának maradéktalan érvényesítése érdeké-
ben” bizottságokat állítottak fel, amelyek feladatuk kapták – hogy a tételesen meghatározott társadalmi-foglalkozási csoportok
kegyelemben nem részesíthető tagjain kívül – egyéni kegyelemre terjesszék fel az arra érdemeseket az Elnöki Tanácshoz.

A legsúlyosabb ügyekben a Legfelsőbb Bíróság ítélkezett. A Büntető Kollégium mellett megalakult bizottság elnöke dr. Vida tanács-
vezető lett, a tagok: dr. Béres Miklós osztályvezető legfőbb ügyészségi ügyész és dr. Korom Mihály rendőr alezredes, a B. M.
Politikai Nyomozó Főosztály vezetője voltak. A Katonai Kollégium bizottságát fenti tagok mellett dr. Sömjén György hadbíró
őrnagy vezette. A két bizottság 1959. május 8-án kezdte meg működését, és az 1959. július 22-én az igazságügyi tárcahoz felterjesz-
tett iratok tanácsa szerint úgy döntött, hogy „olyan elítélt, akinek kegyelemben részesítése iránt esetleg teendő javaslat előkészíté-
se szükséges lenne – nincs”.

108 Jegyzék, „Havi kimutatás”, 1959. július 31.

A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma előbb halálra ítélte elsőfokú eljárásban Kuti Istvánt 1959. július 2-án, akit kivégeztek
Budapesten, július 7-én. Majd – csak a minősítést súlyosbítva – az elsőfokú elmarasztalást hagyta helyben, jogerőre emelte Angyal
Józsefné sz. Friedl Valéria halálbüntetését 1959. július 16-án, akit kivégeztek július 21-én, Budapesten. Hasonlóképp, 1959. július
16-án ítélték halálra és kivégezték július 21-én a fővárosban Hajnal Sándort. Dr. Makó-Kléger László halálos ítéletét kihirdették
1959. július 23-án, két nap múlva kivégezték Budapesten.

A büntetőbírák előbb népbíróági eljárásban elmarasztalták, halálbüntetéssel sújtották Mészáros Istvánt (Törv. 5022/1959) 1959.
július 6-án, kivégezték július 6-án, Budapesten. A BVOP tárta fel sorsát. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa súlyosbította
a Pestmegyei Bíróság B. 1011/1958/5. sz. ítéletét, amit gyilkosság büntette miatt hirdetett ki. LB jelentés felügyeletnek, 1959. július

bírák.¹⁰⁹ Szeptember-október azonban maga volt a dráma, mind a büntető-, mind a hadbírák erősködtek, 13, illetve 10 fő fejezte be életét bitón.¹¹⁰ A büntetőbírák a Thököly úti fegyveres felkelők közül 11 főt küldtek a túlvilágra.¹¹¹ Novemberben sem váltak visszafogottabbá a halált osztó hadbírák.¹¹² Decemberben mind

6. A büntetőbírák helybenhagyták az ismeretlen helyen, külföldön tartózkodó Szalai Mihály elsőfokú. Kecskeméten kihirdetett ítéletét (Bf. 1172/1959) is, július 14-én.

A büntetőbírák Gábor László halálbüntetését jogerőre emelték 1959. július 28-án, kivégezték szeptember 23-án, Budapesten. A Kézikönyv i. m. 169. o. szerint az ítélet kelte 1959. július 23-a.

Az újpestiek, Kósa Pál és társai elítélése következtet. Ügyükben halálra ítélték Csehi Károlyt, Gémes (Gránitz) Józsefet, Koszterna Gyulát, Kósa Pált, dr. Rajki Mártont (Klein Mórt) és Somlyói Nagy Sándort 1959. július 28-án. A Kézikönyv i. m. 163 – 168. o. szerint július 23-án. Csehit, Gémost, Koszternát, Rajkit és S. Nagy Sándort 1959. július 30-án, Kósát azért csak 1959. augusztus 5-én végezték ki Budapesten, mert előtte sikertelenül öngyilkosságot kísérelt meg.

109 Uo. „Havi kimutatás”, 1959. augusztus 31.

Téves bejegyzés, hogy Kósa ítéletét 1959. augusztus 3-án hirdették ki.

110 Uo. „Havi kimutatás”, 1959. szeptember 30.

A hadbírák Ács Lajos, Szelepcsényi István halálbüntetését jogerőre emelték 1959. szeptember 3-án, kivégezték őket 1959. szeptember 8-án, Budapesten. Ugyancsak szeptember 3-án vált jogerőssé Veréb László halálbüntetése, akit 1959. október 6-án végeztek ki, Budapesten.

Szakolczai: Háborús i. m. 30–52. o. A Délvidéken történetek miatt indult Horváth Sándor és társai ügye. (Lásd: HL Budapesti Katonai Bíróság iratai 0042/1959!) Horváth Sándor és Ókrós Vince csendőr nyomozó főtörzsőrmestereket, valamint Bárdos János csendőr nyomozó törzsőrmestert elítélte a Budapesti Katonai Bíróság, 1957. július 9-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1959. szeptember 30-án. Mindkét fokon halálra. Kivégezték őket Budapesten, 1959. október 2-án. Ugyanebben az ügyben ítélték halálra, és végezték ki Pesti István csendőr nyomozó alhadnagyot, Major János csendőr nyomozó főtörzsőrmestert is, 1959. október 2-án, Budapesten.

Októberben sem tartottak szünetet a legfőbb ítélőszék hadbírái. A nagyváradi gettóban történetek miatt Félégyházi Meggyesy Ágoston dr. csendőr századost elítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1959. augusztus 11-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1959. október 2-án. Mindkét fokon halálra. Kivégezték Budapesten, 1959. október 6-án. Karabélyos Imre csendőr nyomozó őrnagy és Mikulich Tibor százados, hivatásos katonatiszt elsőfokú ítéletét a Budapesti Katonai Bíróság hirdette ki 1959. július 23-án. A másodfokú ítéletük kelte október 5-e. Mindkét fokon halálra ítélték, majd kivégezték őket Budapesten, Mikulichot október 6-án, Karabélyost november 3-án. Az elsőfokú ítéletet kihirdettek a budapesti hadbírák Izsó András és Pongrácz János ügyében 1959. augusztus 25-én, a másodfokú ítélet kelte 1959. október 12-e. Mindkét fokon halálra ítélték, és kivégezték őket Budapesten, október 15-én.

Horváth Miklós i. m. 199 és 230. o. szerint a hadbírák által 1956. december közepétől 1957. novemberig halálra ítélt 70 főből kivégezték 46 személyt, halálbüntetéssel sújtottak 21 főt 1958-ban, 61 főt 1959-ben, 13 főt 1960-ban, összesen 165 személyt.

A büntetőbírák előbb 1959. szeptember 9-én Gombos László köztörvényes vádon alapult, majd Tutsch József halálbüntetését emelték jogerőre 1959. szeptember 22-én, akit kivégeztek szeptember 24-én, Budapesten. Gombos életútjának az ítéletvégrehajtók vetettek véget október 10-én, Budapesten. Népbírói ügyben Szabó Józsefet (5021/1959) halálra ítélték 1959. szeptember 29-én, kivégezték Veszprémben, október 3-án. A BVOP tárta fel sorsát. A Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa súlyosbította a Veszprém Megyei Bíróság B. 204/199/9. sz. ítéletét, amit Szabó ügyében, háborús és népellenes büntett elkövetése miatt hirdetett ki. LB jelentés felügyeletnek, 1959. szeptember 29.

111 Jegyzék, „Havi kimutatás”, 1959. október 31.

Előbb köztörvényes cselekmények elkövetésével halálbüntetésre ítélték Hegedűs Gézá (Bf. 1860/1959) október 14-én. Kivégezték Budapesten, 1959. november 18-án. A BVOP tárta fel sorsát. Majd Barabás Tibor, Csányi Sándor, Csermák János, Futó János, Grosszmann Frigyes, Keller Károly, Kondorosi Imre, Krausz Gyula, Magori Mária, Németh József és Szivák István halálós ítéletét hirdették ki, emelték jogerőre 1959. október 26-án. Kivégezték őket Budapesten, 1959. október 28-án.

112 Uo. „Havi kimutatás”, 1959. november 30.

A büntetőbírák halálra ítélték népbírói ügyben Noé Jánost (5029/1959) 1959. november 10-én, kivégezték Pécsen, 1959. november 4-én. A Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa helybenhagyta a Pécsi Megyei Bíróság B. III. 1481/1958/12. sz. ítéletét, amit Noé János ügyében háborús büntett elkövetése miatt hirdetett ki. LB jelentés felügyeletnek, 1959. november 10. Az iratokból derülhet ki, hogy tényleg megelőzte-e a kivégzés a másodfokú ítélet kihirdetését. A büntetőbírák hasonlóképp népbírói ügyben ítélték halálra Makkai Jánost (5036/1959) 1959. november 16-án, a NET életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetésre enyhítette ítéletét.

a had-, mind a büntetőbírák négy-négy halálos ítéletet hoztak, a büntetősök ez alkalommal a Corvin közti felkelők ügyében.¹¹³

Az 1959. év statisztikája: a had- és a büntetőbírák aktivitása némiképp csökkent az előző évekhez képest. A kádári megtorlással összefüggő, valamint egyéb büntetőperekben a Legfelsőbb Bíróság hadbírái összesen 35 halálos ítéletet hirdettek ki. A hadbírák az életutak kényszerű, időelőtti lezárultát okozó részvételüket a kádári megtorlásban 1959. novemberében befejezték, de halálosító ítélezésüket folytatták egyéb büntetőperekben. A politikai rendőrség jóvoltából maradt munkájuk más területen, éltek és vissza is éltek a lehetőséggel.¹¹⁴ Számos halálos ítéletet hirdettek ki az '56-ot megelőző évtizedekben elkövetett cselekmények miatt.¹¹⁵ A büntetőbírák az egy áthúzódó kivégzés mellett további 48 fő halálbüntetését hagyták helyben, közülük 11 főt köztörvényi vádakkal ítélték halálra. Az elmarasztaltak közül négy távollévő volt. Egy, népbíróági ügyben jogerősen halálra ítélt kivégzése áthúzódott 1960-ra.

Ekképp 86 halálraítélt élete lezárult 1959-ben (az egy 1958-ból áthúzódó kivégzést beszámítva), egy fő életét vesztette a rabkórházban, vele együtt 87 személy halt meg. Noha a Legfelsőbb Bíróságon jogerőssé vált, és végrehajtott halálos ítéletek száma az előző esztendőhöz képest csökkent, mégis az országban, e négy esztendő alatt kivégzettek száma mégis 308 főre emelkedett 1959. december 31-ig. Ide számítandó továbbá Hadady Rudolf, Hargitay Lajos, Ononfrei Károly, Szigethy Attila és Losonczy Géza, valamint az 1959. májusban, napokkal a másodfokú eljárás előtt rabkórházban elhunyt, és az elsőfokú eljárásban, 1959. április 7-én halálra ítélt Zöld Ádám, akikkel együtt 314 főre emelkedik az életüket

A kádári megtorlással összefüggve és egyéb ügyekben a hadbírák öt főt ítélték halálra. Jogerőre emelték Silye Sámuel halálbüntetését 1959. november 18-án, akit kivégeztek három nap múlva, Budapesten. Huszár László hasonlóképp járt 1959. november 19-én, őt is november 21-én végezték ki, Budapesten. Kristóf László és két társa, Molnár Mihály és Palotás Ferenc halálos ítéletét is kihírdették 1959. november 25-én. Kivégezték őket Budapesten, november 28-án.

113 Uo. „Havi kimutatás”, 1959. december 31.

Népbíróági ügyben ítélték halálra 1959. december 11-én Hógye Sándort (5038/1959). A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa helybenhagyta a Fővárosi Bíróság TNB. II. 9057/1959/3. sz. ítéletét, amit gyilkosság büntetének elkövetése miatt hirdetett ki. LB jelentés felügyeletnek, 1959. december 11. Kivégezték Budapesten, 1959. december 14-én.

Az 1959. december 18-án halálbüntetésre ítélt Dobi Károlyt, Fánecik Györgyöt, Huziánt és Tóth Tibort, akiknek ítéleteit jogerőre emelték. Dobit, Huziánt és Tóthot kivégezték Budapesten, 1959. december 22-én. Fánecikot 1960. január 3-án.

114 A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának Katonai Kollégiuma büntetőtanácsai által kihirdetett jogerős, majd végrehajtott – nem a kádári megtorlással összefüggő – halálos ítéletek számát, a kivégzettek nevét töredékesen hozták nyilvánosságra, az idő tájt pedig közlési tilalom is fennállt. A hadbírák az ilyen jellegű ügyekben ítélezésüket megkezdték öt fő (Bárdos János, Horváth Sándor, Major János, Ökrös Vince és Pesti István) halálos ítéletével 1959. szeptember 30-án. Októberben további hét főt (Félegyházi Meggyes Ágoston dr. – október 2-án –, Karabélyos Imre és Mikulich Tibor – október 5-én –, Izsó András és Pongrácz János – október 12-én –, Monostori Lajos és Török Ferenc vádlottakat – október 30-án –) ítélték el, novemberben marasztalták el a (már említett) másodfokú eljárásban – november 25-én –, Ságvári '44-es elfogásával és halálával összefüggve 13 főt. Decemberben 16-án további négy főt (Ignéczy Károly, Juhász András, Kómár József és Nagy Mihály) halálos ítéletét hirdettek ki.

115 Cseh Zita i. m. 7–8. o.

vesztettek száma. 1956. december 15-étől, a Legfelsőbb Bíróság által halálraítélt és kivégezett elmarasztaltjainak száma 268 fő lett.

Az újesztendő hasonlóképp folytatódott, ahogy napokkal korábban abbamaradt. 1960. januárban a hadbírák nyitottak hét halálos ítélettel.¹¹⁶ A büntetőbírák februárban hirdették ki az első két halálos ítéletet, egy-egy köztörvényes és népbíróági ügyben, másodfokon.¹¹⁷ A hó utolsó napján a hadbírák három fő halálos ítéletéről határoztak.¹¹⁸ Márciusban egy köztörvényes elítélt kapott halálbüntetést, áprilisban egy, korábban a szegedi hadbírák által halálraítélt határozatát hagyták helyben.¹¹⁹ Pár hónap telt el halálos ítélet nélkül. Nem véletlen, a sajtóban közléteendő hír rontotta volna az ünnep, a felszabadulás 15. évfordulójához kötődő események hangulatát. 1960. április 1-jén vált ismertté az újabb részleges közkegyelmi intézkedés, a NET 1960. évi 10. sz. törvényerejű rendelete. Ugyan a grémium a kormány előterjesztése alapján járt el, a döntést – a szokásoknak megfelelően és a hatalom tényleges központját is jelezve – az MSZMP KB hozta 1960. március 30-ai zárt ülésén.¹²⁰ A vitázók megtudhatták, hogy a PB már közel fél esztendeje vizsgálta a kegyelemmel összefüggő problémákat. Biszku terjesztett be a javaslatot, ahhoz egy-két apróbb megjegyzést fűzött, a jelenlévők elfogadták, és ennek alapján jelent meg – mint törvényerejű rendelet – a napi sajtóban.¹²¹

Kegyelemben részesült 503 fő.¹²² Közöttük az 1960. március 31. előtt javítónevelő munkára ítélték; törölték a szabálysértési büntetéseket; megszüntették az internálást; az egy évet meg nem haladó büntetést kapott anyák – ha 10 évesnél fiatalabb gyermekük volt – szabadulhattak; amennyiben a büntetésük felét

116 Szokolozai: Háborús i. m. 30–52. o. A Délvidéken történetek miatt Rasztik Gábort elítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1959. december 10-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1960. január 25-én. Mindkét fokon halálra. Kivégezték Budapesten, 1960. január 27-én. Az ügyben halálra ítélték még Bori Jánost, Farkas Gáspárt, Joó Lajost, Kalapos Jánost és Talló Mihályt, kivégeztek őket Budapesten, 1960. január 27-én.

Aradi Istvánt halálra ítélték 1960. január 12-én, három nappal később kivégezték Budapesten.

117 Jegyzék, „Havi kimutatás”, 1960. február 29.

Előbb Turi Istvánt (Bf. 2695/1960) marasztalták el köztörvényi vádakkal 1960. február 3-án, további sorsa ismeretlen. Majd Szabó Jánost, a kecskeméti fegyveres felkelők parancsnokának ítéletét emelték jogerőre titkos, népbíróági eljárásában, 1960. február 29-én, kivégezték Budapesten, március 2-án.

118 A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte Gonda András, Patkó István és dr. Sótornyai Jenő vádlottakat 1959. december 23-án. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta ítéletüket 1960. február 29-én, kivégezték őket Budapesten, 1960. március 3-án.

119 Jegyzék, „Havi kimutatás”, 1960. március 31.

Ifj. Bibók Jánost (Bf. 121/1960) halálra ítélték köztörvényi vádakkal 1960. március 9-én, kivégezték Kecskeméten, 1960. április 26-án. A BVOP tárta fel sorsát.

A budapesti hadbírák helybenhagyták a Szegedi Katonai Bíróság Hrabák Istvánra 1960. február 28-án kirótt halálbüntetését 1960. április 6-án. Kivégezték Szegeden, 1960. április 9-én.

120 MOL M – KS – 288. f. 11/63. ő. e.

121 Népszabadság, 1960. április 1. Az Elnöki Tanács 1960. évi 10. sz. törvényerejű rendelete a részleges közkegyelemről.

122 Zinner: Megtorlás i. m. 429. o. 870. jegyzet.

letöltötték az 1952. december 31-e előtt elítélt háborús és népellenes bűnösök, akkor szintén szabadulhattak. A NET felfüggesztette azon elítéltek büntetésének végrehajtását, akiket a bíróság 1957. május 1. előtt elkövetett államellenes bűncselekmények miatt 6 évet meg nem haladó börtönbüntetésre ítélt. Egyéni kegyelemmel – ítéletének felfüggesztésével, tehát nem törlésével – hagyta el a cellát több, ismert '56-os elítélt: Déry Tibor, Donáth Ferenc, Jánosi Ferenc, Váradi Gyula, illetve Farkas Mihály, valamint fia, Vladimír.¹²³

Az okok, amelyek a kegyelemhez vezettek, egészen 1959 őszéig nyúlnak vissza. Maga Kádár is utalt arra, hogy öt hónapja foglalkozik vele a PB. Miután az ENSZ közgyűlése 1959. december 9-én az ún. magyar kérdésben elmarasztalta mind Magyarországot, mind a Szovjetuniót, másrészt a szovjet politikai vezetés nagyszabású „béke offenzívát” kívánt nyitni 1960-ban,¹²⁴ az MSZMP VII. kongresszusán, Magyarországon tartózkodó Hruscsov hatása egyértelmű. Az 1960-as nemzetközi „akció-program” első tervezett „csúcsát” megtorpedózták, mert május 1-jén lelőtték a Szovjetunió felett az USA U-2 típusú gépét, és a pilótát, Gary Francis Powers-t elfogták. A párizsi „csúcs” elmaradt, Hruscsov nem hivatkozhatott a budapesti amnesztiára, viszont mind neki, mind Kádárnak előnyös volt szeptember-október folyamán, amikor részt vettek az ENSZ közgyűlésén.

Az MSZM KB vitáján elhangzottak lényege abban summázható, amit Kádár fogalmazott meg: „az, hogy az írók kegyelmi ügyét összekapcsoljuk a Farkas-üggyel, ez még a látszatát is kerüli annak, hogy az ellenség nyomására cselekedtünk”. Ugyan „a látszatát” elkerülte, de mindenki számára kézenfekvő volt. Tény, hogy – amint Kádár mondta – „a kegyelmi javaslat abból a feltevésből indul ki, hogy erősíti rendszerünket”. Noha Biszku a kegyelmi intézkedés okaiként a hatalom megerősödésére, a rendszer belső állapotára, valamint a népi demokrácia 15 éves életére hivatkozott, beszéde kulcsmondata így hangzott: „ez a lépésünk a mi, és barátaink nemzetközi pozícióit javítja”.¹²⁵

Az érem egyik oldala ez volt. A másik a Farkas-ügy. Ennek háttere ma már közismert: Farkas „megmentette” Rákosit 1956 nyarán, őt viszont a szovjet ígéret ellenére előbb 1956 októberében lefogták, majd 1957 áprilisában elítélték.¹²⁶ Azon túl, hogy vélhetően Hruscsov is szót emelhetett érdekében (mert ő tudhatta, hogy Farkas Rákosi helyett is[!] bűnhődött), szintén nem kis szerepe lehetett

123 Farkas Vladimír volt államvédelmi alezredest letartóztatták 1956. október 5-én. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 12 évi börtönbüntetésre ítélte 1957. április 13-án. Egyéni kegyelemmel szabadult 1960. április 1-jén.

124 Ennek állomása: Hruscsov bejelenti a hadsereg létszámának csökkentését; látogatása Indiában, Burmában és Indonéziában, majd Franciaországban.

125 Zinner: Megtorlás i. m. 425. o.

126 Iratok 3. Szerk.: dr. Solt Pál et al. Bp., 1994. KJK, 811–834. o. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsának ítélete Farkas Mihály ügyében, 1957. április 20.

Farkast 16 évi börtönbüntetésre ítélték nyolc rendbeli, halálos ítéletet eredményező hamis vád büntetének elkövetése miatt.

annak, hogy szabadlábra helyezésével az MSZMP vezetésének meghatározott része – a törvénysértésekben részt vettek – passzivitást kényszerített a többi, hasonlóan bűnös vezetőre, akik nem kerültek börtönbe, sőt igen komoly politikai funkciókat töltöttek be. Így az ülésen hozzászólók Farkasék elleni támadásai célt tévesztettek. 1960 tavaszán a KB nem „merte” felülbírálni a beterjesztett javaslatot, és egyhangú határozattal elfogadta azt. Kádár röviden összegzett: „Farkasék, a mi szégyenünk” – és az alapvető okokról hallgatott.¹²⁷ Ő Hruscsovnál is többet tudott, mi több – tett. Farkas Mihállyal együtt.¹²⁸

Az internáltak, bebörtönzöttek sorsának alakulásában – személyes oldalról – az 1960. áprilisi intézkedés a szabadulást jelentette. Ám összességében epizódjellegű volt, mert alapvetően nemzetközi okok motiválták, és a kádári idézettel szemben – „nem az ellenség”, hanem →barátaink« nyomására következett be. A formálódó konszenzusnak részlegessége miatt tartós eleme nem lehetett, mert nem ellensúlyozhatta az addig történeteket. S ha az „ellenforradalmárok” szabadlábra helyezése megkezdődött, akkor nem maradhattak bent a – kizárólag a munkásmozgalmi emberek elleni eljárások miatt¹²⁹ – legfőbb bűnösöknek kikiáltott, és elítélt törvénysértők sem, mert egyrészt velük együtt súlyos cselekményeket elkövetők komoly pozíciókban voltak, másrészt felelősségre vonásuk elmaradt, illetve a belügyesek, igazságügyiek és pártvezetők igen szűk csoportját érte – később – az 1962-es „tisztogatás”.

A forradalom leverése után a proletárdiktatúra elnyomó funkciói felerősödtek, ezt a szovjet katonai intervenció alapozta meg. A kegyelem sem volt mentes a nemzetközi politikától, de itt más érződött: a józan, nem „szocialista” politikai tényezők hatottak a szovjet, és rajta keresztül a magyar vezetésre, hogy a közbiztonsági őrizet megszűnjön, hogy a tömlöcök megnyíljanak. Ha 1959 nyarán az egyéni kegyelemre a bizottságok nem tartották alkalmasnak a legsúlyosabb ítéletek miatt elítélteket, akkor olyan nyomós indokokra – mint az ENSZ-hatá-

127 MOL 288. f. 5/33. ó. e.

128 Zinner Tibor: Egy részleges kegyelem hátteréhez, História, 1992.

129 Iratok 1. i. m. 735–740. o. Biskunak, az MSZMP KB által kiküldött bizottság elnökének jelentése „A munkásmozgalmi emberek ellen” indított ügyekről. 1964. június 15. Őrizetbe vettek 881 főt, akik közül 413 főt ítéltek el. Az adat az 1949–1953 közötti időszakra vonatkozott, torz, mert pl. kimaradt belőle az ártatlanul elítélt Demény Pál, Radó Zoltán és számos társuk stb.

Demény Pál író 1945. február 13-án tartóztatták le, az „MKP foglya” lett, majd augusztustól pár hónapot szovjet fogságban töltött Budapesten. A Budapesti Népbíróóság 1946. június 17-én négy és félfévi kényszermunkára ítélte. Nem szabadulhatott, 1950. október 7-étől Kistarcsán internálták. A Fővárosi Bíróság 1953. október 19-én 10 évi börtönbüntetésre ítélte, a Legfelsőbb Bíróság 1954. május 3-án helybenhagyta az ítéletet. 1956. október 15-én szabadult. A Legfelsőbb Bíróság az 1953–1954-es elmarasztalásokat 1957. december 14-én, az 1946-os ítéletet 1989. május 23-án helyezte hatályon kívül, és felmentette a vádak alól.

Radó Zoltán minisztériumi főosztályvezetőt 1950. február 8-án tartóztatták le. 1950. február 21-én a Budapesti Büntetőtörvényszék, majd május 4-én a Legfelsőbb Bíróság halálra ítélte, négy nap múlva kivégezték. A Legfelsőbb Bíróság 1989. november 20-án felmentette a vádak alól.

rozat, a szovjet „nagypolitika” érdekei stb. – volt szükség ahhoz, hogy más döntés szülessen.¹³⁰

Júliusban egy újabb köztörvényi vádakkal illetett személy halálos ítéletét hirdették ki másodfokon.¹³¹ A hó végén a hadbírák sem tétlenkedtek, egy újabb halálbüntetést erősítettek meg.¹³² Szeptemberben egy, októberben kettő, decemberben ismét egy halálos ítélet hangzott el másodfokon, valamennyi köztörvényes bűntettet elkövető személyek ügyében.¹³³

Az 1960-ban a tizenkét hadbírák által halálraítélt kivégzése mellett egy 1959-ből elmaradt kivégzést végrehajtottak. Továbbá halálra ítélték nyolc főt jogerősen, hármat népbíróági ügyben, egy sorsa ismeretlen. Kivégeztek további hat főt, az egy elmaradt ítélet végrehajtásával a kivégzettek száma tizennyolc fő. Az öt, köztörvényi vádakkal halálbüntetésre marasztalt sorsa közül négy főt kivégeztek (egy végrehajtása áthúzódott 1961-re). A tizenkilenc kivégzett az ítélet végrehajtással életüket veszítették számát 327 főre, az életüket nem bírósági eljárás során veszettekkel együtt 333 főre, a Legfelsőbb Bíróság által halálra ítélt és kivégzettek számát 287 főre gyarapította.

A büntetőbírák 1961. februárban három, márciusban és júniusban egy-egy köztörvényes bűntettet elkövető személy, másodfokon kiszabott halálbüntetését hirdették ki.¹³⁴ Az ’56-ot követő megtorlás utolsó három, elsőfokú eljárásban tárgyalt és a Baross téri fegyveres felkelők kivégzéssel zárult ügyében július 15-én

130 Zinner: Megtorlás i. m. 424–426. o.

131 Jegyzék, „Havi kimutatás”, 1960. július 31.

Varga Miklóst (TÜK 26/1960) halálra ítélték népbíróági eljárásban 1960. július 27-én, kivégezték szeptember 12-én, Budapesten. A BVOP tárta fel sorsát.

132 Sípos Istvánt halálra ítélték a budapesti hadbírák május 30-án, ezt erősítették meg másodfokon, 1960. július 29-én. Kivégezték Budapesten, 1960. augusztus 1-jén.

133 Jegyzék, „Havi kimutatás”, 1960. szeptember 30, október 31 és december 31.

A büntetőbírák köztörvényi vádakkal Bajdik Sándort (Bf. 986/1960) 1960. szeptember 5-én, Nagy Istvánt (Bf. 1810/1960) október 17-én, Barabás Lászlót (TÜK, szám nincs) népbíróági eljárásban október 26-án, Forrós Szele Lászlót köztörvényi vádakkal (Bf. 2069/1960) december 7-én ítélték halálra másodfokon. Bajdikot 1960. október 22-én, Budapesten, Barabást 1960. november 29-én, Budapesten, Nagyot december 1-jén, Budapesten, és Forrós Szele Lászlót 1961. január 26-án, Budapesten végezték ki. A BVOP tárta fel sorsukat.

LB TÜK T. Bf. IV. 16/1961. Úgy tűnik – noha dr. Akantisz Rezső és társai ügyében az 1960. október 26-án kihirdetett másodfokú ítélet mértéke nem minden elítélt esetében ismert –, hogy az ebben a perben elsőfokú eljárásban is halálraítélt Barabás László halálos ítéletét erősíthették csupán meg a másodfokú eljárás során, mert őt utóbb kivégezték, míg dr. Akantisz Rezső és Kapcsándi Lajos életben maradhattak.

Uo. „Havi kimutatás”, 1961. február 28, március 31. és június 30.

134 Uo. „Havi kimutatás”, 1961. február 28, március 31. és június 30.

A büntetőbírák Szabó Lászlót (Bf. 2278/1960) 1961. február 15-én, Czene Ferencet és Károlyi Lászlót (Bf. 2326/1960) egy eljárásban, február 20-án ítélték halálra. Szabót 1961. április 8-án, Kecskeméten, Czene Ferencet és Károlyi Lászlót 1961. április 11-én, Győrött végezték ki. A BVOP tárta fel sorsukat.

A büntetőbírák Benedek Józsefnét (Bf. 255/1961) halálra ítélték március 13-án, sorsa ismeretlen.

A büntetőbírák Turai Józsefet (Bf. 836/1961) halálra ítélték 1961. június 21-én, kivégezték augusztus 1-jén, Budapesten.

hirdetett ítéletet dr. Borbély tanácselnök.¹³⁵ A legfelsőbb bírósági büntetőbírák köztörvényes vádak alapján halálra ítélték közül augusztusban és szeptemberben egy-egy, októberben három, novemberben két, decemberben egy főt marasztaltak el.¹³⁶ A hadbírák két főt ítélték halálra novemberben.¹³⁷ 1961-ben egy főt 1960-ból áthúzódó eljárásban, valamint további tizenkét személyt, összesen tizenhárom főt végeztek ki. A kivégzett '56-osokkal az 1956. december idusa óta folyó megtorló jellegű, kivégzés-sorozat befejeződött. A végeredmény: a megtorlás áldozatainak száma a 225 kivégzett és 5 egyéb úton elhunytal, 230 fő lett, a többi kivégzettel és az egy-egy fogdában elhunytal és öngyilkossal együtt a meghaltak száma 347 fő volt 1961. december 31-én.

1961-ben lezárult az '56-os forradalommal és szabadságharcral összefüggő megtorlás. Ebben a legfelsőbb bírósági had- és büntetőbírák kiemelkedő szerepet játszottak. A historikusok által folytatott kutatások eredményeit összegző korábbi áttekintés még azt rögzítette, hogy „a személyes szabadságjogok megszüntetését a büntetés-végrehajtásnak átadott elítéltekkel és az internálással hajtották végre. Ez utóbbi során 12900 főt hurcoltak meg.¹³⁸ A különböző bírósági fórumok 1956. november 4-e után, 1963 végéig,¹³⁹ a megtorlás során 26621 személyt marasztaltak el.¹⁴⁰ A Legfelsőbb Bíróság 1962. december 31-ig 215, az ugyanezen időszakban ítélező hadbírák 152 főt ítélték halálra.¹⁴¹ A 367 halálra

135 Uo. „Havi kimutatás”, 1961. július 31.

A büntetőbírák kihirdették Hámosi István, Kovács Lajos és Nickelsburg László halálos ítéletét 1961. július 15-én, kivégezték őket 1961. augusztus 26-án, Budapesten.

136 Uo. „Havi kimutatás”, 1961. augusztus 31, szeptember 30, október 31, november 30. és december 31.

A büntetőbírák, másodfokon Vass Gyulát (Bf. 1256/1961) 1961. augusztus 9-én, Brizman Ferencet és K. Tóth Lászlót (Bf. 1439/1961) egy eljárásban, szeptember 28-án, özv. Baksa Józsefnét, Baranyai Jánost és özv. Lestár Sándornét (Bf. 1607/1961) egy eljárásban, október 24-én, Lendvai Gyulát (Bf. 1685/1961) november 14-én, Holhos Jánosnét sz. Papp Erzsébetet (Bf. 1737/1961) november 29-én, Micskei Imrét (Bf. 1905/1961) december 19-én ítélték halálra. Vassat augusztus 30-án, Budapesten, Brizmant és K. Tóthot 1961. november 23-án, Miskolcon, Lendvai Gyulát 1961. december 15-én, Budapesten végezték ki. A BVOP tárta fel sorsukat. Holhosné és Micskei ítéletének végrehajtása áthúzódott 1962-re. Ezzel szemben a sorsa ismeretlen özv. Baksánénak, Baranyainak és özv. Lestárnénak.

Holhosnét 1962. január 23-án Miskolcon, Micskeit 1962. február 19-én, Debrecenben végezték ki. A BVOP tárta fel sorsukat.

137 HL Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma büntetőperes iratok. Vajgel Mihályt és Nyemcsók Györgyöt halálra ítélték 1961. november 10-én, Vajgelt kivégezték Szegeden, 1961. december 13-án, Nyemcsók ugyanott, előző nap öngyilkosságot követett el.

138 Az internálásokat az 1956. évi 31. és módosításai: az 1957. évi 1. és 41. sz. törvényerejű rendeletek alapján foganatosították.

139 Zinner Tibor: A megtorlás vége – a konszolidáció kezdete? Egy bírósági statisztika margójára... História, 1995. 9-10. 23–25. o.

140 1967 tavaszi statisztikai összefoglalót tettek le a politikai vezetés asztalára, címe: A bűnözés helyzete Magyarországon az 1961–1966. években (Bp., 1967. k. n.). A kiadvány az ezen időszakban tárgyalt „politikai (államellenes és politikai jellegű) bűncselekmények”-et is elemzi. Belőle kiténik, hogy (1963-at egész esztendőnek véve, és figyelmen kívül hagyva a nemzetközi nyomással magyarázható 1963. áprilisi általános közkegyelmet) 1961–1963 vége között a politikai bűntettek elkövetése miatt meghurcolt 7013 főből 4953 személyt marasztaltak el. Közülük 1105 főt 1963-ban, az áprilist követő ítélezési „többlet” a nagyságrend összességét tekintve elhanyagolható.

141 Mindkét adat megkérdőjelezhető. A Legfelsőbb Bíróság büntetőbíráinak ítéleteit tartalmazó, összegző statisztikai adat pontatlanok. A törvénysértő elemeket tartalmazó büntetőperék felülvizsgálatára létrejött történész és jogász albizottságok tagjai részére az I. M. Katonai Főosztálya statisztikai táblázatokat állítottatott össze 1989-ben. Két, egymásnak lényegi kérdésekben ellentmondó dokumentumot kaptak az albizottságok vezetői. Mindkettő másolata dr. Zinner Tibor birtokában.

ítéltből 229 személyt egyértelműen '56 miatt végeztek ki, az összes kivégzettek száma [nem végleges adatok szerint – Z. T.] 341 fő...”.¹⁴² Az elmúlt évtizedben számos új forrás vált hozzáférhetővé, ezért az 1994-es eredményeket némileg pontosították. „Kiderült például, hogy az egyik miskolci kivégzett, akit statáriális eljárásban ítélték halálra, tagja volt egy fegyveres csoportnak, és noha a bírósági iratokban nem esik szó ötvenhatos szerepéről, a vizsgálati iratokban van arra utalás, és ezt megerősíti egy 1960-ban mások ellen indított büntetőeljárás is. Az arányok azonban lényegesen nem változtak: a korszakban kivégzettek közel kétharmadát, mintegy 230 főt forradalmi tevékenység vádjával juttatták Kádár bíróságai hóhér kezére.”¹⁴³ Azóta már ismertté lett, hogy öt fővel, 225 személyre csökkent az '56 miatt kivégzettek száma.¹⁴⁴

Nem számítva az egyéb ügyek folyamányaként kivégzetteket, az '56-os szerepvállalással összefüggő ún. kádári megtorlás során „a legtöbb halálos marasztalást a polgári bírák közül (együttal az országban is) dr. Borbély János hirdette ki, 62 főnél másodfokú, 3 személynél elsőfokú eljárásban. A hadbírák közül a Katonai Kollégium vezetője, dr. Ledényi Ferenc 28 személyt (26 főt másod-, 2 főt elsőfokú eljárásban), dr. Szimler Ferenc 23 főt, dr. Sömjén György 14 főt, a polgári büntetőbírák tanácselnökei közül dr. Vida Ferenc 20 személyt (16 főt másod-, 4 főt elsőfokú eljárásban), dr. Mecsér József 10 főt, dr. Vágó Tibor 9 főt, dr. Radó Zoltán és dr. Molnár László 8–8 főt, dr. Cieslár Viktor 7 főt ítélt halálbüntetés-

142 Az első, „Feljegyzés a katonai bíróságok által 1945 és 1962 között elítéltek statisztikai nyilvántartásáról és a halálra ítéletekről”, 1989. március 3. E szerint a hadbíráktól 1957-ben 70, 1958-ban 58, 1959-ben 61, 1960-ban 13, 1961-ben 4, 1962-ben 2, összesen 208 fő kapott halálos ítéletet. Arra nem utal, hogy közülük hány főt végeztek ki. Az 1957-es és 1958-as adatok egybevetethők más dokumentummal is.

A 70 fős adat forrása ismert: az 1968-as „prágai tavasz” vérföjtása után Magyarországra érkeztek csehszlovák politikusok. A számukra – vajh, miért? – készített összeállítás tartalmazta ezt, mint a rögtönbíráskodásra vonatkozó adatot. Másfelől azt is rögzítette, hogy a katonai bíróságok további 81 személyt ítélték halálra a megtorlás kezdetétől 1958. december 31-ig. Iratok 1. i. m. 750 o. Az I. M. Bírósági Főosztály és Törvényelőkészítő Főosztály közös feljegyzése „az 1956. október 23-án kitört ellenforradalom büntetőjogi felszámolásáról.” 1969. november 11. Kevésbé tűnnek hitelesnek az 1958. december 31-ig történelekről tudósító adatok.

A statáriális ítélekezésen kívül a hadbírák ítéletei nyomán 57 főt végeztek ki, egy végrehajtásra várt az idő tájt, azaz 58 halálraítélt és kivégzett adata megegyezik a feljegyzésben jelzett 58 halálos ítélettel, pontosabb a másik forrásban közölté (53 fő). A további, főként az 1959. évi adatok, pontatlanabbnak tűnnek.

A másik, „Kimentetés a katonai bíróságok által 1945. és 1962. között elítéltekről”, 1989. április 20. ennek 1956/1957–1962 vége közötti adatai eltérnek az előbbtől.

A hadbírák 1957-ben 24, 1958-ban 53, 1959-ben 6, 1960-ban 9, 1961-ben 3 és 1962-ben 2 főt, összesen 152 személyt sújtottak halálbüntetéssel. Közülük államrend elleni bűntettel 112 főt, hazaárulás, hűtlenség és kémkedés büntetével 38 főt, tiltott határátlépés büntete miatt pedig 2 főt marasztaltak el halálbüntetésre.

Úgy tűnik – annak ellenére, hogy köztudott az 1956–1957-es adatsor: 35 végrehajtott, hadbírák által kihirdetett halálos ítélet, de ebből viszont első fokon, statáriális eljárásban 25 fő vesztette életét –, hogy ez utóbbi lehet a pontosabb. A további adatai pontatlanabbnak.

143 A hatályos rendeletek alapján köztörvényi bűncselekmények elkövetőit, 30 főt is kivégeztek. A kutatási eredmények még nem tekinthetők véglegesnek. Vö. Iratok 1. i. m. 654. o!

144 Szakolczai: Háborús i. m. 29. o.

A szerző szóbeli tájékoztatása alapján – amit ezúton is köszönök – Jakab András ítélt halálra a Budapesti Katonai Bíróság Miskolcon, akit kivégeztek ugyanott, 1957. január 11-én.

144 Lásd Eörsi László i. m-ét!

re...”¹⁴⁵ A nem kádári megtorlással összefüggő büntetőeljárásokban dr. Ledényi további 27, ekképp összesen 55 jogerős halálos ítéletet hirdetett ki.

A további években, az immár nem '56-tal összefüggő politikai jellegű, valamint köztörvényes ügyek büntetőítélkezésében is gyakorta hoztak halálbüntetést a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának büntető- és hadbírái másodfokú eljárásban. Így 1962. januárban, márciusban, áprilisban egy-egy, májusban és júliusban két, decemberben egy halálos ítéletet hirdettek ki.¹⁴⁶ Közülük hét halálraíteltet kivégezték, a további két, a korábbi esztendőből áthúzódó halálos ítéletet végrehajtásával a kivégezettek száma kilenc fő volt 1962-ben. 1963 az általános közkegyelem éve volt. A diplomáciai lépéseket szolgálta, hogy 1962. decembertől 1963. augusztusig köztörvényes ügyekben a büntetőbírák nem hoztak halálos ítéletet a Legfelsőbb Bíróságon. Ekkor egy, októberben négy, egész esztendőben öt, jogerős halálos ítéletet hirdettek ki.¹⁴⁷ Egy főről tudott, hogy kivégezték közülük, egy fő ítéletének végrehajtása áthúzódott 1964-re. Az ítélet végrehajtással és a hét, egyéb úton életét vesztett személlyel együtt életüket vesztek száma 357 fő volt. 1964. januárban és márciusban egy-egy, áprilisban és májusban két-két, júniusban és szeptemberben egy-egy főt ítéltek halálra másod-

145 Zinner: Megtorlás i. m. 421–423. o.

Az elsőfokú eljárásban ítélkező hadbírák közül dr. Mátyás Miklós hadbíró őrnagy (előbb a Szegedi, majd a Budapesti Katonai Bíróságon) 13 főt, dr. Kiss István Gábor (előbb a Budapesti Helyőrség Katonai, majd a Budapesti Katonai Bíróságon) 12 főt, dr. Odler János hadbíró főhadnagy (előbb a Budapesti Katonai, majd a Magyar Néphadsereg Fegyvernemi Parancsnokságok Katonai Bíróságán) 8 főt, dr. Barta Kálmán hadbíró őrnagy, majd alezredes (a Debreceni Katonai Bíróságán) 6 főt, dr. Gáspár Gyula hadbíró őrnagy (a Budapesti Katonai Bíróságán), dr. Jacsó János hadbíró százados (a Budapesti Katonai Bíróságán) és az '56-os megtorlás első végrehajtott halálos ítéletét kihirdető dr. Pinczés István hadbíró főhadnagy, majd százados (a Budapesti Helyőrség Katonai, a Budapesti Katonai, végül a Győri Katonai Bíróságán) mindhárom 5–5 főt marasztaltak el tanácsuk további ítélkező tagjával együtt halálbüntetésre.

A nem a kádári megtorlással összefüggő perekben dr. Mátyás 28 fő halálos ítéletét hirdette ki, azaz dr. Mátyás minimum 41 főt marasztalt el nem jogerős halálbüntetéssel.

Az elsőfokú eljárásban a büntetőbírák közül dr. Tutsek Gusztáv (a Fővárosi Bíróságán) hirdette ki az országban legtöbb halálos ítéletet, elmarasztalt 46 főt, dr. Halász Pál (a Fővárosi Bíróságán) 19 főt, dr. Gyepes István (a Győri Megyei Bíróságán) 7 főt, dr. Bali László és [Brandstetterné] B.né dr. Tóth Matild (a Fővárosi Bíróságán) tanácsuk többi tagjával 5–5 főt ítéltek halálbüntetésre.

146 Jegyzék, „Havi kimutatás”, 1962. március 31, április 30, május 31, július 31. és december 31.

A büntetőbírák, másodfokon Győri Györgynét (Bf. 94/1962) 1962. március 8-án, Pintér Nándort (Bf. 370/1962) április 26-án, Soltész Jánost május 14-én, Rácz (Dadányi) Miklóst július 4-én, Szabó Imréné sz. Simon Terézt (Bf. 710/1962) július 30-án, Szöllősi Györgyöt (Bf. 1111/1962) december 12-én ítéltek halálra. Pintérét május 24-én, Budapestben, Soltészt június 23-án, Győrött, Ráczot július 28-án, Egerben, Szabónét augusztus 14-én, Budapestben és Szöllősit december 30-án, Budapestben végezték ki. A BVOP tárta fel sorsukat. Győríné sorsa még nem ismert.

A hadbírák halálra ítéltek Cserepes Gyulát 1962. január 11-én, Debreceni Károlyt május 31-én. A NET elutasította Cserepes kegyelmi kérelmét január 12-én, kivégezték másnap Budapestben. Debrecenit kivégezték Budapestben, július 23-án.

147 Uo. „Éves kimutatás” az 1963. január 1. és 1966. október 13. közötti időszakról, 1966. október 14.

A büntetőbírák, másodfokon Dudás Aladárt (Bf. 570/1963) 1963. augusztus 3-án, Böör Évát, Domján Ilonát és Márton Istvánét (Bf. 776/1963) egy eljárásban, október 1-jén, Ábrahám Józsefet (Bf. 1027/1963) október 18-án ítéltek halálra. Mártonnénál, aki elsőfokú eljárásban 15 évi börtönbüntetést kapott, súlyosbítottak, a többieknél jogerőre emelték a korábbi halálos ítéletet. Dudást szeptember 13-án, Székesfehérvárott, Ábrahámot 1964. február 1-jén, Szolnokon végezték ki. A BVOP tárta fel sorsukat, ami ismeretlen még Böörnek, Domjának és Mártonnénak.

fokon, az egész esztendőben nyolc, jogerős halálos ítéletet szabtak ki. Kivégezték az egyik 1963-ban halálraítéltet, továbbá valamennyi halálraítéltet, összesen kilenc főt.¹⁴⁸ 1965. februárban két, márciusban három, áprilisban két, szeptemberben és októberben egy-egy főt ítéltek halálra másodfokon, ebben az évben kilenc fő kapott másodfokon, jogerős halálos ítéletet. Kivégeztek közülük nyolc főt.¹⁴⁹ 1966, valamivel több, mint első háromnegyedévében a büntetőbírák hat halálos ítéletet hirdettek ki másodfokú eljárásban a Legfelsőbb Bíróságon, februárban egy, áprilisban két, májusban egy, októberben ismét két halálos ítélet hangzott el. A kivégezettek száma öt fő volt.¹⁵⁰ Az életüket ítélet-végrehajtással elvesztők száma 372 fő, és 7 fő volt továbbá azoknak a száma, akiknek életét nem az ítéletvégrehajtók oltották ki, de sorsuk alakulása elválaszthatatlan az '56-ot követő büntetőeljárásoktól. Közülük a Legfelsőbb Bíróság ítései 332 kivégzett sorsát pecsételték meg.

A kutatás alapján 372 főről biztonsággal megállapítható volt, hogy életét vesztette 1956. december 16. és 1966. október 13. között kivégzéssel, a hét, egyéb módon elhunyt személlyel együtt a brutalitások és büntetőeljárások során egy év-tized alatt 379 fő hunyt el.¹⁵¹ A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának büntető ítélezésében – eltekintve az 1961. júliusi, három fő halálát eredménye-

148 Ua.

A büntetőbírák, másodfokon Szarka Lászlót (Bf. 1113/1964) 1964. január 25-én, Kapás Istvánt (Bf. 1114/1964) március 13-án, Mátyás Lászlót (Bf. 136/1964) április 1-jén, Török Antalt (Bf. 267/1964) április 11-én, Jánosi Imrét (Bf. 302/1964) május 13-án, Hajdú Imrét (B. törv. eln. tan. 433/1964) május 15-én, Iglódi Istvánt (Bf. 516/1964) június 10-én, Seres Jánost (Bf. 916/1964) szeptember 18-án sújtották halálbüntetéssel. Szarkát február 19-én, Budapestben, Kapást május 16-án, Szolnokon, Törököt május 21-én, Pécsen, Hajdút június 27-én, Győrött, Jánosit június 30-án, Budapestben, Mátyást július 4-én, Debrecenben, Iglódit július 25-én, Szolnokon és Serest október 15-én, Budapestben végezték ki. A BVOP tárta fel sorsukat.

Közülük csak Jánosi Imrét nem ítélték halálra az elsőfokú eljárásban, most viszont igen, mert háborús bűntettet követett el.

149 Ua.

A büntetőbírák, másodfokon Farkas Gusztávot és Lestyán Kálmánt (Bf. 1424/1964) egy eljárásban, 1965. február 3-án, Gyuris Miklóst (262/1965) március 30-án, Karácsonyi Jenőt és Páhi Károlyt (Bf. 232/1965) egy eljárásban, március 31-én, Less Istvánt és Pósa Istvánt (Bf. 363/1965) egy eljárásban, április 28-án, Varga Istvánt (Bf. 911/1965) szeptember 21-én, Geszti Józsefet (Bf. 925/1965) október 25-én ítélték halálra. Farkast és Lestyánt március 4-én, Szolnokon, Páhit április 9-én, Pécsen, Gyurist április 27-én, Budapestben, Less és Pósa május 10-én, Szegeden, Vargát október 29-én, Nyíregyházán és Geszti december 1-jén, Budapestben végezték ki. A BVOP tárta fel sorsukat, ami ismeretlen Karácsonyinak.

Közülük Less és Vargát nem ítélték korábban halálbüntetésre, az idő tájt mindketten – elsőfokú eljárásban, Szegeden, illetve Nyíregyházán, a megyei bíróságokon 15–15 évi börtönbüntetéssel sújtották őket.

150 Ua.

A büntetőbírák, másodfokon Dér Józsefet (Bf. 1481/1965) 1966. február 8-án, Czeglédi Sándort (Bf. 313/1966) április 6-án, Krisztián Imrét (Bf. 351/1966) április 12-én, Pesti Lajost (482/1966) május 10-én, Nagy Istvánt (Bf. 924/1966) október 3-án, Varró Ferencet (Bf. 666/1966) október 5-én sújtották halálbüntetéssel. Dért március 16-án, Budapestben, Krisztián május 7-én, Budapestben, Czeglédit május 10-én, Budapestben, Nagyot november 2-án, Budapestben és Varrót november 3-án, Budapestben végezték ki. A BVOP tárta fel sorsukat, ami még ismeretlen Pestinek.

Közülük Dér kapott korábban enyhébb büntetést, őt a Pestmegyei Bíróság 15 évi börtönbüntetéssel sújtotta az elsőfokú eljárásban, a több esetben a halálbüntetés jogerőre emelkedett.

151 A statisztika elkészítésénél nem vettük figyelembe azokat a halottakat, akik a szabadságvesztés büntetésük letöltése közben, a büntetés-végrehajtás valamelyik objektumában vesztették életüket.

ző, elsőfokú eljárásban kihirdetett, '56-tal összefüggő ítélettől – 1960. márciustól a súlyos, halálbüntetéssel sújtható köztörvényes cselekmények váltak kizárólagossá (az egy háborús bűntett miatt indított ügy elenyésző).

Az eddig feltártak alapján a Legfelsőbb Bíróság első- és másodfokú eljárásban kihirdetett halálos ítéleteit 332 személyen (az összes kivégzett 89,27%-án) hajtották végre. A legfőbb ítélőszék jogerős ítélete tett pontot tíz életétől megfosztott személy közül kilencnek sorsára.

Szemben a korábbiakkal, amikor gyakorta a társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett lopás, és nem élet elleni bűntettek elkövetése miatt is kihirdettek jogerős, a hatályos jogszabályokkal egyező, de etikai értékrendünk alapján semmivel sem indokolható halálos ítéleteket, az 1963–1966 között kihirdetett 28, és végrehajtott 23 halálos ítéletet – a büntetőperes iratok ismerete nélkül, a statisztikai összegzés alapján, az egy, háborús és népellenes bűntett miatt halálraítélttől eltekintve – a Btk. 253. § alapján szabták ki.¹⁵² A gyilkosság bűntette miatt lefolytatott büntetőeljárások során irgalmatlanul alkalmazták a taliót.

A statisztikai adatok szerint 1960. január és 1966. október közepe között kiszabott halálbüntetések tanácsenkénti megoszlása sajátos. 1960-ban nyolc halálos ítélet, amiből négyet a Bf. VI, egyet a Bf. V. tanács hirdetett ki, a további három ügyben nem ad támpontot a forrás („TÜK”). 1961-ben a Bf. VI. tanács 11 főt, a Bf. V, Bf. III. és Bf. I. tanácsok egy-egy főt ítéltek halálra (a három '56-os elítéltet nem számítva). 1962-ben a Bf. III. két főt, a Bf. VI, a Bf. IV, a Bf. II. és a Bf. I. tanácsok egy-egy főt marasztaltak el a legsúlyosabb büntetéssel. 1963-ban a Bf. II, a Bf. IV. és a Bf. V. tanácsok két-két főt, a Bf. I. egy főt, míg az ún. Elnökségi Tanács egy főt ítél halálra. 1965-ben a Bf. III. négy, a Bf. I. és a Bf. II. két-két főt ítél halálra. 1966-ban a Bf. III. három, a Bf. I. két, a Bf. II. egy főt sújtott halálbüntetéssel. Összegezve a köztörvényes ügyekben halálbüntetést kihirdető tanácsok ítéleteit, 1960–1966 között a Bf. I. hét, a Bf. II. hat, a Bf. III. tíz, a Bf. IV. három, a Bf. V. négy, a Bf. VI. tanács 16 főt marasztalt el.

Az első- és másodfokú eljárásban kihirdetett, és jogerőssé vált halálos ítéleteket Magyarországon nem csupán a fővárosban hajtották végre 1956 decemberétől. Ennek kétfelé módja ismert: előbb agyonlövésrel, utóbb akasztással fosztották meg életüktől az elmarasztaltakat. Kezdetben, az igazságszolgáltatás, valamint a büntetés-végrehajtás zilált viszonyai miatt (is) a statáriális eljárás so-

152 A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve, Bp., 1962. KJK, 421. o.

Aki más megöl, a Btk. 253. §. (2) szerint, „a büntetés tíz évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés vagy halál, ha a bűntettet

a) különösen kegyetlen, előre kitervelt vagy sok ember életét veszélyeztető módon,

b) nyereségvágyból, avagy aljas indokból vagy célból,

c) hivatalos személy ellen hivatalos eljárása alatt, illetőleg amiatt,

d) több emberen vagy visszaesőként követték el.”

rán jogerősen halálraítéltek kivégzésekor – tekintettel az eljárás szabta időbeli korlátokra – agyonlőtték az elítélteket. Ismertté vált, hogy a NET – többször is – a jogerősen halálraítélt nők esetében „kegyelemből” a *honestas mors*, a kegyes halál, az agyonlövés alkalmazásáról határozott. Mintha ez érdemben befolyásolta volna sorsukat, a szocialista humanizmus ekképp érhető tetten a halálraítélt, és kivégzett nők esetében.

Eddig ismertté lett, hogy a fővárosban 283, Békésen 1, Békéscsabán 2, Debrecenben 3, Egerben 1, Győrött 16, Kaposvárott 3, Kecskeméten 9, Marcaliban 2, Miskolcon 18, Nyíregyházán 3, Pécsen 6, Szegeden 6, Szekszárdon 5, Székesfehérvárott 5, Szolnokon 6, Veszprémben 2 és Zalaegerszegen 1 fő esetében zárultak az életutak kivégzéssel 1956. december 15. és 1966 októbere között. Továbbá Békésben 1, Budapesten 2, Győrött 1, Salgótarján környékén 2, Szegeden 1 fő halt meg másképp (nem kivégzéssel).

Egy-két esettől eltekintve a kivégzések ott történtek, ahol az elsőfokú bíróság határozatát kihirdették. A kutatás során rendelkezésre állt dokumentumokból nem tárultak fel azok a közvetlen okok, amiért az ítéleteket nem ott hajtották végre, ahol az elsőfokú elmarasztalásokat kihirdették. Gyakorta képezte viszont háttérüket, hogy elrettentési okokból a vád tárgyává tett cselekmények helyszínén hajtották végre a kivégzéseket. Ez egyúttal azt is jelentette, hogy számos alkalommal a megyei bíróság, vagy ahol szükséges volt, ott a katonai bíróság ítézésének kellett jelen lenni az ítélet végrehajtásánál. Köztük számosan voltak olyanok, akik a halálraítélt ügyében az elsőfokú eljárásban nem a kivételesen súlyos, hanem ugyan a legsúlyosabb, de szabadságvesztés büntetésre szóló elmarasztalást hirdették ki.

A hatályos büntetés-végrehajtási eljárásnak megfelelőképp a másodfokú ítélethezóknak – akár büntető-, akár hadbírák voltak – nem kellett ismét elítéltjük szemébe néznie, a feladat alacsonyabb fokon ítélkező, a halálbüntetés kiszabásában gyakorta vétlen bírótársaik kötelessége volt. Nem kevésszer.

A kivégzések száma helységként és évenként¹⁵³

Város neve	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	Összes
Békés		1 ¹⁵⁴										1 fő
Békéscsaba		2 ¹⁵⁵										2 fő
Budapest	1 ¹⁵⁶	67 ¹⁵⁷	94	83	17	7	5		3	2	4	283 fő
Debrecen	1						1		1			3 fő
Eger							1					1 fő
Győr		7 ¹⁵⁸	5			2	1		1			16 fő
Kaposvár		3 ¹⁵⁹										3 fő
Kecskemét	1	4	1	1	1	1						9 fő
Marcali		2 ¹⁶⁰										2 fő
Miskolc	1 ¹⁶¹	10 ¹⁶²	4			2	1					18 fő
Nyíregyháza			2						1			3 fő
Pécs	1	2	1					1	1			6 fő
Szeged			2		1	1			2			6 fő
Szekszárd		3	2									5 fő
Székesfehérvár		3 ¹⁶³					1			1		5 fő
Szolnok			1					3	2			6 fő
Veszprém	1			1								2 fő
Zalaegerszeg		1 ¹⁶⁴										1 fő
Összesen:	4	105	113	86	19	13	9	1	9	8	5	372 fő

Egy évtized a magyar felsőbbírászkodás, ezen belül a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának történetében nem nagy idő. Mégis, különösképp a bün-

153 A táblázat a feltártak alapján készült, tehát nem tartalmazhatja valamennyi kivégzett adatát. A Huguagnál meggyilkolt Hadady Rudolf, Hargitay Lajos (1956), a békési fogdában elhunyt Onofrei Károly (1957), a Győrött öngyilkosságot elkövetett Szigethy Attila (1957), a Budapesten – mindmáig kellőképp nem tisztázott módon – meghalt Losonczy Géza (1957), a rabkórházban elhunyt Zöld Ádám (1959) és a Szegeden, a büntetés-végrehajtás őrizetében öngyilkosságot elkövetett Nyemcsók György (1961) adatai nélkül.

154 A Kecskeméti Katonai Bíróság ítélkezett statáriális eljárásban.

155 Statáriális eljárás során kivégzettek.

156 Statáriális eljárás során kivégzett 1 fő.

157 Statáriális eljárás során kivégzettek 15 fő.

158 Közülük a statáriális eljárás során kivégzettek 2 főt.

159 Statáriális eljárás során kivégzettek.

160 A Kecskeméti Katonai Bíróság ítélkezett ügyekben.

161 Statáriális eljárás során kivégzett.

162 Statáriális eljárás során kivégzett közülük 8 fő, a Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága és a Debreceni Katonai Bíróság ítélkezett ügyekben.

163 Statáriális eljárás során kivégzettek, a Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága ítélkezett ügyekben.

164 A Kecskeméti Katonai Bíróság ítélkezett ügyben.

tetőügyekben kihirdetett és végrehajtott ítéletek azt jelzik, hogy egyfajta mér-földkő volt, mind a had-, mind a büntetőbírák ítélkezésében. Nem, és főként nem azért, mert büntetőpolitikájukban, mindennapos gyakorlatukban a pártpolitikai akaratot könyörtelenül végrehajtották, százakat juttattak sírhantok alá, ezeket cellák sötétjébe. Azáltal is, hogy feladva a bírói függetlenséget mind a politikai, mind a köztörvényi ügyekben, a Nagy Imre-féle „új szakasz” időszakának ítélkezése helyett visszahozták azt a gyakorlatot, ami nem volt más, mint „a Rákosi-féle rendszerű retorziók rémséges restaurálása”, a kádári megtorlás a maga teljességében.¹⁶⁵

A feltárt források megerősítik egyfelől a korábbi évtizedben folytatott alap-kutatások eredményeit, ezekhez helyenként hasznos adalékokat szolgáltatnak. Lehetővé teszik, hogy a politikai és politikai jellegű eljárásokban meghurcoltakra vonatkozó tényfeltárás folytatódhasson, a korábbi összefüggések egyértelművé váljanak, a téves adatok kiküszöbölhetőek legyenek. Másfelől arra figyelmeztetnek, hogy a halálra ítélt és kivégzett személyek sorsának további kutatása elengedhetetlen, főképp a büntetőperes iratanyagok és a NET kegyelmezési gyakorlatára vonatkozó dokumentumok további, még aprólékosabb, szisztematikus áttekintésével, egybevetésével.

Az ismertnek tekinthető kivégzések feldolgozottsága 98,67%-os. Már most megállapítható, és nem hagyható figyelmen kívül, hogy a kádári megtorlás 225 áldozata mellett kivégzett (eddig ismertté lett) 142 főből 36 személyt azokban az években fosztották meg életétől, amikor már nem volt hatályban a rendkívüli eljárás, a népbíráskodás. Ez pedig azt is jelenti, hogy szemben az 1956/1957–1961 közötti időszakkal, amikor a statáriális, gyorsított, majd népbírósi eljárási jogszabályok érvényesültek, a nem '56-os ügyekben folyt ítélkezés során 106 főt végeztek ki, azaz félévtized alatt háromszor annyit, mint amennyit, a következő öt esztendőben. Azaz: a kádári megtorlás idején a más jellegű politikai és köztörvényi ügyekben folyt bíráskodásban hasonlóképp érvényesült a rendkívüli szigor, mint a forradalmárok és az eltiport revolúció lángját őrzők, emlékét ébren tartó személyek esetében.

A jövőben külön, újabb és további vizsgálat tárgyát kell, hogy képezze a köztörvényes vádakkal meghurcolt, és kivégzett állampolgárok ügye. A feltártak arra figyelmeztetnek, hogy a hatalom – miként a politikai, illetve politikai jellegű ügyek határozatainál tette – ezekben az eljárásokban hasonló, drákói szigort alkalmazott, nem is csak a visszaesők esetében. Elég utalni arra, hogy 1958. októberig valamennyi köztörvényes halálraítéltet, mind a 30 főt kivégezték. Köztük

165 Zinner: Megtorlás i. m. 9. o.

nem kevesen olyan cselekedetek elkövetéséért vesztették életüket, amelyek összefüggtek a forradalommal és szabadságharccal.

Kezdetben, 1956. decembertől a rögtönbíráskodás hatálya alá tartozott a gyilkosság, szándékos emberölés, rablás (fosztogatás), közérdekű üzemek vagy a közönség életszükségletének ellátására szolgáló üzemek szándékos megrongálásával elkövetett bűntett. A törvényerejű rendelet felsorolta továbbá a lőfegyver, lőszer, robbanószer, illetőleg robbanóanyag engedély nélküli tartása által elkövetett bűntettet, ideértve a felsorolt bűntettek elkövetésére irányuló szövetséget és szervezkedést is. A törvényerejű rendelet új büntetési tényállásként rögzítette a hatóságnak való bejelentés elmulasztását arról, hogy más lőfegyvert, lőszert tart engedély nélkül a birtokában.¹⁶⁶ A gyorsított eljárással hasonlóképp szabályoztak.

Az idő tájt, 1957. novemberének második hetétől, a statáriális ítélezés megszűntétől már csupán a népbíráskodás mindennapos gyakorlata dívott. Ám a nyáron elfogadott jogszabályban összegezték a gyorsított eljárásra és a Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsára vonatkozó törvényerejű rendeletekből mindazt, ami a hatalom elnyomó funkcióinak megvalósításakor a leghasználhatóbbnak, mi több, a legkegyetlenebbnek bizonyult. Ekkor, a köztörvényes cselekmények elkövetőivel szemben már semmi ok nem állt fenn, hogy érvényesítsék a gyorsított eljárással elérni kívánt célt. Azt, hogy ennek alkalmazásával – amint azt a Legfelsőbb Bírósági Elnökségi Tanácsa megfogalmazta – „az általános visszatartáson van a súlypont. Ennek érdekében a gyorsított eljárás egyrészt lehetővé teszi, hogy az elkövetett bűncselekményre a törvényi büntetési tétel helyett a legsúlyosabb, avagy ennél enyhébb, de a törvényi büntetési tételnél súlyosabb büntetés nyerjen alkalmazást.”¹⁶⁷

A hatályos népbírószági eljárás 23. § (1) szerint: „a megyei népbírószági tanács a 4. §-ban felsorolt bűntettek miatt halálbüntetést szab ki”, de az összes körülmény mérlegelésével különböző időtartamú szabadságvesztés büntetést is megállapíthatott.¹⁶⁸ Az említett 4. § a megyei népbírószági tanács hatáskörét tárgyalta, tételesen felsorolva, hogy mely bűntettekben jár el. Itt utaltak „i)” alatt a „fosztogatás (betöréses lopás: BHÖ 427. pontjának c) alpontja)” bűncselekményre.¹⁶⁹ A 427. § viszont azt rögzítette, hogy „tekintet nélkül a lopott dolog értékére, hat hónaptól öt évig terjedhető büntetendő a lopás”, ennek eseteit a)-tól n)-ig részletezve.¹⁷⁰

---

166 Zinner: Irányítás I. m. 64. o.

167 Uo. 71. o.

168 A Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása [BHÖ], Bp., 1958. KJK, 363. o.

169 Uo. 359. o.

170 Uo. 202–203. o.

Csakhogy óriási különbség volt a magánszemélyek és a társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett bűncselekmények – így a lopás esetének – megítélésében. Az idő tájt, 1950. július 14-étől a társadalmi – az állami és a szövetkezeti – tulajdon sérelmére büntettet elkövetők a pokol kapuja előtt táncoltak. A BHÖ-ben, a X. fejezet 232. § (2) azt tartalmazta – az 1950. évi 24. tvr. 5. §. (2)¹⁷¹ alapján –, hogy „hat hónaptól tíz évig terjedhető börtön a büntetés akkor is, ha ugyanaz a személy ismételten követ el társadalmi tulajdon ellen irányuló büntettet, vagy ha a cselekmény elkövetésében bűnszövetkezet két vagy több tagja vesz részt. Ha pedig az ilyen büntett különösen nagy kárt okozott, a büntetés halálbüntetés.”¹⁷² Utóbb, az 1961. évi V, a Büntető Törvénykönyvről szóló törvényben a társadalmi tulajdont károsító büntettek – így a lopás is – büntetési tétele a 296. § (3) b) szerint „tíz évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés vagy halál, ha a bűnszövetségben vagy visszaesőként elkövetett büntett okozott különösen nagy kárt”.¹⁷³

A jogalap 1950-ből, a Rákosi- féle rendőrállam idejéből származott, túlélte a száműzött vezér uralmát, és Kádár, az utód is alkalmaztatta, a halálbüntetés kontinuitását e téren nem kérdőjelezték meg. A társadalmi tulajdon fokozott védelmet kapott, hasonló szigorral jártak el az ellene vétőkkel, mint az élet elleni büntettek elkövetőivel. Aki ezt figyelmen kívül hagyta, életével játszott, a legfelsőbb bírósági bírák nem lacafacáztak velük.

A tényfeltárás adatai arra, főként a másodfokú eljárásnak az elsőfokú ítéleteket súlyosbító határozatai, hogy e tekintetben 1956 októbere nem vízvázasztó, semmi sem változott a későbbiekben, egy évtizeden át. A statáriális, majd a gyorsított eljárás kegyetlensége a népbírósági tanácsok ítéleteiben továbbélt. Miként Szent István II. könyvében a visszaeső, harmadik alkalommal is lopás büntettét elkövető szolgák büntetésekor: „ha harmadszor lopott, haljon meg”.¹⁷⁴ Nem vé-tünk a hatályos, felső szintű jogszabályaink – a négy semmisségi törvény – szellemisége ellen, ha rögzítjük: a köztörvényi ügyek kivégzettjeinek meghatározó hányada, főképp a társadalmi tulajdont megkárosítók – és nem a '60-as évtized első felének gyilkosai – hasonlóképp a kádári megtorlás áldozata volt. A harangnak ezért sokukért, értük is szólni kell.

171 Törvények, törvényerejű rendeletek és minisztertanácsi rendeletek 1950. Bp., 1951. 102. o. 1950. évi 24. tvr. a társadalmi tulajdon büntetőjogi védelméről.

5. § (2) „Tíz évig terjedhető börtön a büntetés akkor is, ha ugyanaz a személy ismételten követ el a társadalmi tulajdon ellen irányuló büntettet, vagy ha a cselekmény elkövetésében bűnszövetkezet két vagy több tagja vesz részt. Ha pedig az ilyen büntett különösen nagy kárt okozott, a büntetés halálbüntetés.”

172 BHÖ i. m. 139. o.

173 A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve, Bp., 1962. KJK, 508. o.

174 Magyar Törvénytár, 1000–1526. évi törvényzickek, Bp., 1899. Franklin-társulat, 39. o. Szent István király dekrétumainak második könyve, 40. fejezet, 1. §.

„Az ellenforradalom gyökerét kitépjük és megsemmisítjük, mert ha nem, akkor minket semmisítenek meg” – harsogta Marosán az ország ügyészei előtt, az országos konferenciájukon, 1957. február 4-én.¹⁷⁵ A feltártak arra figyelmeztettek, hogy Kádár, társaival és az őket hajbókolva követő jogászokkal ennél többet akartak. Arra tettek kísérletet, ami soha senkinek sem sikerült – és vélelmezhető, hogy nem is fog –. Arra, hogy a társadalmi tulajdont nem tisztelő embereket, a közösség tulajdonából illetéktelenül eltulajdonító bűnelkövetőket – néven nevezve: abból lopás útján szerző embereket – esetenként olymértékben, és oly súlyos, kivételes büntetéssel vonták felelősségre, hogy így, az ítélet visszatartó erejével hatványozzák meg az ily jellegű bűnelkövetéssel szembeni visszatartást.

A hatályos jog alapján elítélt személyek ugyanis gyakorta nem azt kapták jogerős büntetésként a jogszolgáltatóktól, a pártutasítások végrehajtóitól, amit méltán megérdemeltek volna büntették miatt, hanem a velük szemben alkalmazott könyörtelen, eltúlzott ítéletkiszabási gyakorlat folyamányaként, esetenként a legbrutálisabb terror áldozatává váltak.

Az eddig feltártak alapján, függetlenül attól, hogy kit, mikor, miért, milyen fokozatú eljárásban és mely jogszabály alapján ítélték halálra, egy évtized alatt a 480 halálos ítélettel sújtott magyar állampolgár közül 372 főt (77,5%-ukat), közel 4/5-üket, ötből minden negyedik személyt kivégeztek. A távollétükben halálraítéltek száma 22 fő volt. Így – valójában – a büntető- és hadbírák elé állított, ekképp 458 fő hallhatta, miként határoztak róla azok, akiknek tanácsvezetője az eljárás illetékes bíróság nevében felolvasta „A Magyar Népköztársaság nevében!” szóló verdiktet. A közülük kivégzett 372 fő azt jelenti, hogy a halálra ítélték és kivégeztek tényleges aránya 81,22%-ra emelkedik. Mindez arra utal, hogy a jogszolgáltatók a másodfokú eljárások során gyakorta súlyosbították az elsőfokú fórumok határozatait (biztonsággal rögzíthető 80 főnél), ritkábban enyhítettek (biztonsággal rögzíthető 71 főnél), illetve a NET sem élt gyakorta a kegyelmezés jogával, ezért érvényesülhetett a kivételesen súlyos, az emberi életet és méltóságot figyelmen kívül hagyó brutális ítélezési gyakorlat. A továbbiakban egyfelől a világhálón közzétett adattárakban tíz, vélhetően tévesen, kivégzettként nevesített személy,¹⁷⁶ másfelől öt kivégzett sorsa vár még feltárára.¹⁷⁷

A magyar történelemben több mint egy évezredes múlttal rendelkező büntetési nemet iktatott ki a Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága azzal, hogy a halálbüntetést eltörölte. E határozatának indoklásában rögzült: „Az élettől és az emberi méltóságtól halálbüntetéssel való megfosztásra vonatkozó rendelkezések

---

175 Miko Zsuzsanna: A forradalom utáni megtorlás bírósági és ügyészségi szervezete, 1956–1961, Történelmi Szemle, 2006. 1–2. sz. 166. o.

176 Lásd a honlapokon szereplő állítólagos kivégzettek vonatkozó eddigi tényfeltárást!

177 A korábbi, 1994-ig folyó kutatás és jelenlegi tényfeltárást alapján: 341+36 fő = 377 fő, 377 fő –372 fő = 5 fő.

ugyanis az élethez és az emberi méltósághoz való alapvető jog lényeges tartalmát nemcsak korlátozzák, hanem az életnek és az emberi méltóságnak, illetve az ezt biztosító jognak a teljes és helyrehozhatatlan megsemmisítését engedik meg. Ezért megállapította ezek alkotmányellenességét és megsemmisítette ezeket.”¹⁷⁸ Mint közismert – és e helyütt feltártak ehhez szolgáltatnak adalékokat –, Magyarországon, 1989-ig az emberi életről és méltóságról más felfogás érvényesült, az idő tájt minderről másképp gondolkodtak politikusok, jogalkotók és jogszolgáltatók.

Jelen, közel sem teljes kutatási eredmények alapján sem cáfolható, hogy a tények – mint néhai dr. Pálinkás György, nem véletlen, hogy oly sokszor citálta, tényleg – makacs dolgok.¹⁷⁹ A ki nem végzett Csergő Endrék, dr. Gajári Kálmánok, Galgóczy Ferencek és dr. Vértesffy Lászlók sorsa erre is kötelez. És arra is, hogy méltóképp rendezzük az '56 miatt kivégzettek nyughelyét, környezetüket a 301-es parcellában, megkülönböztetve őket a köztörvényes bűnök elkövetőitől...

178 23/1990. (X. 31.) AB határozat a halálbüntetés alkotmányellenességéről, 1990. október 31.

179 Sólyom József – Szabó László: A zuglói nyilasper, Kossuth K, 1967. 1–384. o. és LB TÚK, T. 1967. Eln. 28/1. A 18 vádlottas, ún. zuglói nyilasok perében az ügyész hét fő esetében kért halálbüntetést, az elsőfokú fórum, a Fővárosi Bíróság ítéletet hirdetett 1967. április 18-án. Halálra ítélte az 56 éves Kröszl Vilmos, az 50 éves Németh Lajos és az 52 éves Sándor Alajos vádlottakat, hasonlóképp ítélkezett a Legfelsőbb Bíróság is, 1967. június 28-án. A NET egy hónappal később hozzájárult az ítéletek végrehajtásához. Ez is bekövetkezett 1967. augusztus 10-én, de ez már egy másik történet...

A kivégzett Sándor Alajos sírhelyét emléktábla jelzi a 301-es parcellában, az életút (1915–1967) időhatáraitra utalva.

ÁBSZTL X/37/2. Nem teljes tényfeltárás alapján kivégezték még a 35 éves Solymosi Józsefet Budapesten, 1966. december 27-én (sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 8. sor, 2. sírhely), a 29 éves Kiss Bélát Budapesten, 1967. február 16-án (sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 24. sor, 20. sírhely), a 42 éves Bodgál Zoltánt Budapesten, 1969. március 4-én (sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 25. sor, 2. sírhely), a 35 éves Bazsik Sándort Budapesten, 1970. november 16-án (sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 25. sor, 6. sírhely), a 23 éves Nyéki Istvánt Budapesten, 1975. május 30-án (sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 25. sor, 12. sírhely), a 30 éves Sándor Györgyöt Budapesten, 1976. július 8-án (sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 25. sor, 13. sírhely) és a 26 éves Miskei Imrét Budapesten, 1977. március 30-án (sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 25. sor, 25. sírhely).

Melléklet¹⁸⁰

Név	Elsőfokú bíróság		Legfelsőbb Bíróság	
	neve	büntett ¹⁸¹ főbüntetése	sú. ¹⁸²	enyh. ¹⁸³ időpont † ¹⁸⁴
1956				
<u>Soltész József</u>	<u>Bp. HKat. B.¹⁸⁵</u>	<u>fr.¹⁸⁶</u>	<u>halál rb.¹⁸⁷</u>	<u>12. 15.¹⁸⁸ †</u>
<u>Nagy András</u>	<u>Bp. HKat. B.¹⁸⁹</u>	<u>fr.¹⁹⁰</u>	<u>halál rb.</u>	<u>éf. 12. 15.¹⁹¹</u>

180 A Melléklet a két forrásban személy szerint megnevezett halálraítéltek adatait közli, a jogerős ítélet kihirdetését követve, kronológiai sorrendben. Tartalmazza a nevet (ahol tudott, a büntettek közül a legjelentősebbek megnevezését, az első fokon eljáró bíróságot), az elsőfokú ítélet főbüntetését, amiből megállapítható, hogy miként határozott – enyhített, helybenhagyott vagy súlyosbított – a másodfokú fórum, és mikor hozta meg a jogerős határozatot. Ekképp ahhoz is adalékkal szolgál, hogy nem csupán a csonka, hadbírák nélküli legfelsőbb bírósági, hanem az elsőfokú ítélkezésre is betekintést enged. Azt, hogy az elsőfokú főbüntetést helybenhagyta a másodfokú fórum, de a minősítést megváltoztatta, külön nem jelzi. A Melléklet személyenként írással különbözteti meg a két forrást: előbb nem dőlt betűvel a „Jegyzék”-ben, majd dőlt betűvel az „LB jelentés felügyeletnek” forrascsoportban szereplőket közli. A Melléklet a halálra ítéltre vonatkozó adatok teljességére törekvése érdekében közli azoknak a személyeknek a nevét is, akiket elsőfokú eljárásban halálra ítélték, de másodfokú eljárásban, a legfőbb ítélőszék bíráitól ennél enyhébb büntetést kaptak. Azok neve is szerepel, akiket a hadbírák ítélték el másodfokon, függetlenül attól, hogy az ítéletet helybenhagyták, enyhítették, vagy súlyosbították.

Ha az adatok nem a feltárt forrásokból származnak, aláhúzás jelzi. Így szerepelnek benne az elsőfokú hadbírói ítélettel jogerőssé vált ügyek kivégzettjei, valamint – ha volt rá adat – azok is, akiket a jogerőssé vált halálos ítéletük kihirdetése után a NET kegyelemben részesített.

A jogerős halálbüntetés kihirdetésével zárult büntetőperек egymásutánisága további kutatási lehetőségeket rejt magában: miért ilyen sorrendben tárgyalta az ügyeket a legfőbb ítélőszék, volt-e összefüggés egyes ügyek között – mi lett a sorsa a korábbi eljárásokban a vád tanúiként vallomást tevőknek –, és így tovább.

181 A „Jegyzék” a büntettet alig-alig nevesíti, hanem akként csoportosít, hogy az ügyet köztörvényi, gyorsított vagy népbírói – rendes vagy TÜK – eljárásban tárgyalta a bíróság, és azt is jelzi, hogy első- vagy másodfokú eljárásban. Így itt, a köztörvényi = k., a gyorsított = gy., a rendes népbírói = nbf., míg a TÜK népbírói eljárás = TNbf., továbbá – amennyiben a Legfelsőbb Bíróság elsőfokú vagy törvényességi eljárásban tárgyalta az ügyet, akkor – az 1°, illetve T jelzés is szerepel.

182 sú. = súlyosbította, jelzése: +

183 enyh. = enyhítette. Az enyhítés mértékét, a kihirdetett szabadságvesztés éveinek időtartamát rövidítés (éf. = életfogytiglan tartó) vagy számok jelzik.

184 † = jelzi, hogy az illetőt kivégezték, a két, vonatkozó forrás esetében is csak egyszer van a †-jel.

185 Bp. HKat. B. = Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága

186 fr. = fegyverrejtegetés

187 rb. = rögtönítélő bírósági eljárás

188 Az ítélethirdetés és kivégzés napja egybeesett, kivégezték Miskolcon, 1956. december 15-én.

189 Bp. HKat. B. = Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága

190 fr. = fegyverrejtegetés

191 Az ítélethirdetés napja.

Nausch Rudolf ¹⁹²	Bp. HKat. B.	fr. ¹⁹⁴	halál	rb.	éf.	12. 16. ¹⁹⁵	
Papp István	Bp. HKat. B.	fr. ¹⁹⁶	halál	rb.	éf.	12. 16. ¹⁹⁷	
ifj. Góbor Ferenc	Kecskeméti Kat. B.	ft. ¹⁹⁸	halál	rb.		12. 16. ¹⁹⁹	†
Minczér József	Bp. HKat. B.	fr. ²⁰¹	halál	rb.		12. 17. ²⁰²	†
Lakatos Péter	Debreceni Kat. B.	frt. ²⁰³	halál	rb.		12. 23. ²⁰⁴	†

1957

Szívós Géza	Bp. HKat. B.	fr. ²⁰⁶	halál	rb.		01. 03. ²⁰⁷	†
Koma Mária	Kecskeméti Kat. B.	gy. ²⁰⁸	halál	rb.		01. 05. ²⁰⁹	†

192 Münchenben, 1993-ban kutattam a Szabad Európa Rádió Archívumában [a továbbiakban: SZER]. Ott, az írásos anyagok között a kádári megtorlásra vonatkozó dokumentumok is találhatóak. A sajtófigyelőben, két sorozatban – kivégzettek, illetve halálra ítélték és kegyelemre felterjesztettek – követték nyomon a magyarországi és külföldi híradásokat 1957. június 30-ig. A sajtóban közzétett adatokat a HL-ben Laczovics Erika ellenőrizte.

193 Bp. HKat. B. = Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága

194 fr. = fegyverrejtegetés.

195 SZER, Népszabadság, 1956. december 18. Letartóztatták 1956. december 14-én. A hadbíróóság halálra ítélte 1956. december 16-án. A NET kegyelemből életfogytiglan tartó börtönbüntetésre mérsékelte elmarasztalását 1956. december 20-án. Szabadult 1963. március 29-én.

Eln. Ir. Népbíróági ügyek III. 1958–1960. Iktatókönyvi bejegyzés. Lados István és társai ügyében a Győri Megyei Bíróság 4 évi szabadságvesztés büntetésre ítélte 1958. március 15-én. A Legfelsőbb Bíróság mérsékelte ítéletét 2 évi szabadságvesztés büntetésre 1958. november 19-én.

196 fr. = fegyverrejtegetés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

197 SZER, Népszabadság, 1956. december 18.

Letartóztatták 1956. december 13-án. A Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága halálra ítélte 1956. december 16-án. A NET kegyelemből életfogytiglan tartó börtönbüntetésre mérsékelte elmarasztalását 1956. december 20-án. Szabadult 1961. június 12-én.

198 ft. = fegyveres támadás. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz

199 SZER, Népszabadság, 1956. december 18.

Letartóztatták 1956. december 11-én. A Kecskeméti Katonai Bíróság halálra ítélte 1956. december 16-án. Kegyelmi kérelmét elutasították, kivégezték Kecskeméten, 1956. december 20-án.

200 Bp. HKat. B. = Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága

201 fr. = fegyverrejtegetés

202 Az ítélethirdetés és kivégzés napja egybeesett. Agyonlőtték Budapesten, 1956. december 20-án. ÁBSZTL V-143557. 14. o. Ezúton is köszönöm Kónyáné dr. Kutrucz Katalin főigazgató-helyettes asszony és munkatársai segítségét.

203 frt. = fegyveres rablótámadás. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

204 SZER, Népszabadság, 1956. december 25.

Letartóztatták 1956. december 18-án. A Debreceni Katonai Bíróság halálra ítélte 1956. december 23-án. Kivégezték Debrecenben, 1956. december 23-án.

205 Bp. HKat. B. = Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága

206 fr. = fegyverrejtegetés

207 Az ítélethirdetés és kivégzés napja egybeesett. Agyonlőtték Budapesten, 1957. január 3-án. ÁBSZTL V-143557. 14. o.

208 gy. = gyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

209 SZER, Népakarat, 1957. január 6.

Letartóztatták 1957. január 1-jén. A Kecskeméti Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. január 5-én. Kivégezték Zalaegerszegen, 1957. január 5-én.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Kopcsó Gyula	Bp. HKat. B. ²¹⁰	fr. ²¹¹	halál	rb.	é.f.	01. 05. ²¹²
Pintér József	Bp. HKat. ²¹³ B.	fr. ²¹⁴	halál	rb.		01. 07. ²¹⁵ †
C. Varga István	Bp. HKat.	fr. ²¹⁶	halál			01. 08. ²¹⁷ †
Jakab András	Bp. HKat. Bír. ²¹⁸	fr. ²¹⁹	halál	rb.		01. 10. ²²⁰ †
Horváth István	Bp. Kat. B.	fr. ²²¹	halál	rb.		01. 10. ²²² †
Farkas Mihály	Szegedi Kat. B.	fr. ²²³	halál	rb.		01. 10. ²²⁴ †
Mányi Erzsébet	Szegedi Kat. B.	fr. ²²⁵	halál	rb.		01. 10. ²²⁶ †
Péntek Ferenc	Bp. HKat. B. ²²⁷	fr. ²²⁸	halál	rb.	é.f.	01. 12. ²²⁹
Romics Sándor	Kecskeméti Kat. B.	gy. ²³⁰	halál	rb.	é.f.	01. 11. ²³¹
Dudás József	LB Kat. Koll. ²³²	szerv.v. ²³³	halál	1 ^o		01. 14. ²³⁴ †
Szabó János	LB Kat. Koll.	szerv. v. ²³⁵	halál	1 ^o		01. 14. ²³⁶ †

210 Bp. HKat. B. = Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága

211 fr. = fegyverrejtegetés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

212 SZER, Népakarat, 1957. január 8.

Letartóztatták 1956. december 20-án. A Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága halálra ítélte 1957. január 5-én. A NET kegyelemből életfogytiglan tartó börtönbüntetésre mérsékelte elmarasztalását 1957. január 11-én. Szabadult 1960. április 1-jén.

213 Bp. HKat. B. = Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága

214 fr. = fegyverrejtegetés

215 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Budapesten, 1957. január 16-án.

216 ÁBSZTL V-143557. 14. o. Született Szentmártonkátán, 1911-ben. Letartóztatták 1957. január 1-jén. Fegyver- és lőszerrejtegetés miatt ítélte halálra a Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága 1957. január 8-án. Kivégezték Budapesten, 1957. január 16-án.

217 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

218 Bp. HKat. B. = Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága

219 fr. = fegyverrejtegetés

220 A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. január 10-én, Miskolcon, ahol kivégezték másnap.

221 fr. = fegyverrejtegetés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

222 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Székesfehérvárott, 1957. január 26-án.

223 fr. = fegyverrejtegetés

224 Az ítélet kihirdetés napja; kivégezték Békéscsabán, 1957. február 2-án.

225 fr. = fegyverrejtegetés

226 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Békéscsabán, 1957. február 2-án.

227 Bp. HKat. B. = Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága

228 fr. = fegyverrejtegetés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

229 SZER, Népszabadság, 1957. január 12.

Letartóztatták 1956. december 26-án. A Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága halálra ítélte 1957. január 5-én. A NET kegyelemből életfogytiglan tartó börtönbüntetésre enyhítette elmarasztalását 1957. január 11-én. Szabadult 1961. június 26-án.

230 gy. = gyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

231 SZER, Népakarat, 1957. január 12.

Letartóztatták 1956. december 31-én. A Kecskeméti Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. január 11-én. A NET kegyelemből életfogytiglan tartó börtönbüntetésre enyhítette elmarasztalását 1957. január 18-án. Szabadult 1964. január 29-én.

232 Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma = [a továbbiakban: LB Kat. Koll.]

233 szerv. v. = szervezkedés vezetése

234 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Budapesten, 1957. január 19-én. ÁBSZTL V-143557. 14. o. E dokumentum szerint 1957. január 16-án végezték ki.

235 szerv. v. = szervezkedés vezetése

236 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Budapesten, 1957. január 19-én.

Zinner Tibor

Ammer István	Kecskeméti Kat. B.	gy. ²³⁷	halál	rb.	01. 15. ²³⁸ †
Tóth Ferenc	Bp. Kat. B.	fr. ²³⁹	halál	rb.	15 év 01. 17. ²⁴⁰
Szarka János	Bp. Kat. B.	fr. ²⁴¹	halál	rb.	15 év 01. 19. ²⁴²
Nagy Lajos	Bp. HKat. B.	gy. ²⁴³	halál	rb.	01. 19. ²⁴⁴ †
Szedeli János	Bp. HKat. B.	gy. ²⁴⁵	halál	rb.	01. 19. ²⁴⁶ †
Varga József	Bp. Kat. B.	fr. ²⁴⁷	halál	rb.	01. 22. ²⁴⁸ †
Batonai István	Bp. Kat. B.	fr. ²⁴⁹	halál	rb.	01. 22. ²⁵⁰ †
Batonai László	Bp. Kat. B.	fr. ²⁵¹	halál	rb.	01. 22. ²⁵² †
Hullár Gábor	Bp. Kat. B.	fr. ²⁵³	halál	rb.	01. 24. ²⁵⁴ †
Németh József	Kecskeméti Kat. B.	sz. eö. ²⁵⁵	halál	rb.	01. 25. ²⁵⁶ †
Léderer Jenő Tibor	MNFP Kat. B.	B. ²⁵⁷ sz.eö. ²⁵⁸	halál		02. 06. ²⁵⁹ †

237 gy. = gyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

238 SZER, Népszabadság, 1957. január 16.

Letartóztatták 1957. január 1-jén. A Kecskeméti Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. január 15-én. Kivégezték Marcaliban, 1957. január 15-én.

239 fr. = fegyverrejtegetés

240 SZER, Népakarat, 1957. február 5.

Letartóztatták 1957. január 1-jén. A Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága halálra ítélte 1957. január 17-én. A NET kegyelemből 15 évi börtönbüntetésre enyhítette elmarasztalását 1957. január 30-án. Szabadult 1963. március 27-én.

241 fr. = fegyverrejtegetés

242 SZER, Népakarat, 1957. február 5.

Letartóztatták 1956. december 14-én. A Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága halálra ítélte 1957. január 19-én. A NET kegyelemből 15 évi börtönbüntetésre enyhítette elmarasztalását 1957. január 30-án.

243 gy. = gyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

244 SZER, Neue Züricher Zeitung, 1957. január 22.

Letartóztatták 1957. január 13-án. A Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága halálra ítélte Székesfehérvárott, 1957. január 19-én. Kivégezték Székesfehérvárott, 1957. január 19-én.

245 gy. = gyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

246 SZER, Neue Züricher Zeitung, 1957. január 22.

Letartóztatták 1957. január 13-án. A Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága halálra ítélte Székesfehérvárott, 1957. január 19-én. Kivégezték Székesfehérvárott, 1957. január 19-én.

247 fr. = fegyverrejtegetés

248 Az ítélethirdetés és kivégzés napja egybeesett. Kivégezték Budapesten, 1957. január 22-én.

249 fr. = fegyverrejtegetés

250 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Budapesten, 1957. február 5-én.

251 fr. = fegyverrejtegetés

252 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Budapesten, 1957. február 5-én.

253 fr. = fegyverrejtegetés

254 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Miskolcon, 1957. február 7-én.

255 sz. eö. = szándékos emberölés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

256 SZER, Népszabadság, 1957. január 27.

Letartóztatták 1957. január 19-én. A Kecskeméti Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. január 25-én. Kegyelmi kérelmét elutasították. Kivégezték Marcaliban, 1957. február 5-én.

257 MNFP Kat. B. = Magyar Néphadsereg Fegyvernemi Parancsnokságok Katonai Bírósága

258 sz.eö. = szándékos emberölés

259 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Budapesten, 1957. február 15-én. Ez volt a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának az első, másodfokú eljárásban tárgyaló és az '56-ot követő megtorlással összefüggő ítélete.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

<u>Bartók János</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>fr.²⁶⁰</u>	<u>halál</u>	<u>rb.</u>	<u>02. 12.²⁶¹</u>	<u>†</u>
<u>Bóna Zsigmond</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>fr.²⁶²</u>	<u>halál</u>	<u>rb.</u>	<u>02. 12.²⁶³</u>	<u>†</u>
<u>Héder Géza</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>fr.²⁶⁴</u>	<u>halál</u>	<u>rb.</u>	<u>éf. 02. 12.²⁶⁵</u>	
<u>Rudas András</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>fr.²⁶⁶</u>	<u>halál</u>	<u>rb.</u>	<u>éf. 02. 12.²⁶⁷</u>	
<u>Szutter András</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>fr.²⁶⁸</u>	<u>halál</u>	<u>rb.</u>	<u>éf. 02. 12.²⁶⁹</u>	
<u>Katona Sándor</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>fr.²⁷⁰</u>	<u>halál</u>	<u>rb.</u>	<u>02. 12.²⁷¹</u>	<u>†</u>
<u>Lukovics László</u>	<u>Miskolci MB.</u>	<u>gy./szerv.²⁷²</u>	<u>halál</u>	<u>rb.</u>	<u>éf. 02. 12.²⁷³</u>	
<u>Makula Mátyás</u>	<u>Kecskeméti Kat. B.</u>	<u>frt.²⁷⁴</u>	<u>halál</u>	<u>rb.</u>	<u>02. 15.²⁷⁵</u>	<u>†</u>
<u>Bata Sándor</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>fr.²⁷⁶</u>	<u>halál</u>	<u>rb.</u>	<u>15 év 02. 18.²⁷⁷</u>	
<u>Ézer Antal</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>fr.²⁷⁸</u>	<u>halál</u>		<u>02. 21.²⁷⁹</u>	<u>†</u>

260 fr. = fegyverrejtegetés

261 Az ítélethirdetés és kivégzés napja egybeesett. Kivégezték Budapesten, 1957. február 12-én.

262 fr. = fegyverrejtegetés

263 Az ítélethirdetés és kivégzés napja egybeesett. Kivégezték Budapesten, 1957. február 12-én.

264 fr. = fegyverrejtegetés

265 Az ítélethirdetés napja.

266 fr. = fegyverrejtegetés

267 Az ítélethirdetés napja.

268 fr. = fegyverrejtegetés

269 Az ítélethirdetés napja.

270 fr. = fegyverrejtegetés

271 Az ítélethirdetés és kivégzés napja egybeesett. Kivégezték Budapesten, 1957. február 12-én.

272 gy./szerv. = gyilkosság és szervezkedés

273 SZER, Népakarat, 1957. február 14.

Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Miskolci Megyei Bíróság, és halálra ítélte 1957. február 12-én. A Legfelsőbb Bíróság életfogytiglan tartó börtönbüntetésre enyhítette elmarasztalását 1957. március 18-án. Szabadult 1970. március 25-én.

274 frt. = fegyveres rablótámadás. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

275 SZER, Népakarat, 1957. február 16.

Letartóztatták 1957. február 6-án. A Kecskeméti Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. február 15-én. Kivégezték Békésen, 1957. február 15-én.

276 fr. = fegyverrejtegetés

277 SZER, Népszabadság, 1957. április 12.

Letartóztatták 1957. február 11-én. A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. február 18-án. A NET kegyelemből 15 évi börtönbüntetésre mérsékelte elmarasztalását 1957. április 9-én. Szabadult 1963. március 27-én.

278 fr. = fegyverrejtegetés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

279 ÁBSZTL V-143557. 14. o. Született Dunaharasztn, 1927-ben. Letartóztatták 1957. február 15-én. Fegyver- és lőszerrejtegetés miatt ítélte halálra a Budapesti Katonai Bíróság 1957. február 21-én. Kivégezték Budapesten, (ugyanaznap) 1957. február 21-én.

Zinner Tibor

Garami Gyula	Bp. Kat. B.	fr. ²⁸⁰	halál	rb.	15 év 03. 14. ²⁸¹
Oláh Miklós				gy.	03. 18. ²⁸² †
Kocsis Sándor	Bp. Kat. B.	szerv. v./sz. eő. ²⁸³			
			14 év	+	03. 18. ²⁸⁴ †
Józsa György	Debreceni Kat. B.	fr. ²⁸⁵	halál	rb.	03. 19. ²⁸⁶ †
Bajusz Ferenc	Bp. Kat. B.	fr. ²⁸⁷	halál		03. 21. ²⁸⁸ †
<u>Pólya Ferenc</u>					
Sándor	Bp. HKat. B. ²⁸⁹	fr. ²⁹⁰	halál	rb.	03. 21. ²⁹¹ †
Bencsik József	Bp. Kat. B.	fr. ²⁹²	halál	rb.	03. 25. ²⁹³ †
Bencsik Jenő	Bp. Kat. B.	fr. ²⁹⁴	halál	rb.	15 év 03. 25. ²⁹⁵
Balázs Ferenc	Bp. Kat. B.	fr. ²⁹⁶	halál	rb.	03. 28. ²⁹⁷ †
ifj. Gész István				gy.	03. 29. ²⁹⁸ †
<u>Dr. Szombathy</u>					
István	Miskolci MB.	szerv. ²⁹⁹	halál		13 év 04. 03. ³⁰⁰

280 fr. = fegyverrejtegetés

281 SZER, Népszabadság, 1957. április 12.

Letartóztatták 1957. március 10-én. A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. március 14-én. A NET kegyelemből 15 évi börtönbüntetésre mérsékelte elmarasztalását 1963. április 9-én. Szabadult 1963. március 28-án.

282 Kézikönyv i. m. 35. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Miskolci Megyei Bíróság, 1957. február 12-én. A Legfelsőbb Bíróság ítéletnek kelte 1957. március 18. A vád: mozgalomban részvétel volt. Kivégezték Miskolcon, 1957. április 12-én.

283 szerv. v./sz. eő. = szervezkedés vezetése/szándékos emberölés

284 Kézikönyv i. m. 57. o. Az ítélethirdetés napja; kivégezték Budapesten, 1957. szeptember 4-én.

285 fr. = fegyverrejtegetés

286 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Miskolcon, 1957. április 12-én.

287 fr. = fegyverrejtegetés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

288 ÁBSZTL V-143557. 14. o. Született Budapesten, 1930-ban. Letartóztatták 1957. február 19-én. Fegyver- és lőszerrejtegetés miatt ítélte halálra a Budapesti Katonai Bíróság 1957. március 21-én. Kivégezték Budapesten, (ugyanaznap) 1957. március 21-én.

289 Bp. HKat. B. = Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága

290 fr. = fegyverrejtegetés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

291 Az ítélethirdetés napja; kivégezték 1957. április 8-án. Eörsi László kutatása egyértelműsítette, hogy nem az '56-os megtorlás áldozata. Vö. Kézikönyv i. m. 32. o-val!

292 fr. = fegyverrejtegetés

293 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Budapesten, 1957. április 8-án.

294 fr. = fegyverrejtegetés

295 SZER, Esti Hírlap, 1957. április 10.

Letartóztatták 1957. március 6-án. A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. március 25-én. A NET kegyelemből 15 évi börtönbüntetésre mérsékelte elmarasztalását 1957. április 3-án. Szabadult 1963. március 27-én.

296 fr. = fegyverrejtegetés

297 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Budapesten, 1957. április 10-én.

298 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Veszprémben, 1957. május 3-án. A BVOP tárta fel sorsát. LB Elnöki Irattár [a továbbiakban: LB El. Ir.] 1957. El. V. D. 2. Dr. Domokos József elnök az igazságügyi tárca vezetőjéhez intézett átiratában a kegyelmi kérelem elutasítását indítványozta 1957. április 5-én.

299 szerv. = szervezkedés

300 SZER, Népakarat, 1957. április 4.

A Miskolci Megyei bíróság halálra ítélte 1957. április 3-án. A Legfelsőbb Bíróság 13 évi börtönbüntetésre mérsékelte elmarasztalását 1957. május 27-én. Szabadult 1963. március 29-én.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Berzsenyi György	Miskolci MB.	szerv. ³⁰¹	halál		11 év 04. 03. ³⁰²
ifj. Császár József	Győri Kat. B.	fr. ³⁰³	halál	rb.	04. 05. ³⁰⁴ †
Schiff János	Bp. Kat. B.	fr. ³⁰⁵	halál	rb.	04. 09. ³⁰⁶ †
Bobek Károly				k.	04. 10. ³⁰⁷ †
Micsinai István				nb. +	04. 16. ³⁰⁸ †
Kanyó Bertalan				nb. +	04. 20. ³⁰⁹ †
Somlai István				nb. +	04. 25. ³¹⁰ †
Alapi László	Bp. Kat. B.	rav. ³¹¹	halál	rb.	05. 06. ³¹² †
Geczko István	Bp. Kat. B.	rav. ³¹³	halál	rb.	05. 06. ³¹⁴ †
Kiss Antal	Bp. Kat. B.		halál	rb.	15 év 05. 06. ³¹⁵
Tóth Miklós	Bp. Kat. B.		halál	rb.	15 év 05. 06. ³¹⁶
Pálházi Ferenc				nb. 1 ^o	05. 07. ³¹⁷ †
Preisz Zoltán				nb. 1 ^o	05. 07. ³¹⁸ †

301 szerv. = szervezkedés

302 SZER, Népakarat, 1957. 1957. április 4.

A Miskolci Megyei Bíróság halálra ítélte 1957. április 3-án. A Legfelsőbb Bíróság 11 évi börtönbüntetésre mérsékelte elmarasztalását 1957. május 27-én. Szabadult 1963. március 26-án.

303 fr. = fegyverrejtegetés

304 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Győrött, 1957. április 12-én.

305 fr. = fegyverrejtegetés

306 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Budapesten, 1957. április 25-én.

307 Kézikönyv i. m. 42. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Kecskeméti Megyei Bíróság, 1957. február 1-jén, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte április 10-e. A vád: gyilkosság volt, ezt a másodfokú fórum kiegészítette a szervezkedésben részvétellel. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Kecskeméten, 1957. május 16-án.

308 Uo. 36. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. február 28-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte április 15-e. A vád: szándékos emberölés volt. A másodfokú fórum a 15 évi börtönbüntetést súlyosbította. Kivégezték Budapesten, 1957. április 25-én.

309 Uo. 38. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. február 27-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte április 20-a. A vád: szándékos emberölés és izgatás volt. A másodfokú fórum a 12 évi börtönbüntetést súlyosbította. Kivégezték Miskolcon, 1957. április 27-én.

310 Uo. 37. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. március 26-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte április 25-e. A vád: fegyverrejtegetés volt. A másodfokú fórum a 6 évi börtönbüntetést súlyosbította. Kivégezték Budapesten, 1957. április 27-én.

311 rav. = robbanóanyaggal való visszaélés

312 Az ítélethirdetés és kivégzés napja egybeesett. Kivégezték Budapesten, 1957. május 6-án.

313 rav. = robbanóanyaggal való visszaélés

314 Az ítélethirdetés és kivégzés napja egybeesett. Kivégezték Budapesten, 1957. május 6-án.

315 Kézikönyv i. m. 270. o. Az ítélethirdetés napja, a NET kegyelemből megváltoztatta büntetését.

316 Ua. A Kézikönyv i. m. 270. és 275. oldalain egy-egy halálraítélt Tóth Miklós neve szerepel. Nevezettek közül a Fehér István és társai ügyében halálraítélttel egyik sem lehet azonos, mert ebben az ügyben egyfelől a halálos ítéletet a vádlott távollétében hirdette ki előbb a Fővárosi Bíróság 1957. november 4-én, majd a Legfelsőbb Bíróság 1958. június 21-én.

Ezzel szemben Geczko István és társai ügyében a Budapesti Katonai Bíróság által 1957. május 6-án halálraítélt V. r. Tóth Miklósnak a NET megkegyelmezett, 15 évi börtönbüntetésre változtatta elmarasztalását. Vélelmezhető, hogy ő volt a 301-es parcellában nyugvó dr. Tóth Miklós (1920–1957), akinek sorsa nem ítélet végrehajtással, hanem másképp zárult, ezért annak alakulása további kutatást igényel.

317 Kézikönyv i. m. 40. o. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Az ítélethirdetés napja; kivégezték Budapesten, 1957. május 10-én.

318 Ua.

Varga Rezső			nb.	1 ^o	éf.	05. 07. ³¹⁹
Folly Gábor			nb.	+		05. 10. ³²⁰ †
Szabó István			nb.	+		05. 20. ³²¹ †
Kiss Sándor	Debreceni Kat. B.	rgy. ³²²	halál	rb.		05. 23. ³²³ †
Szrogh Sándor	Debreceni Kat. B.	rgy. ³²⁴	halál	rb.		05. 23. ³²⁵ †
Boda Sándor	Kaposvári Kat. B.	gy. ³²⁶	halál	rb.		05. 31. ³²⁷ †
Führer Istvánné (Csira Erzsébet)						
	Kaposvári Kat. B.	gy. ³²⁸	halál			05. 31. ³²⁹ †
Gergely József	Debreceni Kat. B.	gy. ³³⁰	halál	rb.		06. 02. ³³¹ †
Kápolnási Sándor	Bp. Kat. B.	fr. ³³²	halál	rb.	15 év	06. 04. ³³³
Romvári József			nb.			06. 11. ³³⁴ †
Bartha Béla			nb.	+		06. 18. ³³⁵ †

319 Az ítélethirdetés napja; a NET kegyelemből megváltoztatta büntetését.

320 Kézikönyv i. m. 41. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. március 23-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte május 10-c. A vád: fegyverrejtegetés, szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. A másodfokú fórum az életfogytiglan tartó börtönbüntetést súlyosbította. Kivégezték Budapesten, 1957. május 14-én.

321 Uo. 46. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Pécsi Megyei Bíróság, 1957. március 7-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte május 20. A vád: gyilkosság, államrend elleni mozgalom előmozdítása volt. A másodfokú fórum az életfogytiglan tartó börtönbüntetést súlyosbította. Kivégezték Pécsen, 1957. június 27-én.

322 rgy. = rablógyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

323 SZER, Népszabadság, 1957. május 23.

Letartóztatták 1957. május 13-án. A Debreceni Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. május 17-én. Kivégezték Miskolcon, 1957. május 17-én.

324 rgy. = rablógyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

325 SZER, Népszabadság, 1957. május 23.

Letartóztatták 1957. május 13-án. A Debreceni Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. május 17-én. Kivégezték Miskolcon, 1957. május 17-én.

326 gy. = gyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

327 HL Kaposvári Katonai Bíróság büntetőperes iratok 108/1957. A Kaposvári Katonai Bíróság halálra ítélte Szekszárdon, 1957. május 31-én. Kivégezték Szekszárdon, 1957. június 1-jén.

328 gy. = gyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

329 HL Kaposvári Katonai Bíróság büntetőperes iratok 108/1957. A Kaposvári Katonai Bíróság halálra ítélte Szekszárdon, 1957. május 31-én. A NET elutasította kegyelmi kérelmét. Kivégezték Szekszárdon, 1957. június 26-án.

330 gy. = gyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

331 SZER, Népakarat, 1957. június 2.

Letartóztatták 1957. május 27-én. A Debreceni Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. május 31-én. Kivégezték Miskolcon, 1957. május 31-én.

332 fr. = fegyverrejtegetés

333 SZER, Népszabadság, 1957. június 5.

Letartóztatták 1957. május 28-án. A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. június 4-én. A NET kegyelemből 15 évi börtönbüntetésre mérsékelte elmarasztalását 1957. június 24-én. Szabadult 1962. április 3-án.

334 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Szekszárdon, 1957. június 13-án. A BVOP tárta fel sorsát.

335 Kézikönyv i. m. 43. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Miskolci Megyei Bíróság, 1957. február 15-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte március 20-a. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum 14 évi börtönbüntetésre ítélte. A legfőbb ügyész óvott, a másodfokú fórum az ítéletet súlyosbította június 18-án. Kivégezték Miskolcon, 1957. június 25-én.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Gáli József				nb.	+ 15 év ³³⁶	06. 21. ³³⁷
Gönczi Ferenc				nb.		06. 21. ³³⁸ †
Gyöngyösi Miklós				nb.		06. 21. ³³⁹ †
Kovács Ferenc				nb.		06. 21. ³⁴⁰ †
Obersovszky Gyula				nb.	+ éf. ³⁴¹	06. 21. ³⁴²
Tóth Ilona Gizella				nb.		06. 21. ³⁴³ †
Hetz Gyula	Győri Kat. B.	fr. ³⁴⁴	halál	rb.		15 év 0 6
<u>22.</u> ³⁴⁵						
Kabelács Pál	Fővárosi B.	szerv. ³⁴⁶	halál	gy.		17 év 06. 28.
Balázs Géza				nb.		07. 17. ³⁴⁷ †
Balázs Géza	Fővárosi B.	szerv./gy. ³⁴⁸	halál	gy/nb. ³⁴⁹		07. 17.
Komjáti Ferenc				nb.		07. 17. ³⁵⁰ †
Komjáti Ferenc	Fővárosi B.	szerv./gy. ³⁵¹	halál	gy/nb. ³⁵²		07. 17.
Lengyel László				nb.		07. 17. ³⁵³ †

336 Uo. 219. o.

337 Ua. A Tóth Ilona és társai ügyben halálra ítélték – Gáli József, Gönczi Ferenc, Gyöngyösi Miklós, Kovács Ferenc, Obersovszky Gyula és Tóth Ilona Gizella – másodfokú ítéletének keltét a „Jegyzék” rossz időpontra teszi. Dr. Radó Zoltán olvasta fel egy nappal korábban, 1957. június 20-án. E tévedés nincs jelezve másoknál. A vád gyilkosság és izgatás volt. Kivégezték őket – Tóthot kivéve – Budapesten, 1957. június 26-án.

Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. április 8-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte június 20-a. Az elsőfokú fórum 1 évi börtönbüntetésre ítélte. A másodfokú fórum az ítéletet súlyosbította. A legfőbb ügyész óvott, ítéletét enyhítették.

338 Kivégezték Budapesten, 1957. június 26-án.

339 Ua.

340 Ua.

341 A NET ítéletét kegyelemből életfogytiglan tartó szabadságvesztésre változtatta.

342 Kézikönyv i. m. 219. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. április 8-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte június 20-a. Az elsőfokú fórum 3 évi börtönbüntetésre ítélte. A másodfokú fórum az ítéletet súlyosbította. A legfőbb ügyész óvott, ítéletét enyhítették.

343 ÁBSZTL V-143557. 15. o. Kivégezték Budapesten, 1957. június 28-án. Az ÁBSZTL X/30/2. adatai szerint hasonló adatot tartalmaznak, június 28-án végezték ki.

E dátum sem pontos. A Tóth Ilona-ügyről monográfiát készítő dr. M. Kiss Sándor közlése szerint a kivégzési jegyzőkönyvben szereplő időpont június 27-e, reggel, ezzel szemben védője, dr. Kardos János emlékei szerint a kivégzést nem ekkor, ugyan június 27-én, de később, délután hajtották végre. Ezúton is köszönöm dr. M. Kiss Sándor segítségét.

344 fr. = fegyverrejtegetés

345 SZER, Népakarat, 1957. június 22.

Letartóztatták 1957. június 13-án. A Győri Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. június 18-án. A NET 15 évi börtönbüntetésre mérte elmarasztalását 1957. július 13-án.

346 szerv. = szervezkedés

347 Kézikönyv i. m. 46. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. május 16-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte július 17-e. A vád: mozgalom vezetése és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1957. július 20-án.

348 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

349 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

350 Kézikönyv i. m. 50. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. május 16-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte július 17-e. Kivégezték Budapesten, 1957. július 20-án.

351 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

352 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

353 Kézikönyv i. m. 49. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. május 16-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte július 17-e. Kivégezték Budapesten, 1957. július 20-án.

Lengyel László	Fővárosi B.	szerv./gy. ³⁵⁴ halál	gy/nb. ³⁵⁵	07. 17. ³⁵⁶
Nagy Zoltán			nb.	07. 17. ³⁵⁷ †
Nagy Zoltán	Főváros B.	szerv./gy. ³⁵⁸ halál	gy/ nb. ³⁵⁹	07. 17.
Sikó Dezső			nb.	07. 17. ³⁶⁰ †
Sikó Dezső	Fővárosi B.	szerv./gy. ³⁶¹ halál	gy/ nb. ³⁶²	07. 17.
Szász Zoltán			nb.	07. 17. ³⁶³ †
Szász Zoltán	Fővárosi B.	szerv./gy. ³⁶⁴ halál	gy/nb. ³⁶⁵	07. 17.
G. Tóth László			nb.	07. 17. ³⁶⁶ †
G. Tóth László	Fővárosi B.	szerv./gy. ³⁶⁷ halál	gy/nb. ³⁶⁸	07. 17.
Lamberth Károly ³⁶⁹	Fővárosi B.	szerv./gy. ³⁷⁰ halál	gy/nb. ³⁷¹	15 év 07. 17.
Földi Imre	Fővárosi B.	szerv./gy. ³⁷² halál	gy/nb. ³⁷³	20 év 07. 17.
Martoncsik József	Fővárosi B.	szerv./gy. ³⁷⁴ halál	gy/nb. ³⁷⁵	20 év 07. 17.
Lapsászký István	Fővárosi B.	szerv./gy. ³⁷⁶ halál	gy/nb. ³⁷⁷	éf. ³⁷⁸ 07. 17.
Suba György	Fővárosi B.	szerv./gy. ³⁷⁹ halál	gy/nb. ³⁸⁰	éf. ³⁸¹ 07. 17.

354 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

355 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

356 ÁBSZTL V-143557. 16. o. E forrás szerint nem július 20-án, hanem Budapesten, 1957. szeptember 5-én végezték ki.

357 Kézikönyv i. m. 52. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. május 16-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte július 17-e. Kivégezték Budapesten, 1957. július 20-án.

358 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

359 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

360 Kézikönyv i. m. 51. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. május 16-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte július 17-e. Kivégezték Budapesten, 1957. július 20-án.

361 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

362 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

363 Kézikönyv i. m. 48. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. május 16-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte július 17-e. Kivégezték Budapesten, 1957. július 20-án.

364 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

365 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

366 Kézikönyv i. m. 47. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. május 16-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte július 17-e. Kivégezték Budapesten, 1957. július 20-án.

367 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

368 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

369 A Kézikönyv i. m. 239. o. Téves bejegyzés, hogy másodfokú eljárásban halálra ítélték, nem kellett kegyelmet kapnia.

370 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

371 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

372 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

373 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

374 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

375 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

376 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

377 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

378 éf. = életfogytiglan tartó börtönbüntetés

379 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

380 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

381 éf. = életfogytiglan tartó börtönbüntetés

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

<i>Kincses József</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv./gy.</i> ³⁸² <i>halál</i>	<i>gy/nb.</i> ³⁸³	<i>éf.</i> ³⁸⁴ <i>07. 17.</i>
<i>Tóth Lajos</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv./gy.</i> ³⁸⁵ <i>halál</i>	<i>gy/nb.</i> ³⁸⁶	<i>20 év 07. 17.</i>
<i>Mikulás Gábor</i>	<i>Miskolci MB.</i>	<i>szerv.v.</i> ³⁸⁷ <i>halál</i>		<i>15 év 07. 20.</i> ³⁸⁸
<i>dr. Tokár Vince</i>	<i>Miskolci MB.</i>	<i>szerv.v.</i> ³⁸⁹ <i>halál</i>		<i>7 év 07. 20.</i> ³⁹⁰
<i>dr. Mizsei Béla</i>	<i>Miskolci MB.</i>	<i>szerv.v.</i> ³⁹¹ <i>halál</i>		<i>éf.</i> <i>07. 20.</i> ³⁹² _
<i>Molnár Imre</i>	<i>Bp. Kat. B.</i>	<i>mozg.r./k.</i> ³⁹³ <i>halál</i>		<i>07. 30.</i> ³⁹⁴ †
<i>Lassú István</i>			<i>nb.</i>	<i>07. 31.</i> ³⁹⁵ †
<i>Lassú István</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>tt. lopás/fr.</i> ³⁹⁶ ... ³⁹⁷	<i>gy/nb.</i> ³⁹⁸ +	<i>07. 31.</i>
<i>Nagy József</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv.</i> ³⁹⁹ <i>halál</i>	<i>gy/nb.</i> ⁴⁰⁰	<i>20 év 08. 01.</i>
<i>Francia Kis Mihály</i>			<i>nb.</i>	<i>08. 10.</i> ⁴⁰¹ †
<i>Francia Kis Mihály</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>hb./né.</i> ⁴⁰² <i>halál</i>	<i>nb.</i>	<i>08. 12.</i>
<i>Sipos Zsigmond</i>			<i>nb.</i>	<i>08. 15.</i> ⁴⁰³ †
<i>Sipos Zsigmond</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv./gy.</i> ⁴⁰⁴ <i>halál</i>	<i>gy/nb.</i> ⁴⁰⁵	<i>08. 14.</i>

382 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

383 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

384 éf. = életfogytiglan tartó börtönbüntetés

385 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

386 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

387 szerv.v. = szervezkedés vezetése

388 LB jelentés a felügyeletnek, 1957. július 22. és Kézikönyv i. m. 242. o. Mikulás Gábort a mezőkövesdi munkástanács tagjainak ügyében halálra ítélte a Miskolci Megyei Bíróság 1957. március 22-én, elmarasztalását 15 évi börtönbüntetésre enyhítette a Legfelsőbb Bíróság 1957. július 20-án.

389 szerv.v. = szervezkedés vezetése

390 LB jelentés a felügyeletnek, 1957. július 22. és Kézikönyv i. m. 242. o. Dr. Tokár Vincét a mezőkövesdi munkástanács tagjainak ügyében halálra ítélte a Miskolci Megyei Bíróság 1957. március 22-én, elmarasztalását 7 évi börtönbüntetésre enyhítette a Legfelsőbb Bíróság 1957. július 20-án.

391 szerv.v. = szervezkedés vezetése

392 LB jelentés a felügyeletnek, 1957. július 22. és Kézikönyv i. m. 242. o. Dr. Mizsei Bélát a mezőkövesdi munkástanács tagjainak ügyében halálra ítélte a Miskolci Megyei Bíróság 1957. március 22-én, elmarasztalását életfogytiglan tartó börtönbüntetésre enyhítette a Legfelsőbb Bíróság 1957. július 20-án.

393 mozg.r./k. = mozgalomban részvétel/kémkedés

394 Az ítélethirdetés napja. Kivégezték Budapesten, 1957. október 3-án.

395 ÁBSZTL V-143557. 15. o. Kivégezték Budapesten, 1957. augusztus 3-án.

396 tt. lopás = társadalmi tulajdon terhére elkövetett lopás, fr. = fegyverrejtegetés

397 Nem ismert, hogy elsőfokú ítélete hány esztendő börtönbüntetést tartalmazott.

398 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

399 szerv. = szervezkedés

400 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

401 ÁBSZTL V-143557. 15. o. Kivégezték Budapesten, 1957. augusztus 13-án.

402 hb./né. = háborús és népellenes. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

403 Kézikönyv i. m. 53. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. június 21-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte augusztus 13-a. Kivégezték Budapesten, 1957. augusztus 15-én.

404 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

405 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

<i>Erdész József</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv./gy.</i> ⁴⁰⁶	<i>halál</i>	<i>gy/nb.</i> ⁴⁰⁷	<i>08. 14.</i>
Erdész József				nb.	08. 15. ⁴⁰⁸ †
Tóth György	Kaposvári MB.	fr. ⁴⁰⁹	halál	rb.	08. 14. ⁴¹⁰ †
<u>Peterdi Sándor</u>	<u>Győri Kat. B.</u>	<u>eö.</u> ⁴¹¹	<u>halál</u>	<u>rb.</u>	<u>08. 17.</u> ⁴¹² †
Harazin János				nb.	08. 29. ⁴¹³ †
<i>Harazin János</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv./gy.</i> ⁴¹⁴	<i>halál</i>	<i>gy/nb.</i> ⁴¹⁵	<i>08. 18.</i> ⁴¹⁶
Rizmayer József				nb.	08. 29. ⁴¹⁷ †
<i>Rizmajer József</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv./gy.</i> ⁴¹⁸	<i>éf.</i> ⁴¹⁹	<i>gy/nb.</i> ⁴²⁰ +	<i>08. 18.</i> ⁴²¹
<i>Szmrek Benjámin</i>	<i>Pestmegyei B.</i>	<i>szerv./gy.</i> ⁴²²	<i>...</i> ⁴²³	<i>B.</i> ⁴²⁴	<i>09. 03.</i> ⁴²⁵
Szmrek Benjámin				nb. +	09. 06. ⁴²⁶ †
<u>Herczeg József</u>	<u>Kaposvári Kat. B.</u>	<u>fr.</u> ⁴²⁷	<u>halál</u>	<u>rb.</u>	<u>09. 04.</u> ⁴²⁸ †

406 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

407 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

408 Kézikönyv i. m. 54. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. június 21-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte augusztus 13-a. Kivégezték Budapesten, 1957. augusztus 15-én.

409 fr. = fegyverrejtegetés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

410 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Kaposvárott, 1957. szeptember 3-án.

411 eö. = emberölés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

412 A Győri Katonai Bíróság halálra ítélte emberölés büntette miatt statáriális eljárásban, 1957. augusztus 17-én, kegyelmi kérelmét elutasították, és kivégezték Győrött, ugyanaznap. A BVOP és a HL tárta fel sorsát.

413 Kézikönyv i. m. 56. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. június 7-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte augusztus 27-e. Kivégezték Budapesten, 1957. augusztus 31-én.

414 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

415 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

416 Vö. a Kézikönyv. 1. m. 56. o-val! Itt, a forrásban téves adat szerepel, a halálos ítéletet másodfokon nem ekkor, hanem 1957. október 10-én hirdették ki.

417 Kézikönyv i. m. 55. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. június 7-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte augusztus 27-e. Az életfogytiglan tartó börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosbította. Kivégezték Budapesten, 1957. augusztus 31-én. Itt, a forrásban téves adat szerepel, a halálos ítéletet másodfokon nem ekkor hirdették ki.

418 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

419 éf. = életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetés

420 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbíróági eljárásban tárgyalták.

421 Vö. a Kézikönyv i. m. 55. o-val! Itt, a forrásban téves adat szerepel, a halálos ítéletet másodfokon nem ekkor, hanem 1957. augusztus 27-én hirdették ki.

422 szerv./gy. = szervezkedés (és) gyilkosság

423 A forrásból nem ismert, hogy elsőfokú ítélete hány esztendő börtönbüntetést tartalmazott.

424 Ekkor még nem volt külön népbíróági tanács.

425 Vö. a Kézikönyv 58. o-val! Itt, a forrásban téves adat szerepel, a halálos ítéletet másodfokon nem ekkor, hanem 1957. szeptember 2-án hirdették ki.

426 Kézikönyv i. m. 57–58. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Pestmegyei Bíróság, 1957. március 11-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte szeptember 2-a. A vád: szándékos emberölés volt. A 15 évi börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosbította. Kivégezték Budapesten, 1957. szeptember 5-én.

427 fr. = fegyverrejtegetés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

428 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Kaposvárott, 1957. október 4-én. Eörsi László kutatása egyértelműsítette, hogy nem az '56-os megtorlás áldozata. Vö. Kézikönyv i. m. 59–60. o-val!

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Simon Géza	Bp. Kat. B.	sz. elő. ⁴²⁹	halál	r.	09. 04. ⁴³⁰	†
Illésy Gábor	Bp. Kat. B.	hűt. ⁴³¹	halál		09. 09. ⁴³²	†
Géber Miklós	Bp. Kat. B.	hűt. ⁴³³	halál		09. 14. ⁴³⁴	†
Goór László				nb.	09. 17. ⁴³⁵	†
Goór László	Fővárosi B.	gy./rab. ⁴³⁶	halál	gy/nb. ⁴³⁷	09. 18.	
Horváth Gyula				nb.	09. 17. ⁴³⁸	†
Horváth Gyula	Fővárosi B.	gy./rab. ⁴³⁹	halál	gy/nb. ⁴⁴⁰	09. 18.	
Nagy Lajos Gyula				nb.	09. 23. ⁴⁴¹	†
Nagy Lajos	Szegedi MB.	ndá. ⁴⁴²	halál	B. ⁴⁴³	09. 23.	
Kovács István	Bp. Kat. B.	hűt. ⁴⁴⁴	halál		09. 27. ⁴⁴⁵	†
Marényi Ernő	Bp. Kat. B.	hűt. ⁴⁴⁶	halál		09. 27. ⁴⁴⁷	†
Kolompár Mátyás				nb. +	09. 28. ⁴⁴⁸	†

- 429 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. ÁBSZTL X/30/2. Bejegyzés, 1957. szeptember 4. „Bírói kivégzés”. 301. parcella, 14. sor, 35. sírhely.
- 430 HL Budapesti Katonai Bíróság iratai. B. II. 2162/1957. Az 1915-ben született Simon Gézát letartóztatták 1957. július 22-én. Szándékos emberölés miatt a Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. augusztus 7-én. A NET elutasította kegyelmi kérelmét 1957. szeptember 2-án. Kivégezték Budapesten, 1957. szeptember 4-én.
- 431 hűt. = hűtlenség. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.
- 432 ÁBSZTL A-2126. 138. o. Született Szikszón, 1934-ben. Letartóztatták 1957. augusztus 26-án. A Budapesti Katonai Bíróság hűtlenség miatt gyorsított eljárásban halálra ítélte 1957. szeptember 6-án. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta ítéletét 1957. október 3-án. Kivégezték Budapesten, 1957. október 5-én. Más források szerint nem Illésy, hanem Illés volt a neve – ÁBSZTL V-143557. 16. o.
- 433 hűt. = hűtlenség. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.
- 434 ÁBSZTL V-143557. 16. o. Született Caládón, 1903-ban. Letartóztatták 1957. április 10-én. Hűtlenség miatt ítélte halálra a Budapesti Katonai Bíróság, 1957. július 30-án. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta ítéletét 1957. szeptember 12-én. Kivégezték Budapesten, 1957. szeptember 14-én.
- 435 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Budapesten, 1957. szeptember 20-án. A BVOP tárta fel sorsát.
- 436 gy./rab. = gyilkosság és rablás. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.
- 437 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbírói eljárásban tárgyalták.
- 438 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Budapesten, 1957. szeptember 29-én. A BVOP tárta fel sorsát.
- 439 gy./rab. = gyilkosság és rablás. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.
- 440 Az eljárás gyorsítottként indult első fokon, másodfokon már nem volt hatályban, ezért népbírói eljárásban tárgyalták.
- 441 Az ítélethirdetés napja; kivégezték Budapesten, 1957. október 1-jén. ÁBSZTL V-147553. 16. o. A Kézikönyv i. m. 58. o. szerint Szegeden hajtották végre az ítéletet. ÁBSZTL X/30/7. szerint ez téves, mert nyughelye a 301-es parcella, 15. sor, 39. sírhely.
- 442 ndá. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel
- 443 Ekkor még nem volt külön népbírói tanács.
- 444 hűt. = hűtlenség. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.
- 445 ÁBSZTL V-143557. 16. o. Letartóztatták 1957. január 2-án. A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. augusztus 9-én. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta ítéletét 1957. szeptember 27-én. Kivégezték Budapesten, 1957. október 31-én.
- 446 hűt. = hűtlenség. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.
- 447 ÁBSZTL V-143557. 16. o. Letartóztatták 1957. január 2-án. A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. augusztus 9-én. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta ítéletét 1957. szeptember 27-én. Kivégezték Budapesten, 1957. október 31-én.
- 448 Kézikönyv i. m. 57–58. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Kecskeméti Megyei Bíróság, 1957. február 22-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte szeptember 28-a. A vád: előbb szándékos emberölés volt, utóbb mozgalomban való részvétel és gyilkosság lett. A 12 évi börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosította. Kivégezték Kecskeméten, 1957. október 10-én.

<i>Kolompár Mátyás</i>	<i>Kecskeméti MB.</i>	<i>ndáv.</i> ⁴⁴⁹	<i>...</i> ⁴⁵⁰	<i>B.</i> ⁴⁵¹	+	09. 28.
ifj. Patyi István				nb.	+	09. 28. ⁴⁵² †
<i>ifj. Patyi István</i>	<i>Kecskeméti MB.</i>	<i>ndáv.</i> ⁴⁵³	<i>...</i> ⁴⁵⁴	<i>B.</i> ⁴⁵⁵	+	09. 28.
Pekó István				nb.	+	09. 28. ⁴⁵⁶ †
<i>Pekó István</i>	<i>Kecskeméti MB.</i>	<i>ndáv.</i> ⁴⁵⁷	<i>...</i> ⁴⁵⁸	<i>B.</i> ⁴⁵⁹	+	09. 28.
<u>Lendvai Gyula</u>	<u>Debreceni Kat. B.</u>	<u>tt.</u> ⁴⁶⁰	<u>halál</u>	<u>rb.</u>		<u>10. 15.</u> ⁴⁶¹ †
<u>Katona István</u>	<u>Kaposvári MB.</u>	<u>fr.</u> ⁴⁶²	<u>halál</u>	<u>rb.</u>		<u>10. 17.</u> ⁴⁶³ †
<u>Mindszenti László</u>	<u>Győri MB.</u>	<u>ndá.</u> ⁴⁶⁴	<u>halál</u>			<u>éf.</u> ⁴⁶⁵ <u>10. 18.</u>
Balla Pál				nb.		10. 24. ⁴⁶⁶ †
<i>Balla Pál</i>	<i>Pestmegyei B.</i>	<i>sz.eö.</i> ⁴⁶⁷	<i>7 év</i>	<i>B.</i> ⁴⁶⁸	+	<i>10. 22.</i> ⁴⁶⁹
Harmincz István				nb.		10. 24. †
<i>Harmincz István</i>	<i>Pestmegyei B.</i>	<i>sz.eö./szerv.</i> ⁴⁷⁰	<i>éf.</i> ⁴⁷¹	<i>nb.</i>	+	<i>10. 22.</i> ⁴⁷²
Lakos János				nb.		10. 24. †

449 ndáv. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetése

450 E forrás nem közli, hogy elsőfokú ítélete hány esztendő börtönbüntetést tartalmazott.

451 Ekkor még nem volt külön népbíróági tanács.

452 Kézikönyv i. m. 60. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Kecskeméti Megyei Bíróság, 1957. február 22-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte szeptember 28-a. A vád: előbb szándékos emberölés volt, utóbb mozgalom vezetése és gyilkosság lett. A 14 évi börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosbította. Kivégezték Kecskeméten, 1957. október 10-én.

453 ndáv. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetése

454 E forrás nem közli, hogy elsőfokú ítélete hány esztendő börtönbüntetést tartalmazott.

455 Ekkor még nem volt külön népbíróági tanács.

456 Kézikönyv i. m. 62. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Kecskeméti Megyei Bíróság, 1957. február 22-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte szeptember 28-a. A vád: előbb szándékos emberölés volt, utóbb mozgalom vezetése és gyilkosság lett. A 8 évi börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosbította. Kivégezték Kecskeméten, 1957. október 10-én.

457 ndáv. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetése

458 E forrás nem közli, hogy elsőfokú ítélete hány esztendő börtönbüntetést tartalmazott.

459 Ekkor még nem volt külön népbíróági tanács.

460 tt. = társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett és egyéb köztörvényi bűntettek. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

461 HL Debreceni Katonai Bíróság büntetőperes iratok. Letartóztatták 1957 júliusában. Megszökött Ózdról, őrizetéből 1957. október 2-án. Újból lefotgák 1957. október 4-én. A Debreceni Katonai Bíróság halálra ítélte Miskolcon, 1957. október 15-én. Kivégezték Miskolcon, 1957. október 15-én.

462 fr. = fegyverrejtegetés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

463 Az ítélethirdetés és kivégzés napja egybeesett. Kivégezték Kaposvárott, 1957. október 17-én. Eörsi László kutatása egyértelműsítette, hogy nem az '56-os megtorlás áldozata. Vö. Kézikönyv i. m. 62. o-val!

464 ndá. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel

465 éf. = életfogytiglan tartó börtönbüntetés

466 A Pestmegyei Bíróság 7 évi szabadságvesztés büntetésre ítélte 1957. március 8-án. A Legfelsőbb Bíróság súlyosbította elmarasztalását 1957. október 22-én.

467 sz.eö. = szándékos emberölés

468 Ekkor még nem volt külön népbíróági tanács.

469 Kivégezték Budapesten, 1957. október 25-én.

470 sz.eö./szerv. = szándékos emberölés/szervezkedés

471 éf. = életfogytiglan tartó börtönbüntetés

472 Kivégezték Budapesten, 1957. október 25-én.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Lakos János	Pestmegyei B.	sz.eö./szerv. ⁴⁷³	14 év	nb.	+	10. 24. ⁴⁷⁴
Preszmayer Ágoston				nb.		11. 04. †
Preszmayer Ágoston	Fővárosi B.	szerv. ⁴⁷⁵	halál B. ⁴⁷⁶			11. 05. ⁴⁷⁷
Spamberger György				nb.		11. 06. †
Spamberger György	Fővárosi B.	ndáv. ⁴⁷⁸	halál	nb.		11. 06. ⁴⁷⁹
Horváth Ferenc ⁴⁸⁰	Fővárosi B.	ndáv. ⁴⁸¹	halál		éf. ⁴⁸²	11. 06. ⁴⁸³
Gulyás Sándor				nb.		11. 06. †
Gulyás Sándor	Győri MB.	hb. ⁴⁸⁴	halál	nb.		11. 07.
Pálinkás (Pallavicini) Antal	Bp. Kat. B.	mozg.v. ⁴⁸⁵	éf.	+		11. 11. ⁴⁸⁶ †
Szörtsey István				nb.	+	11. 19. †
Szörtsey István	Fővárosi B. mk. ⁴⁸⁷	éf.	B. ⁴⁸⁸		+	11. 18.
Bán Róbert				nb.		11. 23. ⁴⁸⁹ †
Czimmer Tibor				nb.		11. 23. ⁴⁹⁰ †
Ekrem Kemál Kornél				nb.		11. 23. ⁴⁹¹ †

473 éf. = életfogytiglan tartó börtönbüntetés

474 Kivégezték Budapesten, 1957. október 25-én.

475 szerv. = szervezkedés

476 Ekkor még nem volt külön népbíróági tanács.

477 Kivégezték Budapesten, 1957. november 7-én.

478 ndáv. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetése

479 Kivégezték Budapesten, 1957. november 8-án.

480 Eln. Ir. Népbíróági ügyek II. 1957–1958. Iktatókönyvi bejegyzés Balogh József és társai ügyében.

481 ndáv. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetése

482 éf. = életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetés

483 A Fővárosi Bíróság halálra ítélte Horváth Ferenc 3. r. vádlottat Balogh József és társai ügyében, 1957. július 20-án. A Legfelsőbb Bíróság életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetésre mérsékelte elmarasztalását 1957. november 6-án.

484 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Győrött, 1957. november 20-án.

485 mozg.v. = mozgalom vezetése

486 Kézikönyv i. m. 71. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1957. szeptember 16-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte november 11-e. A vád: mozgalom vezetése volt. Az életfogytiglan tartó börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosbította. Kivégezték Budapesten, 1957. december 10-én.

487 mk. = mozgalom kezdeményezése

488 Ekkor még nem volt külön népbíróági tanács.

489 Kézikönyv i. m. 69. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. július 23-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte november 23-a. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1957. november 29-én.

490 Uo. 68. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. július 23-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte november 23-a. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1957. november 29-én.

491 Uo. 70. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. július 23-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte november 23-a. A vád: szervezkedés vezetése és rablás volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1957. november 29-én.

Laurinyecz András		nb.		11. 23. ⁴⁹² †	
Rusznayák László		nb.		11. 23. ⁴⁹³ †	
Berta József	Győri Kat. B.	szerv.v. ⁴⁹⁴	éf.	+	12. 10. ⁴⁹⁵ †
Tihanyi Árpád	Győri MB.	szerv.v./gy. ⁴⁹⁶	halál		12. 21. ⁴⁹⁷ †
Gulyás Lajos	Győri MB.	szerv.v./gy. ⁴⁹⁸	halál		12. 21. ⁴⁹⁹ †
Kiss Antal	Győri MB.	szerv.r./gy. ⁵⁰⁰	éf.	+	12. 21. ⁵⁰¹ †
Zsigmond Imre	Győri MB.	szerv.r./gy. ⁵⁰²	halál		12. 21. ⁵⁰³ †
Földes Gábor	Győri MB.	szerv.v./gy. ⁵⁰⁴	halál		12. 21. ⁵⁰⁵ †

492 Uo. 69. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. július 23-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte november 23-a. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1957. november 29-én.

493 Uo. 67. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1957. július 23-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte november 23-a. A vád: szervezkedés vezetése és rablás volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1957. november 29-én.

494 szerv.v. = szervezkedés vezetése

495 Kézikönyv i. m. 76. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Győri Katonai Bíróság, 1957. november 2-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1957. december 10. A vád: szervezkedés vezetése. Az életfogytiglan tartó börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosította. Kivégezték Budapesten, 1958. január 2-án.

496 szerv.v./gy. = szervezkedés vezetése/gyilkosság

497 Kézikönyv i. m. 73. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Győri Megyei Bíróság, 1957. június 10-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte december 21-e. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt, utóbb gyilkosság helyett hűtlenség lett. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Győrött, 1957. december 31-én.

498 szerv.v./gy. = szervezkedés vezetése/gyilkosság

499 Kézikönyv i. m. 74. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Győri Megyei Bíróság, 1957. június 10-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte december 21-e. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt, utóbb gyilkosság helyett hűtlenség lett. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Győrött, 1957. december 31-én.

500 szerv.r./gy. = szervezkedésben részvétel/gyilkosság

501 Kézikönyv i. m. 75. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Győri Megyei Bíróság, 1957. június 10-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte december 21-e. A vád: szervezkedésben részvétel és gyilkosság volt, utóbb gyilkosság helyett hűtlenség lett. Az életfogytiglan tartó börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosította. Kivégezték Győrött, 1957. december 31-én.

Téves a Kézikönyvnek a haláleset bekövetkezének helyére, Budapestre utalás. Nem Budapesten, hanem társaival együtt Győrött végezték ki.

502 szerv.r./gy. = szervezkedésben részvétel/gyilkosság

503 Kézikönyv i. m. 76. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Győri Megyei Bíróság, 1957. június 10-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte december 21-e. A vád: szervezkedés részvétel és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Győrött, 1957. december 31-én.

504 szerv.v./gy. = szervezkedés vezetése/gyilkosság

505 Kézikönyv i. m. 78–79. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Győri Megyei Bíróság, 1957. június 10-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte december 21-e. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt, utóbb gyilkosság alól felmentve. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Győrött, 1958. január 15-én.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Weinráger László	Győri MB.	szerv.r./gy. ⁵⁰⁶	halál			12. 21. ⁵⁰⁷	†
Cziffrik Lajos	Győri MB.	szerv.r./gy. ⁵⁰⁸	halál			12. 21. ⁵⁰⁹	†
Iván Kovács László				nb.		12. 27.	†

Iván Kovács László

	<i>Fővárosi B.</i>	<i>ndáv.</i> ⁵¹⁰	<i>halál</i>	<i>nb.</i>		12. 27. ⁵¹¹	
Hangódi István				nb.		12. 31.	†
<i>Hangódi István</i>	<i>Pestmegyei B.</i> ⁵¹²	<i>gy.</i> ⁵¹³	<i>éf.</i> ⁵¹⁴	<i>B.</i>	+	12. 30. ⁵¹⁵	

1958

dr. Brusznai Árpád

	Győri Kat. B.	szerv.v. ⁵¹⁶	éf.		+	01. 07. ⁵¹⁷	†
Mayer Antal				nb.		01. 09.	†
<i>Mayer Antal</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>ndá.</i> ⁵¹⁸	<i>halál</i>	<i>nb.</i>		01. 09. ⁵¹⁹	
Márász Sándor	Bp. Kat. B.	gy. ⁵²⁰	halál			01. 22. ⁵²¹	†
Berecz György	Bp. Kat. B.	szerv.v. ⁵²²	éf.		+	01. 27. ⁵²³	†

506 szerv.r./gy. = szervezkedésben részvétel/gyilkosság

507 Kézikönyv i. m. 79. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Győri Megyei Bíróság, 1957. június 10-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte december 21-e. A vád: szervezkedés részvétel és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Győrött, 1958. január 15-én.

508 szerv.r./gy. = szervezkedésben részvétel/gyilkosság

509 Kézikönyv i. m. 79. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Győri Megyei Bíróság, 1957. június 10-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte december 21-e. A vád: szervezkedés részvétel és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Győrött, 1958. január 15-én.

510 ndáv. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetése

511 Kivégezték Budapesten, 1957. december 30-án.

512 A Pestmegyei Bíróság életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetésre ítélte 1957. augusztus 23-án. A Legfelsőbb Bíróság súlyosbította elmarasztalását 1957. december 30-án.

513 gy. = gyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

514 éf. = életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetés

515 ÁBSZTL V-143557. 17. o. Kivégezték Budapesten, 1957. december 31-én. A BVOP tárta fel sorsát.

516 szerv.v. = szervezkedés vezetése

517 Kézikönyv i. m. 77. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Győri Katonai Bíróság, 1957. október 19-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. január 7-e. A vád: szervezkedés vezetése volt. Az életfogytiglan tartó börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosbította. Kivégezték Budapesten, 1958. január 9-én.

518 ndá. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel

519 Kézikönyv i. m. 78. o. Kivégezték Budapesten, 1958. január 14-én.

520 gy. = gyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

521 HL Budapesti Katonai Bíróság büntetőperes iratok. A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1957. december 2-án. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta elmarasztalását 1958. január 22-én. A NET elutasította kegelmi kérelmét 1958. február 21-én. Kivégezték Budapesten, 1958. február 26-án.

522 szerv.v. = szervezkedés vezetése

523 Kézikönyv i. m. 81. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1957. december 4-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. január 27-e. A vád: szervezkedés vezetése volt. Az életfogytiglan tartó börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosbította. Kivégezték Budapesten, 1958. január 28-án.

Zinner Tibor

Lénárd Ottó	Bp. Kat. B.	szerv. v. ⁵²⁴	10 év	+	01. 27. ⁵²⁵	†
Földesi Tibor	Szegedi Kat. B.	mozg.v. ⁵²⁶	15 év	+	01. 30. ⁵²⁷	†
Renner Péter	Bp. Kat. B.	szerv.v. ⁵²⁸	halál		02. 03. ⁵²⁹	†
Sörös Imre	Bp. Kat. B.	szerv.v. ⁵³⁰	halál		02. 03. ⁵³¹	†
Zsigmond László	Bp. Kat. B.	szerv.r. ⁵³²	halál		02. 03. ⁵³³	†
Pális Pál	Győri MB.	halál	éf.		02. 11. ⁵³⁴	
Franyó Ferenc				nb.	02. 17.	†
Franyó Ferenc	Fővárosi B.	ndá./gy. ⁵³⁵	ndá.	B. ⁵³⁶	02. 17. ⁵³⁷	
Molnár László				nb.	02. 18.	†
Molnár László		tt. lopás ⁵³⁸		1 ^o nb.	02. 18. ⁵³⁹	
Farkas Imre	Fővárosi B.	szerv. vez. ⁵⁴⁰	halál		éf. 1957. 06. 15. ⁵⁴¹	
<i>Farkas Imre</i>				<i>nb.</i>	<i>02. 25</i>	

524 szerv.v. = szervezkedés vezetése

525 Kézikönyv i. m. 81–82. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1957. december 4-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. január 27-e. A vád: szervezkedésben részvétel volt. A 15 évi börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosította. Kivégezték Budapesten, 1958. január 28-án.

526 mozg.v. = mozgalom vezetése

527 Kézikönyv i. m. 82. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Szegedi Katonai Bíróság, 1957. november 2-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. január 30-a. A vád: mozgalom vezetése volt. A 15 évi börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosította. Kivégezték Szegeden, 1958. január 31-én.

528 szerv.v. = szervezkedés vezetése

529 Kézikönyv i. m. 83. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1957. október 31-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. február 3-a. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. február 5-én.

530 szerv.v. = szervezkedés vezetése

531 Kézikönyv i. m. 84. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1957. október 31-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. február 3-a. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. február 5-én.

532 szerv.r. = szervezkedésben részvétel

533 Kézikönyv i. m. 85. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1957. október 31-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. február 3-a. A vád: szervezkedésben részvétel volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. február 5-én.

534 Uo. 256. o. Pális Pált halálra ítélte a Győri Megyei Bíróság 1957. szeptember 12-én, elmarasztalását életfogytiglan tartó börtönbüntetésre enyhítette a Legfelsőbb Bíróság 1958. február 11-én.

535 ndá./gy. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel és gyilkosság

536 Az ügy a népbíróági eljárás hatálya lépése előtt indult.

537 Kivégezték Budapesten, 1958. február 20-án.

538 tt. lopás = társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett lopás. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

LB El. Ir. Nb. III. 5025/1958/21. Ítélet Molnár László ügyében, 1958. február 14. A társadalmi tulajdon sérelmére ismételt elkövetett és különösen nagy kárt okozó lopás, csalás és sikkasztás büntette miatt ítélte halálra a bíróság. Négy nappal később joegerőssé és végrehajthatóvá vált az ítélet.

539 ÁBSZTL V-143557. 11. o. A Legfelsőbb Bíróság elsőfokú eljárásban halálra ítélte 1958. február 18-án, kivégezték Budapesten, 1958. február 20-án.

540 szerv. vez. = szervezkedés vezetése

541 SZER, Népakarat, 1957. június 15. és Népszabadság, 1957. július 31. A NET életfogytiglan tartó börtönbüntetésre mérsékelte elmarasztalását. Téves, 20 évre mérsékelte a büntetést.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

<i>Farkas Imre</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>ndá./gy.</i> ⁵⁴²	<i>halál</i>	<i>LB sz.eö.</i> ⁵⁴³	<i>20 év T. eln. nb. +</i>	<i>02. 25.</i> ⁵⁴⁴ †
<i>Nagy József</i>					<i>nb.</i>	<i>02. 25.</i> †
<i>Nagy József</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>ndá./gy.</i> ⁵⁴⁵	<i>halál</i>	<i>LB sz.eö.</i> ⁵⁴⁶	<i>éf. T. eln. nb. +</i>	<i>02. 25.</i>
<i>Balogh Tamás</i>					<i>nb.</i>	<i>02. 27.</i> †
<i>Balogh Tamás</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>tt. lopás</i> ⁵⁴⁷	<i>halál</i>	<i>nb.</i>		<i>02. 27.</i>
<i>Petrus József</i>					<i>nb.</i>	<i>02. 28.</i> †
<i>Petrus József</i>	<i>Pécsi MB.</i>	<i>szerv.v.</i> ⁵⁴⁸	<i>halál</i>	<i>B.</i> ⁵⁴⁹		<i>02. 26.</i> ⁵⁵⁰
<u><i>Molnár Sándor</i></u>	<u><i>Bp. Kat. B.</i></u>	<u><i>szerv.r.</i>⁵⁵¹</u>	<u><i>10 év</i></u>	<u><i>+</i></u>		<u><i>03. 03.</i>⁵⁵² †</u>
<u><i>Babolcsai István</i></u>	<u><i>Bp. Kat. B.</i></u>	<u><i>szerv. v.</i>⁵⁵³</u>	<u><i>halál</i></u>			<u><i>03. 03.</i>⁵⁵⁴ †</u>
<u><i>Kőrösi Sándor</i></u>	<u><i>Bp. Kat. B.</i></u>	<u><i>szerv.v./gy.</i>⁵⁵⁵</u>	<u><i>halál</i></u>			<u><i>03. 04.</i>⁵⁵⁶ †</u>
<u><i>Major Ernő</i></u>	<u><i>Bp. Kat. B.</i></u>	<u><i>szerv.v.</i>⁵⁵⁷</u>	<u><i>12 év</i></u>	<u><i>+</i></u>		<u><i>03. 04.</i>⁵⁵⁸ †</u>
<u><i>Andi József</i></u>	<u><i>Bp. Kat. B.</i></u>	<u><i>szerv.v./tt. m.</i>⁵⁵⁹</u>	<u><i>halál</i></u>			<u><i>03. 04.</i>⁵⁶⁰ †</u>

542 ndá./gy. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel és gyilkosság

543 sz.eö. = szándékos emberölés

544 A Fővárosi Bíróság halálra ítélte 1957. június 14-én. A Legfelsőbb Bíróság 20 évi börtönbüntetésre enyhítette ítéletét. A legfőbb ügyész törvénységi óvatát nyújtott be a terhére, a Legfelsőbb Bíróság halálra ítélte 1958. február 20-án. Kivégezték Budapesten, 1958. február 28-án. Vö. Kézikönyv i. m. 87. o-val!

545 ndá./gy. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel és gyilkosság

546 sz.eö. = szándékos emberölés. Kivégezték Budapesten, 1958. február 28-án.

547 tt. lopás = társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett lopás. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Budapesten, 1958. március 4-én.

Eln. Ir. Nbf. III/a. 5042/1958/10. sz. ítélet Balogh Tamás és társai ügyében, 1958. február 26.

548 szerv.v. = szervezkedés vezetése

549 Az ügy a népbíróági eljárás hatálya lépése előtt indult.

550 A Pécsi Megyei Bíróság 1957. június 25-én, a Legfelsőbb Bíróság 1958. február 26-án halálra ítélte. Kivégezték Pécsen, 1958. március 5-én.

551 szerv.r. = szervezkedésben részvétel

552 Kézikönyv i. m. 92. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1957. december 5-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. március 3-a. A vád: előbb szervezkedésben részvétel, utóbb szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. A 10 évi börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosította. Kivégezték Budapesten, 1958. március 6-án.

553 szerv.v. = szervezkedés vezetése

554 Kézikönyv i. m. 92. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1957. december 5-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. március 3-a. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. március 6-án.

555 szerv.v./gy. = szervezkedés vezetése/gyilkosság

556 Kézikönyv i. m. 206. o. Kőrösi Sándort a csepeli fegyveres ellenállók ügyében halálra ítélte a Budapesti Katona Bíróság 1957. december 7-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. március 4-én. Kivégezték Budapesten, 1958. március 6-án.

557 szerv.v. = szervezkedés vezetése

558 Uo. 206. o. Major Ernőt a csepeli fegyveres ellenállók ügyében 12 évi börtönbüntetésre ítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1957. december 7-én, elmarasztalását súlyosította a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. március 4-én. Kivégezték Budapesten, 1958. március 6-án.

559 szerv.v./tt. m. = szervezkedés vezetése/társadalmi tulajdon megrongálása

560 Kézikönyv i. m. 206. o. Andi Józsefet a csepeli fegyveres ellenállók ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1957. december 7-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. március 4-én. Kivégezték Budapesten, 1958. március 6-án.

Zinner Tibor

Kovács Sándor	Bp. Kat. B.		halál			10 év	03. 04. ⁵⁶¹
Somogyi Tibor	Bp. Kat. B.	szerv.r./gy. ⁵⁶²	éf.		+		03. 04. ⁵⁶³ †
<i>Bognár Ottó</i>				<i>nb.</i>			03. 11. †
Bognár Ottó	Fővárosi B.	szerv. ⁵⁶⁴	halál	<i>nb.</i>		03. 11. ⁵⁶⁵	
Palotás József				<i>nb.</i>			03. 11. †
<i>Palotás József</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv.⁵⁶⁶</i>	<i>éf.⁵⁶⁷</i>	<i>nb.</i>	+		03. 11. ⁵⁶⁸
Kovács István	Győri Kat. B.	... ⁵⁶⁹	halál				03. 11.
Leiner Lajos	Győri Kat. B.	... ⁵⁷⁰	halál				03. 11.
Nánási József	Győri Kat. B.	... ⁵⁷¹	halál				03. 11.
Tóth István	Győri Kat. B. ... ⁵⁷²		halál	tv.			03. 11.
dr. Fáy Ferenc				<i>nb.</i>			03. 13. †
<i>dr. Fáy (Steiner)</i>	<i>Ferenc Fővárosi B.</i>	<i>ndáv.⁵⁷³</i>	<i>éf.⁵⁷⁴</i>	<i>nb.</i>	+		03. 13. ⁵⁷⁵
Zrínyi János				<i>nb.</i>			03. 13. †
<i>Zrínyi János</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>ndáv.⁵⁷⁶</i>	... ⁵⁷⁷	<i>nb.</i>	+		03. 13. ⁵⁷⁸
Demeter János				<i>nb.</i>			03. 14. †

- 561 Ua. Kovács Sándort a csepeli fegyveres ellenállók ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1957. december 7-én, elmarasztalását 10évi börtönbüntetésre enyhítette a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. március 4-én.
- 562 szerv.r./gy. = szervezkedésben részvétel/gyilkosság
- 563 Kézikönyv i. m. 206. o. Somogyi Tibort a csepeli fegyveres ellenállók ügyében életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1957. december 7-én, elmarasztalását súlyosbította a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. március 4-én. Kivégezték Budapesten, 1958. március 6-án.
- 564 szerv. = szervezkedés
- 565 Kézikönyv i. m. 93. o. Halálra ítélte a Fővárosi Bíróság 1957. november 20-án, a Legfelsőbb Bíróság 1958. március 11-én. Kivégezték Budapesten, 1958. március 14-én.
- 566 szerv. = szervezkedés
- 567 éf. = életfogytiglan tartó börtönbüntetés
Eln. Ir. Nbf. I. 5018/1958/44. sz. ítélet Palotás József és társai ügyében, 1958. március 11.
- 568 Kézikönyv i. m. 93. o. A Fővárosi Bíróság életfogytiglan tartó szabadságvesztésre ítélte 1957. november 20-án. A Legfelsőbb Bíróság súlyosbította elmarasztalását 1958. március 11-én. Kivégezték Budapesten, 1958. március 14-én.
- 569 Kézikönyv i. m. 293. o. Fejes Lajos alezredes és társai, a Keszthelyi Forradalmi Bizottság tagjainak ügyében a távollévő Kovács Istvánt halálra ítélte a Győri Katonai Bíróság 1957. december 24-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. március 11-én.
- 570 Uo. Fejes Lajos alezredes és társai, a Keszthelyi Forradalmi Bizottság tagjainak ügyében a távollévő Leiner Lajost halálra ítélte a Győri Katonai Bíróság 1957. december 24-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. március 11-én.
- 571 Uo. Fejes Lajos alezredes és társai, a Keszthelyi Forradalmi Bizottság tagjainak ügyében a távollévő Nánási Józsefet halálra ítélte a Győri Katonai Bíróság 1957. december 24-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. március 11-én.
- 572 Uo. Fejes Lajos alezredes és társai, a Keszthelyi Forradalmi Bizottság tagjainak ügyében a távollévő Tóth Istvánt halálra ítélte a Győri Katonai Bíróság 1957. december 24-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. március 11-én.
- 573 ndáv. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetése
- 574 éf. = életfogytiglan tartó szabadságvesztés
- 575 Kézikönyv i. m. 94. o. A Fővárosi Bíróság életfogytiglan tartó szabadságvesztésre ítélte 1957. szeptember 15-én. A Legfelsőbb Bíróság súlyosbította elmarasztalását 1958. március 13-án. Kivégezték Budapesten, 1958. március 14-én.
- 576 ndáv. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetése
- 577 éf. = életfogytiglan tartó szabadságvesztés
- 578 Kézikönyv i. m. 95. o. A Fővárosi Bíróság életfogytiglan tartó szabadságvesztésre ítélte 1957. szeptember 15-én. A Legfelsőbb Bíróság súlyosbította elmarasztalását 1958. március 13-án. Kivégezték Budapesten, 1958. március 14-én.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

<i>Demeter János</i>	<i>Pécsi MB.</i>	<i>sz.eö.</i> ⁵⁷⁹	<i>halál</i>	<i>nb.</i>		<i>03. 14.</i>
<u><i>Bódis János</i></u>	<u><i>Bp. Kat. B.</i></u>	<u><i>hút.</i></u> ⁵⁸⁰	<u><i>halál</i></u>			<u><i>04. 08.</i></u> ⁵⁸¹ †
<i>Csontos Elekné</i>				<i>nb.</i>		<i>04. 08.</i>
<i>Csontos Elekné (Kenderesi Mária)</i>						
	<i>Pestmegyei B.</i>	<i>gy./fr.</i> ⁵⁸²	<i>halál</i>	<i>nb.</i>		<i>04. 08.</i> ⁵⁸³ †
<i>Fekete Sándor</i>				<i>nb.</i>		<i>04. 08.</i> ⁵⁸⁴ †
<i>Fekete Sándor</i>	<i>Pestmegyei B.</i>	<i>gy./fr.</i> ⁵⁸⁵	<i>halál</i>	<i>nb.</i>		<i>04. 08.</i>
<i>Monori Istvánné</i>				<i>nb.</i>		<i>04. 10.</i> †
<i>Monori Istvánné (Marton Mária)</i>						
	<i>Pécsi MB.</i>	<i>gy.</i> ⁵⁸⁶ <i>éf.</i> ⁵⁸⁷		<i>nb.</i>	<i>+</i>	<i>04. 10.</i>
<i>Szíjj János</i>				<i>nb.</i>		<i>04. 10.</i> †
<i>Szíjj János</i>	<i>Pécsi MB.</i>	<i>gy.</i> ⁵⁸⁸	<i>éf.</i> ⁵⁸⁹	<i>nb.</i>	<i>+</i>	<i>04. 10.</i>

579 sz.eö. = szándékos emberölés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Pécsen, 1958. március 21-én.

Eln. Ir. Nbf. IV. 5045/1958/16. sz. ítélet Demeter János ügyében, 1958. március 14.

580 hűt. = hűtlenség. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

581 HL Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma büntetőperes iratok 015/1958. A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1958. március 6-án. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta elmarasztalását 1958. április 8-án. Kivégezték Budapesten, 1958. április 11-én.

582 gy./fr. = gyilkosság és fegyverrejtegetés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

Eln. Ir. Nbf. I. 5038/1958/14. sz. ítélet Csontos Elekné sz. Kenderesi Mária és Fekete Sándor ügyében, 1958. április 8.

583 ÁBSZTL V-143557. 3. o. A Pestmegyei Bíróság 1957. december 18-án, a Legfelsőbb Bíróság 1958. április 8-án egyaránt halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. április 11-én.

584 Ua.

585 gy./fr. = gyilkosság és fegyverrejtegetés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

586 gy. = gyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

587 éf. = életfogytiglan tartó szabadságvesztés

A Pécsi Megyei Bíróság életfogytiglan tartó szabadságvesztésre ítélte 1957. szeptember 20-án.

LB El. Ir. Nbf. III. 5019/1958/12. sz. ítélet Szíjj János és társa, Monori Istvánné sz. Marton Mária ügyében, 1958. április 10.

588 gy. = gyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

589 éf. = életfogytiglan tartó szabadságvesztés

A Pécsi Megyei Bíróság életfogytiglan tartó szabadságvesztésre ítélte 1957. szeptember 20-án.

LB El. Ir. Nbf. III. 5019/1958/12. sz. ítélet Monori Istvánné sz. Marton Mária és társa, Szíjj János ügyében, 1958. április 10. Kivégezték őket Szekszárdon, 1958. április 18-án.

Kokics Béla				nb.		04. 11.	†
<i>Kokics Béla</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>ndá.</i> ⁵⁹⁰	<i>halál</i>	<i>nb.</i>		<i>04. 11.</i>	
Pópa (Papp) János				nb.		04. 11.	†
<i>Pópa (Papp) János</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>ndá.</i> ⁵⁹¹	<i>halál</i>	<i>nb.</i>		<i>04. 11.</i>	
Balogh László				nb.		04. 15.	†
<i>Balogh László</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv.</i> ⁵⁹²	<i>halál</i>	<i>nb.</i>		<i>04. 15.</i>	
Békési Béla				nb.		04. 15.	†
<i>Békési Béla</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv.</i> ⁵⁹³	<i>...</i> ⁵⁹⁴	<i>nb.</i>	+	<i>04. 15.</i>	
Gerlei József				nb.		04. 15.	†
<i>Gerlei József</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv.</i> ⁵⁹⁵	<i>...</i> ⁵⁹⁶	<i>nb.</i>	+	<i>04. 15.</i>	
Péché Eckhardt Géza				nb.		04. 15.	†
<i>Péché Eckhardt Géza</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv.</i> ⁵⁹⁷	<i>...</i> ⁵⁹⁸	<i>nb.</i>	+	<i>04. 15.</i>	
Bosnyák Gábor ⁵⁹⁹				T nb.		04. 21.	†
<i>Bosnyák Gábor</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv./ra.</i> ⁶⁰⁰	<i>...</i> ⁶⁰¹	T nb.	+	04. 21. ⁶⁰²	
Katona József	Bp. Kat. B.	hűt. ⁶⁰³	éf. ⁶⁰⁴		+	04. 21. ⁶⁰⁵	†

590 ndá. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel. Kivégezték Budapesten, 1958. április 16-án.

591 ndá. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel. A Fővárosi Bíróság halálra ítélte 1958. február 19-én. A Legfelsőbb Bíróság helybenhagyta elmarasztalását 1958. április 11-én. Kivégezték Budapesten, 1958. április 16-án.

592 szerv. = szervezkedés
LB El. Ir. Nbf. I. 5031/1958/36. sz. ítélet Péché Eckhardt Géza és társai ügyében, 1958. április 15. A Fővárosi Bíróság halálra ítélte 1957. október 4-én. A Legfelsőbb Bíróság helybenhagyta elmarasztalását 1958. április 15-én. Kivégezték Budapesten, 1958. április 22-én.

593 szerv. = szervezkedés

594 A Fővárosi Bíróság életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélte 1957. október 4-én. A Legfelsőbb Bíróság súlyosbította elmarasztalását 1958. április 15-én. Kivégezték Budapesten, 1958. április 22-én.

LB El. Ir. Nbf. I. 5031/1958/36. sz. ítélet Péché Eckhardt Géza és társai ügyében, 1958. április 15.

595 szerv. = szervezkedés

596 A Fővárosi Bíróság életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélte 1957. október 4-én. A Legfelsőbb Bíróság súlyosbította elmarasztalását 1958. április 15-én. Kivégezték Budapesten, 1958. április 22-én.

LB El. Ir. Nbf. I. 5031/1958/36. sz. ítélet Péché Eckhardt Géza és társai ügyében, 1958. április 15.

597 szerv. = szervezkedés

598 A Fővárosi Bíróság életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélte 1957. október 4-én. A Legfelsőbb Bíróság súlyosbította elmarasztalását 1958. április 15-én. Kivégezték Budapesten, 1958. április 22-én.

LB El. Ir. Nbf. I. 5031/1958/36. sz. ítélet Péché Eckhardt Géza és társai ügyében, 1958. április 15.

599 Bosnyák Gábor fellebbezését visszavonta, jogerőssé vált a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel miatt a Fővárosi Bíróság által kiszabott börtönbüntetés – LB felügyeletnek jelentés, 1958. január 14.

600 szerv./ra. = szervezkedés és rablás

601 20 évi börtönbüntetésre ítélték 1957. október 21-én.

LB El. Ir. Nb. törv. I. 5064/1958/3. sz. ítélet Bosnyák Gábor és társa ügyében, 1958. április 21.

602 Kézikönyv i. m. 100–101. o. A Fővárosi Bíróság húszévi szabadságvesztés büntetésre ítélte 1957. október 21-én. A Legfelsőbb Bíróság súlyosbította elmarasztalását 1958. április 21-én. Kivégezték Budapesten, 1958. április 24-én.

603 hűt. = hűtlenség. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

604 éf. = életfogytiglan tartó börtönbüntetés

605 ÁBSZTL A-2126. 139. o. A Budapesti Katonai Bíróság 1958. január 29-én életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma halálbüntetésre súlyosbította ítéletét 1958. április 21-én. Kivégezték Budapesten, 1958. május 7-én.

Halálós évtized a „Népköztársaság nevében!”

Szilágyi László	Debreceni Kat. B.	szerv.k. ⁶⁰⁶	halál			04. 28. ⁶⁰⁷	†
<u>Tomasovszky András</u>							
	Debreceni Kat. B.	szerv.k. ⁶⁰⁸	halál			04. 28. ⁶⁰⁹	†
Matyeinszki István				nb.		05. 05.	†
<i>Matyeinszki István Fővárosi B.</i>		<i>tt. lopás</i> ⁶¹⁰	15 év bö.	⁶¹¹			
Péresi Lajos	Bp. Kat. B.	szerv.v. ⁶¹²	halál			05. 08. ⁶¹³	†
Csiki Lajos	Bp. Kat. B.	mozg.v./gy. ⁶¹⁴	halál			05. 08. ⁶¹⁵	†
Erdősi Ferenc	Bp. Kat. B.	szerv.v./gy. ⁶¹⁶	halál			05. 08. ⁶¹⁷	†
Illyés László	Bp. Kat. B.	hűt. ⁶¹⁸	halál			05. 14. ⁶¹⁹	†
Törzsök Géza ⁶²⁰				T nb.		05. 15.	†
<i>Törzsök Géza Fővárosi B.</i>		<i>ndáv./hűt.</i> ⁶²¹	<i>éf.</i> ⁶²²	<i>Törv.Nb. eln. +</i>		<i>05. 15.</i> ⁶²³	
Szabó István				nb.		05. 19.	†
<i>Szabó (Szőre) István</i>	<i>Miskolci MB.</i>	<i>sz.eö.</i> ⁶²⁴	<i>10 év bö.</i> ⁶²⁵	<i>nb.</i>	<i>+</i>	<i>05. 19.</i>	

606 szerv.k. = szervezkedés kezdeményezése

607 Kézikönyv i. m. 101. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Debreceni Katonai Bíróság, 1957. december 13-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. április 28-a. A vád: szervezkedés kezdeményezése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Téves, hogy kivégezték Debrecenben, 1958. március 6-án. A halálbüntetést Nyíregyházán hajtották végre, a jelzett napon.

608 szerv.k. = szervezkedés kezdeményezése

609 Kézikönyv i. m. 102. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Debreceni Katonai Bíróság, 1957. december 13-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. április 28-a. A vád: szervezkedés kezdeményezése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Téves, hogy kivégezték 1958. március 6-án, Debrecenben. A halálbüntetést Nyíregyházán hajtották végre, a jelzett napon.

610 tt. lopás = társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett lopás. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

611 A Fővárosi Bíróság 15 évi szabadságvesztés büntetésre ítélte 1958. február 24-én. A Legfelsőbb Bíróság halálra ítélte 1958. május 5-én. Kivégezték Budapesten, 1958. május 8-án.

612 szerv.v. = szervezkedés vezetése

613 Kézikönyv i. m. 104. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. február 28-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. május 8-a. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. május 10-én.

614 mozg.v./gy. = mozgalom vezetése/gyilkosság

615 Kézikönyv i. m. 105. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. február 28-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. május 8-a. A vád: mozgalom vezetése és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. május 10-én.

616 szerv.v./gy. = szervezkedés vezetése/gyilkosság

617 Kézikönyv i. m. 105. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. február 28-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. május 8-a. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. május 10-én.

618 hűt. = hűtlenség. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

619 ÁBSZTL A-2126. 142. o. Letartóztatták 1957. szeptember 20-án. A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1958. március 11-én. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta ítéletét 1958. május 12-én. Kivégezték Budapesten, 1958. május 14-én.

620 Törzsök Gézát szervezkedés büntette miatt a Fővárosi Bíróság életfogytiglan tartó szabadságvesztésre ítélte 1957. december 27-én. Fellebbezését visszavonta, jogerőssé vált – LB felügyeletnek jelentés, 1957. december 27.

621 ndáv./hűt. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetése és hűtlenség

622 éf. = életfogytiglan tartó börtönbüntetés

623 A törvényességi eljárásban kihirdetett ítélet kelte.

624 sz.eö. = szándékos emberölés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

625 A Miskolci Megyei Bíróság 10 évi szabadságvesztés büntetésre ítélte 1957. december 9-én. A Legfelsőbb Bíróság halálra ítélte 1958. május 19-én. Kivégezték Miskolcon, 1958. május 24-én.

Zinner Tibor

Ábrahám József	Bp. Kat. B.	szerv.r./hűt. ⁶²⁶	halál			06. 09. ⁶²⁷	†
Nagy András	Bp. Kat. B.	hűt./tt. cs. ⁶²⁸	15 év		+	06. 09. ⁶²⁹	†
Gábor Péter				nb.		06. 12.	†
Gábor Péter	Fővárosi B.	ndá. ⁶³⁰	12 év 6 hó bö. ⁶³¹	nb.	+	06. 12.	
Nagy Imre				1 ^o nb.		06. ⁶³²	†
Gimes Miklós				1 ^o nb.		06. ⁶³³	†
Maléter Pál				1 ^o nb.		06. ⁶³⁴	†
dr. Szilágyi József				1 ^o nb.		06. ⁶³⁵	†
Fehér István				nb/tv. ⁶³⁶		06. 21.	
Fehér István	Fővárosi B. ⁶³⁷	gy. ⁶³⁸	halál	nb/tv. ⁶³⁹		06. 21.	
Horváth Zoltán				nb/tv. ⁶⁴⁰		06. 21.	
Horváth Zoltán	Fővárosi B.	gy. ⁶⁴¹	18 év bö. ⁶⁴²	nb/tv. ⁶⁴³	+	06. 21.	
Tóth Lajos				nb/tv. ⁶⁴⁴		06. 21.	

626 szerv.r./hűt. = szervezkedésben részvétel/hűtlenség

627 Kézikönyv i. m. 107. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. március 27-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. június 9-e. A vád: szervezkedésben részvétel és hűtlenség volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. június 11-én.

628 hűt./tt. cs. = hűtlenség/társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett cselekmények. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

629 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. március 28-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. június 9-e. A vád: hűtlenség és társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett cselekmények voltak. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. június 11-én. Eörsi László kutatása egyértelműsítette, hogy nem az '56-os megtorlás áldozata. Vö. Kézikönyv i. m. 107. o-val!

630 ndá. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel

631 A Fővárosi Bíróság 12 év hat hó szabadságvesztés büntetésre ítélte 1958. március 10-én. A Legfelsőbb Bíróság súlyosbította elmarasztalását 1958. június 12-én. Kivégezték Budapesten, 1958. június 16-án.

632 A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa halálra ítélte elsőfokú eljárásban, fellebbezés kizárásával 1958. június 15-én. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése, hazaárulás volt. Kivégezték Budapesten, 1958. június 16-án.

633 A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa halálra ítélte elsőfokú eljárásban, fellebbezés kizárásával 1958. június 15-én. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. Kivégezték Budapesten, 1958. június 16-án.

634 A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa halálra ítélte elsőfokú eljárásban, fellebbezés kizárásával 1958. június 15-én. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. Kivégezték Budapesten, 1958. június 16-án.

635 A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa halálra ítélte elsőfokú eljárásban, fellebbezés kizárásával 1958. április 22-én. A vád: szervezkedés kezdeményezése volt. Kivégezték Budapesten, 1958. április 24-én.

636 nb/tv. = népbíróági eljárásban távollévő terhelttel szemben

637 A Fővárosi Bíróság halálra ítélte 1957. november 4-én. A Legfelsőbb bíróság jogerőre emelte elmarasztalását 1958. június 21-én.

638 gy. = gyilkosság

639 nb/tv. = népbíróági eljárásban távollévő terhelttel szemben

640 Ua.

641 gy. = gyilkosság

642 A Fővárosi Bíróság 18 évi szabadságvesztés büntetésre ítélte 1957. november 4-én. A Legfelsőbb Bíróság súlyosbította elmarasztalását 1958. június 21-én.

643 nb/tv. = népbíróági eljárásban távollévő terhelttel szemben

644 Ua.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

<i>Tóth Lajos</i>	<i>Fővárosi B.</i>	gy. ⁶⁴⁵	15 év bö. ⁶⁴⁶	nb/tv. ⁶⁴⁷	+	06. 21.
Tóth Miklós				nb/tv. ⁶⁴⁸		06. 21.
<i>Tóth Miklós</i>	<i>Fővárosi B.</i>	gy. ⁶⁴⁹	halál	nb/tv. ⁶⁵⁰		06. 21.
<u>Újvári József</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>szerv.v.⁶⁵¹</u>	<u>halál</u>			<u>06. 23.</u> ⁶⁵² †
<u>Kósa Ferenc</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>szerv.r./gy.⁶⁵³</u>	<u>halál</u>			<u>06. 23.</u> ⁶⁵⁴ †
<u>Molnár Károly</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>szerv.v.⁶⁵⁵</u>	<u>éf.</u>		+	<u>06. 30.</u> ⁶⁵⁶ †
Fónay Jenő				nb.		07. 18.
<i>Fónay Jenő</i>	<i>Fővárosi B.</i>	szerv. ⁶⁵⁷	halál	nb.		07. 18. ⁶⁵⁸
<u>Márton Erzsébet</u>	<u>Fővárosi B.</u>		<u>halál</u>	<u>nb.</u>		<u>15 év 07. 18.</u> ⁶⁵⁹
Steiner Lajos				nb.		07. 21. ⁶⁶⁰ †
Pente Béla				nb.		07. 28. †
<i>Pente Béla</i>	<i>Fővárosi B.</i>	gy. ⁶⁶¹	halál	nb.		07. 28. ⁶⁶²
<u>Koroly T. György</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>		<u>halál</u>			<u>15 év 07. 29.</u> ⁶⁶³
<u>Fehér Gyula</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>		<u>halál</u>			<u>15 év 07. 29.</u> ⁶⁶⁴

645 gy. = gyilkosság

646 A Fővárosi Bíróság 15 évi szabadságvesztés büntetésre ítélte 1957. november 4-én. A Legfelsőbb Bíróság súlyosította elmarasztalását 1958. június 21-én.

nb/tv. = népbíróági

647 nb/tv. = népbíróági eljárásban távollévő terhelttel szemben

648 Ua.

649 gy. = gyilkosság

650 nb/tv. = népbíróági eljárásban távollévő terhelttel szemben

651 szerv.v. = szervezkedés vezetése

652 Kézikönyv i. m. 111. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. március 6-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. június 23-a. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. június 25-én.

653 szerv.r./gy. = szervezkedésben részvétel/gyilkosság

654 Kézikönyv i. m. 111. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. március 6-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. június 23-a. A vád: szervezkedésben részvétel és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. június 25-én.

655 szerv.v. = szervezkedés vezetése

656 Kézikönyv i. m. 112. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1957. december 4-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. június 30-a. A vád: mozgalom vezetése volt. Az életfogytiglan tartó börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosította. Kivégezték Budapesten, 1958. július 5-én.

657 szerv. = szervezkedés

658 A büntetőbírák által 1958. július 18-án halálra ítélt Fónay Jenő kegyelmet kapott másnap a NET-től.

659 Kézikönyv i. m. 196. o. Márton Erzsébetet a Széna téri felkelők perében a Fővárosi Bíróság halálra ítélte 1958. április 26-án, a Legfelsőbb Bíróság elmarasztalását enyhítette 15 évi börtönbüntetésre 1958. július 18-án.

660 Uo. 113. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1958. április 9-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. július 21-e. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. augusztus 5-én.

661 gy. = gyilkosság

662 A Fővárosi Bíróság, majd a Legfelsőbb Bíróság 1958. július 28-án halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. július 30-án. A BVOP tárta fel sorsát.

663 Kézikönyv i. m. 201. o. Koroly T. Györgyöt a kispesti nemzetőrök ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1958. május 15-én, elmarasztalását enyhítette a Legfelsőbb Bíróság 1958. július 29-én.

664 Uo. 201. o. Fehér Gyulát a budapesti, XX. kerületi nemzetőrök ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1959. szeptember 24-én, elmarasztalását enyhítette a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1960. január 8-án.

Zinner Tibor

Korsós József	Bp. Kat. B.	szerv.r./gy. ⁶⁶⁵	halál		08. 05. ⁶⁶⁶	†
Czédli István	Bp. Kat. B.	szerv.r./gy. ⁶⁶⁷	halál		08. 05. ⁶⁶⁸	†
Tóth László			nb.		08. 25.	
Tóth László	Miskolci MB.	tt. lopás ⁶⁶⁹	éf. bö. ⁶⁷⁰	nb.	+	08. 25.
Dederi Gábor				nb.	08. 26.	†
Dederi Gábor	Győri MB.	tt. lopás ⁶⁷¹	halál	nb.	08. 26. ⁶⁷²	
Szegedi Flórián				nb.	08. 29.	†
Szegedi Flórián	Fővárosi B.	szerv./tt. lopás ⁶⁷³	halál	nb.	08. 29. ⁶⁷⁴	
Toracz Sándor	Bp. Kat. B.	szerv.v. ⁶⁷⁵	halál		08. 29. ⁶⁷⁶	†
Hajcsik Vilmos	Pestmegyei B.	... ⁶⁷⁷	halál	éf.	09. 03. ⁶⁷⁸	
Harasta Gyula	Veszprémi MB. ⁶⁷⁹	ndá. ⁶⁸⁰	halál	nb/tv. ⁶⁸¹	09. 11.	
Szabó Sándor	Veszprémi MB. ⁶⁸²	ndá. ⁶⁸³	halál	nb/tv. ⁶⁸⁴	09. 11.	

665 szerv.r./gy. = szervezkedésben részvétel/gyilkosság

666 Kézikönyv i. m. 114. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. június 13-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. augusztus 5-e. A vád: szervezkedésben részvétel és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. augusztus 9-én.

667 szerv.r./gy. = szervezkedésben részvétel/gyilkosság

668 Kézikönyv i. m. 114. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. június 13-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. augusztus 5-e. A vád: szervezkedésben részvétel és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. augusztus 9-én.

669 tt. lopás = társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett lopás

670 A Miskolci Megyei Bíróság életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetésre ítélte 1957. december 5-én. A Legfelsőbb Bíróság halálra ítélte 1958. augusztus 25-én. További sorsa ismeretlen.

671 tt. lopás = társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett lopás. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

672 A Győri Megyei Bíróság, majd a Legfelsőbb Bíróság 1958. augusztus 26-án halálra ítélte. Kivégezték Győrött, 1958. szeptember 2-án. A BVOP tárta fel sorsát.

673 szerv./tt. lopás = szervezkedés és társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett lopás

674 A Fővárosi Bíróság 1958. április 3-án, a Legfelsőbb Bíróság 1958. augusztus 29-én halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. szeptember 3-án.

675 szerv.v. = szervezkedés vezetése

676 Kézikönyv i. m. 116. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. június 4-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. augusztus 29-e. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. szeptember 3-án.

677 Nem ismert, hogy milyen jellegű büntetést követett el. Vélelmezhető, hogy az köztörvényi volt, mert nevezett neve nem található a Kézikönyv i. m.-ben.

678 MOL XIX – E – 1 – z. 83. d. 007/9/1958. Halálra ítélete a Pestmegyei Bíróság 1958. január 27-én. Életfogytiglan tartó szabadságvesztésre enyhítette elmarasztalását a Legfelsőbb Bíróság 1958. szeptember 3-án.

679 Eln. Ir. Népbíróági ügyek II. 1957–1958. Iktatókönyvi bejegyzés Rezi József és társai ügyében. A Veszprémi Megyei Bíróság halálra ítélte 1958. július 31-én. A Legfelsőbb Bíróság jogerőre emelte 1958. szeptember 11-én.

680 ndá. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel

681 nb/tv. = népbíróági eljárásban távollévő terhelttel szemben

682 Eln. Ir. Népbíróági ügyek II. 1957–1958. Iktatókönyvi bejegyzés Rezi József és társai ügyében. A Veszprémi Megyei Bíróság halálra ítélte 1958. július 31-én. A Legfelsőbb Bíróság jogerőre emelte 1958. szeptember 11-én.

683 ndá. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel

684 nb/tv. = népbíróági eljárásban távollévő terhelttel szemben

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Szarvas József	Veszprémi MB. ⁶⁸⁵	ndá. ⁶⁸⁶	halál	nb/tv. ⁶⁸⁷	09. 11.
Kummer Károly	Miskolci MB. ⁶⁸⁸	szerv. ⁶⁸⁹	halál	nb/tv. ⁶⁹⁰	09. 17.
<i>dr. Szobonya Zoltán</i>					
	<i>Kecskeméti MB.</i>		<i>halál</i>	<i>nb.</i>	<i>09. 17.⁶⁹¹ †</i>
<u>Kiss István</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>szerv.r./hűt.⁶⁹²</u>	<u>halál</u>		<u>09. 20.⁶⁹³ †</u>
<u>Kalina János</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>		<u>halál</u>		<u>éf. 09. 26.⁶⁹⁴</u>
<u>Kőtelepi Lajos</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>		<u>halál</u>		<u>éf. 09. 26.⁶⁹⁵</u>
Kovács József				nb.	10. 01. †
<i>Kovács József</i>	<i>Szegedi MB.</i>	<i>szerv.⁶⁹⁶</i>	<i>halál</i>	<i>nb.</i>	<i>10. 01.⁶⁹⁷</i>
Klenovszky István				nb.	10. 02. †
<i>Klenovszky István</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv.⁶⁹⁸</i>	<i>halál</i>	<i>nb.</i>	<i>10. 02.⁶⁹⁹</i>
<u>Dóczi Dénes</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>szerv.v.⁷⁰⁰</u>	<u>halál</u>		<u>10. 04.⁷⁰¹ †</u>
<u>Modori Sándor</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>szerv.r.⁷⁰²</u>	<u>halál</u>		<u>10. 04.⁷⁰³ †</u>

685 Eln. Ir. Népbírósi ügyek II. 1957–1958. Iktatókönyvi bejegyzés Rezi József és társai ügyében. A Veszprémi Megyei Bíróság halálra ítélte 1958. július 31-én. A Legfelsőbb Bíróság jogerőre emelte 1958. szeptember 11-én.

686 ndá. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel

687 nb/tv. = népbírósi eljárásban távollévő terhelttel szemben

688 Eln. Ir. Népbírósi ügyek II. 1957–1958. Iktatókönyvi bejegyzés Kummer Károly ügyében. A Miskolci Megyei Bíróság halálra ítélte 1958. március 28-án. A Legfelsőbb Bíróság jogerőre emelte 1958. szeptember 17-én.

689 szerv. = szervezkedés

690 nb/tv. = népbírósi eljárásban távollévő terhelttel szemben

691 LB jelentés a felügyeletnek, 1958. szeptember 17. A Kecskeméti Megyei Bíróság 1957. november 27-én, a Legfelsőbb Bíróság 1958. szeptember 17-én halálra ítélte. Kivégezték Kecskeméten, 1958. szeptember 29-én.

692 szerv.r./hűt. = szervezkedésben részvétel/hűtlenség.

693 Kézikönyv i. m. 122. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. július 21-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. szeptember 20-a. A vád: szervezkedésben részvétel volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. október 16-án.

694 Uo. 219–220. o. Kalina Jánost a rákoscsabai nemzetőrök ügyében halálra ítélte Budapesti Katonai Bíróság 1958. június 30-án, elmarasztalását életfogytiglan tartó börtönbüntetésre enyhítette a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. szeptember 26-án.

695 Uo. 219–220. o. Kőtelepi Lajost a rákoscsabai nemzetőrök ügyében halálra ítélte Budapesti Katonai Bíróság 1958. június 30-án, elmarasztalását életfogytiglan tartó börtönbüntetésre enyhítette a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. szeptember 26-án.

696 szerv. = szervezkedés

697 A Szegedi Megyei Bíróság 1958. február 13-án, a Legfelsőbb Bíróság 1958. október 1-jén halálra ítélte. Kivégezték Szegeden, 1958. október 6-án.

698 szerv. = szervezkedés

699 A Fővárosi Bíróság 1958. április 24-én, a Legfelsőbb Bíróság 1958. október 2-án halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. október 4-én.

700 szerv.v. = szervezkedés vezetése

701 Kézikönyv i. m. 120. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. június 30-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. október 4-e. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. október 7-én.

702 szerv.r. = szervezkedésben részvétel

703 Kézikönyv i. m. 121. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. június 30-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. október 4-e. A vád: szervezkedésben részvétel és rablás volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. október 7-én.

Kovács Dezső	Bp. Kat. B.	szerv.v. ⁷⁰⁴	halál			10. 04. ⁷⁰⁵	†
Kovács Imre	Bp. Kat. B.	szerv.v./gy. ⁷⁰⁶	halál			10. 04. ⁷⁰⁷	†
Szántó Alajos				nb.		10. 07.	†
Szántó Alajos	Szolnoki MB.	sz.eö. ⁷⁰⁸	18 év ⁷⁰⁹	nb.	+	10. 07. ⁷¹⁰	
Erős István				nb.		10. 07.	†
Erős István	Fővárosi B.	ndá. ⁷¹¹	éf. ⁷¹²	nb.	+	10. 07. ⁷¹³	
Viskolcz István				nb.	+	10. 16.	
Viskolcz István	Miskolci MB. ⁷¹⁴	ndá. ⁷¹⁵	éf. ⁷¹⁶	nb.	+ ⁷¹⁷	10. 17.	
Kolozsi István	Debreceni Kat. B.	szerv.r./gy. ⁷¹⁸				10. 17. ⁷¹⁹	†
Magyar Zoltán	Debreceni Kat. B.	szerv.r./gy. ⁷²⁰				10. 17. ⁷²¹	†
Varga Péter	Debreceni Kat. B.	szerv.r./gy. ⁷²²				10. 17. ⁷²³	†

704 szerv.v. = szervezkedés vezetése

705 Kézikönyv i. m. 119. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. június 30-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. október 4-e. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. október 7-én.

706 szerv.v./gy. = szervezkedés vezetése/gyilkosság

707 Kézikönyv i. m. 121–122. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. június 30-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. október 4-e. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. október 7-én.

708 sz.eö. = szándékos emberölés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

709 Eln. Ir. Népbírósi ügyek III. 1958–1960. Iktatókönyvi bejegyzés. A Szolnoki Megyei Bíróság 18 évi szabadságvesztés büntetésre ítélte fajtalanúság, szándékos emberölés büntette miatt 1958. június 19-én.

710 A Legfelsőbb Bíróság súlyosbította elmarasztalását 1958. október 7-én. Kivégezték Szolnokon, 1958. október 11-én. A BVOP tárta fel sorsát.

711 ndá. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel

712 éf. = életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetés

713 A Fővárosi Bíróság életfogytiglan tartó börtönbüntetésre 1958. február 5-én, a Legfelsőbb Bíróság halálra ítélte 1958. október 7-én. Kivégezték Budapesten, 1958. október 10-én.

714 Kézikönyv i. m. 240. o. A Miskolci Megyei Bíróság életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetésre ítélte Viskolcz Istvánt, a Miskolci Lenin Kohászati Művek munkástanácsa tagjainak ügyében, elsőfokú, népbírósi eljárásban, 1958. május 27-én. A Legfelsőbb Bíróság súlyosbította elmarasztalását 1958. október 16-án, határozatát egyúttal felterjesztette kegyelemre a NET-hez. A Kézikönyvben téves az október 26-ai időpont.

715 ndá. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel

716 éf. = életfogytiglan tartó börtönbüntetés

717 „A népbírósi tanács Viskolcz István III. r. vádlottat kegyelemre ajánlotta” – LB felügyeletnek jelentés, 1958. október 17.

718 szerv.r./gy. = szervezkedésben részvétel/gyilkosság

719 Kézikönyv i. m. 123. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Debreceni Katonai Bíróság, 1958. szeptember 12-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. október 17-e. A vád: szervezkedésben részvétel és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Miskolcon, 1958. október 22-én.

720 szerv.r./gy. = szervezkedésben részvétel/gyilkosság

721 Kézikönyv i. m. 123. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Debreceni Katonai Bíróság, 1958. szeptember 12-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. október 17-e. A vád: szervezkedésben részvétel és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Miskolcon, 1958. október 22-én.

722 szerv.r./gy. = szervezkedésben részvétel/gyilkosság

723 Kézikönyv i. m. 124. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Debreceni Katonai Bíróság, 1958. szeptember 12-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. október 17-e. A vád: szervezkedésben részvétel és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Miskolcon, 1958. október 22-én.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Panczer Ferenc				nb.		10. 20.	†
<i>Panczer Ferenc</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>tr./gy.</i> ⁷²⁴	<i>halál</i>	<i>nb.</i>		<i>10. 20.</i> ⁷²⁵	
Onestyák László				nb.		10. 21.	†
<i>Onestyák László</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>állr./gy.</i> ⁷²⁶	<i>halál</i>	<i>nb.</i>		<i>10. 21.</i> ⁷²⁷	
Zódor János				nb.		10. 21.	†
<i>Zódor János</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>állr./gy.</i> ⁷²⁸	<i>halál</i>	<i>nb.</i>		<i>10. 21.</i> ⁷²⁹	
Mlinárik István	Balassagyarmati MB. ... ⁷³⁰		... ⁷³¹	nb/tv. ⁷³² +		10. 21.	
dr. Garamvölgyi Antal ⁷³³	Balassagyarmati MB. ... ⁷³⁴		... ⁷³⁵	nb/tv. ⁷³⁶ +		10. 21.	
Zsámboki János	Szolnoki MB	gy. ⁷³⁷	halál			10. 29. ⁷³⁸	
Bokor János				nb.		11. 03.	†
<i>Bokor János</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>sz.ö./ízig.</i> ⁷³⁹	... ⁷⁴⁰	<i>T. nb.</i> +		<i>11. 03.</i>	
Takács Kálmán				nb.		11. 03.	†
<i>Takács Kálmán</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv.</i> ⁷⁴¹	... ⁷⁴²	<i>T nb.</i> +		<i>11. 03.</i>	

724 tr./gy. = több rendbeli gyilkosság

725 A Fővárosi Bíróság 1958. június 13-án, a Legfelsőbb Bíróság 1958. október 20-án halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. október 23-án.

726 állr./gy. = államrend elleni büntett és gyilkosság

727 A Fővárosi Bíróság 1958. március 31-én, a Legfelsőbb Bíróság 1958. október 21-én halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. november 22-én.

728 állr./gy. = államrend elleni büntett és gyilkosság

729 A Fővárosi Bíróság 1958. március 31-én, a Legfelsőbb Bíróság 1958. október 21-én halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. október 24-én.

730 A forrás nem utal a büntett jellegére.

731 Elsőfokú eljárásban 15 évi börtönbüntetésre ítélték 1957. október 14-én.

732 nb/tv. = népbíróági eljárásban távollévő terhelttel szemben.

LB El. Ir. Nbf. II. 5008/1958/53. sz. ítélet Szartorisz Kálmán és társai ügyében, 1958. október 28.

733 A Balassagyarmati Megyei Bíróság Szartorisz Kálmán és társai ügyében ítélte el dr. Garamvölgyi Antal III. r. vádlottat, egyik forrás sem tudósít róla.

734 A forrás nem utal a büntett jellegére.

735 A Balassagyarmati Megyei Bíróság 10 évi börtönbüntetésre ítélte 1957. október 14-én.

Szemben a Jegyzékben rögzítettekkel az Eln. Ir. Népbíróági ügyek 1957–1958. II. Iktatókönyvi bejegyzés szerint a perben elmarasztalt 4. r. vádlott, dr. Garamvölgyi Antal ítéletének mértéke nem változott, maradt az elsőfokú eljárásban kihirdetett 10 évi börtönbüntetés.

nb/tv. = népbíróági eljárásban távollévő terhelttel szemben

737 gy. = gyilkosság

738 MOL XIX – E – 1 – z. 89. d. 007/9/1958. A Szolnok Megyei Bíróság elnöke tájékoztatta az igazságügyi tárcát 1958. november 7-én. Arról, hogy gyilkosság büntette miatt halálra ítélték Zsámboki Jánost 1958. október 29-én. Vélemelmezhető, hogy őt nem végezheték ki, mert halálos ítéletére utaló adat nincs a Legfelsőbb Bíróság dokumentumaiban.

739 sz.ö./ízig. = szándékos emberölés és izgatás

740 Elsőfokú, nem népbíróági eljárásban 11 évi börtönbüntetésre ítélték 1957. november 4-én. A Legfelsőbb Bíróság másodfokú eljárásban hirdetett határozatot 1958. június 21-én. A Fővárosi Bíróság határozata ellen fellebbezett, ezt elutasították, és jogerőssé vált a 11 évi börtönbüntetés, 8 év eltiltás a politikai jogoktól, valamint teljes vagyonelkobzás. Ezt követően óvott a legfőbb ügyész, tárgyalta újra ügyét 1958. november 3-án. Kivégezték Budapesten, 1958. november 6-án. LB jelentés felülvizletnek, 1958. július 21.

741 sz.ö./ízig. = szándékos emberölés és izgatás

742 Elsőfokú, nem népbíróági eljárásban 15 évi börtönbüntetésre ítélték 1957. november 4-én. A Legfelsőbb Bíróság másodfokú eljárásban hirdetett határozatot 1958. június 21-én. A Fővárosi Bíróság határozata ellen fellebbezett, ezt elutasították, és jogerőssé vált a 15 évi börtönbüntetés, 10 év eltiltás a politikai jogoktól, valamint teljes vagyonelkobzás. Ezt követően óvott a legfőbb ügyész,

Zinner Tibor

Géczy József				nb.		11. 07.	†
<i>Géczy József</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>szerv.</i> ⁷⁴³	<i>...</i> ⁷⁴⁴	<i>nb.</i>	<i>+</i>	<i>11. 07.</i> ⁷⁴⁵	
Csizmadi Ferenc				nb.		11. 10.	†
<i>Csizmadi Ferenc</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>ndáv.</i> ⁷⁴⁶	<i>halál</i>	<i>nb.</i>		<i>11. 10.</i> ⁷⁴⁷	
Viskovics János				nb.		11. 10.	†
<i>Viskovics János</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>ndáv.</i> ⁷⁴⁸	<i>halál</i>	<i>nb.</i>		<i>11. 10.</i> ⁷⁴⁹	
<u>Mecseri János</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>szerv.v.</u> ⁷⁵⁰	<u>halál</u>			<u>11. 13.</u> ⁷⁵¹	<u>†</u>
<u>Szendi Dezső</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>szerv.v.</u> ⁷⁵²	<u>halál</u>			<u>11. 13.</u> ⁷⁵³	<u>†</u>
<u>Szabó Pál</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>mozg.v.</u> ⁷⁵⁴	<u>15 év</u>	<u>+</u>		<u>11. 13.</u> ⁷⁵⁵	<u>†</u>
<u>Rémiás Pál</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>szerv.v./gy.</u> ⁷⁵⁶	<u>halál</u>			<u>11. 13.</u> ⁷⁵⁷	<u>†</u>
<u>Varga József</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>		<u>halál</u>		<u>8 év</u>	<u>11. 13.</u> ⁷⁵⁸	
<u>Kicska János</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>szerv.v./gy.</u> ⁷⁵⁹	<u>halál</u>			<u>11. 13.</u> ⁷⁶⁰	<u>†</u>

tárgyalták újra ügyét 1958. november 3-án. Kivégezték Budapesten, 1958. november 6-án. LB jelentés felügyeletnek, 1958. július 21.

743 szerv. = szervezkedés

744 Elsőfokú eljárásban életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélték 1957. december 30-án. LB El. Ir. Nbf. I. 5041/1958/17. sz. ítélet Géczy József ügyében, 1958. november 7.

745 A Fővárosi Bíróság életfogytiglan tartó börtönbüntetésre 1957. december 30-án, a Legfelsőbb Bíróság halálra ítélte 1958. november 7-én. Kivégezték Budapesten, 1958. november 22-én.

746 ndáv. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetése

747 A Fővárosi Bíróság 1958. augusztus 30-án, a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 10-én halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. november 12-én.

748 ndáv. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetése

749 A Fővárosi Bíróság 1958. augusztus 30-án, a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 10-én halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. november 12-én.

750 szerv.v. = szervezkedés vezetése

751 Kézikönyv i. m. 208. o. Mecseri Jánost, a Juta-dombi fegyveres ellenállók ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. augusztus 14-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. november 13-án. Kivégezték Budapesten, 1958. november 15-én.

752 szerv.v. = szervezkedés vezetése

753 Kézikönyv i. m. 208. o. Szendi Dezsőt, a Juta-dombi fegyveres ellenállók ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. augusztus 14-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. november 13-án. Kivégezték Budapesten, 1958. november 15-én.

754 mozg.v. = mozgalom vezetése

755 Kézikönyv i. m. 208. o. Szabó Pált, a Juta-dombi fegyveres ellenállók ügyében életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélte a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. augusztus 14-én, elmarasztalását súlyosbította a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. november 13-án. Kivégezték Budapesten, 1958. november 15-én.

756 szerv.v./gy. = szervezkedés vezetése/gyilkosság

757 Kézikönyv i. m. 208. o. Rémiás Pált, a Juta-dombi fegyveres ellenállók ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. augusztus 14-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. november 13-án. Kivégezték Budapesten, 1958. november 15-én.

758 Ua. Varga Józsefet a Juta-dombi fegyveres ellenállók ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. augusztus 14-én, elmarasztalását 8 évi börtönbüntetésre enyhítette a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. november 13-án.

759 szerv.v./gy. = szervezkedés vezetése/gyilkosság

760 Kézikönyv i. m. 208. o. Kicska Jánost, a Juta-dombi fegyveres ellenállók ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. augusztus 14-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. november 13-án. Kivégezték Budapesten, 1958. november 15-én.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Puchert János	Bp. Kat. B.	halál	é.f.	11. 13. ⁷⁶¹
Kálmán Dezső	Bp. Kat. B.	mozg.r. ⁷⁶² halál		11. 13. ⁷⁶³ †
Magyar János	Bp. Kat. B.	mozg.r. ⁷⁶⁴ halál		11. 13. ⁷⁶⁵ †
Molnár Géza	Bp. Kat. B.	halál tv.		11. 13. ⁷⁶⁶
Paska Elemér	Bp. Kat. B.	halál	é.f.	11. 13. ⁷⁶⁷
Dobrosi Lajos	Bp. Kat. B.	halál	é.f.	11. 13. ⁷⁶⁸
Ádám János	Győri MB	gy./ra. ⁷⁶⁹ halál		11. 19. ⁷⁷⁰
Török István			nb.	11. 25. †
<i>Török István</i>	<i>Győri MB.</i>	<i>ndáv.⁷⁷¹ halál</i>	<i>nb.</i>	<i>11. 25.⁷⁷²</i>
Galgóczy Zoltán			TNbf.	11. 25. ⁷⁷³ †
Nagy József			TNbf.	11. 25. ⁷⁷⁴ †
Vass Lajos			TNbf.	11. 25. ⁷⁷⁵ †

761 Uo. 209. o. Puchert Jánost, a Juta-dombi fegyveres ellenállók ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. augusztus 14-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. november 13-án. A NET, kegyelemből életfogytiglan tartó börtönbüntetésre változtatta ítéletét.

762 mozg.r. = mozgalomban részvétel

763 Kézikönyv i. m. 209. o. Kálmán Dezsőt, a Juta-dombi fegyveres ellenállók ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. augusztus 14-én elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. november 13-án. Kivégezték Budapesten, 1958. november 15-én.

764 mozg.r. = mozgalomban részvétel

765 Kézikönyv i. m. 209. o. Magyar Jánost, a Juta-dombi fegyveres ellenállók ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. augusztus 14-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. november 13-án. Kivégezték Budapesten, 1958. november 15-én.

766 Ua. Molnár Gézát, a Juta-dombi fegyveres ellenállók ügyében – távollétében – halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. augusztus 14-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. november 13-án.

767 Ua. Paska Elemért, a Juta-dombi fegyveres ellenállók ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. augusztus 14-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. november 13-án. A NET, kegyelemből életfogytiglan tartó börtönbüntetésre változtatta ítéletét.

768 Ua. Dobrosi Lajost, a Juta-dombi fegyveres ellenállók ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. augusztus 14-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. november 13-án. A NET, kegyelemből életfogytiglan tartó börtönbüntetésre változtatta ítéletét.

769 gy./ra. = gyilkosság és rablás

770 MOL XIX – E – 1 – z. 89. d. 007/9/1958. A Győri Megyei Bíróság elnöke tájékoztatta az igazságügyi tárcát 1958. november 20-án. Arról, hogy gyilkosság, rablás és egyéb bűntettek miatt halálra ítélték Ádám Jánost 1958. november 19-én. Vélelmezhető, hogy őt nem végezheték ki, mert halálos ítéletére utaló adat nincs a Legfelsőbb Bíróság dokumentumaiban.

771 ndáv. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetése

772 A Győri Megyei Bíróság, majd a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 25-én halálra ítélte. Kivégezték Győrött, 1958. december 2-án.

773 Kézikönyv i. m. 135. o. Galgóczy Zoltánt a Köztársaság téri népitételben résztvevők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság, 1958. szeptember 4-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 25-én. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Kivégezték Budapesten, 1958. november 28-án.

774 Uo. 136. o. Nagy Józsefet a Köztársaság téri népitételben résztvevők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság, 1958. szeptember 4-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 25-én. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Kivégezték Budapesten, 1958. november 28-án.

775 Ua. 137. o. Vass Lajost a Köztársaság téri népitételben résztvevők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság, 1958. szeptember 4-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 25-én. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Kivégezték Budapesten, 1958. november 28-án.

Bakos Gyuláné (Salabert Erzsébet)				TNbf.		11. 25. ⁷⁷⁶ †
Lachky Albert				TNbf.		11. 25. ⁷⁷⁷ †
Burgermeiszter József				TNbf.		11. 25. ⁷⁷⁸ †
Simon Gábor				TNbf.		11. 25. ⁷⁷⁹ †
Szirmai Ottó				TNbf.		11. 27. ⁷⁸⁰ †
Széll Sándor	Fővárosi B.	halál		TNbf.	éf.	11. 27. ⁷⁸¹
Angyal István				TNbf.		11. 27. ⁷⁸² †
Gyulai Lajos	Bp. Kat. B.	hűt./szerv.v. ⁷⁸³ halál				12. 01. ⁷⁸⁴ †
Szántó Farkas Béla	Bp. Kat. B.	szerv.v./gy. ⁷⁸⁵ halál				12. 08. ⁷⁸⁶ †
Bódi József				nb.		12. 20. †
Bódi József	Fővárosi B.	mozg. ⁷⁸⁷ ... ⁷⁸⁸		nb.	+	12. 20.
Buri István				nb/tv. ⁷⁸⁹		12. 20.
Buri István	Fővárosi B.	mozg. ⁷⁹⁰ halál		nb/tv. ⁷⁹¹		12. 20.
Sorn Károly				nb/tv. ⁷⁹²		12. 20.

776 Uo. 138. o. Bakos Gyuláné sz. Salabert Erzsébetet a Köztársaság téri népipélelben résztvevők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság, 1958. szeptember 4-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 25-én. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Kivégezték Budapesten, 1958. november 28-án.

777 Uo. 138–139. o. Lachky Albertet a Köztársaság téri népipélelben résztvevők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság, 1958. szeptember 4-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 25-én. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Kivégezték Budapesten, 1958. november 28-án.

778 Uo. 139. o. Burgermeiszter Józsefet a Köztársaság téri népipélelben résztvevők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság, 1958. szeptember 4-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 25-én. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Kivégezték Budapesten, 1958. november 28-án.

779 Uo. 140. o. Simon Gábort a Köztársaság téri népipélelben résztvevők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság, 1958. szeptember 4-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 25-én. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Kivégezték Budapesten, 1958. november 28-án.

780 Uo. 148. o. Szirmai Ottót a Tüzoltó utcai fegyveres felkelők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság, 1958. április 17-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 27-én. A vád: mozgalom vezetése volt. Kivégezték Budapesten, 1959. január 22-én.

781 Uo. 218. o. Széll Sándort a Tüzoltó utcai fegyveres felkelők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság 1958. április 17-én, elmarasztalását életfogytiglan tartó börtönbüntetésre enyhítette a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 27-én.

782 Uo. 141. o. Angyal Istvánt a Tüzoltó utcai fegyveres felkelők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság, 1958. április 17-én, elmarasztalását helybenhagyta a Legfelsőbb Bíróság 1958. november 27-én. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. Kivégezték Budapesten, 1958. december 1-én.

783 hűt./szerv.v. = hűtlenség/szervezkedés vezetése

784 Kézikönyv i. m. 142. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. október 9-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. december 1-e. A vád: hűtlenség, szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. december 3-án.

785 szerv.v./gy. = szervezkedés vezetése/gyilkosság

786 Kézikönyv i. m. 145–146. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. október 31-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1958. december 1-e. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1958. december 29-én.

787 mozg. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom kezdeményezése

788 Elsőfokú eljárásban életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélték 1958. április 10-én.

789 nb/tv. = népbíróági eljárásban távollévő terhelttel szemben

790 mozg. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom kezdeményezése

791 nb/tv. = népbíróági eljárásban távollévő terhelttel szemben

792 Ua.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Sorn Károly	Fővárosi B.	mozg. ⁷⁹³	halál	nb/tv. ⁷⁹⁴		12. 20.
Szente István				nb.		12. 20. †
Szente István	Fővárosi B.	mozg. ⁷⁹⁵	halál	nb.		12. 20.
id. Szente Károly				nb.		12. 20. †
id. Szente Károly	Fővárosi B.	mozg. ⁷⁹⁶	halál	nb.		12. 20.
Zsendovics László				nb.		12. 20. †
Zsendovics László	Fővárosi B.	mozg. ⁷⁹⁷	halál	nb.		12. 20.
Mazalin György	Győri MB.		halál		3 év bő.	12. 30. ⁷⁹⁸

1959

Lukács László	Bp. Kat. B.	hűt. ⁷⁹⁹	halál			01. 07. ⁸⁰⁰ †
Kövecses Ferenc				nb/tv. ⁸⁰¹		01. 13.
Kövecses Ferenc	Pestmegyei B. ⁸⁰²	mozg.sz. ⁸⁰³	halál	nb/tv. ⁸⁰⁴		01. 12.
D. Szabó Károly				nb.		01. 13. †
D. Szabó Károly	Pestmegyei B.	mozg.sz. ⁸⁰⁵	éf. ⁸⁰⁶	nb.	+	01. 12. ⁸⁰⁷
Garamszegi Alfréd ⁸⁰⁸				nb.		01. 30. †
Garamszegi Alfréd	Fővárosi B.	szerv. ⁸⁰⁹	...	nb.		01. 30. ⁸¹⁰
Babér István				TNbf.		02. 12. ⁸¹¹ †

793 mozg. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom kezdeményezése

794 nb/tv. = népbíróági eljárásban távollévő terhelttel szemben

795 mozg. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom kezdeményezése

796 Ua.

797 Ua.

798 Letartóztatták 1956. december 30-án. Elsőfokú ítéletét kihirdette a Győri Megyei Bíróság, 1957. november 21-én. A Legfelsőbb Bíróság ügyét elkülönítette 1958. november 13-án. A Legfelsőbb Bíróság ítéletét háromévi börtönbüntetésre enyhítette 1958. december 30. Szabadult az '59-es részleges közkegyelem során.

799 hűt. = hűtlenség

800 Kézikönyv i. m. 146. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. október 1-jén, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. január 7-c. A vád: hűtlenség volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. január 13-án.

801 nb./tv. = népbíróági eljárásban távollévő terhelttel szemben

802 A Pestmegyei Bíróság halálra ítélte 1958. június 28-án. A Legfelsőbb Bíróság jogerőre emelte elmarasztalását 1959. január 12-én.

803 mozg.sz. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom szervezésének vezetése

804 nb/tv. = népbíróági eljárásban távollévő terhelttel szemben

805 mozg.sz. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom szervezésének vezetése

806 éf. = életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetés

807 A Pestmegyei Bíróság életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélte 1958. június 28-án. A Legfelsőbb Bíróság halálbüntetésre súlyosbította ítéletét 1959. január 12-én. Kivégezték Budapesten, 1959. január 14-én.

808 A Legfelsőbb Bíróság népbíróági eljárásban a Fővárosi Bíróság Nb. VI. 3929/1957. sz. szervezkedés büntette miatt indított, Garamszegi Alfréd ügyében kihirdetett ítéletét hatályon kívül helyezte – LB jelentés felülvizsgálata, 1958. június 13.

809 szerv. = szervezkedés

810 A Fővárosi Bíróság újratárgyalta Garamszegi Alfréd ügyét, és 1958. szeptember 5-én, a Legfelsőbb Bíróság 1959. január 30-án halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. február 3-án.

811 Kézikönyv i. m. 149. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1958. január 6-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. február 12-c. A vád: szervezkedésben részvétel. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. február 13-án.

Nagy József				TNbf.		02. 14. ⁸¹² †
Szabó Lajos				TNbf.		02. 14. ⁸¹³ †
Forgács Ferenc	Fővárosi B.	szerv.	halál	TNbf.	éf.	02. 14. ⁸¹⁴
Mécs Imre	Fővárosi B.	szerv.	halál	TNbf.	éf.	02. 14. ⁸¹⁵
Bárány János				TNbf.		02. 14. ⁸¹⁶ †
Ivicz György				TNbf.		02. 14. ⁸¹⁷ †
Havrila Béláné				TNbf.		02. 24. ⁸¹⁸ †
Kóté Sörös Gyula				TNbf.		02. 24. ⁸¹⁹ †
Tóth József				TNbf.		02. 24. ⁸²⁰ †
Wittner Mária	Fővárosi B.		halál	TNbf.	éf.	02. 24. ⁸²¹
Michalidesz Györgyné (Ócsai Mária)				k.		03. 04. ⁸²² †
Horváth Tibor	Fővárosi B. ⁸²³	sz.cő. ⁸²⁴	halál			03. 04. ⁸²⁵ †
fk. Mansfeld Péter	Főv. B.		éf. ⁸²⁶	TNbf.	+	03. 19. ⁸²⁷ †
Erdélyi Gyula ⁸²⁸				T.		03. 23. †

- 812 Uo. 150. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1958. május 22-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. február 10-e. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. február 18-án.
- 813 Uo. 151. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1958. május 22-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. február 10-e. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. február 18-án.
- 814 Uo. 211. o. Forgács Ferencet a ferencvárosi fegyveres felkelők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság 1958. május 22-én, elmarasztalását enyhítette életfogytiglan tartó börtönbüntetésre a Legfelsőbb Bíróság 1959. február 10-én.
- 815 Uo. 212. o. Mécs Imrét a ferencvárosi fegyveres felkelők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság 1958. május 22-én, elmarasztalását enyhítette életfogytiglan tartó börtönbüntetésre a Legfelsőbb Bíróság 1959. február 10-én.
- 816 Uo. 151–152. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1958. május 22-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. február 10-e. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. február 18-án.
- 817 Uo. 152. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1958. május 22-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. február 10-e. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. február 18-án.
- 818 Uo. 153. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1958. július 23-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. február 24-e. A vád: mozgalomban részvétel volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. február 26-án.
- 819 Uo. 154. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1958. július 23-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. február 24-e. A vád: mozgalomban részvétel volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. február 26-án.
- 820 Ua.
- 821 Uo. 221. o. Wittner Mária-t a Corvin közti fegyveres felkelők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság 1958. július 23-án, elmarasztalását enyhítette életfogytiglan tartó börtönbüntetésre a Legfelsőbb Bíróság 1959. február 24-én.
- 822 ÁBSZTL V-143557. Letartóztatták 1958. július 27-én. Halálra ítélte a Fővárosi Bíróság 1958. november 1-jén, a Legfelsőbb Bíróság 1959. március 4-én. Kivégezték Budapesten, 1959. április 7-én. A BVOP tárta fel sorsát. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.
- 823 Uo. X/37/1. és LB TÜK Iktatókönyv, 1959/8. sz. bejegyzés. A 22 éves kivégzettet a Fővárosi Bíróság marasztalta el elsőfokú eljárásban, T. Nb. I. 8098/1958. sz. alatt. A Legfelsőbb Bíróság dr. Borbély János vezette tanácsa halálra ítélte 1959. március 2-án.
- 824 sz.c.ö. = szándékos emberölés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.
- 825 Uo. Kivégezték Budapesten, 1959. március 4-én. Sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-parcella, 19. sor. 8. sírhely.
- 826 éf. = életfogytiglan tartó börtönbüntetés
- 827 A Fővárosi Bíróság életfogytiglan tartó börtönbüntetésre 1958. november 21-én, a Legfelsőbb Bíróság halálra ítélte 1959. március 19-én. Kivégezték Budapesten, 1959. március 21-én.
- 828 A Pestmegyei Bíróság 15 évi szabadságvesztés büntetésre ítélte Erdélyi Gyulát 1957. szeptember 1-jén. Fellebbezését visszavonta, jogerőssé vált a társadalmi tulajdon gyűjtogatása büntett miatt kiszabott börtönbüntetés 1958. június 18-án – LB felülvizletnek jelentés, 1958. június 18. A legfőbb ügyész törvényességi óvással élt.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

<i>Erdélyi Gyula</i>	<i>Pestmegyei B.</i>	<i>tt. gyú.</i> ⁸²⁹	...	<i>T. nb.</i>	+	03. 23. ⁸³⁰
<i>Czermann Lajos</i>	<i>Bp. Kat. B.</i>	<i>szerv.v./hűt.</i> ⁸³¹	<i>éf.</i>		+	03. 25. ⁸³² †
<i>Tumbász Ákos</i>	<i>Bp. Kat. B.</i>	<i>szerv.r./hűt.</i> ⁸³³	<i>éf.</i>		+	03. 25. ⁸³⁴ †
<i>Fenyvesi Miklós</i>	<i>Bp. Kat. B.</i>	<i>hűt.</i> ⁸³⁵	<i>halál</i>			03. 27. ⁸³⁶ †
<i>Berta János</i>	<i>Bp. Kat. B.</i>	<i>hűt.</i> ⁸³⁷	<i>halál</i>			03. 28. ⁸³⁸ †
<i>Fejes József Tibor</i>				<i>TNbf.</i>		04. 07. ⁸³⁹ †
<i>Motzer Nándor</i>	<i>Bp. Kat. B.</i>	<i>hűt.</i> ⁸⁴⁰	<i>halál</i>			04. 03. ⁸⁴¹ †
<i>Nagy József</i>				<i>nb.</i>		04. 21. †
<i>Nagy József</i>	<i>Pestmegyei B.</i>	<i>ndá.</i> ⁸⁴²	<i>éf.</i> ⁸⁴³	<i>nb.</i>	+	04. 21. ⁸⁴⁴
<i>Micskó Ferenc</i>				<i>k.</i>		04. 22. ⁸⁴⁵ †
<i>Kolonics János</i>	<i>Bp. Kat. B.</i>	<i>szerv.r./hűt.</i> ⁸⁴⁶	<i>halál</i>			05. 04. ⁸⁴⁷ †

- 829 tt. gyú. = társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett gyújtogatás. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.
- 830 A Legfelsőbb Bíróság halálra ítélte a törvényességi óvás után 1959. március 23-án. Kivégezték Budapesten, 1959. március 25-én. Eörsi László kutatása egyértelműsítette, hogy nem az '56-os megtorlás áldozata. Vö. a Kézikönyv i. m. 155–156. o-val!
- 831 *szerv.v./hűt.* = szervezkedés vezetése/hűtlenség
- 832 *Kézikönyv i. m. 156. o.* Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. október 1-jén, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. március 25-e. A vád: szervezkedés vezetése és hűtlenség volt. Az életfogytiglan tartó börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosbította. Kivégezték Budapesten, 1959. március 28-án.
- 833 *szerv.r./hűt.* = szervezkedésben részvétel/hűtlenség
- 834 *Kézikönyv i. m. 157. o.* Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1958. október 1-jén, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. március 25-e. A vád: szervezkedésben részvétel és hűtlenség volt. Az életfogytiglan tartó börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosbította. Kivégezték Budapesten, 1959. március 28-án.
- 835 *hűt.* = hűtlenség. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.
- 836 *HL Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma büntetőperes iratok. 0016/1959.* Letartóztatták 1958. október 24-én. A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1959. március 2-án. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta elmarasztalását 1959. március 27-én. Kivégezték Budapesten, 1959. március 28-án.
- 837 *hűt.* = hűtlenség. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.
- 838 *HL Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma büntetőperes iratok. 0015/1959.* Letartóztatták 1958. október 20-án. A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1959. február 26-án. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta elmarasztalását 1959. március 27-én. Kivégezték Budapesten, 1959. március 28-án.
- 839 *ÁBSZTL V-143557. 35. o.* A Fővárosi Bíróság 1959. január 22-én, a Legfelsőbb Bíróság 1959. április 7-én halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. április 9-én.
- 840 *hűt.* = hűtlenség
- 841 *Kézikönyv i. m. 159. o.* Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. február 16-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. április 3-a. A vád: hűtlenség volt. Kivégezték Budapesten, 1959. április 9-én.
- 842 *ndá.* = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tévékeny részvétel
- 843 *éf.* = életfogytiglan tartó börtönbüntetés
- 844 A Pestmegyei Bíróság életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélte 1958. augusztus 1-jén. A Legfelsőbb Bíróság halálbüntetésre súlyosbította ítéletét 1959. április 17-én. Kivégezték Budapesten, 1959. április 23-án.
- 845 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Kecskeméten, 1959. június 4-én. A BVOP tárta fel sorsát.
- 846 *szerv.r./hűt.* = szervezkedésben részvétel/hűtlenség
- 847 *Kézikönyv i. m. 160. o.* Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. április 7-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. május 4-e. A vád: szervezkedésben részvétel és hűtlenség volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. május 6-án.

Ozsváth Károly				TNbf.	05. 12. ⁸⁴⁸ †
Czakó András				nb.	05. 21. †
<i>Czakó András</i>	<i>Pestmegyei B.</i>	<i>sz.eő.</i> ⁸⁴⁹	<i>...⁸⁵⁰</i>	<i>nb.</i> +	<i>05. 21.</i> ⁸⁵¹
Horváth Lajos				k.	06. 08. ⁸⁵² †
Klucsó Béla	Kecskeméti MB.	gy./ndámk. ⁸⁵³	halál tv. ⁸⁵⁴		06. 29. ⁸⁵⁵
Klucsó Ferenc	Kecskeméti MB.	gy./ndámk. ⁸⁵⁶	halál tv. ⁸⁵⁷		06. 29. ⁸⁵⁸
Rékási Gergely	Kecskeméti MB.	gy./ndámk. ⁸⁵⁹	halál tv. ⁸⁶⁰		06. 29. ⁸⁶¹
Menyhárt Gyula				nb.	06. 30. †
<i>Menyhárt Gyula</i>	<i>Fővárosi B.</i>	<i>sz.eő.</i> ⁸⁶²	<i>halál</i>	<i>nb.</i>	<i>06. 30.</i> ⁸⁶³
<u>Kuti István</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>hűt.</u> ⁸⁶⁴	<u>halál</u>		<u>07. 02.</u> ⁸⁶⁵ †
Mészáros István				T.	07. 06. ⁸⁶⁶ †
<i>Mészáros István</i>	<i>Pestmegyei B.</i>	<i>gy.</i> ⁸⁶⁷		<i>T nb.</i> +	<i>07. 06.</i>

848 Uo. 160. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. január 26-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. május 12-e. A vád: szervezkedésben részvétel volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. május 14-én.

849 sz.eő. = szándékos emberölés

850 Elsőfokú, nem népbírósági eljárásban nyolc év hat hónapi börtönbüntetésre ítélték 1958. október 13-án.

851 Kivégezték Budapesten, 1959. május 23-án. Sírhelye: Rákosszentimrei Köztemető, 301-es parcella, 20. sor, 15. sírhely.

852 ÁBSZTL V-143557. 36. o. A Fővárosi Bíróság 1959. április 9-én, a Legfelsőbb Bíróság 1959. június 8-án halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. július 9-én.

853 ndámk. = népi demokratikus államrend megdöntésének kezdeményezése

854 tv. = távollévő terhelttel szemben

MOL XIX - E - 1 - z. 89. d. 007/9/1958. A Kecskeméti Megyei Bíróság elnöke tájékoztatta az igazságügyi tárcát 1958. november 5-én, Arról, hogy a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom kezdeményezésének büntette miatt halálra ítélték Klucsó Bélát 1958. november 3-án.

855 A másodfokú ítélet kelte.

856 ndámk. = népi demokratikus államrend megdöntésének kezdeményezése

857 tv. = távollévő terhelttel szemben

MOL XIX - E - 1 - z. 89. d. 007/9/1958. A Kecskeméti Megyei Bíróság elnöke tájékoztatta az igazságügyi tárcát 1958. november 5-én, Arról, hogy a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom kezdeményezésének büntette miatt halálra ítélték Klucsó Ferencet 1958. november 3-án.

858 A másodfokú ítélet kelte.

859 ndámk. = népi demokratikus államrend megdöntésének kezdeményezése

860 tv. = távollévő terhelttel szemben

MOL XIX - E - 1 - z. 89. d. 007/9/1958. A Kecskeméti Megyei Bíróság elnöke tájékoztatta az igazságügyi tárcát 1958. november 5-én, Arról, hogy a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom kezdeményezésének büntette miatt halálra ítélték Rékási Gergelyt 1958. november 3-án.

861 A másodfokú ítélet kelte.

862 sz.eő. = szándékos emberölés. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

863 ÁBSZTL V-143557. 38. o. A Fővárosi Bíróság 1959. május 19-én, a Legfelsőbb Bíróság 1959. június 30-án halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. július 2-án.

864 hűt. = hűtlenség. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

865 HL Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma büntetőperes iratok 038/1959. Letartóztatták 1959. április 11-én. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma elsőfokú eljárásban halálra ítélte 1959. július 2-án. Kivégezték Budapesten, 1959. július 7-én. A Legfelsőbb Bíróság semmissé nyilvánította ítéletét 1990. november 23-án.

866 Uo. 37. o. A Pestmegyei Bíróság életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélte 1958. október 3-án. A Legfelsőbb Bíróság jogerőre emelte 1958. december 16-án. Majd a törvényességi óvás után a gyilkosság büntette miatt kiszabott ítéleteket hatályon kívül helyezte - LB jelentés felügyeletnek, 1958. január 10. A Legfelsőbb Bíróság az új eljárásban, elsőfokú bíróságként halálra ítélte 1959. július 6-án. Kivégezték Budapesten, 1959. július 8-án.

867 gy. = gyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Szalai Mihály			k/tv. ⁸⁶⁸	07. 14.
Szalai Mihály	Kecskeméti MB.	gy. ⁸⁶⁹	halál	07. 14. ⁸⁷⁰
<u>Angyal Józsefné (Friedl Valéria)</u>				
	Bp. Kat. B.	hűt. ⁸⁷¹	halál	07. 16. ⁸⁷² †
Hajnal Sándor	Bp. Kat. Bír.	hűt. ⁸⁷³	halál	07. 16. ⁸⁷⁴ †
<u>dr. Makó-Kléger László</u>				
	Bp. Kat. Bír.	hűt. ⁸⁷⁵	halál	07. 23. ⁸⁷⁶ †
Gábor László			TNbf.	07. 28. ⁸⁷⁷ †
Csehi Károly			TNbf.	07. 28. ⁸⁷⁸ †
Koszterna Gyula			TNbf.	07. 28. ⁸⁷⁹ †
Somlyói Nagy Sándor			TNbf.	07. 28. ⁸⁸⁰ †
dr. Rajki Márton			TNbf.	07. 28. ⁸⁸¹ †
Gémes (Gránitz) József			TNbf.	07. 28. ⁸⁸² †

868 k/tv. = köztörvényi büntetőügy távollévő terhelttel szemben

869 gy. = gyilkosság

870 Eln. Ir. Soron kívüli ügyek, 1958–1960. Iktatókönyvi bejegyzés Bf. III. 1172/1959. Az ügy megérkezett a Legfelsőbb Bíróságra 1959. május 26-án. A Kecskeméti Megyei Bíróság halálra ítélte a távollévő II. r. vádlottat, Szalai Mihályt 1958. december 28-án. A Legfelsőbb bíróság jogerőre emelte elmarasztalását 1959. július 14-én.

871 hűt. = hűtlenség

872 Kézikönyv i. m. 163. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. május 27-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. július 16-a. A vád: hűtlenség volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. július 21-én.

873 hűt. = hűtlenség. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

874 HL Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának büntetőperes iratai. 0045/1959. Letartóztatták 1958. december 13-án. A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1959. június 4-én. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta elmarasztalását 1959. július 16-án. Kivégezték Budapesten, 1959. július 21-én.

875 hűt. = hűtlenség. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

876 HL Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának büntetőperes iratai. 0051/1959. A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1959. június 11-én. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta elmarasztalását 1959. július 23-án. Kivégezték Budapesten, 1959. július 25-én.

877 Kézikönyv i. m. 169. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. március 15-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. július 23-a. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. szeptember 23-án.

878 Uo. 163. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. március 15-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. július 23-a. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. július 30-án.

879 Uo. 164. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. március 15-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. július 23-a. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. július 30-án.

880 Uo. 165. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. március 15-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. július 23-a. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. július 30-án.

881 Uo. 165–166. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. március 15-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. július 23-a. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. július 30-án.

882 Uo. 166. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. március 15-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. július 23-a. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. július 30-án.

Kósa Pál			TNbf.		08. 03. ⁸⁸³ †
Péterfi Miklós	Fővárosi B.	halál	TNbf.	éf.	07. 28. ⁸⁸⁴
<u>Liechtenstein Sándor</u>					
	Fővárosi B.	halál	TNbf.	éf.	07. 28. ⁸⁸⁵
Roik János	Fővárosi B.	halál	TNbf.	éf.	07. 28. ⁸⁸⁶
<u>Szelepcsényi István</u>					
	Bp. Kat. B.	szerv.kv. ⁸⁸⁷	halál		09. 03. ⁸⁸⁸ †
Ács Lajos	Bp. Kat. B.	szerv.kv. ⁸⁸⁹	halál		09. 03. ⁸⁹⁰ †
Veréb László	Bp. Kat. B.	szerv.r./hút. ⁸⁹¹	halál		09. 03. ⁸⁹² †
Gombos László			k.		09. 09. ⁸⁹³ †
Tutsch József			TNbf		09. 22. ⁸⁹⁴ †
Szabó József			nb.		09. 29.
Szabó József	Veszprém MB.	hb./né. ⁸⁹⁵	éf. ⁸⁹⁶	nb. +	09. 29. ⁸⁹⁷ †
Bárdos János	Bp. Kat. B.	hb. ⁸⁹⁸	halál		09. 30. ⁸⁹⁹ †

- 883 Uo. 167. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. március 15-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. július 23-a. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése, társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett cselekmények voltak. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. augusztus 5-én.
- 884 Uo. 202. o. Péterfi Miklóst az újpesti forradalmárok ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság 1959. március 15-én, elmarasztalását enyhítette a Legfelsőbb Bíróság 1959. július 28-án.
- 885 Ua. Liechtenstein Sándort az újpesti forradalmárok ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság 1959. március 15-én, elmarasztalását enyhítette a Legfelsőbb Bíróság 1959. július 28-án.
- 886 Uo. 203. o. Roik Jánost az újpesti forradalmárok ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság 1959. március 15-én, elmarasztalását enyhítette a Legfelsőbb Bíróság 1959. július 28-án.
- 887 szerv.kv. = szervezkedés kezdeményezése és vezetése
- 888 Kézikönyv i. m. 168. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. július 17-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. szeptember 3-a. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. szeptember 8-án.
- 889 szerv.kv. = szervezkedés kezdeményezése és vezetése
- 890 Kézikönyv i. m. 168. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. július 17-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. szeptember 3-a. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. szeptember 8-án.
- 891 szerv.r./hút. = szervezkedésben részvétel/hűtlenség
- 892 Kézikönyv i. m. 171. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. augusztus 4-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. szeptember 3-a. A vád: szervezkedésben részvétel és hűtlenség volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 6-án.
- 893 Uo. 171. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Pestmegyei Bíróság, 1959. május 21-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. május 21-e. A vád: gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 10-én.
- 894 Uo. 170. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. május 7-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. szeptember 22-e. A vád: mozgalom kezdeményezése és vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. szeptember 24-én.
- 895 hb./né. = háborús és népellenes büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.
- 896 éf. = életfogytiglan tartó börtönbüntetés
- 897 ÁBSZTL V-143775. 39-40. o. A Veszprém Megyei Bíróság életfogytiglan tartó börtönbüntetésre ítélte 1959. február 12-én. A Legfelsőbb Bíróság halálbüntetésre súlyosbította ítéletét 1959. szeptember 29-én. A csendőr törzsőrmestert kivégezték Veszprémben, 1959. október 3-án. A BVOP tárta fel sorsát.
- 898 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.
- 899 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. július 9-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. szeptember 30-a. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 2-án.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Ökrös Vince	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁰⁰	halál	09. 30. ⁹⁰¹ †
Pesti István	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁰²	halál	09. 30. ⁹⁰³ †
Horváth Sándor	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁰⁴	halál	09. 30. ⁹⁰⁵ †
Major János	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁰⁶	halál	09. 30. ⁹⁰⁷ †
<u>Félegyházi Megyesy Ágoston</u>				
	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁰⁸	halál	10. 02. ⁹⁰⁹ †
Karabélyos Imre	Bp. Kat. B.	hb. ⁹¹⁰	halál	10. 05. ⁹¹¹ †
Mikulich Tibor	Bp. Kat. B.	hb. ⁹¹²	halál	10. 05. ⁹¹³ †
Izsó András	Bp. Kat. B.	hb. ⁹¹⁴	halál	10. 12. ⁹¹⁵ †
Pongrácz János	Bp. Kat. B.	hb. ⁹¹⁶	halál	10. 12. ⁹¹⁷ †

900 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

901 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. július 9-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. szeptember 30-a. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 2-án.

902 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

903 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. július 9-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. szeptember 30-a. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 2-án.

904 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

905 Kovács Zoltán András i. m. 136. o.

Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. július 9-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. szeptember 30-a. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 2-án.

906 Cseh Zita i. m. 7. o.

907 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. július 9-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. szeptember 30-a. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 2-án.

908 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

909 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. augusztus 11-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. október 5-e. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 6-án.

910 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

911 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. július 22-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. október 5-e. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. november 3-án.

912 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

913 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. július 22-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. október 2-a. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 6-án.

914 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

915 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. augusztus 25-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. október 12-e. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 15-én.

916 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

917 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. augusztus 25-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. október 12-e. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 15-én.

Hegedűs Géza	Fővárosi B.	hb. ⁹¹⁸	éf.	+	10. 14. ⁹¹⁹ †
Futó János				TNbf.	10. 14. ⁹²⁰ †
Keller Károly				TNbf.	10. 14. ⁹²¹ †
Németh József				TNbf.	10. 14. ⁹²² †
Grosszmann Frigyes				TNbf.	10. 14. ⁹²³ †
Csermák János				TNbf.	10. 14. ⁹²⁴ †
Magori Mária				TNbf.	10. 14. ⁹²⁵ †
Barabás Tibor				TNbf.	10. 14. ⁹²⁶ †
Csányi Sándor				TNbf.	10. 14. ⁹²⁷ †
Kondorosi Imre				TNbf.	10. 14. ⁹²⁸ †
Szivák István				TNbf.	10. 14. ⁹²⁹ †
Krausz Gyula				TNbf.	10. 14. ⁹³⁰ †
<u>Monostori Lajos</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>hb.⁹³¹</u>	<u>halál</u>		10. 30. ⁹³² †

918 hb. = háborús büntett

919 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság 1959. június 30-án, a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma ítéletének kelte 1959. október 14-e. A vád: háborús büntett volt. Az életfogytiglan tartó börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosbította. Kivégezték Budapesten, 1959. november 18-án.

920 Kézikönyv i. m. 172. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. május 20-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. október 26-a. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 28-án.

921 Uo. 173. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. május 20-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. október 26-a. A vád: szervezkedés vezetése volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 28-án.

922 Uo. 174. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. május 20-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. október 26-a. A vád: mozgalomban részvétel volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 28-án.

923 Uo. 175. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. május 20-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. október 26-a. A vád: mozgalomban részvétel volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 28-án.

924 Uo. 176. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. május 20-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. október 26-a. A vád: mozgalomban részvétel volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 28-án.

925 Ua.

926 Uo. 177. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. május 20-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. október 26-a. A vád: mozgalomban részvétel volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 28-án.

927 Uo.178. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. május 20-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. október 26-a. A vád: mozgalomban részvétel volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 28-án.

928 Uo. 179. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. május 20-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. október 26-a. A vád: mozgalomban részvétel volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 28-án.

929 Uo. 180. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. május 20-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. október 26-a. A vád: mozgalomban részvétel volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 28-án.

930 Uo. 181. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. május 20-án, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. október 26-a. A vád: mozgalomban részvétel volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. október 28-án.

931 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

932 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. augusztus 18-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. október 30-a. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. november 3-án.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Török Ferenc	Bp. Kat. B.	hb. ⁹³³	halál		10. 30. ⁹³⁴	†
Noé János				nb.	11. 10.	†
<i>Noé János</i>	<i>Pécsi MB.</i>	<i>hb.</i> ⁹³⁵	<i>halál</i>	<i>nb.</i>	<i>11. 10.</i> ⁹³⁶	
Silye Sámuel	Bp. Kat. B.	szerv.r./gy. ⁹³⁷	halál		11. 18. ⁹³⁸	†
Makkai János				nb.	11. 16.	
Makkai János	Fővárosi B.	tt.ra. ⁹³⁹	halál		11. 16. ⁹⁴⁰	
Huszár László	Bp. Kat. B.	szerv.k./hűt. ⁹⁴¹	halál		11. 19. ⁹⁴²	†
<i>Süle István</i>	<i>Miskolci MB.</i>	<i>ndá.</i> ⁹⁴³	<i>halál</i>	<i>nb.</i>	<i>é.f.</i> ⁹⁴⁴ 11.20.	⁹⁴⁵
Kristóf László	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁴⁶	halál		11. 25. ⁹⁴⁷	†
Molnár Mihály	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁴⁸	éf.	+	11. 25. ⁹⁴⁹	†

933 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

934 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. augusztus 18-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. október 30-a. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. november 3-án.

935 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

936 Kivégezték Pécsen, 1959. november 4-én. A BVOP tárta fel sorsát.

937 szerv.r./gy. = szervezkedésben részvétel/gyilkosság

938 Kézikönyv i. m. 181. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. szeptember 21-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. november 18-a. A vád: szervezkedésben részvétel és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. november 21-én.

939 tt.ra. = társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett különösen nagy kárt okozó rablás

940 A Fővárosi Bíróság halálra ítélte 1959. szeptember 18-án. A Legfelsőbb Bíróság jogerőre emelte elmarasztalását 1959. november 16-án. A NET kegyelemből életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetésre enyhítette elmarasztalását.

941 szerv.k./hűt. = szervezkedés kezdeményezése/hűtlenség

942 Kézikönyv i. m. 182. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. október 20-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. november 19-e. A vád: szervezkedés kezdeményezése és hűtlenség volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. november 21-én.

943 ndá. = népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel

944 éf. b. = életfogytiglan tartó börtönbüntetés

945 Eln. Ir. Népbírósi ügyek III. 1958-1960. Iktatókönyvi bejegyzés. A Miskolci Megyei Bíróság halálra ítélte 1959. július 17-én. A Legfelsőbb Bíróság életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetésre mérsékelte elmarasztalását 1959. november 20-án.

946 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

947 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. szeptember 12-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. november 25-én. A vád: háborús büntett volt. Kivégezték Budapesten, 1959. november 28-án. A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága felmentette a vádak alól 2006. március 6-án.

948 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

949 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. szeptember 12-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. november 25-e. A vád: háborús büntett volt. Az életfogytiglan tartó börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosbította. Kivégezték Budapesten, 1959. november 28-án.

Palotás Ferenc	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁵⁰	éf.	+	11. 25. ⁹⁵¹	†
Hógye Sándor				nb.	12. 11.	†
Hógye Sándor	Fővárosi B.	gy. ⁹⁵²	halál	nb.	12. 11. ⁹⁵³	
Ignéczy Károly	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁵⁴	éf.	+	12. 15. ⁹⁵⁵	†
Juhász András	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁵⁶	halál		12. 15. ⁹⁵⁷	†
Kómár József	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁵⁸	halál		12. 15. ⁹⁵⁹	†
Nagy Mihály	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁶⁰	halál		12. 15. ⁹⁶¹	†
Dobi Károly				TNbf.	12. 18. ⁹⁶²	†
Fáncsik György				TNbf.	12. 18. ⁹⁶³	†
Huzián István				TNbf.	12. 18. ⁹⁶⁴	†
Tóth Tibor				TNbf.	12. 18. ⁹⁶⁵	†
Deák Gábor	Fővárosi B.		halál	TNbf.	éf. 12. 18. ⁹⁶⁶	

950 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

951 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. szeptember 12-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. november 25-e. A vád: háborús büntett volt. Az életfogytiglan tartó börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosbította. Kivégezték Budapesten, 1959. november 28-án.

952 gy. = gyilkosság. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

953 Eln. Ir. Népbíróági ügyek III. 1958–1960. Iktatókönyvi bejegyzés. A Fővárosi Bíróság halálra ítélte 1959. november 20-án. A Legfelsőbb Bíróság jogerőre emelte elmarasztalását 1959. december 11-én. Kivégezték Budapesten, 1959. december 14-én. A BVOP tárta fel sorsát.

954 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

955 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. október 26-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. december 15-e. A vád: háborús büntett volt. Az életfogytiglan tartó börtönbüntetést a másodfokú fórum súlyosbította. Kivégezték Budapesten, 1959. december 18-án.

956 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

957 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. október 26-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. december 15-e. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. december 18-án.

958 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

959 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. október 26-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. december 15-e. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. december 18-án.

960 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

961 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. október 26-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1959. december 15-e. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. december 18-án.

962 Kézikönyv i. m. 183. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. augusztus 7-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. december 18-a. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. december 22-én.

963 Uo. 185. o. Kézikönyv i. m. 183. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. augusztus 7-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. december 18-a. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1960. január 3-án.

964 Uo. 184. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. augusztus 7-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1959. december 18-a. A vád: szervezkedés vezetése és gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1959. december 22-én.

965 Ua.

966 Kézikönyv i. m. 196. o. Deák Gábort a Corvin közti fegyveres felkelők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság 1958. augusztus 18-án, elmarasztalását enyhítette a Legfelsőbb Bíróság 1959. december 18-án.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Debrei István   Fővárosi B.   halál   TNbf.   é.f.   12. 18.⁹⁶⁷

1960

<u>Kálmán Béla</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>halál</u>	<u>15 év</u>	<u>01. 08.</u> ⁹⁶⁸
<u>Kovács Kálmán</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>halál</u>	<u>é.f.</u>	<u>01. 08.</u> ⁹⁶⁹
<u>Antal György</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>halál</u>	<u>é.f.</u>	<u>01. 08.</u> ⁹⁷⁰
<u>Kovács Tibor</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>halál</u>	<u>é.f.</u>	<u>01. 08.</u> ⁹⁷¹
<u>Aradi István</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>hb.</u> ⁹⁷²	<u>halál</u>	<u>01. 12.</u> ⁹⁷³ †
<u>Bori János</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>hb.</u> ⁹⁷⁴	<u>halál</u>	<u>01. 25.</u> ⁹⁷⁵ †
<u>Farkas Gáspár</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>hb.</u> ⁹⁷⁶	<u>halál</u>	<u>01. 25.</u> ⁹⁷⁷ †
<u>Joó Lajos</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>hb.</u> ⁹⁷⁸	<u>halál</u>	<u>01. 25.</u> ⁹⁷⁹ †
<u>Kalapos János</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>hb.</u> ⁹⁸⁰	<u>halál</u>	<u>01. 25.</u> ⁹⁸¹ †
<u>Rasztik Péter</u>	<u>Bp. Kat. B.</u>	<u>hb.</u> ⁹⁸²	<u>halál</u>	<u>01. 25.</u> ⁹⁸³ †

967 Ua. Debrei Istvánt a Corvin közti fegyveres felkelők ügyében halálra ítélte a Fővárosi Bíróság 1958. augusztus 18-án, elmarasztalását enyhítette a Legfelsőbb Bíróság 1959. december 18-án.

968 Uo. 200. o. Kálmán Bélát a budapesti, XX. kerületi nemzetőrök ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1959. szeptember 24-én, elmarasztalását enyhítette a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1960. január 8-án.

969 Ua. Kovács Kálmánt a budapesti, XX. kerületi nemzetőrök ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1959. szeptember 24-én, elmarasztalását enyhítette a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1960. január 8-án.

970 Ua. Antal Györgyöt a budapesti, XX. kerületi nemzetőrök ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1959. szeptember 24-én, elmarasztalását enyhítette a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1960. január 8-án.

971 Ua. Kovács Tibort a budapesti, XX. kerületi nemzetőrök ügyében halálra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság 1959. szeptember 24-én, elmarasztalását enyhítette a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1960. január 8-án.

972 hb. = háborús bűntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

973 HL Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma büntetőperes iratok 00101/1959. Letartóztatták 1959. július 25-én. A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1959. október 15-én. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta elmarasztalását 1960. január 12-én. Kivégezték Budapesten, 1960. január 15-én.

974 hb. = háborús bűntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

975 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. december 10-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1960. január 25-e. A vád: háborús bűntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték 1960. január 27-én, Budapesten.

976 hb. = háborús bűntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

977 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. december 10-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1960. január 25-e. A vád: háborús bűntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték 1960. január 27-én, Budapesten.

978 hb. = háborús bűntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

979 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. december 10-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1960. január 25-e. A vád: háborús bűntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték 1960. január 27-én, Budapesten.

980 hb. = háborús bűntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

981 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. december 10-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1960. január 25-e. A vád: háborús bűntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték 1960. január 27-én, Budapesten.

982 hb. = háborús bűntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

983 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. december 10-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1960. január 25-e. A vád: háborús bűntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték 1960. január 27-én, Budapesten.

Zinner Tibor

Talló Mihály	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁸⁴	halál	01. 25. ⁹⁸⁵ †
Turi István			k.	02. 03. ⁹⁸⁶
Szabó János			TNbf.	02. 29. ⁹⁸⁷ †
Csapó Bálint	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁸⁸	halál	éf. 02. 29. ⁹⁸⁹
Gonda András	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁹⁰	halál	02. 29. ⁹⁹¹ †
Patkó István	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁹²	halál	02. 29. ⁹⁹³ †
dr. Sótornyai Jenő	Bp. Kat. B.	hb. ⁹⁹⁴	halál	02. 29. ⁹⁹⁵ †
ifj. Bibók János			k.	03. 09. ⁹⁹⁶ †
Hrabák István	Szegedi Kat. B.	hb. ⁹⁹⁷	halál	04. 06. ⁹⁹⁸ †
Varga Miklós			TNbf.	07. 27. ⁹⁹⁹ †

984 hb. = háborús bűntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

985 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. december 10-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1960. január 25-e. A vád: háborús bűntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték 1960. január 27-én, Budapesten.

986 További sorsa ismeretlen.

987 Kézikönyv i. m. 185. o. Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. november 5-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1960. február 29-e. A vád: szervezkedés kezdeményezése és vezetése, gyilkosság volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1960. március 2-án.

988 hb. = háborús bűntett

989 Kovács Zoltán András i. m. 136. o.

A Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte Csapó Bálintot 1959. december 23-án. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetésre enyhítette ítéletét 1960. február 29-én. Szabadult 1971. október 11-én.

990 hb. = háborús bűntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

991 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. december 23-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1960. február 29-e. A vád: háborús bűntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1960. március 3-án.

992 hb. = háborús bűntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

993 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. december 23-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1960. február 29-e. A vád: háborús bűntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1960. március 3-án.

994 hb. = háborús bűntett

995 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1959. december 23-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1960. február 29-e. A vád: háborús bűntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1960. március 3-án.

996 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Kecskeméten, 1960. március 9-én.

997 hb. = háborús bűntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

998 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Szegedi Katonai Bíróság, 1960. február 8-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1960. április 6-a. A vád: háborús bűntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Szegeden, 1960. április 9-én.

999 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Budapesten, 1960. szeptember 12-én. MOL XIX – E – 1 – z. 87. d. 007/9/1958. Az Esztergomi Megyei Bíróság elnöke arról tájékoztatta az igazságügyi tárcát 1960. július 1-jén, hogy gyilkosság miatt halálra ítélték Varga Miklóst 1960. június 22-én. Vélelmezhető, hogy őt ítélhette hasonlóképp el a Legfelsőbb Bíróság, és ezt az elmarasztalást hajtották végre.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Sípos István	Bp. Kat. B.	hb. ¹⁰⁰⁰	halál		07. 29. ¹⁰⁰¹ †
Bajdik Sándor				k.	09. 05. ¹⁰⁰² †
Nagy István				k.	10. 17. ¹⁰⁰³ †
Barabás	László Fővárosi B.	hb. ¹⁰⁰⁴	halál	TNbf.	10. 26. ¹⁰⁰⁵ †
<u>dr. Akantisz Rezső</u>					
	Fővárosi B.	hb. ¹⁰⁰⁶	halál		10. 26. ¹⁰⁰⁷
Kapcsándi Lajos	Fővárosi B.	hb. ¹⁰⁰⁸	halál	éf.	10. 26. ¹⁰⁰⁹
Forrás Szele László				k.	12. 07. ¹⁰¹⁰ †
1961					
Szabó László				k.	02. 15. ¹⁰¹¹ †
Czene Ferenc				k.	02. 20. ¹⁰¹² †
Károlyi László				k.	02. 20. ¹⁰¹³ †
Benedek Józsefné				k.	03. 13.

1000 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

1001 Háborús büntett elkövetése miatt a Budapesti Népbíróság 10 évi, a NOT ötévi kényszermunkára ítélte 1949. december 6-án. A Fővárosi Főügyészség indítványozta az ítéletek hatályon kívül helyezését, és új eljárás lefolytatását 1959. november 4-én. A Legfelsőbb Bíróság végzésével megtette ezt 1959. november 19-én. Az új elsőfokú ítéletet kihirdette a Budapesti Katonai Bíróság, 1960. május 30-án, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma ítéletének kelte 1960. július 29-e. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1960. augusztus 1-jén.

1002 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Budapesten, 1960. október 22-én.

1003 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Budapesten, 1960. december 1-jén. MOL XIX – E – 1 – z. 87. d. 007/9/1958. A Szolnok Megyei Bíróság elnöke arról tájékoztatta az igazságügyi tárcát 1960. augusztus 24-én, hogy gyilkosság és rablás miatt halálra ítélték Nagy Istvánt 1960. augusztus 23-án. Vélelmezhető, hogy őt ítélhette hasonlóképp el a Legfelsőbb Bíróság, és ezt az elmarasztalást hajtották végre.

1004 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

1005 Az elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. december 17-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1960. október 26-a. A vád: háborús büntett volt. Mindkét fórum halálra ítélte. Kivégezték Budapesten, 1960. november 29-én.

1006 hb. = háborús büntett

1007 Népellenes büntett elkövetése miatt a Fővárosi Bíróság 1954. február 8-án ötévi, a Legfelsőbb Bíróság 1954. március 22-én háromévi börtönbüntetésre ítélte, elrendelve szabadlábra helyezését. A Fővárosi Főügyészség indítványozta az ítéletek hatályon kívül helyezését, és új eljárás lefolytatását 1959. augusztus 3-án. A Legfelsőbb Bíróság végzésével megtette ezt 1959. szeptember 4-én. Az új elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, 1959. december 17-én, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének kelte 1960. október 26-a. A vád: háborús büntett volt. A másodfokú ítélet mértéke az LB dokumentációjából nem ismert. Vélelmezhető, hogy nem végezték ki, mert nincsenek vonatkozó adatok a Rákoskeresztúri Köztemető főkönyvében.

1008 hb. = háborús büntett

1009 Hivatali hatalommal való visszaélés vétsége miatt a Budapesti Népbíróság 3 hónapi fogházra ítélte 1946. szeptember 25-én. A NOT jogerőre emelte végzésével 1949. május 21-én. A Fővárosi Főügyészség indítványozta az ítélet és a végzés hatályon kívül helyezését, és új eljárás lefolytatását 1959. augusztus 7-én. A Legfelsőbb Bíróság végzésével megtette ezt 1959. szeptember 4-én. Az új elsőfokú ítéletet kihirdette a Fővárosi Bíróság, és halálra ítélte dr. Akantisz Rezsőt, Barabás Lászlót és Kapcsándi Lajost 1959. december 17-én. A Legfelsőbb Bíróság hatályon kívül helyezte ezt megalapozatlanság okából Kapcsándi esetében 1960. október 26-án, és új eljárásra utasította a Fővárosi Bíróságot. A Fővárosi Bíróság ismételten halálra ítélte Kapcsándi Lajost 1961. február 15-én. A Legfelsőbb Bíróság életfogytiglan tartó börtönbüntetésre enyhítette Kapcsándi ítéletét 1961. június 2-án.

1010 ÁBSZTL X/37/2. A 25 éves elítéltet kivégezték Budapesten, 1961. január 27-én. Sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 23. sor, 6. sírhely. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

1011 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Kecskeméten, 1961. április 8-án.

1012 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Győrött, 1961. április 11-én.

1013 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Győrött, 1961. április 11-én.

Turai József	k.	06. 21. ¹⁰¹⁴ †
Kovács Lajos	1 ^o TNbf.	07. 15. ¹⁰¹⁵ †
Nickelsburg László	1 ^o TNbf.	07. 15. ¹⁰¹⁶ †
Vass Gyula	k.	08. 09. ¹⁰¹⁷ †
K. Tóth László	k.	09. 28. ¹⁰¹⁸ †
Brizmann Ferenc	k.	09. 28. ¹⁰¹⁹ †
özv. Baksa Józsefné	k.	10. 24.
Baranyai János	k.	10. 24.
özv. Lestár Sándorné	k.	10. 24.
Lendvai Gyula	k.	11. 14. ¹⁰²⁰ †
Holhos Jánosné sz. Papp Erzsébet	k.	11. 29. ¹⁰²¹ †
Vajgel Mihály	k.	12. 06. ¹⁰²² †
Nyemcsók György	k.	12. 06. ¹⁰²³
Micskei Imre	k.	12. 19. ¹⁰²⁴ †

1962

Cserepes Gyula	Bp. Kat. B.	gy./r. ¹⁰²⁵	halál	01. 11.	†
Győri Györgyné			k.	03. 08.	¹⁰²⁶
Pintér Nándor			k.	04. 26.	¹⁰²⁷ †

1014 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Budapesten, 1961. augusztus 1-jén.

1015 Uo. 186. o. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa halálra ítélte elsőfokú eljárásban, fellebbezés kizárásával 1961. július 15-én. A vád: szervezkedés vezetése volt. A 3 éves elítéltet kivégezték Budapesten, 1961. augusztus 26-án.

1016 Uo. 188. o. A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa halálra ítélte elsőfokú eljárásban, fellebbezés kizárásával 1961. július 15-én. A vád: szervezkedés vezetése volt. A 37 éves elítéltet kivégezték Budapesten, 1961. augusztus 26-án.

1017 ÁBSZTL X/37/2. A 26 éves elítéltet kivégezték Budapesten, 1961. augusztus 30-án. Sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 23. sor, 20. sírhely. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

1018 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Miskolcon, 1961. november 23-án.

1019 Ua.

1020 ÁBSZTL X/37/2. A 38 éves elítéltet kivégezték Budapesten, 1961. december 15-én. Sírhelye: Rákoskeresztúri Köztemető, 301-es parcella, 23. sor, 16. sírhely. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

1021 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Miskolcon, 1962. január 23-án.

1022 HL Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma büntetőperes iratok. Letartóztatták 1961. május 28-án. A Szegedi Katonai Bíróság halálra ítélte 1961. szeptember 25-én. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta elmarasztalását 1961. november 10-én. A NET elutasította kegyelmi kérelmét 1961. december 6-án. Kivégezték Szegeden, 1961. december 13-án. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

1023 Uo. Letartóztatták 1961. július 1-jén. A Szegedi Katonai Bíróság halálra ítélte 1961. szeptember 25-én. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma helybenhagyta elmarasztalását 1961. november 10-én. A NET elutasította kegyelmi kérelmét 1961. december 6-án. Egy nappal kivégzése előtt, öngyilkos lett a Szegedi „Csillag” Börtönben, 1961. december 12-én. A Legfelsőbb Bíróság elutasította özvegye semmisségi kérelmét 1990. január 2-án.

1024 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Debrecenben, 1962. február 19-én.

1025 gy./r. = gyilkosság és rablás. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

1026 A másodfokú ítélet kelte 1962. március 8-a. Vélelmezhető, hogy kegyelmet kapott. Sorsának alakulás további kutatást igényel.

1027 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1962. április 26. Kivégezték Budapesten, 1962. május 24-én. A BVOP tárta fel sorsát.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Soltész János			k.		05. 14. ¹⁰²⁸ †
Debreceni Károly Bp. Kat. B.	hűt. ¹⁰²⁹	halál			05. 31. ¹⁰³⁰
Rác (Dadányi) Miklós	k.			07. 04. ¹⁰³¹	†
Szabó Imréné sz. Simon Teréz	k.			07. 30. ¹⁰³²	†
Szóllósi György	k.			12. 12. ¹⁰³³	†

1963¹⁰³⁴

Dudás Aladár	Székesfehérvári MB.	halál	Btk. 253. § ¹⁰³⁵		08. 03. ¹⁰³⁶ †
Márton Istvánné	Fővárosi B.	15 év	Btk. 253. § ¹⁰³⁷	+	10. 01. ¹⁰³⁸
Böőr Éva	Fővárosi B.	halál	Btk. 253. § ¹⁰³⁹		10. 01. ¹⁰⁴⁰
Domján Ilona	Fővárosi B.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁴¹		10. 01. ¹⁰⁴²
Ábrahám József	Szolnoki MB.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁴³		10. 18. ¹⁰⁴⁴ †

1964

Szarka László	Fővárosi B.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁴⁵		01. 25. ¹⁰⁴⁶ †
---------------	-------------	-------	-----------------------------	--	---------------------------

1028 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1962. május 14-e. Kivégezték Győrött, 1962. június 23-án. A BVOP tárta fel sorsát.

1029 hűt. = hűtlenség. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

1030 HL Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 0045/1962. Letartóztatták 1961. november 28-án. Az 55 éves vádlottat a Budapesti Katonai Bíróság halálra ítélte 1962. május 14-én, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1962. május 31-én. Kivégezték Budapesten, 1962. július 23-án (másutt: július 25-én).

1031 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Kivégezték Egerben, 1962. július 28-án.

1032 ÁBSZTL X/37/1. A másodfokú ítélet kelte 1962. július 30-a. A 36 éves vádlottnál nem alkalmazták a kegyes halált, hanem kötel által végezték ki Budapesten, 1962. augusztus 14-én (másutt: augusztus 15-én). Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

1033 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1962. december 12-e. A 22 éves vádlottat kivégezték Budapesten, 1962. december 30-án (másutt: 1963. január 7-én). A BVOP tárta fel sorsát.

1034 1963–1966. évekről készített statisztikai táblázat közli az elsőfokú bíróság helyét, kihirdetett ítéletét és a büntetést.

1035 Lásd a korábbiakban!

1036 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1963. augusztus 3-a. Kivégezték Székesfehérvárott, 1963. szeptember 13-án.

1037 Lásd a korábbiakban!

1038 A másodfokú ítélet kelte Böőr Éva, Domján Ilona és Márton Istvánné ügyében, 1963. október 1-je volt. Mártonné esetében a 15 évi szabadságvesztést súlyosította a Legfelsőbb Bíróság, a másik két személy esetében jogerőre emelte az elsőfokú eljárásban kiszabott halálbüntetéseket. Sorsuk alakulása további kutatást igényel.

1039 Lásd a korábbiakban!

1040 Sorsának alakulása további kutatást igényel.

1041 Lásd a korábbiakban!

1042 Sorsának alakulása további kutatást igényel.

1043 Lásd a korábbiakban!

1044 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1963. október 18-a. Kivégezték Szolnokon, 1964. február 1-jén. A BVOP tárta fel sorsát.

1045 Lásd a korábbiakban!

1046 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. ÁBSZTL X/30/2. A másodfokú ítélet kelte 1964. január 25-e. Kivégezték Budapesten, 1964. február 19-én. Sírhelye a Rákoskeresztúri Köztemetőben van, 301-es parcella, 24. sor, 34. sírhely.

Kapás István	Szolnoki MB.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁴⁷	03. 13. ¹⁰⁴⁸ †
Mátyás László	Debreceni MB.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁴⁹	04. 01. ¹⁰⁵⁰ †
Török Antal	Pécsi MB	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁵¹	04. 11. ¹⁰⁵² †
Jánosi Imre	Esztergomi MB. hb. ¹⁰⁵³	13 év	+	05. 13. ¹⁰⁵⁴ †
Hajdú Imre	Győri MB.	halál T.	Btk. 253. § ¹⁰⁵⁵	05. 15. ¹⁰⁵⁶ †
Iglódi István	Szolnoki MB.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁵⁷	06. 10. ¹⁰⁵⁸ †
Seres János	Pestmegyei B.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁵⁹	09. 18. ¹⁰⁶⁰ †

1965

Farkas Gusztáv	Szolnoki MB.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁶¹	02. 03. ¹⁰⁶² †
Lestyán Kálmán	Szolnoki MB.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁶³	02. 03. ¹⁰⁶⁴ †
Gyuris Miklós	Fővárosi B.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁶⁵	03. 30. ¹⁰⁶⁶ †
Karácsonyi Jenő	Pécsi MB.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁶⁷	03. 31. ¹⁰⁶⁸

1047 Lásd a korábbiakban!

1048 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1964. március 13-a. Kivégezték Szolnokon, 1964. május 16-án. A BVOP tárta fel sorsát.

1049 Lásd a korábbiakban!

1050 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1964. április 1-je. Kivégezték Debrecenben, 1964. július 4-én. A BVOP tárta fel sorsát.

1051 Lásd a korábbiakban!

1052 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1964. április 11-e. Kivégezték Pécsen, 1964. május 21-én. A BVOP tárta fel sorsát.

1053 hb. = háborús büntett. Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz.

1054 A másodfokú ítélet kelte 1964. május 13-a. Kivégezték Budapesten, 1964. június 30-án. A BVOP tárta fel sorsát.

1055 Lásd a korábbiakban!

1056 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1964. május 15-e. Kivégezték Győrött, 1964. június 27-én. A BVOP tárta fel sorsát.

1057 Lásd a korábbiakban!

1058 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1964. június 10-e. Kivégezték Szolnokon, 1964. július 25-én. A BVOP tárta fel sorsát.

1059 Lásd a korábbiakban!

1060 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1964. szeptember 18-a. Kivégezték Budapesten, 1964. október 15-én. A BVOP tárta fel sorsát.

1061 Lásd a korábbiakban!

1062 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Farkas és Lestyán ügyét egy eljárásban tárgyalták. A másodfokú ítélet kelte 1965. február 3-a. Farkast kivégezték Szolnokon, 1965. március 4-én. A BVOP tárta fel sorsát.

1063 Lásd a korábbiakban!

1064 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1965. február 3-a. Kivégezték Szolnokon, 1965. március 4-én. A BVOP tárta fel sorsát.

1065 Lásd a korábbiakban!

1066 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1965. március 30-a. Kivégezték Budapesten, 1965. május 29-én. A BVOP tárta fel sorsát.

1067 Lásd a korábbiakban!

1068 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Karácsonyi és Páhi ügyét egy eljárásban tárgyalták. A másodfokú ítélet kelte 1965. március 31-e. Páhit kivégezték Pécsen, 1965. április 9-én. A BVOP tárta fel Páhi sorsát.

Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!”

Páhi Károly	Pécsi MB.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁶⁹		03. 31. ¹⁰⁷⁰ †
Less István	Szegedi MB.	15 év	Btk. 253. § ¹⁰⁷¹	+	04. 28. ¹⁰⁷² †
Pósa István	Szegedi MB.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁷³		04. 28. ¹⁰⁷⁴ †
Varga István	Nyíregyházi MB.	15 év	Btk. 253. § ¹⁰⁷⁵	+	09. 21. ¹⁰⁷⁶ †
Geszti József	Fővárosi B.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁷⁷		10. 25. ¹⁰⁷⁸ †

1966

Dér József	Pestmegyei B.	15 év	Btk. 253. § ¹⁰⁷⁹	+	02. 08. ¹⁰⁸⁰ †
Czeglédi Sándor	Székesfehérvári MB.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁸¹		04. 06. ¹⁰⁸² †
Krisztián Imre	Fővárosi B.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁸³		04. 12. ¹⁰⁸⁴ †
Pesti Lajos	Egri MB.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁸⁵		05. 10. ¹⁰⁸⁶
Nagy István	Fővárosi B.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁸⁷		10. 03. ¹⁰⁸⁸ †
Varró Ferenc	Pestmegyei B.	halál	Btk. 253. § ¹⁰⁸⁹		10. 05. ¹⁰⁹⁰ †

1069 Lásd a korábbiakban!

1070 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Karácsonyi és Páhi ügyét egy eljárásban tárgyalták. A másodfokú ítélet kelte 1965. március 31-e. Karácsondit nem végezték ki Pécsen, kegyelmet kaphatott.

1071 Lásd a korábbiakban!

1072 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Less és Pósa ügyét egy eljárásban tárgyalták. A másodfokú ítélet kelte 1965. április 28-a. Leszt kivégezték Szegeden, 1965. május 10-én. A BVOP tárta fel sorsát.

1073 Lásd a korábbiakban!

1074 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. Less és Pósa ügyét egy eljárásban tárgyalták. A másodfokú ítélet kelte 1965. április 28-a. Pósa-t kivégezték Szegeden, 1965. május 10-én. A BVOP tárta fel sorsát.

1075 Lásd a korábbiakban!

1076 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1965. szeptember 21-e. Kivégezték Nyíregyházán, 1965. október 29-én. A BVOP tárta fel sorsát.

1077 Lásd a korábbiakban!

1078 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1965. október 25-e. ÁBSZTL X/30/2. Kivégezték Budapesten, 1965. december 1-jén (másutt: 21-én). A BVOP tárta fel sorsát.

1079 Lásd a korábbiakban!

1080 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1966. február 8-a. Kivégezték Budapesten, 1966. március 10-én (másutt: április 9-én). A BVOP tárta fel sorsát.

1081 Lásd a korábbiakban!

1082 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1966. április 6-a. Kivégezték Székesfehérvárott, 1966. május 10-én. A BVOP tárta fel sorsát.

1083 Lásd a korábbiakban!

1084 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1966. április 12-e. Kivégezték Budapesten, 1966. május 7-én. A BVOP tárta fel sorsát.

1085 Lásd a korábbiakban!

1086 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1966. május 10-e. Sorsának alakulása további kutatást igényel.

1087 Lásd a korábbiakban!

1088 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1966. október 3-a. A 24 (másutt: 34) éves elítéltet kivégezték Budapesten, 1966. november 2-án. A BVOP tárta fel sorsát.

1089 Lásd a korábbiakban!

1090 Az eljárás nem kötődik a forradalmat követő megtorláshoz. A másodfokú ítélet kelte 1966. október 5-e. A 21 éves elítéltet kivégezték Budapesten, 1966. november 3-án. A BVOP tárta fel sorsát.

INTEGRÁCIÓS KÜZDELEM AZ IFJÚSÁGI BŰNÖZÉS HATÉKONY VISSZASZORÍTÁSA ÉRDEKÉBEN

Botos Gábor¹

Amikor ezzel a témakörrel foglalkozom, nyomban eszembe ötlik egy régi közmondás: „Jobb később, mint soha.” Ugyanis az európai integrációs folyamat megindulásakor is már fokozott figyelmet lett volna szükséges szentelni az ifjúság problémáinak hatékony, ugyanakkor tapintatos kezelésére, arra, hogy a felcseperedő fiatalság majdan megbízható építő – dolgozó polgárává váljék az uniónak; nem feledkezve meg természetesen nemzetállamisága gyökereiről sem. Mi szükséges ehhez!? Többek között három nemzetállami elvárás az unió irányában.

I. Megfelelő szintű pénzügyi támogatás, az alkotó nemzetállamok felé, azokat az ágazatokat kiemelten támogatva, amelyek a legelmaradottabbak, és amelyek emiatt átalakításra, fejlesztésre, netán újjászervezésre várnak. Ez természetesen bizonyos elvárásokat is jelent az unió részéről, a nemzetállamok irányában, ezek az elvárások azonban nem sérthetik, netán veszélyeztethetik az ifjúság nemzetállami gyökereit, identitástudatát, mert különben nincs értelme az egésznek, mert gyökerek nélküli ifjúságnak nincs alkotókészsége, nincsenek etikai alapjai és a kötelességtudata is hiányzik.

II. Megfelelő távlati terv-tervek készítése az unió részéről, mely tervekben pontosan meg kell jelölnie, minden stratégiai ágra-ágazatokra lebontva fejlesztési, újjáalakítási célkitűzéseit, amelyek megvalósítása érdekében érdemes minden energiát, alkotókedvet és dinamizmust latba vetni, mert egy jobb, élhetőbb világ képét fogja felvillantani az emberek, ezen belül, pedig az ifjúság lelki szemei előtt.

III. Ép testben ép lélek, tehát nem elhanyagolható célkitűzés, a megfelelő testi egészségnek örvendő fiatalság felnevelése megfelelő etikai szemlélet kialakítása a felnövekvő ifjúságban, mert csak ekként lesznek képesek testi egészségük maradéktalan megőrzésére is. A testi egészség megőrzésére, netán elérésére, minden erkölcsi- és anyagi segítséget szükséges megadni, mégpedig az egészségügyi ágazat szakszerű kiépítésével, fejlesztésével, korszerű szűrővizsgálatok bevezetésével, megnövelésével, a szükséges gyógykezelések gyors és hatékony lebonyolításával, megfelelő egészségügyi felvilágosító előadások megszervezésével.

---

¹ dr. Botos Gábor ny. egyetemi tanár

Nem leépíteni, hanem felépíteni, újjászervezni és újjáépíteni kell! Rombolni könnyű, építeni nehéz, de hosszútávon kifizetődő! A stabil etikai szemlélet kiépítéséhez, pedig igénybe kell és lehet venni a megfelelő – elsősorban történelmi – egyházak segítségét, nevelő jellegű tevékenységét, munkáját.

Ha ez az alapvető három feltétel rendelkezésünkre áll – már megvan a remény a további építkezésre. Mindezek az alapvető követelmények azonban csupán a védekezés stratégiai eszköztárát tartalmazzák nagyvonalakban, azonban a követelményrendszer megvalósítása esetén sem tettünk még semmit az ifjúsági bűnözés hatékony visszaszorítása, netán felszámolása érdekében. Mielőtt azokkal a bűncselekményekkel foglalkoznánk, amelyek az ifjúság lelki és testi fejlődését leginkább veszélyeztetik, felvetődik a kérdés, miként lehet ezen bűncselekmények támadásait kivédeni, visszaszorítani és felszámolni? Mindenekelőtt olyan rendvédelmi szervek kiépítésére van szükség, amelyek speciális kiképzést kapnak a bűncselekményeknek, lehetőleg már előkészületi szakban történő felismerésére, gyors és hatékony leleplezésére az elkövetők, a szervezők elfogására, őrizetbe vételére. Ugyanakkor egy-egy ilyen hálózati jellegű szervezet felszámolásakor fel kell deríteni, le kell leplezni, a sok esetben „rejtekhelyen” meghúzódó felbujtókat, azok segítőit, bűjtatóit is. Ne kerüljessük tovább a forró kását, ezért tehát megismertetjük a hallgatóságot – olvasó- közönséget a bűnszervezet és bűnszövetség – fogalmi elemeivel is. A magyar Btk. általános részének 137. §-a a következőképpen határozza meg a bűnszervezetet: Bűnszervezet akkor létező, ha hierarchikus felépítésében, hálózati jelleggel, nemzetközi méreteket öltő, határokat átívelő szervezethez, valamely fajta speciális bűncselekmények elkövetése céljából apparátus épül ki – mint pl. a kábítószeres bűncselekmények esetében, amely magában foglalja az alapanyagok termelését, ipari feldolgozását, gyártását, szállítását, nagy- és kiskereskedelmi volumenű értékesítését, a fogyasztók beszerzését, vagy a nemzetközi méretű prostitúció megszervezését, leánykereskedelmet, lányok futtatását, a nemzetközi méretű embercsempészetet, emberkereskedelmet, szervkereskedelmet, amelynek számottevő szakértői, mesterei és lebonyolítói, az orosz bűnszervezetek köreiből kerülnek ki.

Ugyanide tartozik a szintúgy nemzetközi méreteket öltő fegyvercsempészet is. Gondoljunk csak bele, milyen veszélyekkel járhat ez a bűnelkövetési forma az egyre veszedelmesebbé és hatékonyabbá váló – népirtásra is alkalmas fegyverek gyártásából és forgalmazásából következően. Sokszor mondtam már, hogy a bűnözői elme mennyire találékony és rafinált, amely mögött csak igen lassan és egyre hatástalanabban araszol csak a bűnüldözés taktikája, észjárása, rafinériája.

Ezek a bűnszervezetek, mint ahogy a nevükből is világosan kitűnik, egyre szervezettebb formát öltenek, egyre inkább katonás arculatot öltenek magukra, rendelkeznek titkos parancsnoki és vezérkarral, különböző beosztású, magukat

katonának nevező, végrehajtó szervekkel, amelyek között megszerveződtek a különböző felderítő és végrehajtó osztagok is, melyek nemcsak a végrehajtáshoz szükséges modern eszközökkel, pénzügyi háttérrel, hanem megfelelő felkészültséggel, tudásszinttel is rendelkeznek már. Hol van ehhez képest a bűnfelderítő szervek felszereltsége, felkészítése, de főleg hol van a bűnfelderítő szervek nemzetközi összefogása, amely nélkül teljesen kilátástalan a bűnszervezetek elleni eredményes fellépés, azok szisztematikus felgöngyölítése, felszámolása. A nemzetközi bűnözés elleni eredményes fellépés megfelelő szintű katonai stratégiát igényel, képzett szakemberekkel, a felderítéstől kezdve a végrehajtásig, megfelelő modern eszközökkel történő felszereltséggel, széles eszköztárral, mindenek felett pedig pénzt, pénzt, és pénzt, mert anyagi fedezet nélkül, a világ fennállása óta minden kudarcra volt ítélve és mindez máig sem változott, legfeljebb csak fokozódott.

Mindez pedig csak egyik fele a kívánalmaknak, míg a másik fele az igazságszolgáltatás kifinomult és integrált rendszere. Ebben a szférában jól képzett bátor helyállásra, hivatásukat rajongásig szerető ügyészekre és bírákra van szükség, akik adott esetben és körülmények között éjt-nappallá téve képesek hivatásukat ellátni, abban helyállani, adott esetben még az életüket sem féltve. Azonban még ez sem elég, ha az eszköztár kívánni valókat hagy maga után. Mit értek eszköztár alatt?

Hatékony, jól alkalmazható, érthető megfogalmazású, részletekre is pontosan kitérő, anyagi és eljárásjogi büntetőtörvényeket, amelyek az igazságszolgáltatás munkáját gördülékennyé teszik, és pontosan követik az európai integráció elvárásait is. Összehangolt törvényalkotásra és alkalmazásra van tehát elengedhetetlenül szükség. Mint valamikori gyakorló büntetőbíró, főleg az utóbbira hívnám fel az illetékes nemzetközi törvényhozó szervek figyelmét. Évtizedek folyamán magam is szenvedő alanya voltam a törvényhozó szervek által elkövetett hibáknak, pontatlanságoknak, szakszerűtlenségeknek, pongyolaságoknak.

Felül kell tehát vizsgálni a hatályos anyagi és alakjogi törvényeket, a hiányzó törvényeket meg kell alkotni, a hiányosokat közérthető módon ki kell egészíteni, az alkalmatlanokat, pedig hatályon kívül kell helyezni, mert a rossz törvény alkalmazása többet árt az igazságszolgáltatásnak, mint amennyit használna. Az így újjávarázsolt törvényi eszköztárt, pedig integrálni kell az uniós jogszabályokkal, illetőleg annak rendszerébe kell beilleszteni. Mindez nem jár emberfeletti erőfeszítéssel, mert az unió a francia – germán jogrendszeren alapszik, helyesebben annak minden egyes tagállama ezt a fajta jogrendszert működteti. Az összehangolás további fortélyainak kidolgozása további tanulmányt, tanulmányokat igényel.

Miért tértem ki ilyen részletesen ezekre az alapkövetelményekre? Azért, mert ha a vasúti sínek nincsenek kellő alapokra jól fektetve, akkor a rosszul lefektetett vaspályán expresszvonatok teljes biztonsággal nem üzemeltethetők, márpedig a nemzetközi méreteket öltő szervezett bűnözés felszámolására „expressz vonat stratégiát” kell és lehet csak kidolgozni.

Rátérve már most a tulajdonképpeni témánkra, az ifjúsági bűnözésre, már előljáróban kellő nyomatékkal ki kell jelentenem, hogy a nemzetközi szervezett bűnözés egyik legveszélyeztetettebb potenciális áldozata pont az ifjúság. A nemzetközi szervezett bűnözésnek az ifjúság azonban nem csupán kiszemelt potenciális áldozata, hanem a bűnelkövetéshez egyik felhasználásra kerülő kiszemelt eszköze is. Gondoljunk arra, hogy pont az ifjúság a legfogékonyabb minden újszerűnek tűnő szórakoztató eszköz, vagy módszer elsajátítására, beleértve ebbe a különböző élvezeti cikkek használatát, felhasználását is, tehát a különböző újabb és újabb gyártású, feldolgozású kábítószeres termékeket. Közöttük lehet leginkább értékesíteni, ha kell olcsóbban, de tömegesen, mindez veszélyeket rejt, rejthet magában, mert alkalmas a fiatal szervezetének meggyengítésére, egészségének aláásására, netán életének kioltására, pszichikai, fizikai legyengítésére – egyéniségének teljes morális aláásásával.

A fiatalok prostitúcióra való kényszerítése, a nemzetközi leánykereskedelem potenciális áldozata megint csak az ifjúság, mint ahogy a mindennapos példák mutatják. A fiatalok az embercsempészet potenciális áldozatai is lehetnek, nem beszélve az ijesztő mértékben elszaporodó gyermekpornó-kereskedelmet, és a még fenyegetőbb tendenciát mutató gyermek szervkereskedelmet illetően is. Fiatalkorúak felhasználhatók fegyvercsempészet elkövetésére, adott esetben a fiatalkorú megtevesztésével – úgy, hogy az illető fiatalkorú nem is szerez tudomást arról, hogy tulajdonképpen milyen tevékenységben vesz részt. Pl. tiltott fegyverek szállításában, továbbjuttatásában. Mindezek csak kiragadott példák a sok közül, mert, mint ahogy bevezetőként már elmondottam, a bűnelkövetés egyre rafináltabbá és újszerűbbé, szerteágazóbbá válik. Tehát nem csupán maga az eszköztár változik, hanem újfajta bűncselekmények is keletkeznek a technikai civilizáció fejlődésével, gondoljunk csak az internetes bűnözésre. Ha már most azt vesszük, hogy a fiatalság mennyire hajlamos az internetezésre, úgy nem kell különösebben alátámasztanom azon állításomat sem, hogy az internetes bűnözés mennyire számbaveszi a fiatalokat.

Ha végigtekintjük a leginkább elterjedt bűncselekményfajtákat, beleértve a vagyoni elleni bűncselekményeket, ezek közül is a besurranásos lopás, a zsebtolvajlás, a rablás, alap-és minősített esetét, valamint az élet és testi épség elleni bűncselekmények különféle válfajait, láthatjuk, hogy számtalan lehetősége van a fiatal- fiatalkorú bűnelkövetésre hajlamos személyeknek az effajta bűncse-

lekmények elkövetésében való tevékeny részvételre, akár közvetlen tettesként, akár bűnsegédként. A gépkocsi feltörés elkövetői között is igen sok a fiatalkorú, nem is beszélve a kábítószerrel történő visszaélés, a garázdaság egyes eseteiről. Arra is van számos példa, hogy fiatalkorú személyek is részt vettek akár önálló tettesként, akár tettestársaként, akár bűnsegédként szándékos emberölés kitervelésében és végrehajtásában. A média több ilyen esetről is beszámolt az elmúlt egy-két esztendő folyamán. Az effajta elkövetések száma az évek folyamán csak szaporodni fog, ha pedig az úgynevezett hagyományos bűncselekményekhez hozzávesszük az újabb és újfajta bűncselekményeknek a számszerű szaporodását – anélkül, hogy a statisztikai adatok halmazát hívnánk segítségül –, nem merész és túlzott az az állításom sem, hogy az elkövetkezendő esztendőkből, a fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények száma legalább a kétszeresére fog növekedni. Arra is van adat, hogy fiatalkorú elkövetők vettek részt lőfegyverrel és robbanószerrel való visszaélés bűncselekményeinek az elkövetésében, de még pénzhamisítás büntettének az elkövetésében is. Sorolhatnánk a negatív példákat a végtelenségig, visszaélve a tisztelt hallgatók – olvasók türelmével, de ennek a munkának a célja nem egy részletes elemzés, hanem inkább a valóságba való villanásszerű betekintés abból a célból, hogy mindannyian rádöbbenjünk arra, hogy a jelen helyzet így, ahogy van, tarthatatlan, lépéseket szükséges tennünk pozitív irányban, a fiatalkorú bűnözés, valamint a fiatalkorúak ellen elkövetésre kerülő különböző bűncselekmények hatékony visszaszorítása érdekében.

Évek óta csak beszélünk erről, tenni azonban szinte semmit nem tettünk a bűncselekmények megelőzése, hatékony visszaszorítása, felszámolása érdekében. A legtöbb esetben az anyagi erőforrások hiányára hivatkozunk, a szükséges intézményrendszerek kiépítésének költséges voltára, arra azonban jelen materiális szemléletű világunkban senki nem is gondol, hogy igen nagy azoknak a lehetőségeknek a száma is, amely modern kifejezéssel élve költségkímélő és mégis hatékony.

Kétféle stratégia kidolgozására van szükség. Egyrészt a fiatalkorúak által elkövethető bűncselekmények számának hatékony visszaszorítására, ezen belül is a bűnmegelőzésre, a gyors és szakszerű felderítésre, valamint a fiatalkorú elkövetők példás felelősségre vonására, hogy mindenki előtt világossá válhasson, miszerint bűncselekmény nem maradhat felderíthetetlenül, és az elkövetőknek viselniük kell annak következményeit. Másrészt, pedig olyan fiatalság felnevelésére van szükség, amely megfelelő módon fel van vértézve minden, a bűnözők által őket érhető támadásokkal szemben. Tehát tisztába kell lenniük azzal, hogy milyen fajta támadásokra számíthatnak, személyüket vagy családjukat érinthetően és e támadásokra miként kell reagálniuk, melyek az elhárítás és a megelőzés módzatai, adott esetben kiket és milyen módon kell segítségül hívniuk. Az elhárításra

és a védekezés módozataira vonatkozó stratégiát már alapszinten az általános iskolák keretein belül is oktatni lenne szükséges, speciális tantárgy keretei között. Kibővített osztályfőnöki óra és ezen belül szakelőadók időközönként történő meghívásával, az oktatói munkába történő bevonásukkal. Ez természetesen nem csupán előadások szemléltető megtartására korlátozódna, hanem az ifjúság sportos elhárítási készségének kifejlesztésére is kiterjedne. Pl. miként kell a támadás elől kitérni, azt a megadott erőhatárokon belül elhárítani, valamint segítséget igénybe venni, pánikba esés nélkül – minél gyorsabban. A különböző kecsgetető ajánlatokra miként kell reagálni és a bennük rejlő veszélyt idejekorán gyorsan felismerni, arra az illetékes hatóságok figyelmét a lehető leggyorsabban felhívni. Az oktatás ilyen formája nem is annyira költséges, kármegelőzési, kárelhárítási jelentősége viszont óriási! Harmad-, de nem utolsó sorban, pedig a fiatalság etikai szemléletű, sportos nevelésére, felkészítésére van szükség, mert az állóképesség nevelése által a fiatalkorúak ellent fognak tudni állni a bűncselekmény elkövetés és az ún. könnyű megélhetés csábításainak, látni fogják általában a bűncselekményekkel szerzett előnyök tarthatatlanságát. Itt nagy jelentősége van egyházainknak, azok nevelő és oktató szerepének, a sportos nevelésnek, és az olyan oktatói módszerek kidolgozásának, hogy minden fiatal tehetségéhez mért szakképesítést kaphasson, megtalálva szakmájában, hivatásában számításait.

Mindez ugyan anyagi befektetést igényel, de értelmes befektetést, amelynek későbbi eredményei bőségesen megtérítik majd a befektetési költségeket. Ha valahol, hát itt kell uniós anyagi segítséget igénybe venni. Amire itt és most fel kívántam hívni a figyelmet, az nem csupán nemzeti érdek, hanem egységes uniós érdek is – könnyűszerrel beilleszthető az integrációs érdekkörbe. Ezen integrációs érdekkörön belül pedig mind a bűnüldöző, bűnfelderítő szervek, mind pedig az igazságszolgáltatás működését eredményesen kell koordinálni, hatékonyá tenni. A cél, az eredményes fiatalság felnevelése, hogy a jövőben nemzedékek állhatatosabbá és erőteljesebbé, az eléjük tornyosuló akadályokat leküzdeni tudókká, a nemzetállamokat megtartani tudókká válhassanak.

A VÁDELV, A VÁDDAL VALÓ RENDELKEZÉS ÉS EZEK KIHATÁSAI A BÍRÓSÁG TEVÉKENYSÉGÉRE

Kánics Éva¹

„...az ő kötelességük, hogy a szakértelem és a kötelesség fegyvereivel álljanak ellent minden oly törekvésnek, melyek nincsenek összhangzásban törvényeink szellemével, hogy ne engedjenek meghonosítani oly állapotokat, melyek nyíltan ellentétben állanak közjogi alkotmányos viszonyainkkal s társadalmunk összes irányzatával.” (Kozma Sándor: Főügyészi utasítás valamennyi ügyészség számára 1880. augusztus 17.)

A vád a vádemelésre jogosult személy bírósághoz címzett indítványa a büntetőjogi felelősség megállapítására és az arányosnak tartott jogkövetkezmények alkalmazására.

A vádelv azt jelenti, hogy a bíróság csak a megvádolt személyek felelőssége tárgyában dönthet (e körben viszont döntenie is kell, tehát ki kell mérítenie a vádat), s csak a vád tárgyává tett tényeket ítélni meg.

A vádmonopólium és a vád összefüggő fogalmak, azt fejezik ki, hogy a bírósági eljárás csak erre feljogosított személy (ügyész, a magánvádló, illetve a pótmagánvádló) bírósághoz intézett beadványa alapján indulhat.

A vád fajtái:

I. közvád

II. magánvád

- a.) főmagánvád: a sértett önállóan, az ügyésztől függetlenül képviseli a vádat a törvényben meghatározott bűncselekmények miatt indult eljárásban (ennek sajátos része a viszonvád intézménye),
- b.) pótmagánvád: mint szubszidiárius vádjogosultság lehetővé teszi, hogy a sértett fellépése révén a közvádló „tétlensége” esetén is a bíróság döntse el az ügyet, vagyis az ügyészi vádmonopólium korrekcióját szolgálja,
- c.) mellékmagánvád: amely kétféle sértetti vádképviselési forma gyűjtőneve, amikor a sértett az ügyésszel egyidejűleg képviseli a vádat. Ide sorolható egyrészt a kisegítő magánvád, amikor a sértettnek támogató, kiegészítő szerepe van az ügyész mellett,

---

1 dr. Kánics Éva bíró, Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság

míg az együttes vagy konkurens magánvád esetén önállóan működik közre a vádfunkció gyakorlásában.

Közvád: a Be. 28.§ (1) bekezdése kimondja, hogy az ügyész a közvádló.

Történeti áttekintés a vád és vádelv hazai fejlődéséről

A XVI. századot megelőzően általában a kezdetleges vádelv szabályai szerint – a sértett kezdeményezésére és a felek széles rendelkezési jogával – folyt az ítélezés. Vádló bárki lehetett, e jogot csak kivételesen korlátozták.

A Hármaskönyv megjelenése a XVI. század elején nem változtatott azon a tényen, hogy hiányzott az egységes büntető eljárás írott szabályrendszere. Eltérő jog érvényesült az egyházi, a földesúri és a városi bíraskodásban, s ehhez hozzájárult az ország csatolt részeinek pl. Erdélynek vagy Szlavóniának a bizonyos fokig önálló fejlődése. Ez az inkvizitórius per kora.

A XIX. század küszöbére érve egyre határozottabb igény fogalmazódott meg egységes büntetőeljárás törvény megalkotására.

Több javaslat született meg 1795 és 1844 között.

A forradalom bukása hosszú időre visszavetette a további vitákat, az ésszerű kompromisszumok keresését.

1849 és 1861 között az osztrák Bp. volt hazánkban is hatályban.

Jellemzője volt az írásbeli, titkos eljárás és a kötött bizonyítási rendszer. Sajátos kettősség jellemezte, formailag a francia mintára létrehozott ügyészség volt a vád képviselőjére felhatalmazva, tartalmilag azonban a vádelv teljesen hiányzott: a bíróság vád hiányában is eljárhatott, s a vádemelésre kötelezhette az ügyészt.

1882-ben, majd 1886-ban Csemegi Károly tervezetei végre előkészítették az első kódex megalkotását. Csemegi mellőzte az esküdtszéket, kötelező előzetes vizsgálatot és vád alá helyezést írt elő, a tárgyalás javaslata szerint közvetlen, nyilvános és szóbeli volt.

A XVIII-XIX. század igazságügyi szervezetét illetően az egységes vádhatóság ekkor még hiányzott: a megyék és városok által választott tiszti ügyészek a közgyűlés nevében és megbízásából eljárva formális vádlói feladatot láttak el, de a súlyosabb ügyekben a vádlottak védőjeként is felléptek.

Az 1896. évi XXXIII.tc.(Bp.) főbb elvei közé tartozott

- az anyagi igazságszolgáltatás kiderítésének követelménye
- a funkció megosztás.

A vádat általában az ügyész, mint közvádoló képviselte, csekély, főleg személyiségi jogot sértő ügyekben a sértett lépett fel vádlóként, aki – ha az ügyész megtagadta a vád képviselőtét vagy elejtette a vádat – pótmagánvádlóként a közvádoló helyébe léphetett.

Közben az igazságügyi szervezet is reformizálódott. A kiegyezés után röviddel megszületett az első bírósági szervezeti törvény (1871. évi XXXI. tc.), és a bírói szervezettel egyidőben „az állam igazságszolgáltatás körüli közérdekeinek képviselete érdekében” megszületett a királyi ügyészségről szóló törvény is.

Az 1945.évi VII.tv. létrehozta a népbíróságokat. A háborút követő években a szovjet jog fokozatos átvétele inkvizitórius túlsúlyú vegyes rendszerhez vezetett. A vádtanács intézménye az 1946.évi XIV. törvénnyel szűnt meg.

Az 1949.évi XI. törvény feljogosította a Legfőbb Ügyészt arra, hogy perorvoslattal élhessen „a törvényesség érdekében” jogerős büntetőbírósági határozat ellen is.

Az 1973.évi I. törvény elsőként fogalmazta meg az ártatlanság vélelmét.

Majd 1998-ban elkészült a felfogásában és rendszerében részben új kódex, amelyet az 1998.évi XIX. törvénnyel hirdettek ki. Hatályba lépése – az eredetileg tervezett 2000. január 1. napja helyett – 2003. július 1. volt.

Legalitás – officialitás

A legalitás elve parancs a bűnüldöző hatóságok számára. Azt írja elő, hogy a büntető törvényeket alkalmazni kell. A legalitás tétele tehát kötelezettséget állapít meg, a büntető igény érvényesítésének a kötelezettségét.

Ezzel szemben a legalitással gyakorta együtt tárgyalt officialitás (hivatalbóltság, ex officio eljárás) jogosultságot fogalmaz meg. Felhatalmazza az államnak erre a célra létrehozott szerveit arra, hogy a büntető igényt mások beleegyezésétől függetlenül akár azoknak akarata ellenére is érvényesíthessék.

Mindkét elvről csak azóta beszélhetünk, amióta „az állam a társadalmi sérelem eszméjét kapcsolja a büntetthez”, azt tehát többé nem magánsérelemként fogja fel.

A két elv nemcsak, hogy nem fonódik szükségszerűen egybe, de bizonyos vonatkozásban egyenesen ellentétei is egymásnak. Míg ugyanis az officialitás elve az állam bűnüldöző apparátusának a hatalmát alapozza meg, addig a legalitás tétele e hatalomnak állít korlátot.

Legalitás: e tétel tehát a bűnüldözés kötelezettségét rója a hatóságokra. E kötelezettség egymástól elválasztható elemekből áll össze:

- a) a felderítés kötelezettsége

- b) a vádemelés kötelezettsége
- c) a bíróság kötelessége a büntetés kiszabására.

Ügyészség és legalitás: A büntetés csupán eszköz az államhatalom kezében, hogy a jogrendet fenntartsa. Ha az állam a büntetést mint eszközt használni kívánja, úgy ehhez kénytelen a bíróságok közreműködését igénybe venni. De az, hogy egyáltalán igénybe veszi-e a büntetést, mint eszközt, az az állam nevében fellépő tisztviselőjének, az ügyésznek a belátásától függ. Az ügyész nem bíró, akit szigorúan köt a legalitás tétele. A közvádloi intézmény felállításával a jogrend éppen azt ismeri el, hogy a büntetőperben léteznek nem bírói természetű állami feladatok is. Csak a bíró az, „kit egyedül a szoros jog irányoz”, és akinek számára más szempont nem létezhet.

Az ügyész azonban az államot képviselő ügyfél az eljárásban, aki vádemelési jogát csak akkor érvényesíti, ha a legkülönbélebb szempontok átfogó értékeléséből arra jut, hogy az elkövető megbüntetése kívánatos, helyes, ha az a jogrend, a közjó és a közérkölség érdekeivel egybevág.

Az ügyész (és egyedül az ügyész) jogosult tehát arra, hogy célszerűségi megfontolásoktól tegye függővé: gyakorolja-e jogát a bűnüldözésre vagy sem.

Az ügyészi és bírói feladatkörök egybefonódása mind a mai napig fennmaradt. Az ügyész és a bíró jogállásának rokonsága mellett azonban a szervezeti együvé tartozásnál is meggyőzőbb érvel szolgál a két tisztség ellátásának hasonvonalai. Így mind az ügyésztől, mind pedig a bírótól megkívánt az objektivitás, az igazságra és az igazságosságra való feltétlen törekvés _közös kötelezettsége.

Az objektivitás követelménye a tárgyaláson is köti az ügyészt. A bizonyítás során, a tárgyalás anyagának értékelésénél a bíró pártatlanságát várják el tőle is. Felmentést vagy megszüntetést kell indítványoznia, ha a tárgyalás anyaga erre nyújt alapot, a vádlott érdekében is köteles jogorvoslati jogával élni, ha az igazságosság így kívánja.

Ezen tétellel pedig eljutottunk a váddal való rendelkezés kérdéseihez, értve ez alatt most már kizárólag az ügyészi vádképviselést.

A vád képviselése, a váddal való rendelkezés

A vád képviselése, voltaképpen a vád igazolására, bizonyítására vonatkozó ügyészi tevékenység.

Módszerei igen változatosak, kezdve a vád ismertetésétől, s a váddal való rendelkezéstől, a terheltekhez, tanúkhöz kérdések intézésén, bizonyítási indítványok tételén keresztül egészen a vádbeszéd elmondásáig.

Az ügyész eközben mindvégig ura a vádnak, bizonyos körben dönthet a vádemelésről, rendelkezhet a váddal, tehát módosíthatja (megváltoztathatja vagy kiterjesztheti) és el is ejtheti.

E jogosítványok a következőkben foglalhatók össze:

VÁDEMELÉS	VÁDMÓDOSÍTÁS	VÁDEJTÉS
vádirat szóbeli vád (bíróság elé állítás)	a védelem előkészítése érdekében a tárgyalás az ügyész, a vádlott és a védő erre nézve történő meghallgatása után elnapolható	az ügyész úgy látja nincs bűncselekmény, vagy azt nem a vádlott(ak) követték el (köti a bíróságot!) De: pótmagánvád!
MEGVÁLTOZTATÁS a vádlott(ak) más bűncselekményben bűnös(ek) (a minősítést érinti)	A megvádolt(ak) más bűncselekmény(ek)ben is bűnös(ek), pótvádirat cél- szerű	KITERJESZTÉS más bűncselekményben is felmerül a bűnösség (a tényeket érinti) Az eljárás e körben kivételesen elkülöníthető
	(az ügyész a tárgyalás elnapolását indítványozza)	(Ettől eltérő döntés a felmentés indítványozása: nem bizonyítható a bűnösség, illetve egyes büntethetőséget kizáró okok esete) (nem köti a bíróságot!)

Az ügyésznek mindaddig joga van érdemben rendelkeznie a váddal, amíg a bíróság a határozathozatalra vissza nem vonul. Erre nézve a törvény a következő rendelkezéseket tartalmazza:

- 310.§ (1) Ha az ügyész – a vád tárgyává tett és azokkal összefüggő tények tekintetében – úgy látja, hogy a vádlott más bűncselekményben bűnös, vagy más bűncselekményben is bűnös, mint amely miatt ellene vádat emelt, a 321.§ (1) bekezdése szerinti tanácsülésig a vádat megváltoztatja, illetőleg kiterjeszti, vagy a vádirat kiegészítése végett a tárgyalás elnapolását indítványozza.
- (2) A vád megváltoztatása esetén a bíróság a tárgyalást elnapolhatja, ha azt az ügyész vagy – a védelem előkészítése érdekében – a vádlott, illetőleg a védő indítványozza.
- (3) A vád kiterjesztése esetén a bíróság a tárgyalást legalább nyolc napra a vádlott és a védő együttes indítványára elnapolja, vagy hivatalból elnapolhatja; illetőleg azt az ügyet, amelyre a vádat kiterjesztették, elkülöníti.
- (4) Az ügyet át kell tenni, ha a módosított vád elbírálása a bíróság hatáskörét meghaladja, - a 17.§ (5), illetve (6) bekezdésére figyelemmel – más bíróság kizárólagos illetékességébe, valamint ha fiatalkorú elleni, illetőleg katonai büntetőeljárás hatálya alá tartozik.

A vádat érintő legdrasztikusabb esetben védelejtésre is sor kerülhet, amely köti a bíróságot: ilyenkor vád hiányában feltétlen megszüntetésnek van helye.

Ettől eltér a vád képvisellettől való elállás, amely annak a kinyilvánítása, hogy az ügyész a vádat a továbbiakban nem kívánja képviselni. Ez esetben a magánvádló, vagy pótmagánvádló képviseli a továbbiakban a vádat.

- 311.§ (1) Az ügyész a 321.§ (1) bekezdése szerinti tanácsülésig a vádat elejtheti. Az ügyész a vád elejtését indokolni köteles.
- (2) Ha az ügyész a vád képviselétét a pótmagánvádlótól vette át, a vádat nem ejtheti el, de a vád képviselététől elállhat. Ha a pótmagánvádló és képviselője jelen van, a tárgyalást folytatni kell, ellenkező esetben a bíróság a tárgyalás elnapolásával egyidejűleg új tárgyalást tűz ki, a pótmagánvádlót pedig értesíti, hogy a vádat ismét ő képviseli.

A vád módosítására tehát jogkérdésben történő változás esetén megváltoztatással kerül sor (jellemzően más minősítés látszik megállapíthatónak), ténykérdésben történő változás pedig általában kiterjesztést (további személy(ek)re, vagy további cselekmény(ek)re vonatkozó vád) indokol. Az utóbbi pótvádirat benyújtásával is történhet.

A 12/2003.(ÜK.7).LÜ utasítás a büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenységről úgy határozza meg az ügyész feladatát, hogy az ügyész a jogszabályokban biz-

tosított eszközökkel és módon közreműködik abban, hogy a bíróság eljárása és határozata megfeleljen a büntető anyagi és eljárási jog szabályainak.

A váddal való rendelkezés konkrét szabályai az utasítás szerint:

- 6.§ (3) Az ügyész még a vádbeszéd előtt módosítsa a vádat, ha a bizonyítási eljárás eredményeként indokoltnak tartja annak megváltoztatását, vagy kiterjesztését.
- (4) Ha az ügyész úgy látja, hogy a terhelt más bűncselekményben is bűnös, mint amely miatt vádat emelt, haladéktalanul terjessze ki a vádat. Amennyiben az eredeti vád nem tartható, azt ejtse el, illetve indítványozza a vádlott felmentését.
- 8.§ (1) Az ügyész ejtse el a vádat, ha a bizonyítás eredménye alapján az állapítható meg, hogy a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény, a bűncselekményt nem a vádlott követte el, vagy a bűncselekmény nem közvédelemre üldözendő. Ezt, és ennek rövid indokolását a bírósággal írásban is közölje.
- (2) Nincs helye vádelejtésnek, ha kényszergyógykezelés elrendelése szükséges.
- (3) Abban az esetben, ha az ügyész a vád képviselőt a pótmagánvádlótól vette át, a vád elejtése helyett álljon el a vád képviselőtől.
- (4) Az ügyész akkor indítványozza a vádlott felmentését, ha a bizonyítás eredménye alapján arra a meggyőződésre jut, hogy nem bizonyított a bűncselekmény elkövetése, illetőleg az, hogy a bűncselekményt a vádlott követte el; avagy a vádlott javára a büntethetőséget kizáró kényszer, fenyegetés, tévedés, jogos védelem, illetve végszükség állapítható meg.
- (5) Ha az ügyész a bűncselekmény helyett csupán szabálysértést lát megállapíthatónak, a vádlott felmentése mellett a szabálysértés érdemi elbírálására tegyen indítványt.

Amíg a vádelejtés köti a bíróságot, a felmentésre tett indítvány nem. Ebben az esetben a bíróság döntési jogköre megmarad.

A témához leggyakrabban kapcsolódó irányadó döntések:

- BH 1982/2-41. Ha az ügyész a vádiratában valamely cselekmény tekintetében a vádemelést mellőzi: e vonatkozásban a bíróság törvényes vád hiányában nem járhat el. (A törvényes vád hiánya hatályon kívül helyezési ok!)
- BH 2001/3-98. A törvényes vád hiánya nem állapítható meg, ha a bíróság olyan bűncselekményben is megállapítja a vádlott bűnösségét, amelyre a nyomozás nem terjedt ki, de az ügyész a tárgyaláson felmerült tények alapján élt a vádkiterjesztés lehetőségével.
- BH 2001/5-213. Nem jelenti a vádelv sérelmét, ha a vádirat leíró része és a bíróság ítéletének a tényállása nem minden részletében és mozzanatában azonos.
- HGY 2002/1-617. Nem sérti a vádelvet a bíróság, ha a lopás miatt emelt vád alapján eljárva azt állapítja meg, hogy a terhelt a nála lefoglalt ingóságokat nem maga tulajdonította el, hanem ismeretlen személyektől annak tudatában szerezte meg, hogy bűncselekmény elkövetéséből származnak.
- BH 2003/10-400. A bíróság csak azzal a személlyel szemben járhat el, akivel szemben az ügyész vádat emelt, ennek hiányában a bíróság a személyeknek az eljárásba való bevonásáról nem dönthet, mert ez a vádelv sérelmét eredményezné.
- HGY 2003/1-844. A társtettesség megállapításának nem előfeltétele a valamenyny elkövetővel szembeni vádemelés.
- BH 2005/1-5. Nem tekinthető a vádelv sérelmének, ha a bíróság olyan – valóságos alaki halmazat körébe tartozó – bűncselekmény miatt is megállapítja a vádlott bűnösségét, amelyre az ügyész – a minősítés vonatkozásában képviselt téves álláspontja miatt – kifejezetten nem tett indítványt.
- BH 2005/3-96. Törvényesen minősíti a másodfokú bíróság – a vádelv sérelme nélkül – annak a terheltnek a cselekményét lopáson kívül, aljas indokból elkövetett könnyű testi sértésnek is, aki a sértettet gázspray-vel lefújja, és ezt a tényt a vádirati tényállás is tartalmazza.
- BH 2005/7-242. A vádelv a vád és az ítélet tényállása közötti teljes történeti azonosságot nem követeli meg. – A bíróságnak a bizonyítás során a tényállás hiánytalan, valóságnak megfelelő tisztázására kell törekednie; a bizonyítás eredményéhez képest az ítéleti tényállás több vonatkozásban (így az elkövetés helye, ideje, módja, eszköze, motívuma, eredménye stb. tekintetében) eltérhet a vádirati tényállástól anélkül, hogy az a vádelvet sértené. – Ezért a vád keretein belül a tényállásnak az elkövetés módja tekintetében történő pontosítása nem sérti a vádhoz kötöttséget.
- BH 2006/9-278. A törvényes vád hiánya nem állapítható meg, ha a vádiratban leírt és hűtlen kezelésnek minősített cselekményt a bíróság csalásnak minősíti.

Az ítélezési gyakorlat következetes abban, hogy nem jelenti a Be. 2.§-ának (2) bekezdésében írt vádelv sérelmét az, ha a bíróság határozatában foglalt tényállás nem fedti ugyan teljesen a vádiratban részletezett tényeket, de a bűncselekmény törvényi tényállásának lényeges elemeit alkotó tények tekintetében annak megfelel, s ilyen módon az a tett-azonosság keretein belül marad. A vád tárgyává tett tények jogi elbírálásában a bíróságot a vádló (az ügyész) indítványa természetesen nem köti.

BH 2006/9-281. Az ügyészi vádiratnak – egyebek mellett – a vád tárgyává tett cselekmények leírását, azok Btk. szerinti minősítését kell tartalmaznia. A vád tárgyává tett cselekmények történeti tényállásának leírása határozza meg a vád kereteit. Nem tekinthető a vádemelés mellőzésének, ha a vádiratban leírt tényállás egy részét az ügyész nem minősíti, hacsak nincs arra vonatkozó kifejezett utalás, hogy valamely cselekmény büntetőjogi értékelését az ügyész nem kívánja (Be. 217.§).

A következetes bírói gyakorlat szerint a vád kereteit azok a tények határozzák meg, amelyeket az ügyész a vád előterjesztésekor, mint megtörtént eseményeket előad, feltéve, ha a vádirat szövegéből annak ellenkezője kifejezetten ki nem tűnik. Ugyanakkor a vádirati minősítés a bíróságot nem köti.

Nem tekinthető a vádemelés mellőzésének, ha a vádiratban leírt tényállás egy részét az ügyész nem minősíti, ahogy arra a Legfelsőbb Bíróság több eseti döntésében is rámutatott. Amennyiben tehát a vádiratban megfogalmazott történeti eseményekkel összefüggésben nincs arra vonatkozó kifejezett utalás, hogy valamely cselekmény büntetőjogi értékelését az ügyész nem kívánja, úgy az a vád tárgyát képezi.

BH 2006/11-346. Nem jelenti a vádelv sérelmét, ha a bíróság – a vád tárgyává tett cselekménnyel megsértett – közlekedési szabályt nem a vád szerint, hanem attól eltérően jelöli meg.

A vádképviselőt ügyész általi átvétele a magánvádlótól

A magánvád a szűk körű vádemelés és a széles körű vádelejtés sajátos egysége. Hatályos jogunk – viszonzvád esetét kivéve - kizárja több vádló szereplését a magánvádas ügyben.

Külön kérdés, hogy mi a helyzet az ügyész által átvett magánvád esetén, illetve a vádképviselő szempontjából „vegyes ügyekben”, amelyeknél az eljárás tárgyát közvádas és magánvádas bűncselekmény alkotja.

Mindkét kérdés körül a felszabadulás után eltérő nézetek alakultak ki. Az 1958-ban lefolyt „feléledési” vitában Kocsis Mihály és Bagi Dénes az akkori ha-

tályos jog beható elemzésével amellet foglaltak állást, hogy az ügyész elállhat az átvett magánvád képviselétől (s nem ejtheti el a vádat). Maróti László viszont ezzel ellentétes álláspontot foglalt el.

A mai hatályos jogunk a kérdést lényegében eldönti. A legfőbb ügyészi alaputasítás pedig teljesen egyértelmű megoldást ad azzal, hogy – a fent már ismertetett 8.§ (3) bekezdése – kizárja az ügyész vádelejtési jogát.

Minderre tekintettel megállapítható, hogy az ügyész által átvett magánvád esetén nincs helye szimultán sértetti vádképviselőnek, míg a szukcesszív magánvád megengedett.

Vádképviselőlet fiatalokorúak ügyeiben

A fiatalokorú a büntetőeljárás speciális alanya. A Be. 449.§(1) bekezdése szerint a fiatalokorúak elleni büntetőeljárásban a fiatalokorúak ügyésze jár el.

A fiatalokorúak ügyészenek feladatait, hatáskörét és illetékességét az fk. ügyészi utasítás – 14/2003.(ÜK.7.)LÜ utasítás – részletesen szabályozza. Ez alapján a fiatalokorúak ügyésze – többek között – ellátja a vádelőkészítéssel, a vádemeléssel kapcsolatos feladatot. Az ügyész részvétele mind az elsőfokú, mind a másodfokú tárgyaláson kötelező (Be. 460.§ (3) bekezdés).

A Be. 449.§ (2) bekezdése a fiatalokorúak elleni eljárásban a pótmagánvadat és a magánvadat nem engedi meg. A rendelkezéshez fűzött miniszteri indokolás szerint „a magánvád és a pótmagánvád intézménye nem egyeztethető össze a fiatalokorúak elleni büntetőeljárás jellegével. A sértettől nem várható el, hogy a vád képviselőle során figyelembe vegye a fiatalokorú helyes irányú fejlődésének előmozdítását.”

A vádképviselőleti jogosultság nem érinti a magánindítvány szabályait (a Btk. 31.§-a stb.). A Be. 449.§ (2) bekezdésének rendelkezésénél fogva közvadás bűncselekmények változatlanul magánindítványra büntethetők.

A fiatalokorú egyébként nem vádlotti, hanem más minőségben a magánvadás eljárásban is részt vehet. Így magánvádlóként vagy pótmagánvádlóként (Be. 52-53.§) eljárhat. Sőt az ellene folyó – tehát közvadás – eljárásban viszonyvadat (Be.52.§ (3)) is emelhet. Ha viszont fiatalokorúval szemben emelnek viszonyvadat, a Be. 449.§ (2) bekezdése irányadó, vagyis csak az ügyész képviselheti a vádat.

A bírói munka hagyományos presztízse mellett egyre többen ismerik fel annak a sokoldalú munkának a szépségeit, amely az ügyész centrális eljárásjogi helyeze-

téből adódóan átfogja az egész büntetőeljárást, a nyomozástól egészen a rendkívüli jogorvoslatokig, sőt a büntetés végrehajtásáig. Ez az egyedülállóan széles szerepkör a büntető eljárásjog reformjával jól láthatóan tovább bővül.

Felhasznált irodalom:

Büntető eljárásjog (szerk. Dr. Tóth Mihály) – HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2003.

Bárd Károly: A büntető hatalom megosztásának buktatói – Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1987.

Tremmel Flórián: A magánvád – Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1985.

Kozma Sándor: Főügyészi Utasítás valamennyi ügyészség számára 1880. augusztus 17.

Tóth Mihály: Az ügyész, a „tollfosztó”, in: Ügyészek Lapja – 1994/2.

Tóth Mihály: Vázlatok és szemelvények a büntető eljárásjog tanulmányozásához I-II., egyetemi jegyzet, Budapest 1999., 2000.

A TITKOS INFORMÁCIÓGYŰJTÉS SZABÁLYOZÁSÁVAL SZEMBEN TÁMASZTOTT STRASBOURGI KÖVETELMÉNYEK AVAGY: SIKERREL FORDULHATNA STRASBOURGHOZ A MAGYAR?

Bejczy Alexa¹

1. Bevezetés

Napjainkban, amikor a bűnözés ijesztő mértékben emelkedik és minőségében is változik a bűnüldöző hatóságok nem nélkülözhetik a titkos információk gyűjtését és azok bizonyítékként történő felhasználását. A nemzetközi és a hazai bűnüldözési tapasztalatok azt igazolják, hogy a bűnelkövetők cselekményük sikere és leplezése érdekében maguk is rendszeresen végeznek titkos információgyűjtést. A szervezett, országhatárokon átlépő bűnözés a tudomány és a technika újabb vívmányait alkalmazza. Azonos módszerek és eszközök hiánya a bűnözés számos területét a rendőrség számára hozzáférhetlenné tenné, a bűncselekmények és elkövetőik jelentős hányadának felderítését hiúsítaná meg. A titkos információgyűjtés a bűnüldözés fegyvertárának nemzetközileg is elismert eleme.²

A titkos információgyűjtés azonban nemzetközi egyezményekben, alkotmányokban is nevesített emberi jogokat sérthet. Ilyen alapvető emberi jog az élethez, az emberi méltósághoz való jog, a személyi szabadsághoz, biztonsághoz való jog, a jó hírnévhez, a magánlakás sérthetetlenségéhez való jog, a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog, valamint a szabad véleménynyilvánításhoz való jog.

A titkos információgyűjtés az emberi jogi védelem alatt álló magánszférát érinti, durva beavatkozást jelent a magánélethez, a magánlakás és a levelezés tisztelben tartásához való alapjogokba, ezért szabályozásuk különleges biztossítékkendszer kiépítését igényli, a titkos információgyűjtés által érintetteknek a közhatalom önkényével szembeni védelme érdekében.

A büntetőeljárás célja a materiális (anyagi) igazság kutatása, amely a büntetőeljárásban – némi egyszerűsítéssel – két szakaszban valósul meg. Az első szakaszban (előkészítő – vizsgálati – nyomozási) adatokat gyűjtnek, a másodikban

1 dr. Bejczy Alexa Phd. hallgató, ELTE-ÁJK Doktori Iskola

2 Az 1994. évi XXXIV. törvény indokolása

(tárgyalási-bíróági) értékelik. A döntésalapul szolgáló tényekhez kötődő hatósági adatgyűjtés formája lehet nyílt és titkos. Ez utóbbi esetében annak idejéről, módjáról, alkalmazási köréről sem a terheltnek, sem a védőnek nincs információja. Ugyanakkor elengedhetetlen a használata, miután a szervezett bűnözéssel kapcsolatos felderítés csak ezen eszközökkel érhet el sikereket. Jogállami keretek között felvetődik, hogyan egyeztethető össze a bizonyítékok beszerzésének titkossága az emberi, ezen belül a terhelti jogokkal, köztük a védelem jogával. A válasz úgy fogalmazható meg elvi szinten, hogy a büntetőeljárást, valamint az alapvető elveket ki kell békíteni egymással, és az elveket mindenáron meg kell védeni a szervezett bűnözéssel szembeni fellépés keretében is.³ Az alkotmányos büntetőeljárás eszméje képes megvédeni az emberi és polgári jogok klasszikus értékeit, hatékony védelmet nyújtani a társadalomnak a bűnözés ellen, ésszerűvé és gazdaságossá tenni a büntetőigény érvényesítését, illetve képes a büntető igazságszolgáltatás internacionális rendszerének megteremtésére.⁴

Ennek szellemében a titkosszolgálati eszközök és módszerek a szervezett bűnözés elleni harcban a következő feltételek mellett alkalmazhatók:

- a törvényeknek precízen és konkrétan kell szabályozniuk (törvényességi elv)
- csak abban az esetben alkalmazhatók, ha alapos és konkrét gyanú áll fenn, hogy a szervezett bűnözéshez kapcsolódó súlyos és meghatározott bűncselekmények elkövetése várható a közeljövőben (arányosság elve)
- csak akkor alkalmazhatók, ha a hagyományos („klasszikus”) rendőri eszközök mindegyike csődöt mondott ezen bűncselekmények felderítésében (szubszidiaritás elve)
- egy független igazságszolgáltatási szervnek kell engedélyeznie és ellenőriznie (igazságszolgáltatási ellenőrzés elve)
- a megelőző jellegű (proaktív) nyomozás során szerzett információkat csak konkrét és meghatározott büntetőjogi gyanú alátámasztására lehet felhasználni, az adatokat pedig meg kell semmisíteni, ha a proaktív nyomozás nem vezetett büntetőeljárás indításához vagy végleges döntéshez reális határidőn belül, illetve értesíteni kell az érintetteket a cselekményről.⁵

Mind a hazai, mind a nemzetközi jogalkotásban és jogalkalmazásban reális annak a veszélye, hogy a szervezett bűnözés elleni erélyesebb fellépés az emberi jogok tiszteletének és a büntető igazságszolgáltatás egyensúlyának rovására fejlődik ki. Ezért a szervezett bűnözés elleni harc eszközei semmilyen formá-

3 Dr. Fenyvesi Csaba: A védő és a titkos adatgyűjtés in., *Belügyi Szemle* 2001/11.p. 66.-67

4 Finszter Géza: Az alkotmányos büntetőeljárás és a nyomozás, in: *Fundamentum* 1997/2. p. 110-111.

5 Dr. Fenyvesi Csaba: A védő és a titkos adatgyűjtés, in: *Belügyi Szemle* 2001/11., p. 66.-67.

ban sem sérthetik az emberi jogokat, azokkal összeegyeztethetőnek kell lenniük. Nem véletlenül állítja a büntetőeljárás nemzetközileg elismert művelője, Jean Pradel: „A büntetőeljárás mutatja meg legjobban egy ország kulturális és szociális fejlettségét.”⁶

A különböző országok eltérő szabályozási technikákkal próbálják megoldani, hogy bár rendelkezzen a rendőrség, illetve más nyomozó hatóság a titkos információgyűjtéshez szükséges jogosítványokkal, azonban azok használata során ne sértsék meg az emberi jogokat. Ilyen megoldás, amikor a titkos nyomozásra vonatkozó szabályokat a büntetőeljárás törvényben helyezik el (Németország, Ausztria), vagy a szervezett bűnözés és illegális kábítószer-kereskedelem elleni különleges felhatalmazások körében szabályozzák (Spanyolország, USA) a titkos eszközök használatát. Sok fejlett demokrácia nélkülözi a megfelelő jogi szabályozást (Belgium, Hollandia). Azonban nem szabad elfelejteni, hogy ezen országokban az emberi jogok védelmén az alkotmányos demokratikus berendezés egész intézményrendszere működik, s néha hatékonyabban, mint a speciális védelmi törvények.⁷

Dolgozatomban a Strasbourgi Emberi Jogi Bíróság által a titkos információgyűjtés nemzeti szabályozásával szemben támasztott követelményeket mutatom be, kitérve a hatályos magyar szabályozás megfelelőségére és sajnos meg nem felelőségére is.

2. Európai Emberi Jogi Egyezmény - Európai Emberi Jogi Bíróság

Az Emberi Jogok Európai Egyezményét 1950-ben hozták létre az emberi jogok hatékonyabb szupranacionális védelme érdekében. Maga az egyezmény csupán a legalapvetőbb jogelveket deklarálja, amelyek mintegy keretül szolgálnak a Bíróság esetjogához. Ez a joganyag azonban nem állandó, hanem az évek múlásával maga is változik, nemegyszer éppen a korábbi gyakorlattal ellentétes irányba.⁸

Az Egyezmény rendelkezéseinek betartását két, az Egyezmény által felállított szerv volt hivatott biztosítani, az Emberi Jogok Európai Bizottsága és az Emberi Jogok Európai Bírósága. 1998 novemberében a fent nevezett két intézmény helyén létrejött az egységes Emberi Jogok Európai Bírósága, amelynek székhelye Strasbourgban van.

6 Dr. Fenyvesi Csaba: A védő és a titkos adatgyűjtés in: Belügyi Szemle 2001/11. p. 74

7 Dr. Finszter Géza: A titkos információgyűjtés szabályozása a hatályos jogban, in: Kriminológiai Tanulmányok 2000.

8 Dr. Grád András: A strasbourgi emberi jogi bírakodás kézikönyve, 2005. p.15.

A Bíróságnak semmiféle lehetősége nincsen az érintett állam közhatalmi szervei által hozott határozatok hatályon kívül helyezésére vagy megváltoztatására, miként arra sem, hogy az államot vagy szerveit akár ilyesmire, akár bármilyen más intézkedés megtételére utasíthassa. A Bíróság tehát semmilyen formában nem avatkozhat bele valamely tagállam belügyeibe, döntése mindössze arra szorítkozhat, hogy megállapítsa az Egyezmény valamely rendelkezésének megsértését és ilyen esetben kötelezheti az érintett államot a kérelmező javára kártérítés és költségek megfizetésére. A Bíróság előtt befejeződött ügyek végrehajtását az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága ellenőrzi.⁹

Elvben jogszabály alapján fennálló fenyegetettségre tekintettel is lehetséges a Bírósághoz fordulni, vagyis nem feltétlenül szükséges, hogy az Egyezmény megsértése ténylegesen be is következzen. Jóllehet a Bíróság soha nem helyez hatályon kívül vagy változtat meg egy nemzeti jogszabályt, előfordul, hogy megállapítja, hogy már maga a belső jogszabály is ellentétes az Egyezménnyel, vagyis amennyiben a jogalkalmazók azt végrehajtják, ez mintegy automatikusan egyezmény sérelemre vezet.

Ez nem azt jelenti, hogy bárki eredményes kérelemmel élhetne pusztán egy jogszabályra hivatkozással. Így amennyiben a kérelmező nem tudja kimutatni, hogy az általa sérelmezett jogszabály őt nagyobb mértékben sújtja a többi állampolgárhoz képest, nem hivatkozhat az Egyezmény megsértésére. Az elv háttérében nyilvánvaló módon azon szándék áll, hogy a Bíróság ne válhasson a tagállamok jogalkotó szerveivel szembeni quasi „szuperalkotmánybíróssággá”, vagy az Európai Unió Bíróságához hasonló normakontrollt végző szervé. Strasbourgban nem vizsgálják a jogszabályok Egyezménnyel való összeférhetőségét, mint olyant általánosságban, hanem csakis egy-egy konkrét kérelem kapcsán.¹⁰

A titkos információgyűjtéssel kapcsolatos panaszok esetében azonban kissé más a helyzet. A Klass és társai kontra Németország ügyben (1978) a német kormány azt állította, hogy mivel a panaszosok sérelme csupán az ellenőrzésnek való potenciális alávétés pusztán lehetősége, az Egyezmény 25. cikke értelmében nem lehet őket jogsértés áldozatának tekinteni. Az ügy különleges vonásait figyelembe véve azonban a Bíróság úgy határozott, hogy a panaszosok mindegyike joggal tartja magát jogsértés áldozatának, jóllehet – az ellenőrzés titkos jellege miatt – kérelmüket nem tudják konkrét ellenőrzésre való hivatkozással alátámasztani.

⁹ Dr. Grád András: A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve, 2005.p., 54

¹⁰ Uo. 65.-66.

A titkos információgyűjtés az emberi jogi védelem alatt álló magánszférát érinti, a vonatkozó ügyek az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről Rómában 1950. november 4-én kelt egyezmény (Magyarországon kihirdetve az 1993. évi XXXI. törvénnyel, hatályos: 1992. november 5.) 8. cikke hatálya alá tartoznak. Hogyan rendelkezik a 8. cikk?

3. Európai Emberi Jogi Egyezmény 8. cikk – a magánszféra tiszteletben tartásához való jog

Az Egyezmény 8. cikke szerint:

1. Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák.
2. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy közérkölcös védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.¹¹

A 8. cikk 1. bekezdésében szereplő négy védett érdek: a magánélet, a családi élet, a magánlakás (otthon) és a levelezés eltérő fogalmak. A 8. cikk tartalma egyetlen szóval foglalható össze: a magánszféra tiszteletbentartása.

Központi kérdés, hogy mi tartozik a magánszféra fogalma alá. Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének egyik határozata a következők szerint fogalmazza meg a magánszférát: A magánszféra tiszteletéhez való jog lényegében azt jelenti, hogy mindenki saját életét élhesse és abba más csak minimális módon avatkozhatson be. A magánszférában benne van a magánélet, a családi élet, az otthon, a fizikai és erkölcsi integritás, a becsület és a jóhírnév védelme, a jog arra, hogy ne kerüljünk hamis megvilágításba, hogy velünk kapcsolatban irreleváns vagy zavaró tényeket ne fedjenek fel, a rólunk készült fényképet engedélyünk nélkül ne tegyék közzé, az általunk közölt vagy kapott bizalmas információk ne kerülhessenek napvilágra.¹²

A Bizottság egy ügyben kifejezetten is rámutatott arra, hogy a magánszféra tiszteletben tartására vonatkozó 8. cikk bizonyos fokig magában foglalja azt a jogot is, hogy egyéniségünk kiteljesedése érdekében más emberi lényekkel kapcsolatot létesítsünk és tartsunk fenn.¹³

11 Vincent Berger: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Joggyakorlata, HVG Orac 1998. p.707.

12 Resolution 428/1970/, Declaration on the Mass Media; Council of Europe, Collected Texts, Strasbourg, 1979.

13 Appl.8962/80, X and Y v. Belgium, D and R 28 (1982)p. 112.

A Bíróság nem tartja sem lehetségesnek, sem szükségesnek a magánélet fogalmának kimerítő értelmezését. Túlságosan leszűkítő lenne mindenestre, ha azt csupán az „intim szférára” korlátoznánk, amelyben mindenki kedve szerint folytathatja életét és amelyből teljes mértékben kizárhatja a külvilágot. A magánélet védelmének fel kell ölelnie, legalább egy bizonyos mértékig, az egyénnek azon jogát, hogy kapcsolatot alakítson ki és folytasson embertársaival. A munka az, amely során az emberek nagy többségének sok, illetve a legtöbb lehetősége van arra, hogy szorosra fűzze kapcsolatát a külvilággal. Különösen a szellemi szabadfoglalkozásuk feladatai foglalhatnak el olyan jelentős részt életükben, hogy egy adott pillanatban nem állapítható meg, milyen minőségben jár el. A védelem címzettje marad az a személy, akinek szakmai és nem szakmai tevékenységei olyan mértékig összefonódnak, hogy képtelenség lenne azokat szétválasztani. A 8. cikk hatálya tehát a hivatali helyiségekre is kiterjed.

Általánosan megfogalmazva: ha a „magánélet” és a „lakás” szavakat úgy értelmezzük, mint amelyek felölelik a szakmai vagy kereskedelmi tevékenységeket és helyiségeket is, az megfelelne a 8. cikk alapvető tárgyának és céljának, vagyis az egyén védelmének a közhatalom önkényes beavatkozásaival szemben. A szerződő államokat ez nem korlátozná méltánytalanul, mivel a 8. cikk 2. bekezdése által előírt mértékben megtartanák a „beavatkozás” jogát, ami a hivatali helyiségek és a szakmai vagy kereskedelmi tevékenységek esetében jóval messzebbre mehetne, mint egyéb esetben.¹⁴ (Niemiets v. Németország ügy – 1992.)

A Bizottság és a Bíróság gyakorlatában a 8. cikket illetően a Parlamenti Közgyűlés említett határozatában kifejeződő igen széles értelmezés uralkodik, a magánszféra részének tekintik a telefont is, melynek lehallgatását, akárcsak az ehhez hasonló titkos eszközök alkalmazását, a magánéletbe való beavatkozásnak tekintik. A Bíróság a magánszféra körébe vonja a telefonbeszélgetést akkor is, ha magánéleti kérdésekről csak érintőlegesen esik szó. A beszélgetés nem veszti el magánjellegét, mert a tartalma közérdeklődésű kérdésekre vonatkozik vagy vonatkozhat. (A. v. Franciaország ügy – 1993.)

4. A magánszférába való beavatkozás lehetősége

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikkének rendelkezéseiből egyértelműen kitűnik, hogy a szóban forgó szabályozási szférák (magánélet, családi élet, lakás, levelezés) védelme nem abszolút jellegű, vagyis az egyén vonatkozó jogai nem taroznak az ún. abszolút jogok köréhez, melyek vonatkozásában

¹⁴ Vincent Berger: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata, HvgOrac Kiadó, p.430-431.

semmiféle korlátozás nem engedhető meg. A cikk második része a korlátozások megalapozott és jogos eseteit tételesen sorolja fel. Az Egyezményben részes állam szabályozási szabadsága csak ezen korlátok között érvényesülhet, s a korlátozások tág értelmezésére a gyakorlatban nem kerülhet sor.

Arról van szó tehát, ha az 1. bekezdésben említett szférákba az állami szabályozás, illetve az állami hatósági szervek gyakorlata következtében a beavatkozás megtörténik, azt csak abban az esetben lehet jogszerűnek (tehát az Egyezményvel összhangban lévőnek) tekinteni, ha fennáll a „szükségességük egy demokratikus társadalomban”. E szükségesség jogilag csak akkor tekinthető megalapozottnak, ha azt a törvényben meghatározott esetekben a nemzetbiztonság, a közbiztonság, az ország gazdasági jóléte, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, közegészségügy vagy erkölcsök, illetve mások jogainak és szabadságjogainak védelme érdekében foganatosítják az adott államban. Más okok és esetek hivatkozási alapul nem szolgálhatnak.¹⁵

A magyar Alkotmánybíróság több határozatában állapította meg, hogy a bűnüldözés, bűnmegelőzés és a nemzetbiztonság érdeke szükségessé teheti az Alkotmányban biztosított alapjogok korlátozását.

Az AB korábbi határozataiban a bűnmegelőzéshez fűződő érdeket a jogállamiságból következő olyan alkotmányos célként ismerte el, amelynek biztosítása érdekében még egyes alapjogok korlátozása sem zárható ki. Minden esetben hangsúlyozta ugyanakkor, hogy ezen alkotmányos cél megvalósítása érdekében sem adható fel a jogállamiság, a jogbiztonság követelményrendszere és az állam szervei nem kaphatnak túl széles, bizonytalan tartalmú felhatalmazásokat az általános, elvont értelemben vett bűnmegelőzés érdekében. (20/1997. (III. 19.) AB hat., 24/1998. (VI. 9.) AB hat., 13/2001. (V. 14.) AB hat., 47/2003. (X. 27.) AB hat.)

Az Emberi Jogok Európai Bíróság a Silver és társai kontra Egyesült Királyság ügyben (1983) kimondta, hogy a magánszférába való beavatkozásnak „magasabb társadalmi érdeket” kell kielégítenie és a „jogos céllal arányosnak” kell lennie. Az Egyezmény azon klauzuláit, amelyek egy garantált jog alóli kivételeket fogalmaznak meg, megszorítóan kell értelmezni.

A 8. cikk megsértésének vizsgálata körében a Bíróság az alábbi szempontokat veszi figyelembe:

- történt-e beavatkozás a magánéletbe,
- a beavatkozás összhangban volt-e a törvénnyel, ezen belül: a beavatkozásnak van-e a belső jogban törvényes alapja,

---

15 Mavi Viktor: A magán- és családi élet, a lakás és levelezés tisztelgésben tartása a strasbourgi szervek gyakorlatának szemszögéből, in: Acta Humana 1991. No.5.p. 55.

- a törvény minősége megfelelő-e: hozzáférhetősége, előreláthatósága kielégítő biztosítékokat nyújt-e a lehetséges károsításokkal szemben (Rule of Law követelménye),
- a beavatkozás szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban.

A Bíróság értelmezésében a nemzeti törvénynek a következő követelményeknek kell megfelelnie:

- kellően megismerhető legyen,
- ésszerűen előre látható döntések alapjául szolgáljon,
- egyértelműen határozza meg (az anyagi értelemben vett törvény) a diszkreció gyakorlásának területét és módját, feleljen meg a jogállamiság követelményének.

A Bíróság megállapítása általában elsősorban a harmadik követelménynek meg nem felelés okán történik, de természetesen a három követelmény az „egy demokratikus társadalomban megkövetelt védelem legkisebb fokának” fogalmában olvad eggyé.

Általában megállapíthatjuk, hogy a nemzeti szabályozás akkor felel meg a Bíróság előtt, ha kerüli a gumiszabályokat, a generálklauzulákat.¹⁶

Az egyén másokkal történő kapcsolatainak titkos ellenőrzése a hatóságok részéről minden esetben beavatkozást jelent a 8. cikk által szabályozott magánszférákba, sőt a Bíróság a Malone kontra Egyesült Királyság ügyben (1984) kifejtette, hogy azok a törvények és az a gyakorlat, amelyek megengedték és megalkották a közlések titkos megszerzésének rendszerét, önmagukban is ilyen beavatkozást jelentettek, bármely ténylegesen megtett intézkedéstől függetlenül.

Azonban nem minden beavatkozás minősül egyezményesértőnek. Mikor nem minősül annak?

A Klass és társai kontra Németország ügyben a Bíróság két általános megállapítást tett. Elsőként megállapítja, hogy napjainkban a demokratikus társadalmakat a kémkedés és a terrorizmus olyan összetett formái fenyegetik, hogy e veszélyek elleni küzdelem céljából az államnak meg kell adni a jogot, hogy a területén működő felforgató elemeket titokban megfigyelhesse. A Bíróságnak el kell tehát ismernie, hogy egy demokratikus társadalomban szükség van a levelezés, a postai küldemények és a telefonbeszélgetések titkos ellenőrzését lehetővé tevő törvényi rendelkezésekre a nemzet- és/vagy közbiztonság védelme, valamint a bűncselekmények megelőzése céljából.

Másodsorban, jóllehet az Egyezmény az ellenőrzési rendszert illetően egy bizonyos diszkrecionális jogkört biztosít a szerződő államoknak, ezek az államok

16 Dr. Finszter Erika: A telefonlehallgatás az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatának tükrében, in: Belügyi Szemle 1997/5. p. 24-25.

mégsem rendelkeznek korlátlan szabadsággal a főhatalmuk alá tartozó személyek titkos ellenőrzésnek való alávetésében.

A Bíróság megállapítja, hogy az államok a kémkedés és a terrorizmus elleni harc címén nem tehetnek bármilyen, általuk megfelelőnek tartott rendelkezést. A Bíróságnak meg kell győződnie a visszaélésekkel szembeni megfelelő és elégséges biztosítékok meglétéről.¹⁷

4.1 Nyilvános szabályozás

Az állami hatóságok titkos tevékenységét illetően az első alapvető követelmény a szabályozás megléte és annak nyilvánossága (mindenki számára hozzáférhető, megismerhető formában történő közzététele). Titkos, bizalmas jellegű szabályok alapján történő megfigyelés, lehallgatás, levél-ellenőrzés minden esetben a 8. cikk megsértését jelenti.

A Doerga kontra Hollandia ügyben (2004) a Bíróság kimondta, hogy nem elegendő azonban a jogszabály megléte, annak megfogalmazása is olyan kell legyen, hogy az érintettek képesek legyenek előre tervezni magatartásukat. Csak egy megfelelően kodifikált és mindenki számára megismerhető norma állja ki az egyezmény próbáját.¹⁸

Az Emberi Jogok Európai Bírósága a Malone Egyesült Királyság elleni ügyben (Vincent Berger: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Joggyakorlata, 446. o.) részletesen kifejtette, hogy mit kell az Egyezmény 8. cikkében foglalt „törvény” alatt érteni. E szerint a „törvény” nem csak írott törvény lehet. A „törvénnyel” szemben azonban követelmény egyrészt az, hogy a belső jogban alapja legyen, másrészt tartalmi kritérium, hogy biztosítsa a hozzáférhetőséget, az előreláthatóságot, továbbá meghatározza a hatóság diszkréciójának területét, illetőleg mivel e beavatkozás végrehajtó hatalom számára beláthatatlan hatalmat tesz lehetővé, ezért az említettekén túl meghatározza a hatóság diszkréció területére eső intézkedései gyakorlásának módját. A hozzáférhetőség azt jelenti, az egyén tisztában van azzal, hogy adott ügyben milyen jogszabályok kerülnek alkalmazásra, az előreláthatóság pedig nem más, mint hogy az egyén előre látja, milyen körülmények, feltételek között van a hatóságoknak joguk a jogait érintő beavatkozásra, és ennek ismeretében lehetősége van magatartását előre szabályozni.¹⁹

---

17 Vincent Berger: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Joggyakorlata., HvgOrac Kiadó 444. p..

18 Fundamentum 4/2004., p.132

19 Az Európai Emberi Jogok Egyezménye 8. cikke – A Bírósági Határozatok melléklete (1997/4.),p. 43

A fenti ítélet meghozatala után 6 évvel a Kruslin kontra Franciaország ügyben (1990) a Bíróság ismételten kifejtette, hogy mit kell a „törvényben meghatározott” követelmény alatt érteni. Ez a kifejezés azt követeli meg elsősorban, hogy a kérdéses intézkedés a belső jog szempontjából megalapozott legyen, de a szóban forgó törvény jellegéhez is köze van: a törvénynek az érintett személy által megismerhetőnek, következményeinek előreláthatónak kell lennie, valamint a jogállamiság elvével egyeznie kell. A Bizottság képviselője kijelentette, hogy a kontinentális országokban, köztük Franciaországban is, csak egy általános érvényű normatív szöveg minősülhet törvénynek a 8. cikk 2. bekezdése szempontjából, akár a parlament fogadta el, akár más jogalkotó. Az Egyezmény 8. cikk 2. bekezdésével és az ehhez hasonló klauzulákkal kapcsolatban a Bíróság a „törvényt” mindig anyagi és nem alaki értelemben vette, ide értve a törvénytől alacsonyabb rendű jogszabályokat és a nem írott jogot is.²⁰

A magyar jogrendszer évtizedeken át úgy tett, mintha titkos eszközök és módszerek nem léteznének, e jogszabályokat kihirdető közlönyökben erről egy sort sem lehetett olvasni. Ugyanakkor köztudott volt, hogy a hatóság folytat ilyen tevékenységet.²¹ A demokratikus átalakulás előtt a Magyar Népköztársaságban az állambiztonsági tevékenység jogi alapját az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. tvr. képezte. A tvr. 11.§ -a szerint az állam belső rendjének védelmi feladatait a Belügyminisztérium szervei (többek között a rendőrség) látták el. A tvr., illetve a rendőrségről szóló 39/1974. (XI. 1.) MT rendelet nem tartalmazott szabályozást (feljogosítást) az állambiztonsági szerveknek az emberi és állampolgári jogokat korlátozó titkosszolgálati eszközök és módszerek használatára. A törvényerejű rendeletben szereplő felhatalmazás alapján a BM állambiztonsági főcsoportfőnökségének feladatait minisztertanácsi határozat tartalmazta (6000/1975. MT hat.), az állam biztonságának védelmében alkalmazható eszközökről és módszerekről pedig a Minisztertanács elnökhelyettesének 1/1975. számú utasítása rendelkezett. Ezen belső szabályokra száznál több belügyi parancs, utasítás és intézkedés épült, amelyek igen aprólékosan, bürokratikus szabályozták a titkos technikai rendszerek és módszerek alkalmazását. Ezzel a pártállam a politikai rendőrséget bizonyos keretek közé szorította, valamint a maga számára ellenőrizhetőbbé tette a szóban forgó eszközök és módszerek használatát, a megfigyeltek kiválasztását.

20 Vincent Berger: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Joggyakorlata, HvgOrac Kiadó, p.453

21 Dr. Nyíri Sándor: Gondolatok a titkos információgyűjtésről, in: Rendészeti Szemle 1983/8.p. 11.

A szabályozásnak az a módja, hogy alacsony szintű és titkos (az állampolgárok számára nem hozzáférhető) jogszabályokkal korlátozták az alkotmányban biztosított állampolgári jogokat, alapvető jogelveket sértett.²²

Az információgyűjtés olyannyira titokban folyt, hogy arról csakis a rendőrség illetékes tudhatott. A titkos információgyűjtés még az ügyész elől is el volt zárva. Az ügyészek közül keveseknek – és csak esetenként – adatott meg az operatív munka egyes részei által elért eredmények megismerése. Ilyenek voltak például, amikor a bűncselekmények alapos gyanúját titkos eszközökkel beszerzett adatok bizonyították és a rendőrségi szerv vezetése bizonytalan volt, hogy a nyomozás elrendelhető-e, vagy sem; a hálózati vagy beszervezni kívánt személyt az ellene indult büntetőeljárásból ki kellett vonni, mert az általa végzendő operatív tevékenységhez nagyobb érdek fűződött, mint az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez; amikor a rendőrségi fogdába fogdaügynök alkalmazásának legalizálására volt szükség.²³ A büntetőeljárás egyik fő személyének – az ügyésznek – azért általánosságban és néha konkrétan is volt valamelyest tudomása, rálátása a titkos információgyűjtésre. Hallgatólagosan „békésen egymás mellett” éltek vele, mert az akkori politika így akarta; a politikának és a rendőrségnek így volt kényelmes. Közben Magyarország csatlakozott a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányához. (Kihirdetve: 1976. évi 8. tvr-el)

Az egyezségokmány 17. cikke kimondja:

1. Senkit sem lehet alávetni a magánéletével, családjával, lakásával vagy levezetésével kapcsolatban önkényes vagy törvénytelen beavatkozásnak, sem pedig becsülete és jó hírneve elleni jogtalan támadásnak.
2. Ilyen beavatkozás vagy támadás ellen mindenkinek joga van a törvény védelmére.

Mindez azt jelenti, hogy törvényben kell szabályozni azt, hogy ki, mikor, milyen feltételek mellett vethető alá magánéletével, családjával, lakásával vagy levezetésével kapcsolatos beavatkozásnak.

Ilyen törvény Magyarországon nem volt. A rendőrség titkos információgyűjtő tevékenysége tehát jogon kívül zajlott.

A hazai jogfejlődés következő állomása a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény volt, amelynek 5.§ b) pontja szerint törvényben kell szabályozni a személyi szabadságjogokat és korlátozásokat.

A törvényi szabályozás azonban még mindig váratott magára. A rendőrség viszont változatlan intenzitással végezte a titkos információgyűjtést.²⁴

22 Dr. Hajjas Gábor: A nemzetbiztonsági szolgálatok szabályozása, in: Belügyi Szemle, 1999/4-5, p.99. .

23 Dr. Lakatos István: A titkos információ, mint bizonyítási eszköz, in: Belügyi Szemle 1997/3.,p. 68.

24 Dr. Nyíri Sándor: A titkos információgyűjtés jogi alapjai, BM Duna Palota és Kiadó, 1997.,p. 6-7.

1988. november 16-án a Legfőbb Ügyészségen tudományos tanácskozásra került sor. Az egyik előadás nyilvánosság elé vitte a rendőrség titkos tevékenységének kérdését. Az előadásban – többek között - a következők hangzottak el: „A bűnüldözés a rendőrségnek kettős jellegű tevékenysége. Az egyik a Be. szabályai szerint folyó nyomozás, a másik, pedig az általános bűnüldözési, elsősorban felderítési és bűncselekmény elkövetésének gyanúját megalapozó adatok összegyűjtése. Ez utóbbi kívül esik a büntetőeljárás törvényben szabályozott keretein, eszközei és módszerei eltérőek. Nemcsak eszközei és eredményei, hanem léte, alkalmazása is eltitkolt még az ügyész előtt is. Nyilvánvalóan nem lehet egy folyamatban lévő nyomozás érdemi részében, elsősorban az eredményességet célzó bizonyítás előmozdításában közreműködni úgy, hogy féloldalas ismeretek megszerzésére van lehetőség. Fel kell vetni tehát, azt a kérdést: meddig lehetséges a mai helyzet fenntartása, s nem kellene-e a kérdést törvényben szabályozni, s az ügyésznek megfelelő felügyeleti eszközöket biztosítani?

A válasz csak igen lehet, mivel az ilyen tevékenység sokszor alapvető, törvény által egyedileg is védett állampolgári jogokat érint.”²⁵

1989 májusában a Legfőbb Ügyészség levélben fordult a belügyminiszterhez. A levél – többek között – a következőket tartalmazta: „A büntetőeljárásban az állampolgári jogok csak a törvényben meghatározott módon és esetekben korlátozhatók. A személyiségi jogok érvényesülésének biztosításában fontos helyet foglal el a személyes titok – és ennek keretében a távközlési titok – védelme. A jogállamban minden állampolgárnak lehetőséget kell arra kapnia, hogy szabadon fejlessze személyiségét, mondhassa el véleményét, hallassa hangját, de ugyanakkor meghatározhassa, hogy kinek szánja mondanivalóját, gondolataiba, magánéletébe kit kíván beavatni.”²⁶

A Legfőbb Ügyészség a levelet másolatban megküldte az igazságügy-miniszternek és a miniszterelnöknek is. Náluk is nyílt jogszabály kibocsátását kezdeményezte. A belügyminiszter és az igazságügy-miniszter a javaslattal egyetértettek.

1989. október 23-án Magyarországon kikiáltották a köztársaságot és kihirdetésre került a módosított (köztársasági) Alkotmány. Az Alkotmány deklarálta a jogállamiságot, a többpártrendszert, az emberi jogok tiszteletben tartását és védelmét, köztük a magánlakás sérthetetlenségéhez, valamint a magántitok védelméhez való jogot. (Alkotmány 59.§ (1) bek.)

²⁵ Dr. Nyíri Sándor: Az ügyészi szervezet hozzájárulása a társadalmi – gazdasági kibontakozáshoz, valamint az ügyészség belső irányításának, ellenőrzésének fejlesztésére irányuló követelményekhez, in: Ügyészségi Értesítő 1988. évi különszáma p.17.

²⁶ Dr. Nyíri Sándor: Pro domo, in: Belügyi Szemle 1995/6., p. 67.

Az Alkotmány kimondja, hogy a Magyar Köztársaság elismeri az ember sértetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait, ezek tiszteletben tartása és védelme az állam elsőrendű kötelezettsége. (Alkotmány 8.§ (1) bek.)

Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény alapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja. (Alkotmány 8.§ (2) bek.)

A Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül. (Alkotmány 70/A.§ (1) bek.)

Az alapvető jogok megsértése miatt keletkezett igények, továbbá a köteleességek teljesítésével kapcsolatban hozott állami döntések elleni kifogások bíróság előtt érvényesíthetők. (Alkotmány 70/K.§)

Ettől kezdve már alkotmányellenes volt a rendőrség titkos információgyűjtő tevékenysége. A rendőrség ezzel nem törődve tovább folytatta titkos tevékenységét.

1990. január 25-én az Országgyűlés elkezdte tárgyalni a titkosszolgálati eszközökről szóló törvényjavaslatot. A különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvény korszakos a magyar jogalkotásban. Először szabályozta nyílt jogszabály, törvény az emberi szabadságjogokat érintő legkényesebb kérdést, a magánszférába beavatkozás lehetőségét.²⁷

A törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokat és a rendőrség bűnügyi szerveit – meghatározott feladatkörben eljárva – felhatalmazta különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazására. A törvényben – igaz nem teljes körűen, de – megjelentek a titkosszolgálati eszköz alkalmazásnak, illetve a magánszféra védelmének fontosabb garanciális elemei, feltételei: a célhoz kötöttség, a szükségesség, az arányosság és a dokumentáltság elve, valamint az eszköz alkalmaságának követelménye. A titkosszolgálati eszközök közül egyes technikai úton történő adatgyűjtések (lakás lehallgatása, titkos vizuális megfigyelése stb.), a postai küldemények ellenőrzése és a magánlakásba való titkos behatolás igazságügy-miniszteri engedélyhez kötődtek.

Az 1990. évi X. törvény az „állam belső rendjének” védelmével összefüggő feladatok ellátását elkülönítette a Belügyminisztériumtól és a rendőrségtől. Úgy rendelkezett, hogy e feladatokat a különálló nemzetbiztonsági szolgálatok vég-

---

27 Dr. Nyíri Sándor: A titkos információgyűjtés jogi alapjai, BM Duna Palota és Kiadó, 1997., p.9

zik, egyúttal felhatalmazta a Kormányt, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatait és működését – külön törvény megalkotásáig – rendeletben határozza meg. A Minisztertanács e felhatalmazásnak a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról szóló 26/1990. (II. 14.) MT rendelettel tett eleget. E rendelet többek között meghatározta a nemzetbiztonsági szolgálatok struktúráját, az egyes nemzetbiztonsági szolgálatok feladatait.²⁸

A rendőrségre vonatkozó végleges szabályok a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben láttak napvilágot, míg a nemzetbiztonsági szolgálatokra vonatkozó végleges szabályok a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényben öltöttek testet.

2003. július 1-jét megelőzően a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) és a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.) rendelkezett a titkos információgyűjtésről, a korábbi büntetőeljárásról szóló törvény (1973. évi I. törvény) sem magáról a tevékenységről, sem az eredményének felhasználásáról nem szólt. A titkos megfigyelés, adatgyűjtés nem voltak ismeretlen eszközök, ahhoz azonban, hogy az ezek révén nyert adatok a büntetőeljárásban felhasználhatók legyenek, a büntetőeljárás törvénynek rendelkeznie kellett a büntetőeljárásban e tevékenység végzésének feltételeiről, és arról, hogy az így szerzett adatok (akár a büntetőeljárásban, akár azon kívül történt a titkos adatgyűjtés) milyen feltételek mellett használhatók fel bizonyítási eszközként. Az új Be. szerinti szabályozás nem érinti az Nbtv. által meghatározott titkos információgyűjtést, azonban szükségképpen kihatással van a titkos információgyűjtésnek az Rtv. által szabályozott körére. A titkos információgyűjtés az engedélyhez nem kötött és a „külső” engedélyhez kötött kriminalisztikai módszerek gyűjtőfogalma. A Be. a bírói engedélyhez kötött módszereknek az Rtv. szabályozásától eltérő tartalmú köréről rendelkezik, ezért indokolt a törvény szabályozási tárgyát eltérő fogalommal jelölni. A titkos adatszerzés az, amit a nyomozó hatóságok és az ügyész a nyomozás során bírói engedéllyel végez. A titkos információgyűjtés pedig az, amit az arra feljogosított szervezetek (nemcsak nyomozó hatóságok) nem a nyomozás során végeznek, valamint amit bírói engedély nélkül végeznek. Az utóbbi tevékenységre a büntetőeljárás törvényben szükségtelen külön szabályokat előírni, annak szabályai a rendőrségi, nemzetbiztonsági, határőrségi, vám, illetve ügyészségi törvényben kaptak helyet. A titkos adatszerzést a nyomozó hatóság végzi, ezek technikai lebonyolításához a külön jogszabályokban előírt más szerveket vesz igénybe, amelyeknek a büntetőeljárás törvényben való nevesítése szintén szükségtelen.²⁹

28 Dr. Hajás Gábor: A nemzetbiztonsági szolgálatok szabályozása in: Belügyi Szemle 1999/4-5. p. 100.

29 Be. indokolás

Az új Be. megteremtette azt az eljárást, hogy a titkos információgyűjtés keretében nyert adatok miképpen válhatnak a bizonyítási eljárás részévé. A szabad bizonyítás elvére hivatkozás ebben a kérdésben ugyanis kevés, hiszen komoly adatvédelmi érdekekkel állunk szemben. Fontos tehát egyrészt a célhoz kötöttség, a felhasználás nyomós érdekének és a megszerzett adatok titkos kezelésének szem előtt tartása, másfelől a bíró előtti bizonyítás során a szükséges és elégséges hozzáférhetőség megteremtése. Az új törvény ennek eleget tesz, és rendelkezik mind a titkos adatszerzés elrendelésének, céljának, megszüntetésének feltételeiről, mind az adatok kezeléséről, a felhasználhatóság módjáról. Amiről nem rendelkezik, az egy bizonyítási elv, amely a strasbourgi gyakorlatból levezethető. Kérdés ugyanis, hogy meg lehet-e bárki büntetőjogi felelősségét alapítani kizárólag titkos adatszerzésen alapuló bizonyítékok alapján. Egyetérték Márki Zoltán azon álláspontjával, amely szerint nem, hiszen ez oly mértékben tenné közvetetté a bizonyítást, oly mértékben szűkítené le a védelem lehetőségét, hogy az a tisztességes eljárás sérelmét jelentené.³⁰

Az első követelménynek a magyar szabályozás maradéktalanul eleget tesz, nyílt jogszabályok rendelkeznek a titkosszolgálati eszközök alkalmazásáról. A titkosszolgálati eszközök alkalmazására vonatkozó hatályos szabályozás jelenleg a Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényben, a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben, a Vám- és Pénzügyőrségről szóló 2004. évi XIX. törvényben, a Határőrizetről és a Határőrségről szóló 1997. évi XXXII. törvényben, a Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvényben, és a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényben található. A felsorolt törvények rendelkezéseit a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény, az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény, az elektronikus hírközlési feladatokat ellátó szervezetek és a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre felhatalmazott szervezetek együttműködésének rendjéről szóló 180/2004. (V.26.) Korm. rendelet, a postai szolgáltatók, a postai közreműködők és a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre felhatalmazott szervezetek együttműködésének részletes szabályairól szóló 9/2005 (I.19.) Korm. rendelet szabályai egészítik ki. További rendelkezéseket tartalmaznak a különleges eszközök és módszerek engedélyezéséről és igénybeviteléről szóló 26/1999. (VIII.13.) BM rendelet, a belügyminiszter irányítása alatt álló titkos információgyűjtésre feljogosított szervek adatkezelésének egyes szabályairól szóló 21/1996. (VIII.31.) BM rendelet, a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának rész-

30 Márki Zoltán: Az új büntetőeljárási törvény és újdonságai, in: Belügyi Szemle 2003/7-8.,p. 14-15.

letes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló 23/2003. (VI.24.) BM-IM együttes rendelet, valamint a pénzügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló 17/2003. (VII.1.) PM-IM együttes rendelet egyes fejezetei, illetve paragrafusai.

Felmerül azonban a kérdés, hogy van-e törvényi alapja a beavatkozásnak, ha a törvényi rendelkezés, amelyen a beavatkozás alapul, alkotmányellenes? A hatályos magyar szabályozás szerint 2007. december 31. napjáig lehet olyan törvényi rendelkezésre alapítani a titkos információgyűjtést, illetve a titkos adatszerezést, amelynek alkotmányellenességét az Alkotmánybíróság megállapította. Ez meglehetősen érdekes helyzetet teremt. Álláspontom szerint a strasbourgi Bíróság előtt sikeresen támadható lenne az az intézkedés, amelyet az Rtv. és a Be. alkotmányellenes rendelkezéseire alapítanak, sőt a Vámtörvény 31. § (3) bekezdésére alapított titkos információgyűjtés is, noha annak alkotmányellenességét az AB nem állapította meg indítvány hiányában.

4.2 A szabályozással szemben támasztott minőségi követelmények

A második alapvető követelmény a szabályozás minőségével függ össze: a vonatkozó belső normatív aktusnak egyrészt teljesen világosan és egyértelműen kell rendelkeznie a titkos ellenőrzés minden fontos mozzanatáról: az ilyen tevékenység engedélyezésének módjáról, a tevékenységet elrendelő és felügyelő szervek pontos hatásköréről, a tevékenység kezelésének módjáról, az érintett egyének jogorvoslati lehetőségéről. Másrészt a titkos ellenőrzésnek teljes egészében összhangban kell lennie az Egyezményben megfogalmazott jogállamiság eszméjével. Erre az utóbbi szempontra a strasbourgi szervek több esetben is felhívták a figyelmet (pl. Malone ügy, Klass és társai ügy).

A jogállamiság fogalmához kapcsolódó minőségi követelmény lényege abban van, hogy a hatósági szervek titkos működésének indokoltságához nem elegendő a hazai jognak való megfelelés, a vonatkozó hazai jogszabályok betűjének és szellemének betartása. A titkos tevékenység jogszerűségének és megalapozottságának „tesztelése” nemzetközi mércével történik: a tevékenység csak abban az esetben tekinthető jogszerűnek (vagyis a jogállamiság szemszögéből minőségi-

leg elfogadhatónak), ha az Egyezmény 8. cikke 2. bekezdésében rögzítettekkel összhangban történik.³¹

Mint hogy a titkos információgyűjtés szükségképpen kizárja a hatékony jogorvoslat lehetőségét, elengedhetetlenül fontos, hogy az alkalmazást lehetővé tevő eljárási rend kellő garanciát nyújtson az egyén jogainak védelmére. Minderre tekintettel az Emberi Jogok Európai Bizottsága a Julien Mersch és társai Luxemburg elleni ügyben kinyilvánította, hogy a törvényi szabályozás alapján a beavatkozást egy háromszintű ellenőrzési rendszernek kell alávetni, így: elrendeléskor, végrehajtáskor, illetőleg befejezéskor. Az ellenőrzést a végrehajtó hatalomtól független „testületeknek” kell végezni. Elsősorban az állandó, folyamatos és kötelező ellenőrzés a garancia arra, hogy a konkrét ügyekben nem sértik meg az arányosság követelményét (pl. Klass és társai ügy, Malone ügy, Leander ügy). A Silver és társai kontra Egyesült Királyság ügyben (1983) a Bíróság kiemelte, hogy az egyén jogaiba való beavatkozást hatékony ellenőrzésnek kell alávetni, különösen akkor, ha a végrehajtó hatalom diszkrecionális jogkörrel rendelkezik. A Bíróság a Kruslin és Huvig kontra Franciaország (1990) ügyben hozott ítéletében is hangsúlyozta, amennyiben az írott vagy íratlan jog nem mutatja meg elég világosan a vizsgált kérdéskörben a hatóságok szabad mérlegelési jogkörének terjedelmét és gyakorlási módjait, a panaszosok nem részesülnek a demokratikus társadalomban a jogállamiság által megkívánt minimális fokú védelemben sem.

A Bíróság rámutatott azokra a követelményekre, amelyeket a titkos eszközök használatára vonatkozó szabályozásnak minimálisan ki kell elégítenie. Kiemelte, hogy éppen azért, mert az alapjogokba történő beavatkozás titkos, s mert az ilyen eszközök használata a végrehajtó hatalomnak „beláthatatlan” lehetőségeket ad, elengedhetetlen, hogy már maguk az eljárások kellő garanciát nyújtsanak az egyén jogainak érvényesülésére. Ez pedig megkívánja, hogy az államok hangsúlyt helyezzenek a precíz és részletes, követhető, az állampolgárok számára is hozzáférhető szabályok megalkotására. A jogi szabályozásból világossá kell válnia az ilyen eszközöket alkalmazó hatóság hatáskörének, az intézkedések lényegének, azok gyakorlása módjának. A Bíróság a világos normatartalom követelménye körében arra is rámutatott, hogy a törvényeknek tartalmazniuk kell a beavatkozást indokoló eseteket, körülményeket és a beavatkozás feltételeit. Minimális biztosítékként szerepelnie kell bennük továbbá az érintett személyek körének meghatározására alkalmas feltételeknek, az alkalmazás dokumentálására és a dokumentáció megővésére, valamint megsemmisítésének szabályaira

31 Mavi Viktor: A magán- és családi élet, a lakás és levelezés tisztelgésben tartása a strasbourgi szervek gyakorlatának szemszögéből, in: Acta Humana 1991. No. 5. p. 75.

vonatkozó rendelkezéseknek. Az alkalmazásról szóló döntés meghozatala körében pedig a hatóságok nem kaphatnak túl széles mérlegelési jogot (pl. Case of Valenzuela Contreras v. Spain, judgement of 30/06/1998., Reports 1998-V). Az alkalmazás garanciái közé tartozik továbbá, hogy külső személyek számára az információkhoz való hozzáférést korlátozni kell.³²

A Funke, Cremieux és Mialhe kontra Franciaország ügyben (1993) a Bíróság marasztaló ítéletét arra alapította, hogy a bírói engedély hiányában a törvény által előírt korlátozások és feltételek túl gyengének és hiányosnak tűntek ahhoz, hogy a panaszosok jogába való beavatkozás szigorúan arányos lehessen a kitűzött jogszerű céllal.

A fenti követelménynek nem minden ponton felel meg a hatályos magyar szabályozás. Az Alkotmánybíróság már több kapcsolódó rendelkezést megsemmisített a fenti követelményeknek való meg nem felelés okán, azonban még mindig találunk az irányadó jogszabályokban nem jogállami előírásokat.

Az Rtv. 63.§ (1) bekezdése szerint a rendőrség kilenc célból gyűjthet titokban információt. Ezek: 1. bűncselekmény elkövetésének megelőzése, 2. bűncselekmény felderítése, 3. bűncselekmény elkövetésének megszakítása, 4. az elkövető kilétének a megállapítása, 5. az elkövető elfogása, 6. körözött személy felkutatása, 7. körözött személy tartózkodási helyének megállapítása, 8. bizonyítékok megszerzése, 9. a büntetőeljárásban részt vevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak, az igazságszolgáltatással együttműködő személyeknek védelme.

Az Rtv. 69.§ (1) bekezdése szerint a rendőrség bírói engedéllyel a 63.§ (1) bekezdésében meghatározott bűnüldözési célból a súlyos bűncselekmények esetében: 1. magánlakást titokban átkutathat (titkos kutatás), az észlelteket technikai eszközzel rögzítheti; 2. magánlakásban a történeteket technikai eszköz segítségével megfigyelheti és rögzítheti; 3. levelet, egyéb postai küldeményt, valamint a telefonvezetéken vagy azt helyettesítő távközlési rendszerek útján továbbított közlés tartalmát megismerheti, azt technikai eszközzel rögzítheti; 4. az Interneten vagy más számítástechnikai úton történő levelezés (E-mail) során keletkezett adatokat és információkat megismerheti és felhasználhatja.

Az Rtv. 63.§ (1) bekezdésében csupán egyetlen általános cél olvasható, ez pedig a megelőzés. A baj csak az, hogy a prevenció semmiféle kézzelfogható határát nem jelöli ki a titkos felderítésnek. Ez a fordulat felfogható a titkoszolgálati eszközökkel vívott bűn elleni küzdelem generál klauzulájának is. Ez tényleg olyan általános felhatalmazás, amelynek birtokában a bűnügyi hírszerzés hatókörét tetszés szerint szélesítheti ki. Pedig a törvényi szabályozásnak éppen

az a rendeltetése, hogy a hatóságnak ezt a diszkrecionális jogát korlátozza. Arról már nem is beszélve, hogy az ilyen engedmény a drága és kockázatos titkosrendőri módszereknek a totális alkalmazására biztat, ami azután a hatékonyság és az eredményesség legnagyobb akadályává válik. A tisztán prevenciós érdekből folytatott titkos felderítés nem felel meg az arányosság a szükségesség követelményének sem.³³

A bűnmegelőzési célból folytatott titkos információgyűjtés esetén nincs szükség arra sem, hogy valamely jogellenes cselekmény egyszerű gyanúja legyen megállapítható, csupán azt kell valószínűsíteni, hogy meghatározott emberi tevékenység helye, szervezeti formája, a cselekmények tartalma, a következtetés levonására alkalmasak, miszerint felmerülhet bűncselekmény elkövetésének absztrakt veszélye.³⁴

Felmerül a kérdés, hogy mikor beszélhetünk absztrakt veszélyről? A veszély olyan helyzet, amelyből a sérelem bekövetkezése valószínű, de nem szükségszerű. A veszély a sérelem bekövetkezésének a reális lehetősége.³⁵ Nem kell tehát, hogy a veszély közvetlen legyen, elegendő, hogy a jogsérelem bekövetkezésének az objektív (reális) lehetősége áll fenn.

A bűnmegelőzési cél az élethelyzeteknek olyan széles körét fogja át, ami gyakorlatilag felfogható egy általános generálklauzulának is. Ha a rendvédelmi hatóság a közbiztonság megóvása érdekében szükségesnek találja, titkos információgyűjtést rendelhet el. Nincs semmiféle megszorítás abban sem, hogy a bűnmegelőzési céllal elrendelt titkos nyomozás milyen eszközöket vehet igénybe. Itt legfeljebb azokban az esetekben lehetséges külső kontroll, amikor a felderítési eszköz vagy módszer alkalmazásához ügyészi, illetőleg bírói engedély szükséges.³⁶

Az Rtv. 63. §-ának további fordulatai esetén a feltárás az igazságszolgáltatás számára történik. Feltéve persze, hogy az igazságszolgáltatás tudomására hozzák. Ugyanis mindazokban az esetekben, amikor engedélyhez nem kötött eszközök és módszerek alkalmazásával folyik a felderítés, ez egyáltalán nem szükségszerű. Minthogy semmiféle külső kontroll nem működik, az államtitok pedig kellő védelmet ad, az eljárás jogszerűségét semmiféle garanciális szabály nem biztosítja. Ez jogállamban legalábbis szokatlan megoldás. A végrehajtó hatalom számára ez a helyzet lehetőséget biztosít arra, hogy ügyeket elvonjon az igazságszolgáltatás elől, sőt arra is, hogy ügyeket produkáljon, minthogy a bontakozó

33 Kriminisztika, A titkos felderítés kriminisztikája c. fejezet, szerk.: Bócz Endre, BM Kiadó 2004.p 981.

34 Uo. p. 985.

35 Dr. Belovics Ervin, Dr. Molnár Gábor, Dr. Sinku Pál - Büntetőjog Különös Rész 2. hatályosított kiadás, HvgOrac 2002.

36 Kriminisztika tankönyv, A titkos felderítés kriminisztikája c. fejezet, szerk.: Bócz Endre, BM Kiadó 2004. 985. p.

bűncselekménnyel párhuzamosan folytatott felderítésnek olyan eszközök állnak a rendelkezésére, amellyel a megfigyelt történésekbe alakítóan beavatkozhat. Ezért nagyon helyes például a német és az osztrák eljárási törvényeknek az a megoldása, hogy az informátorok és a fedett nyomozók alkalmazásánál kifejezetten tilalmazzák a provokációt.³⁷

Kérdés, ha van bűncselekmény gyanú, akkor milyen szempontok adnak eligazítást arra, hogy az Rtv. szerinti rendészeti felderítés induljon, avagy a nyomozás keretében titkos adatgyűjtésre kerüljön sor? Ha pedig az előbbi következik be, milyen eljárási feltételeknek a meglétében szükséges átvinni a felderítést nyomozásba? Valójában arról van szó, hogy a bizalmas nyomozás két formája párhuzamosan él tovább. A rendészeti titkos információgyűjtés és a büntetőeljárási titkos adatgyűjtés. Minthogy pedig mindkettőnek azonos a materiális feltétele, a bűncselekmény gyanúja, ez idő szerint semmiféle normatív eligazítás nincs arra, hogy mikor melyik bizalmas eljárási formát választhatja a nyomozó hatóság vagy az ügyész a feltételezett bűncselekmény felderítésére vagy megszakítására.

A helyzetet csak tovább bonyolítja, hogy vannak nyomozóhatósági jogosítványokkal nem rendelkező felderítő szolgálatok, amelyek titkos információgyűjtést igen, de titkos adatgyűjtést már nem folytathatnak. Ide sorolható valamennyi nemzetbiztonsági civil és katonai hivatal, a nemzetbiztonsági szakszolgálat, végül pedig a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálat.

A hatályos magyar szabályok szerint a Rendőrség bírói engedély nélkül, a nyomozás elrendelése előtt titkos házkutatást végezhet anélkül, hogy az érintett személyt konkrét bűncselekmény elkövetésével meggyanúsítanak és a nyomozást elrendelnék. Ez a beavatkozási lehetőség a szükségesség-arányosság követelményének véleményem szerint nem felel meg. Az Emberi Jogok Európai Bírósága az Ernst és társai kontra Belgium ügyben (2003) megállapította az Egyezmény 8. cikkének megsértését, mivel – tekintettel arra, hogy a kérelmezőket nem vádolták semmilyen bűncselekmény elkövetésével – a házkutatások nem álltak arányban az elérni kívánt legitím céllal.³⁸ Főként a fent kifejtettekre tekintettel, vagyis arra, hogy a magyar szabályozás szerint egyszerű gyanú a feltétele a nyomozás elrendelésének is, titkos házkutatásnak a büntetőeljárásban biztosított garanciák mellőzésével, nyomozáson kívüli eljárásban nem lehet helye, csakis a nyomozás elrendelését követően a Be. szabályai szerinti házkutatás lehet arányos beavatkozás a magánszférába.

Ahogy azt a Bíróság a McLeod kontra Egyesült Királyság ügyben (1998) kiemelte, joggyakorlata szerint a „demokratikus társadalomban szükségesség”

37 Finszter Géza: A titkos adatgyűjtés kriminalisztikája, Kratochwill Ferenc – emlékkönyv 2003. p. 136

38 Fundamentum 3-4/2003. p. 180.

fogalma parancsoló társadalmi szükségleten alapuló és az elérni kívánt céllal arányos beavatkozást feltételez, tehát azt kell megvizsgálni, hogy a hatósági beavatkozás jogos egyensúlyt teremt-e az érintettnek a magánszféra tiszteletben tartásához fűződő joga és a közrend védelme, valamint bűncselekmény megelőzéséhez fűződő érdekek között.³⁹

Megalapozza a titkos nyomozást az is, ha arra a bűncselekmény felderítése érdekében szükség van. A felderítésnek nincs törvényben meghatározott fogalma, ennek ellenére nem lehet kétséges, hogy ebben az esetben legalább a bűncselekményre utaló egyszerű gyanú meglétére van szükség. A felderítés része a büntetőeljárásnak is, ezért a törvény most elemzett fordulata arra is lehetőséget ad, hogy a nyomozás elrendelését követően a korábban elrendelt titkos információgyűjtés folytatódjék, illetve ha ilyen intézkedések a nyomozást nem előzték meg, akkor azokra a nyomozás alatt kerüljön sor. A tapasztalatok szerint a titkos felderítés gyakran a vádemelés és a bírósági eljárás alatt sem szünetel, ami azonban megkérdőjelezi az eljárásnak ebben a szakaszában „kiteljesedő” garanciális szabályok komolyságát, továbbá felveti azt is, hogy miként értékelhetőek azok az új dokumentumok, amelyek a titkos információgyűjtésnek abban a fázisában keletkeznek, amikor az ügy már az igazságszolgáltatás előtt van.⁴⁰

A jogállami követelményeknek való megfelelés alapvető követelménye, hogy a büntető perben titkos bizonyítás nem folytatható. Ellenkező esetben garanciális szabályok veszítenék el értelmüket, megszűnne a védekezés jogosultsága és az ítélet a jog által nem ellenőrzött bizonyítékokra támaszkodna.

A bizonyítékok megszerzése gyakori oka a titkos információgyűjtésnek, noha az így megszerzett dokumentumok perrendszerű felhasználása komoly akadályokba ütközik. A titkos akciók megnehezítik annak igazolását, hogy a bizonyítékok ténylegesen a bűncselekmény véghezvitele során keletkeztek és kellően hitelt érdemlőek. E bizonyítékok hitelességének a védelem általi ellenőrzése is nehézségekbe ütközik, esetleg arra nincs is mód. Azt lehetne mondani, hogy minél nagyobb konspiráció veszi körül a bizonyítási eszközt, annál kevésbé lesznek hitelesek az abból nyert bizonyítékok. (Gyakran követett titkosrendőri módszer az ilyen bizonyítékok „jogi erejűvé” tétele, amikor olyan látszatot próbálnak keltetni, hogy a bizonyíték beszerzése nem titkos úton, hanem a nyílt büntetőeljárás szabályainak betartásával történt.)⁴¹

A felderítés nyomán szerzett bizonyítékok csak akkor szolgálhatják a büntető igazságszolgáltatást, ha azok a büntetőeljárásban felhasználhatóak, tehát a bizo-

39 Emberi Jogi Füzetek, A Bírósági Határozatok Melléklete 1999/2., HvgOrac Kiadó 1999.p. 51

40 Kriminálisztika tankönyv, A titkos felderítés kriminálisztikája c. fejezet, ó 2004. p. 985.

41 Uo. p. 986

nyítás perrendtartásszerű lesz. Perrendtartásszerű az a bizonyítás, amelyik előre megismerhető és a bizonyítási műveletnek kötelező formát adó szabályok között zajlik, mindvégig a védelem kontrollja alatt áll, és ennek az eredménye a belső meggyőződésre alapított tényállás megállapítása.⁴²

Az engedélyhez nem kötött rendészeti felderítés során feltárt adatok ellenőrzésére nincsenek garanciális előírások, külön jogszabályi rendelkezés erre vonatkozóan nincsen, csekély garanciát csak a belső szabályzatok betartása jelenthet. Az okozott sérelmek orvoslására pedig a közigazgatási jog eszközei szolgálhatnak.

Ami a titkos információgyűjtés rendőrségi és nemzetbiztonsági törvényekben megvalósuló szabályozási elveit illeti, a jogalkotó abból a felfogásból indul ki, hogy a felderítés engedélyhez nem kötött eszközei nem jelentik az alapjogoknak olyan mértékű korlátozását, hogy a szükségességnek és az arányosságnak alaposabb vizsgálata indokolt lenne. Ezért megengedhető bűnmegelőzési és védelmi célból is a felderítő szolgálat adatgyűjtő tevékenysége. Ebben a tekintetben nincs szükség igazságszolgáltatási szerv engedélyére, és arra sem, hogy a felderítést az igazságszolgáltatás kontroll alatt tartsa. Más felfogás szerint azonban minden titokban végzett hatósági felderítés korlátozza a valamennyi alapjog anyajogának tekintett emberi méltósághoz való jogot, különös tekintettel az informátorok és a fedett nyomozók alkalmazására. Nem kétséges a felderítés minden formája érinti az önrendelkezési jogot, az általános cselekvési szabadságot és a magán-szférához való jogot. Minthogy tehát a felderítés ténye önmagában is korlátozza az emberi méltósághoz való, mindenkit megillető jogot, a szükségesség és az arányosság vizsgálata a külön engedélyhez nem kötött titkosszolgálati eszközök alkalmazásánál is kötelező. Kérdéses, hogy ebből a szempontból kiállná-e az alkotmányosság próbáját az Rtv. 63. §-a.⁴³

A titkos módszerek megnehezítik annak bizonyítását, hogy a bizonyítékok tényleg a bűncselekmény elkövetése során keletkeztek, illetve azok hitelessége is kétségesse válik. A védelem próbáját pedig esetleg ki sem állják, ha a hitelesség ellenőrzésére egyáltalán mód van.⁴⁴ Igazán nehézséget okozhat, hogy a titkosszolgálatok az információ forrását, illetve megszerzésének módját védik, ami a megszerzett információ hitelességének igazolását és a bírósági felhasználást nehezíti meg.⁴⁵ A bizonyítékok értékelésénél nagy figyelmet kell fordí-

42 Pusztai László: A modern büntetőeljárás jog kialakulása Magyarországon. Kriminológiai és Kriminálisztikai Évkönyv, 1992. p. 32.

43 Finszter Géza: A titkos felderítés szabályozása a rendőrségi törvényben és a büntetőeljárás kódexben, Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára, Szerk.: Korinek László, Kóhalmi László, Herke Csongor, Pécs, 2004. p. 77.

44 Kádár Balázs: A felderítés során szerzett információk felhasználása a büntetőeljárásban, Wiener A. Imre Ünnepi Kötet 2005. p.283. – 285.

45 Becker S. W.: Increased cooperation between law and intelligence agencies after September 11, 2001.

tani a közvetlenség, mint büntetőeljárás alapelv érvényesülésére is. A titkos információgyűjtésben beszerzett adat államtitoknak minősül a felhasználásig, az információgyűjtés ténye és annak technikai részletei továbbra is államtitkot képeznek. Amennyiben viszont a technikai részletek ténylegesen államtitoknak minősülnek, és azok nem képezhetik a büntetőeljárásban vizsgálat tárgyát, a beszerzett adatokról nem bizonyítható, hogy azok megfelelnek a Be. 78. § (4) bekezdése rendelkezéseinek. Ilyen bizonyítékokra pedig ítélet nem alapítható. Nem ad megnyugtató megoldást a bírói engedélyezés sem, hiszen a bíró, csak a titkos eszközök engedélyezése törvényi feltételeinek fennállását tudja megvizsgálni, annak tényleges lefolyására nincsen rálátása.⁴⁶ Egy demokratikus társadalomban a magánszféra megsértésével megszerzett tény, adatot – amelyre a bírói engedély nem terjed ki – nem szabad (lehet) nyilvánosságra hozni, büntetőeljárásban felhasználni.⁴⁷

A célhoz kötöttséghez hozzá tartozik, hogy a titkos adatszerzés, a titkos információgyűjtés eredménye csak akkor törvényes, csak akkor használható fel bizonyítékként, ha az a bírói engedélyben leírt bűncselekmény tárgyában, az ott említett személy ellen és az engedélyezett módszerrel, eszközzel keletkezett. Ellenkező esetben az így feltárt tény, adat nem értékelhető bizonyítékként, mert azt az eljárásban részt vevők eljárási jogainak (emberi jogainak) lényeges korlátozásával szerezte meg a hatóság.⁴⁸ A magyar büntetőeljárás törvény 1989 óta tartalmazza, hogy a rendelkezéseivel ellentétesen lefolytatott bizonyítás eredménye bizonyítékként nem vehető figyelembe. Nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközökből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával, jogszabályt sértve szerzett meg. (Be. 78.§ (4) bek.) A „más tiltott módon” való bizonyítékszerzés elutasítása tágítja a kört, mégis valószínűsíthető, hogy a bírói gyakorlat az ügyek eredményes befejezése érdekében szűk körben fogja alkalmazni a törvényellenesen megszerzett bizonyítási eszközökből származó tények figyelmen kívül hagyásának lehetőségét.⁴⁹

Problémás továbbá az Rtv. 69. § (3) bekezdésének rendelkezése is, amely szerint a Rendőrség a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtésre szolgáló eszközöket és módszereket akkor is alkalmazhatja, ha a bűncselekmény:

- a nemzetközi bűnüldözéssel kapcsolatba hozható,
- gyermekkorú ellen irányul,

46 Kádár Balázs: A felderítés során szerzett információk felhasználása a büntetőeljárásban in: Wiener A. Imre Ünnepi Kötet 2005., p.287. – 288.

47 Nyíri Sándor: A titkosan szerzett adat felhasználása a büntetőeljárásban, in: Belügyi Szemle 2005/6., p.43-44.

48 Nyíri Sándor: A titkosan szerzett adat felhasználása a büntetőeljárásban in: Belügyi Szemle 2005/6., p. 44..

49 Dr. Szikinger István: A büntetőhatalom és az egyéni jogok, in: Fundamentum 1997/2 104.

- sorozatban vagy szervezett elkövetéssel valósul meg,
- kábítószerrel, vagy kábítószernek minősülő anyaggal kapcsolatos,
- pénz- vagy értékpapír-hamisítással kapcsolatos,
- fegyveres elkövetéssel valósul meg,
- terror vagy terror jellegű,
- a közbiztonságot súlyosan megzavarja.

Az Alkotmánybíróság 2/2007. (I.24.) AB. határozatával az 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) 69. § (3) bekezdésének alkotmányellenességét állapította meg és azt 2007. december 31. napjával megsemmisíti.

Az Alkotmánybíróság ezen döntése összhangban van az Emberi Jogok Európai Bírósága által az Amann kontra Svájc ügyben (2000) kifejtettekkel, amely ügyben a Bíróság megállapította az Egyezmény 8. cikkének megsértését azáltal, hogy a telefonlehallgatásokat szabályozó rendelkezések olyan túlzottan általános jellegű kifejezéseket használnak, melyek tekintetében az előre kiszámíthatóság nem érvényesül. A Bíróság emlékeztetett arra is, hogy a titkosszolgálati eszközök igénybevétele szabályozó törvényeknek különösen részleteseknek kell lenniük.⁵⁰

Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Rtv. jelzett rendelkezésében felsorolt bűncselekmény kategóriának feltüntetett jogfogalmakat és eljárásjogi terminus technikusok tartalmát a törvényalkotó értelmező rendelkezésekben nem határozta meg, és azok nem azonosíthatók sem a Btk., sem a Be. rendelkezéseivel. Ennek folytán a jogalkalmazónak nem áll rendelkezésére olyan kötött, (legalább) más jogszabályban meghatározott fogalomrendszer, amely kellő egyértelműséggel tartalmazna számára iránymutatást az elrendelés e feltételének vizsgálatánál. Az Rtv. 69.§ (3) bekezdés a)-h) pontjaiban található feltételek nagyobbrészt általában véve is meghatározatlan fogalmakat takarnak, amelyek egységes értelmezése a joggyakorlatban nem alakult ki. Jelentésükről a tudományos vagy oktatást célzó jogirodalom sem ad pontos eligazítást, s az egyedi esetekben igen távoli összefüggések vizsgálatát tételezik fel. Az Rtv. e rendelkezéseiben írt, a legkülönbözőbb jogfogalmakhoz és tág értelemben vett bűncselekmény típusokhoz illesztett: „kapcsolatos”, „kapcsolatba hozható”, „jellegű” kifejezések eleve megengedhetetlenül tág határok közötti, előre kiszámíthatatlan, egyes esetekben akár ötletszerű jogértelmezésre adnak lehetőséget.⁵¹ Minderre figyelemmel az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Rtv. 69. § (3) bekezdés a)-h) pontjai nem felelnek meg a normavilágosság követelményének, nem tükrözik egyértelműen és világosan a törvényhozói akaratot, nem küszöb-

50 Emberi Jogi Füzetek, A Bírósági Határozatok Melléklete 2001/1., HvgOrac Kiadó Bp., 2001.,p. 17.

51 47/2003. (X.27.) AB. határozat

lik ki az önkényes jogértelmezés lehetőségét. Ez a helyzet bizonytalan, kiszámíthatatlan és ellenőrizhetetlen döntések meghozatalára vezet. Az Rtv. 69. § (1) és (3) bekezdésének viszonyában alkalmazott jogtechnikai megoldás tehát a titkos információgyűjtés határait beláthatatlanná, az indítványozók és engedélyezők szubjektív megítélésétől függővé teszi.

Az Alkotmánybíróság 2/2007. (I.24.) AB. határozatával az 1998. évi XIX. törvény (Be.) 201. § (1) bekezdésének b) pontja, c) pontja, d) pontjának „sorozatban vagy szervezett elkövetéssel megvalósuló” szövegrészei, e) pontja és f) pontja alkotmányellenességét is megállapította, ezért azokat 2007. december 31. napjával szintén megsemmisíti.

- A Be. 201. § (1) bekezdése szerint titkos adatszerzésnek akkor van helye, ha
- a) az eljárás öt évi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos, továbbá
  - b) országhatáron átnyúló bűnözéssel kapcsolatos,
  - c) kiskorú ellen irányuló,
  - d) sorozatban vagy szervezett elkövetéssel megvalósuló (ideértve az üzletszerűen, bűnszövetségben vagy bűnszervezetben történő elkövetést is),
  - e) kábítószerrel vagy kábítószernek minősülő anyaggal kapcsolatos,
  - f) pénz- vagy értékpapír-hamisítással kapcsolatos,
  - g) fegyveresen elkövetett bűncselekmény vagy ilyen bűncselekmény kísérletének, illetőleg előkészületének gyanúja miatt folyik.

A Be. 201. § (1) bekezdés b), c), e) és f) pontjaiban, valamint a d) pont első fordulatóban a törvényhozó ugyanazon, vagy hasonló bizonytalan jogfogalmakat alkalmazta, mint az Rtv. 69. § (3) bekezdésében. Ezek értelmezési tartománya azonban méginkább „kiszélesedik” azzal, hogy – szemben az Rtv. rendelkezésével – a Be. 201. § (1) bekezdés utolsó fordulója szerint a titkos adatszerzés nem csupán befejezett bűncselekmény, hanem a bűncselekmény kísérlete és – az önmagában is rendszerint nehezen megítélhető – előkészülete során is alkalmazható. Noha a büntető anyagi jog szabályai szerint az előkészület csak kivételesen, akkor büntetendő, ha azt a törvény külön kimondja, a Be. rendelkezéseiben nem szerepel még az a korlát sem, hogy előkészület esetén a titkos adatszerzés is csak a Btk. által büntetni rendelt esetekben alkalmazható, így a titkos adatszerzésnek bármely (szándékos) bűncselekmény esetén helye lehet.

Személyi értelemben hasonlóképpen szélesíti az alkalmazás kereteit a Be. 202. § (1)–(2) bekezdése, amely a gyanúsítottakon kívüli személyekre is megengedi a titkos adatszerzés alkalmazását. Kiterjeszti a lehetőséget mindazokra, akikre a gyanúsítottal való „bűnös kapcsolattartásra” vonatkozóan adat merül fel vagy

akiről ilyen kapcsolat megalapozottan feltételezhető. A bűnös kapcsolattartás szintén nem büntetőjogi kategória, határozott jogi tartalommal nincs kitöltve, s ezáltal rendkívül tág értelmezést tesz lehetővé.

Megállapítható, hogy az Rtv. 69. § (3) bekezdésében és a Be. 201. § (1) bekezdésének a fentebb megjelölt eseteiben a titkos információgyűjtés, illetve a titkos adatszerzés speciális feltételeinek értelmezése parttalaná válik. A titkos eszközök és módszerek igénybevételének általános szükségességi feltételrendszere meghatározatlan. Az alkalmazás mérlegelési szempontjait a vizsgált két törvény nem rögzíti. A konkrét feltételül szabott törvényi kritériumok igen tág értelmezést engednek meg. Mindez alapvető ellentétben áll a jogbiztonságból fakadó jogállami elvárásokkal, mert sérül az Alkotmány 2. § (1) bekezdéséből levezethető, a jogszabályok világos normatartalmához fűződő és az alkalmazásuk következményeinek kiszámíthatóságára vonatkozó követelmény. Az alkotmányosan is elfogadott rendszerképző jogértelmezésnek megvannak a határai: ez nem kerülhet szembe a jogbiztonság követelményével. Jogértelmezéssel nem határozhatók meg azok a fogalmak, amelyek önmagukban is bizonytalanok⁵²

Az Alkotmányban tételesen szereplő jogállam alapértékének sérelme önmagában is megalapozza valamely jogszabály alkotmányellenességét.⁵³ A jogállamiságnak számos összetevője van: a jogalkotásra vonatkozó törvényi követelmények megtartása, az eljárási garanciák megléte, a jogbiztonság, az önkényes jogértelmezést kizáró és a jogintézmények kiszámítható működését biztosító világos és követhető normatartalom megléte. Az Alkotmánybíróság döntéseiben hangsúlyozta, hogy a jogállamiság egyik alapvető követelménye, hogy a közhatalommal rendelkező szervek a jog által meghatározott szervezeti keretek között, a jog által megállapított működési rendben, a jog által a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket.⁵⁴

A titkos eszközök és módszerek alkalmazására vonatkozó vizsgált szabályozás ennek a követelménynek nem tesz eleget. Az igénybevétel feltételeit körülíró „általános” felhatalmazás, az egyes, egymástól jelentős mértékben eltérő súlyú alapjogi korlátozást lehetővé tévő eszközök igénybevételére vonatkozó differenciálatlan szabályozás az alkalmazó szabad belátásától teszi függővé az alkalmazást, illetve azt, hogy az egyes esetekben mely és hány alapjogot, milyen mélységben korlátozó módszer mellett dönt. Az egymásra épülő törvényekben (Rtv., Nbtv., Be.) egymással sem céljaikat, sem fogalmi rendszerüket tekintve

52 2/2007. (I.24.) AB. határozat

53 9/1992. (I.30.) AB. határozat

54 4/1999. (III.31.) AB. határozat

össze nem egyeztethető szabályok tág teret adnak az önkényes jogértelmezésre, ugyanakkor nem tartalmaznak az egyes eszközök és módszerek igénybevételével szemben az alkalmazókat kellő megfontoltságra intő hatékony törvényi korlátoásokat. Ezzel a jogintézmények eljárási garanciát jelentő lényege üreseedik ki, ami pedig közvetlenül érinti a tisztességes eljárás feltételét jelentő törvényes bizonyítás követelményét.

A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés törvényi szinthez kötött szabályozásának egyik fő célja ugyanis, hogy a magánszféra minden (akár a legitimebb) szegmensébe erőteljes beavatkozást lehetővé tévő, és a bűncselekmény elkövetőjén kívül másokat is - adott esetben - nagy számban érintő eszközök és módszerek alkalmazása ne függjön az alkalmazók és az alkalmazást engedélyező ellenőrizhetetlen diszkrecionális döntésétől. A megfelelő szabályozás zárhatja csak ki az önkényes alkalmazást és teszi lehetővé, hogy a büntetőeljárás során ténylegesen csak törvényesen beszerezett bizonyítékok kerülhessenek felhasználásra. A bizonyítás törvényessége az állam büntető igényének érvényesítésére keretül szolgáló büntetőeljárás elve és alapvető igénye.⁵⁵

Az Rtv.-nek és a Be.-nek azonban a fent nevezett rendelkezésein túlmenően is vannak alkotmányossági szempontból aggályos rendelkezései, amelyek elentétesek a normavilágosság és kiszámíthatóság követelményével, így az ezek alapján elrendelt, végrehajtott titkos ellenőrzések áldozatai véleményem szerint minden bizonnyal sikerrel fordulhatnak a strasbourgi Bírósághoz.

A legnagyobb hiányossága a Be. bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzésre vonatkozó címének, hogy nem tartalmaz szabályozást arra az esetre, amikor a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés alakul át titkos adatszerzéssé. Ez az eset a gyakorlatban rendkívül nagy számban fordul elő, a vonatkozó szabályozás pedig csöppet sem mondható egyértelműnek. Az Alkotmánybíróság több határozatában is megállapította, hogy a jogállam egyik központi és egyben nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. (9/1992. (I. 30.) AB hat., 11/1992. (III. 5.) AB hat.) Ebből következik az államnak – elsősorban a jogalkotónak – az a kötelessége, hogy a jogszabályok egyértelműek, kiszámíthatóak legyenek. A jogszabály egyértelműségének hiánya különösen sérti a jogbiztonságot akkor, amikor a rendelkezés alkotmányos alapjogok korlátozását teszi lehetővé. (13/2001. (V. 14.) AB hat.)

A Be. 200. § (3) bekezdése szerint a Be. rendelkezései nem érintik a nyomozás elrendelését megelőzően a bírói, illetve az igazságügy-miniszteri engedélyhez kötött titkos információgyűjtést, e tevékenységet a külön törvényekben

55 2/2007. (I.24.) AB. határozat

meghatározottak szerint az erre feljogosított szervezetek a rájuk irányadó szabályok szerint végzik. Értelmezésem szerint ebből az következik, hogy ha a titkos információgyűjtés elrendelésétől vagy meghosszabbításától számított például 55. napon elrendelik a nyomozást, akkor még 35 napig nyugodtan folytathatják azt a külön törvények rendelkezései szerint, hiszen a külön törvények úgy rendelkeznek, hogy az engedélyhez kötött titkos információgyűjtés 90 napig folytatható. Ezzel azonban szemben áll a Be. 200. § (4) bekezdése, amely szerint, ha a nyomozás elrendelését megelőzően külön törvény alapján a bíró, illetőleg az igazságügy-miniszter által engedélyezett titkos információgyűjtés végrehajtása során az ügyben a nyomozást elrendelik, a titkos információgyűjtés a továbbiakban csak a Be. szerint mint titkos adatszerzést lehet folytatni. Vagyis ha az 55. napon elrendelik a nyomozást, nem lehet még 35 napig az Rtv., illetve az Nbtv. szerinti titkos információgyűjtést folytatni, azaz mégiscsak érintik a Be. rendelkezései a külön törvények rendelkezései szerinti engedélyhez kötött titkos információgyűjtést.

Ilyen esetben felmerül a kérdés, hogy az addig folytatott titkos információgyűjtést meg kell-e szüntetni a nyomozás elrendelésével egyidejűleg és titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványt kell benyújtania a bírósághoz az ügyésznek? Vagy az addig folytatott titkos információgyűjtés a törvény erejénél fogva megszűnik és további információgyűjtéshez titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványt kell benyújtania a bírósághoz az ügyésznek? Amennyiben ez volt a jogalkotó szándéka, akkor a külön törvényekben a titkos információgyűjtés megszüntetésének esetei között is fel kellett volna tüntetni azt az esetet.

Lehetséges az az értelmezés is, hogy a nyomozás elrendeléséig folytatott engedélyhez kötött titkos információgyűjtés automatikusan átalakul titkos adatszerzéssé, de az ügyésznek be kell szereznie a titkos adatszerzés bírói engedélyét; illetve értelmezhető akként is a Be., hogy a nyomozás elrendeléséig folytatott engedélyhez kötött titkos információgyűjtés automatikusan átalakul titkos adatszerzéssé anélkül, hogy az ügyész titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványt nyújtana be a bírósághoz.

A titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványnak 2006. július 1-jét megelőzően tartalmaznia kellett a hatályos szabályozásban foglaltakon túl annak előadását, hogy a nyomozás elrendelését megelőzően történt-e, vagy az indítvány előterjesztésekor folyik-e és milyen titkos információgyűjtés, azt mely szervezet végezte, illetőleg végzi és milyen adatokat szerzett meg. Ezen szabály véleményem szerint arra az értelmezésre adott alapot, hogy az engedélyhez kötött titkos információgyűjtés automatikusan átalakul titkos adatszerzéssé, de az ügyésznek be kellett szereznie a titkos adatszerzéshez szükséges bírói engedélyt.

A hatályos szabályozást azonban én úgy értelmezem, hogy a titkos információgyűjtés automatikusan átalakul titkos adatszerzéssé a nyomozás elrendelésével, hiszen a titkos információgyűjtés megszüntetésének esetei között nem szerepel az, hogy a nyomozás elrendelésével megszűnne az engedélyhez kötött titkos információgyűjtés, és mégcsak az sem szükséges, hogy az ügyész egyidejűleg beszeresse a titkos adatszerzés engedélyét, ugyanis erre utaló előírás a törvényben nincs.

Mindez több más kérdést is indukál, például a határidők számításának kérdését. Kérdéses, hogy hogyan kell a határidőket számítani, ha a titkos információgyűjtés titkos adatszerzéssé alakul át. Konkrétan, ha a nyomozás elrendelése előtt egyszer már meghosszabbították a titkos információgyűjtés alkalmazásának határidejét, akkor a nyomozás elrendelése után lehetőség van-e a titkos adatszerzés ismételt meghosszabbítására? Vagyis összesen 180 napig vagy 270 napig folytatható-e a bírói engedélyhez kötött titkos adatgyűjtés? Amennyiben a titkos információgyűjtés nem automatikusan alakul át titkos adatszerzéssé, hanem a nyomozás elrendelésével a titkos információgyűjtést meg kell szüntetni és további titkos eszközök alkalmazásához titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványt kell előterjeszteni a bírósághoz, akkor összesen akár 360 napig, vagyis csaknem egy évig folytatható engedélyhez kötött titkos információgyűjtés, illetve adatszerzés egy adott ügyben. Álláspontom szerint nem derül ki világosan a törvény szövegéből, hogy összesen mennyi ideig folytatható egy ügyben engedélyhez kötött titkos információgyűjtés, illetve adatszerzés. Mindez ellentmond a jobbiztonság követelményének.

Problémás továbbá a Be. „okiratosításra” vonatkozó rendelkezése is. A Be. 206.§ (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy ha az ügyész a titkos adatszerzés eredményét a büntetőeljárásban bizonyítékként kívánja felhasználni, a titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványt, a bíróság határozatát és a titkos adatszerzés végrehajtásáról készített jelentést csatolja a nyomozás irataihoz. Ez a hármas iratanyag jelenti a titkosan szerzett adatok „okiratosítását”, törvényes bizonyítási eszközzé tételét.⁵⁶ Az ügyész azonban nem rendelkezik titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítvánnyal, mivel a titkos információgyűjtés alakult át titkos adatszerzéssé, legfeljebb a titkos információgyűjtés engedélyezése iránti kérelmet csatolhatná a nyomozás irataihoz, azzal azonban azért nem rendelkezik, mert azt az Rtv. szerint a rendőrség közvetlenül nyújtja be a bírósághoz. Ráadásul az Rtv. 63. § (5) bekezdése úgy fogalmaz, hogy a rendőrség erre felhatalmazott szerve, valamint a beszerzett adat és az információgyűjtés ténye

---

56 Fenyvesi Csaba - Herke Csongor - Tremmel Flórián: Új magyar büntetőeljárás Dialóg Campus, Bp - Pécs 2004. p. 281.

tekintetében az ügyész és a bíró a titkos információgyűjtés során engedély nélkül megismerheti a minősített adat tartalmát. Értelmezésem szerint ez azt jelenti, hogy a titkos információgyűjtés engedélyezésével kapcsolatos iratokat az ügyész engedély nélkül meg sem tekintheti, nemhogy csatolhatná a nyomozás irataihoz. Vagyis sem az engedélyezés iránti kérelmet, sem a bíróság határozatát nem tudja ez esetben csatolni. Amennyiben igazságügy-miniszter által engedélyezett titkos információgyűjtés alakul át titkos adatszerzéssé, bírósági határozat nincs is.

Véleményem szerint ilyen esetben, amikor a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés alakul át a nyomozás elrendelése következtében titkos adatszerzéssé, az ügyésznek az „okiratosítás” során a titkos információgyűjtés engedélyezése iránti kérelmet és a bíróság, illetve az igazságügy-miniszter ez ügyben hozott határozatát kell csatolnia az iratokhoz. Ehhez szükséges mind a Be., mind a rendőrségi törvény, mind a nemzetbiztonsági törvény módosítása. Álláspontom szerint a hatályos szabályok által teremtett helyzet nem egyeztethető össze a jogállami követelményekkel. A kérelem és az engedélyező határozat csatolásának hiányában a titkos információgyűjtés és adatszerzés végrehajtásáról készült jelentés nem képezhet teljes értékű bizonyítékot. Ilyen feltételekkel nem érvényesülhet azon strasbourgi követelmény sem, hogy a titkosszolgálati eszközök alkalmazását három szakaszból álló ellenőrzésnek kell alávetni: a beavatkozás elrendelésekor, mialatt a beavatkozást végrehajtják, miután a beavatkozást befejezték.

Ellentétes egymással az Rtv. 63. § (3) bekezdése és a Be. 204. § (5) bekezdése is. Az Rtv. 63. § (3) bekezdése szerint az (1)-(2) bekezdés alapján tett intézkedések, az abban érintett természetes és jogi személyek, valamint jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek adatai nem hozhatók nyilvánosságra. A Be. 204. § (5) bekezdése pedig úgy rendelkezik, hogy a titkos adatszerzés végrehajtásáról jelentést kell készíteni, amely részletesen tartalmazza a titkos adatszerzés lefolyását, így különösen azt, hogy annak során milyen eszközt, illetőleg módszert, meddig és hol alkalmaztak, a titkos adatszerzés – a fedett nyomozó kivételével – mely természetes vagy jogi személyt, illetőleg jogi személyiség nélküli szervezetet érintett, a titkos adatszerzés során milyen – a (4) bekezdés alapján meg nem semmisített - adatot, milyen módon, milyen forrásból hol és mikor szereztek meg. A jelentést úgy kell elkészíteni, hogy abból a bíróság engedélyező végzésében foglaltak megtartása megállapítható legyen. A jelentésben ki kell térni arra is, hogy a titkos adatszerzés elérte-e célját, és ha nem akkor annak milyen akadálya volt. A jelentést a titkos adatszerzést folytatott ügyési szerv, illetőleg nyomozó hatóság vezetője írja alá. Ezt a jelentést az ügyész az „okiratosítás” során csatolja a nyomozás irataihoz, ezzel azt nyilvánossá teszi. Amennyiben a titkos információgyűjtés alakul át titkos adatszerzéssé, a hatályos szabályok szerint a

titkos információgyűjtés során tett intézkedések, azzal érintett személyek adatai nem hozhatók nyilvánosságra, míg a titkos adatszerzéssel kapcsolatos adatok igen. Ez a szabályozás is felülvizsgálatra szorul.

Véleményem szerint a Be-nek külön rendelkezéseket kellene tartalmazni arra az esetre, ha a nyomozás elrendelésének időpontjában külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés alkalmazása van folyamatban. A jelenlegi szabályozás ugyanis nem egyértelmű, több helyen ellentmondásos, a jogbiztonság követelményének nem felel meg, ezért demokratikus jogállamban nem elfogadható.

4.3 A titkos tevékenységgel való visszaélések megelőzésének garanciális intézményei

A harmadik alapvető követelmény, amely lényegében úgyszintén a jogállamiságra jellemző minőségi követelmény, a titkos tevékenységgel való visszaélések megelőzésének garanciális intézményeire vonatkozik. Az esetjog azt bizonyítja, hogy a garanciák kérdését a strasbourgi szervek kiemelt módon kezelik, a nemzeti szabályozást és gyakorlatot elsősorban a garanciák meglétének szemszögéből vizsgálják. Az államokat elmarasztaló eddigi döntések tulajdonképpen a megfelelő garanciák hiánya miatt születtek. (Malone-ügy, Huvig-ügy, Krislin-ügy)

Az önkény és jogsértés lehetősége a titkos tevékenység természetéből adódóan rendkívül nagy, s az esetleges visszaéléseket csak úgy lehet megelőzni, ha a belső jogszabály hatékonyan működő garanciális normákat tartalmaz mind a tevékenység általános ellenőrzését, mind az egyén esetleges panaszának kivizsgálását illetően. Nagyon fontos, hogy a panaszok jogorvoslatával foglalkozó szervek a titkos megfigyelést elrendelő és végző hatóságoktól függetlenek legyenek. A Bizottság és a Bíróság döntéseiben többször elismerést nyert az a megállapítás, hogy a legcélravezetőbb és legbiztonságosabb megoldás akkor áll fenn, ha az ilyen cselekmények jogszerűségének az elbírálását a bíróságok végzik. A bírósági út igénybevétele hiánya azonban nem minden esetben értelmezhető a hatékony jogorvoslat hiányaként. A Klass és társai ügyben a Bíróság megállapította, hogy a titkos tevékenység ellenőrzését, törvényességi felügyeletét ellátó G10-es parlamenti bizottság (a német vonatkozó törvény alapján létrehozott bizottságról van szó) hatékony jogorvoslati szervként működhet, különösen azért, mert az ellenzéki képviselők jelenléte a bizottságban a pártatlanság és függetlenség biztosítékaként értelmezhető.⁵⁷

⁵⁷ Mavi Viktor: A magán- és családi élet, a lakás és levelezés tisztelgésben tartása a strasbourgi szervek gyakorlatának szemszögéből, in: Acta Humana 1991. No. 5. p.75-76.

A Miaillhe kontra Franciaország ügyben a Bíróság azt állapította meg, hogy a bírói engedély hiányában a törvény által előírt korlátozások és feltételek túl gyengék és hiányosnak tűntek ahhoz, hogy a panaszosok jogába való beavatkozás (vámhatóság által foganatosított házkutatás és lefoglalás) szigorúan arányos lehessen a kitűzött jogszerű céllal.

A törvények uralmának alkotmányos elve csak akkor érvényesülhet, ha a felderítéssel esetleg okozott jogsérelmek a jog alapján orvosolhatóak. Ha ugyanis a titkos információk megszerzésére jogosított szervezeten kívül senki nem illetékes a felderítési folyamat megismerésére, akkor nem is létezik fórum, amely képes lenne állást foglalni a jogszerűség kérdésében. A magyar szabályozásban ezen követelményeket megvalósító intézmények az ügyész és a bíró jogosítványai a titkos adatok megismerésére vonatkozóan, az ügyész engedélyének szükségessége bizonyos eszközök alkalmazása esetén, valamint a beszerzett adat államtitok voltának megszűnése a büntetőeljárásban bizonyítékként való felhasználása esetén.

A hatályos magyar szabályozás mintegy garanciális jelleggel tartalmaz kivételeket a titkosság alól.

1. Az Rtv. 63.§ (2) bekezdése szerint a titkos információgyűjtés során beszerzett adat megszűnik államtitok lenni, ha az adatot a büntetőeljárásban bizonyítékként használják fel.

Ez a rendelkezés azonban csak akkor jelent a büntetőeljárás gyanúsítottja számára védelmet, ha az így megszerzett bizonyíték hitelessége vizsgálható. Ez pedig kétséges akkor, ha a titkos felderítés ténye, az adat forrása és a megszerzés módja továbbra is homályban maradhat a védelem számára.

2. Az Rtv. 63.§ (5) bekezdése a beszerzett adat és az információgyűjtés ténye tekintetében az ügyész és a bíró számára külön engedély nélkül lehetővé teszi, hogy még a felderítési szakaszban megismerjék a védett államtitok tartalmát.

Az igazságszolgáltatás képviselői ezzel lehetőséget kapnak arra is, hogy az adatgyűjtés törvényességét, a megszerzett bizonyíték hitelességét vizsgálják.

3. A titkosság alóli kivételként értékelhetők azon esetek is, amikor a törvényhozó bírói vagy ügyészi engedélyt ír elő valamely felderítési cselekmény elvégzéséhez.

Az Rtv. 64. § (1). bekezdés f. alpontja a fedett nyomozó alkalmazását álvásárlás, bizalmi vásárlás, bünszervezetbe való beépülés, illetve ellenőrzött szállítás folytatása érdekében ügyészi engedélyhez köti. A büntetőeljárás törvénynek a fedett nyomozó alkalmazására vonatkozó szabályai csak a nyomozás során érvényesülnek, de fedett nyomozó az Rtv. szerint a büntetőeljáráson kívül, a felderítési szakaszban is igénybe vehető.

Az Rtv. 67.§-a szerint a Rendőrség csak az ügyész hozzájárulásával állapodhat meg a bűncselekmény elkövetőjével információ szolgáltatásában a nyomozás megtagadásának vagy megszüntetésének a kilátásba helyezésével akkor, ha a megállapodással elérhető bűnüldözési cél jelentősebb, mint az állam büntetőjogi igényének az érvényesítése.

Az Rtv. 67/A.§-a szerint az ügyész elutasítja a feljelentést illetve megszünteti a nyomozást a fedett nyomozóval szemben, ha a bűnszervezetbe beépült fedett nyomozó szolgálati feladatának teljesítése során bűnüldözési érdeket szolgáló bűncselekményt követett el. Ez a mentesség nem terjed ki az élet szándékos kioltására.

Az Rtv. 68.§ (1) szerint az ügyész jóváhagyása kell akkor is, ha a nyomozó szerv adóhatóságtól, devizahatóságtól, a szolgáltatást nyújtó távközlési szervezettől, az egészségügyi és a hozzá kapcsolódó adatot kezelő szervtől, továbbá a banktitoknak, értékpapírtitoknak, pénztártitoknak és egyéb üzleti titoknak minősülő adatot kezelő szervtől kétévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő, szándékos bűncselekmény felderítése érdekében az üggyel összefüggő adatok szolgáltatását igényli.

Ezen intézmények sem jelentenek azonban tökéletes garanciát, számos probléma merül fel velük kapcsolatban. Az ügyészi jogosítványok komoly kérdéseket vetnek fel. Az egyik probléma az, hogy miként lehet ezeket a hatásköröket fellelősen viselni, amikor a nyomozást megelőző felderítés egésze felett az ügyész felügyeletet nem gyakorol, sőt az eljárás alapos ismeretét biztosító információk egy része elől kifejezetten el van zárva. Másfelől pedig vizsgálandó, hogy a felderítéssel kapcsolatos funkciók hogyan helyezhetők el az ügyészségi szervezetben, továbbá, hogy azok teljesítése milyen különleges szakértelmet igényel. További probléma, hogy az Rtv. még ezeknek a redukált hatásköröknek az elosztásában sem következetes, mert miközben egyes felderítési cselekményekhez ügyészi jóváhagyást kíván, más esetekben, éppen azokban, amikor az alkotmányos jogok korlátozására kerülhet sor, a közreműködésre nem tart igényt.⁵⁸

A bűnüldöző hatóság kizárólagos kompetenciáját töri meg a bírói engedély megkövetelése azokban az esetekben, amikor a felderítés alkotmányos jogokat korlátozó eszközöket vesz igénybe. Az Rtv. 69-74.§-ai tartalmazzák a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés szabályait. A különleges eszközök és módszerek engedélyezésének és igénybevételének részletes szabályairól a 26/1999. (VIII.13.) BM rendelet rendelkezik.

---

58 Kriminálisztika, A titkos felderítés kriminálisztikája c. fejezet, Szerk.: Bócz Endre, Budapest 2004.

Sem az Rtv-ben, sem a kapcsolódó jogszabályokban nincs azonban meghatározva, hogy a bíró milyen alapon adja meg az engedélyt, illetve milyen alapon tagadja meg annak megadását. Ezen kritériumok hiánya pedig a bíró diszkrecionális jogkörét oly mértékben kiterjesztik, ami az eljárás garanciális jellegének megszűnéséhez, a jogintézmény formálissá válásához, kiüresedéséhez vezet. Szükséges lenne tehát jogszabályban rögzíteni azokat a szempontokat, amelyek alapján a bíró felelős döntést tudna hozni a kérdésben.

A titkos eszközök alkalmazására vonatkozó, az alkotmányos célként elismert, közrend, közbiztonság védelme érdekében sem adható a jogalkalmazók számára olyan általános felhatalmazás, amely az alapvető jogok korlátozását anélkül teszi lehetővé, hogy a szükségesség és arányosság követelményének érvényesülése a felhatalmazás egyes feltételei vonatkozásában – absztrakt és konkrét értelemben – ellenőrizhető lenne.

Az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlatából következően a jogbiztonság, s ezen belül a normavilágosság, a norma alkalmazásának kiszámíthatósága, az önkényes értelmezés lehetőségének kizárása a személyes szabadságjogokat mindenkor erőteljesen érintő büntetőjogi következmények alkalmazhatósága szempontjából abszolút érték és nem relativizálható.

5. Zárszó

Széles körben él az a nézet, amely az alapjogok túlhangsúlyozásában látja a bűnözés növekedésének egyik okát. Megbízható kutatások szerint azonban az emberi jogok tiszteletben tartása az eljárás során nem akadályozza a felderítést. Az igazán professzionális rendőrségek alkalmazkodni tudnak a jogi környezet-höz, eredményességük általában nem romlik új követelmények állítása esetén. A közhiedelemmel ellentétben, önmagában sem a terhelt jogainak növelése, sem azok visszaszorítása nem hat érzékelhető módon a közbiztonság alakulására. A bűnüldözést az emberi jogok visszaszorítása árán javítani kívánó megoldásokról számos vizsgálat bebizonyította, hogy azok nem pusztán eredménytelenek, hanem valójában éppen az eredetileg szándékolttal ellenkező hatást érik el.⁵⁹

Minél drasztikusabbak – és ezen keresztül esetleg hatékonyabbak - a büntetőeljárás jogintézmények, annál nagyobb a veszélye annak, hogy a jogállami értékrendet maga az állam, bármilyen racionális okra hivatkozva is, áthágja, megsérti.⁶⁰

59 Dr. Szikinger István: A büntetőhatalom és az egyéni jogok, in: Fundamentum 1997/2, p. 101.

60 Farkas Ákos: Ki ellenőriz az ellenőrt? in: Belügyi Szemle 2000/2, p. 63.

A bűncselekmények a társadalom jogi rendjét sértik, s az állam, mint a közhatalom gyakorlója és mint az igazságszolgáltatási monopólium birtokosa köteles a büntetőigény érvényesítésére. Ezt a feladatát csak akkor tudja megfelelően ellátni, ha büntető igazságszolgáltatásban közreműködő szervezeteknek a bűnüldözéshez hatékony eszközök állnak rendelkezésére. Ezek az eszközök lehetnek súlyosan jogkorlátozóak és a bűncselekmény elkövetőjén kívül más állampolgárokat is érinthetnek. Demokratikus jogállamban azonban az állam büntető hatalma is korlátozott közhatalmi jogosítvány, ezért a büntetőhatalom gyakorlásának intézmény- és eszközrendszere közvetlenül alkotmányos jelentőségű. A bűnüldözés kockázata az államot terheli, jogállamban a bűnüldözés is csak szigorú, az anyagi és az eljárási jogszabályok által meghatározott rendben folyhat.⁶¹

Az anyagi igazságosság érvényesülésének jogállami követelménye csak a jogbiztonságot szolgáló – elsősorban eljárási – garanciák, jogintézmények keretein belül maradvá válhat meg.⁶² A jogállami garanciák mellőzésére ezért sem célszerűségi, sem igazságossági szempontok nem adnak alapot.

A jogállamban csak törvény korlátozhatja a személyi jogok érvényesülését és a törvénynek ezekben az esetekben pontosan körül kell határolnia, hogy milyen feltételek megléte esetén és milyen körülmények között kerülhet sor a meghatározott jogkorlátozó intézkedésekre. Garanciális engedélyezési eljárással és a szükséges ellenőrzési lehetőségek beépítésével kell ezeknek az eszközöknek és módszereknek az alkalmazását körülbástyázni. Ezt különösen indokolja, hogy természetüknél fogva rejtve maradnak az intézkedést szenvedő személy előtt, ami azzal jár, hogy nem tudja velük szemben a jogait érvényesíteni, nem tud védő segítségéhez folyamodni, nem élhet jogorvoslati lehetőséggel.⁶³ Rendkívül fontos tehát, hogy titkosszolgálati eszközöket csak végső eszközként vegyenek igénybe a hatóságok.

Az új Be. a szükségesség és a végső eszközként való alkalmazás követelményét kifejezetten deklarálja. A Be. 202. § (6) bekezdése szerint titkos adatszerzésnek csak akkor van helye, ha megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan, vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna, és a titkos adatszerzéssel a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető. Ez a megfogalmazás azonban álláspontom szerint nem eléggé szigorú, hiszen azzal, hogy tartalmazza az „aránytalanul nagy nehézséggel járna” kitélt, olyan mértékben kiterjeszti a jogalkalmazó mérlegelési lehetőségét, hogy a szabályozás ezzel garanciális jellegét veszti. Mi minősül aránytalanul nagy nehézségnek? Kinek mi?

61 2/2007. (I.24.) AB. határozat

62 9/1992. (I.30.) AB. határozat

63 Dr. Nyíri Sándor: Az ügyészség a jogállamban, in: Belügyi Szemle 1990/7. p. 9.

A nemzetbiztonsági törvény is, hasonlóan a Be.-hez kifejezetten tartalmazza a szubszidiaritás követelményét. Az Nbtv. 53. § (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok a törvényben foglalt feladataik teljesítése érdekében folytathatnak titkos információgyűjtést, de kizárólag csak akkor alkalmazhatnak titkos információgyűjtő eszközöket és módszereket, ha az adatok más módon nem szerezhetők be. Ez a megfogalmazás véleményem szerint nagyobb garanciát jelent.

A rendőrségi törvény szemben a fent említett két jogszabállyal nem deklarálta a szubszidiaritás elvét, amit mihamarabb pótolni kellene.

Elmondható, hogy az elmúlt években pozitív irányba halad a titkos információgyűjtésre vonatkozó magyar szabályozás, azonban még mindig van mit javítani a strasbourgi követelményeknek való maradéktalan megfelelés érdekében.

NÉHÁNY GONDOLAT AZ EMBERCEMPÉSZÉS BÍRÓI GYAKORLATÁRÓL

Németh Csaba¹

Illegális migráció a számadatok tükrében

Számtalan cikk, tanulmány megjelent az embercsempészség kriminológiájáról, magyarországi alakulásáról, történelméről, a jogi szabályozások változásáról (Belügyi Szemle, Büntetőjogi Tanulmányok, Határőrségi tanulmányok, Kriminológiai Közlemények, stb.). Így a bevezetőben elegendő rövid áttekintést adni a Magyarország államhatárait érintő bűncselekmények alakulásáról, várható jövőjéről, illetve a szűkebb hazánk, Győr-Moson-Sopron Megyét érintő migrációs – ezen belül az embercsempészségi – ügyekről.

A Határőrség a 2006-os évben 83.224 fővel szemben intézkedett, mely jelentős emelkedés a 2005-ös évhez képest, azonban az illegális migrációval kapcsolatos jogellenes cselekmények száma 10%-kal csökkent. 23.159 fő került visszairányításra a beutazási feltételek hiánya miatt, ez 15%-os emelkedést mutat.

A felfedett illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekményeket 16.508 fő követte el, mely a korábbi évhez képest 10%-os csökkenést jelent. Ezen belül a közokirat-hamisítás 17%, embercsempészség 4%. Az előbbi 48%-os, az utóbbi 15%-os csökkenést mutat a 2005-ös évhez képest. A román határra ennek 41%-a, az osztrák határra 22%-a, ukrán határra 11%-a esik. Az elkövetők 54%-a román, 21%-a ukrán.

Embercsempészség miatt a 2006-os évben 578 fővel szemben indult eljárás, a csökkenés 15%-os. E cselekmények 62%-a az osztrák határszakaszunkra esik. A csempésztett személyek száma 29%-kal nőtt, 1.189 fő, 59%-a ukrán, 12-12%-a szerb és moldáv.

Közokirat-hamisítás miatt 2.757 fővel szemben indult eljárás, a csökkenés 48%-os a korábbi évhez képest (a 2005-ös évben az volt a jellemző, hogy az embercsempészségi tevékenység súlypontja a zöldhatárról áttevedött a határátkelőhelyekre, 5.287 fő használt fel hamis, vagy hamisított, nagyrészt olasz tartózkodási engedélyt).

---

1 dr. Németh Csaba címzetes megyei bírósági bíró, a Mosonmagyaróvári Városi Bíróság elnöke

2006-os évben a csökkenés oka az olasz tartózkodási engedélyek hamisításának drasztikus visszaesése.

Tiltott határátlépés és kísérlete szabálysértés elkövetése miatt 3.213 fővel szemben indult a 2006-os évben eljárás, mely 15%-os csökkenés.²

A korábbi évekhez képest jelentősen nőtt az intézkedések, feltárt bűncselekmények száma, mely nem feltétlenül az elkövetett bűncselekmények számának emelkedését jelenti, hanem a határ- és vámórség nagyobb aktivitását. (A vám- és pénzügyőrök a létszámleépítések miatt is erőteljesebben törekednek illegális jövedéki termék felkutatására, mely gyakran cigaretta helyett határsértők felderítésével jár, illetve a 2007. december 21-i schengeni csatlakozás szigorúbb, az ország mélységét is érintő ellenőrzéseket követelt meg.)

Az elmúlt tíz évben minőségi változás állt be az embercsempészség megjelenésében. Míg az 1990-es évek közepén a tiltott határátlépők mintegy 20-25 %-át segítették közreműködők, napjainkban ez az arány 70 % fölé emelkedett. Az illegális migráció szervezését, irányítását nemzetközi bűnszervezetek vették át. Tevékenységükre jellemző a nagyfokú szervezettség, konspiráltság, a cél- és tranzit országok jogszabályainak kellő ismerete, a jogi lehetőségek kihasználása. A szervezetté vált embercsempészség egyik leggyakrabban alkalmazott módszere lett, amikor a jogellenes tevékenységet már a kiinduló országból a cél országig megszervezik, mindvégig illegálisan lépik át a határokat. A másik módszer, hogy legálisan érkeznek a migránsok Magyarországra, itt szervezik meg az illegális kitutazásukat. A harmadik módszer lényege, hogy a menekültügyi befogadó állomásokon, főként Debrecenben szerveződik az embercsempészség.³

A 2242,7 km hosszú határunk 356,2 kilométere esik az osztrák-magyar viszonylatra. Domináns a hegyeshalmi határátkelőhelyet érintő tranzit útvonal. 2005. évben az országban 681 embercsempészési büntetőügy indult, melyből a Mosonmagyaróvári Városi Bíróságon 139 darab jelentkezett. A 2006-os évben embercsempészség miatt 161 ügy érkezett, melyben 271 vádlott szerepelt. Látható, hogy ez a szám meghatározó része az országban folyamatban volt embercsempészségi ügyeknek. Mivel a bírói munkám jelentős részét a migrációval kapcsolatos bűncselekmények kötik le, nem érdektelen az ítélezés során felismert néhány probléma felvetése akként, hogy a megfogalmazott gondolatokat vitaindítónak szánom.

Mielőtt rátérnék a bírói gyakorlat által felvetett kérdésekre, megjegyzem az embercsempészségi ügyek „jövője” nem érdektelen kérdés a nyugati határaink

---

2 Belügyminisztérium, Határórség honlapja, statisztika, 2005. és 2006. év fő mutatói.

3 Gaál Gyula Az embercsempészség alakulása Magyarország államhatárán 1991-2003. között in: Belügyi Szemle 2005/11. 46. p.

közelségben lévő bíróságoknak. A 2007. december 21-i schengeni határellenőrzés bevezetésével a Szlovéniával, Ausztriával és Szlovákiával közös határszakaszunkon az ellenőrzés megszüntetése feltehetően az embercsempészesi módszerek átalakulásával (is) jár. A külső határainkon várhatóan növekedni fog a hamis, hamisított közokiratok felhasználása, az ország mélységében várhatóan kevesebb cselekményre derül fény. Eddig jellemzően a csempészett személyek magyar vízum birtokában, legálisan érkeztek Magyarországra, a nyugati határainkig törvénytelenesen eljuthattak. A 2006-os évben a cselekmények 62%-át már külső határon felfedték, a határátkelőhelyre irányul ezen cselekmények 67%-a, a zöldhatárra 13%-a. E cselekmények 62%-ánál osztrák viszonylatban indult eljárás, ebből is látszik, hogy a felfedett illegális migránsok döntő többsége legálisan lép be Magyarországra és csak a kilépésnél „kényszerül” jogsértő cselekmény elkövetésére. Az embercsempészesi ügyek elkövetői körének állampolgárság szerinti megoszlása a következő: 35%-a magyar, 17%-a ukrán és 16%-a román.⁴ A schengeni csatlakozás után Magyarországra csak a schengeni országokba érvényes vízum birtokában léphetnek be. A keleti határokon a megerősített határ- és vámórség nagyobb számban fogja felderíteni az embercsempészesi ügyeket is, így az ország nyugati határszakaszain jelentősen visszaesnek a migrációval kapcsolatos bűncselekmények. (A határátkelőhelyeken az ellenőrzés megszűnik, csak mélyléségi ellenőrzéseken szűrhető ki a migrációs bűncselekmény.)

Az alábbiakban az embercsempészes törvényi tényállásának a saját gyakorlatomban is felmerült jogalkalmazási kérdéseivel foglalkozom a Győr-Moson-Sopron Megyei, Komárom-Esztergom Megyei, Vas Megyei, Zala Megyei és Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróságok határozataira is tekintettel.

A Btk. 218.§. jelenleg hatályos szövegét a 2001. évi CXXI. törvény 27.§. állapította meg a Schengeni Egyezmény 27. cikk 1. pontjának megfelelően.

A jelenlegi és a korábban hatályos törvényi tényállás összehasonlításával nem foglalkozom, minden ügyben konkrétan kell vizsgálni az elkövetéskor, vagy az elbíráláskor hatályos törvényt kell-e alkalmazni, amennyiben ez a kérdés felmerül. (2006. március hónapban ez a kérdés elméletivé vált a legtöbb bíróságon.)

A törvényi tényállás szövegének változásáról annyit azonban érdemes megjegyezni, hogy a jelenleg hatályos szabályozás nem a Magyar Köztársaság államhatárának, hanem bármely államhatár átlépéséhez kapcsolja a bűncselekményt, másrészt a haszonszerzési célzat nem tényállási elem. A bűnszervezet tagjaként, vagy megbízásából történő elkövetés nem szerepel minősítő körülményként, hanem a Btk. általános részében nyert új szabályozást, illetve annak új a fogalom meghatározása.

---

⁴ Béndek József A határórség stratégiai fejlesztése és a schengeni követelmények in: Belügyi Szemle 2006/1. 6. p.

A törvényi tényállás nem teremt olyan helyzetet, mint a közösségi vámárura elkövetett csempésznél az Európai Unióhoz csatlakozásunk, tehát továbbra is büntetendő a schengeni tagországok belső határain keresztül történő embercsempészség. A Schengeni Megállapodás II. cím 4. fejezete határozza meg a külföldiek mozgásának feltételeit. Az egyezmény csak azon külföldi személyek mozgására vonatkozóan tartalmaz előírást, akik jogszerűen utaztak be a szerződő felek területére, illetve rendelkeznek valamely szerződő fél által kiadott érvényes tartózkodási engedéllyel. Az a külföldi, aki nem felel meg az előírt feltételeknek, köteles a szerződő felek területét haladéktalanul elhagyni.

A hazai jog is követte e szabályozást, a 2007. évi I. törvény a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról, a 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról rendelkezik. (2007. július 1. napjától hatályosak.)

A 2007. évi I. törvény csak az uniós polgároknak és meghatározott családtagjaiknak (EGT tagok, Svájc) biztosítja a tagállamokon belüli szabad mozgást. E törvények értelmében a harmadik országbeli állampolgárok nem rendelkeznek és nem rendelkeztek a szabad mozgás- és tartózkodás jogával, így megfelelő vízum nélkül jogszerűen nem léphetik át a tagállamok belső határait, az ebben segítséget nyújtó személy embercsempészséért továbbra is felelőséggel tartozhat. (Ezt a véleményt képviseli a Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Büntető Kollégiuma, azonban az embercsempészség 2007. december 21-et követő megítélése az országon belül eltérő, komoly érvek szólnak amellett is, hogy a belső határon történő ellenőrzés megszűnését követően nem lehet elkövetni embercsempészt.)

Elkövetési alakzatok (tettesség, társtettesség, bűnsegély)

Mint arra a BH. 2003/928. számú eseti döntés is rámutat, az embercsempészség nem más, mint az államhatár engedély nélküli, vagy meg nem engedett módon történő átlépéséhez nyújtott bűnsegédi magatartások egyike, melyet a törvény önálló sui generis bűncselekményként szabályoz. A segítségnyújtás lehet fizikai és pszichikai tevékenység. Az embercsempészség bűncselekménye a segítségnyújtással befejezett.

Mivel a segítségnyújtást a törvényhozó egyértelműen az embercsempészség tettesi befejezett magatartása alakjaként határozta meg, kizárt a bűnsegély fennállhatósága, mert ugyanazon magatartás - szándékos segítségnyújtás - nem szolgáltat alapot egyidejűleg mind a tettesi, mind a bűnsegédi magatartáshoz, azért sem, mert a tettességbe a bűnsegély minden esetben beolvad.

Amennyiben azonban az elkövető nem a konkrét embercsempészéshez, hanem az embercsempésznek nyújt segítséget, az embercsempészéshez közvetett módon, kapcsolódó bűnsegélyért és nem tettességért vonható felelősségre.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Bf.694/2001/13. számú ítélete rámutatott arra, hogy a törvény sui generis bűncselekményként szabályozza a segítségnyújtást, ebből következően ehhez az önállóvá nyilvánított elkövetési magatartáshoz is kapcsolódhat bűnsegély. A büntetőjog tudomány a sui generis bűncselekményektől függetlenül, általánosságban is elismeri a közvetett bűnsegély fogalmát, közvetett bűnsegéd például a bűnsegéd bűnsegédje. Így nem kizárt, hogy az önálló elkövetési magatartásként megfogalmazott bűnsegélyhez is kapcsolódjon járulékosan bűnsegéd. A bűnsegédi elkövetésnek nem feltétele, hogy a bűnsegéd az alapcselekmény minden tényállási elemét kimerítse. A bűnsegélyt éppen az határolja el a tettességtől, hogy a tettes, vagy társtettes tényállásszerű magatartást fejt ki, a bűnsegéd azonban nem. Ugyanakkor a bűnsegédnek tudnia kell a tettesi szándékról és ennek ismeretében segíti elő a tettesi cselekmény sikerét. (Ez az ítélet két vádlottat bűnsegédi alakzatban elkövetett embercsempészsben mondta ki bűnösnek.)

A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Katonai Tanácsa KB.II.97/2000. számú ítélete és az azt felülbíróító ítélőtáblai és legfelsőbb bírósági határozatok az egyik vádlottat bűnsegédként, bünszervezet tagjaként elkövetett embercsempészs büntetésében marasztalta, mivel a vádlott egy másik vádlottnak pszichikai bűnsegélyt nyújtott.

A gyakorlatban ritkán fordulhat elő embercsempészési ügyben a bűnsegédi alakzat, így ez a kérdés inkább elméleti jellegű.

Mivel az embercsempészs sui generis cselekmény, elkövethető-e társtettesként?

A Btk. Kommentár megállapítja, hogy társtetteségben csak szándékos bűncselekmény követhető el, mindegyik társtettes a törvényi tényállás elemeit megvalósítja, akár a tényállást egymás tevékenysége kiegészíti. A társtetteség megállapításának nem feltétele, hogy valamennyi elkövetővel szemben vádat emeljenek.

A Komáromi Városi Bíróság a B.235/2004/22. számú ítéletében bűnsegédként marasztalta az embercsempészt, a másodfokú bíróság Bf.242/2005/7. számú határozatával megváltoztatta társtettesi alakzatra azzal az indokolással, hogy bünszervezet tagjaként valószínűsítette meg a törvényi tényállás egyes elemeit, a többi ismeretlenül maradt elkövetővel szándékegységben.

A Debreceni Ítélőtábla Bf.I.22/2005/25. számú ítéletében társtettesi alakzatban marasztalta az elkövetőket. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyében általánosan elfogadott a társtetteség megállapítása, indokolásban nem tér ki ezen alakzatra

sem az elsőfokú, sem a másodfokú bíróság, láthatóan a gyakorlat természetesen, általánosan elfogadottnak tartja.

A Vas Megyei Bíróság területén is bevett gyakorlat a társtettesi alakzat megállapítása, mint arra a Bf.137/2004/9. számú határozat is rámutat, az embercsempészség elkövetője bárki lehet, akár egyedüli tettesként, de az ítélkezési gyakorlatban folyamatosan alakult ki, hogy az embercsempészség, mint

sui generis bűncselekmény, nemcsak önálló tettesként, hanem társtettesként is elkövethető, különös tekintettel arra, hogy az embercsempészek tevékenysége egymáshoz kapcsolódik, általában az elkövetők a segítségnyújtásban együttműködnek.

A Zala Megyei Bíróság területén is általános gyakorlat a társtettesi alakzat megállapítása.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság gyakorlatában nem volt jellemző a társtettesiség megállapítása. Kivételnek tekinthető a Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Katonai Tanácsa KB.II.97/2000., a Fővárosi Ítéltábla Katonai Tanácsa 1.Kbf.181/2003/16., a Legfelsőbb Bíróság Bfv.I.974/2004/6. számú ítéletei, mindhárom döntési szinten társtettesi a minősítés. 2006-os évben már a Győr-Moson-Sopron Megyében is általános gyakorlattá vált a társtettesi alakzat megállapítása.

A jogirodalom és a fent írt bírói gyakorlatból az a következtetés vonható le, nincs akadálya a társtettesiség megállapíthatóságának, ha többen egymás tevékenységéről tudva és egymást támogatva nyújtanak segítséget a határ átlépéséhez.

A cselekmény stádiumai (befejezettség, kísérlet, előkészület)

A sui generis bűncselekmények mindenben osztják a befejezett bűncselekmények sajátosságait, így elméletileg akár kísérlete is megállapítható lehet. Az embercsempészség esetén azonban az elkövetési magatartás jellege kizárttá teszi a kísérlet fennállását.⁵

A jogalkotó semmilyen eredményt nem kíván meg a bűncselekmény megállapításához, amennyiben a bűncselekmény befejezése elmarad, akkor is a segítségnyújtás befejezetté válik, befejezett bűncselekményt kell megállapítani.

---

⁵ Horváth Zsolt: Az embercsempészség kriminológiai és büntetőjogi megítéléséről in: Büntetőjogi Tanulmányok IV. kötet MTA Veszprémi Területi Bizottsága, Veszprém 2003, szerkesztette Kahler Frigyes 108. p.

A fentiekre tekintettel nem fogadható el az a gyakorlat (Vas Megyei Bíróság Bf.663/2002/72. számú határozata), mely a határátlépés tényleges megkísérlését feltételként írja elő az embercsempészás befejezettségének megállapításához.

Embercsempészás előkészülete önálló bűncselekményként büntetendő. Fokozottan kell vizsgálni, az előkészületi cselekmény nem minősül-e önálló embercsempészásnak. Az elhatárolás a két minősítés között annak a vizsgálatával tehető meg, hogy az előkészületi cselekmény során az elkövető az elkövetést megkönnyítő feltételeket a csempésztett személynek közvetlenül nyújtja-e, vagy az embercsempészesnek biztosítja, mindkét esetben az, aki embercsempészeshez nyújt segítséget, embercsempészésért felel, azonban ha saját magának biztosítja az elkövetést megkönnyítő feltételeket, vagy az elkövetésre felhív, ajánlkozik, vállalkozik, vagy a közös elkövetésben megállapodik, előkészületet követ el.

Halmazat vagy folytatólagosság

A Btk. 12.§. (2) bekezdése határozza meg a folytatólagosság fogalmát, mely szerint nem bűnhalmazat, hanem folytatólagosan elkövetett bűncselekmény az, ha az elkövető ugyanolyan bűncselekményt, egységes elhatározással, azonos sértett sérelmére, rövid időközökben többször követ el.

Folytatólagosság egységébe tehát az ugyanolyan cselekmények tartoznak, nincs jelentősége annak, hogy az egyik cselekmény a bűncselekmény alapesetét, a másik a minősített esetét valósítja meg. A folytatólagos bűncselekmény mint törvényi egység minősítése a legsúlyosabban minősítő körülményt megvalósító részeselekményhez igazodik. (BK.114.)

Folytatólagosság egységébe tartozhatnak a kísérleti szakban maradt és befejezett cselekmények, tettesként, felbujtóként, bűnsegédként megvalósított cselekmények.

A többszöri elkövetés azt jelenti, hogy az elkövető legalább két cselekménye önmagában is megvalósítja valamely bűncselekmény törvényi tényállását. Az egységes elhatározás a folytatólagosság alanyi feltétele. A folytatás szándéka az előző részeselekmény befejezését követően is kialakulhat.

A folytatólagosság következő ismérve a sértett azonossága, embercsempésznél azonban a sértett azonossága nem kérdéses.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Bf.150/2005/13. számú ítélete folytatólagosan, üzletszerűen elkövetett embercsempészás büntetettét állapította meg, mivel a tényállásból nagyon szoros időbeli egymás utánosság rajzolódik ki, valamennyi törvényi feltétel megvalósult az indokolás szerint.

A Zala Megyei Bíróság Bf.397/2005/6. számú ítélete is folytatólagos cselekményt állapított meg, indokolása szerint a rövid időközben történt elkövetés egy-két hónapos, de akár több hónapos is lehet, azonban ez esetben fokozottan kell vizsgálni az egységes elhatározás fennállását.

A fenti indokokkal a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 2.Bf.1071/2003/4. számú ítélete is folytatólagosan állapította meg az embercsempészás elkövetését.

Egységesnek látszik a bírói gyakorlat abban, hogy a rövid időközökben, egységes akarat elhatározással elkövetett embercsempészéseket folytatólagosság egységébe vonja, az ezzel ellentétes több rendbeli, halmazat megállapítása nem védhető álláspont.

Bűnszervezet, bűnszövetség, társas elkövetés

A bűnszervezet jelenlegi, 2002. április 1-től hatályos fogalma a következő:

Három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja öt évi, vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény elkövetése.

A törvényi változás a bűnszervezetben részvételt önálló, sui generis bűncselekményként rendelte büntetni, valamint nem az egyes bűncselekmények minősítő körülményeként határozta meg a bűnszervezetben történő elkövetést, hanem az általános részben helyezte el, amikor az öt évi, vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekményt bűnszervezetben követik el, a büntetési tétel felső határa a kétszeresére emelkedik.

A bűnszervezetben elkövetés megállapítása kihatással van a feltételes szabadságra, a felfüggesztett büntetésre és a szabadságvesztés végrehajtási fokozatára is.

E súlyos joghátrányokra tekintettel a bíróság kellő körültekintés, szilárd tényekre alapozott bizonyítás után állapíthat meg bűnszervezetben elkövetést.

Győr-Moson-Sopron Megyében ritkán kerül sor bűnszervezetben elkövetett embercsempészás megállapítására, a Mosonmagyaróvári Városi Bíróság B.60/2005/17. számú ítélete, illetve a másodfokú bíróság Bf.150/2005/13. számú határozata 12 vádlott ellen folyamatban volt ügyben 21 alkalommal elkövetett embercsempészt nem bűnszervezetben, hanem csupán üzletszerűen elkövetettnek minősített.

A Zala Megyei Bíróság területén már egy alkalommal elkövetett embercsempészt is bűnszervezetben elkövetettnek minősített a bíróság. (Lenti Városi Bíróság 1.B.15/2004/64., Bf.468/2004/5.) Az érintett vádlott tagadta a bűncselekmény elkövetését, így a bűnszervezetre bizonyíték a vádlott társak és az átcsempészni

kívánt személyek vallomása lehetett. A bíróság e vallomásokból és más hasonló ügyek alapján következtetéseket vont le és állapította meg a bűnszervezetben való elkövetést.

A Komáromi Városi Bíróság B.210/2003/16. számú, a Komárom-Esztergom Megyei Bíróság Bf.200/2004/9. számú, valamint a Legfelsőbb Bíróság Bfv.I.1013/2004/5. számú határozatai megállapították, hogy a vádlott tudata átfogta, hogy konspirált módon bűnszervezettel tart kapcsolatot. E cselekmény is egy alkalommal elkövetett bűncselekmény volt.

A Vas Megyei Bíróság Bf.23/2005/19. számú ítélete nyolc alkalommal elkövetett cselekménynél bűnszervezeti minősítést állapított meg. Az indokolás szerint a vádlottak a külföldieket számos országon és több ezer kilométeren keresztül, szervezeten, összehangoltan utaztatták. Minden alkalommal előfutó gépkocsit alkalmaztak, mobiltelefonon tartották a kapcsolatot.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 2.B.343/2004/84. számú ítélete szerint a bűnszervezetben történő elkövetés megállapításának nem feltétele, hogy az adott tényállási pontnál, az adott cselekményben résztvevő elkövetők valamennyien ismerjék a szervezetben közreműködő személyeket és nem feltétele az sem, hogy az adott cselekményben mindig valamennyi elkövető részt vegyen. Az ilyen bűnszervezetnek éppen az a sajátossága, hogy a lebukás veszélyét a minimálisra csökkentésük, az egyes személyek csupán a velük közvetlen kapcsolatban álló személyt ismerik, ugyanakkor a tudatuk átfogja, hogy csak részfeladatot hajtanak végre, mely egy összehangoltan működő csoport cselekményeként valósul meg. Nincs jelentősége annak, hogy a cselekményeket rövid időn belül követte el a csoport, ugyanis magának a csoportnak kell hosszabb időre szervezetnek lennie. (Így akár egy alkalommal történt elkövetés is megalapozhatja a bűnszervezetben elkövetés megállapítását.)

A Btk. 137.§. 8. pontját módosító 2001. évi CXXI. törvény indokolása rámutat arra, hogy bűnszervezet létrejöhet akként is, hogy a bűnszervezetben tevékenykedő személyek egymás tevékenységéről tudnak, adott esetben közösen valósítják meg a bűncselekményeket, de létrejöhet bűnszervezet akként is, hogy a keretében elkövetett bűncselekményeket irányító vagy vezető személy hangolja össze azoknak az elkövetőknek a magatartását, akik egymás tevékenységéről esetleg nem is tudnak.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 1.B.270/2004/18. számú ítélete szerint (a fenti törvényi változás indokolására tekintettel), ha a bűncselekmény bűnszervezet által összehangolt elkövetése bizonyítható, akkor az annak végrehajtásában a bűnszervezet érdekében közreműködő személyek terhére a bűnszervezetben történő elkövetést abban az esetben is meg kell állapítani, ha a bűnszervezethez tartozásra vonatkozó más bizonyíték nem áll rendelkezésre, aminek

a megszerzésére éppen az ilyen szervezet konspiratív működése következtében általában nincs is lehetőség.

Ezzel az állásponttal nem lehet egyetérteni, ha a bűncselekmény elkövetőjének a tudata nem fogja át azt, hogy bűnszervezet áll a cselekmény hátterében, nem állapítható meg az abban való elkövetés. (A Fővárosi Ítéletábrla 5.Bf.1321/2004/18. számú határozata is erre az álláspontra helyezkedett a fenti ügyben.)

A fent hivatkozott bírói gyakorlat alapján a bűnszervezetben történő elkövetéshez a bűnszövetségénél szorosabb térbeli, időbeli és személyi kapcsolat megállapítása szükséges, bizonyítani kell azt is, az adott szervezethez tartozás milyen módon realizálódott, mi volt az elkövető konkrét szerepe. Egy-két alkalommal, kis számú elkövető által végrehajtott embercsempésznél fokozottan kell vizsgálni a bűnszervezetben részvétel megállapíthatóságát, ne váljon automatikussá az embercsempésznél megállapítása arra való hivatkozással, hogy a cselekmény más módon nem, csak bűnszervezet által követhető el. Nyilvánvalóan minden ügyben külföldről érkező külföldi állampolgárokat kívánnak illegálisan külföldre juttatni, mely több-kevesebb szervezetséget igényel, azonban speciális, kivételes esetnek kell tekinteni a bűnszervezetben részvételt.

A bűnszervezet fogalmának értelmezéséhez segítséget nyújt a BH.2003/6. jogeset, mely szerint csak a több országot átfogó, az utazás minden részletét megtervező és jelentős anyagi haszon reményében eljáró bűnszervezet képes az összehangolt embercsempésznél lebonyolítására. Ez a megállapítás azonban nem vezetheti a bíróságot odáig, hogy a Magyar Köztársaság területén elfogott migránsok csak bűnszervezet segítségével juthattak idáig (legtöbbször legalísan érkezik Magyarországra), illetve a nekik segítséget nyújtó személyek nyilvánvalóan bűnszervezetben fejtik ki tevékenységüket. Számos esetben a háttérben megbújó szervezethez alkalmi jelleggel kapcsolódó gépkocsivezetők kerülnek bíróság elé.

A legtöbb embercsempésznél ügy valamilyen fokú szervezetséget feltételez. A jogkövetkezmények miatt lényeges különböztetni a társas elkövetés, bűnszövetség és bűnszervezetben elkövetés között. A társas elkövetésről a társtetteség kérdésénél már szó esett. Magasabb szintű együttműködést takar a Btk. 137.§. 7. pontjában meghatározott bűnszövetség, mely akkor létesül, ha két, vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követt el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet.

A bűnszövetség nem egyetlen, hanem több szándékos bűncselekmény megvalósítására irányuló akarat elhatározást jelent. Ehhez képest az alkalmi szervezeten elkövetett, egyetlen bűncselekmény szervezett megvalósítása kizárja a bűnszövetség megállapítását (BJD.633.)

A több bűncselekmény szervezett elkövetése nem szükségszerűen jelenti a cselekmények halmazatban megállapítását, hanem folytatólagosság egységébe is tartozhatnak. (BJD.634.)

A törvény a Btk.137.§. 7. pontjában és 98.§. (4) bekezdésében világosan elválasztja egymástól a bűnszövetséget és a bűnszervezetet, a kétszeres büntetőjogi értékelés tilalmára tekintettel. Elhatárolási pontot jelenthet a két fogalom között az elkövetett bűncselekmény objektív minősítése (az öt évi, vagy ezt meghaladó büntetési tétel), két vagy több személy vesz részt benne, a létrehozott szövetség, szervezet várható élettartama, a szervezettség foka, célja, szervezethez tartozás mikéntje.

A bűncselekmény egységes megnevezése

A bűncselekmények megnevezését szabályozó BK.1. számú állásfoglalás nem követte a Btk. 218.§. változásait, így a gyakorlatnak kellett kialakítania az új tény-állásoknak megfelelő elnevezéseket.

A vizsgált öt megyében ugyanaz a megnevezés került bevezetésre

- embercsempészes büntette,
- az államhatár átlépéséhez vagyoni haszonszerzés végett több személynek segítséget nyújtva elkövetett embercsempészes büntette,
- a csempészett személy sanyargatásával, fegyveresen, üzletszerűen elkövetett embercsempészes büntette,
- embercsempészes vétsége.

Kivételt képez a Debreceni Ítéltábla Bf.I.22/2005/25. számú ítélete, mely az elsőfokú ítélettel szemben (mely bűnszervezetben, üzletszerűen elkövetett embercsempészes büntettét állapította meg) a rendelkező részben írt minősítésből mellőzte a bűnszervezetben meghatározást (üzletszerűen elkövetett embercsempészes büntettét állapította meg).

Ezt azzal indokolta, hogy az elsőfokú bíróság nem a Legfelsőbb Bíróság módosított BK.1. számú állásfoglalásában megjelölt bűncselekmény elnevezéseket használta. A 2001. évi CXXI. törvény 27.§. 2002. április 1. napjától módosította az embercsempészes minősítő körülményeit és a bűnszervezetben való elkövetést a minősítő körülmények közül kivette, azt a Btk. 137.§. 8. pontjába, az általános részbe helyezte át. Erre figyelemmel a bűncselekmény megnevezésénél ezen társas elkövetési formát megjelölni nem lehet. A bűnszervezetben való elkövetési módhoz bizonyos büntetés kiszabási körülmények kapcsolódnak. (Hivatkozik a Legfelsőbb Bíróság 2002/173. és 2003/6. jogesetére.)

Nem osztom az ítéltábla határozatát, a BK.1. számú állásfoglalás nem tekinthető korszerűnek. A rendelkező részből nem mellőzhető a bűncselekmény társas elkövetésére utalás, így az sem, hogy a vádlott akár bünszervezetben, akár társtettesként, akár bűnsegédként, akár bünszövetségben követte el, ez a minősítés meghatározó része csak úgy, mint a visszaesői minőségre utalás. Ennek mellőzése esetén az ítélet kihirdetésekor a vádlott csak az indokolásban szembeülhet azzal, hogy a bűncselekményt bünszervezetben követte el.

Leszámítva az ítéltábla fenti határozatát, a bíróságok a rendelkező részben mindig feltüntették a bünszervezetben elkövetést.

A bűncselekmény megnevezése problémákat vethet fel azonos megyén belül működő másodfokú tanácsok gyakorlatában is. A Győr-Moson-Sopron Megyében működő 1. számú fellebviteli tanács a vizsgált megyékkel összhangban alapította meg az embercsempészség megnevezését (például az 1.Bf.293/2006/11. számú, 2007. május 9-én kelt végzésében), míg a 2. számú fellebviteli tanács egyszerűen embercsempészség büntettségére változtatta meg a Btk. 218.§. (1) bekezdés b./ pontjába ütköző és a (2) bekezdés b./ pontja szerint minősülő bűncselekmény megnevezését (2.Bf.53/2007/5., 2007. június 12-én kelt ítélete).

A 2. tanács indokolása tényként megállapította, hogy a BK. 1. számú állásfoglalás nem követi a jogszabályok módosulását, azonban ez nem eredményezheti azt, hogy egy helyi bíróság új elnevezést alkot, hiszen ezzel bizonytalanságot okozhat. A bűncselekmények megnevezésének az országban egységesnek kell lennie, a helyi bíróság nem ismeri a más megyékben követett gyakorlatot, ezért a mindenki által történő közérthetőség érdekében a legegyszerűbb megoldást kell követni, azaz nem kell felsorolni magának a bűncselekménynek a törvény szövegezését, elegendő a legsúlyosabb minősítésre utalni és azt kiegészíteni a Btk. általános részében meghatározott minősítő körülménnyel.

Az általam vizsgált megyék gyakorlata eltér e tanács gyakorlatától. E sommás bűncselekmény megnevezéséből nem lehet következtetni a minősítésre, helyesebben csak a Btk. 218. §. (1) bekezdésében meghatározott „alapesetre”. A vizsgált megyék gyakorlatában a bűncselekmény megnevezése nem sorolja fel a törvényi tényállás szövegét, hanem annak a jellemző elkövetési magatartását, a több személynek való segítségnyújtást, illetve a vagyoni haszonszerzésre törekvést. Bizonytalanságot nem okozhat a bűncselekmény ilyen módon való megnevezése, sőt, egyértelműen mellé rendelhető a Btk. szerinti minősítés. Kidolgozás alatt van a BK. 1. számú állásfoglalás új koncepciója, annak elfogadásáig valóban törekedni kell országosan egységes, kellően tömör bűncselekmény megnevezés alkalmazására, mely utal a cselekmény minősítésére.

Bizonyítási nehézségek

Az embercsempészek nagy részben konspirált módon járnak el, ritkán sikerül bizonyítékot szerezni a megbízói körre. A konspirált elkövetésen túl megnehezíti a bizonyítást a cselekménnyel érintett személyek megtorlástól való félelme. Így ha a szállítást végző embercsempészt elfogják, a védekezése általában arra irányul, hogy véletlenszerűen stopposként vette fel az utasait. Ha e védekezés az utasok vallomásaival, vagy más bizonyítékkal nem cáfolható, a tettenérés tényéből vonható le következtetés a bűnösségre. Általában a vádlott a gépkocsivezető, akinek a honossága megegyezik a gépkocsi és az utasok úti okmányainak honosságával. Az utasok nem beszélik a vádlott anyanyelvét, így jogszerűen általában nem rendelkezhetnek a felhasznált úti okmányokkal, amelyeket a gépkocsivezető vádlott ad át ellenőrzésre. A vádlott így észleli az utasok okmányai és a személyek közti ellentmondást, ebből a bűnösségére lehet következtetni.

Abban az esetben, ha a vádlott és utasai azonos nemzethez tartoznak, az utasok tipikusan hamis tartózkodási engedélyt használnak fel, az utasok terhelő vallomásai nélkül pedig a tagadó vádlottat nem lehet marasztalni.

Problémákat vethet fel a bizonyítás során az olasz hatóságok által törvényesen kiállított tartózkodási engedélyek minősége. Több ügyben emelt az ügyészség vádat közokirat-hamisítás büntette miatt, mert az ukrán állampolgár hamis, vagy hamisított olasz tartózkodási engedélyt használt fel. Az Olasz Nagykövetség hiába igazolta, hogy az illetékes hatóság állította ki, okmányszakértő több elemében is hamisnak találta. Jogsegély keretében tisztázódott, hogy az illetékes rendőrhatalóság állította ki a tartózkodási engedélyt. Nyilvánvalóan, az olasz hatóság által közölt kitöltési útmutatónak nem felelt meg a tartózkodási engedély, az olasz hatóság felületes munkája büntetőeljárásokhoz vezetett. Ezen ügyekből az a tanulság vonható le, hogy az okmányszakértői vélemény nem feltétlenül perdöntő bizonyíték, egyéb adatokra figyelemmel indokolt lehet a kiállító hatóság megkeresése.

Esetenként komoly nehézségeket okoz a nyomozás pongyolasága. A vádlott és az utasok kihallgatása elnagyolt, szembesítésükre igen ritkán kerül sor, az utasok az idegenrendészeti eljárás keretében hamar elhagyják az országot. A tárgyalás gyakran zajlik a vádlott és az utasok távollétében, így a bíróság csak a nyomozás során felvett vallomásukra alapozhatja a tényállást. A nyomozati vallomások törvényességét nyomatékosan vizsgálni kell, nem fordulhat elő az, hogy a nyomozó kényelmességéből a szövegszerkesztő lehetőségeit kihasználva úgy veszi fel a jegyzőkönyveket, hogy azok szó szerint megegyeznek a kihallgatott személyek különbözőségétől függetlenül.

A külföldön élő tanúk idézése, idézhetősége is nehézségeket vet fel. Győr-Moson-Sopron Megyében gyakorlat, hogy a tanúkat közvetlenül, tértivevényes küldeménynel idézi a bíróság. Ha a tanú a tárgyaláson nem jelenik meg, nyomozati vallomása okirati bizonyítékként a tárgyalás anyagává tehető. Követendő eljárásnak tartom az idézés ilyen „könnyített” formáját, ugyanis viszonylag rövid időn belül visszaérkezik a tértivevény, míg ez jogsegély keretében legalább fél évet vesz igénybe és nem hoz más eredményt, mint a tértivevényes módszer. Egyik esetben sem alkalmazható a mulasztó tanúval szemben kényszer. Amennyiben a tanúval szemben beutazási és tartózkodási tilalmat rendeltek el, az idézése is mellőzhető, törvényi akadálya van a beutazásnak, a bizonyítás általában nem igényli azt, hogy a bíróság hozzájáruljon a tanú beléptetéséhez és egyébként sem lehet a tanút megjelenésre kényszeríteni. A jelenleg hatályos Be. nem gördít akadályt a tanúként megidézett, meg nem jelent külföldi állampolgár nyomozati gyanúsítottai vallomásának ismertetése elé.

A Be. 296.§. (3) bekezdése megnehezíti a nyomozás során felvett terhelti vallomás ismertetését, amennyiben a tárgyaláson tanúként kell kihallgatni a korábbi terheltet. A Be. 82.§. (1) bekezdésben írt mentességi jogok állítanak korlátot a korábbi vallomás ismertetése elé. Különösen azért jelentkezik ez problémaként, mert kivételesnek tekinthető az, hogy a külföldi állampolgárságú tanú megjelenik a tárgyaláson. Így csak okirati bizonyítékként lehet a tárgyalás anyagává tenni a nyomozás során felvett vallomást. A Be. 82.§. (4) bekezdése szűk körben tesz kivételt, kifejezetten felsorolja azokat az eseteket, amikor a tanúvallomást nem tagadhatja meg az, aki saját magát bűncselekmény elkövetésével vádolná. A bíróság elé kerülő ügyek többségében közokirat-hamisítást elkövetett külföldi állampolgárokkal szemben az ügyészség megszünteti a büntetőeljárást megrovás alkalmazása mellett, így a Be. 82.§. (4) bekezdés alapján a tárgyaláson meg nem jelenő tanú nem tagadhatná meg a tanúvallomást, így ismertetni lehet a nyomozás során terhelti pozícióban felvett vallomását.

Az embercsempészési ügyekben a személyi bizonyítékokon túl nagy jelentőségű lehet a felhasznált mobiltelefonok forgalma és a cellapozíciók értékelése.

Mint arra a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 1.Bf.489/2005/9. számú határozata rámutatott, a vádlottak közti kapcsolattartások igen rövid időtartamúak és rendkívül gyakoriak voltak, így a beszélgetések tartalmának ismerete nélkül is megállapítható, hogy az ismert személyek között, adott időpontban nem egyszerű telefonálás zajlott, hanem az az embercsempészes elkövetésének gyakran előforduló elkövetési magatartásának része, fontos együttműködés a cselekmény kivitelezése érdekében.

Ahhoz, hogy a híváslista, cellapozíció értékelhető legyen, össze kell kapcsolni az elkövetőt a felhasznált SIM kártyával. Amennyiben a telefonbeszélgetések le-

hallgatásra és rögzítésre kerülnek, akár hangazonosítás alapján, akár a lehallgatás során rögzített beszélgetésekben elhangzott nevek, adatok alapján az azonosítás lehetséges. Amennyiben nem történt lehallgatás és a SIM kártya harmadik személy nevéen van és nem követhető a SIM kártya útja, legfeljebb a híváslistán szereplő egyéb hívó-hívott számok lenyomozásával érhető el eredmény.

A bizonyításhoz adalékkal szolgálhat annak vizsgálata, hogy a cselekmény elkövetése idején az elkövetők között sűrű telefonkapcsolat volt, míg az érdektelen időpontokban elhanyagolható mennyiségű, vagy semmilyen kapcsolat nem volt.

A mobiltelefon cellapozícióinak értékelése fontos adat, azonban figyelemmel kell lenni arra, 100 méter - 30-35 km távolságot foghat át a mobiltelefon az adótoronytól, nem feltétlenül a legközelebbi adótorony közvetíti a hívást.

A nyomozás elrendelését megelőzően az 1994. évi XXXIV. törvény 68-74.§-ai alapján bíró által engedélyezett titkos információgyűjtés eredményének felhasználásához a titok jellegének feloldása szükséges, a nyílttá tett anyag kapcsán pedig az illetékes bíróság elnökének igazolása szükséges ahhoz, hogy beazonosítható legyen a célhoz kötöttség, az érintett személyek, időintervallum, telefonkészülékek, SIM kártyák adatai, illetve annak vizsgálata, hogy az érintett hatóságok tagjai a jogszabályok által terhükre rótt kötelezettségeiknek maradéktalanul eleget tettek.

A Be. IX. fejezet V. címében foglalt bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés a nyomozás elrendelése után alkalmazandó eljárást rögzíti. A Be. 201.§. (1) bekezdés a./, b./ és d./ pontjai alkalmazhatók az embercsempészesi ügyekre. A 206. §. szabályozza az ily módon megszerzett adat felhasználhatóságát, az engedélyezés iránti indítványt, a bíróság határozatát, a titkos adatszerzés végrehajtásáról készített jelentést kell csatolni az irathoz. Alapos vizsgálatot követel a bíróságtól, felhasználható-e a titkos adatszerzés eredménye a büntetőeljárásban.

A kettős elítélés elkerülése

Mivel a jelenleg hatályos Btk. 218.§. az államhatár és nem a Magyar Köztársaság államhatárának átlépéséhez kapcsolja a bűncselekmény elkövetését,

minden olyan esetben, mikor az elkövető külföldön elfogásra kerül, vizsgálni kell, külföldön elítélték-e embercsempészésért. Ezután sor kerülhet a külföldi ítélet érvényének elismertetésére.

Problémát okozhat a külföldi ítélet és a hazai eljárás tényállásának átfedése, súrlódása. Gyakran az osztrák bírósági ítélet tényállása nem határoz meg pontos elkövetési időpontokat, hanem időszakokat (pl. 2005. év első felében x alkalommal y külföldinek nyújtott segítséget). Ez a pontatlan elkövetési időpont és a

magyar eljárásban lévő pontos elkövetési időpont fedheti egymást, ilyen esetben a bíró nehezen tud jó döntést hozni. Amennyiben nem állapítható meg az, hogy a magyar vádban szereplő cselekményt elbírálta-e a külföldi bíróság, felmentő ítéletet indokolt hozni.

Elkobzás

A Btk. 77.§. (1) bekezdés a./ pontja alapján el kell kobozni azt a dolgot, amelyet a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak, vagy arra szántak. Az embercsempészéshez felhasznált dolgok köre rendkívül széles. Nemcsak személygépkocsit, mobiltelefont, hanem lakóházakat, raktárhelyiségeket, garázsokat is használnak az elkövetők. A bírói gyakorlatban rendszeresen találkozhatunk elkobzással.

A Legfelsőbb Bíróság BK.67. számú állásfoglalása elkobozni rendeli a csempészet eszközét, amennyiben a gépkocsin az elkövető olyan átalakítást végzett, mely nem a gépkocsi rendeltetésszerű használatának biztosítását, hanem a csempészet véghezvitelét célozza, továbbá, ha azt a csempészéshez egyébként is szükségszerűen használta.

Bár ez az állásfoglalás nem az embercsempészésre, hanem a csempészésre született, az átalakított embercsempészéshez használt gépkocsik sorsára irányadó lehet.

Mint az alább idézett bírósági ítéletekből is kiderül, a bíróságok rendszeresen elkobozzák a bűncselekményekhez használt eszközöket, így a gépkocsikat is. Felmerül azonban olyan elkövetői védekezés, mely szerint a gépkocsi átalakításra nem embercsempészési céllal került sor, hanem a hazai rossz közbiztonsági helyzet miatt voltak kénytelen az értékesebb árut így megóvni. E védekezést nehezen lehet megcáfolni, különösen, ha a gépkocsi tulajdonosa nem a bűncselekmény elkövetője, szinte lehetetlen az átalakított gépkocsi elkobzása. Amennyiben azonban az átalakítást oly módon történik, hogy a műszaki szakértő véleménye szerint a közlekedés biztonságát veszélyezteti, a Btk. 77.§. (1) bekezdés b./ pont alapján kell elkobozni a járművet.

A Lenti Városi Bíróság 1.B.130/2002/91. számú ítélete elkobozta a cselekmény elkövetéséhez eszközként használt DAF típusú teherautót, e döntést a másodfokú bíróság helybenhagyta.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Katonai Tanácsa KB.II.97/2000. számú ítélete elkobozta az eszközül használt személygépkocsikat és mobiltelefonokat, a Fővárosi Ítéltábla ezt a rendelkezést helybenhagyta.

A Körmenyi Városi Bíróság B.86/2004/25. számú ítélete elkobozta a mobiltelefonokat, ezt a másodfokú bíróság helybenhagyta.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 1.B.270/2004/18. számú ítélete elkobozta a gumicsónakot, ezt a Fővárosi Ítéltábla helybenhagyta.

A fenti ítéletekben az eszközként használt mobiltelefonok, közlekedési eszközök elkobzására láthatunk példákat. Követendő gyakorlatnak tartom, el kell vonni az embercsempésztől azon technikai eszközöket, melyek elősegítették a bűncselekmény elkövetését. Az elkövető saját, eszközként használt személygépkocsijának, tehergépjárművének elkobzása nem tekinthető méltánytalanul súlyos döntésnek, azonban az akár pihentetésre felhasznált ingatlan elkobzása a büntetés céljain túlmutatna, bár a kifejezetten ilyen célra rendszeresen felhasznált ingatlan elkobzása indokolt lehet.

Kiutasítás

A Btk. 61.§. (1) bekezdés szerint azt a nem magyar állampolgár elkövetőt, akinek az országban tartózkodása nem kívánatos, a Magyar Köztársaság területéről ki kell utasítani.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 2.Bf.57262003/4. számú ítéletével az egyik elkövetőt arra hivatkozva utasította ki, hogy az embercsempészás rendkívül elszaporodott bűncselekmény, míg egy másik vádlottnál ezt azért mellőzte, mert hozzátartozói letelepedési engedéllyel rendelkeznek, a kiutasítás alkalmazása a büntetési célokon túli joghátrányt eredményezne. Rögzíti a bíróság, annak megítélésénél, hogy a vádlottaknak a Magyar Köztársaság területén történő tartózkodása kívánatos-e, az elkövetett bűncselekmény súlya, jellege, a bűnösség foka, az elkövetők személyisége, életvitele bír jelentőséggel.

A Vas Megyei, Győr-Moson-Sopron Megyei, Zala Megyei Bíróság is rendszeresen alkalmazza a kiutasítás mellékbüntetését. Mivel a kiutasítás a külföldi elkövetőt igen súlyosan is érintheti (2007. december 21. után a kiutasítás az összes schengeni országból kizárja őt), alaposabb megfontolást érdemel annak alkalmazása. A Magyarországon büntetlen, akár a Btk. 218.§ (2) bekezdését megvalósító, 1-5 éves büntetési kerettel büntetendő cselekményt elkövető vádlott kiutasítása nem indokolt, ha nincsenek azzal ellentétes körülmények. Az ilyen bűncselekményt ismételen elkövető személy kiutasítása azonban nem mellőzhető, illetve az üzletszerűen, bűnszervezetben elkövetett cselekmény terheltje sem kívánatos hazánkban.

A kiutasítás alkalmazása előtt meg kell vizsgálni, nincs-e törvényi akadálya e mellékbüntetés alkalmazásának.

A Btk. 61.§. (2) bekezdése szerint nem utasítható ki az, akit a külön törvényben meghatározottak szerint menekültként ismertek el. Mint arra a Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Bf.341/2003/8. számú ítélete is rámutat, nemcsak a menekültstátuszt élvező, hanem a befogadott jogcímet szerzett külföldi elkövető sem utasítható ki (a jogi szabályozás háttere a 2001. évi XXXIX. törvény a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról).⁶

Összegzés

Az embercsempészes törvényi tényállása a Btk. 218.§-ában ugyan megtalálható, egyes kérdésekben az eljáró hatóságok, bíróságok egyöntetű gyakorlatot folytatnak, más kérdésekben azonban eltérő álláspontra helyezkednek, ezért törekedni kell elsősorban a bírói gyakorlat összehangolására. Dolgozatom ennek a törekvésnek a jegyében született.

Felhasznált irodalom: és források:

- Horváth Zsolt: Az embercsempészes kriminológiai és büntetőjogi megítéléséről in: Büntetőjogi tanulmányok IV. szerk.: Kahler Frigyes MTA Veszprémi Területi Bizottsága, Veszprém, 2003., p.97-123
- Gaál Gyula: Az embercsempészes alakulása Magyarország államhatárán 1991-2003. között in: Belügyi Szemle 2005/11.
- Béndek József: A határőrség stratégiai fejlesztése és a schengeni követelmények in: Belügyi Szemle 2006/1.
- Jungi Diána: Az embercsempészes és a hozzá kapcsolódó szervezett bűnözés a magyar büntetőjogban. Szakdolgozata, kézirat, Pécs, 2004.
- Magyar Köztársaság Belügyminisztérium Határőrség honlapja, a 2005. év statisztikai adatai
- BH 2003.6 2002.173 2003.928
- Btk. Kommentár HVG Orac
- Komáromi Városi Bíróság B.210/2003/16. (Bf.200/2004/9., Bfv.I.1013/2004/5.)

---

⁶ Az embercsempészes és a hozzá kapcsolódó szervezett bűnözés a magyar büntetőjogban, Jungi Diána szakdolgozata, kézirat, 2004, 41. p.

- B.235/2004/22. (Bf.242/2005/7.)
B.224/2000/58. (Bf.217/2004/26.)
- Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság B.343/2004/84. (Bf.I.22/2005/25.)
B.270/2004/18. (Bf.1321/2004/18.)
  - Fehérgyarmati Városi Bíróság B.229/2001/176. (Bf.975/2003/20.)
B.134/2003/27. (Bf.1110/2003/3.)
B.359/2002/115. (Bf.936/2004/15.)
  - Vásárosnaményi Városi Bíróság B.53/2003/81. (Bf.144/2004/3.)
B.369/2002/4. (Bf.572/2003/4.)
  - Mátészalkai Városi Bíróság B.209/2002/39. (Bf.1071/2003/4.)
B.561/2002/38. (Bf.717/2003/3.)
  - Körmenyi Városi Bíróság B.86/2004/25. (Bf.23/2005/19.)
B.187/2000/35.
B.291/2001/62. (Bf.137/2004/9.)
B.159/2000/6. (Bf.111/2001/3.)
  - Szombathelyi Városi Bíróság B.84/2004/46.
  - Zala Megyei Bíróság Bf.153/2002/7.
Bf.132/2002/6., Bf.573/2006/36.
  - Lenti Városi Bíróság B.242/2001/24. (Bf.111/2002/7.)
B.130/2002/91. (Bf.87/2004/7.)
B.15/2004/64. (Bf.468/2004/5.)
B.296/2004/49. (Bf.397/2005/6.)
  - Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Bf.694/2001/13.
Bf.150/2005/13., Bf.53/2007/5., Bf.293/2006/11.
  - Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Katonai Tanácsa KB.II.237/1998.
Bf.V.153361999610.)
KB.II.97/2000. (1.Kbf.181/2003/16.)

A KÁBÍTÓSZERREL VISSZAÉLÉSHEZ KAPCSOLÓDÓ EGYES JOGALKALMAZÓI KÉRDÉSEK

Németh Miklós¹

Bevezetés

A kábítószerrel kapcsolódó bűncselekmények, jellemzően a kábítószerrel visszaélés kapcsán, az eltelt több mint két évtizedben a Büntető Törvénykönyv (a továbbiakban: Btk.) vonatkozó rendelkezései több alkalommal is jelentős változáson mentek keresztül. Ezen folyamat eredményeként a jelenleg hatályos Btk-ban a kábítószerrel visszaélés törvényi tényállásánál egy olyan nagy terjedelmű és sokrétű tényállással találkozhatunk, amely e szempontból egyedülálló a Btk. egészét tekintve. A törvény egy bűncselekmény törvényi tényállása alá sorol be gyakorlatilag négy – egyes jogelméleti felvetések szerint külön törvényi tényállás és bűncselekményi megnevezés igényét felvető – bűncselekményt. Ez a tényállás a fokozatosság elvét is szem előtt tartóan alapvetően három szempontra figyelemmel épül fel, ezek: az elkövetési magatartás, az elkövetési mennyiség, valamint egyes elkövetési módok. Azonban mint minden komplex rendszer, ez a tényállás is magában hordoz egyrészt ellentmondásokat, másrészt szükségszerűen felvet a jogalkalmazás során olyan problémákat, amelyek a jogértelmezési és reagáló jogalkotási tevékenység ellenére a mai napig jelen vannak a bírósági ítélezésben. A jelen dolgozat ezeket kísérli meg csokorba gyűjteni. A dolgozat fő témája a kábítószerrel visszaélés bűncselekménye, de kitér az ittas vagy bódult járművezetés bűncselekményéhez kapcsolódó egyes kérdésekre is.

1. A kábítószerrel visszaélés tényállása

A kábítószerrel visszaélés bűncselekményének törvényi tényállását a Btk. 282-282/C.§-oknál, illetve a 283.§-nál találjuk.

A bűncselekmény valamennyi alap- és minősített esete kizárólag szándékos elkövetés esetén büntetendő, az elkövetőnek tehát tudnia kell, hogy kábítószerre

---

1 dr. Németh Miklós bírósági tanácsos, Győri Városi Bíróság

követi el a visszaélést, s ennek ismeretében és ellenére kell a következményeket kívánva vagy azokba belenyugodva cselekednie.

A 282.§ (1) bekezdése tartalmazza az ún. fogyasztói jellegű magatartásokat – természet, előállítás, megszerzés, tartás, az országba behozatal, onnan kivitel, azon átvitel – a (2) bekezdés pedig ezen magatartások minősített eseteit. A (3) bekezdés a) pontja sui generis, azaz önálló tettesi cselekménnyé nyilvánítja az előkészületet, míg a b) pontja ugyancsak sui generis cselekményként szabályoz egyfajta bűnszegédi magatartást azzal, hogy büntetni rendeli a kábítószer előállításához szükséges anyag, berendezés vagy felszerelés átadóját, forgalomba hozóját, azzal kereskedőt, valamint az országba be-, ki-, vagy átszállítót. A (4) bekezdésben egy ugyancsak sui generis cselekményt találunk, amely egy előkészületi magatartást – anyagi eszközök szolgáltatása – szabályoz önállóan. Végezetül az (5) bekezdés rögzíti a privilegizált eseteket, azaz a csekély mennyiségre történt elkövetést rendeli enyhébben büntetni annak függvényében, hogy alap vagy minősített magatartás-formáról van szó.

A 282/A.§ (1) bekezdésében találjuk az ún. forgalmazói típusú elkövetési magatartásokat, ezek: kínálás, átadás, forgalomba hozatal, és kereskedés. A (2) és (3) bekezdések rögzítik a minősített eseteket, a (3) bekezdés lényegében a jelentős mennyiségre történt elkövetést jelenti. A (4) bekezdés rendeli büntetni az előkészületet attól függően két bekezdésbe csoportosítva, hogy az alap vagy enyhébb súlyú minősített esetről, vagy a (3) bekezdésbeli minősített esetről van szó. Az (5) bekezdésben található a speciális előkészületi magatartás – anyagi eszközök szolgáltatása – míg a (6) bekezdésben a privilegizált eset, a csekély mennyiségre való elkövetés – hasonló differenciálással, mint a 282.§ (5) bekezdésében.

A 282/B.§ külön védelemben részesíti a tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyeket azzal, hogy amennyiben a – tizennyolcadik életévét betöltött - elkövető ilyen személy felhasználásával követi el a kábítószerrel visszaélés bűncselekményét, súlyosabb büntetésben részesül. A tényállás felépítését tekintve lényegében megegyezik az előző kettővel, kiemelni talán azt szükséges, hogy a jogszabály az (5) bekezdésben bűncselekménnyé nyilvánítja azt a magatartást, amikor az elkövető tizennyolcadik életévét be nem töltött személynek kábítószernek nem minősülő kábító hatású anyag vagy szer kóros élvezetéhez nyújt segítséget vagy ilyenre rábírni törekszik. Korábban ez a megfogalmazás „Kóros szenvedélykeltés” megnevezéssel külön törvényi tényállásként szerepelt a Btk-ban, gyakorlatilag ugyanezzel a tartalommal.

A 282/C.§ speciális rendelkezéseket fogalmaz meg arra az esetre, ha a kábítószerrel visszaélés bűncselekményét kábítószerfüggő személy követi el. Ezen szakasz felépítése is korrelál az előzőekhez, azonban a büntetési tételek alacsonyabbak, illetve nincsenek sui generis cselekmények.

Végezetül a 283.§-ről kell szólni, amely a kábítószerrel visszaélés bűncselekményéhez fűződő speciális büntethetőségi akadályokat rögzíti. Ezen rendelkezések kedvezőbb helyzetbe hozzák egyrészt a kábítószerfüggőket, másrészt azokat, akik csekély mennyiségre valósítják meg a bűncselekmény kevésbé súlyos alakzatait.

2. A fogyasztás, mint elkövetési magatartás

Töprengjünk el egy kicsit azon, hogy mire gondolhat az átlag állampolgár, amikor a Btk. újonnan szövegezett kábítószerrel visszaélés tényállását megvizsgálja. A bűncselekmény megnevezése – „Visszaélés kábítószerrel” – már első olvasatra is egy gyűjtőfogalom, ezért ezen átsiklik és nekikezd a paragrafusok bön-gészésének. Rögtön az első bekezdésben különféle elkövetési magatartásokat talál, úgy mint „termeszt, előállít, megszerez, tart, országba behoz, onnan kivisz, ország területén átvisz”, a későbbiekben pedig csupa olyan kifejezéssel találkozik – kereskedik, bűnszövetségben követ el, stb. – amelyekkel kapcsolatban csak amerikai filmek és a tévéhíradó kábítószerfogásokról szóló hírei jutnak eszébe. Egyszer csak a végére ér a több oldalon át tartó tényállásnak, esetleg elolvassa még egyszer, majd felteszi magában a kérdést: „Eszerint ha baráti társaságban, egy házibuliban elszívok egy füves cigit, akkor az nem is bűncselekmény?”

A fenti példa természetesen több szempontból is elméleti, de álláspontom szerint mégsem elhanyagolható következtetésekkel szolgálhat. A jogszabály ugyanis nem csak a jogalkalmazóknak és egyéb jogban járatos személyeknek szól, hanem azt az utca emberének is meg kell értenie. Máskülönben miként várjuk el tőle, hogy jogkövető magatartást tanúsítson?! A kábítószerrel visszaélés, mint bűncselekmény az átlagember gondolkodásában úgy hiszem jellemzően a fogyasztás képében jelenik meg. Adja magát a kérdés, hogy miért nem szerepel a jogszabály szövegében a „fogyaszt” kifejezés, amelynek jelentéstartalma elég egyértelmű? A Btk-t legutóbb módosító jogszabály miniszteri indokolása e vonatkozásban rögzíti, hogy a fogyasztást szükségszerűen megelőzi a megszerzés mozzanata, amely a törvényszövegben nevesítve van, ezért felesleges a fogyasztást külön elkövetési magatartásként megjelölni. A korábbi szabályozásban ugyan „a fogyasztás el nem fogadhatóságának egyértelműsítése céljából” nevesítve volt a fogyasztás, azonban a szándék nem érte el a kívánt eredményt. Ezen túl a jogbiztonság követelményével és a Nemzeti Drogstratégia 3. számú fő céljával (segíteni a drogokkal kapcsolatba kerülő és drogproblémákkal küzdő egyéneket és családokat) összeegyeztethetetlen a fogyasztás szó jogszabályba emelése, mivel nem eléggé egyértelmű kifejezés, és ezért amíg szerepelt a jogszabályban, gya-

korta jogértelmezési problémákat is generált. Lényegében ugyanezt az okfejtést látjuk viszont az Alkotmánybíróság 54/2004. számú – a kábítószerrel visszaélés törvényi tényállását alaposan megnyírbáló – határozatában, amely rögzíti, hogy a kábítószerrel visszaélés tényállásának elkövetési magatartásai megfelelnek a nemzetközi egyezményeknek és nemzetközi trendnek, és miután a fogyasztás ezen magatartások valamelyike nélkül nem képzelhető el, így szükségtelen külön nevesíteni elkövetési magatartásként. A magam részéről sem az empirikus tapasztalatokra hivatkozó miniszteri indokolással, sem pedig az Alkotmánybíróság okfejtésével nem kívánok szembehelyezkedni, de én mégsem tartom szerencsésnek ezt a megoldást, véleményem szerint a tényállás szövege ezzel elcsúszik a „jogászai” szövegezés irányába, és nem szolgálja kellően az egyértelmű szövegezés követelményét. Különösebb nyelvészkedés nélkül is úgy gondolom, hogy a „megszerez” és a „tart” kifejezések az átlag állampolgárban nem feltétlenül indítják el azt a gondolatmenetet, amelyet a miniszteri indokolásban találunk. Ezért én a statisztikáktól függetlenül szerencsésebbnek tartanám a törvényt szövegben ismét megjeleníteni a „fogyaszt” kifejezést, ezáltal aggálytalanul érvényesülhetne a „jogszabály ismeretének hiánya nem mentesít” elv.

3. Kereskedés és/vagy üzletszerűség?

A jelenlegit megelőző szabályozás mindegyik tényállási részben (282-282/C.§-ok) minősítő körülményként szerepeltette az üzletszerűséget, azaz többek között a kereskedéssel elkövetett bűncselekményt is súlyosabban minősítette, ha a kereskedés üzletszerűen történt. Ez komoly elhatárolási problémákat jelentett egészen a legutóbbi módosításig (2003. évi II. törvény, 2003. március 1-től hatályos), amikor is a jogalkotó több helyütt mellőzte ezt a minősítő körülményt. A törvény indokolása szerint azért került ki a minősített esetek köréből az üzletszerűség, mert a terjesztői magatartások esetében ez felesleges, hiszen a forgalomba hozatal és a kereskedés azt magában foglalja, míg az üzletszerű kínálás vagy átadás egyrészt nem életszerű, másrészt már kereskedelmet vagy forgalomba hozatalt jelent.

Mindezek fényében nehezen értelmezhető, hogy a kábítószer-függőkre vonatkozó 282/C.§ rendelkezései között – a kereskedésre nézve is – miért találjuk meg továbbra is ezt az elkövetési módot, mint minősítő esetet. Ez újra felveti annak szükségességét, hogy a kereskedés és az üzletszerűség fogalmakat definiálni kellene.

Az üzletszerűség fogalmára nézve a Btk. 137.§ 9. pontjában foglalt értelmező rendelkezés tartalmaz meghatározást. Eszerint üzletszerűen követi el a bűncse-

lekményt, aki ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik.

A kereskedés fogalmát azonban sem a Btk., sem pedig a Btké. nem definiálja. A kereskedés fogalmának meghatározására elsőként a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának 155. számú állásfoglalása II/5/b) pontjában került sor akként, hogy kábítószerrel kereskedik, aki haszonszerzésre törekedve közreműködik a kábítószer forgalmazásában. A tevékenység tágabb körű ugyanakkor, mint a kábítószer forgalomba hozatala, mert magában foglal minden olyan tevékenységet, amely elősegíti a kábítószer eljuttatását a viszonteladóhoz, illetve a fogyasztóhoz. A kereskedés fogalmát tovább cizellálták a Legfelsőbb Bíróság Bfv.1.851/2006. számú és BH.1999/101. számon közzétett határozatai. Ezek szerint a kereskedés rendszeresen ismétlődő, anyagi haszon érdekében folytatott adásvétel, amelynek keretei között nem csak az eladó és a vevő, hanem a közvetítők is tettesként vonhatóak felelősségre. Végezetül meg kell e körben említeni a Legfelsőbb Bíróság 1/2007. számú Büntető Jogegységi Határozatát, amely III. pontjában rögzíti, hogy a BK.155. állásfoglalása – amely több pontjában már nem tartható fenn - a kereskedésre vonatkozó tartalmi meghatározását illetően továbbra is helytálló.

Továbbra is fennáll tehát a kérdés: mi lehet az oka, hogy három helyütt a kereskedés egyben üzletszerű is, ugyanakkor egy másik esetben már nem? Jogszabály-alkotási pontatlanság? Amennyiben nem, kikerülhetetlen a kérdés: miként lehet kereskedni „üzletszerűtlenül”, azaz haszonszerzési célzat nélkül? Ezt a kérdést sajnos a legújabb e tárgyban született, 1/2007. számú jogegységi határozat sem válaszolja meg annak ellenére, hogy részletesen foglalkozik például a forgalomba hozatal és a kereskedés elhatárolásával, amelynek keretében többször kitér a kereskedés fogalmára.

4. Csekély mennyiség - .... mennyiség - jelentős mennyiség

A kábítószerrel visszaélés törvényi tényállásánál komoly jelentősége van az elkövetési mennyiségnek, e szempontból a törvény három kategóriát nevez meg, pontosabban három kategóriával dolgozik. A csekély mennyiségű kábítószerre való elkövetés enyhébb jogkövetkezményt von maga után, míg a jelentős mennyiség minősített esetet alapoz meg. A köztes mennyiségi intervallum jelenti lényegében az alapesetet, azonban ezen mennyiségi kategóriát valamilyen rejtélyes oknál fogva nem illeti névvel a jogalkotó. Ennek köszönhetően a jogalkalmazó szükség esetén vagy elkereszteli ezt a mennyiséget – alapeseti vagy alapmennyiségnek, köztes mennyiségnek, stb. – vagy tényállásában bonyolultabb megfogalmazással dolgozik: „a vádlottól lefoglalt kábítószer mennyisége meghaladta a

csekély mennyiség felső határát, annak $x\%$ -a, de nem érte el a jelentős mennyiség alsó határát, annak $y\%$ -a”. Mennyivel egyszerűbb lenne, ha a köztes mennyiségre is találna a jogalkotó megnevezést, és így lehetne a tényállást úgy szövegezni, hogy a kábítószer mennyisége ezen mennyiség $x\%$ -a volt.

5. A bűncselekmény megnevezésével kapcsolatos dilemmákról

A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma 2001. szeptemberében tartott ülésén felülvizsgálta korábban hozott testületi állásfoglalásait. Ennek keretében kinyilvánította, hogy a bűncselekmények megnevezéséről szóló 1. számú állásfoglalás (BK.1.) már nem tartható fenn, helyette új állásfoglalást szükséges készíteni. Ezt követően az erre irányuló munka meg is kezdődött – el is készült egy tervezet - azonban az Igazságügyi Minisztérium jelezte, hogy jogszabályban kívánja rendezni a bűncselekmények megjelölésére vonatkozó kérdéseket, így a Kollégium napirendjéről lekerült a BK.1. állásfoglalás revideálása. A jogszabályra azonban mind a mai napig hiába várunk, ugyanakkor az új BK.1. állásfoglalás továbbra is csak tervezet formájában létezik. A bírák egy része ezért jobb híján továbbra is a régi BK.1. állásfoglalást alkalmazza ítéleteinek szövegezésekor, más részük pedig lényegében az új BK.1. tervezetben írtak szerint nevezi meg a bűncselekményeket (a tervezet ugyan javasolja, hogy az ítélet rendelkező részében a bűncselekmény megnevezése után zárójelben szerepeljen a vonatkozó jogszabályhely is, de jómagam ilyen változattal még nem találkoztam). Az első megoldás véleményem szerint kevésbé aggályos, viszont korszerűtlen, míg a másik naprakészebb, azonban alapja mindössze egy tervezet.

Ami a kábítószerrel visszaélés bűncselekményét illeti, a BK.1. állásfoglalásban a „kábítószerrel visszaélés” megnevezést találjuk. Ezzel szemben azonban a Btk. szövegezése szerint a bűncselekmény megnevezése „visszaélés kábítószerrel”. (Hasonló a helyzet egyébként a lőfegyverrel visszaélés és még egyéb bűncselekmények esetében is.) Ennél azonban jóval nagyobb problémát jelent, hogy a BK.1. állásfoglalás az eltelt több mint tíz évben egyáltalán nem követte a Btk. változásait, és ennek következtében a kábítószerrel visszaélés esetében egyrészt olyan megnevezéseket tartalmaz, amelyek mögül már „kikapott” a jogszabályi szöveg – pl. a fegyveres elkövetés – ugyanakkor több elkövetési fordulatra nézve nem találunk megnevezésbeli útmutatást.

Álláspontom szerint a fent vázolt bizonytalan helyzetben védhetőbb megoldás a BK.1. tervezet alkalmazásának mellőzése, hiszen az ítélet indokolásából úgyis egyértelműen kiderül, hogy mi az alkalmazott jogszabály, ellenben az a kritika nem érheti az ítélező bírót, hogy határozatának megszövegezésekor egy véle-

ményezés szintjén megrekedt testületi döntés tervezetét alkalmazza. Ezen megoldás mellett szól talán az is, hogy a Büntető Kollégium nyilván azért minősítette 1. számú állásfoglalását idejétmúltnak², mert reálisnak tűnt, hogy rövid időn belül megtörténik annak újrafogalmazása.

6. A lépcsőzetesség elve és a privilegizált magatartások ellentmondásai

A kábítószerrel visszaélés bűncselekményének törvényi tényállásában a jogalkotó mindenekelőtt két csoportba osztotta az elkövetési magatartásokat, és ez a kettősség - kombinálva bizonyos minősítő körülményekkel – végigvonul a teljes tényálláson. Mindemellett a jogszabály enyhébb szankciókkal fenyegeti a kábítószerfüggőket, mint speciális elkövetői kört, ugyancsak kisebb mértékű büntetéssel honorálja a csekély mennyiségre történő elkövetést, valamint sui generis bűncselekményi alakzattá teszi a fizikai bűnsegélyt és büntetni rendeli egyes magatartások előkészületét. A fent írt lépcsőzetes szerkezet kétségkívül logikus, azonban több ponton is ellentmondásokat tartalmaz, illetve a privilegizált eseteket vizsgálva is feltűnik, hogy a jogalkotó nem mindenütt mér azonos mércével.

Ami első pillantásra is látszik, hogy a 282.§ (3) bekezdése csak azon előkészületi magatartásokat rendeli büntetni, amelyek a 282.§ (1) bekezdésében foglalt, alapesetként kezelendő fogyasztói típusú magatartásokhoz kapcsolódnak, ezek minősített, tehát fokozottan társadalomra veszélyes eseteiben már nem büntendő az előkészület. Ha abból indulunk ki, hogy a jogalkotó jellemzően akkor szankcionálja külön az előkészületet, ha az önmagában is társadalomra veszélyességet hordoz, akkor érthetetlen, hogy a fokozott tárgyi súlyú magatartásoknál a jelen esetben ezt miért nem látja indokoltnak.

Az előkészülettel összefüggésben ugyancsak ellentmondásként értelmezendő, hogy a forgalmazói típusú magatartásokról rendelkező 282/A.§ (4) bekezdés a) pontja akként fogalmaz, hogy előkészület esetében három évig terjedő szabadságvesztés a büntetés akkor, ha az alapeseti forgalmazó magatartásokról van szó – 282/A.§ (1) bekezdés - vagy ha ezek első lépéses minősített eseteihez – 282/A.§ (2) bekezdés - kapcsolódik az előkészület. A 282/A.§ (4) bekezdés b) pontja már öt évig terjedő szabadságvesztéssel sújtani rendeli azt az előkészületi magatartást, amely jelentős mennyiségű kábítószerrel visszaéléssel kapcsolatos. Itt meg kell jegyezni, hogy a 282/A.§ (1) és (2) bekezdéseiben írt magatartások társadalomra veszélyessége a büntetési tételekből kitűnően korántsem azonos, hiszen a 282/A.§ (1) bekezdésében írt alapesetnél két évtől nyolc évig terjedő, a (2) bekezdés esetében öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés szerepel. Itt

---

2 A 2007. CLXII. tv. 18§ folytatán a BK. 1. állásfoglalás tárgyaltan (Szerkesztő)

tehát megint jogosan vetődik fel a kérdés, mi az oka annak, hogy a jogalkotó az első két bekezdést egy kalap alá veszi és előkészületüket azonos mércével rendeli mérni. Ezek szerint a büntetéskiszabás keretébe tartozik ezen cselekmények előkészülete esetén a differenciálás?

Ugyanílyen differenciálatlan szabályozással találkozunk a 282/B.§ (4) bekezdésében. Itt ugyanaz a büntetési tétele az előkészületnek akkor is, ha az elkövető fogyasztó illetve forgalmazói típusú magatartást valósít meg, valamint abban az esetben is, ha meghatározott minősítő körülmények forognak fenn (bűnszövetségben elkövetés pl.). Mindezen túl még érthetlenebb, hogy miért nem büntetendő az előkészület, ha azt jelentős mennyiségre követik el. További ellentmondás, hogy a 282/B.§ (6) bekezdése ugyanolyan büntetéssel fenyegeti az anyagi eszközöket szolgáltató elkövetőt, függetlenül attól, hogy melyik elkövetési magatartást segíti cselekményével. Itt megint utalnék a szóban forgó alakzatok széles spektrumon mozgó büntetési tételeire.

A 282/B.§-ban találkozunk egy további érdekes megoldással. A (3) bekezdés a) pontja öt évtől tizenöt évig terjedő, vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegeti azt az elkövetőt, aki jelentős mennyiségű kábítószerre követi el cselekményét. Nem tesz azonban különbséget annak alapján, hogy a magatartás fogyasztó vagy forgalmazói típusú, vagy valamely minősített esetről van szó, holott ezek büntetési tétele nem azonos, azaz a jogalkotó szemében sem azonos a társadalomra veszélyességük. A fenti megoldásból az tűnik ki, hogy ugyanazon megítélés alá esik például, ha az elkövető egy 17 éves fiatal segítségével 100 tő indiai vadkendert termeszt, vagy egy tizenhét éves fiatalnak átad 12 gramm tiszta hatóanyag tartalmú heroint.

Megfigyelhető ugyanakkor, hogy az egyik sui generis cselekményként szabályozott magatartás esetében – ez a bűncselekményhez történő anyagi eszközök szolgáltatását jelenti és a 282.§ (4) bekezdésében találjuk – a jogszabály különbséget tesz az általános fokozatossági elvek szerint, hiszen a büntetést annak megfelelően rendeli kiszabni, hogy a cselekmény a 282.§ (1)-(3) bekezdései közül mely esethez kapcsolódik. Ugyanez a rendezőelv figyelhető meg a 282/A.§ és 282/B.§ esetében.

Az előkészület és a sui generis bűnsegédi magatartás kapcsán további érdekesség, hogy a kábítószerfüggő elkövetői körre nézve a jogszabály ezeket a cselekményeket nem nevesíti, holott ezt a másik három tényállási csoportnál megteszi. Ennek indoka sem a miniszteri indokolásban sem másutt nem található meg, holott adja magát a kérdés, miért érdemes a kábítószerfüggő elkövető ilyen további kedvezményekre a büntetési tételek alacsonyabb mértékén túl.

Az ún. privilegizált esetek azon cselekményekre vonatkoznak, amelyek valamely okból csekélyebb társadalomra veszélyességet hordoznak magukban, így el-

térő szankciórendszer igényelnek. A korábban említettek szerint az egyik ilyen eset, ha az elkövetési mennyiség nem haladja meg a csekély mennyiség felső határát. Ilyen esetben a törvényalkotó a cselekményhez mind a négy tényállási csoportnál – 282.§, 282/A.§, 282/B.§, 282/C.§ - jóval enyhébb jogkövetkezményt fűz, különbséget téve minden esetben aszerint, hogy fogyasztói vagy forgalmazói magatartásról van szó. Nem találunk azonban ilyen rendelkezést sem az előkészületi magatartásokra, sem pedig a sui generis bűnsegédi magatartásokra. Ez esetben tehát valamely okból a jogalkotó nem látta szükségesnek enyhébb elbírálásban részesíteni az utóbbi cselekmények elkövetőit, holott ezzel a jogszabályhely belső arányossága aggályossá válik.

7. Bizonyítás a kábítószeres ügyekben

A kábítószerrel visszaélés bűncselekménye csak szándékos elkövetés esetén büntetendő. Ebből fakadóan sok esetben különös jelentősége van a terhelt vallomásának, amelyből érdemi következtetés vonható le a szándékra nézve. Ezen belül is kiemelkedő jelentősége van a terhelt nyomozás során tett első gyanúsítottai vallomásának. A fogyasztókat kivéve nem jellemző az ilyen ügyekben, hogy először tanúként hallgatják meg a későbbi gyanúsítottat, hiszen a legtöbb esetben az első perctől fennállnak a gyanúsítás feltételei, gondoljunk csak a kábítószer szállítmányok lefülelésére. Jellemzően kétféle gyanúsítottai magatartással találkozunk: a fogyasztói magatartások elkövetői általában tesznek vallomást, míg a forgalmazói típusú magatartás esetén gyakori, hogy a gyanúsított a kezdetektől megtagadja a vallomástételt. Előbbi esetben az egész eljárásra és az érdemi befejező határozatra is kihatással lehet, hogy megfelelő részletességgel és irányultsággal történik-e meg a gyanúsítottai kihallgatás, hiszen rendszeresen előfordul, hogy az elfogás és a kihallgatás katarziséban áteső terhelt a későbbiekben megtagadja a vallomástételt. Ilyenkor azonban felhasználható gyanúsítottai vallomása, és sok esetben mindössze ez az egyetlen közvetlen és értékelhető bizonyíték. A második esetben, azaz a forgalmazói magatartások elkövetői esetében gyanúsítottai vallomás híján pedig az perdöntő, hogy az egyéb bizonyítékok felkutatása és összegyűjtése milyen körben és alaposággal valósul meg.

Lássuk elsőként azt a változatot, amikor a gyanúsított tesz vallomást. A tipikus esetben az elfogás, majd az első kihallgatás hatására a gyanúsított sokszor önként megteszi részletes, beismerő, feltáró jellegű vallomását. Az említett körülmények abban is közrehatnak, hogy az eljárás ilyen korai szakaszában a gyanúsított kevésbé képes taktikázásra, meseszövegre, fiktív adatok szolgáltatására. Egy ilyen részletes, személyleírásokat, neveket és beceneveket, helyszíneket, tranzakciókat

megjelölő vallomás a későbbiekben több szempontból is „aranyat ér”. E vonatkozásban ki kell emelni a megfelelő kihallgatási taktika és a rendőri tapasztalat jelentőségét. Ezek nemcsak a későbbiekben értékelhető vallomás elnyeréséhez szükségesek, hanem sok esetben azt is elősegítik, hogy a bizonytalankodó gyanúsítottban bizalom alakuljon ki és ennek hatására valóban őszinte vallomást tegyen.

Az esetek jelentős részében előfordul, hogy az első kihallgatásán részletes beismerő vallomást tévő terhelt a bíróságon már ezzel ellentétesen nyilatkozik, vagy visszavonja korábbi vallomását. Ilyenkor az első lépés a két vallomás ütköztetése, amelyet követően a terheltektől általában két magyarázatot szoktunk hallani: az egyik szerint „be volt löve” vagy elvonási tünetek alatt állt kihallgatásakor, a másik védekezés pedig az szokott lenni, hogy a kihallgató rendőr pressziót gyakorolt rá, pl. elhangzott tőle, hogy ha nevéket és egyéb adatokat tartalmazó vallomást tesz, akkor nem kerül előzetes letartóztatásba. Az első esetben célszerű feltenni a kérdést, hogy erre akkor miért nem hivatkozott, a második esetben pedig az eljáró bíró kötelessége részletesen kioktatni a terheltet a hamis vád mibenlétéről és törvényes következményeiről. Amennyiben ezek nem vezetnek eredményre, a kihallgatást végző rendőr tanúkénti megidézése és meghallgatása a következő eljárásjogi lépés. Tapasztalatom, hogy a terheltek túlnyomó részére az jellemző, hogy ha egyszer ilyen védekezéssel előhozakodnak, akkor ehhez már végletekig ragaszkodnak – esetleg úgy gondolhatják, hogy védekezésüktől elállásukat a bíróság szavahihetlenséggel azonosítaná – így a kioktatások és a rendőr megidézése után sem másítanak nyilatkozatukon. Emiatt kézzelfogható eredményt – pl. eredményes szembesítés - tehát ritkán hoznak ezek az esetek. Hangsúlyozni szeretném, hogy a kihallgató rendőr tanúkénti meghallgatásakor a vádlotti védekezéstől függetlenül tanácsos megkérdezni a tanútól, hogy meggyőződött-e arról, hogy a gyanúsított kihallgatásának nincs akadálya, pl. nem állt-e valamely szer hatása alatt.

Összefoglalva a fentieket, a gyanúsított első kihallgatása olyan rendkívüli jelentőségű eljárási cselekmény, amely nem csak a gyanúsított későbbi felelősségre vonása, hanem egy esetleges nagyobb, a kereskedőket és egyéb résztvevőket is felfedő eljárás kiindulópontja lehet.

A vallomás tartalmán kívül nagy jelentőséggel bírhat adott esetben a terheltnek egyes – jelenlétében elvégzett – eljárási cselekmények során tanúsított magatartása megfelelő rögzítésének. Nem lehet kellően hangsúlyozni, hogy milyen értéke lehet a bizonyítási eljárásban például egy olyan jegyzőkönyvnek vagy rendőri jelentésnek, amely részletesen leírja az elkövető viselkedését, reakciót egy rendőri intézkedésnél, házkutatásnál, vagy gépkocsi átvizsgálásnál. Itt ismételtén utalnék a tudattartalom feltérképezésének szükségességére, a terhelti re-

akciók alapján ugyanis érdemi következtetések vonhatóak le arra nézve, hogy adott esetben tudott-e arról, hogy kábítószert birtokol. Hasonlóan nagy szerepe lehet egyéb olyan részletek rögzítésének, amelyek első pillantásra talán lényegtelennek tűnhetnek. Konkrét esetben történt meg, hogy a gyanúsítottat – akinek gépkocsijában egy speciális műszaki berendezésben elrejtett kábítószert találtak – első gyanúsított kihallgatásakor rendkívül részletesen kikérdezték arról, hogy vállalkozása keretében mivel foglalkozik, utazási szokásairól, műszaki ismereteiről, stb. Ezek később perdöntő válaszok lettek, mert a vádlotti védekezése és ezáltal szavahihetősége ezen nyilatkozataival összevetve dőlt meg.

Gyakorta előfordul, hogy a hatóságok látókörébe került, gyanúsítottként kihallgatott kábítószert fogyasztó feltáró vallomása alapján sikeres nyomozást folytatnak azok ellen is, akiket vallomásában „forrásként” megjelöl. Az is gyakori, hogy a fogyasztóval szemben az ügyész vádemelés elhalasztásáról dönt, míg az eladó(k) ellen vádiratot nyújt be. Ilyen esetben jellemzően előfordul, hogy a bíróságon később tanúként kell meghallgatni a fogyasztót. Ezen ügyek döntő többségében ilyenkor a fogyasztó tanú vallomása jelenti a vád legfőbb bizonyítékát a vádlott(akk)al szemben. Ebből fakadóan a bíróságnak különös figyelmet kell fordítania a tanú meghallgatására. Mindenekelőtt figyelmeztetni kell őt – ha fennállnak az okai – a Be. 82.§ (1) bekezdés b) pontjában foglalt mentességi jogára, majd ha ezzel nem kíván élni, a hamis vád törvényes következményeire. Az alapfelállítás az szokott lenni, hogy a vádlott(ak) tagadják, hogy kábítószert adtak el a fogyasztó tanúnak, aki a vád szempontjából szerencsésebb esetben fenntartja a vádlott(ak)ra terhelő vallomását. A bíróság feladata ilyenkor a tanú szavahihetőségének, vallomása valóságtartalmának kontrollálása. A kihallgatásakor célszerű tehát első lépésben azt tisztázni, hogy a vádbeli időszakban hány forrása volt egyidejűleg, csak a vádlott(ak) vagy más is, és milyen rendszeresen, milyen körülmények vásárolt a forrásaitól. A kapott válaszok jelentősége abban áll, hogy amennyiben kevés számú forrást jelöl meg, vagy esetleg csak a vádlott(ak)at, érthető és elfogadható, hogy akár hosszabb idő elteltével is részletesen emlékszik a vásárlásokra.

A kereskedők ellen folytatott eljárásban a személyi bizonyítékokkal szemben jellemzően az egyéb bizonyítékok szoktak alapot szolgáltatni a felelősségre vonáshoz. A mai technikai lehetőségek közül itt ki kell emelni a mobiltelefonok híváslistáit illetve a cellainformációs listákat. Ezek meglehetősen pontosan jelzik azt, hogy a mobiltelefon mikor és hol jelentkezett fel a mobil hálózatra. Itt azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy a rendszer működésének vannak bizonyos sajátosságai, amelyek torzíthatják a kapott képet. Itt kell említeni például azt a jelenséget, hogy egy adott cella túlterheltsége esetén a mindig legerősebb jelet kereső telefonkészülék is „kénytelen” egy távolabbi cellára feljelentkezni. Ez a

jelenség azonban meglehetősen ritkán fordul elő – nem úgy a vádlotti védekezésben - és általában a legközelebbi használt cella sem esik távol a másiktól, így nagyon ritka az az eset, amikor egy híváslista ennél fogva nem állítható szembe a vádlotti védekezéssel.

A kábítószeres ügyekben rendkívül nagy jelentősége van a toxikológiai szakértésnek, amely az esetek túlnyomó többségében arra irányul, hogy a mintaadó személy testnedvmintájának vizsgálatával megállapítást nyerjen, hogy az illető fogyasztott-e a mintavételt megelőzően kábítószeret. A leggyakoribb e téren a vizeletminta, ritkább esetben a vérminta vizsgálata. A vizeletminta mellett szól, hogy orvosi beavatkozást nem igényel a mintavétel, a vérminta előnye ellenben, hogy egy esetleges mintacsere esetén a tévedés nem végzetes, hiszen a vércsoport alapján, vagy DNS vizsgálattal utólag is azonosítható a vérminta. A két vizsgálati módszer közös jellemzője, hogy a mintavételnek viszonylag gyorsan kell megtörténnie a fogyasztáshoz képest, mert ha a mintavételre nem záros határidőn belül kerül sor, a vizsgálatok kézzelfogható eredménnyel nem kecsegtetnek. Ennek oka, hogy a véráramból pár órán belül kiürül a kábítószeres hatóanyaga, és a vizeletben is legfeljebb csak pár hétig van jelen kimutatható mértékben.

Egy harmadik vizsgálati módszer a kábítószer fogyasztás detektálására a hajminta vizsgálata. A nemzetközi szakirodalom már hosszabb ideje preferálja ezt a módszert, sőt számos európai országban már gyakrabban alkalmazzák, mint a vizeletvizsgálatot. Rendkívüli előnye, hogy az emberi hajban a kábítószeres hatóanyagai elraktározódnak, és onnan csak negyed, fél év elteltével ürülnek ki. A módszer mellett szól az is, hogy a mintavétel egyszerű, nem igényel orvosi beavatkozást. A nemzetközi szakirodalomban részletesen kimunkálásra került már a fogyasztás rendszerességére és mennyiségének megállapítására irányuló számítási mechanizmus, amelynek alapja, hogy a haj meghatározott folyamat keretében raktározza el a kimutatható vegyületeket. A hajminta vizsgálata kapcsán meg kell még említeni, hogy költségei számottevően nem térnek el a vizeletminta vizsgálatától.

8. A kábítószer-függőség megállapítása és jelentősége

A Btk. 282/C.§-ában külön jogszabályi rendelkezéseket találunk a kábítószerfüggők, mint speciális jogalanyok által megvalósított kábítószerrel visszaélés esetére. Az általánostól eltérő szankciórendszer lényege, hogy enyhébb joghátáránnyal fenyegeti ezt az elkövetői kört. Nem kevés mulhat tehát azon, hogy a terhelt vonatkozásában megállapítást nyer-e a kábítószer függőség ténye, amely orvosszakértői kompetenciába tartozik. Komoly problémát jelent ugyanakkor, hogy az igazságügyi orvosszakértés ezen a területen nem rendelkezik olyan egy-

séges szakmai szempontrendszerrel, amely alapján az országos gyakorlatot egységesnek nevezhetnénk. Léteznek ugyan pszichiátriai és addiktológiai szakmai irányelvek és módszertani levelek, azonban ennek ellenére a gyakorlat nem nevezhető kijegecesedettnek. Ez a helyzet a jogbiztonság követelményére is kihatással van, hiszen nem feltétlenül biztos, hogy az ország két különböző pontján, ugyanolyan körülmények fennforgása esetén két egyező szakvélemény születik. A probléma jelentősége ugyanakkor cseppet sem elhanyagolható, hiszen a terheltek előszeretettel hivatkoznak arra, hogy kábítószerfüggők. A szakértői gyakorlat egységének hiánya magában hordozza annak lehetőségét is, hogy újabb szakértő kirendelésével, a szakvélemények ütköztetésével sem feltétlenül sikerül a kérdést tisztázni. A gyakorlatban az látható, hogy a szakértők permanensen a testi függőségre nézve tesznek megállapításokat, és a pszichés függőséget nem ítélik lényegesnek, illetőleg a pszichés függőség kérdésében nagymértékben hagyatkoznak a terheltek nyilatkozataira. A testi függőség preferálása kapcsán a szakértők arra hivatkoznak, hogy a vizsgált személy elmondásaival szemben az orvosilag észlelhető tünetek konkrét alapot jelenthetnek szakértői megállapításokhoz, illetőleg arra, hogy szenvedélybetegségről van szó, amely esetében egy esetleges gyengébb személyiségből fakadó pszichés függőség stádiuma sem adhat arra alapot, hogy az elkövető mentesüljön a felelősségre vonás alól, vagy ok nélkül kedvezményekben részesüljön. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a kábítószer-függőség és a büntethetőség kapcsolata kettős. Amennyiben megállapítást nyer a függőség ténye, az elkövetővel szemben alkalmazhatóak a 282/C.§ rendelkezései. Itt a jogalkotó enyhébb elbírálás formájában értékeli, hogy a függőség lényegében betegség, azaz az elkövető egyben áldozat is. Amennyiben azonban a függőség a tudatállapotra is kihat, és az elmeműködésre gyakorolt kóros hatása révén a beszámítási képességet is befolyásolja, már a Btk. 24.§-ában írt büntethetőségi akadállyal van dolgunk. Ebből kiderül, hogy a testi függőséggel szemben a pszichés függőség lényegesen nagyobb szerephez jut a büntetés kiszabás során. Azt is szükséges kiemelni, hogy a két függőség nem feltétlenül jár együtt, vagy nem azonos mértékben jelenik meg, tehát egyikből a másikra érdemi következtetés nem vonható le. A gyakorlatban egyébként a kábítószer-függőség okozta elmebeli megbetegedések közül a paranoia a legjellemzőbb, míg az elvonási tünetek akár elmebetegséget is generálhatnak. Mindezekből látható, hogy óriási jelentősége lehet adott ügyben az orvosszakértői véleménynek, amellyel szemben így jogos elvárás, hogy a lehető legszabatosabban fogalmazzon, meggyőző és összefüggő érvelést tartalmazzon.

Álljon itt egy példa erre. A történeti tényállás szerint tizennyolcadik életévét betöltött elkövető tizennyolcadik életévét be nem töltött személynek ad át kábítószer. Amennyiben nem kábítószerfüggő elkövetőről van szó, a cselekmény a

282/B.§ (2) bekezdés a) pontja szerint minősül és a büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés. Amennyiben azonban kábítószerfüggő az elkövető, cselekménye a 282/C.§ (2) bekezdésébe ütközik, amelynek büntetési tétele három évig terjedő szabadságvesztés. A jelentős büntetésbeli eltérést az okozza, hogy a kábítószerfüggő személy által elkövetett cselekmény esetén a jogalkalmazó nem léphet ki a kábítószer-függőkre, mint speciális jogalanyokra vonatkozó 282/C.§ kereteiből, így nem minősülhet a cselekmény az általános elkövetői körre vonatkozó 282/B.§ jóval súlyosabb büntetéssel fenyegetett rendelkezései szerint. Ilyen esetben a tizennyolcadik életévét be nem töltött személynek történt átadást csupán súlyosító körülményként lehet és kell értékelni. Elgondolkodtató ugyanakkor ez a helyzet annyiban, hogy érdemes-e a kábítószerfüggő arra, hogy ilyen kedvező helyzetben legyen, nem kellene-e fokozottan szankcionálni esetében is azt, ha tizennyolc évesnél fiatalabb személy felhasználásával követi el cselekményét? Erre az ellentmondásra egyébként az Alkotmánybíróság is rámutatott a már többször citált 54/2004. számú határozatában, amikor is egyenesen azt mondta, hogy a 282/B. és 282/C.§-oknál nem érvényesül a gyermekek jogainak fokozott védelmét garantáló alkotmányos alapjog. A teljesség igénye kapcsán hozzá kell tenni, hogy ezen kívül vannak egyéb olyan, a 282-282/B.§-oknál található minősítő körülmények, amelyeknél hasonló a helyzet, azaz kábítószerfüggő elkövető esetén csak súlyosító körülményként vehetőek figyelembe – ilyen például a hivatalos vagy közfeladatot ellátó személyként elkövetés – ahol álláspontom szerint szintén sérül a jogszabályhely belső arányosságának követelménye.

A kábítószer-függőség jellemzője, hogy viszonylag hosszabb idő alatt alakul ki, és idővel elérheti azt a szintet, amikor a büntetőjogi célok eléréséhez már nem elegendő önmagában a büntetés alkalmazása, és felvetődik az orvosi gyógykezelés szükségessége. Mindazonáltal a kábítószer-függőség egyik alapvető jellemvonása, hogy a gyógyítás pusztán önkéntes alapon ritkán jár eredménnyel, hiszen a függőség állapotába került személy már gyakorta nem képes az ehhez szükséges önkontrollra. Erre figyelemmel a Btk-t módosító 1987. évi III. törvény a Btk. 75.§-ában szabályozott kényszergyógyítás lehetőségét az alkoholbetegeken túl kiterjesztette a kábítószerfüggő elkövetőkre is. A szóban forgó jogszabály módosítás rögzítette, hogy a rendelkezés hatálybalépéséről külön jogszabály fog gondoskodni. Ez azonban a mai napig nem történt meg, a jogalkotó indokolása szerint ehhez a tárgyi feltételek nem adóttak.

9. Diverziós lehetőségek

A kábítószerrel visszaélés bűncselekményének törvényi tényállása - ahogy arra már a bevezetőben rámutattam – rendkívül terjedelmes, a jogalkotó láthatóan igyekezett kialakítani egy olyan szankciórendszert, amely alkalmas arra, hogy a lehető legszélsőségesebb eseteket is megfelelően lehessen kezelni. Az ítélezés során azonban sok esetben ez sem lenne elegendő. Ilyenkor a bírónak – a büntetés egyéniesítése és a büntetési célok elérése érdekében – a Btk. és a Be. egyéb rendelkezéseit kell alkalmaznia, ha a 282-282/C.§-aiban írtak alkalmazása túl szigorú lenne.

A próbára bocsátás minden olyan esetben alkalmazható, ahol a büntetési tétel felső határa nem haladja meg a három évi szabadságvesztést, fiatalkorúak esetében azonban ez a korlát sem áll fenn.

A nyomozás felfüggesztése, a vádemelés elhalasztása, illetve bírói szakban az eljárás felfüggesztése az elterelés alkalmazása céljából talán a leggyakrabban alkalmazott megoldás. Ez felnőttkorúaknál három évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő cselekmények, míg fiatalkorúaknál ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő cselekmények esetén alkalmazható jogintézmény. A vádemelés elhalasztása, illetőleg a felfüggesztés tartama alatt teljesített és igazolt kezelés lehetővé teszi, hogy az elkövető teljes mértékben mentesüljön a felelősségre vonás alól.

10. Az elterelés jogintézménye

A Btk. 283.§-ában speciális, a kábítószerrel visszaélés bűncselekményéhez kapcsolódó büntethetőségi akadályokat találunk. Alapvetően két esetet ítélt meg a jogalkotó olyan súlyúnak, hogy bizonyos feltételekkel egyáltalán szóba jöhesse a felelősségre vonás mellőzése. Az egyik ilyen a 283.§ (1) bekezdés a) pontja szerint a csekély mennyiségre történő elkövetés, de csak egyes, lényegében az enyhébb súlyú fogyasztói jellegű elkövetési magatartásoknál (termesztés, előállítás, megszerzés, tartás). A másik kedvezményezett csoport a kábítószerfüggők. Ők a fentieken túl akkor is részesülnek ebben a kedvezményben – 283.§ (1) bekezdés e/1. pont - ha az országba behozzák, kiviszik, vagy azon átviszik a saját használatra szánt kábítószer, ráadásul náluk „belefér” a jelentős mennyiséget el nem érő mennyiség is az elkövetésbe. A 283.§ (1) bekezdés e/2. pontjában írt másik rájuk vonatkozó esetkör: ha ilyen cselekménnyel összefüggésben kétévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő más bűncselekményt követnek el. Mindhárom fent írt esetben további konjunktív feltétel, hogy az elkövető az

első fokú ítélet meghozataláig okirattal igazolja, hogy legalább hat hónapig folyamatos, kábítószer-függőséget gyógyító kezelésben, kábítószer-használatot kezelő más ellátásban részesült, vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatáson vett részt.

Az elterelési lehetőségek kapcsán mindenekelőtt meg kell említeni az Alkotmánybíróság 54/2004. számú határozatát, amely meglehetősen nagy port vert fel jogi berkekben. A döntésben az Alkotmánybíróság különféle szempontokra figyelemmel, alkotmányellenesség okán 2004. december 13-i hatállyal a 283.§ számos rendelkezését megsemmisítette. A döntésről egyébként elmondható, hogy egyes – többek között két alkotmánybíró által különvéleményben megfogalmazott – kritikák szerint az Alkotmánybíróság kompetenciájába nem tartozó jogalkotási tevékenységet végzett azzal, hogy bizonyos magatartásokra nézve az elkövetőket elzárta a büntetés elkerülése lehetőségétől, másképpen fogalmazva jogalkotói szerepet felvéve büntetendővé nyilvánított addig nem büntetendő magatartásokat. A 283.§ (1) bekezdés b) pontjára – ha az együttesen történő kábítószer-fogyasztás során az elkövető csekély mennyiségű kábítószerrel adott át vagy kínált tizennyolcadik életévét betöltött személynek – nézve ugyanis kimondta, hogy az „együttes fogyasztás” kifejezés olyan konkrétan meg nem határozható elkövetési magatartás, amely jogértelmezési nehézségeket okoz, illetve nem felel meg a jogbiztonság követelményének, ezáltal büntetőjogi normában történő szerepeltetése alkotmányellenes. Azon túl, hogy ezen indokolás a jogalkalmazókat is megosztotta, következményét tekintve óriási jelentőségű. A gyakorlatban ugyanis a csekély mennyiségű kábítószer együttes fogyasztása túlnyomórészt a marihuánás cigaretta közös elszívását – sokak esetében első kipróbálást - jelenti, azaz a cigaretta „körbejár”. Ilyen esetben azonban a cigarettát biztosító, majd a többieknek átadó vagy kínáló elkövető jelenleg már nem élhet az elterelés lehetőségével, míg az elfogadó személy(ek) igen. Ez igazságtalan helyzetet eredményez, hiszen az átadás vagy kínálás ezen formája nyilván más társadalomra veszélyességet hordoz és más megítélés alá kell hogy essen, mint a klasszikus értelemben vett kínálás vagy átadás. A problémára megoldást jelenthet egy korábban kialakult bírói gyakorlat jelen esetre átültetése. A legutóbbi, 2003. évi II. törvénnyel megvalósult törvénymódosítás tett ugyanis először markáns különbséget a tartás, valamint az átadás és kínálás büntetési tétele vonatkozásában. Ennek a különbségnek az igazságtalan voltára – a közös fogyasztás esetköréhez kapcsolódóan - a bírói gyakorlat meglehetősen gyorsan reagált és kialakult az a fogyasztói szokásokat akceptáló álláspont – amelyet a Legfelsőbb Bíróság eseti döntésében is rögzített - miszerint a marihuánás cigaretta több elkövető általi közös elszívása a cigaretta tulajdonosa részéről nem minősül átadásnak, csak tartásnak. Ez tette lehetővé a cigaretta tulajdonosának és a többi fogyasztónak hasonló

mérvű megbüntetését. Úgy gondolom, az elterelés kapcsán is alkalmazható ez a felfogás, feloldva ezzel a fent vázolt igazságtalan helyzetet.

A fentiekhez hasonlóan nem veszi figyelembe a fogyasztási szokásokat a 283.§ (1) bekezdés e/1. pontja. Kábítószerfüggők esetében ugyanis gyakori a közös beszerzés, ők ugyanis a rendszeres kábítószer fogyasztás miatt általában kritikus anyagi és egzisztenciális helyzetben vannak, így törekednek a lehető legolcsóbb beszerzési módra. A fogyasztandó adagot ilyenkor úgy szerzik be, hogy „összedobják” az árát, majd egyikük megrendeli és megvásárolja azt a dealer-től. Ez a megoldás melleleg a dealer-t is védi, hiszen az ő érdeke az, hogy minél kevesebb emberrel kerüljön kapcsolatba, ezáltal csökkentve egy esetleges lebukás veszélyét. A megvásárolt – túlnyomórészt nem csekély mennyiségű - kábítószer tehát egy vagy két személyhez kerül, akik aztán – jellemzően közös fogyasztás alkalmával – szétosztják azt társaik között. Ilyen esetben ha a lebukásra a szétosztás előtt kerül sor, adott esetben a mennyiség, illetve a nem saját használatra megszerzés ténye zárja ki az elterelés alkalmazását, míg a szétosztást követően már az átadás vagy kínálás, amelyekre nézve a jogszabály ugyancsak nem engedi alkalmazni a fent írt rendelkezést.

Nem teljesen egységes a bírói gyakorlat a 283.§ (1) bekezdés f) pontjában írtak értelmezése kapcsán, azaz mit kell pontosan érteni a kábítószerrel visszaéléssel összefüggő más bűncselekmény fogalmán. A legjellemzőbb esetben az elkövető vagyon elleni bűncselekményt követ el, hogy az így nyert pénzből kábítószerrel vásároljon. Gyakorlati továbbá az okirattal kapcsolatos bűncselekmények is, így pl. a recepthamisítás egyik tipikus cselekménye a kábítószerhez jutásnak. Ezekben az esetekben a kábítószer-fogyasztás és a más bűncselekmény között közvetett kapcsolat van. A többségi álláspont és az én álláspontom szerint is az ilyen cselekményeket kell érteni a kábítószerrel összefüggő más bűncselekmény kifejezés alatt. Ezekben az esetekben azonban mindig körültekintően kell azt vizsgálni, hogy valóban maradéktalanul fennállnak-e a törvény által megkívánt feltételek, hiszen nem kizárható, hogy a lopás során tettenért elkövető – hogy igénybe vehesse az elterelés lehetőségét – a valóságtól eltérően azt állítja, hogy kábítószer vásárlása céljából lopott. Ilyen esetben minden lehetséges bizonyítási eszközt meg kell ragadni arra, hogy felderítsük a cselekmény valódi indítékát.

A kisebbségi álláspont szerint csak közvetlen összefüggés esetén alkalmazható az elterelés intézménye, azaz ha a más bűncselekmény elkövetési tárgya is a kábítószer. Ez az álláspont azért támadható, mert nem lehet véletlen, hogy a jogszabály a „más bűncselekmény” fogalmát használja.

A törvény által megkívánt igazolással, illetőleg magával a kezeléssel kapcsolatban is felmerülnek gyakorlati problémák. A jogszabályi háttérrel a Kábítószer-függőséget gyógyító kezelés, kábítószer-használatot kezelő más ellátás vagy

megelőző-felvilágosító szolgáltatás szabályairól szóló 26/2003. (V.16.) ESzCsM-GyISM. együttes rendelet (a továbbiakban: Rendelet) jelenti. Ez részletesen szabályozza a kezelés menetét, szót ejt az előzetes állapotfelmérés kautélairól, valamint utaló jelleggel meghatározza a kezelés lefolytatására jogosult intézményeket. Utóbbi körben rögzíti, hogy az intézmények jegyzékét az illetékes minisztériumok negyedévente közzéteszik hivatalos lapjaikban. A Rendelet mellékletét képezi az előírásoknak megfelelő formaigazolás.

A gyakorlatban azonban több kérdés is felmerül. Az egészségügyi rendszer sajátosságaiból fakadóan, illetve a Rendelet erre vonatkozó tiltása hiányában intézményi szakorvos nincs elzárva attól, hogy adott esetben például egy karitatív szervezetenél lásson el szakorvosi feladatokat. Az adott szervezet intézménye fel is kerülhet a kezelés elvégzésére jogosult intézmények jegyzékére. Több esetben előfordult ugyanakkor, hogy a részletes jogszabályi előírások ellenére a kezelés nem felelt meg az előírásoknak és ez csak utólag derült ki. Tipikus eset, hogy az állapotfelmérést nem arra felhatalmazott szakember – a Rendelet szerint pszichiáter, addiktológus, vagy klinikai szakpszichológus – végzi. (Ez még önmagában nem lenne jogszabálysértő, hiszen a Rendelet értelmében nem kötelező az állapotfelmérés, ha az elkövető függőségét a büntetőeljárás során igazságügyi orvosszakértő megállapította.) Ez eredményezheti például azt a konkrétan megtörtént szituációt, hogy az elkövető a vádemelés elhalasztását követően megjelent az állapotfelmérésen, ahol a karitatív intézmény dolgozója – nem orvosa! - elbeszélgetett vele, majd jegyzőkönyvezte, hogy az elkövető hozzáállása komolytalan, és nincs értelme a kezelésnek. Az elkövető ezt tudomásul vette és nem keresett fel más intézményt. Ennek következménye lett természetesen, hogy igazolással sem rendelkezett egy év múlva és vele szemben vádemelésre került sor. A bírósági eljárásban derültek ki aztán a történetek, ahol korrekcióra már nem kerülhetett sor.

Az elterelés intézményével kapcsolatosan ugyanakkor nem csak a jogászok részéről érkeznek kritikai megfogalmazások. Az orvosszakma rendszeresen fogalmazza meg kifogásként, hogy a hat hónapos kezelési időszak a kábítószerfüggő személyek esetében érdemi eredmény eléréséhez nem elegendő. A törvény ugyan – szemben például a német büntetőjog vonatkozó rendelkezéseivel - nem írja elő feltételként a kezelés eredményességét, azonban nyilvánvaló ösztársadalmi érdek – és a kezelés „folyamatos” követelményéből kiindulva jogalkotói kíváncsi is – hogy a kezelés eredményes legyen, és ezáltal a bűnisméltés veszélye elháruljon. Példaként lehet citálni a német modellt, amely tíz hónapban határozza meg a kezelés időtartamát.

Végezetül az elterelés kapcsán egy, a gyakorlatban sűrűn előforduló eset megítéléséről. Az eljárás során – e vonatkozásban mindegy, hogy nyomozati vagy bírói szakban – a terhelt vállalja a kezelést és így sor kerül az eljárás felfüggesztésé-

re. Az egy év elteltével azonban kiderül, hogy a terhelt a vállalt kötelezettségének nem tett eleget és indokként arra hivatkozik, hogy más ügy kapcsán fogva volt. Ilyen esetben kétféle jogalkalmazói gyakorlattal találkozunk: az egyik szerint a vonatkozásban önhibáról van szó, mivel a terhelt bűncselekmény elkövetésével magát hozta olyan helyzetbe, hogy objektíve kizárta magát a kezelés lehetőségéből, és ezért azt sem szükséges vizsgálni, hogy fogvatartása alatt kezdeményezte-e a kezelését. A másik felfogás – és ezt osztom én is - az utóbbihoz kapcsolódva azt vallja, hogy önmagában a fogvatartás ténye még nem alapozza meg a felróhatóság megállapítását, csak akkor, ha a büntetés-végrehajtás adott szervének megkeresését követően kiderül, hogy a terhelt említést sem tett arról, hogy kezelésen szeretne részt venni, vagy kezdeményezte ugyan, de ezt számára nem biztosították. Itt kell szót ejteni a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/62/2005. (IK. Bv. Mell. 7.) OP. számú intézkedéséről, amelyben részletesen szabályozta, hogy a szabadságvesztést töltő vagy előzetes letartóztatásban lévő fogvatartottak esetében miként történik a kábítószer-függőséget gyógyító kezelés, a kábítószer-használatot kezelő más ellátás, vagy a megelőző-felvilágosító szolgáltatás. Az intézkedés kitér arra is, hogy milyen módon kell tájékoztatni a fogvatartottat erre vonatkozó jogairól és a lehetőségekről, hogyan kezdeményezheti az eljárást, azt hol kell elvégezni, illetőleg magát a folyamatot miként kell dokumentálni. Látható tehát, hogy az elterelésre fogvatartás esetében is lehetőség van, illetőleg az ezzel kapcsolatos történések utólag ellenőrizhetőek.

11. Járművezetés bódult állapotban

A Btk. 1998-as módosítása alapvetően változtatta meg – a szigorítás irányába – a büntetőjognak a kábítószer kérdéshez való hozzáállását, azaz a jogalkotó egyértelműen kinyilvánította abbéli szándékát, hogy a kábítószer probléma kezelésében nagyobb szerepet szán a büntetőjognak. A jogszabály módosítás azonban nem kizárólag a kábítószerrel visszaélés törvényi tényállását érintette. A Btk. 188.§-ában addig szereplő „Járművezetés ittas állapotban” bűncselekmény elnevezése „Járművezetés ittas vagy bódult állapotban”-ra változott, és kiegészült a tényállás szövege annyiban, hogy vétségnek minősül a vezetési képességre hátrányosan ható szer befolyása alatti járművezetés is. A hosszas megfogalmazás lényegében a kábítószereket vagy egyéb kábító hatású anyagokat takarja.

A bódult állapotban történő járművezetés kapcsán azonban mind a mai napig komoly jogalkalmazói problémák vannak. Az ide kapcsolódó szakirodalom is meglehetősen kevés útmutatást ad és a bírói gyakorlatot tekintve sem találunk igazán hivatkozható elvi élű döntéseket. A problémát lényegében az jelenti,

hogy egyfelől az ilyen szerek kimutathatóságával és az emberi szervezetre gyakorolt hatásával kapcsolatos orvosi és szakértői gyakorlat korántsem egységes, másfelől az ittas vezetéssel kapcsolatosan rendelkezésre álló terjedelmes jogi és szakértői ismeretanyag, illetőleg a megszilárdult és következetes bírói gyakorlat nem adaptálható az új problémakörre. Utóbbi oka, hogy az alkohol és a kábító hatású szerek hatása, illetve az általuk előidézett befolyásoltság között alapvető különbségek vannak. A jogalkalmazói gyakorlatnak ez a fogyatékosága ugyan jelenleg még nem fajsúlyos kérdés – tekintve, hogy ezen bűncselekmény esetén az ismertté váló ügyek kb. 1%-a csak a bódult elkövetés - de a technikai fejlődés egyre inkább azzal kecsegtet, hogy a kábítószeres kimutathatósága terén is nagy előrelépések várhatóak, így a jelenleg még nagy látenciát jelentő bódult állapotban történő vezetés egyre nagyobb mértékben lesz tetten érhető. Ez esetben viszont a szakértői és a jogalkalmazói gyakorlat meglehetősen nagy kihívásokkal fog küzdeni.

A tényállás szövegét nézve szembeötlő, hogy míg ittasság esetén egyszerű befolyásoltság is elegendő a bűncselekmény megállapíthatóságához, addig bódult állapot esetén hátrányos befolyásoltságot kíván a jogalkotó. Ezen különbség kapcsán meglehetősen egységes a gyakorlat abban, hogy a megkülönböztetésre a legálisan szedett gyógyszerek által előidézett befolyásoltság büntetőjogi hatály alól történő kiemelése végett van szükség. Le kell szögezni azonban, hogy itt is vizsgálat tárgyát képezheti az, hogy az egyébként legális gyógyszert az elkövető az előírt dózisban szedte-e, nem használta-e orvosi ellenjavallat ellenére párhuzamosan más szerrel, stb. Ez esetben ugyanis felvetődhet a büntetőjogi felelősség.

Orvosszakértői körök a kezdetektől kritikai megfogalmazással illetik ezt a tényállást amiatt, hogy két, egymástól több fajsúlyos szempontból is eltérő jellegű befolyásoltsági állapotot egyazon büntetési tétellel fenyeget, illetve megfelelő differenciálást nem alkalmaz. Ezt az érvelést én nem tartom alaposnak, hiszen a jogalkalmazói és büntetés kiszabási gyakorlat alkalmas lehet arra, hogy a szükséges megkülönböztetéseket megtegye. A másik kritika ami a tényállást a szakértők részéről éri, hogy a címben szereplő bódult, illetve a szövegben írt hátrányos befolyásoltság kifejezések eltérő tartalmi jelentése miatt jogbizonytalansági helyzet áll fenn. Eszerint ugyanis csak az a befolyásoltság büntetendő, amely bódult állapotot hoz létre, holott egyes stimuláns szerek élénkítő hatása legalább akkora veszélyt jelent a vezetési képességre. Ezzel az állásponttal egyet kell érteni, valóban szerencsésebb lenne akár egy tágabb, de ugyanakkor egyértelmű megnevezést használni (pl. vezetési képességet hátrányosan befolyásoló szer hatása alatti vezetés).

A szakértői társadalom a kezdetektől hangsúlyozza, hogy az alkohol lineáris, szervezetenként kevésbé eltérő, közismert és szakértői eszközökkel is egyértel-

műen meghatározható hatásmechanizmusával szemben a kábítószeres esetekben ilyenről nem beszélhetünk. A rendkívül nagy számban jelenlévő kábítószeres és pszichotróp anyagok megszámlálhatatlanul sokféle hatást idéznek elő, amelyek ráadásul egyenként is eltérően jelennek meg, illetőleg a drogok esetén a dózis-hatás összefüggés sem egyértelmű. A helyzetet tovább bonyolítja az, hogy a szerek túlnyomó többsége másként hat a rendszeres fogyasztókra, mint az alkalmiakra. Ebből fakadóan a tudomány pl. nem ismer enyhén vagy súlyosan bódult fogalmakat, holott az ittaság esetén ezek köztudottan a büntetéskiszabás alapilléreit jelentik. Azon kívül, hogy ilyen kategóriák nem értelmezhetők, a bódult állapotban vezetés esetén eleve összetettebb a befolyásoltság mértékének szakértői megállapítása. Az alkohol esetén ugyanis az etilalkohol szerkezetbeli mennyiségének meghatározását követően, a standard lebomlási számításokkal dolgozva nagy pontossággal meghatározható az elkövetéskori befolyásoltság mértéke. A kábítószeres esetekben ugyanakkor nincs olyan egységes vegyület, amely ilyen számításokat lehetővé tenne. Ezen kívül önmagában a vegyület kimutatása nem jelent befolyásoltságot is, hiszen egyes drogok például a fogyasztást követően még hónapokig úgy vannak jelen a szervezetben, hogy semmiféle hatást nem fejtenek ki. Érdekességként lehet itt említeni a marihuánát, amelynek metabolitja még a tényleges befolyásolást követően hetekkel is kimutatható a vizeletből, ugyanakkor a befolyásoltság teljes időszaka alatt sem végig mutatható ki a vérből. Mindezek a körülmények azt eredményezik, hogy bódult vezetés esetében rendkívül költségigényes és terjedelmes szakértői bizonyítást – vér- és ezzel együtt vizeletvizsgálat nagyműszeres analízissel, orvosszakértői vizsgálat, megerősítő laboratóriumi vizsgálat biológiai minták alapján – kell lefolytatni, és ez is csak arra elegendő, hogy vélelmezhető legyen a cselekménykori befolyásoltság ténye, ugyanakkor a befolyásoltság mértéke már egyáltalán nem határozható meg.

Nyilván a fent írt bizonyítási nehézség az oka annak, hogy a hatályos szabályozás szerint a bódult állapotban történő vezetésnek az ittas vezetésétől eltérően nincs szabálysértési alakzata, azaz nincs olyan alacsony mérvű befolyásoltság, amely esetében még nem büntetőjogi, hanem pusztán szabálysértési felelősségről lenne szó. Ez azonban méltánytalan, hiszen az ittas vezető a kábítószeres hatása alatt vezetővel ellentétben ezek szerint érdemes arra, hogy adott esetben enyhébb elbírálás alá essék cselekménye. Egyes felvetések szerint ez megalapozná a bódult állapotban vezetés külön tényállásban történő szabályozását, ahogy ezt a belga büntető jogszabályokban láthatjuk. Ott egyébként egy szintiszta veszélyeztetési tényállást találunk, aminek nem tényállási eleme a befolyásoltság, hanem a kábítószer hatóanyagának bizonyos vér vagy vizeletkoncentrációja esetén vélelmezi a befolyásoltság tényét. Álláspontom szerint megfontolandó lenne a belga példa átvétele, kiváltképp a nulla tolerancia elv szem előtt tartásával.

A kábítószeresek sajátos hatásmechanizmusa felveti azt a kérdést is, mennyiben alkalmazható esetükben az önhiba kapcsán kikristályosodott joggyakorlat. Tudvalévő, hogy amennyiben az elkövetőt ittassága előidézése vonatkozásában nem terheli önhiba, a Btk. 24.§ értelmében nem vonható felelősségre, azaz esetében büntetethetőségi akadályról van szó. Itt ismét hadd emeljem ki a fent részletezetteket, miszerint az alkoholfogyasztás szervezetre és tudatállapokra gyakorolt hatása viszonylag közismeretű, az alkohol íze és szaga ugyancsak, ez viszont nem feltétlenül igaz a kábítószerre. Ezt egyébként a BK.155. számú állásfoglalás is elismerte és rögzítette, hogy „az ittassággal ellentétben nincs szokványos kábítószertől való bódult állapot”. A fentiekből következik, hogy bódult állapot esetén adott esetben körültekintőbben kell vizsgálni az önhiba lehetőségét, vagy az arra történő hivatkozást.

Összegzés:

A dolgozatomban igyekeztem rámutatni arra, hogy a kábítószerrel visszaéléshez kapcsolódó büntetőjogi szabályozás és a jogalkalmazói gyakorlat jellemzően milyen problémákkal szembesül. A jogszabály alkalmazása természetesen sok más esetben sem egyszerű dolog, ez a kihívás teszi többek között hivatássá a bírói munkát is. Azt azonban fontos leszögezni, hogy a kábítószerrel visszaélés esetében a jogalkalmazó nehéz helyzete – a szabályozás és a szabályozni kívánt jelenség összetettségén túl - abból is fakad, hogy a kábítószer kérdés megoldása nem kizárólag a büntetőjog feladata. Precízen kidolgozott és megfelelően összehangolt szociális, egészségügyi és jogi együttműködés vezethet csak oda, hogy a drogfogyasztás ne váljon a fiatal nemzedéket kiemelten veszélyeztető tényezővé, illetve mint nyilvánvalóan teljesen ki nem irtható jelenség, a kívánatos szint alatt maradjon.

Felhasznált irodalom és források:

- Balogh Ágnes: A kábítószer-probléma büntetőjogi kezelésének egyes elméleti és gyakorlati kérdései in: Erdősy Emil Tiszteleti Kötet 2002.
- Benkő András - Szipola Gyula - Huszár András: Korszakváltás a helyszíni gyorsdiagnosztikában – kábítószeres és pszichotróp anyagok kimutatása nyálmin-tából in: Rendészeti Szemle 6/2007.
- Frech Ágnes: A kábítószerrel visszaélés büntetőjogi megítélése, avagy a kábulat-hoz való jog in: Wiener A. Imre Jubileumi Kötet 2005.

- Frech Ágnes: A kábítószerrel visszaélés új szabályai in: Jogász Vándorgyűlés 2003
- Jungi Eszter: Észrevételek a kábítószerrel visszaélés bűncselekményének új szabályozásához in: Bírák Lapja 2004. 1-2.
- Kadlót Erzsébet: Büntetőjogi házi feladatok az Unióból in: Jogok 2005.
- Kiss Katalin: A kábítószer-függőség és a kóros elmeállapot egyes formáinak kérdései in: Keresztmetszet 2005.
- Kovács Gábor: A vezetési képességre hátrányosan ható szer által előidézett bódult állapot fogalma a járművezetésben in: Büntetőjogi Tanulmányok VI szerk.: Kahler Frigyes VEAB Veszprém. 2005.
- Lévay Miklós: A kábítószer-problémával kapcsolatos kriminál-politika és büntetőjogi szabályozás alakulása Magyarországon az 1970-es évek végétől napjainkig in: Jogtudományi Közlöny 6/2002.
- Mészár Róza: A kábítószerrel visszaélés büntetével kapcsolatos szabályozás változásai és a bírói gyakorlat néhány problémája in: Földvári József Jubileumi Kötet 2006.
- Rozgonyi Éva-Varga András: A kábítószerrel visszaélés esetében alkalmazható büntethetőséget megszüntető ok néhány elméleti és gyakorlati kérdése in: Tóth András Emlékkönyv 2000.
- Rupa Melinda: A kábítószer probléma nemzetközi és hazai büntetőjogi szabályozásának áttekintése és a jogalkalmazói gyakorlat alakulása in: Büntetőjogi Tanulmányok II. szerk.: Kahler Frigyes VEAB Veszprém 2000.)
- Varga Péter: A kábítószerrel visszaélés bűncselekmény nyomozási sajátosságai in: Rendészeti Szemle 3/2007.
- A Büntető Törvénykönyv magyarázata (Kjk-Kerszöv Kft. 2004.)
A 2003. évi II. törvényhez fűzött miniszteri indokolás
54/2004. (XII.13.) Alkotmánybírósági határozat
1/2007. Büntető jogegységi határozat

AZ ÁFA ADÓNEMRE ELKÖVETETT ADÓCSALÁS ÉS CSALÁS AZ ÍTÉLKEZÉSI GYAKORLATBAN

Csik Attila¹

I. Bevezető-gondolatok

Durkheim egyszer azt írta, hogy „minden civilizációnak megvan a maga sajátos bűnözése”. Az adócsalás tekintetében ezt inkább úgy fogalmazhatnánk meg, hogy minden civilizációnak, az adócsalás mindenkor a maga sajátos bűnözését jelentette, vizsgáljuk a történelem bármely pontját is.

Angyal Páltól olvashatjuk, hogy az adócsalás fogalma alá eső cselekmények elkövetése, a közteherviselés alól való fondorlatos kibúvás és az ennek reakciójaként alkalmazott kényszerintézkedéseknek az első időkben inkább ötletszerű, korunkhoz közeledve mindinkább intézményessé váló foganatbavétele éppoly régi keletű, mint maga az adó.² Az általánosság szintjén elmondható, hogy az állam elsősorban a pénzügyi (monetáris) érdekeinek védelme, a gazdasági igazgatás rendje és a gazdálkodás szervezeti keretei, a gazdálkodásban résztvevők, kiemelten a hitelezők és fogyasztók védelme, az állam által felvállalt társadalombiztosítási és szociálpolitikai érdekek védelme miatt beavatkozik, illetve befolyásolja a gazdaságot. Mindezek megvalósítása érdekében meghatározza a gazdálkodás általános rendjét, a gazdálkodási tevékenység jogi kereteit és szabályait, valamint kötelezettségeket és tilalmakat állapít meg, amelyek érvényesülésének, teljesülésének zavartalanságát, a kötelezettségek és tilalmak betartását végső soron a büntetőjog eszközszerrendszere biztosítja. Az elkövetők többségének a szándéka az állami költségvetésnek az adóhoz való egyoldalúan kikényszeríthető joga megsértésére irányul és ezzel a fizetendő adó vagy annak egy része bevételkénti elmaradása folytán az adóbevétel csökkenését idézi elő.

Hogy ez mekkora gondot jelent számokban is kifejezve az alábbi néhány adat jól mutatja. Az adócsalások évente 200-250 milliárd euró kárt okoznak az Európai Unió országainak. Ennek jó része az áfacsalásokból adódik. A Financial Times brit napilap elemzői szerint kb. hatvanmilliárd euróra tehető az a kár, amelyet az uniós tagországok között mozgó áruk és szolgáltatások áfamentességét kihasználó csalók okoznak. Ez az összeg az ötszöröse annak, mint amennyit az unió a központi költségvetésből foglalkoztatásra és szociális kiadásokra költ, és

---

1 Dr. Csik Attila bírósági titkár, Kőszegi Városi Bíróság

2 Angyal Pál: A Magyar Büntetőjog Kézikönyve 8. kötet, Adócsalás, Atheneum, Bp. p. 12.

több, mint amennyit az unió agrártámogatásokra fordít. Ezzel az áfacsalás számát az első számú adócsalásfajtának az Európai Unióban. Körvonalazódní lát-szik egy tendencia, amely szerint a körhíntacsalásokkal megszereshető vagyoni előny mértékére figyelemmel a korábban más súlyos bűncselekményeket (pl. kábítószer-csempészet) megvalósító elkövetői körök is az áfacsalás irányába mozdulnak, hiszen a profilváltás következtében olyan bűncselekmény elkövetésére vállalkoznak, amelynek büntetési tétele jóval kisebb, a belőle származó haszon hasonlóan magas, egyúttal a lebukás veszélye is csekély.³

Az adó jogi értelemben a közhatalom által a jogi normában feljogosított közigazgatási szerv (adóhatóság) és az egyén vagy szervezet közötti viszony, amelyet az anyagi és eljárási normák határoznak meg, így az adócsalás tényállása közvetlenül a fiskális bevételekhez, közvetett módon pedig az állami feladatvállalás finanszírozásához fűződő ösztársadalmi érdekeket védi.

Az adócsalásra vonatkozó, azzal kapcsolatos bűncselekmények megítéléséhez nélkülözhetetlen hatályos büntetőjogi rendelkezéseket – felsorolásszerűen megemlítve – részben a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) XVII. fejezetének (A gazdasági bűncselekmények) III. címében (A pénzügyi bűncselekmények) találhatjuk meg, ahol a tilalmazott magatartásokat a Btk. 310.§ és - 2005. szeptember 01. napjától új tényállásként szabályozott Munkáltatással összefüggésben elkövetett adócsalás esetében – a 310/A.§ szabályozza. Mivel az általam választott téma szempontjából nem mellőzhető, meg kell még említeni a csalás törvényi tényállását is, melyet a XVIII. fejezet (A vagyon elleni bűncselekmények) körében a 318.§-ban helyezett el a jogalkotó. Az e körben irányadó adódefiníciót a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1979. évi 5. tvr. (a továbbiakban: Btké.) 26.§-a tartalmazza, amely a tárgyalat tényállás alkalmazása során kötelező, azonban e meghatározásnak az adójogban közvetlen jelentősége nincs. A Btké. 26. §-ának a 2005. évi CXI. tv. 26. §-ával megállapított, 2005. szeptember 1. napjától hatályos szövege szerint: a Btk. 310-310/A. §-ának alkalmazása szempontjából adóval egy tekintet alá esik a) az illeték, az illeték módjára fizetendő díj is, továbbá a külön törvényben vagy törvény felhatalmazásán alapuló jogszabályban meghatározott, az államháztartás alrendszerének költségvetéséből ellátandó feladatok fedezetére előírt közteher-fizetési kötelezettség, amely ellenszolgáltatásra nem jogosít, b) a társadalombiztosítási járulék, a baleseti járulék, az egészségbiztosítási járulék, a nyugdíjjárulék, illetve a magán-nyugdíjpénztári tagdíj, az egészségügyi hozzájárulás, továbbá a Munkaerőpiaci Alapba fizetendő munkaadói és munkavállalói járulék, a vállalkozói járulék, valamint a rehabilitációs és a szakképzési hozzájárulás. Mindezek alapján megállapítható, hogy a Btk. 310.§-a kerettényállás, vagyis önmagában az idézett törvényhely alap-

3 Bencze József: Az adócsalás leggyakrabban előforduló formái Magyarországon és az Európai Unióban, in: Rendészeti Szemle 2007/11. p.60-61.

ján a jogalkalmazó megalapozottan nem tud dönteni abban, hogy egy bizonyos cselekmény tényállásszerű vagy sem, ehhez a diszpozíciót kitöltő jogszabályokat is meg kell vizsgálni és alkalmazni. A választott témám szempontjából elsősorban az általános forgalmi adóról szóló 1992. évi LXXIV. törvény (a továbbiakban: Áfa tv.), illetve 2008. január 01. napjától a 2007. évi CXXVII. törvény (a továbbiakban az új Áfa tv.) és az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény (a továbbiakban: Art.) rendelkezéseire kell utalni. A vonatkozó szabályokat a régi Áfa tv. VIII. fejezetében (Az adó levonása) és a X. fejezeten (Eljárási szabályok) belül a 48.§-nál {Az adó megfizetése, visszaigénylése (elszámolása)} található meg. Ezen szabályok elhelyezése is jól mutatja, hogy az adó levonása az Áfa tv. kategóriái szerint anyagi jogi jogosultság, míg a visszaigénylés inkább eljárásjogi intézmény. Az áfa hozzáadott érték típusából, nettó voltából következik az áfa levonásának intézménye. Az adólevonási jog a többfázisú, hozzáadott értéken alapuló forgalmi adózás kulcsfogalma. Megteremti az adóhalmozódás kiszűrésének lehetőségét. Ez természetesen az új Áfa tv. törvényben sincs másként. Az előzetesen felszámított áfa levonási jogát az új Áfa tv. VII. fejezete, ezen belül az adólevonási jog gyakorlásának módját a 131.§ szabályozza, míg a negatív előjelű elszámolandó adó visszatérítését (visszaigénylését) a XII. fejezet 186.§-a.

Az adócsalás esetében is annak társadalomra való veszélyességének megítélését a büntetési tételek nagysága jelzi, a kiszabható és kiszabandó büntetések milyensége pedig meghatározza a társadalmi rosszallás, helytelenítés mértékét, vagyis azt, hogy az egyes emberi magatartásokat, viselkedési formákat és mintákat az állam milyen büntetőjogi felelősségre vonással fenyegeti. Az adócsalás elszaporodása és társadalmi megítélésének zavarai a szakembereket és a gazdasági élet tisztességes szereplőit is aggodalommal töltötte és tölti el, a jogalkotót pedig az adócsalás büntetőjogi következményeinek folyamatos szigorítására készítette a tényállás Btk.-ban való megjelenésétől kezdve. Azonban az 1987-1988. évi adóreform és a rendszerváltás óta eltelt idő jól tükrözi, hogy a büntetőjog hagyományos eszközei önmagában nem elégséges és hatékony fellépés általában a gazdaság területét, konkrétan az adózást érintő problémák megoldására. A hatékony megoldás azonban mégsem nélkülözheti a büntetőjogi beavatkozást, szabályozást, aminek a megfelelőségét a mindennapi gyakorlat értékelésével tudjuk megvizsgálni. Azért tartom ezt fontosnak, mert az ügyek megvizsgálása során tapasztalható, hogy hasonló magatartásokat különböző jogalkalmazó szervek eltérően minősítenek és kezelnek és a jogalkalmazói gyakorlat területileg is differenciált. A jogbiztonság érvényesüléséhez szeretnék hozzájárulni azzal, hogy bemutatom a bíróságok jogalkalmazói gyakorlatának alakulását, valamint a jogalkalmazás jelenlegi helyzetét mind városi, mind megyei bírósági határozatok citálásával, figyelemmel a Legfelsőbb Bíróság jogalkalmazói gyakorlatára is, segítve ezzel a mindennapi gyakorlati munka pontosságát és hatékonyságát.

II. Az áfa adónemre elkövetett adócsalás bűncselekményéhez kapcsolódó elméleti kérdések a jogalkalmazói gyakorlat tükrében

A továbbiakban amellet, hogy kitérek az adócsalás törvényi tényállásának elemzésére, igyekszem az egyes tényállási elemek elméleti kérdéseit gyakorlatiasan, a jogalkalmazó-jogszolgáltatói gyakorlatból vett példákon keresztül bemutatni. Az esetek kiválasztásakor szem előtt tartottam, hogy csak olyan jogesetek kerüljenek tárgyalásra, amelyek kellően szemléltetik az adócsalás jogalkalmazói gyakorlatának problémás kérdéseit, nehézségeit figyelemmel arra, hogy az igazságszolgáltatásban részt vevő szervek tevékenysége egymásra épül és az alapos szakmai és jogi munkájukon múlik a hatékony felelősségre vonás.

Az adócsalás jogi természete

Az adócsalás... „oly keretet jelöl meg, amelybe az államkincstárt megkárosító, vagy annak megkárosítására irányuló tevékenységek tartoznak. Az e keretbe vont tényálladékokban a jogi tárgy nyilván az államnak közjogi alapon nyugvó követelése és tehát az államnak jogilag védett vagyonjogi érdeke, mely azonban épp az érdek-alany közjogi minősültségénél fogva nem azonos a magánjogi alanyoknak vagyoni követelésre irányuló érdekével. A pénzügyi bűncselekmény elkövetője nemcsak általános vagyoni érdeket sért, hanem ezenfelül zavart okoz az államháztartás rendes menetében; adót megrövidítő cselekményével az állami funkciók zavarát idézi elő s az államcélok megvalósítására irányuló tevékenységet zökkenőknek teszi ki. Sőt a kincstárt megrövidítő egyben polgártársait is megkárosítja; amennyiben a fedezetlenül maradt hiányt az állam mégis kénytelen megszerezni, tehát kénytelen az adót felemelni s így az egyik adózó által az államtól elvont összeget a többi becsületesen adózó polgár kénytelen megfizetni. Szóval a pénzügyi bűncselekményben rejlő támadás három irányt vesz : 1. sérti az államnak közjogias vagyonjogi követelésen nyugvó jogát, 2. veszélyezteti ugyan az állami köztevékenység zavartalanságát és 3. sérti az állampolgároknak az adóteher arányos megosztására vonatkozó jogilag biztosított érdekét. A mondottakból nyilvánvaló, hogy az adócsalás teljességgel sem nem csak vagyon ellen irányuló bűncselekmény, sem nem csak állam elleni deliktum, - de nem is csak a társadalmat sértő vétség, hanem magán hordja mind a három bűncselekmény-kategória jellemvonását. Következésképp nem alfaja a csalásnak (épp ezért ez a megjelölés helyesen nem is vihető át rá és pedig annál kevésbé, mert a társadalmi közfel-fogás valóban sohasem azonosította s nem is fogja azonosítani azt a közönséges

csalással... Nézetem szerint minden bűncselekménytől különböző, önálló, sajátos természetű deliktum...”⁴

A bűncselekmény jogi tárgya Angyal óta gyakorlatilag nem változott, azonban jóval rövidebben és egyszerűbben megfogalmazva a mai jogirodalomban csak annyit találhatunk, hogy az az állam pénzgazdálkodásának törvényes működéséhez, az adók, járulékok megfizetéséhez fűződő állami és társadalmi érdekek védelme. Az elkövetési tárgyról (adó) a bevezetőben már beszéltem, így erre most nem térek ki. Azonban, azzal a kérdéssel, hogy ki lehet sértett pár mondat erejéig foglalkozni kell, hiszen ma már ez egyértelműnek tűnik, ám ez korábban még felvetett jogértelmezési problémákat.

A sértett

Itt meg kell említeni a Vas Megyei Bíróság Bf.159/1994. számú ügyben hozott döntését, amely szerint az általános forgalmi adó jogtalan visszaigénylésével elkövetett csalás sértettjei nem az elkövetés helye szerinti megyei igazgatóságok, hanem az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal mint központi szerv; erre figyelemmel - az egyéb feltételek megléte esetén - bűnhalmazat helyett a folytatólagos elkövetés megállapításának van helye.

Az elsőfokú bíróság e körben arra az álláspontra helyezkedett, hogy az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH) azon területi, megyei igazgatóságai tekintendők sértettnek, amelyeknél a vádlott az adót megtevesztéssel visszaigényelte, illetőleg azt megkísérelte. Nem tárta fel a városi bíróság kellő körültekintéssel azonban azt, hogy az általános forgalmi adó jogtalan visszaigénylése folytán történő kifizetések az egyes megyei igazgatóságok, avagy az APEH országos szervének bevételét csökkentik-e, és ekként károsulnak az országos szervet, avagy az egyes területi igazgatóságokat kell-e tekinteni. A sértett kilétének, számának lehetőség szerinti megállapítása - mint a vagyon elleni bűncselekmények körében a cselekmény rendbeliségére és az elkövetési érték szerinti minősítésre alapvetően kiható körülmény - az egyes büntetőjogi főkérdések eldöntése szempontjából sem mellőzhető. A részbeni megalapozatlanság kiküszöbölése érdekében elrendelt bizonyítás keretében a másodfokú bíróság beszerezte az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal jogi főosztályának az állásfoglalását és az elsőfokú bíróság által rögzített tényállást kiegészítette azzal, hogy a vádlott jogtalan általános forgalmiadó-visszaigénylései folytán teljesített kifizetések a központi költségvetést csökkentették, így a cselekmény sértettje az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal mint központi szerv. A másodfokú bíróság a fentiekkel összefüggésben az alábbiakra mutatott rá: Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. tv. 21. §-a

értelmében a törvény 10. §-ában írt bevételek, így az adók meghatározott része a központi költségvetés bevételeit képezik. A Magyar Köztársaság 1994. évi költségvetéséről szóló 1993. évi CXI. tv. 20-23. §-ai az átengedett és megosztott bevételek között csupán a személyi jövedelemadót, valamint a gépjárműadót sorolják fel, amelyből következően az általános fogalmi adó a központi költségvetést illeti meg. Az államháztartásról szóló törvény 122. §-ának (1) bekezdése alapján az adóhatóság felelős az adók beszedéséért, ellenőrzi az adózással kapcsolatos jogszabályok megtartását. Az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatalról szóló 55/1991. (IV. 11.) Korm. rendelet értelmében a hivatal feladata az adóztatás, s területi szerveivel (igazgatóságok) együtt a Pénzügyminisztérium költségvetési fejezetén belül önálló költségvetési szervként működik. Az egyes igazgatóságok azonban nem önálló költségvetési szervek. Az adóztatáson értendő az adóbefizetéseken túl az adó-visszaigénylés vagy az adó-visszatérítés megállapítása, beszedése, nyilvántartása, visszatérítése, kiutalása és ellenőrzése is [R. 1. § (3) bek., 2. § (1) bek., 3. §]. E rendelkezések összevetéséből állapítható meg az, hogy az APEH egyrészt az általa kezelt adókon tulajdont nem szerez, azzal szabadon nem rendelkezhet, másrészt az általános forgalmi adó a költségvetést illeti meg, így a végső soron károsultnak is a költségvetés tekinthető, amelynek képviselőjében az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal mint központi szerv önálló költségvetési szervként jár el. Ily módon viszont a cselekmény sértettjének nem az egyes területi szervek, igazgatóságok tekintendők, hanem maga az APEH. A kiegészített tényállásból következően a vádlott által elkövetett cselekménysorozat egyes részeselekményeinek sértettje azonos. A vádlott az egyes részeselekményeket rövid idő belül, egységes elhatározással valósította meg, ily módon azok nem bűnhalmazatként értékelendők, hanem a Btk. 12. §-ának (2) bekezdése alapján a folytatólágosság törvényi egységébe olvadnak. A fentiekkel összhangban a vádlott vagyon elleni bűncselekményei egységesen 1 rb. a Btk. 318. §-ának (1) bekezdésébe ütköző és a (6) bekezdésének a) pontja szerint minősülő folytatólágosan elkövetett, különösen nagy kárt okozó csalás bűntettének minősülnek.

Az alábbiakban az adócsalás elkövetési magatartásainak elemzésére térek ki több kitékintéssel egybekötve az adójog területére:

A tipikus elkövetési magatartások

Az 1990-es évek közepétől került előtérbe a fiktív számlázás. Ekkor jelentek meg a „profi” számlahamisítók, akik a nyomtatványboltokban számlatömböt vásároltak, majd bármifajta valós szolgáltatás nélkül a számlaérték bizonyos százalékaért valótlán számlát állítottak ki bárkinek, aki azt igényelte. Ez kezdetben azt jelentette, hogy a kiállító hamis pecsét felhasználásával, nem létező cég nevében bocsátotta ki a számlát, vagy két cég kölcsönösen számlázott nem létező ügylet után. Ennek egyik indoka lehetett, hogy a cég csempészettből vagy egyéb szám-

la nélküli beszerzésből produkált egyébként nagyrértékű eszközbeszerzést bizonnyító, profiljába vágó fiktív számlákat. Más esetben a nagykereskedő a bevallási időszak egy részében számla nélkül értékesített, majd az így keletkező hiányt valótlán számlával fedezte. Ezekben az esetekben létezett valós alaptevékenység, amelyben a fiktív számla felhasználásának csak másodlagos szerepe volt. Ennek a megközelítésnek szélsőséges formája a színlelt szerződések és szolgáltatások számlával történő fedezése. Ezek a szerződések gyakran teljesen ésszerűtlen, irreális árakat tartalmaztak. Ennek a magatartásnak a jogi minősítését nehezítette, hogy az adózási alapelvek közé csak 1999-ben iktatták be a rendeltetésszerű joggyakorlás elvét, illetve a kapcsolt vállalkozások esetén a hatóság már vizsgálhatta a termék és szolgáltatás árának meghatározását függő vállalkozások esetén is. Az említett jogi szabályozás hiányában az 1990-es évek közepe az üzemszerűen folytatott számlahamisítás, a „számlagyarak” korszaka volt, amelyek jól szervezett munkamegosztás szerint dolgoztak. A cselekmény kiindulási pontjaként lopott vagy hamisított személyi igazolvány felhasználásával cégeket alapítottak, amelyek tényleges gazdasági tevékenységet nem végeztek. A cég székhelye nem létezett, vagy ha igen, akkor egy nehezen azonosítható harmadik személy közreműködésével bérelték azt. Az elkövető csoport legalább 4-5, de akár egy tucat cég nevében számlázni kezdett, a számlaérték bizonyos részéért. A számlákon meghatározott szolgáltatások szerepeltek (árokásás, kábelfektetés, üzleti tanácsadás, projektek készítése, számítógépes installálás), és ezeknek a tényleges elvégzése, vagy a munka volumene utólagosan nehezen volt ellenőrizhető. Ugyanennek a bűncselekménynek egy másik formája szerint az elkövető saját nevében alapított céget, és még adóbevallást is benyújtott. Ezt azért is tehette, mert maga is számtalan valótlán tartalmú számlát fogadott be, így adófizetési kötelezettsége minimális volt, sőt olykor még visszaigénylésre is jogosult lehetett. Ezután a céget az adóbevallási időszak előtt eladták — általában az alapító okiratot ellenjegyző ügyvéd közreműködésével — ukrán, litván, jugoszláv állampolgároknak, vagy az azok igazolványaival rendelkező ismeretleneknek. Ezek a személyek ezután gyakran eltűntek, és a cég tetszhalott állapotba került. Ezekben az esetekben a külföldi jogsegély igénybevétele szinte reménytelen a hosszú teljesítési idő miatt, aminek következtében a felderítés gyakorlatilag lehetetlenné vált. Ennek a számlázásnak azonban volt egy gyenge pontja. Amennyiben bárhol megállapították egyetlen számla valótlanságát, az egész rendszer kártyavárként omlott össze, magával rántva a kiállító és felhasználó cégeket, hiszen aránylag gyorsan bizonyítható volt, hogy a kiállítók semmiféle tevékenységet nem végeztek.

Az 1990-es évek második felében vált divatos elkövetési módszerré a „láncolat adócsalás”. Ennek lényege, hogy a láncolat elején álló legalisan működő cég saját profiljába illeszkedő termék gyártására kapcsolódó függő helyzetben lévő társaságokat hozott létre. A munkát a kezdeményező cég emberei végezték el, a létrehozott vállalkozások alkalmazottakkal nem rendelkeztek. Szerepük az volt, hogy az átvett és elvégzett munkát továbbszámlázzák az egyes szerződésben

szereplő összegek meghatározott százalékaért a láncolatban következő cégnek, amely már ténylegesen fiktív cég volt. A sor végén álló vállalkozás természetesen nem tett eleget a közteher-fizetési kötelezettségének. A kezdeményező cég nyeresége az volt, hogy mentesült a közteher fizetése alól, a végső számlakibocsátó pedig munka nélkül szerzett jövedelmet. A folyamat végén álló cég további előnyhöz juthatott azáltal, hogy maga is beállíthatott fiktív számlát, sőt tovább is számlázhatott. Ennek eredményeként a láncolat olyan bonyolulttá válhatott, hogy jelentősen megnehezült a felderítés.⁵

Magyarországhoz hasonlóan az unió tagországaiban is alkalmazzák a számla nélküli levonásokat, hamis számlák alapján történő áfa-visszaigénylést, fiktív exportbizonylatok fedésével a hazai piacon való áruértékesítést, fiktív cégek alapítását, amelyek tényleges gazdasági tevékenységet nem végeznek.

Ma már a nagy pénzek a jól szervezett fiktív számlázás mögött rejlenek, ahol olyan tevékenységről állítanak ki számlát, amely – akár mintadarabok bemutatásával – a hatóság előtt bizonyíthatóan megvalósulhatott volna, s a lekönyvelt számla másodpéldányai is megtalálhatók egy legalísan működő vállalkozás kimenő számlái között, ráadásul banki tranzakció is követi a műveletet. Ilyen esetekben általában az áfát nyeri a számla kibocsátója.

Az Európai Unióban is megnövekedett a körbeszámlázással elkövetett áfacsalások száma. A legnépszerűbb változat az ún. körhinta csalás. De lássuk mi is ennek a lényege: A jövedelmező körhinta csaláshoz néhány stróman cég kell és legalább két uniós ország. Például: egy holland komputer cég, az Atex ezer euróért elad egy számítógépet egy frissen alapított belga strómannak, nevezzük Btexnek. Nem számít fel áfát, hiszen az áru külföldre ment. Btex továbbadja a belga kereskedőnek, Ctexnek, 1000 euró plusz 21 százalék áfával megterhelve, 1210 euróért. Btexnek be kellene fizetni a 210 eurót a belga államnak, de erről „elfeledkezik”. A belga Ctex ugyanazt a számítógépet eladja egy holland strómannak, Dtexnek, nem számít fel áfát, hiszen újfent nemzetközi üzletről van szó, viszont a belga államtól visszakéri az általa korábban kifizetett áfát. Dtex ezután eladja a gépet az Atexnek, megterhelve a 19 százalékos holland áfával. Dtex „elfelejti” befizetni a kapott áfát a holland államnak. Atex eladja a gépet Btexnek, és nem fizet áfát, mert nemzetközi forgalomban történik, viszont visszaigényli az általa kifizetett áfát. A két kör több mint 400 eurót fialt, és ezt követően akár már az igazi piacon is landolhat a computer, ami ráadásul gyorsan vevőre talál, hiszen már kellő hasznot hozott ahhoz, hogy a konkurenciánál olcsóbban értékesíthessék. A körhinta csalás részben azért működik, mert a cégek általában 3 havonta tesznek áfabevallást, és ha még nem fizették be, az adóhivatal felszólításáig

5 Dr. Szilovics Csaba-Dr. Takács István: Néhány gondolat az adócsalásról és az adócsalás hazai szabályozásáról, in: Belügyi Szemle, 2003/9. p. 105.

megint eltelik néhány hónap.⁶ Ezalatt pedig könnyen el lehet tűnni a felderítést jól megnehezítve.

A tényállás az adócsalás két alapesetét határozza meg: az adóbevétel összegének csökkentését, és a megállapított adó behajtásának jelentős késleltetését vagy megakadályozását.

I. alapeset: Az adóbevétel összegének csökkentése

E fordulat az adómegállapítás körében valósítható meg, hiszen a Btk. az eredményre utalással határozza meg, mert az követi el, aki az adókötelezettség megállapítása szempontjából jelentős tényre (adatra) vonatkozóan valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, vagy ilyen tényt (adatot) a hatóság elől elhallgat és ezzel, vagy más megtévesztő magatartással az adóbevételt csökkenti. Bármely tény, adat jelentős lehet, amely a fizetési kötelezettség megállapítását befolyásolhatja. A bűncselekmény aktív és passzív magatartással egyaránt megvalósulhat. „Ugyanakkor azonban e fordulat nem célzatos, ezért itt az elkövető indítékát nem kell vizsgálni.”⁷ Az adóbevétel csökkentése mindig forintban pontosan meghatározott összeget jelent. Lényege, hogy az elkövető a magatartásával a bevételi oldalán károsítja meg az államháztartás valamely alrendszerét azáltal, hogy kevesebb adó befizetésére kerül sor, mint a jogszabályoknak megfelelő eljárás esetén. Az elkövető magatartása irányulhat arra, hogy egyáltalán nem fizet adót, avagy, hogy valamely kedvezményt vagy mentességet jogosulatlanul, megtévesztéssel vegyen igénybe. Lényeges, hogy a magatartás és eredménye közötti okozati összefüggést mindig vizsgálni kell. A bűncselekmény nem csak az eljárásra jogszabályok szerint hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság, hanem bármely más adóhatóság előtt is elkövethető. Vagyis tényállásszerű a magatartás akkor is, ha az elkövetési magatartás olyan hatóságot érint, amely az adott kérdés elbírálására nem illetékes, de adóhatóságnak tekinthető. Az adóhatóságokat az Art. határozza meg, amely szerint adóhatóság az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal és szervei (állami adóhatóság), a Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága és szervei (vámhatóság), az önkormányzat jegyzője (önkormányzati adóhatóság) és az Illetékhivatal. Mivel az első alapeseti magatartás az adó-megállapítással kapcsolatban követhető el, így nem mellőzhető az adókötelezettség, mint tágabb jogi kategória részletesebb ismertetése sem. Anyagi jogi értelemben az adókötelezettség az adóalany fizetési kötelezettsége. Az eljárási adókötelezettség az anyagi jogi normán vagy az adózás rendjén alapul. Az eljárási adókötelezettség tartalmát az Art. akként határozza meg, hogy az adózó az adó és a költségvetési támogatás megállapítása, megfizetése (kiutalása) érdekében köteles törvényben

---

6 Napi Gazdaság: Népszerű az uniós körhinta, 2006. február 6.

7 Tóth Mihály: Gazdasági bűncselekmények az alakuló joggyakorlatban, ELTE JTI 1996. p. 338.

vagy e törvényben előírt: bejelentésre, nyilatkozattételre, adó-megállapításra, bevallásra, adófizetésre és adóelőleg fizetésére, bizonylat kiállítására és megőrzésére, nyilvántartás vezetésére (könyvvezetésre), adatszolgáltatásra, adólevonásra, adóbeszedésre. Ezek közül érdemes néhány kötelezettség behatóbb vizsgálatára is kitérni. Ilyen a bejelentés, az adó megállapítása önadózás útján, az adó bevallása és megfizetése.

A bejelentés két fajtáját különböztetjük meg: az első bejelentést, az ún. bejelentkezést, valamint az adókötelezettséget érintő minden további bejelentést, amelyek többsége ún. változás-bejelentés. Speciális bejelentkezés pl. az általános forgalmi adókötelezettség bejelentése. (Részletesen majd az elhatárolásnál foglalkozom ezzel a témával.) Az adót, a költségvetési támogatást az adózó önadózással is megállapíthatja. Az adókat adónként, a költségvetési támogatást támogatásonként az adó-, illetve a költségvetési támogatás alapjának meghatározására előírt időszakonként kell megállapítani [Art. 25. § (1)-(2) bek.]. Az adó-megállapítási időszak rendszerint egy év (adóév), Áfa esetén havi, vagy negyedéves lehet. Az adót, a költségvetési támogatást - ha törvény előírja - az adózó köteles megállapítani, bevallani és megfizetni (önadózás). A jogi személy és egyéb szervezet az adót és a költségvetési támogatást - az építményadó, a telekadó, a gépjárműadó, a vagyonszerzési illeték és a kiszabással megállapított eljárási illeték kivételével - önadózással állapítja meg. A magánszemély az adóját akkor állapítja meg önadózással, ha a) vállalkozó, az építményadó, a telekadó, a gépjárműadó, a vagyonszerzési illeték és a kiszabással megállapított eljárási illeték kivételével, b) az általános forgalmi adó alanya, c) a személyi jövedelemadóját nem az adóhatóság állapítja meg [Art. 26. § (1)-(3) bek.]. Az adóbevallás az adózó azonosításához, az adóalap, a mentességek, a kedvezmények, az adó, a költségvetési támogatás alapja és összege megállapításához szükséges adatokat tartalmazza. Az adózó az önadózással megállapított adóról - az eljárási illeték kivételével -, továbbá költségvetési támogatásról adónként, költségvetési támogatásonként az erre a célra rendszeresített nyomtatványon adóbevallást tesz. Az adóbevallás benyújtásában akadályozott adózó az akadályoztatás megszűnését követő 15 napon belül tesz adóbevallást. A késelem igazolására vonatkozó kérelmet (a továbbiakban: igazolási kérelem) a bevallással egyidejűleg kell benyújtani [Art. 31. § (4) bek.]. Az adó megfizetése, a költségvetési támogatás igénybevétele az adóbevallást nem pótolja. Az erre kötelezett adózónak akkor is kell adóbevallást tennie, ha az adót megfizette, vagy később fizetheti meg [Art. 31. § (6) bek.]. Az ellenőrzés megkezdését követően a vizsgálat alá vont adó- és költségvetési támogatás vonatkozásában a be nem nyújtott adóbevallás nem pótolható [Art. 31. § (7) bek.].

Az adót az e törvényben vagy más törvényben meghatározott esedékességekor az köteles megfizetni, akit arra jogszabály kötelez. Ha az adózó az esedékes adót nem fizette meg és azt tőle nem lehet behajtani, az adó megfizetésére határozattal kötelezhetőek körét az Art. 35.§ (2) bekezdése sorolja fel. Például az e) pont szerint az adóbevétel csökkentésével kapcsolatos bűncselekmény elkövetője az

azzal összefüggő adó tekintetében. Megjegyezhető ezzel kapcsolatosan, hogy az adófizetési kötelezettség nem teljesítése önmagában adócsalást nem valósít meg, azonban más a helyzet, ha az adófizetési kötelezettség megállapításának a befolyásolásáról van szó. A Btk. 310.§ (1) bekezdésének értelmezéséből következően az adócsalás aktív és passzív magatartással egyaránt megvalósulhat, amennyiben ennek az adókötelezettség megállapítására kihatása van. Az adóhatóság előtti elhallgatás büntetőjogi konzekvenciáinak levonása nem tehető függővé attól, hogy erre az adóhatóság előtti bevallás során lényeges adatok részbeni elhallgatásával avagy az adóbevallási kötelezettség teljes elmulasztásának eredményeként kerül sor. Már most előrebecsátható, hogy az elkövetési magatartások közös jellemzője, hogy azok az adóhatóság tevékenységét érintik, az adómegállapítás körében fejtik ki hatásukat.

Az önadózás útján megállapított vagy megállapítani elmulasztott adót, adóalapot – az illeték kivételével – és a költségvetési támogatást az adózó helyesbítheti. Ha az adózó az adóhatóság ellenőrzésének megkezdését megelőzően feltárja, hogy az adóalapját, az adót, a költségvetési támogatást nem a jogszabálynak megfelelően állapította meg, vagy bevallása számítási hiba vagy más elírás miatt az adó, költségvetési támogatás alapja, összege tekintetében hibás, bevallását önellenőrzéssel módosíthatja. Nem minősül önellenőrzésnek, ha az adózó bevallását késedelmesen nyújtja be, és késedelmét nem igazolja, vagy igazolási kérelmét az adóhatóság elutasítja. Nincs helye önellenőrzésnek, ha az adózó a törvényben megengedett választási lehetőséggel jogszerűen élt és ezt az önellenőrzéssel változtatná meg. Az adózó az adókedvezményt utólag önellenőrzéssel érvényesítheti, illetőleg veheti igénybe [Art. 49. § (1) bek.]. Az ellenőrzés megkezdésétől a vizsgálat alá vont adó és költségvetési támogatás – a vizsgált időszak tekintetében – önellenőrzéssel nem helyesbíthető. Az adóhatóság által utólag megállapított adót, költségvetési támogatást az adózó nem helyesbítheti [Art. 49. § (2) bek.].

A helyesbített adóalapot, adót és költségvetési támogatást a helyesbítéstől számított 15 napon belül az erre a célra szolgáló nyomtatványon (önellenőrzési lap) kell bevallani. A helyesbített adó, a költségvetési támogatás és a megállapított önellenőrzési pótlék a helyesbített összeg és a pótlék bevallásával egyidejűleg esedékes. Az adózó javára mutató helyesbítés esetén önellenőrzési pótléket sem felszámítani, sem megfizetni nem kell [Art. 51. § (1)-(2) bek.].

A Legfelsőbb Bíróság EBH 2004. 1106. szám alatt közzétett döntése szerint az adóhatóság szándékos megtévesztése esetén az utólagos önellenőrzés az adócsalás büntetőjogi következményeinek elhárítására nem alkalmas. (A jogeset részletes ismertetésére a Büntethetőséget megszüntető ok c. alatt kerül sor.)

II. alapeset: A megállapított adó behajtásának jelentős késleltetése vagy megakadályozása

E II. fordulat is lényegében az eredményre utalással határozza meg az elkövetési magatartást. Az eredmény a törvényes határidőben történő behajtás sikertelensége, amely vagy a behajtás jelentős késleltetésében, vagy megakadályozásában nyilvánul meg. Az elkövető a már megállapított adó meg nem fizetése céljából téveszti meg a hatóságot. A fizetés tehát esedékessé vált. Mindig aktív magatartással valósul meg, mulasztással e fordulat nem követhető el. Ez esetben a vonatkozó anyagi adójogszabályok megtartásával került sor a fizetendő adó összegének a meghatározására. Az elkövető azonban ezt követően valótlanul - a hatóság megtévesztése céljából - olyan adatokat, tényeket tár a hatóság elé, amelyek - valóságuk esetén - halasztást, vagy az adó megfizetése alóli mentesülést eredményezhetnének. Az adózásról szóló jogszabályokban (pl. az Art.-ben, Vámtv.-ben stb.) foglalt lehetőségekkel él vissza, pl. halasztást, vagy részletfizetést kér. Rendszerint a hatóság előtt valósul meg. Előfordulhat, hogy az elkövető „fantomizálja” gazdálkodó szervezetét, azaz eltünteti a hatóság látóköréből, s ezért az elrendelt végrehajtás sikerét megghiúsítja. Az adók behajtása az adóvégrehajtás rendszerében történik, e fordulat megállapításának előfeltétele tehát, hogy az elkövetési magatartás tanúsítására az elrendelt adóvégrehajtás során kerüljön sor. Az adó stb. behajtásának megakadályozása az érintett bevétel(ek) végleges kiesését, elmaradását jelenti. A határidő pusztá túllépése e körülmény megállapítására nem ad alapot. Mivel az adó-megállapítási időszak rendszerint (és maximum) egy év, ezért minden olyan esetben, amikor a megállapított adó behajtásának késleltetése az egy évet eléri vagy meghaladja, e jelentős (mértékű) késleltetés már megállapítható.

Példaként citálható a következő jogeset, amely szerint az elsőfokú bíróság F. F. vádlottat az adó behajtása megakadályozásával elkövetett adócsalás büntette, munkavállalói járulék behajtása megakadályozásával elkövetett munkavállalói járulék-fizetési kötelezettség megszegése vétsége és magánokirat-hamisítás vétsége miatt 10 hónap - végrehajtásában 1 év próbaidőre felfüggesztett - börtönbüntetésre ítélte. A megállapított tényállás rövid lényege a következő: F. F. vádlott a P.M.C. kft. ügyvezetője volt. Az APEH megyei igazgatósága 1997. május 6-án e gazdasági társaságnál pénzforgalmi ellenőrzést tartott. Ezt követően - a megállapított adó tartozás következtében - végrehajtási eljárás indult 1.912.000 forint ÁFA, 51.000 forint munkaadói járulék, 16.000 forint munkavállalói járulék és 110.000 forint bírság, továbbá 15.000 forint szakképzési hozzájárulás behajtására. A Kft. ismert bankszámlái terhére az azonnali beszedési megbízások nem vezettek eredményre. Ezután az APEH végrehajtói jelentek meg a kft. telephelyén, ingófogalás céljából. Ekkor a vádlott részletfizetés engedélyezése iránti kérelmet terjesztett elő, illetve ígéretet tett a tartozásának 2 héten belüli rendezésére. Ez az időpont azonban eredménytelenül telt el, ezért a végrehajtók 1997.

október 7-én ismételten ingófogalást kíséreltek meg. Ekkor azonban a vádlott egy valótlan tartalmú számlát mutatott be, miszerint az összesen 5.979.578 forint értékű leltárkészletét egy másik gazdasági társaság részére értékesítette. Valójában a még meglévő árukat a vádlott ismeretlen helyre szállította, később leselejtezte, majd – már a felszámoló hozzájárulásával – azokat 1998-ban eladta egy érdekeltségi körébe tartozó cégnek. A fentiekre tekintettel állapította meg a bíróság a bűnösségét a Btk. 310.§ (5) bekezdésében meghatározott és a (2) bekezdés szerint minősülő az adóbehajtás megakadályozásával elkövetett adócsalás bűntettében, a Btk. 310/A.§ (4) bekezdésében meghatározott és az (1) bekezdés szerint minősülő munkavállalói járulék behajtásának megakadályozásával elkövetett munkavállalói járulék-fizetési kötelezettség megszegése vétségében és a Btk. 276.§-ban meghatározott magánokirat-hamisítás vétségében.

Az eredmény

Fent már szó volt arról, hogy a Btk. voltaképpen az eredményre utalással határozza meg az I. fordulat megvalósítását, hiszen az követi el, aki az adókötelezettség megállapítása szempontjából a fizetési kötelezettséget befolyásoló jelentős tény, adatot az adóhatóság előtt valótlannal ad elő, vagy elhallgat és ezzel vagy más megtévesztő magatartással az adóbevételt csökkenti. (Az eredmény értelmezésével és az adócsalás csalástól történő elhatárolásában játszott kiemelkedő szerepével részletesen majd az elhatárolási résznél foglalkozom.) Minden esetben fontos nyomatékosítani, hogy az adóbevétel csökkentését mindig pontosan meg kell határozni, e nélkül az adott tényállás nincs kellően tisztázva, a vádlott bűnösségének a mértéke sem állapítható meg figyelemmel az értékhatárookra is.

Jól példázza ezt a következő, a Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.1.096/2005/5.szám alatt 2006. január 31-én meghozott döntése is, amellyel az adócsalás büntette és más bűncselekmények miatt a vádlottak ellen folyamatban volt büntetőügyben a IV. rendű terhelt védője által benyújtott felülvizsgálati indítvány elbírálása során a Miskolci Városi Bíróság 17.B.2385/2000/110. számú és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 7.Bf. 1218/2004/14. számú ítéletét IV. rendű terhelt tekintetében hatályon kívül helyezte és a Miskolci Városi Bíróságot új eljárás lefolytatására utasította.

Az indokolás szerint a Miskolci Városi Bíróság a 2004. március 30-án meghozott – és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 7.Bf.1218/2004/14. számú ítélete folytán 2005. április 20-án jogerőre emelkedett – 17.B. 2385/2000/110. számú ítéletével IV. rendű terheltet folytatólagosan elkövetett adóbevételt jelentős mértékben csökkentő adócsalás büntette és magánokirat-hamisítás vétsége miatt halmazati büntetésül 1 év 8 hó börtönbüntetésre, továbbá 2 évi közügyektől eltiltásra ítélte.

A megállapított tényállás a IV. rendű terhelt cselekvőségét illetően a következőket tartalmazza: a IV. rendű terhelt mint beltág L. A. kültaggal 1998. április 1. napján alapította meg - a fémhulladék kereskedelemmel foglalkozó - Jázmin Ferr Bt-t. A IV. rendű terhelt cégének ÁFA alanyként történő bejelentésekor az ún. különbözet szerinti adózást választotta. Az 1992. évi LXXIV. törvény /ÁFA törv./ 63.§-ának (4) bekezdése értelmében a különbözet szerint adózó adóalany az értékesítéseiről kiállított számlákon áthárítható adót, felszámított adómértéket nem tüntethet fel. Ennek ellenére a IV. rendű terhelt a tevékenysége megkezdésétől 1998. szeptember 30-ig olyan bevételi számlákat készített, amelyeken felszámított adóösszegek kerültek kiállításra, így az ÁFA törvény 40.§-ának (6) bekezdése alapján a IV. rendű terhelt az ÁFA megfizetésére köteles volt, amelynek azonban nem tett eleget. Ennek következtében 1998 július hónapban 10,190.500 forint, 1998 augusztus havában 5,191.000, 1998 szeptemberében pedig 2,938.000 forint adóhiányt okozott. Ezen túlmenően a Bt. 1998. II. negyedévében magánszemélyektől vételi jegyek alapján fémhulladékot vásárolt fel, s a 23,402.000 forintot kitevő adóalap után 5.850.000 forint beszerzést terhelő, levonható ÁFÁ-t tüntetett fel az adóbevallásában annak ellenére, hogy az ÁFA. törvény 35.§-ának (1) bekezdésére és 62.§-ának (1) bekezdésére figyelemmel arra nem volt jogalapja. A IV. rendű terheltnek ezen ÁFA összeget a költségvetés felé be kellett volna vallania és be kellett volna fizetnie. Ilyen módon a IV. rendű terhelt összesen 24.169.500 forint általános forgalmi adót nem fizetett meg a költségvetésnek.

A másodfokú bíróság határozatában kifejtette, hogy a IV. rendű terhelt a vádbeli időszakban: „összesen 24.169.500 forint általános forgalmi adót számított fel, amelyre a különbözet szerinti adózás szabályai szerint nem lett volna lehetősége. Azonban ha már az általános forgalmi adóra vonatkozó jogszabály nem kellő ismerete miatt felszámolta az általános forgalmi adót, úgy azt be is kellett volna fizetnie a költségvetésbe, hiszen az köztudott, hogy az általános forgalmi adó a költségvetést illeti meg, s nem azt, aki az ellenértékre az adót felszámítva a számlát kibocsátotta”.

A jogerős ügydöntő határozat ellen a IV. rendű terhelt védője nyújtott be felülvizsgálati indítványt a Be. 405.§-a (1) bekezdésének a) pontjára alapozottan. Álláspontja szerint a IV. rendű terhelt a terhére rótt bűncselekményeket gondatlanul valósította meg, a felrótt cselekményének pedig gondatlan alakzata nincs. Nem tisztázták a bíróságok az adóhiány pontos mértékét sem, nevezetesen azt, hogy miként alakult volna a befizetendő adó összege, ha a terhelt a különbözeti adózás szabályainak megfelelően jár el. Hivatkozik továbbá arra is, hogy az ÁFA levonás szabályos volt, mert az értékesítés is ÁFA felszámítással történt. Mindezekre figyelemmel a IV. rendű terhelt felmentését, másodlagosan a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítását kérte.

A Legfőbb Ügyészség a Bf. 2362/2005. szám alatt – s ezzel egyezően a nyilvános ülésen jelen lévő ügyész is – a megtámadott határozatok hatályban fenntartását indítványozta. Ennek ellenére a Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati in-

dítványt az alábbiak szerint alaposnak találta: A Be. 420.§-ának (1) bekezdése értelmében a felülvizsgálati eljárásban a jogerős határozatban rögzített tényállás az irányadó, következésképpen kizárólag annak alapulvételével vizsgálható, hogy a terhelt büntetőjogi felelősségének megállapítására anyagi jogi szabálysértés eredményeként kerülhet-e sor.

A Btk. 310.§-ának (1) bekezdéséből kitűnően az adócsalás bűncselekményét az követi el, aki az adókötelezettség megállapíthatósága szempontjából jelentős tény (adatot) a hatóság előtt valótlanul ad elő, vagy elhallgat, és ezzel vagy más megtévesztő magatartással az adóbevételt csökkenti. E csak szándékosan – egyenes, vagy eshetőleges szándékkal – megvalósított bűncselekmény eredménye tehát nem egyszerűen az adóhiány, hanem az adóbevétel összegének csökkentése. Ez utóbbi alatt az az összeg értendő, amellyel – a törvény szerint az adott adónemre előírt adómértéket figyelembe véve – a terhelt a megtévesztő magatartásával a költségvetés bevételeit ténylegesen megrövidítette, vagy megrövidítette volna. Az olyan adóbevétel ugyanis, amely az adott adónemre vonatkozó szabályok szerint a költségvetést nem illeti meg a tényállásszerű eredmény körében nem értékelhető.

Amint azt a tényállás 2/a. pontja részletezi, a IV. rendű terhelt a cégének ÁFA alanyként történő bejelentkezésekor az 1992. évi LXXIV.törvény /ÁFA törvény/ 61.§-ának (1) bekezdésében írt különbözet szerinti adózást választotta, amelynél a termékértékesítés adóalapjául a beszerzési és az eladási ár különbözete szolgál. Az ÁFA törvény 1998. január 1-től hatályos 64/B. §-ának (1) bekezdése a hulladék forgalmazási tevékenység körében egyébként a választás lehetőségét kizárta, ugyanis kötelezővé vált a különbözet szerinti adózás alkalmazása. A különbözet szerinti adózás esetén az ÁFA törvény 63. §-ának (4) bekezdése értelmében az adóalany az értékesítéséről kiállított számlákon áthárított adót, felszámított adóértéket és százaléktéteket nem tüntethet fel, s a 63.§ (2) bekezdéséből kitűnően nem jogosult előzetesen felszámított adó levonására sem, ha a beszerzett termék értékesítésére a különbözet szerinti adózást alkalmazza. Az ismertettek közül egyértelmű, hogy a különbözet szerinti adózás egyszerűsített, más vetítési alapú áfa fizetési kötelezettséget jelent. A jogerős határozatban rögzített tényállás azonban nem tartalmaz adatot arra vonatkozóan, hogy a vádbeli időszakot tekintve a IV. rendű terheltet a tényleges beszerzés és értékesítés árkülönbözetét alapul véve a rá irányadó különbözet szerinti adózás szabályai alapján milyen összegű adó befizetésének kötelezettsége terhelte, s ehhez képest mekkora volt az általa ténylegesen befizetett áfa összege. E két érték különbözeteként a befizetési oldalon jelentkező hiány jelentheti ugyanis az adócsalás bűncselekményének eredményét, az adóbevétel csökkenését. Az ÁFA törvény 40.§-ának (6) bekezdése kétségtelenül akként rendelkezik, hogy az adó megfizetésére kötelezett az is, aki olyan számlát bocsát ki, amely adóösszeget és/vagy adómértéket, illetve számlaértéket tartalmaz. Önmagában e kötelezettség elmulasztása azonban csupán adóhiányt okoz, a büntetőjog szempontjából lényeges tényállásszerű adóbevétel csökkentésről vi-

szont csak akkor van szó, ha a feltüntetett adóösszeg (adóérték) az adótörvény kötelező rendelkezésén alapszik és annak megfizetése elmaradt.

Azzal tehát, hogy a IV. rendű terhelt 1998. III. negyedévében a bevételi számláit – szabálytalanul – felszámított adóösszeg feltüntetésével állította ki, önmagában az adóbevételt nem csökkentette, amennyiben a különbözet szerinti adózás szabályainak megfelelően kiszámított adót bevallotta és be is fizette. Kétségtelen, hogy a IV. rendű terhelt a magánszemélyektől történő fémhulladék felvásárlása során a vételi jegyeken áthárított adót nem tüntethetett volna fel, hiszen a magánszemélyek nem voltak áfa adóalanyok. Ehhez képest – áthárított adó hiányában – ezen adó összegeknek az ÁFA törvény 32.§-ának (1) bekezdése szerinti levonásba helyezése alkalmas lehet az adócsalás büntetnének megállapítására. A tényállás azonban nem tér ki arra, hogy a IV. rendű terhelt az adóhatósághoz benyújtott adóbevallásában az összesen 5.850.000 forint beszerzést terhelő áfát valóban levonta-e az általa fizetendő adóösszegéből. A történeti tényállás ekkénti felderítetlensége pedig azt eredményezte, hogy a vád tárgyává tett pénzügyi bűncselekmény törvényi tényállásba illeszkedő volta a felülvizsgálati eljárásban nem ítéltető meg. Mindez kihat az alanyi bűnösség kérdésére is, hiszen a IV. rendű terhelt - ismereteinek hiányára hivatkozva - azzal védekezett, hogy a számlákat átadta a Bt. könyvelőjének, akit megbízott az adóbevallások elkészítésével. A könyvelő kihallgatása útján tisztázni lehetett volna, hogy a IV. rendű terhelt figyelmét felhívták-e a számlák kiállításának helytelen módjára. Nincs kellően tisztázva továbbá a tényállás a magánokirat-hamisítás vétségét illetően sem. Nem foglaltak állást az eljáró bíróságok ugyanis a tekintetben, hogy mely okiratokra /a vételi jegyekre, a bevételi számlákra, vagy az adóbevallásokra/ nézve látták megvalósulni az említett vétséget, s azt miért nem minősítették folytatólagosan elkövetettnek.

Mindezek alapján a Legfelsőbb Bíróság helyt adott a felülvizsgálati indítványnak, s a Be. 425.§-a (1) bekezdésének a/ pontja értelmében az első- és másodfokú bíróság ítéletét IV. rendű terheltet érintően hatályon kívül helyezte, egyidejűleg az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasította iránymutatásul előírva, hogy a megismételt eljárás során - szükség szerint szakértő bevonásával – alapvetően azt kell tisztázni, hogy a IV. rendű terheltet a vádbeli időszakra nézve milyen mértékű adófizetési kötelezettség terhelte, továbbá azt, hogy a törvény szerinti kötelezettségének mennyiben tett eleget. Ugyanis csak a tényállás felderítését követően kerülhet a bíróság abba a helyzetbe, hogy a IV. rendű terhelt bűnössége kérdésében megalapozottan dönhessen.

E kérdéskör tárgyalása a bűncselekmény befejezetté válása, vagy kísérleti szakban maradása szempontjából is meghatározó, amint az a következőkben is látható lesz.

Stádiumok

Az első fordulat stádiumainak meghatározására döntően az eredmény függvényében kerülhet sor. Az elkövetési magatartás megkezdésével a bűncselekmény kísérleti szakaszba jut és az eredmény bekövetkezésével – az adóbevétel csökkenésével – válik befejezetté. A kivételes adózás esetén a téves, hiányos adatok szolgáltatása már kísérlet, amikor pedig a hatóság a határozatában nem vagy kisebb összegben állapítja meg a fizetendő adó összegét, akkor befejezetté válik a cselekmény. Az önadózás rendszerében az adóalanyok maguk állapítják meg – az irányadó jogszabályok önkéntes végrehajtása útján – az adókötelezettség alá eső jövedelmüket és maguk számítják ki annak adóvonzatát. Az adóbevallás benyújtásának és az adó megfizetésének határidejét az adójogszabályok pontosan meghatározzák. Az adóbevallás és az adó megfizetésének egyidejű elmulasztása esetén a kísérlet fogalmilag kizárt. A határidő utolsó napjának elmúltával befejezetté válik a bűncselekmény. Befejeződhet azonban ezt megelőzően is, ha pl. az adóhatóság a korábban benyújtott adóbevallást a határidő lejártá előtt elfogadja és visszautalja a „visszatérítendő adót”. A bűncselekmény második fordulata – szintén – az aktív megtévesztő magatartás megkezdésével jut a kísérlet szakaszába, vagyis a cselekmény nem feltétlenül a fizetés esedékességével válik befejezetté, hanem az eredmény bekövetkeztével – az adóbevétel behajtásának jelentős késleltetésével vagy megakadályozásával.

Az I. alapesettel kapcsolatban példaként említhető a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának Budapesten, az 1999. év október hó 5. napján megtartott nyilvános fellebbezési tárgyaláson meghozott és 1999. október hó 13. napján nyilvánosan kihirdetett Bf.III.2.254/1998/12. számú ítélete, amelyben a különösen nagy kárt okozó csalás büntette és más bűncselekmények miatt a vádlottak ellen indított bűnügyben a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 5.B.235/1997/152. számú ítéletét megváltoztatta. A II.r. vádlottat a bűnsegédként elkövetett, az adóbevételt különösen nagy mértékben csökkentő adócsalás büntette miatt elene emelt vád alól felmentette, az I.r. és II.r. vádlott terhére megállapított különösen nagy kárt okozó csalás büntettét, valamint az I.r. vádlott terhére megállapított, az adóbevételt különösen nagy mértékben csökkentő adócsalás büntettét e büntettek kísérletének minősítette.

Az indokolás szerint a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság az 1998. április 24-én meghozott 5.B.235/1987/152. számú ítéletével az I.r. vádlottat különösen nagy kárt okozó csalás büntette, az adóbevételt különösen nagy mértékben csökkentő adócsalás büntette, számviteli fegyelem megsértésének vétsége, valamint folytatólagosan elkövetett magánokirat-hamisítás vétsége miatt halmazati büntetésül 3 év 2 hó börtönre, 3 év közügyektől eltiltásra és 150 000 forint pénzmellékbüntetésre; a II.r. vádlottat, mint bűnsegédet különösen nagy kárt okozó csalás büntette, az adóbevételt különösen nagy mértékben csökkentő adócsalás

büntette, valamint magánokirat-hamisítás vétsége miatt 1 év börtönre és 1 év közügyektől eltiltásra ítélte.

Az ítéletben megállapított tényállás lényege a következő: az I.r. vádlott, aki a vádbeli időben a szolnoki székhelyű OMIKRON Kft ügyvezető igazgatója volt, 1993 évre nézve a Kft forgalmi adójáról a határidőben nem tett adóbevallást, azt 1994. szeptember 27-én határidőben be nem nyújtott adóbevallást pótló bevallás formájában tette meg. Ebben előzetesen felszámított Áfa-ként szerepeltette a II.r. vádlott által képviselt Vigéc Bt. nevében az OMIKRON Kft-nek benyújtott 39 millió forintról szóló számla Áfa tartalmát, 7 800 000 forintot, holott a Bt a Kft részére szolgáltatást nem végzett, a számla mögött gazdasági esemény nem volt. Ugyanígy előzetesen felszámított Áfa-ként szerepeltette a nem létező Gerle Bt neve alatt készített két számlában Áfa-ként szereplő összesen 115 500 forintot. A két számla hamis volt, mögöttük gazdasági esemény nem állott. E cselekményekkel az I.r. vádlott összesen 7 912 500 forint kárt okozott az APEH-nak. Az I.r. vádlott az OMIKRON Kft-t terhelő társasági adóról ugyancsak 1994. szeptember 27-én tett bevallást pótló bevallást. Ennek elkészítésénél költségként figyelembe vette a fenti fiktív számlák Áfa nélküli összegét, azon kívül figyelembe vett 155 300 forint iparüzési adót is, bár ilyen adókötelezettsége nem volt. A vádlott a fiktív költségek figyelembe vételével a 12 707 000 tényleges adókötelezettség helyett 11 000 forintot mutatott ki, s ezzel az adóbevételt a társasági adó adónemben 12 697 000 forinttal csökkentette. Az I.r. vádlott a fiktív számlákat, az ezekhez kapcsolódó pénztárbizonylatokat, valamint a M. P. jogosult nevével kiállított pénztárbizonylatot, amely mögött pénzmozgás nem volt, a könyvelésében szerepeltette és a mérlegében is feltüntette, s ezzel a Kft vagyoni helyzetének az ellenőrzését megnehezítette.

Az ítélet ellen a vádlottak és a védőik jelentettek be fellebbezést a vádlottak felmentése végett.

A legfőbb ügyész a Bf. 972/1997. számú átiratával bizonyítás felvételét indítványozta, majd képviselője a tárgyaláson a bizonyítás eredményének ismeretében a tényállás kiegészítését, a tényállás III. pontjában leírt részcselekmény kirekesztését, egyebekben az ítélet helybenhagyását indítványozta.

Az ügy elbírálása szempontjából a döntő kérdés az volt, hogy a Vigéc Bt (tényállás I. cselekmény) és a Gerle Bt (tényállás II. cselekmény) nevével jelzett bizonylatok tartalma megfelel-e a valóságnak vagy nem. A bizonyítás anyaga, elsősorban az okirati bizonyítékok, valamint V. Gy.-né és K. P. szakértők szakvéleményei, egyértelműen azt igazolják, hogy helyesen döntött az elsőfokú bíróság, amikor azt állapította meg, hogy a kérdéses bizonylatok mögött valóságos gazdasági esemény nem volt, a bizonylatok fiktívek. A bizonyítékok szerint sem az OMIKRON Kft sem a Vigéc Bt könyvelésében nem szerepel olyan gazdasági tevékenység, amely megfelelne a kérdéses bizonylat tartalmának. Az OMIKRON Kft üzleti partnereinek túlnyomó többsége azt közölte, hogy a II.r. vádlottat nem ismerik, vele üzleti kapcsolatban nem álltak, s az OMIKRON Kft-vel kötött szer-

zódéseik általuk közölt időpontjainak túlnyomó része pedig olyan időre esett, amikor a Vigéc Bt még nem létezett, a Vigéc Bt költségeket nem számolt el. A II.r. vádlott semmiféle lépést nem tett a követelésének érvényesítéséért, annak ellenére, hogy szociális segélyekből élő munkanélküli volt. A Vigéc Bt kérdéses számlája alakilag is hamis, a rajta szereplő névaláírás nem a II.r. vádlott kezétől származik. Az OMIKRON Kft 1993 évi nettó árbevétele az ingatlaneladásból származó bevételt leszámítva kb. 5 millió forinttal kevesebb volt, mint a Vigéc Bt számlájában szereplő szolgáltatási díj. Ez azt jelenti, hogy ha a Vigéc Bt számlája nem volt fiktív, akkor az I.r. vádlott arra kötelezte magát, hogy egész évi tevékenységének az ellenértékét, s azon túl még 5 millió forintot átad a II.r. vádlottnak, aki érdemi munkát nem végzett, csupán közvetítő volt néhány ügyletkötésnél. A Vigéc Bt 1993 november 18-án kezdte meg a működését, s az OMIKRON Kft-nek benyújtott számla szerint 1993. december 28-ig 31 200 000 forint értékű szolgáltatást végzett a Kft-nek. Logikailag kizárható, hogy a II.r. vádlott egyedül, anélkül, hogy költsége keletkezett volna, nem egészen másfél hónap alatt az OMIKRON Kft egész évi bevételét meghaladó 31,2 millió forint értékű szolgáltatást teljesítsen úgy, hogy ennek egyetlen bizonyítható részletét sem tudja sem ő, sem a megrendelő I.r. vádlott megjelölni. Egyértelműen igazolt, hogy a Gerle Export-import Bt, amelynek a nevével jelzett számlákat a tényállás II. pontjában leírt cselekmény során felhasználták, nem adóalany, igazolható gazdasági tevékenysége nincs, a cégnyilvántartásban nem szerepel, a megadott székhelyén nem volt található, vagyis nem létezett. A cégnyilvántartás szerint más székhellyel létezett egy Gerle Építési és Kereskedelmi Bt nevű cég a szóban lévő időszakban, a megnevezés és a székhely jelentős különbsége miatt kizárható, hogy ennek az ügyintézője állította ki a két számlát. Mindebből az következik, hogy a számlákat nem létező cég nevében állították ki, abból pedig, hogy az I.r. vádlott nem tudta megjelölni, hogy milyen szolgáltatást végzett a Gerle Bt, s hogy a szolgáltatási díjak kifizetését igazoló bizonylaton átvévő aláírása nem szerepel, azt a következtetést lehet levonni, hogy a számlák fiktív voltával az I.r. vádlott is tisztában volt. Ezekből a tényekből a logika és az ésszerű gondolkodás szabályai szerint csak az elsőfokú bíróság által levont következtetést lehet levonni. Az ügyészség és a védelem is felvetette, hogy bizonyítás keretében tisztázni kell az OMIKRON Kft. 1993. évi teljes nyereségét, mivel ennek ismerete nélkül nem állapítható meg, hogy az I.r. vádlott milyen összeggel rövidítette meg az őt terhelő TANYÁ - t. A Legfelsőbb Bíróság szerint további bizonyítás nélkül megállapítható, hogy az I.r. vádlott mekkora összeggel csökkentette TANYA fizetési kötelezettségét. Az I.r. vádlott a fiktív számlák összegével csökkentette a TANYA adóalapját, s az adókulcs ismeretében kiszámítható, hogy az adóalap ismert csökkentése mekkora adócsökkenést idézett elő. A teljes adókötelezettség ismeretének akkor lenne jelentősége, ha az kisebb lenne, mint a fiktív számlákkal elért adócsökkentés, mivel az adócsökkentés értelem szerint csak a tényleges adókötelezettség határáig terjedhet. A jelen esetben az I.r. vádlott a TANYA-ról olyan bevallást tett,

mely szerint a fiktív számlák felhasználásával elért csökkentés után 11 ezer forint TANYA terheli, ami azt jelenti, hogy a teljes adókötelezettsége nagyobb volt, mint a csalárd módon elérni kívánt adócsökkentés, ezért a csökkentés összege a fiktív számlák összegéből kiszámítható és független attól, hogy mekkora volt a vádlott teljes adókötelezettsége. Az adóhatóság az OMIKRON Kft adóellenőrzését 1994. május 27-én rendelte el, s az erről szóló értesítést az I.r. vádlott június 4-én vette át; a tényleges ellenőrzés 1994. szeptember 27-től 1995. november 7-ig tartott. A tényállás I. és II. pontjában leírt cselekményeivel az I.r. vádlott, a ténylegesen fennálló 7 958 000 forint ÁFA kötelezettségét 46 000 forintra csökkentette, a csalás tényálláselemét képező kár összege tehát 7 912 000 forint. Tehát az irányadó tényállás alapján – egy eset kivételével – a vádlottak bűnösségének a megállapítása törvényes. Az elsőfokú bíróság helyes érvekkel indokolva, helyesen állapította meg, hogy az I.r. vádlott a tényállás I-IV. pontjában, a II.r. vádlott pedig a tényállás I. pontjában leírt magatartásával bűncselekményeket valósított meg. A cselekmények jogi minősítése is helytálló abban, hogy a tényállás I és II. pontjában leírt cselekmények csalásnak, a III. pontjában leírt cselekmény adócsalásnak, a IV. pontban leírtak számviteli fegyelem megsértésének és magánokirat-hamisításnak minősülnek. Tévedett azonban a bíróság, amikor a csalás és az adócsalás büntetét befejezett bűncselekménynek minősítette. A kiegészített tényállás szerint, amikor az I.r. vádlott az említett bűncselekmények elkövetési magatartását kifejtette, már folyamatban volt az adóellenőrzési eljárás, melynek eredményeként az adóhatóság az I.r. vádlott hamis tartalmú bevallásait nem fogadta el, és büntetőeljárást kezdeményezett ellene. Mindez azt jelenti, hogy az I.r. vádlott által kifejtett elkövetési magatartás, a megtévesztés eredménytelen maradt, az adóhatóság a vádlott által elérni kívánt kárt okozó, illetve adóbevételt csökkentő intézkedést nem tette meg, az eredmény nem következett be, ezért mindkét cselekményt büntett kísérlete, s nem befejezett büntett. Egyik kísérlet sem minősül alkalmatlan kísérletnek, mivel elvileg nem zárható ki, hogy a pusztán ránézéssel meg nem állapítható hibában szenvedő bizonylatot elfogadják. A kifejtettek értelmében a Legfelsőbb Bíróság a Be. 260. §-a alapján az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta és a csalást mindkét vádlott esetében, az adócsalást pedig az I. r. vádlott esetében kísérletnek minősítette.

Elkövetők

A bűncselekmény alanya tettesként bárki lehet, akit az adó, a járulék vagy a tagdíj megfizetésének kötelezettsége terhel. Az adóztatás körében elkövetett bűncselekmény alanya lehet az adóalany, az adózó, és az adó megfizetésére kötelezett egyaránt.

Ezzel kapcsolatban utalni kell arra, hogy az adójogi norma személyi hatálya arra utal, hogy a normákat kire, vagy mely szervezetekre kell alkalmazni. Azt

jelöli meg, hogy kik lehetnek az adójogi normák címzettjei. Ennek az anyagi és eljárási normák tekintetében egyaránt jelentősége van. Az anyagi jogi normák címzettjeinek köre szélesebb, mint az adóalanyok köre.

Az adótényállásban jelentős személyek négy csoportját különböztethetjük meg (bár e kategóriák részben átfedik egymást): az adóalanyt, az adózót, az adó megfizetésére kötelezettet és egyéb személyeket.

Adóalanyok azok a személyek, akik az anyagi jogi adókötelezettség alapjául szolgáló tényállást – saját nevükben – megvalósítják, s akiket (amelyeket) az anyagi jogi norma a fizetési kötelezettség, mint fő kötelezettség címzettjeként megjelöl. Az adó alanya anyagi jogi kategória. Az adóalany e minőségében csak az adófizetés kötelezettje. Esetleges mellékkötelezettségei abból keletkeznek, hogy adóalanyként egyben adózó is. Az új Áfa tv. is megkülönbözteti az adóalany és az adó fizetésére kötelezett személy fogalmát. Az Áfa tv. szabályai szerint [5. § (1) bek. első mondata] adóalany: az a jogképes személy vagy szervezet, aki (amely) saját neve alatt gazdasági tevékenységet folytat, tekintet nélkül annak helyére, céljára és eredményére. A (2) bek. szerint bizonyos feltételek teljesülése esetén adóalany lehet a tulajdonostársak közössége is. Az adófizetésre kötelezettek az új Áfa tv. VIII. fejezete szabályozza. A 138.§ szerint termék értékesítése, szolgáltatás nyújtása esetében az adót – ha e törvény másként nem rendelkezik – az adóalany fizeti, aki (amely) az ügyletet saját nevében teljesíti. Egyes esetekben azonban az adót a termék beszerzője, szolgáltatás igénybevevője fizeti (142.§). Termék közösségen belüli beszerzése esetében az adót a terméket beszerző adóalany, nem adóalany jogi személy fizeti (143.§). Termékimport esetében az adót az importáló fizeti (145.§). Az áfa adóalanyiságtól függetlenül az áfa megfizetésére köteles az is, aki a teljesítésről kibocsátott számlán áthárított adót, illetőleg a 83.§-ban meghatározott százalékkértéket tüntet fel (147.§). Végül vannak az adófizetési kötelezettségnek egyéb esetei is (150.§-152.§), amelyek adócsalási lehetőségeket hiúsítanak meg.

Az adózó(k) köre tágabb, mint az adóalanyoké. Az Art. 6. §-ának (1) bekezdése szerint: adózó az a személy, akinek adókötelezettségét, adófizetési kötelezettségét, adót, költségvetési támogatást megállapító törvény vagy e törvény írja elő. Nem minősül adózónak a kizárólag az adó megfizetésére kötelezett személy [35. § (2) bek.]. A kizárólag az adó megfizetésére kötelezett személy is gyakorolhatja a törvény szerint az adózót megillető jogokat [Art. 6. § (2) bek.]. Az adó megfizetésére kötelezett(ek) adókötelezettsége származékos. Az Art. 25. §-ának (2) bekezdése határozza meg azokat az eseteket, amikor valaki más személy helyett köteles helytállni, ha az elsődleges kötelezett nem teljesített. E személyek: pl. az adózó örököse, a megajándékozott, az adózó jogutódja, a kezességet vállaló, az adóbevétele csökkentésével kapcsolatos bűncselekmény elkövetője. Az adó megfizetésére kötelezettek az Art. szerint a kötelezettségek tekintetében nem minősülnek adózónak, de az adózói jogok megilletik őket. Végül vannak egyéb személyek, akik adózónak vagy adó megfizetésére kötelezettnek nem minősül-

nek, de az adótörvények (jellemzően az Art.) különböző kötelezettségeket és jogokat telepítenek rájuk, s következképpen a tárgyalt bűncselekmény tetteseivé válhatnak.

Egyebekben az adók megfizetésére nemcsak magánszemélyek, hanem igen gyakran közösségek, szervezetek, társaságok kötelesek. Ezek a bűncselekmény alanyává nem válhatnak. Büntetőjogilag azt a természetes személyt kell felelősségre vonni, akinek a köteletségét képezte, hogy intézkedjék az adókötelezettségek teljesítése tárgyában.

Ezzel kapcsolatban érdekes egy kicsit visszakanyarodni az időben és Angyal Pál nyomán felidézni a Curia egyik döntését és az annak hatására kifejtett gondolatokat.

„Jogi személy az adócsalás elkövetőjeként nem szerepelhet ; ily esetben a Btk. 417. §-ának analógiájára a bűnösség az üzlet vezetésével megbízott azokat a személyeket terheli, kik az adócsalást elkövették. Kérdés azonban, terheli-e büntetőjogi felelősség a jogi személy üzletének vezetésével megbízott személyt csupán azon a címen, mert valamely adótörvény az adófizetési kötelezettség teljesítéséért annak egyetemleges felelősségét mondja ki? Előfordult, hogy adócsalás vétsége miatt folyamatba tett ügyben a vádlott gyárigazgató azzal védekezett, hogy ő maga a gyárat személyesen nem vezette, sőt a gyártól távol, megszállott területen tartózkodott. A Curia a következő megokolással büntetett: az 1920: XVI. t.-c. 11. §-ának 4. bekezdése szerint részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél az intézet igazgatója és igazgatósági tagjai, egyéb cégeknél a cégtulajdonosok, egyesületeknél pedig a vezetőség az adókötelessel egyetemlegesen felelősek a jelen törvényben meghatározott kötelezettségek teljesítéséért ; erre alapítottan kimondja a Curia, hogy : felelős tehát azokért a vádlott is, aki a valónak elfogadott tényállás szerint a nevezett részvénytársaságnak az igazgatója; s vádlott bár 1923. máj. 1-ig megszállott területen tartózkodott s a gyár vezetésével mást bízott meg, azonban ezt időközönként felkereste s ettől a gyárüzemet illetően mindig értesítést kért és kapott (v. ö. Jogi Hírlap 1928. okt. 7. szám). Nézetem szerint a Curiának ez az álláspontja téves, mert a hivatkozott t.-c. 11. §-nak 4. bekezdése csupán az adófizetési kötelezettségre vonatkozással állapítja meg az egyetemlegességet, ámde ez nem azonos a büntetőjogi felelősséggel. Az Ács. mindenben – leszámítva a kifejezett eltéréseket – a Btk.-höz simul, lényegében a büntetőtörvénynek novellája kíván lenni, már pedig a Btk. egyetemleges büntetőjogi felelősséget nem ismer, hanem csak bűnösségen alapulót (lehet, hogy a Curiát a J. R. 16. §-ának a harmadik személyek szavatosságára vonatkozó rendelkezés, illetőleg az ezt átlengő szellem befolyásolta a tudat küszöbe alatt). Az adott – s más hasonló – esetekben ténykérdés, vajjon az adófizetési kötelezettség teljesítéséért egyetemlegesen felelős igazgató stb. hozzájárulásával követtetett-e el az adócsalás? Ha igen, úgy

részvételének mértéke szerint büntetendő, ellenkező esetben felmentendő. Az üzembről kért és kapott értesítés egymagában még nem nyújt elegendő alapot a bűnösség bizonyítottságára, melyet viszont vélelmezni nem szabad.”⁸

E kis történelmi kitérő után térjünk vissza a jelenkor gyakorlatához. A fent elhangzottakkal kapcsolatban itt is megemlíthető például, hogy a Legfelsőbb Bíróság a BH 2003. 397. számú eseti döntésében kimondta, a Kft. ügyvezető igazgatója az általános forgalmi adó bevallásának elmulasztásával elkövetett adócsalásért könyvelő alkalmazása ellenére is felel, ha a könyvelőnek nem adja át az adóbevallás elkészítéséhez szükséges iratokat, és nem ellenőrzi, hogy a bevallás megtörtént-e (a jogeset részletes bemutatására a bűnösség körében térek ki).

Mivel azt a kérdést, hogy ki lehet a bűncselekmény tettese már érintettem, szükségesnek tartom a részességre vonatkozó minősítési nehézségek érzékelteését is a jogalkalmazói gyakorlatból vett példák alapján.

A Legfelsőbb Bíróság BH 2001. 513. számú eseti döntése szerint a többrendbeli adócsalást bűnsegédként valósították meg az alapítványt létrehozó terheltek, akik a valóságtól eltérően nagyobb összegekről állítottak ki az adó visszatérítésére alkalmas igazolásokat, és ezáltal segítséget nyújtottak ahhoz, hogy az alapítványhoz forduló személyek adóbevételek-csökkenést okozzanak.

Egy másik ügyben tévesen állapította viszont meg az elsőfokú bíróság a II.r. vádlott bűnösségét az adóbevételt különösen nagy mértékben csökkentő – bűnsegédként elkövetett – adócsalás bűntettében. A bűncselekmény bűnsegéde – amint arra a II.r. vádlott védője is helyesen utalt – a tettel szándékegységben cselekszik, ami azt jelenti, hogy a segítő tevékenység szándékosságán túlmenően a szándéka annak tudatára is kiterjed, hogy mi az a bűncselekmény, amihez segítséget nyújt. Az eljárás adataiból az állapítható meg, hogy a II.r. vádlott járatlan volt az adóügyekben, s nem rendelkezett olyan ismeretekkel, amelyek kifejezett közlés nélkül is lehetővé tették volna a számára annak felismerését, hogy az I.r. vádlott az általa szolgáltatott bizonylatot a TANYA csökkentésére is fel fogja használni, ezért a II.r. vádlott az adócsalásnak nem lehetett a bűnsegéde. A II.r. vádlott által az I.r. vádlott számára készített bizonylatban azonban külön tételként szerepel a 7 800 000 forint ÁFA. E konkrét adat ismeretében az okirat átadásakor a II.r. vádlott feltétlenül tudta azt, hogy a valótlán tartalmú okiratot az I.r. vádlott a forgalmi adó visszaigénylésére akarja felhasználni, ezért a csalás tekintetében szándékegységben volt az I.r. vádlottal, mint bűnsegéd ezt a bűntettet elkövette. A kifejtettek értelmében a Legfelsőbb Bíróság a Be. 260. §-a alapján az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta, a II.r. vádlottat az adóbevételt különösen nagy mértékben csökkentő adócsalás bűntettének vádjától a Be. 214. § /3/ bekezdés a/ pontja alapján felmentette. (Előzményeket lásd fentebb: Legf. Bír. Bf.III.2.254/1998/12.sz.)

A Legfelsőbb Bíróság BH 1998. 110. számú döntése több szempontból érdekes és említésre méltó jogi-minősítési, bizonyítási kérdéseket tárgyal, azonban itt csak a vonatkozó lényegesebb megállapításokkal kívánok foglalkozni. A döntés értelmében nem tettse (társtettse), hanem felbujtója a csalásnak, aki újsághirdetés közzététele útján valótlán tartalmú olyan bizonylatok kiállítására (számlagyártásra) vállalkozik, amelynek a felhasználásával a vállalkozók az APEH megtévesztésével károsítják meg az állami költségvetést. Felbujtás esetén a csalási cselekmény kárösszeg szerinti jogi minősítése – a bűnrészesség járulékos jellege folytán – a tettesi alapcselekmény elkövetője által ténylegesen megvalósított eredményhez igazodik.

A városi bíróság az 1996. június 20. napján meghozott ítéletével a terheltet folytatólagosan elkövetett, különösen nagy kárt okozó csalás büntette; folytatólagosan elkövetett magánokirat-hamisítás vétsége és a számviteli fegyelem megsértésének a vétsége miatt halmazati büntetésül 4 évi börtönbüntetésre, 5 évre a közügyektől eltiltásra ítélte és a 2501 rb. bűnsegédként elkövetett magánokirat-hamisítás vétsége miatt indított büntetőeljárást megszüntette. A tényállás lényege a következő: A terhelt 1991. október 1 napján alapította meg a kft.-t, amelynek a cégjegyzésre jogosult ügyvezetője lett. A terhelt különféle lapokban újsághirdetéseket adott fel, amelyekben a közreműködésével vállalkozók részére „kellő bizonylatolás hiányában el nem számolható álló- és fogyóeszközök, anyagok számlaképpé tételét”, illetőleg „számla nélküli, régen meglevő gépeik, eszközeik költségként történő elszámolásának a lehetővé tételét” ajánlotta. Az újsághirdetésekből közzétett ajánlatoknak az ötletét és elvi alapját az adta, hogy az akkor hatályos jogszabályok az önálló tevékenységet folytató magánszemélyek részére a tevékenység megkezdésének az évében lehetővé tették az önálló tevékenység végzése során felhasznált, de még a tevékenység megkezdése előtt – legfeljebb 3 évvel korábban – beszerzett anyag- és árukészlet termelési költségként történő elszámolását. A terhelt – illetve esetenként a megbízottjai – a kft. nevében a hirdetésre jelentkező, önálló tevékenységet folytató magánszemélyektől felvásárolta azokat az eszközöket, amelyekre a vállalkozásukban a költségként történő elszámoláshoz szükséges számlával nem rendelkeztek, majd ezeket az eszközöket ugyanezeknek a személyeknek, illetve azok gazdasági társaságainak, vállalkozásainak számla átadása mellett eladta. Ehhez a művelethez (felvásárlás és eladás) az ügylet tárgyának az átadására-átvételére nem volt szükség, az nem is történt meg. Amikor a terhelt a kft. nevében a magánszemélyektől eszközöket felvásárolt, a megegyezéssel kialakított bruttó felvásárlási árban – visszaszámláltással – ún. előre felszámított adót (áfát) különített el. A bruttó felvásárlási árat effektíve nem fizette ki az árut eladó személy részére. Erre azért nem volt szükség, mert a magánszemély – mint önálló tevékenységet folytató vállalkozó – a vállalkozása nevében vásárolta meg a kft.-től ugyanezeket az árufeleségeket, a nettó vételár pedig megegyezett a bruttó felvásárlási árral. A kft. mint kereskedő, az értékesítési művelet során a nettó vételárra – az idevonatkozó szabályok sze-

rint – áfát is rászámított. Az önálló tevékenységet folytató magánszemély vállalkozása, mint vásárló, csak a felszámított áfa összegét adta át a kft. részére, amely pénzüsszeget azután a kft.-től átvett számla alapján a költségvetéstől visszaigényelhetett. A terheltnek az ilyen módon végzett „használtcikk-kereskedelmi” tevékenysége révén az üzleti haszna (döntően és az alább említendő esetenkénti 2%-os jutalékfelszámítástól eltekintve) abból képződött, hogy a „forgalmával” összefüggő általános forgalmi adó elszámolása körében az „értékesítési” művelet során felszámított és beszedett áfából levonta a „felvásárlási” művelet során a bruttó felvásárlási árban elkülönített, előzetesen felszámított adót - ez volt lényegében ennek a tevékenységnek a bruttó nyeresége - és csak az így jelentkező különbözetet kellett az adóhatóság részére áfaként befizetnie, amelyet egyébként be is fizetett. A fenti (fiktív) felvásárlási-eladási ügyletekről alakilag kifogástalan, de tartalmilag valótlan bizonylatok (felvásárlási jegyzék, felvásárlási szerződés, értékesítési számla) készültek, amely bizonylatokat a kft. a könyvelésében is szerepeltette, ezáltal a beszámolójában és a mérlegében ezt a tevékenységet valóságos tevékenységként, annak a bevételét pedig nyereségként tüntette fel. A kft. a fenti tevékenysége után, 1991., 1992. és 1993. évekre összesen 416 836 319 forint bruttó bevételt számolt el, amelynek a ténylegesen átvett áfatartalma a nyolcvanmillió forintot meghaladta, és amely összeget a kft.-től „vásárló” vállalkozók visszaigényelhettek az adóhatóságtól. A kft. ugyanezekben az években az általa felvásárolt érték után összesen 62 369 468 forint előzetesen felszámított áfát különített el, amit az „értékesítő” tevékenysége után felszámított és beszedett áfa összegéből levont; ezáltal ugyanebben az időszakban összesen 13 418 000 forintot fizetett be az adóhatóságnak áfabevétel címén. A 62 369 468 forint összeget kitevő, előzetesen felszámított adó a kft. nyeresége lett, amely után a terhelt nyereségadót, illetve személyi jövedelemadót fizetett.

A Legfelsőbb Bíróság szerint az irányadó tényállást alapul vételével nyilvánvaló, hogy az eljáró bíróságok a tettesként megvalósított és folytatólagosan, különösen nagy kárt okozó csalás büntetteként értékelt cselekmény tekintetében téves jogi álláspontot foglaltak el. A terheltnek azt a magatartását értékelték ugyanis ennek a bűncselekménynek, hogy fiktív felvásárló-értékesítő tevékenységet folytatott, és a fiktív ügyletekről kiállított számlákat felhasználva, az adóhatóságot tévedésbe ejtette, továbbá a fiktív értékesítés révén beszedett áfából a fiktív felvásárlás során előzetesen felszámított áfát levonva csak a különbözetet fizette be az adóhatóságnak, ezáltal az állami költségvetés az előzetesen felszámított adó összegével károsodott.

Annyiban feltétlenül helyes az eljáró bíróságoknak a jogi álláspontja, hogy a terheltnek a felvásárlás-értékesítésként – tehát gazdasági (kereskedelmi) tevékenységként – feltüntetett tevékenysége valójában fiktív gazdasági tevékenység volt, mert a tevékenység során kiállított bizonylatok mögött nem volt valóságos áruforgalom, vagyis a bizonylatok nem valóságos árucserét tükröztek. Hiszen a kft.-hez forduló személyek még „papíron” sem adták volna el az eszközeiket a

terheltek, ha nem lettek volna biztosítva arról, hogy változatlanul és a jövőben is tulajdonosként ők rendelkeznek az eszközök felett. A terhelthez forduló eladók célja az volt, hogy (költségelszámolásra, áfa-levonásra, a származás igazolására alkalmas) számlát szerezzenek a birtokukban levő azokról az eszközökről, anyagokról, amelyekről számlával egyébként nem rendelkeztek. Mindezek alapján leszögezhető, hogy a terhelt tevékenysége ugyan a kereskedelmi tevékenység látszatát keltette, valójában azonban (költségelszámolásra, áfa-visszaigénylésre, származás igazolására alkalmas) számláknak a pénzért történt árusítása: „számlagyártás” és számlaeladás volt.

Abban tévedtek az eljáró bíróságok, hogy a terhelt közvetlenül ezzel a fiktív gazdasági tevékenységgel megtévesztette (tévedésbe ejtette vagy tévedésben tartotta) az adóhatóságot, illetőleg abban is, hogy ezzel a tevékenységgel bármilyen közvetlen vagyoni kárt okozott az APEH-nek. Márpedig a Btk. 318. §-ának (1) bekezdésében meghatározott csalást tettesként (társtettesként) az valósítja meg, aki másnak a tévedésbe ejtésével vagy tévedésben tartásával mint elkövetési magatartással és azzal közvetlen okozati összefüggésben - akár a tévedésbe ejtett (tévedésben tartott) személy, akár más személy vagyonállagában - kárt (Btk. 333. § 2. pont) okoz.

Egyfelől a terheltek az említett tevékenysége – a fiktív ügyletekről számla kiállítás és a „vevőknek” átadása – közvetlenül nem ejtette tévedésbe (és nem is tartotta tévedésben) az APEH-et, legfeljebb lehetővé tette ez a magatartás az APEH-nek a más személyek által véghezvitt tévedésbe ejtését; másfelől a terhelt a fiktív ügyletek után adót (áfát) fizetett be az adóhatóság számlájára, és a befizetett áfa összege semmivel sem volt kevesebb annál a pénzüsszegnél, amelyet valós áruforgalom (kereskedelmi tevékenység) esetén a terheltek fizetnie kellett volna. Valós áruforgalom esetén is levonhatta volna az értékesítés után felszámított és beszedett áfa összegéből a felvásárlási művelet során előzetesen felszámított áfa összegét. A terheltet a nem létező áruforgalom után tulajdonképpen nem is terhelte semmiféle áfa-felszámítási, áfa-befizetési kötelezettség, mert az általános forgalmi adó tárgya a valóságos gazdasági esemény: a valóságos termékértékesítés vagy a szolgáltatásnyújtás.

Megjegyezte a Legfelsőbb Bíróság, hogy a terhelt által folytatott ún. „számlagyártás” és pusztán a számlával való kereskedelem nem fogható fel az általános forgalmi adóról szóló törvény hatálya alá tartozó szolgáltatásnak sem, tekintettel arra, hogy ez a tevékenység – a később kifejtettek szerint – az APEH sérelmére (a tettesként elkövetett csalástól eltérő) más bűncselekmény törvényi tényállását meríti ki; a bűncselekménynek pedig adóvonzata nem lehet. (Mellesleg a számlák ellenértékeként a terhelt által beszedett összegre vetítve a terhelt által áfa címén ténylegesen befizetett adó jóval meghaladta azt az összeget, amely összeg az ugyanilyen értékű, de a jogszabályoknak megfelelő szolgáltatásnyújtás áfája lenne.)

Azzal tehát, hogy a terhelt nem valós, hanem fiktív áruforgalom után fizetett adót (áfát), az APEH-nek (az állami költségvetésnek) kárt nem okozott. Mindezeket összegezve a cselekmény – eltekintve a terheltnek a saját beszerzéséből származó, és a saját vállalkozásában felhasznált 799 665 forint összegű árukra vonatkozó, ténybelileg nem tisztázott esettől – a Btk. 310. §-ának (1) bekezdésében meghatározott, tettesként elkövetett adócsalásnak sem értékelhető, mert a fiktív ügyletekkel okozati összefüggésben adórövidítés, illetőleg adóbevétel-csökkenés nem történt.

Ebből az álláspontból szükségképpen az is következik, hogy téves a terhelt cselekményének a tettesként elkövetett [és a Btk. 318. §-a (6) bekezdésének a) pontja szerint minősített] csalás, valamint annak eszközcselekményeként, a tettesként, folytatólagosan elkövetett magánokirat-hamisítás vétségének való minősítése. A terhelt közvetlenül a fiktív szerződés alapján kiállított számlákat mint tartalmilag valótlan magánokiratokat – a tévedésbe ejtés érdekében – nem használta fel, ezáltal a szóban forgó bűncselekmény elkövetési magatartását tettesként nem valósította meg.

Az irányadó tényállás arra enged következtetést: a terhelt azáltal, hogy a hozzá forduló személyek esetében megteremtette részükre a fiktív adásvételi szerződések nyomán készített számlák felhasználásával véghezvihető jogosulatlan áfa-visszaigénylés lehetőségét - feltéve, hogy a visszaigénylés ténylegesen megtörtént –, elkövette a csalás bűncselekményét; de nem mint a csalás tettese, hanem mint a csalás részese működött közre a csalás bűncselekményének a megvalósításában. Ennek a bűncselekménynek közvetlen tettesei azok a személyek, akik – az akkor hatályos jogszabályok értelmében – nem lettek volna jogosultak ugyan az áfa visszaigénylésére, de a terhelt ajánlkozása révén és az általa kiállított és tartalmilag hamis magánokiratok felhasználásával jogtalan visszafizetés iránti igényeiket az APEH-nél (sikerrel) érvényesítették.

A részesi magatartás járulékos jellege azt feltételezi, hogy a tettes magatartása tényállásszerű legyen, azaz bűncselekménynek minősüljön. Nem szükséges a bűnrészes büntetőjogi felelősségének a megállapításához egyszersmind az is, hogy a tettest (vagy tetteseket) a részessel együtt vagy egy másik eljárásban megvádolja az ügyész. A részes büntetőjogi felelősségének a megállapításához elégséges annak a megállapítása, hogy a tettes magatartása valamely bűncselekmény törvényi tényállását kimeríti, és a részes a tettel szándékegységben járt el. Nem értett egyet ezért a Legfelsőbb Bíróság a terhelt védőjének – a nyilvános ülésen kifejtett – azzal az álláspontjával, amely szerint a terhelt az áfa-visszaigényléssel elkövetett csalási cselekményekhez nyújtott bűnsegélyért azért nem tehető felelőssé, mert a tettesek terheltként történő felelősségre vonása elmaradt.

Ezek után a Legfelsőbb Bíróság azt vonta a vizsgálata körébe, hogy a terhelt a részesi magatartásával pusztán előmozdította a tettesek elkövetési magatartását, vagy a részesi magatartása ezen túl abban is megnyilvánult, hogy a tettesek

szándékának döntő motívumát kialakítva, kiváltója volt a tettesek tényállásszerű magatartásának.

Ennek során arra a megállapításra jutott, hogy a terhelt által több vidéki napilapban megjelentetett az a felhívás, amelyben mások részére az áfa jogtalan visszaigénylésének a feltételeit megteremteni képes vállalkozóként tüntette fel magát, már önmagában is olyan tevékenységnek értékelhető, amely a Btk. 21. §-ának (1) bekezdésében írt felbujtás fogalma alá vonható. Ez a felhívás hívta életre ugyanis a tetteseknek az arra vonatkozó szándékát, hogy az egyébként áfa-ként vissza nem igényelhető pénzüsszegeknek a költségvetési bevételekből kivonását véghezvigyék, következésképpen a családi cselekmények tetteseinek és a terheltnek a szándékegyesége is kétségtelen.

A tettesek csalás bűncselekményének értékelendő tevékenységének az eszközcselekménye – a tartalmilag hamis magánokiratok felhasználása folytán – a magánokirat-hamisítás vétsége. A terheltnek a csalás bűncselekményére vonatkozó felbujtói felelőssége ezért elvben szükségessé tenné a terhére annyi rendbeli felbujtóként elkövetett magánokirat-hamisítás vétségének a megállapítását is, ahány rendbeli tettesi alapcselekmény – csalás, illetve magánokirat-hamisítás – megvalósult. A bűnsegédként elkövetett magánokirat-hamisítás vétségeként vád tárgyává tett ezen tényekkel kapcsolatban azonban az elsőfokú bíróság jogerősen megszüntette a büntetőeljárást; ennél fogva a felülvizsgálat eredményeként a felbujtóként elkövetett magánokirat-hamisítás vétségének a megállapítása kizárt.

Ha a bűncselekmény felbujtója a tettesnek a bűncselekmény elkövetéséhez bűnsegélyt is nyújt, magatartását egységesen felbujtásnak kell minősíteni (Btk. 20-21. §). A Szegedi Ítéltő tábla a Bf. II. 26/2003. sz. (BH 2004.270.) ügyben kifejtette, hogy az anyagi jogdogmatikában kidolgozott önállóan rész-cselekmény kategóriájának maradéktalanul megfelel az a vádlotti cselekvőség, hogy a bűncselekmények elkövetésére általa eszközölt felbujtás folytán ténylegesen megvalósított bűncselekmény elkövetéséhez szándékosan segítséget is nyújt. Az elkövető szándéka (tudattartalma) ilyen esetben nem differenciálódik úgy, hogy azt elkövetői alakzatként önállóan is pönalizálni lehetne, ezért – mivel a felbujtás a jelentősebb támadás a jogi tárgy ellen, hiszen ez a bűncselekmény elkövetésének kiváltó tényezője – a bűnsegélyt háttérbe szorítja a felbujtás. (A tényállást lásd a Rendbeliségek c. alatt) (Vö. Dr. Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános Része 305. o. Korona Kiadó, 2001.)

Bűnösség

A bűncselekmény mindkét fordulata szándékos. Az I. fordulat esetén az elkövető tisztában van fizetési kötelezettségeinek lényeges tartalmával, továbbá hogy magatartásával az adó bevételét csökkenti. Ezt kívánja, vagy legalábbis közömbös iránta. A II. fordulat elkövetője kifejezetten az adó meg nem fizetése céljából

téveszti meg a hatóságot, ezért a célzatra figyelemmel kizárólag egyenes szándékkal valósulhat meg. A Btk. 310. §-ának (1) bekezdésében írt és a (3) bekezdés szerint minősülő adócsalás büntette csak szándékos – egyenes vagy eshetőleges szándékkal megvalósított – elkövetés esetén büntetendő. Az elkövetőnek tisztában kell lennie azzal, hogy az adott tény (adat) az adókötelezettség megállapítása szempontjából jelentős, miként azzal is, hogy amennyiben ezt az adatot az adóhatóság előtt valótlanul adja elő, vagy elhallgatja, azzal az adóbevétel összegét csökkentheti.

Előfordulhat, hogy a terheltet azonban nem az adózási kötelezettségének jogellenes kikerülésére irányuló törekvés vezeti, hanem mulasztását a büntetőjogi keretrendelkezést kitöltő adójogszabályban való tévedése okozza. Ennek folytán a cselekmény társadalomra veszélyességében téved, amelyre adott esetben okot adhat az adóhatóság határozatában foglaltak figyelembe vétele is. Kétségtelen, hogy a büntetőjogi felelősséget érintő lényeges tényeket, tehát azt, hogy az adófizetési kötelezettségét a terhelt megsértette-e vagy sem, a közigazgatási szervek határozatától függetlenül a büntetőbíróság önállóan állapítja meg. Mindazonáltal ha az adott ügyben az adóhatóság arra az álláspontra helyezkedne, miszerint a terheltnek áfa köteles bevétele nem keletkezett, ennek a terhelti tévedés szempontjából jelentősége van/lehet. Az adózótól ugyanis a jogkövető magatartás megkívánható, az viszont – különösképpen büntetőjogi következmények terhe mellett – nem várható el, hogy egy konkrét adózási kérdésben (amelynek megítélésében esetleg az adóhatóság is bizonytalan) a saját érdekeivel ellentétesen cselekedjék.

A Legfelsőbb Bíróság BH 2003. 397. számú eseti döntésében kimondta, hogy a Kft. ügyvezető igazgatója az általános forgalmi adó bevallásának elmulasztásával elkövetett adócsalásért könyvelő alkalmazása ellenére is felel, ha a könyvelőnek nem adja át az adóbevallás elkészítéséhez szükséges iratokat, és nem ellenőrzi, hogy a bevallás megtörtént-e.

A városi bíróság ítéletével a terheltet bűnösnek mondta ki az adóbevételt jelentős mértékben csökkentő, folytatólagosan elkövetett adócsalás büntetésében, számviteli fegyelem megsértésének vétségében, valamint magánokirat-hamisítás vétségében. Az ítéletet a megyei bíróság a cselekmények jogi minősítése tekintetében helybenhagyta. A jogerős határozatokban megállapított tényállás szerint a terhelt, aki a vádbeli időben a Kft. ügyvezető igazgatója volt, annak ellenére, hogy a Kft. rendszeres gazdasági tevékenységet folytatott, 1996. II. negyedévtől 1998. III. negyedévéig áfa adónemben nem tett adóbevallást, és adót nem fizetett. A meg nem fizetett áfa összege 3 741 017 forint volt. A terhelt a Kft.-nél 1998-ban megtartott adóellenőrzés során 4 db, összesen 19 és fél millió forintról szóló olyan számlát mutatott be, illetve csatolt az iratokhoz, amelyek valótlanul azt tartalmazták, hogy a bennük feltüntetett összeg kifizetése megtörtént. A terhelt 1997-ben és 1998-ban nem gondoskodott arról, hogy a Kft. a törvényben előírt könyvvezetési, beszámolási valamint nyilvántartási kötelezettségének eleget

tegyen. A vádbeli időben könyvelőt alkalmazott ugyan, de a szükséges bizonylatokat nem bocsátotta rendelkezésére.

Az ítéletek ellen a terhelt és a védő által felmentés, illetve az eljárás megszüntetése érdekében benyújtott felülvizsgálati indítvány szerint a terhelt könyvelőt alkalmazott, neki a szükséges iratokat folyamatosan átadta, és emiatt kizárt, hogy az adózás szempontjából lényeges tényt szándékosan el akart volna titkolni. Nem lehet az adócsalást a szándékos bűnösség hiányán kívül azért sem megállapítani, mert a terhelt bízhatott abban, hogy a könyvelő elvégzi a munkáját, s ennek alapján rendezheti az esetleges adókötelezettségét. A törvény szerint az elkövető nem büntethető olyan tény miatt, amelyről az elkövetéskor nem volt tudomása. Az elkövetéskor nem volt nyilvánvaló, hogy a terheltnek egyáltalán van-e áfafizetési kötelezettsége, a Btk. 27. §-ának (1) bekezdése értelmében az áfa meg nem fizetéséért nem büntethető. A négy számla esetében a jogügylet nem volt áfaköteles, a számlák pontatlansága miatt az államnak kára nem keletkezett sem a célzat, sem az egyenes szándék nem állapítható meg, s mint büntethetőséget kizáró ok, fennáll a tévedés és a társadalomra veszélyesség csekély foka is. A számviteli fegyelem megsértése sem róható a terhelt terhére, mivel az iratokat a könyvelő rendelkezésére bocsátotta; nem a terhelt, hanem a könyvelő mulasztott.

A felülvizsgálati indítvány alapján eljáró Legfelsőbb Bíróság szerint az irányadó tényállás jogi értékelése a jogerős határozatokban megfelel a büntető anyagi jog szabályainak. A terhelt bűnösségének a megállapítása a másodfokú határozatban kifejtett helyes indokok alapján mindhárom bűncselekményben törvényes, és törvényes a cselekmények minősítése is. A felülvizsgálati indítványnak az az érvelése, mely szerint az a tény, hogy a terhelt könyvelőt alkalmazott, és a szükséges adatokkal folyamatosan ellátta, kizárja, hogy adócsalásra irányuló szándéka lett volna, téves. Nincs egyrészt tényalapja, mivel az indítvánnyal ellentétben az ítéleti tényállás azt tartalmazza, hogy a terhelt nem adott át a könyvelőnek minden szükséges iratot, másrészt az érvelés jogilag is téves. A könyvelő alkalmazása a terheltnek a bevallások benyújtásáért fennálló felelősségét nem szüntette meg, mivel még abban az esetben is ellenőriznie kellett volna, hogy a bevallások megtörténtek-e, ha a könyvelő megbízatása a bevallások benyújtására is kiterjedt volna. A tényállás szerint a megbízott könyvelőnek a terhelttel kötött megállapodása értelmében csak az adóbevallások elkészítése volt a feladata, azok aláírása és benyújtása a terhelt feladata volt, a felelőssége ez okból még nyilvánvalóbb. A tényállás szerint a Kft. áfaköteles tevékenységet is folytatott, ennek ellenére két éven keresztül nem nyújtott be bevallást, és a számlájáról álbefizetés nem történt. A terhelt, mint ügyvezető nyilvánvalóan tudta ezt, ezért intézkednie kellett volna, hogy a könyvelő készítse el a bevallásokat, s ha ez nem vezetett volna eredményre, más módon kellett volna gondoskodnia arról, hogy a bevallás megtörténjék. A terhelt ez irányban hosszú időn keresztül nem intézkedett. Tudta azt, hogy az adó be nem vallása szükségképpen csökkenti az adóbevételt, ezért nem reménykedhetett abban, hogy ez a káros eredmény ez

esetben nem következik be. Mindebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a terhelt az adóbevallási kötelezettsége teljesítését nem gondatlanságból, hanem a káros következményekbe is belenyugodva, szándékosan mulasztotta el. Az adócsalás nem célzatos bűncselekmény, ezért a terhelt eshetőleges szándéka is tényállásszerű. A terhelt tudta, hogy a Kft. áfaköteles tevékenységet végzett, ezért nem lehet azt állítani, hogy az áfa-fizetési kötelezettség lehetőségéről nem volt tudomása, következésképpen a büntethetőséget kizáró tévedés nem állott fenn. A könyvelő alkalmazása az adócsalás vonatkozásában kifejtett indokok miatt a számviteli feyelem megsértése esetében sem szüntette meg a terhelt büntetőjogi felelősségét. Ezen kívül a terhelt a tényállás szerint a szükséges adatokat sem bocsátotta a könyvelő rendelkezésére, ezért e bűncselekményért is szándékos bűnösség terheli. A magánokirat-hamisítás nem eredmény-bűncselekmény, a törvényi tényállásban írt elkövetési magatartással a bűncselekmény megvalósul. A tényállás szerint a számlák valótlan tényállítást tartalmaztak, tartalmilag hamisak voltak. A terhelt ennek tudatában az adóellenőrzés során bemutatta azokat, illetve az iratokhoz csatolta, az igazolni akart valótlan tény joghatás kiváltására, a jövedelmi adó mértékének a befolyásolására alkalmas volt. A cselekmény tényállásszerű, a cselekmény adóellenőrzés körében, viszonylag fontosabb ügyben történt, ezért a cselekmény társadalomra veszélyességének a büntethetőséget kizáró csekély foka se állapítható meg; a terhelt bűnösségének a megállapítása ebben a cselekményben is törvényes volt. (Legf. Bír. Bfv. III. 3 15/2002. sz.)

Értékhatárok

A bűncselekmény mindkét esetét az adóbevétel-csökkenés mértéke alapján minősíthetjük bűncselekménynek, ezen belül is az értékhatárookra figyelemmel egyre súlyosabban.

A Btké. 27. §-a (1) bekezdésének a) pontja szerint nem valósul meg bűncselekmény, ha az adócsalás (310. §) esetén az adóbevétel összegének csökkenése 50.000 forintot nem halad meg. 50.000 forintot meg nem haladó adóbevétel csökkenés, illetve adóbehajtás késleltetése vagy megakadályozása esetén szabálysértés sem valósul meg. Az igazgatási jogszabályokban megállapított jogkövetkezmények (késedelmi pótlék, bírság) alkalmazásának van helye. 50.001 forinttól kétszáz-ezer forintig terjedő adóbevétel csökkenés esetén a bűncselekmény két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő alapesete valósul meg. Három évig terjedő szabadságvesztés a büntetés, ha a bűncselekmény folytán az adóbevétel összege nagyobb mértékben, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha jelentős mértékben, két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha különösen nagy, vagy ezt meghaladó mértékben csökken. Az értékhatárok meghatározásánál a 138/A. §-ban foglalt rendelkezések irányadók.

A Legfelsőbb Bíróság BH 2001. 355. számú eseti döntésében rámutatott, hogy a vagyoni elleni bűncselekmények esetében az elkövetési érték, az okozott kár és a vagyoni hátrány összegébe az általános forgalmi adó (áfa) összege is beletartozik, amelyet a cselekmény érték szerinti jogi minősítése szempontjából abban az esetben is figyelembe kell venni, ha az elkövető erre nézve az adózás során a befizetési kötelezettségét teljesítette. Az adott csalási cselekmény konkrét elkövetési körülményei mellett tehát az, hogy a terhelt a csalás bűncselekményével szerzett összeg egy részét – a felszámított áfa összegét – befizette, a kár részbeni megtérüléseként és nem a minősítést érintő körülményként jelentkezik.

Rendbeliség

A következetes ítélkezési gyakorlat szerint adónemenként, továbbá adómegállapítási időszakonként külön rendbeli bűncselekmény megállapításának van helye. Ugyanazon adónemre több adómegállapítási időszakon keresztül megvalósított elkövetési magatartások a folytatólágosság általános szabályai szerint képezhetnek egységet és kizárólag a folytatólágosság megállapítása eredményezheti az adócsökkentések összegének egybefoglalását, így pl. az áfára több adó-megállapítási időszakon keresztül megvalósított adócsalás esetén nem kizárt a folytatólágos bűncselekmény megállapítása. Különböző adónemekkel kapcsolatban elkövetett adócsalás esetén azonban a folytatólágosság megállapítása kizárt.

Ha a terhelt több gazdasági társaságban kifejtett tevékenységével sérti a költségvetésnek az adóbevételekhez való jogát és a folytatólágosság törvényben írt tartalmi követelményei is fennállnak, a bűncselekmények halmazata az adónemek, nem pedig a gazdasági társaságok számához igazodik (BH 2004. 270.)

Az első fokon eljáró megyei bíróság I. r. terheltet 4 rb. folytatólágosan elkövetett, az adóbevételt különösen nagy mértékben csökkentő adócsalás bűntettében, 1 rb. folytatólágosan elkövetett magánokirat-hamisítás vétségében, valamint 1 rb. számviteli fegyelem megsértésének vétségében mondta ki bűnösnek. Az irányadó tényállás szerint I. r. vádlott 1996-tól kezdődően, mint X és Y Kft. ügyvezetője, továbbá egy harmadik Kft. nevében és érdekében eljáró magánszemély, ismeretlen eredetű, de nyilvánvalóan külföldi származású – a rendelkezésre álló adatok szerint csempészett gázolajat hozott forgalomba a B.-i Volán Rt-nek való eladással. (A csempészet nem volt a vád tárgya.) Az értékesítést megelőzően, az országba való behozatalkor fizetendő fogyasztási adót és az un. útalapot (ún. egyfázisú adók) senki nem fizette meg, továbbá az értékesítések folytán keletkezett általános forgalmi adó bevallási és fizetési kötelezettséget sem teljesítették a gazdasági társaságok nevében eljáró I. és II. r. vádlottak, így: – általános forgalmi adó adónemben 1996-ban 52 849 000, 1997-ben 136 038 000, 1998-ban 110 574 000, fogyasztási adóban 1996-ban 84 714 000, 1997-ben 204 158 000, útalapban 1996-

ban 29 540 000, 1997-ben 78 601 000, jövedéki adóban pedig 286 374 000 forint, összesen 982 848 000 forint adóbevétel csökkenést idéztek elő. Az elsőfokú bíróságnak az adócsalás minősítése körében kifejtett anyagi jogi álláspontját az ítélőtábla mindenben osztotta. Kétségtelen, hogy az adócsalás elnevezésű bűncselekmény rendbelisége tekintetében általánosságban irányadónak tekinthető az az álláspont, hogy az adónemenkénti bűncselekmények a folytatólagosság egységét képezve is annyi rendbeliként is minősülnek, ahány adóbevallásra, illetve adófizetésre kötelezett gazdasági társasággal kapcsolatban követték el azt. Az ítélőtábla álláspontja szerint azonban az adócsalási bűncselekmények minősítésénél azt is figyelembe kell venni, hogy a terhelt szándéka, a cselekményéhez fűződő aktuális pszichés viszonya, mely jogi tárgy megsértését célozza elsőképpen, azaz mely jogi tárgyban okozott sérelemnek van a büntető igény érvényesítése szempontjából prioritása. Amennyiben az elkövető szándéka az állami költségvetésnek az adóhoz való egyoldalúan kikényszeríthető joga megsértésére irányul, a gazdasági társaságok elnevezésétől és tevékenységétől függetlenül a bűncselekmény minősítésekor az elsődlegesen védett jogi tárgy megsértését kell alapul venni. A másodlagos védett jogi tárgy, az egyes adóalanyokkal szemben az adójogszabályokban megfogalmazott tényleges és adónemenkénti adóbevallási- és adófizetési kötelezettség háttérbe szorul. Az irányadó tényállásból egyértelműen kitűnik, hogy a vádbeli gazdasági társaságok „tevékenysége” fiktív volt, az kizárólag a törvénytelen adóelvonást célozta. Az első gazdasági társaság eredetileg nem erre a célra volt alapítva, de a gázolaj kereskedelem volt a fő tevékenysége, emellett gyakorlatilag más gazdasági tevékenységet ki sem fejtett. A másik két gazdasági társaságot pedig eleve arra a célra hozták létre, hogy legális cégnév és látszatra ugyancsak legitim adóalanyiság „mögé bújva” a vádlottak az illegális tevékenységet ezáltal leplezzék és az adóbevétel ekként csökkentsék. Helyes volt tehát az elsőfokú bíróság álláspontja, mely szerint figyelmen kívül kellett hagyni, hogy a vádlottak több gazdasági társaság keretén belül kifejtett tevékenységgel sértették a költségvetésnek az adóbevételhez való jogát, mert az elsődleges jogi tárgyat vették célba a látszatra legitim gazdasági társaságok keretén belül folytatott tevékenységükkel, ezek a társaságok fő, vagy kizárólagos tevékenységüket, az adócsalást így leplezték. Az elkövetők szándéka tehát alapvetően az egységes adóhoz való jog ellen irányult, azt sértették ténylegesen a tényállásbeli adónemekben és ezért közömbös, hogy azt hány, illegitim tevékenységet folytató, ál-gazdasági társaság keretében végezték. (Szegedi Ítélőtábla Bf. II.26/2003. sz.)

Büntethetőséget megszüntető ok

A (6) bekezdés értelmében az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetője nem büntethető, ha a vádirat benyújtásáig az adótartozását kiegyenlíti. A törvényhozó ezáltal is ösztönözni akarta az elkövetőket arra, hogy reparálják

az általuk okozott sérelmet. Ehhez ugyanis nagyobb társadalmi érdek fűződik, mint az elkövető megbüntetéséhez. E rendelkezés kizárólag az (1) bekezdésben meghatározott (50 001 forinttól kétszázezer forintig terjedő adóbevétel-csökkenést eredményező) alapeset elkövetőjének biztosít büntetlenséget. A büntetlenség körének meghatározásakor a jogalkotó figyelembe vette azt is, hogy e lehetőséget az adózók is mérlegelik, s esetleg éppen ez ösztönzi őket az elkövetésre. Ha ugyanis lelepleződnek, utólag is fizethetnek bármiféle büntetőjogi következmény nélkül. Ez volt az indoka annak, hogy a törvény a büntetlenség lehetőségét kizárólag a legkisebb súlyú cselekményekre korlátozta. A tartozást az elkövetőnek a saját nevében kell megfizetnie. Közömbös, hogy milyen forrásból.

Az EBH 2004. 1106. szám alatt közzétett döntés alapjául szolgáló ügyben az első fokon eljáró városi bíróság megállapította, hogy a terhelt – amikor a (korábbi) Art. 8. §-a szerinti jogával élve – 2000 októberében önellenőrzéssel helyesbítette az 1997-1998. évi adó- és járulékbevallásait, ezzel az adóbevallási kötelezettségét utólag joghatályosan pótolta. Ezért a terhelt nem állapítható meg, hogy csalárd módon az adóhatóság tévedésbe ejtésével csökkentette a szóban lévő évekre az adó- és járulékbevétel összegét. A terhelt terhére bejelentett ügyészi fellebbezés kapcsán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta azzal, hogy az Art. hivatkozott rendelkezései értelmében a Btk. 36. §-ában meghatározott okból a terhelt cselekményének társadalomra veszélyessége az elbíráláskor – az utólagosan szabályszerűen és az esedékességre visszaható hatállyal benyújtott önellenőrzéssel – már megszűnt. Mindebből következően a felmentő rendelkezések a büntethetőséget megszüntető okra hivatkozással törvényesek. Az ügyész által kezdeményezett felülvizsgálati eljárásban eljáró Legfelsőbb Bíróság szerint a felülvizsgálati indítvány alapos. Az Art.-ban megjelölt önellenőrzés és a korábbi bevallás helyesbítésének lehetősége csupán a téves bevallás adóigazgatási következményeinek elhárítását teszi lehetővé. Az adóalap és ennek megfelelően az adó vagy járulék nem jogszabálynak megfelelő megállapítása és bevallása azonban visszavezethető egyrészt szándékos magatartásra, vagyis az adóhatóság megtévesztésére, az adó- vagy járulékbevétel összegének csökkentése érdekében, másrészt tévedésre, azaz a jogszabály helytelen értelmezésére vagy elírásra, számolási hibára is. Az önellenőrzés lényegében ez utóbbi eset korrekcióját biztosítja, melynek egyébként büntetőjogi következménye nincs is. A szándékos adó-, és/vagy járulékbevétel-csökkentés viszont az adóellenőrzéstől függetlenül büntetőjogi konzekvenciákkal jár, amelyet a Btk. 310. § és 310/A. §-a rögzít.

A büntetőjogi következmények elhárítására viszont nem az önellenőrzés, hanem a Btk. 310. §-ának (6) bekezdése, illetve a 310/A. §-ának (6) bekezdése szolgál, de kizárólag az (1) bekezdés szerint minősülő esetben és csak akkor, ha az elkövető a vádirat benyújtásáig a tartozását kiegyenlíti. Ez utóbbi a jelen ügyben nem történt meg. Egyébiránt az önellenőrzés hatályosításához is az szükséges, hogy a bevalláson túlmenően az adózó a befizetési kötelezettségét is 15 napon

belül teljesítse. A megyei bíróság tehát tévesen helyezkedett arra az álláspontra, hogy az önellenőrzés megtörténtével s a bevallás helyesbítésével a terhelt az adóbevallási kötelezettségét teljesítette, ennélfogva magatartásának társadalomra veszélyessége megszűnt. Ezért a Legfelsőbb Bíróság – a felülvizsgálati indítványnak helyt adva – a Be. 425. §-a (1) bekezdésének a) pontja értelmében a másodfokú bíróság végzését hatályon kívül helyezte és a megyei bíróságot új fellebbezési eljárás lefolytatására utasította. (Legf. Bír. Bfv. 111.485/2004.)

A szakértői vélemény szerepe a bizonyításban

A hatályos eljárásjogi rendelkezések ismertetése (mint pl. Be. 99.§-113.§, 182.§) helyett a mindennapi gyakorlatban felmerült néhány érdekesebb jogértelmezési kérdés bemutatására kívánok kitérni, amelyek kellően érzékeltetik a szakértői bizonyítás problémás részeit. Az adócsalással kapcsolatos cselekmények megítélésénél elsősorban az igazságügyi adó- és könyvszakértői vélemények jelentőségét kell kiemelni.

A büntetőbíróság a büntetőjogi felelősséget érintő lényeges tényeket - a bizonyítékok szabad értékelése alapján – a Be. 10. §-ával összhangban önállóan állapítja meg. A büntetőeljárás szempontjából az a kérdés, hogy a Btk. 310. §-ában megjelölt fizetési kötelezettséget megsértették-e és a bevétel csökkenésének összege mennyit tesz ki, olyan előzetes kérdés, amelyet a büntetőbíróság - szükség esetén szakértői vélemény beszerzése mellett – rendszerint maga bírál el. [Be. 188. § (1) bek. d) pont, 266. § (1) bek.] Ebből következik, hogy a Btk. 310.§-ában foglalt bűncselekmények elbírálása során nincs kötve a közigazgatási szerveknek a bevételecsökkenés összegét megállapító határozatához, hanem azt a büntetőeljárás szabályai szerint, az irányadó alapjogszabályok előírásainak figyelembevételével önállóan állapítja meg. (BK 45.)

A Legfelsőbb Bíróság Bf.III.2.254/1998/12. számú – fent ismertetett – ítéletéből érdemes kiemelni az alábbiakat. Az I.r. vádlott és védője szerint az elsőfokú bíróság megsértette az eljárás szabályait, amikor bizonyítékként értékelte V. Gy.-né könyvszakértői véleményét, holott V. Gy.-né nem volt kijelölt igazságügyi könyvszakértő, amikor őt a nyomozóhatóság szakértőnek kijelölte. A Legfelsőbb Bíróság véleménye szerint ez az álláspont téves. Kétségtelen, hogy a nyomozóhatóság nem az eljárási szabályoknak megfelelően járt el, amikor a Be. 70. § /1/ bekezdésében írtak ellenére nem külön jogszabályban feljogosított intézményt vagy kijelölt igazságügyi szakértőt vett igénybe. Mindez azonban csak formai hiba. V. Gy.-né bejegyzett könyvvizsgáló volt, amikor a nyomozóhatóság 1996. augusztus 8-án szakértőnek kirendelte, augusztus 31-én terjesztette elő az írásbeli szakvéleményét, s szeptember 19-én jegyezték be kijelölt igazságügyi könyv- és adószakértőnek. Nyilvánvaló ebből, hogy V. Gy.-né a kirendelésekor is rendelkezett a könyvszakértői vélemény elkészítéséhez szükséges szakismeretekkel, így őt ún.

eseti szakértőként ki lehetett volna rendelni. A szakértő a bírósági tárgyaláson már mint állandó igazságügyi szakértő terjesztette elő a szakvéleményét, s így a szakvéleményének mint bizonyítási eszköznek az említett formai hibája elenyészett, bizonyítékként való értékelésének még látszólagos eljárásjogi akadálya sem maradt. A teljesség kedvéért a Legfelsőbb Bíróság megjegyzi, hogy a 2/1978. számú Tanácsvezetői Értekezleti Állásfoglalás nyomán kialakult ítélkezési gyakorlat szerint az okiratra vonatkozó szabályok szerint kell felhasználni azt az írásbeli „szakvéleményt” amelyet nem hatósági kirendelés alapján terjesztettek elő. Mindez azt jelenti, hogy V. Gy.-né írásbeli szakvéleménye mint okirat, akkor is bizonyíték lenne, ha a kirendelése a valóságtól eltérően érvénytelen lett volna.

Az I.r. vádlott a másodfokú tárgyaláson arra is hivatkozott, hogy az OMIKRON Kft. könyvelésében téves adatok vannak, ezért a könyvelés adatait felhasználó szakértők véleménye is szükségképpen téves. A könyvszakértők azonban – és szakvéleményük alapján az elsőfokú bíróság is – a rendelkezésre álló és a könyvelésnek is alapját képező bizonylatok adatait felhasználva vonták le a tényállást megalapozó következtetéseket, ezért a könyvelés esetleges hibáinak nincs jelentősége. Ezen túlmenően az I.r. vádlott védője azt is kifogásolta, hogy V. Gy.-né túlterjeszkedett a könyvszakértő hatáskörén, s olyan kérdésekben is véleményt nyilvánított, amelyek megítélése nem igényel különleges szakértelmet, s ezzel illetéktelen befolyást gyakorolt a bíróság döntéseire. A Legfelsőbb Bíróság szerint kétségtelen, hogy V. Gy.-né, és néhány esetben K. P. is olyan ténybeli következtetéseket is előadtak, amelyek nem igényeltek különleges szakértelmet. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a bíróság pusztán ezekből nem vonhatja le ugyanazokat a következtetéseket még akkor sem, ha azok megfelelnek a logika szabályainak. Nem járt el tehát helytelenül az elsőfokú bíróság, amikor maga is levonta a szakértők egyébként helyes következtetéseit, s a tényállást ennek megfelelően állapította meg.

A Legfelsőbb Bíróság a Bfv.III.1.096/2005/5. számú (lásd fent az Eredmény c. résznél) határozatában rámutatott, hogy a megismételt eljárás során – szükség szerint szakértő bevonásával – alapvetően azt kell tisztázni, hogy a IV. r. terhelte a vádbeli időszakra nézve milyen mértékű adófizetési kötelezettség terhelte, továbbá azt, hogy a törvény szerinti kötelezettségének mennyiben tett eleget.

E néhány példából is jól érzékelhető a szakértői bizonyítás jelentősége és fontossága, hiszen a szakértők által adott kategorikus szakértői vélemények az adócsalással kapcsolatos ügyek mindegyikében nélkülözhetetlen és szinte megdöntetlen bizonyítékoknak minősülnek, ezért jelentős súllyal jönnek számításba a rendelkezésre álló bizonyítékok értékelésekor.

Büntetőeljárásen kívül, annak megindítása előtt beszerzett bizonyítékok felhasználásának problémája

Az 1998. évi XIX. törvény (új Be.) 76.§ (2) bekezdése alapján a büntetőeljárásban fel lehet használni azokat az okiratokat és tárgyi bizonyítási eszközöket, amelyeket valamely hatóság – jogszabályban meghatározott feladatainak teljesítése során a hatáskörében eljárva – a büntetőeljárás megindítása előtt készített, illetőleg beszerzett. Felhasználásuk alapvető feltétele, hogy azokra az adott hatóság, jelen esetben az adóhatóság eljárására irányadó szabályok maradéktalan betartásával kerüljön sor. Ezzel kapcsolatban és a fenti jogeset vonatkozásában – amely még a régi Be.-re hivatkozik – a bizonyítás körében kiemelhetjük azt is, hogy az I.r. vádlott és védője szerint az elsőfokú bíróság megsértette az eljárási szabályokat, amikor bizonyítékként értékelte az adóigazgatási eljárásban felvett jegyzőkönyvek tartalmát, mivel – ahogy a jegyzőkönyvekből kitűnik – a kihallgatott, a jelen ügyben I-II.r. vádlottat a törvényes jogaira nem oktatták ki, ezért a jegyzőkönyvek nem felelnek meg az államigazgatási eljárás szabályainak. A Legfelsőbb Bíróság szerint ez az álláspont ugyancsak téves. Az 1957. évi IV. törvény 27. § /2/ bekezdése szerint a tisztviselő köteles az ügyfelet a meghallgatása előtt a szükséges tájékoztatással ellátni, továbbá a jogaira és kötelességeire kioktatni. A jegyzőkönyvek tanúsága szerint ez a jelen esetben valóban elmaradt, azonban az említett törvény a tájékoztatás, illetőleg a kioktatás elmaradásához nem fűz jogkövetkezményt, ezért a tisztviselő mulasztása a jegyzőkönyvbe foglalt nyilatkozatok értékelését nem zárja ki. Ezen túlmenően - ahogy erre az elsőfokú bíróság is helyesen hivatkozott - a Be. 83. § /3/ bekezdése értelmében a vallomás (nyilatkozat) tartalmát rögzítő okirat csak a Be. szabályainak megsértése esetén zárható ki a bizonyítási eszközök köréből. A szóban forgó okiratok nem a büntetőeljárás során tett vallomásokat rögzítene, a büntetőeljárásban tett vallomások alakyszerűségeinek hiánya nem sérti a Be. szabályait, a felhasználásuknak a Be. 83. § (3) bekezdésében írt feltétele pedig – az okirat tartalma és a vallomás között eltérés van - a jelen esetben fennállott.

III. Elhatárolási kérdések

Az áfa adónemre elkövetett adócsalás és csalás elhatárolása kicsit másként – avagy mi történne, ha az „ÁFA-csalást” is adócsalásnak minősítenénk?

A dolgozatom témáját érintő kérdések közül egyedül erről a jogértelmezési, jogalkalmazási nehézséget okozó elhatárolási részről mondható el, hogy mind az elméleti, mind a gyakorlati oldalát érintően több szakmai cikk, tanulmány, jogeset is már feldolgozta részletesen.⁹ A téma ennyi elméleti-dogmatikai feldolgozása és 15 év jogalkalmazói gyakorlata után megjelent a Magyar Közlöny 2006/38. számában az 1/2006. Bűntető jogegységi határozat, de ezzel a probléma valóban megszűnt volna? Nos, azt gondolom, amíg teljesen egyértelműen jogszabályi szinten nem rendezzük a kérdést, amíg „csak” jogértelmezéssel próbáljuk feloldani a különböző álláspontok ellentmondásait, addig nem. Legalábbis nem megnyugtatóan. Mindig lesznek, akik új megvilágításba helyezik, más szempontból vizsgálják az elhatárolás elvi jelentőségű mozzanatait és további kérdések felvetésével teszik próbára a jogegységi határozatban eldöntött jogalkalmazási kérdések megválaszolásának helyességét és igazságosságát.; pl. Dr. Bebes Zoltán: Az adócsalás és az adóra elkövetett csalás elhatárolása, avagy kötekedés az 1/2006 BJE-al. www.jogiforum.hu; és azt gondolom ez utóbbiak közé tartozom én is. A témát érintő alapvető elhatárolási kérdésekkel foglalkozó felületes szemlélő számára látszólag egyszerűnek tűnhet a fő kérdés megválaszolása a jogegységi határozatnak is köszönhetően, nevezetesen, hogy mikor minősül egy cselekmény csalásnak és mikor adócsalásnak, valamint mikor beszélhetünk a kettő valóságos alaki halmazatáról. Azonban alaposan megvizsgálva a részletkérdéseket, nem kétséges, nincs könnyű helyzetben az, aki más álláspontot, uram bocsá' a jogegységi határozattal is ellentétes nézőpontot kíván elfoglalni a fő kérdéseket vagy azok egy részét illetően. A probléma gyökerét az jelenti és az elhatárolás szempontjából nélkülözhetetlen annak megvizsgálása és megválaszolása, hogyan érvényesül az adócsalás és a csalás viszonylatában a specialitás elvének alkalmazása, vagyis speciális törvényi tényállás-e az adócsalás a csaláshoz képest? Nos a kérdést már többen és sokféleképpen megválaszolták, ahogy a jogegységi határozat is, mégis újra és újra előkerül, ha elhatárolási kérdéseket kell feszegetni. Ezért én sem ugorhatom át, különösen akkor nem, ha a célom az, hogy érvekkel támasszam alá azt az álláspontomat, amely eddig egyedülálló a témával foglalkozó elméleti és gyakorlati jogirodalomban, nevezetesen és előrebocsátva, hogy akkor is az adócsalás bűncselekménye valósul meg, és ekként kellene minősíteni, ha valaki adóalanyiság nélkül, vagy adóalanyként, de valóságos gazdasági tevékenység nélkül kiállított, azaz fiktív bizonylatok alapján igényel vissza áfá-t, szemben a BJE 1. pontjával, illetve ha ezt elfogadjuk, akkor a 3. pontban elfogadott valóságos alaki halmazat sem tartható.

⁹ pl. Krémer László: Az általános forgalmi adó vonatkozásában elkövetett csalás és adócsalás elhatárolása. In: Birák Lapja 2/2002.; Dr. Rupa Melinda: Az áfa adónemre elkövetett adócsalás, mint gazdasági és az áfa-visszaigénylésre elkövetett csalás, mint vagyon elleni bűncselekmény elhatárolási szempontjai. In: Magyar Jog, 2003/6.; Dr. Mészár Róza: Újra az általános forgalmi adó vonatkozásában elkövetett adócsalás és csalás elhatárolásáról in: Magyar Jog, 2005/8.; Dr. Fürcht Pál Zsolt: Az „ÁFA-csalás”. Ügyészek Lapja 2005/4.; Dr. Dallos Norbert-Dr. Pék Richárd Tamás: Adó-c az ÁFA? avagy újabb kérdésfelvetések az „ÁFA-csalásról” in: Magyar Jog 2006/9.;

Mielőtt a konkrét jogi szabályozásra rátérnék, tekintsünk kicsit vissza az időben, mondjuk az adócsalás első törvényi szintű megjelenését követő évekbe. Angyal Pál¹⁰ könyvében olvashatjuk, hogy Schwaiger széles okfejtés során annak a nézetnek ad kifejezést, hogy a defraudáció¹¹ lényegében csalás. Sorra veszi a csalás törvényes fogalmának ismérveit s mindezeket a pénzügyi deliktumban felismervén, a két tényálladék azonosságát vitatja. Szerinte a jogtárgy, mely ellen a defraudans támadást intéz, az államnak obligatio ex lege alapján fennálló adókövetelése, mely az államvagyonnak része. A kriminalitás abban van, hogy a kötelezett haszonszerzés céljából a hatóságot tévedésbe ejtve, az államnak kárt okoz. Hazai irodalmunkban Finkey csatlakozik e nézethez. Szerinte az Acs.¹² az adócsalással a csalásnak tekintendő esetek sorát egy új fogalommal bővítette ki; a törvény újítása főleg abban áll, hogy ezen új fogalom alá rendeli azokat az eseteket is, amikor a fondorlatos tévedésbeejtés vagy tévedésbentartás nem forog fenn, vagy nem bizonyítható. Ám azzal, hogy – amint nálunk, úgy Németországban is – az adócsalás, illetve Steuerhinterziehung fogalma alá eső tényálladéknak nem ismerve a tévedésbeejtés, illetve tévedésbentartás, még kevésbé a fondorlat, nyilvánvaló, hogy a defraudáció nem azonosítható a közönséges csalással és nem is minősíthető a csalás alfajának. Liszt szerint annak ellenére, hogy a defraudáció csak rokon vonást mutat a csalással, még sem az; ellene szól ez azonosításnak nemcsak a pénzügyi büntetőjog története, melyből kitűnik, hogy a pénzügyi visszaélések a legutóbbi időig közigazgatási vétségként lettek értékelve, de ellene szól a közfelfogás is, mely nem hajlik a szóbanforgó azonosítás felé (ugyanígy már Temme, ki szerint a közvélemény sohasem tekintette a defraudációt csalásnak, következésképp az nem is csalás). Liszt álláspontja, hogy a defraudáció önálló, a csalástól különböző bűncselekmény s ebből a tételből le is vonja a judikatura szemszögéből nem csekély jelentőséggel bírót az az értékelést, hogy amennyiben az adott tényálladék alá esik úgy a csalás, mint az adócsalás fogalmának, csak az utóbbit megállapító rendelkezés alkalmazandó, mert: *das besondere Gesetz geht dem allgemeinen vor*. Angyal Pál is némi változtatással ehhez az utolsó helyen említett nézethez csatlakozott. Szerinte az adócsalás inkább pénzügyi bűncselekménynek volna nevezendő és oly keretet jelöl meg, amelybe az államkinestárt megkárosító, vagy annak megkárosítására irányuló tevékenységek tartoznak. Az e keretbe vont tényálladékokban a jogi tárgy nyilván az államnak közjogi alapon nyugvó követelése és tehát az államnak jogilag védett vagyoni érdeke, mely azonban épp az érdek-alany közjogi minősültségénél fogva nem azonos a magánjogi alanyoknak vagyoni követelésre irányuló érdekével. Később az alábbi következtetést vonja le: „A mondottakból

---

10 Angyal Pál: id. mű p.48.

11 Angyal Pál: id. mű p. 46. : „a német irodalom ezzel a kifejezéssel illeti az adócsalás vagy pénzügyi bűncselekmény fogalma alá eső tényálladékokot”

12 Ld.: 1920. évi XXXII.tc. az államkinestár megkárosítására irányuló büntettekről és vétségekről (adócsalásokról)

nyilvánvaló, hogy az adócsalás teljességgel sem nem csak vagyon ellen irányuló bűncselekmény, sem nem csak állam elleni deliktum, – de nem is csak a társadalmat sértő vétség, hanem magán hordja mind a három bűncselekmény-kategória jellemvonását. Következésképp nem alfaja a csalásnak... minden bűncselekménytől különböző, önálló, sajátos természetű deliktum...”¹³ „A közönséges csalás és adócsalás egymás mellett és illetőleg egymással anyagi halmazatban nem állapíthatók meg, mert az adócsalás törvényes fogalma alá eső tényálladék teljes értékelést talál annak a törvényhelynek részéről, mely azt meghatározza s így a tényálladék egy részének a közönséges csalás törvényes fogalma alá vonásával a ne bis in idem elvén esnék sérelem.”¹⁴ Azt gondolom, ez a kis történelmi kitekintő is jól szemlélteti, hogy nem újkeletű problémával állunk szemben, a két bűncselekmény elhatárolásának gondja nem az 1993-as jogesetekben elfoglalt álláspontok elfogadottá válásával kezdődött. Általánosságban elmondható, hogy a gazdasági és a vagyon elleni bűncselekmények kapcsolata sajátos annyiban, hogy „egyfelől a gazdasági bűncselekmények legtöbbször vagyoni károsodást eredményeznek, másfelől a vagyon elleni támadások gyakran gazdasági hátrány okozásával járnak. A két bűncselekmény-kategória elhatárolása, amely a témával foglalkozó büntetőjogi irodalom egyik legvitatottabb kérdése, nagyon leegyszerűsítve akként oldható meg, ha a konkrét cselekmény ismeretében vizsgáljuk a megsértett jogvédte érdeket, az elkövetési tárgyat, illetve a passzív alanyt”¹⁵, valamint tegyük hozzá a bűncselekmény eredményét. De előtte pár mondatban érintsük a halmazat területének idekapcsolódó néhány szeletét.

Bűnhalmazat esetén az elkövető egy vagy több cselekménye több bűncselekményt valósít meg és azokat egy eljárásban bírálják el. Amennyiben az elkövető egyetlen cselekménnyel valósít meg több bűncselekményt, alaki halmazat jön létre. Halmazat megállapítását eredményezheti pl. a sértettek száma, ugyanazon jogtárgy többszöri sérelme, különböző jogtárgyak sértése. Ez utóbbi alól jelent ugye kivételt a látszólagos halmazat, amelynek eseteiben csak egyetlen bűncselekmény állapítható meg kiküszöbölendő a kétszeres értékelés tilalmát. „A látszólagos alaki halmazatot az jellemzi, hogy az elkövető egyetlen cselekménye (magatartása) illik bele két vagy több olyan diszpozíció keretei közé, amelyek közül egyiknek a megvalósulása kizárja a többi megállapítását. A specialitás esetén a törvény az egyik diszpozícióból további ismérvek megjelölésével kiemeli egy másikat. Ilyenkor a „lex specialis derogat legi generali” elve érvényesül, vagyis csakis a speciális bűncselekmény állapítható meg. Példával megvilágítva, a specialitás viszonyában van az adócsalás (310.§) a csaláshoz (318.§), ... képest.”¹⁶

13 Angyal Pál: id. mű p.49.

14 Angyal Pál: id. mű p. 108.

15 Horváth Tibor-Kereszty Béla-Maráczy Vilmosné-Nagy Ferenc-Vida Mihály: A Magyar Büntetőjog Különös Része, Korona Kiadó, 1999. Bp. p. 611.

16 Nagy Ferenc-Tokaji Géza: A magyar Büntetőjog Általános Része, Korona Kiadó Bp. 1998. p.243.

Ettől eltérően foglal állást Tóth Mihály, aki szerint „a specialitás csak akkor zárja ki a valódi alaki halmazatot, ha a konkrét tett esetében egyaránt megállapíthatóak lennének a csalás és az adócsalás elemei is. Ha tehát pl. a megtévesztő magatartás nem az adókötelezettség megállapítása vagy az adó meg nem fizetése érdekében történik – hanem pl. adó-visszaigénylés érdekében, akkor szerintem az alaki halmazat fel sem merül, lévén, hogy hiányzik az adócsalás megállapításához szükséges egyik nélkülözhetetlen tényállási elem, a cselekmény az adócsalás tényállását nem meríti ki. Ha azonban a megtévesztés pl. az adómentességet érintő lényeges adat elhallgatásában ölt testet, a kár pedig az adóbevétel csökkenésében jelentkezik, akkor a valóban speciális adócsalás állapítandó meg. Ez még akkor is igaz, ha figyelembe vesszük, hogy a csalás törvényi tényállása többtelemként célzatot is tartalmaz, felmerülhet tehát az az aggály, hogy a jogtalan haszonszerzési célzatot, annak megállapíthatósága esetén az adócsalás körében nem értékelnék. Ez azonban formális kifogás lenne, hiszen a bevételcsökkenést eredményező megtévesztés ennek kifejezett kimondása nélkül is egyenes szándékot feltételez.”¹⁷ Krémer László ezzel kapcsolatban azt írja, „hogy nem állja ki a Btk. 310.§ (1) bekezdésében, illetve a Btk. 318.§ (1) bekezdésében szabályozott tényállások egybevetésének próbáját az a jogirodalomban is elterjedt álláspont, mely szerint az adócsalás a csaláshoz képest speciális bűncselekmény, mely ezért – alaki halmazat esetén – a minősítés szempontjából a csalással szemben előnyt élvez. Specialitásról ugyanis csak akkor beszélhetünk, ha két, egymást a törvényi tényállás valamennyi általános elemét tekintve fedő bűncselekmény közül az egyik – az azonos összetevők egy vagy több komponensét tekintve – a másiknál szűkebb tartalmat ölel fel. Elengedhetetlen ismérv azonban, hogy a speciális bűncselekmény mindig, teljes egészében illeszkedjék a tágabb, általános tényállás kereteibe. A Btk. 310.§ (1) bekezdésében, illetve a Btk. 318.§ (1) bekezdésében szereplő tényállásokat a fenti szempontok szerint összehasonlítva azt tapasztalhatjuk, hogy a passzív alany (adóhatóság), valamint a megtévesztés köre (az adó megállapítása) tekintetében az adócsalás, míg a célzat (jogtalan haszonszerzés) vonatkozásában a csalás tartalmaz a másik bűncselekményhez képest szűkítő, speciális rendelkezéseket. ... a két bűncselekmény ... látszólagos alaki halmazatuk feloldásaként a specialitás elvének alkalmazhatóságát kizárja az a körülmény, hogy az eredmény tekintetében eltérő, egymást túlnyomórészt kizáró rendelkezést (adóbevétel csökkentése, illetve kár okozása) tartalmaznak.”¹⁸

Általánosságban is rámutathatunk arra, hogy az immár következetes újabb ítélkezési gyakorlat szerint az adócsalás nem speciális bűncselekmény a csaláshoz képest. A vizsgált tényállások elemét képező eredmény azonban oly mértékben eltér egymástól, hogy a két bűncselekmény megállapítása kölcsönösen kizár-

---

17 Tóth Mihály: id. mű, p.342.

18 Krémer László: Az általános forgalmi adó vonatkozásában elkövetett csalás és adócsalás elhatárolása. *Bírak Lapja* 2/2002. p. 34-35.

ja egymást. A csalás eredménye a kár, azaz a bűncselekménnyel a vagyonban ténylegesen okozott értékcsökkenés. Ezzel szemben az adócsalás eredménye az adóbevétel csökkentése, ez az eredmény tehát elmaradt bevételként jelentkezik. Az állam valamely alrendszere nem jut annak a pénzösszegnek a birtokába, amelyet a jogszerű eljárás esetén oda be kellene fizetni. Mindennek az a következménye, hogy amennyiben a tettazonosság keretébe tartozó cselekmény mindkét bűncselekmény tényállási elemeit maradéktalanul kimeríti, nincs akadálya a valóságos alaki halmazat megállapításának sem. A Legfelsőbb Bíróság több eseti döntésében is rámutatott a két bűncselekmény elhatároló ismérveire: A mindig hivatkozott BH-k közül az egyik első a BH 1993. 218. számú eseti döntés, amely szerint nem az adócsalás vétségét, hanem a csalás büntettet és ezzel bűnhalmazatban a magánokirat-hamisítás vétségét valósítja meg a terhelt, aki a befizetett forgalmi adót az adóhatóságot fiktív bizonylat felhasználásával megtévesztve visszaigényli. Az indokolásban olvashatjuk, hogy a töretlen bírói gyakorlat szerint nem adócsalás, hanem vagyon elleni bűncselekményt megvalósító csalás állapítandó meg akkor, ha a megtévesztő magatartás nem az adókötelezettség, illetve e kötelezettség mértéke helytelen megállapítása érdekében történik, hanem a már megállapított és már befizetett adó egészben vagy részbeni jogtalan visszaigénylésére irányul, természetesen a csalás törvényi előfeltételei fennállása esetén (BJD 957. sz.). A BH 1993/660. szám alatt közzétett döntés szerint az általános forgalmi adó visszaigénylése a vállalkozó részéről tényleges forgalom lebonyolítása nélkül csalásnak – és nem adócsalásnak – minősül. Mindkét cselekmény olyan szándékos eredménybüntett, amelynek az elkövetési magatartása a megtévesztés. Az adócsalás esetén azonban a megtévesztésnek az adókötelezettség megállapításával kapcsolatban az adóhatóságra kell hatást kifejtenie. Az adócsalás elkövetőjének szándéka arra irányul, hogy az adókötelezettség – bejelentés, adóbevallás, adó-megállapítás, adófizetés, illetve levonás stb. – szempontjából jelentős tény tudatos elhallgatásával, vagy valótlan adat közlésével az adóhatóságot megtéveszse, és ennek eredményeként – az általa fizetendő adó vagy egy része bevételkénti elmaradása folytán – az adóbevétel csökkenését idézze elő. Ezzel szemben a csalás törvényi tényállási elemei: jogtalan haszonszerzés végett másnak tévedésbe ejtésével vagy tévedésben tartásával kár okozása. A BH 2005. 94. szám alatt közzétett döntés szerint az általános forgalmi adó visszaigénylése a vállalkozó részéről, tényleges gazdasági tevékenység nélkül, fiktív számlák felhasználásával csalásnak és nem adócsalásnak minősül. A II. r. terhelt a 2000. augusztusában alapított K. Bt. belfogja volt. A Bt. képviselőjében 2000. év III. és IV. negyedévére nyújtott be adóbevallást. A III. negyedévre 510 000 forint, a IV. negyedévre pedig 11 668 000 forint levonható általános forgalmi adót mutatott ki. A levonások (tulajdonképpen visszaigénylések) alapjaként fiktív számlákat használt fel, melyeket a IV. r. terheltől szerzett be a számlákban feltüntetett érték 1%-a fejében. Az e számlákon kimutatott gazdasági tevékenységek valójában nem történtek meg, a számlák tartalmilag hamisak voltak. A terhelt e cselekmé-

nyével az adóbevételt összesen 12 159 000 forinttal csökkentette. A városi bíróság e cselekményeket az 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 310. §-a (1) bekezdésébe ütköző és a (3) bekezdése szerint minősülő az adóbevételt jelentős mértékben csökkentő, folytatólagosan elkövetett adócsalás büntettének, valamint a Btk. 276. §-ában meghatározott folytatólagosan elkövetett magánokirat-hamisítás vétségének minősítette. A megyei bíróság végzésével a városi bíróság ítéletét helybenhagyta. A felülvizsgálati eljárásban a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az eljárás bíróságok tévedtek a cselekmény jogi minősítése során. A Legfelsőbb Bíróság több eseti döntése nyomán kialakult egységes ítélkezési gyakorlat szerint ugyanis az általános forgalmi adó visszaigénylése (beszámítása) a vállalkozó részéről tényleges forgalom, gazdasági tevékenység lebonyolítása nélkül - fiktív számlák felhasználásával – csalásnak és nem adócsalásnak minősül, mivel fiktív tevékenység nem lehet tárgya a forgalmi adónak. A tényállásban leírt cselekmény megvalósításával tehát a II.r. terhelt valójában a Btk.318. §-a (1) bekezdésében meghatározott és az (5) bekezdése a) pontja szerint minősülő folytatólagosan jelentős kárt okozó csalás büntettét követte el (s emellett természetesen a magánokirat-hamisítás vétségét is).

Az általános forgalmi adó vonatkozásában elkövetett adócsalás és csalás elhatárolása körében a fentiek alapján az alábbiakat érdemes kiemelni. Az adócsalás eredménye az adóbevétel csökkenése nem azonosítható a Btk. 137. §-ának 5. pontjában írt kár fogalommal. Téves az a nézet, amely szerint az állam adóztatás címén fennálló követelésének az elvonása, és ezáltal az adóbevételek összegének a csökkentése megfelel a büntetőjogi kár fogalmának. A Legfelsőbb Bíróság gyakorlata töretlen abban, hogy a Btk. kárfogalma tényleges kár okozását igényli. A bűncselekménnyel okozott kár a vagyonban beállott értékcsökkenés. E kár azzal az értékkel egyező, amellyel a sértett vagyona a bűncselekménnyel összefüggésben csökken. Az adóbevételek, vagy bármely más közteher-fizetési kötelezettségek elmulasztása - jóllehet, azok az állam vagy az önkormányzatok törvényen alapuló és esedékes követeléseit képezik - a büntető jogszabályok alkalmazásában elmaradt bevételként, s nem tényleges kárként nyerne értékelést. (Lásd pl. BH 1998. 416.)¹⁹

Az 1/2006. számú Büntető jogegységi határozat indokolása szerint az adócsalás a csaláshoz képest annyiban is eltérő, hogy az elkövetési magatartása, az adóhatóság megtévesztése az adókötelezettséggel kapcsolatos, és az adóbevétel csökkenését eredményezi. Ez a megtévesztő magatartás a csaláshoz hasonlóan lehet aktív (valótlan adatok, tények közlése), de lehet mulasztás is (jelentős tények elhallgatása). Az adókötelezettség pedig – az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény (a továbbiakban: Art.) 9. §-ának (1) bekezdése²⁰ szerint – felöleli az adóalany adómegállapítási, adóbevallási, adófizetési, a bizonylatok kiál-

---

19 Magyar Büntetőjog Kommentár a gyakorlat számára. Szerk. Berkes György, HVG-ORAC, Bp. p. 998/28.

20 A hatályos szabályozás szerint: 14.§ (1) bekezdése

lítására és megőrzésére vonatkozó, továbbá a könyvvezetési, és adatszolgáltatási kötelezettségét is. A felsorolásból nyilván véletlenül, de kimaradt az első helyen említett adókötelezettség, vagyis, hogy az adózó köteles bejelentésre és nyilatkozattételre. Korábban már említésre került, hogy a bejelentési kötelezettség első alkalommal ún. bejelentkezési kötelezettséget jelent. De hogy mit is ért ez alatt az Art., azzal majd később kívánok foglalkozni. Most foglalkozunk az eredmény kérdéskörével. A BJE szerint az adócsalás tettesének a szándéka arra irányul, hogy az adókötelezettség – pl. az adóösszeg megállapítása, az adófizetés – szempontjából jelentős tények tudatos elhallgatásával, vagy valótlan közlésével az adóhatóságot megtéveszse, s ennek a megtévesztésnek az eredményeként adót egyáltalán ne fizessen, vagy a jogszabályban előírtnál kevesebb adót fizessen, s ez által az állami adóbevétel tényleges csökkenését idézze elő. Mindez nem jelenti azt, hogy az adóalanynak az adózással kapcsolatos mindenfajta megtévesztő magatartása kizárólag adócsalásként legyen értékelendő, és az adójogviszony alanya tekintetében egyáltalán ne jöhetne szóba vagyon elleni bűncselekmény, csalás megállapítása. Amennyiben ugyanis az adóalany által megvalósított, egyébként az adócsalás törvényi tényállásába illeszkedő jogtalan haszonszerzést célzó magatartás nem a központi, vagy az önkormányzati költségvetést, illetőleg a társadalombiztosítást vagy az állami pénzalapokat (a továbbiakban: költségvetést) megillető bevétel csökkenéséhez vezet, azaz költségvetési oldalon nem jövedelemkiesést eredményez, hanem ebben a vagyonban büntetőjogi értelemben vett kárként (Btk. 137. § 5. pont) jelentkező értékcsökkenést idéz elő, a cselekmény csalást valósít meg.

A csalás és adócsalás elhatárolása szempontjából tehát az adóalanyiságon kívül az elkövetési magatartással okozott eredménynek van érdemi jelentősége. Amennyiben a sértett adóhatóság, ezen keresztül a költségvetés már hozzájutott egy bizonyos adóbevételhez, és az elkövető – függetlenül attól, hogy adóalany, vagy sem – a megtévesztő magatartásával eléri a sértettnél azt az intézkedést, amelynek hatására az adóbevételben, mint reálisan létező vagyontömegben, pénzben kifejezhető értékcsökkenés következik be, a cselekmény eredményeként a károkozást kell megállapítani, ehhez képest (egyéb tényállási elemek mellett) a cselekmény csalás. Merőben más a helyzet az adóbevétel csökkentése esetében, amely fogalmilag az „elmaradt haszonnak” felel meg. Ekkor a sértett adóhatóság (illetve a költségvetés) éppen a megtévesztő magatartás következményeként effektíve nem jut hozzá ahhoz a pénzben kifejezhető vagyonrészhez, amely a törvény szerint jogszerűen megilletné, s amely csak, mint követelés (váromány) része a vagyonának. Nem elfogadható, és a Legfelsőbb Bíróság ítélkezési gyakorlatával is ellentétes (pl. BH1998. 416; BH1998. 523) lenne a kárnak az olyan értelmezése, amely a vagyonban bekövetkezett értékcsökkenésként fogná fel a megtévesztés folytán meg nem fizetett és be sem hajtott jogszerű követelést.

Vizsgáljuk meg, hogy ezek az állítások az új ÁFA törvény rendelkezésire is figyelemmel továbbra is tarthatóak-e. Az adóbevétel csökkentése fogalomnak va-

lóban csak ez az egy lehetséges értelmezése fogadható el, ahogy az pár mondattal feljebb olvasható? Vagyis csak arra az esetre vonatkoztatható, ha úgy jobban tesszik szűkíthető le, amikor az elkövető megtévesztő magatartása következtében a költségvetés nem jut hozzá ahhoz a törvény szerint befizetendő adóhoz, amely őt megilletné? Úgy tűnik, mintha a fenti értelmezés kialakításakor csak a Btk. kár fogalmából kiindulva és így csakis a csalás eredményéhez viszonyítva próbáltak érveket keresni a két törvényi tényállás eltérő eredményének meghatározásakor és különbözőségük bizonyításakor. Ez utóbbi nyilvánvaló, de mégsem vizsgálta sokáig senki a kár fogalomtól elvonatkoztatva, hogy mit is kell vagy lehet(ne) érteni adóbevétel és így adóbevétel csökkenés alatt. Mennyivel volt könnyebb azt megindokolni, hogy a jogosulatlan áfavisszaigénylés nem adóbevétel csökkenést idéz elő, hanem kárt okoz? Kétség kívül az adóbevétel és az adóbevétel csökkenés definíciójának meghatározása adójogszabályi értelmező rendelkezések nélkül vezethetett oda, hogy annak értelmét a minden tekintetben kimunkált és az ítélkezési gyakorlatban is következetesen érvényesített büntetőjogi kár fogalomból kiindulva vizsgáljuk figyelmen kívül hagyva a pénzügyi jog területét. Dr. Dallos Norbert és dr. Pék Richárd szerzőpárosnak a Szombathelyi Városi Ügyészségről mégis sikerült egyfajta fogalom meghatározással előrukkolnia. Ők a 2005. évi költségvetésről szóló 2004. évi CXXXV. tv. 2. számú mellékletéből indultak ki, amely tartalmazza a központi költségvetés mérleg-előirányzatát, amin belül a bevételi oldalt vették alapos szemügyre az alábbiak szerint: „Ez alapján megfogalmazhatjuk azt a közhelyszerű definíciót, hogy: az általános forgalmi adó bevétel a központi költségvetésnek az általános forgalmi adóból származó bevétele. De konkrétan mit is takar ez, azaz miből áll az általános forgalmi adó bevétel? Erre nagyon könnyen választ kaphatunk, például ha fellépünk a Pénzügyminisztérium honlapjára, ahol az államháztartás és egyes alrendszerének 2005. június havi helyzetéről szóló tájékoztatásban szerepel a központi költségvetés bevételeinek részletes áttekintése. Ennek 2. pontjában ez áll: „Júniusban általános forgalmi adóból 94,2 milliárd forint bevétele keletkezett a költségvetésnek, amely 4,2 milliárd forinttal múlta felül az előzetes prognózist. A nettó általános forgalmi adó egyenleg a 222 milliárd forint összegű APEH, az 5,4 milliárd forintnyi VPOP által beszedett ÁFA-befizetések, valamint a 133,2 milliárd forintot kitevő visszautalások eredője.” ... Látható ugyanakkor az is, hogy a központi költségvetés kiadási oldalán nem szerepel az ÁFA-visszatérítés, tehát megállapítható, hogy a jogosulatlan ÁFA-visszaigénylés az állami vagyont nem az – adóbevételként már befolyt – összegnek a kiadási oldal csalárd módon való növelésével, hanem a központi költségvetés általános forgalmi adóbevétel csökkentésével dézsmálja meg. Heuréka, ez pedig nem más, mint az adócsalás eredménye. Fenti levezetés alapján aggálytalanul megállapítható, hogy az (általános forgalmi) adóbevételt csök-

kenti az aki: jogosulatlanul igényel vissza általános forgalmi adót, csakúgy, mint aki kevesebb fizetendő általános forgalmi adót vall be. Mivel ezen magatartása következtében a költségvetés bevételi oldalának az általános forgalmi adó bevételi összege lesz kevesebb. Mindezek alapján kijelenthető, hogy tarthatatlan az az álláspont, mely szerint a jogosulatlan ÁFA-visszaigénylés által az adóbevétel nem csökken.”²¹ Ha megvizsgáljuk a Magyar Köztársaság 2007. évi költségvetéséről szóló 2006. évi CXXVII. törvény XLII. fejezetének (A központi költségvetés fő bevételei) 2. címszám 1. alcímszámát (Általános forgalmi adó), illetve annak kiadási és bevételi oldalát, valamint hozzáézzük pl. a Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetésének végrehajtásáról szóló törvény XLII. fejezetét (A központi költségvetés fő bevételei) és annak 2. számú mellékletét (A központi költségvetés végrehajtásának mérlege), jól láthatjuk, hogy a fenti megállapítások ma is helytállóak, a kiadások között nem szerepel a visszaigényelt és visszafizetett ÁFA összege. Nos azt gondolom, hogy a korábbi elméletekkel szemben mindez az adócsalás eredményének, ezáltal az adócsalás törvényi tényállása egészének specialitását erősíti a jogtalan ÁFA-visszaigénylések esetén is a csalással szemben.

A téma újbóli aktualitását jelentheti, hogy az Országgyűlés a 2007. november 12-i ülésnapján elfogadta az új általános forgalmi adóról szóló, 2008. január 01-től hatályba lépő, 2007. évi CXXVII. törvényt, mely a Magyar Közlöny november 16-ai számában olvasható. Ezért vizsgáljuk meg ezt a fogalmi meghatározást az új ÁFA törvény segítségével is. Álláspontom szerint az elhatárolás szempontjából már az 1.§ jelentőséggel bír, amely az eredmény megítélését helyezheti új alapokra és azon keresztül a két bűncselekmény egymáshoz való viszonyát is. Vagyis előmozdíthatja az adócsalás specialitását az ÁFA-visszaigénylések esetén is, amiket a következetes ítélkezési gyakorlattal és az 1/2006-os jogegységi határozat 1. pontja nyomán jelenleg csalásnak minősítünk. Az 1.§ ugyanis kimondja, hogy az e törvény alapján megfizetett általános forgalmi adó az államháztartás központi kormányzata költségvetésének bevétele. Erre tekintettel azt gondolom, hogy, ha valaki az e törvény alapján már megfizetett áfát igényli vissza valóságos gazdasági tevékenység nélkül, akkor ezzel nem a büntetőjogi értelemben vett kárt, hanem adóbevétel csökkenést, mégpedig az államháztartás központi kormányzata költségvetésének adóbevétel-csökkenését okozza. Így, ha ezt elfogadjuk, az adócsalás az eredmény tekintetében is speciális bűncselekmény a csaláshoz képest. A továbbiakban tehát már arra sem hivatkozhatunk, hogy sem az eljárásjogi, sem anyagi jogi adótörvényünk nem ad olyan fogalmi meghatározást, amely az adóbevétel és így az adóbevétel csökkenés definiálásánál használható lenni. Az új Áfa törvényünk pedig a fent említett szerzőpáros fogalmi meghatározásának helyességét támasztja alá, emeli törvényi szintre, amit a későbbiekben már nem hagyhatunk figyelmen kívül a két bűncselekmény elhatárolásánál sem.

21 Dr. Dallos Norbert-Dr. Pék Richárd Tamás: Adó-e az ÁFA? avagy újabb kérdésfelvetések az „ÁFA-csalásról” in: Magyar Jog 2006/9. p. 545.

Azonban nem mellőzhetjük az elhatárolásnál a jogtalan áfa-visszaigénylések esetén jelenleg a csalás specialitását erősítő adóalanyiság problémájának érintését sem. Azt gondolom, akkor járunk el helyesen, ha mindezt az adókötelezettség megállapítása szemszögéből vesszük górcső alá. Lerágott csontnak tűnhet, de kezdjük ott, ahol mások és a jogegységi tanács is kezdte és folytassuk ott, ahol fent abbahagytam, vagyis az első helyen említett adókötelezettségnél. Az Art. „Egyes adókötelezettségek” címet viselő III. fejezete alatt találjuk részletesen „A bejelentés” szabályait. Az Art. 16. § (1) bek. szerint adóköteles tevékenységet csak adószámmal rendelkező adózó folytathat, a 20-21. §-ban foglalt kivétellel. A (2)-(3) bek. ezzel kapcsolatban kimondja, hogy az adóköteles tevékenységet folytatni kívánó adózó adószám megállapítása végett köteles az állami adóhatóságnál bejelentkezni. Az állami adóhatósághoz be kell jelenteni az adózó: a) nevét (elnevezését), rövidített cégnevét, a magánszemély adóazonosító jelét, külföldi vállalkozás esetén az illetősége szerinti állam hatósága által megállapított adóazonosító számát; b) címét, székhelyét, telephelyét vagy telephelyeit stb. Ezt követően az Art. szabályozza az általános forgalmi adókötelezettség bejelentését is. A 22. § (1) bek. szerint az általános forgalmi adó alanya az adóköteles tevékenysége megkezdésének bejelentésével egyidejűleg nyilatkozik arról, hogy a) kizárólag tárgyi adómentes értékesítést végez, b) tárgyi adómentesség helyett az adókötelezettség teljesítését választja, c) alanyi adómentességet választ stb. Nem kívánom ide citálni a szabályozás többi részletét, bár az elhatárolásnál az adóalanyiság és az áfa visszaigénylés tekintetében érdekességként megemlíthető lenne, hiszen olyan belföldi jogi személy és egyéb szervezet számára is lehetővé teszi a beszerzéseit terhelő, előzetesen felszámított általános forgalmi adó visszaigénylését – az általános forgalmi adó alanyokkal azonos módon, – amely az általános forgalmi adónak nem alanya.

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy az eljárásjogi értelemben vett adójogviszony, amely nélkül szerintem az adóalanyiság sem érhető el, a fenti bejelentkezéssel (bejelentéstételi kötelezettség), míg az anyagi jogi adójogviszony az adóköteles tevékenység megkezdésével kezdődik. Az nyilvánvaló, hogy mást jelent az anyagi és mást az eljárásjogi adókötelezettség, bár részben vannak átfedések, azonban a kérdés szerintem az, hogy akkoris tényállásszerű-e egy magatartás az adócsaláskénti minősítéshez, ha csak az Art. 14.§ (1) bekezdésében felsorolt valamely adókötelezettség vonatkozásában téveszti meg valaki az adóhatóságot feltéve persze, ha mindez adóbevétel csökkenéshez vezet. Mert hát lássuk be, anélkül nem lehet adót csalni (visszaigényelni), hogy ezen kötelezettségeknek ne tett volna valaki eleget, legfeljebb azért teljesíti ezeket és kelti azt a látszatot, hogy adóalanyként (új Áfa tv. 5.§) gazdasági tevékenységet (új Áfa tv. 6.§) végez, hogy a megtévesztés erejéig megfeleljen az adólevonás és visszaigénylés törvényes követelményeinek. Terjedelmi okokból sem kívánom a részletszabályokat említeni és azért sem, mert álláspontom szerint nem az a fontos, hogy valaki ténylegesen is ÁFA-adóalanyként minősül-e, hanem, hogy az adókötelezettség megállapítása szempontjából jelentős

tény-e az adóalanyiság és így az ezzel kapcsolatos megtévesztés tényállásszerű-e? Azt gondolom, hogy az elkövető cselekménye nem csak akkor minősül adócsalásnak, ha az adóköteles tevékenység végzése során keletkezett adóalanyiságával összefüggésben fennálló adófizetési kötelezettségének nem tesz eleget, mert pl. be sem jelenti tevékenységét, vagy mert bevallásában az adó-megállapítás vonatkozásában lényeges adatnak minősülő tényre tesz valótlan tartalmú nyilatkozatot, hanem akkor is, ha adóköteles tevékenység hiányában nem tekinthető jogszerűen ÁFA-alanynak. Az adócsalás lényege azt gondolom éppen az, hogy az elkövető a jogtalan áfa-visszaigényléssel jogtalan haszonra tegyen szert, úgy hogy az adóalanyisága és erre tekintettel fennálló adókötelezettsége – amely egyébként jogszerűen nem létezik – vonatkozásában az adóhatóságot megtévevessze. Amennyiben, ha az adókötelezettség megállapítása körébe tartozik az adóköteles tevékenység végzése, valamint az adóalanyiság léte és a megtévesztés ezekre is kiterjed, akkor a fenti adóbevétel csökkenés fogalomnak megfelelő eredmény bekövetkezése esetén a Btk. 310.§-a szerinti adócsalás bűncselekményét kell megállapítani.

Az önadózás rendszerében az előzetesen felszámított áfa levonási joga (ld.: új Áfa tv. VII. fejezet, ezen belül az adólevonási jog gyakorlásának módját a 131.§ szabályozza) az adókötelezettség megállapítása szempontjából tehát alapvető jelentőségű. Az új Áfa tv. is az adófizetési kötelezettséget kifejezetten a pozitív előjelű adóra írja elő, erre keletkezik az államnak igénye. A fizetendő (elszámolandó) adó összegének csökkentése, az adóbevétel összegének csökkentése révén az adócsalás megállapítását eredményezheti. A negatív előjelű elszámolandó adó visszatérítését (visszaigénylését) (ld.: új Áfa tv. XII. fejezet 186.§) álláspontom szerint adócsalásnak indokolt minősíteni. Ilyenkor a megtévesztő magatartást az elkövető az adókötelezettség megállapítása szempontjából jelentős tény, az adólevonási jog fennállása vonatkozásában fejti ki, és ugyancsak az adóhatóságot téveszti meg, magatartásával tehát adóbevétel kiesést okoz és az állami vagyon terhére a visszatérítés révén jogtalan bevételhez jut. Ezáltal az állam vagyonában tényleges értékcsökkenés, mégpedig adóbevétel csökkenés következik be. Az adóbevétel csökkenés összege megegyezik a visszatéríteni kért negatív előjelű elszámolandó adó összegével, illetve ha volt törvényes mértékű adófizetési kötelezettség is, ami nyilván ugyanúgy csökkent, hiszen e nélkül az utóbbi esetben nem lehetséges a visszaigénylés, akkor a kettő összegével. A fiktív számlák lekönyvelésekor az elkövető célja lehet, hogy az értékesítéseit terhelő áfafizetési kötelezettségét csökkentse, azt teljesen eltüntesse, avagy visszatérítés révén jogtalan bevételhez jusson. Valójában az áfabevallás elkészítésével és benyújtásával kerül abba a helyzetbe, hogy megállapítsa, az elszámolandó adó előjele – a fiktív számlák beállítását követően – pozitív vagy negatív. Pontosán tudja, hogy a levonásba helyezett fiktív számlák alapján mekkora az az áfa összeg, amelynek a megfizetése alól ilyen módon mentesül és mekkora az az összeg, amellyel a jogtalan „visszaigénylés” révén a költségvetésnek adóbevétel csökkenést okoz. Ha igényt tart a negatív előjelű adó visszatérítésére, a jogtalan haszonszerzési

célzatához kétség sem férhet és a költségvetésnek okozott adóbevétel csökkenés összege is pontosan megállapítható. Megtévesztő magatartása tehát csak egy jogtárgyat sért, ezért a csalással történő valóságos alaki halmazat megállapításának sem lehet helye a továbbiakban.

Miért lenne mindez jó? Van-e egyáltalán értelme a jogalkalmazói gyakorlat és az elkövetők szempontjából foglalkozni ezzel az elhatárolási kérdéssel vagy csak elméleti érdekességként, dogmatikailag van jelentősége? Azt gondolom, hogy egy egyszerűbb és igazságosabb jogalkalmazói gyakorlat kialakítása érdekében a válasz igen. Bár a két cselekmény társadalomra veszélyessége – leszámítva, hogy a Btk. 318.§ (7) bek. a.) pontja megvalósulásának, vagyis a különösen jelentős kárt okozó csalás büntette esetén a büntetés 5 évtől 10 évig terjedő szabadságvesztés, míg adócsalás esetén ugyanekkora összegű adóbevétel csökkenés okozása legfeljebb 2 évtől 8 évig terjedő szabadságvesztés (Btk. 310.§ (4) bek.) – megegyezik. Adott esetben jelentőséggel bírhat az is, hogy míg az adócsalás csak 50.001,-Ft-tól tényállászerű, addig a csalás vétsége már 20.001,-Ft-tól megvalósítható. Megemlíthető az is, hogy míg az adócsalás esetén a Btk. 310.§ (6) bekezdése büntethetőséget megszüntető okot szabályoz, addig ez a lehetőség a csalást megvalósító elkövetők számára nem áll rendelkezésre. Végül a legfontosabb, a halmazat megállapításának lehetősége, amely akkor vezethet igazságtalansághoz, ha valaki ugyanakkora összegű eredményt okoz, csak másként. Itt arra gondolok, ha valaki csak a törvényes mértékű adófizetési kötelezettségét csökkenti, akkor adócsalásért vonják felelősségre, míg ha valaki ugyanakkora összegű jogtalan haszonra szeretne szert tenni, de kisebb a törvényes mértékű adófizetési kötelezettsége, mert kisebb a forgalma, ezért kénytelen adót is visszaigényelni, a jelenlegi gyakorlat szerint halmazat valósul meg és így a súlyosabb halmazati büntetéssel nézhet szembe. A probléma tehát valós, ami-re megoldás lehet az adócsalás specialitása a csaláshoz képest.

Azt gondolom, hogy a több mint 15 éves jogalkalmazói gyakorlatban és a hozzá kapcsolódó elméleti szakirodalomban jelentkező felvetett ellentmondások már nem „csak” a Legfelsőbb Bíróság jogegységi tanácsának figyelmét kellett volna, hogy felkeltsék, hanem a jogalkotó figyelmét is. Véleményem szerint a Btk. 310.§-ának módosításával, vagyis az adócsalás törvényi tényállása egyes elemeinek törvényi szintű, a büntető jogalkalmazás számára iránymutatóul szolgáló értelmezésével lehetne csak egyértelműen és megnyugtatóan rendezni az itt felmerülő kérdéseket. Ezek közül is a legfontosabb talán, hogy mit is kell érteni az adóbevétel, illetve az adóbevétel csökkenés alatt, hiszen ez az egyik fő elhatároló ismérv. Ez utóbbi fogalmát, ha nem is az adócsalás tényállásán belül új bekezdésként, vagy azt követően új szakaszként, de legalább a Btké. adó fogalmát követően lehetne beiktatni. Ezzel együtt az adócsalás tényállásában végre expressis verbis kimondhatnánk – ahogy az a csalásnál sincs másként – ... „jogtalan ha-

szonszerzés végett” az adóbevételt csökkenti. Vagyis ezzel minden kétséget kizáróan azzá tehetnék az adócsalás tényállását, aminek szerintem lennie kell, vagyis speciális bűncselekménnyé a csaláshoz képest minden tekintetben.

Azt gondolom, hogy pár mondat erejéig szólni kell az adócsalás és a magánokirat-hamisítás, valamint a számvitel rendjének megsértése halmazatáról is: Az adócsalás és a magánokirat-hamisítás (276. §) alaki halmazata valóságos, amennyiben akár a felhasznált adóbevallás, akár annak mellékletét képező bármely irat hamis, hamisított vagy valótlan tartalmú. Kétségtelen, hogy az Art. 31. §-ának (1) bekezdése értelmében az adózó az önadózással megállapított adóról – az eljárási illeték kivételével –, továbbá költségvetési támogatásról adónként, költségvetési támogatásonként az erre a célra rendszeresített nyomtatványon adóbevallást tesz, tehát az adózás, illetve járulékfizetés bizonyos eseteiben kötelező írásbeliség érvényesül. Ugyanakkor a Btk. hatálybalépése óta következetesen érvényesül az a dogmatikai megközelítés, hogy szükségszerű eszközcselekményre hivatkozással látszólagos anyagi halmazat megállapítására csak akkor kerülhet sor, ha valamely bűncselekmény tényállása az ugyancsak diszpozíciószerű eszközcselekmény nélkül egyáltalán nem valósulhat meg. Az adócsalásnak azonban számtalan olyan egyéb elkövetési formája ismeretes (elegendő legyen itt utalnunk pl. a mulasztással megvalósuló elkövetési magatartásokra), amikor a magánokirat-hamisítás megállapítására nem is kerülhet sor. (Lásd fentebb a BH 2003. 397. számú döntést.)

Az adócsalás és a számvitel rendjének megsértése (289. §) ugyancsak valóságos (anyagi) halmazatban állhat egymással, (Lásd fentebb a BH 2003. 397. számú döntést.) hiszen „a számvitel rendjének a megsértése az adócsalás quasi eszközcselekménye”²².

IV. Befejező gondolatok

A jogesetek citálásával dolgozatomban igyekeztem bemutatni a jogalkalmazás jelenlegi helyzetét a főbb kérdéskörök érintésével. Természetesen az adócsalás, mint törvényi tényállás által érintett és átfogott elméleti és jogalkalmazási területek komplexitása az általam választott áfa adónem esetében sem tette lehetővé teljességgel a téma alapos feldolgozását egy dolgozat adta határokon belül. A feldolgozott eseti döntések részletesebb bemutatását azok tényálladékaival együtt indokoltta tette a tipikus elkövetési magatartások változatossága, a cselekményekkel érintett gazdasági szereplők több szálon való összekapcsolódása, a felderítés és bizonyítás nehézkes volta és mindezek hatásaként a bűncselekmény alanyai által megvalósított cselekmények jogi minősítésekor jelentkező eltérő jogalkalmazói gyakorlat.

22 Dr. Belovics-Dr. Molnár-Dr. Sinku: Büntetőjog Különös rész. HVG-ORAC. Bp. 2003. p. 422.

Ugyan minden egyes ügy más és más, mégis a legtöbb esetben fellelhetők hasonlóságok, így az általában felmerülő jogértelmezési, minősítési kérdések újra és újra előkerül(het)nek egy adott jogeset vonatkozásában. Ezt szem előtt tartva a problémásabb, fontosabb részkérdéseket igyekeztem úgy bemutatni, hogy azok hasonló esetekben is eligazításul szolgálhassanak a különböző jogalkalmazó-jogszolgáltató hatóságok számára a gyakorlati munkájuk során. Meggyőződésem, hogy a konkrét jogesetek megvizsgálásával azok feldolgozásán keresztül elősegíthető az adó- és nyomozó hatóságok, valamint a bíróságok munkájának összehangja a bűnözők minél hatékonyabb felelősségre vonása érdekében. Ami természetesen nem nélkülözheti az egyes kérdésekkel kapcsolatban a jogalkalmazói gyakorlat egységét, mely a jogbiztonsághoz vezető út fontos záloga. Márpedig az ezen a területen meghozott elsőbírői döntést gyakran változtatja meg a másodfokú bíróság és az is előfordul, hogy a Legfelsőbb Bíróság a másodfokú bíróság döntését hatályon kívül helyezi.

Ezzel kapcsolatban álljon itt Angyal Pál következő gondolata: „A pénzügyi bűncselekmény több tekintetben a közönséges bűncselekményektől elütő különleges deliktum. Erre figyelemmel úgy már az általános rendelkezések (pl. a kíséret, visszalépés, jóvátétel, részesség, büntetési nemek, büntetéskiszabás, stb.) során, mint a törvényes fogalmak meghatározásánál rá kell mutatni ezekre az eltérésekre, - viszont egyfelől a kincstár érdekeinek hatályos védelme céljából, ... másfelől az annyira kívánatos szakszerűségnek eleddig észlelt hiányából származó fogyatkozásokat kiküszöbölendő: a pénzügyi bűncselekmények tárgyában ítélkező igazságügyi szervezetet is specializálni kellene. Ha a pénzügyi bűncselekmény különleges deliktum, melynek elbírálása során az eljáró bíróságtól a szoros értelemben vett büntetőjogi ismereteken kívül a pénzügyi jog bonyolult rendjének tudását is megkívánjuk...”²³ Ezért lényegesnek tartom, hogy az eljáró szervek már az induláskor ismerjék, hogy a hasonló ügyekben milyen kérdések, problémák jelentkeztek, melyek azok a lényeges tények, körülmények, amelyek nélkül az ügyben résztvevő személyek magatartása, bűnösségük terjedelme és egyáltalán maga az ügy megalapozottan nem ítéltető meg.

---

23 Angyal Pál: id. mű, p. 45.

A BÜNTETŐ TÖRVÉNY IDŐBELI HATÁLYA (BTK.2.§.)

Göncz Iván¹

A büntető törvény időbeli hatálya azt fejezi ki, hogy meghatározott időtől fogva valameddig az állam érvényt szerez a büntető törvényben foglalt rendelkezéseknek akár oly módon, hogy kikényszeríti a törvényben foglalt hátrányos jogkövetkezményeket, akár pedig úgy, hogy biztosítja a büntetőeljárás alá vont személynek a következmények alóli mentességét.

Mindez tehát nemcsak azt jelenti, hogy bűncselekmények miatt jogkövetkezmények alkalmazhatóak, hanem azt is, hogy a büntető törvény alapján következhet be olyan helyzet is, amikor valaki által tanúsított magatartásnál azt kell megállapítani, hogy a törvény hátrányos következményei nem alkalmazhatóak.

Az időbeli hatályról a Bt. 2.§.-a rendelkezik.

A törvény e szakasza szinte folyamatosan a jogalkalmazás előterében áll, a jogszabály alkotási dömpingben folyamatosan hasonlítgatni kell a jogszabályokat, vajon melyik, az elkövetés vagy az elbíráláskori jogszabály- e az enyhébb. Nem szabad ezért meglepődni azon, hogy születnek eleve téves döntések és születnek vitatható döntések is. Számomra a Legfelsőbb Bíróságnak a tv. időbeli hatályát érintő egyes eseti döntései is vitathatóak.

Én a Btk.2.§.-át módosítanám is, mert nemcsak az elkövetéskori és elbíráláskori jogszabályokat tartanám összehasonlíthatónak, hanem az un. közbülső jogszabályokat is. Jogszabály módosító javaslatom indokai a dolgozatom végén találhatóak.

Tanulmányomat két olyan példával, jogerős ítélet ismertetésével kezdem, melyeket nem tartok törvényesnek. Ezen példákon keresztül szeretném bemutatni a jogalkotó álláspontom szerint sokszor félreértett szándékát, a joggyakorlat bizonytalanságát, ismertetni szeretném a Btk. 2. §-ával kapcsolatos általános jogelveket és új megoldási javaslatokat is teszek.

Előljáróban felidézem a törvény szakasz lényegét. E szerint a főszabály az, hogy a cselekményt az elkövetés idején hatályos törvény szerint kell elbírálni. Ettől csak akkor térhetünk el, ha az elbírálás idején hatályos jogszabály enyhébb elbírálást tesz lehetővé. Egyébként az új törvénynek nincs visszaható ereje. E

---

1 dr. Göncz Iván fogalmazó, Zalaegerszegi Városi Bíróság

rendelkezéseket a bemutatott esetekben a bíróságok az alábbiakban szegték meg, az én álláspontom szerint.

Első példa: 1997. szeptember 14. napjáig / a Btk. 217.§.-át érintő cselekmény kivételével / az embercsempészések valamennyi változata egyaránt 2 évig terjedhető szabadságvesztéssel fenyegetett vétség volt. Ezt követően, 1997. szeptember 15. napjától ugyanakkor 1-5 évig terjedhető szabadságvesztéssel volt büntethető az elkövető, ha a cselekményt bűnszervezet tagjaként vagy megbízásából követte el.

Az első példában a városi bíróság a vádlottak terhére 29 rb. embercsempészés elkövetését állapította meg, valamennyi cselekményt egységesen vétségként minősítette. A vádlottak ugyanakkor 8 rb. cselekményt még az enyhébb törvényi rendelkezések idején, 1997. szeptember 14. napján, míg 21 rb. cselekményt már a szigorúbb törvényi rendelkezések idején, 1997. szeptember 21-én és szeptember 28-án követték el. A városi bíróság 1998. november 26. napján kelt ítéletével megállapította, hogy valamennyi cselekményt bűnszervezet megbízásából követték el a vádlottak, ehhez képest tehát 21 rb. cselekmény az 1-5 éves büntetési tétel alá esne. Azonban ezt a 21 rb. cselekményt is vétségként minősítette mondván, hogy a Btk. 2.§.-a alapján a bíróságnak a terheltekre kedvezőbb törvényt kellett alkalmaznia a halmazatban álló valamennyi cselekményre.

A másodfokon eljáró megyei bíróság indokai szerint: „ a bűncselekmények minősítése törvényes, az első fokú bíróság a jogi minősítéseket is rendkívül pontosan megindokolta. „

A bírói döntések véleményem szerint tévesek. Álláspontom szerint a szigorúbb jogszabály hatálybalépése után elkövetett cselekményekre nem alkalmazhatóak a korábbi, enyhébb jogszabályok. A Btk. 2.§.-a második mondatának alkalmazására csakis abban az esetben kerülhet sor, ha az elkövetés és az elbírálás közötti időben születik új, egyben enyhébb jogszabály. Adott esetben azonban az 1997. szeptember 21-én és szeptember 28-án elkövetett 21 rb. cselekmény elkövetése után nem született új, enyhébb jogszabály. Ezért a cselekmények elkövetése előtti enyhébb jogszabályok az 1998. november 26. napján történt elbírálás idején nem lettek volna alkalmazhatóak. Cselekmény elkövetése előtti jogszabály soha, semmilyen körülmények között nem alkalmazható. A Btk. 2.§.-a főszabályának kellett volna érvényesülnie, miszerint mindegyik cselekményt az elkövetése idején hatályos törvény szerint kell elbírálni, így véleményem szerint 8 rb. cselekményt vétségként, 21 rb. cselekményt pedig büntettként kellett volna minősíteni.

A második példában az előzőhöz képest fordított elbírálás történt. A Btk. 218.§ /3/ bekezdésének II. fordulata szerinti, tehát a bűnszervezet megbízásából elkövetett embercsempészés büntette 1999. február 28. napjáig 1-5 éves büntetési tétel, míg ugyanezen büntett 1999. március 1. napjától 2-8 éves büntetési tétel alá esett.

E második példában az első fokú bíróság a vádlott terhére 35 rb. bünszervezet megbízásából elkövetett embercsempészás elkövetését állapította meg. A 35 rb.-ből 28 rb. büntetett a terhelt még az enyhébb jogszabályok idején 1989. évben, míg 7 rb. büntetett már a szigorúbb jogszabály hatályaba lépése után, 1999. áprilisban követett el.

A városi bíróság 2000. március 28. napján hozott elsőfokú ítéletet és kizárólag a szigorúbb jogszabályokat alkalmazta. A vádlottnál mind a 35 rb. minősített embercsempészás büntetést az elbírálás idején hatályos szigorúbb törvényi rendelkezések szerint minősítette. Enyhítő körülményként értékelte csupán, hogy a cselekmények jelentős részét a terhelt az enyhébb jogszabályi rendelkezések idején követte el.

A II. fokon eljáró megyei bíróság a városi bíróság álláspontjával ebben az esetben is egyetértett azon indokkal, hogy a bírói gyakorlat szerint halmazatban álló cselekmények esetén csak is egy törvény alkalmazható.

E második példában sem tartom helyesnek a bírói döntéseket, a Btk. 2. §-át itt az elsőhöz képest pont fordítva értelmezték és alkalmazták. A szigorúbb jogszabály életbe lépése előtt elkövetett enyhébb büntetési tétellel fenyegetett cselekményekre is a súlyosabbat alkalmazták, holott a törvény kizárólag az enyhébb és nem a súlyosabb törvényi rendelkezések alkalmazását teszi lehetővé visszaható hatállyal.

Ebben az ügyben a bíróságok nem a jogszabály visszaható hatályát alkalmazták, hanem „jövőbeni hatályt” előlegeztek meg sok rendbeli cselekménynek, amikor az enyhébb megítélésű cselekmények elkövetése idején még meg sem született szigorúbb jogszabályokat alkalmazták visszaható hatállyal.

Én úgy gondolom, hogy ebben az esetben a 35 rb. cselekményből 28 rb. büntetett az 1-5 éves büntetési tétel szerint, 7 rb. büntetett pedig 2-8 éves büntetési tétel szerint kellett volna minősíteni. Megjegyzem, hogy e második példában a jogszabályhely mindegyik minősítésnél ugyanaz a /3/ bekezdés volt, az ítélet indokolásában tért ki a bíróság arra, hogy mindegyik cselekményt a 2-8 éves büntetési tétel szerint minősítette.

Edvi Illés Károly dr. a jövőbeni hatály tilalmát veretes szavakkal fogalmazta meg. E szerint:

„A szabadság illusoricus, ha oly cselekmény miatt, mely elkövetése idején nem volt büntetendő, elkövetése után lehetne büntetni a tettet; vagy ha az elkövetés idején enyhe büntetés alá eső cselekmény elkövetője az elkövetés után létrejött törvény által megállapított súlyosabb büntetéssel lenne büntethető. Mindkét esetben megsértetnék egy-egy jogelv”. (A Büntetőtörvénykönyv Magyarázata Révai Testvérek Kiadása 1894)

Az ismertetett két példa egymással szöges ellentétben álló megoldásokat tartalmaz, ez önmagában mutatja, hogy valamelyik ítélet mindenképpen téves. Álláspontom szerint mindkettő téves. A Btk. 2. §-ának téves értelmezése azonban nem csupán az ismertetett ellentmondó döntéseket eredményezheti a gyakorlatban. A jogi megoldások sokféle lehetséges változataihoz képest a legkülönbébb téves megoldások szülehetnek.

A felhozott két példában mit tartottam volna helyes megoldásnak?

Azt, hogy mindegyik cselekményt az elkövetés idején hatályos törvény szerint kellett volna minősíteni az egy eljárásban, amint azt az egyes példáknál kiemeltem. Azonban most is megismétlem: véleményem szerint az első példában szereplő 29 rb. cselekmény közül 8 rb. cselekményt vétségként, míg 21 rb. cselekményt büntettként kellett volna minősíteni. A második példában pedig a 35 rb. cselekményből 28 rb. büntettet az 1-5 éves büntetési tétel szerint, 7 rb.-t pedig a 2-8 éves büntetési tétel szerint kellett volna minősíteni. Hangsúlyozom, az én véleményem szerint.

A bíróságok a Legfelsőbb Bíróság azon iránymutatására hivatkozva hozták meg az ismertetett döntéseiket, miszerint az egy eljárásban elbírált cselekményekre egységesen vagy a régi, vagy az új jogszabályok alkalmazandóak, két jogszabály kombinatív alkalmazására nem kerülhet sor.

Tény, hogy a Legfelsőbb Bíróság is hozott olyan határozatokat, amelyben a szigorúbb jogszabályok számára biztosított visszamenőleges hatályt. A Legf. Bir. B.fv.V.2443/2001. számú határozatában pl. kimondta, hogy a Btk. 2. §-a rendelkezéseinek helyes értelme szerint „a cselekmények elkövetési időpontjának folytatólagos cselekmények esetén azok befejezésének időpontja, több bűncselekmény megvalósítása esetén pedig a legutóbb megvalósított cselekmény elkövetési időpontja tekintendő”.

A Legfelsőbb Bíróság álláspontját is vitathatónak tartom. Ugyanazt a problémát veti fel, mint amit a második példában tapasztaltunk, mert szigorúbb törvényi rendelkezéseknek enged visszamenőleges hatályt, ellentétben állóan a Btk. 2. §-nak szellemével. Figyelmen kívül hagyja, hogy a cselekmény elkövetése előtt meg kell születnie annak a jogszabálynak, amelyet a cselekmény elbírálására alkalmazni kívánunk. A cselekmény elkövetése és elbírálása között született jogszabály kivételesen, csakis akkor alkalmazható, ha az új jogszabály enyhébb a réginél. Csakis ilyenkor vizsgálendő, hogy a cselekmény minősítése, valamint az egyéb jogkövetkezmények tekintetében, ezeket összefüggéseiben vizsgálva melyik, az elkövetéskori avagy az elbíráláskori jogszabály - e az enyhébb. A cselekmények elkövetése előtti jogszabály soha nem alkalmazható és súlyosabb jogszabálynak sem lehet visszaható ereje.

A Legfelsőbb Bíróság eseti döntésekben iránymutatást adott arra nézve is, hogy a halmazatban álló cselekmények esetén, amikor a cselekményeket részben az enyhébb, részben a súlyosabb jogszabályok idején követték el, az eljárások elkülönítendőek akkor, ha a jogszabályok összhangja nem teremthető meg, ha azok jogtechnikai nehézségeket okoznak. Tehát elkülönítésről szó lehet végső esetben, de párhuzamos jogszabályok alkalmazását nem tartja elfogadhatónak a Legfelsőbb Bíróság sem.

Ezeket az elveket nem mindenki fogadja el automatikusan, kétkedés nélkül. Pl. dr. Tóth Mihály „Adalékok a büntető törvény időbeli hatályának kérdéséhez” c. tanulmányában, / 167. oldal / melyet dr. Földvári József professzor tiszteletére írt (megjelent 1996. szeptemberében a JPTE Állam- és Jogtudományi Kar kiadásában) erről a gondolatról a következőképpen vélekedik:

„Attól eltekintve, hogy a legtöbb elkülönítés jóval súlyosabb jogtechnikai nehézségeket okozhat több törvény párhuzamos alkalmazásánál, le kell szögezni, hogy a gyakorlat csupán bűncselekményi egység esetén zárkózott el következetesen több törvény kombinatív alkalmazásától. Bűnhalmazat esetében azonban szerintem eldönthető és eldöntendő, hogy összhatását tekintve melyik cselekményre, melyik törvény irányadó. Ebben a kérdésben pedig nem tartom eretnek-ségnek a két törvény esetleges egymás melletti alkalmazását.”

A fenti gondolatokkal tudok egyetérteni. Véleményem szerint nem okozhat gondot az, ha egy eljárásban több törvény kerül alkalmazásra és ezáltal többféle minősítéssel és többféle büntetési tétellel kerül elbírálásra ugyanazon tényállású cselekmény. Hiszen hasonló a helyzet ha pl. nem kell külön vizsgálni az időbeli hatályt, mert nincs új jogszabály az elbírálás idején és többféle minősítésű és többféle jogkövetkezmenyt maga után vonó bűncselekményt kell elbírálni egy eljárásban. Pl. vétségekkel áll halmazatban rablás vagy más súlyos bűncselekmény, ilyenkor sem hozzuk közös nevezőre a vétséget a büntettel, vagy fordítva.

Úgy gondolom, ha akként áll halmazatban két cselekmény, hogy egyiket az új szabályozás előtt, a másikat pedig utána követték el, a két cselekmény nem hozható közös nevezőre, közöttük nincs összehasonlítási alap. A korábban elkövetett cselekménynél önmagában vizsgálandó, hogy az új vagy a régi jogszabály az enyhébb, míg a később, tehát az új jogszabály után elkövetett cselekménynél ez az összehasonlítás nem jöhet szóba. Az új jogszabály után elkövetett cselekménynél ugyanis nincs két jogszabály, amelyet össze kellene hasonlítani. A Btk. 2. §-nak második mondata mindig az új jogszabály előtt elkövetett cselekményeknél nyerhet alkalmazást.

Egészen kivételesen előfordulhat, hogy valóban feloldhatatlan problémákat vethet fel egy eljárásban különböző jogszabályok alkalmazása, pl. az alkalmazandó joghátrányok körében. A megoldás azonban csupán jogtechnikai kérdés,

ilyenkor indokolt lehet az eljárások elkülönítése. De egy ilyen helyzet nem a Btk. 2. §-nak alapgondolatát érintő probléma és gyakorló jogászoktól tudom, ilyen helyzet nagyon ritkán fordul elő.

A továbbiakban a *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* alapelvekről, a Btk. 2. §-nak mibenlétéről, alkalmazásának lehetséges változatairól, a jogszabályt tartalommal kitöltő keretrendelkezésekről írok, valamint jogszabáymódosító javaslatom van.

A nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege alapelvekről

A *nullum crimen / nulla poena sine lege* alapelvek megsértését az előző fejezetben felhozott példák szemléletesen mutatták be.

Büntetőjogunk e két meghatározó alapvevéről azért írok részletesebben, mert ezek az alapelvek a dolgozatom témájául szolgáló Btk. 2.§.-ában nyertek legkifejezöbben megfogalmazást. Mi az értelmük ezen alapelveknek?

A *nullum crimen sine lege* leegyszerüsített értelme az, hogy csak olyan cselekmény tekinthető bñncselekménynek, amelyet a büntető törvénykönyv annak nyilvánított.

A *nulla poena sine lege* alapelv lényege pedig abban áll, hogy az elkövetövel szemben nem alkalmazható súlyosabb büntetés annál, mint amit a törvény a bñncselekmény megvalósítása esetére kilátásba helyezett.

Mindkét alapvevből következik, hogy a cselekmény elkövetése előtt meg kell születnie annak a törvénynek, amely alkalmazásra kerül, ez értelemszerűen a törvény visszaható hatályának tilalmát is jelenti.

E büntetőjogi alapelvek hazánkban alkotmányos alapelvek is, melyeket az Alkotmány 57.§. /4/ bekezdése a következöök szerint tartalmaz: „senkit nem lehet bñnosnek nyilvánítani és büntetéssel sújtani olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog szerint nem volt bñncselekmény.”

Az Alkotmánybíróság több határozatában is foglalkozott ezen alkotmányos alapelv mibenlétével, ezek közül a 11/1999 /III.5./ AB határozat indokolásából emelek ki a témához kapcsolódóan. Így:

„A jogbiztonság az államtól és elsösorban a jogalkotótól várja azt el, hogy a jog egésze, egyes részterületei és egyes szabályai világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatók és a norma címzettjei számára a büntetőjogban is előre láthatóak legyenek. A kiszámíthatóság és előreláthatóság elvéből a büntetőjogban közvetlenül is levezethető a visszamenöleges hatály tilalma.”

Ehhez az idézethez hozzákívánkozik annak kiemelése, hogy a jogszabályok előre megismerhetösége és kiszámíthatósága fontos követelmény, hiszen a jog-

állam megköveteli a hatályos törvények ismeretét és betartását, amikor érvényre juttatja azt az elvet, hogy a jogszabály nem ismerése senkit nem mentesít a jogelenes magatartás következményei alól.

Aggályom: a mai, követhetetlen jogszabályalkotás mellett mennyiben várható el, hogy az állampolgárok megismerjék a Btk. sűrűn változtatott rendelkezéseit, amikor ez a jogalkalmazónk is gondot okoz.

Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege alkotmányos alapelvek nem csak azt jelentik, hogy „ az állam törvényben tiltja a bűncselekményeket, és törvényben büntetéssel fenyeget, hanem az egyén ahhoz való jogáról van szó, hogy csakis törvényesen ítélik el / nyilvánítsák bűnössé/ és büntetését is törvényesen szabják ki / sújtás büntetéssel /„.

Az alapelv jogszerű tartalmát számos büntetőjogi szabály együttesen adja meg. Az Alkotmánybíróság kiemelte: „ Az egyén alkotmányos szabadságát, emberi jogait nem csak a büntetőjog különös részének tényállásai és büntetési tételei érintik, hanem alapvetően a büntetőjogi felelősség, a büntetéskiszabás és a büntethetőség összefüggő zárt szabályrendszere. A büntetőjogi felelősség minden szabályának módosulása, alapvetően és közvetlenül érinti az egyéni szabadságot és az egyén alkotmányos helyzetét. „

Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint tehát a nullum crimen /nulla poena sine lege alapelvek a Btk. általános és Különös részét egyaránt áthatják. Nem véletlenül indítják a büntetőjogi tankönyveket és az egyetemi előadásokat is ezekkel az alapelvekkel, mint a törvényesség követelményének elsődleges alapjával.

A nullum crimen /nulla poena sine lege nemzetközileg elismert jogelv, csaknem valamennyi európai büntető törvénykönyv tartalmazza.

Első büntetőtörvénykönyvünk, a Csemegi - kódex néven ismert 1878.V. Törvényczikk 1. §-a is ezekkel a jogelvekkel indította a törvényt, amikor kimondta:

„ 1.§. Büntettet vagy vétséget csak azon cselekmény képez, melyet a törvény annak nyilvánít. Büntett vagy vétség miatt senki sem büntethető más büntetéssel, mint amelyet arra elkövetése előtt a törvény megállapított. „

Az első bekezdés a nullum crimen sine lege, a második bekezdés a nulla poena sine lege jogelveket fogalmazza meg. Ide kíváncsnak Edvi Illés Károly dr.-nak a Csemegi kódexhez fűzött Büntetőtörvénykönyv Magyarozatából a korábban csak részben idézett gondolatai.

„ Az 1-ső § második bekezdésének következő szavai: „ elkövetése előtt a törvény megállapított „ , amaz elv kifolyása, hogy a büntetésnek a cselekmény előtt kellett a törvényben megállapítva lennie:” nulla poena sine lege „. A szabadság illusorius, ha oly cselekmény miatt, mely elkövetése idején nem volt büntetendő, elkövetése után lehetne büntetni a tettet: vagy ha az elkövetés idején enyhe

büntetés alá eső cselekmény elkövetője az elkövetés után létrejött törvény által megállapított súlyosabb büntetéssel lenne büntethető. Mindkét esetben megsértenék egy-egy jogelv: az elsőben az által, mert oly cselekmény, melyet az illető jogosan tartott megengedettnek, melyet tehát, ha az büntetés alatt tiltva lett volna, valószínűleg nem követett volna el, bűnül számíttatnék be: a másodikban azért, mert a törvénszegés idején fennállott s általa a törvénszegéssel elvállalt következmények helyett más súlyosabb következményeknek vettették alá, olyanoknak, melyekkel nem volt fenyegetve akkor, midőn szabadságában állott, a tiltott cselekményt vagy mellőzni vagy annak elkövetésével magát, az elkövetéskor fennálló törvény vagy gyakorlat által meghatározott büntetésnek kitenni. „

Hazánkban a Csemegi- kódexet felváltó törvények mindegyike is tartalmazta e két jogelvet és 1989 óta az Alkotmány is.

A Btk. 2. §.-át érintő visszatekintésről és jogértelmezési kérdéseiről

A Btk. 2 §.-ának alkalmazása gyakran nehéz, mert a sűrűn változó jogszabályok közül egy hosszabban elhúzódó ügyben nehéz kikeresni, melyik jogszabály volt érvényben a cselekmény elkövetésekor és melyik tekinthető enyhébbnek az elkövető számára.

Visszatekintés a Btk. 2.§.-át érintően: (az alábbi idézetek Dr. Tóth Mihály tanulmányából valók, amely dr. Földvári József professzor tiszteletére kiadott kötetben jelent meg, 156.-159.oldal), 1996-ban a JPTE állam-és Jogtudományi Kar kiadásában/

„A törvények időbeli hatályának kérdései már a XV. századi jogalkotásunkban felmerültek.

A legkorábbi minket érdeklő írott forrás I. Mátyás 1486. évi dekrétuma – miután összefoglalta a kor fontosabb anyagi jogi és eljárási szabályait – éppen egy ilyen kivételt rögzített:”.....mindazokat a pereket és vitákat, amelyeket bármely dologra és ügyre nézve eddig már megkezdettek, ugyanazon törvényes rend és eljárás szerint kell lefolytatni, elintézni és befejezni, amint eddigelé szokásban volt: úgy tekintvén tudniillik a fentebb megírt cikkelyeket mint amelyek egyedül a jövőre, s nem az elmúlt dolgokra nézve lettek alkotva”

Noha az idézet második fele azt sejteti, hogy a „jövőre tekintés” nem férhet össze a visszaható hatály elismerésével, világos, hogy a dekrétum csak a már folyamatban levő peres eljárásokra nézve zárta ki az új törvény alkalmazását, új eljárások megindítását viszont feltétlenül az új törvények alkalmazásához kötötte.

Werbőczy még tovább ment, amikor a Hármaskönyben – Mátyás idézett rendelkezéseit megismételve és kiegészítve – már azt a kérdést is felvetette, van-e jelentősége annak, hogy a későbbi törvény a korábrinál enyhébb, vagy szigorúbb rendelkezéseket tartalmaz

A kérdést nemlegesen döntötte el: „.... ha új törvényeket hoznak be, akkor azok szerint kell ítélni, az előbbieknél akár szigorúbbak, akár enyhébbek legyenek azok. „

Az első magyar büntető törvénykönyv tervezete még meglehetősen felemás módon – lényegében a korábbi jogi hagyományoknak megfelelően – szorította keretek közé a visszahatás lehetőségét: a kódex a kihirdetését követően eltörölt minden „azzal ellentétes vagy eltérő tartalmú megelőző törvényt”, de azok alkalmazását kivételesen olyan személyekkel szemben mégis megengedte, „kik a Kódex kihirdetésének napjától számított hat hónapon belül már vizsgálat alatt álltak.”

Az 1843-i javaslat készítői szintén sajátos, kettős megoldást választottak. A két deklarált jogelv közül a „nullum crimen sine lege” elvét illetően kizárták a visszaható hatályt, a „nulla poena sine lege” elvét tekintve azonban elismerték, hiszen a törvényben nem szereplő büntetések alkalmazását a „jövőre nézve” megtiltották, ez pedig szükségképpen azt jelentette, hogy a javaslat – ha törvényerőre emelkedett volna – a hatályba lépését megelőzően elkövetett tettekre sem engedte volna meg bizonyos büntetések alkalmazását.

A XIX. század jelentős jogtudósai elméleti munkáikban és tankönyveikben megmaradtak ugyan a kivételes visszahatás elismerésének talaján, de a kivételt már az elkövetés és az elbírálás közötti legenyhébb törvényhez kötötték.

Az 1878 évi V. törvény: egyrészt kizárta a hatálybalépése után a törvényben nem szereplő bűncselekmény miatti eljárás lehetőségét, ugyanakkor azonban az elkövetés és az elbírálás között különböző „törvények, gyakorlat vagy szabályok” hatályban léte esetén előírta a legenyhébb alkalmazását.

A visszaható hatály említett korlátozását a XX. század elején felgyorsult kodifikáció kapcsán ekkor már néhányan határozottan bírálták, azt hangoztatva, hogy az újabb törvény alkalmazását nem csupán a vádlott érdekei indokolhatják. Angyal Pál pl. Úgy vélte, hogy a „büntettes jól felfogott érdekei mellett figyelembe kellene venni az állam érdekeit is és elő kellene írni az új törvény visszaható hatályát a társadalom hatályosabb védelme és eminens állami érdekek (pl háború) esetén is”.

A sors fintora, hogy az 1945 utáni években oly sokat bírált Angyal professzor javaslatait – legalábbis részben – éppen a háború utáni új társadalmi rend megszilárdítása érdekében emelték törvényerőre. Így került 1950-ben a Btá. hatályra vonatkozó rendelkezései közé az a szabály, melynek értelmében „nyomatékos

közérdek” indokoltta tehetette, hogy a cselekményt az elkövetéskor még hatályban nem levő, de az elbíráláskor már életbe lépett szigorúbb törvény szerint bírálják el.

A Btá. ezen kívül elsőként fogalmazta meg azt a szabályt, mely általában a cselekmény elkövetésének idején hatályban levő törvényt tartja az elbíráláskor irányadónak, az új törvény visszaható hatályát pedig az enyhébb elbírálás lehetőségén kívül az új törvény kifejezett felhatalmazása esetén is lehetővé tette.

Az 1961.évi V. törvény a Btá. két kritikus rendelkezését elhagyva deklarálta az időbeli hatályra vonatkozó – néhány stiláris változtatással a hatályos, az 1978 évi IV. törvénybe is bekerült – elvet.

A visszatekintéses idézetek után térjünk vissza a hatályos törvényünk 2.§.-ára

A főszabály az, hogy a cselekmény elkövetésekor hatályban levő törvény alkalmazandó és csak kivételesen, akkor van az elbíráláskor hatályban levő törvénynek visszaható ereje, ha az enyhébb, mint amely az elkövetéskor hatályban volt.

A cselekmény elkövetése idejének vizsgálata elsődleges kérdés annak eldöntésénél, hogy melyik törvényt alkalmazzuk, ha különböző törvények vannak hatályban a cselekmény elkövetésekor és elbírálásakor. Az elkövetési idő eldöntése esetenként nem egyszerű. Különösen akkor nem, ha a törvényi tényállás elemei elhúzódva valósulnak meg és a tevékenység és a bekövetkezett eredmény között új jogszabály lép életbe. Dr. Földvári József: a Magyar Büntetőjog általános részében / BM.Könyvkiadó 1980 / adott értelmezése:

- a) A tevékenységi elmélet szerint az elkövetési idő az az időpont, amikor az elkövetési magatartás utolsó mozzanatát kifejtik.
- b) Az eredményelmélet értelmében az elkövetési idő a diszpozícióban meghatározott eredmény bekövetkezésének az időpontja.
- c) Végül a cselekményegység elmélete szerint a bűncselekmény ott és akkor van elkövetve, ahol és amikor a törvényes fogalmához tartozó bármelyik eleme (az elkövetési magatartás, az okfolyamat megindulása, illetőleg az eredmény bekövetkezése) megvalósult.

A fenti elméletek közül a hazai joggyakorlat a tevékenységi elméletet követi, a Btk. magyarázat szerint ez felel meg a nullum crimen sine lege elvének. Dr. Földvári József indokai szerint: „az időbeni hatály viszonylatában a tevékenységi elmélet a leghelyesebb, mivel az elkövető csakis ekkor ismerheti fel cselekményének büntetőjogi következményeit, nem pedig később.”

Gyakori lehet az olyan eset, amikor az eredmény bekövetkezése elkülönül a cselekmény elkövetésétől és felmerülhet, melyik időpont tekinthető az elkövetés idejének.

Pl.a zsarolás elkövetője a bűntetthez megkívánt mindennemű fenyegetést kifejti és kiköti, hogy a sértettnek egy hónap múlva kell teljesítenie és a sértett

egy hónap múlva teljesít is. Az egy hónap alatt az elkövető már semmit sem tesz. Melyik jogszabály lesz alkalmazandó akkor, ha a fenyegetés és a teljesítés között, tehát a közbeeső egy hónap alatt új, szigorúbb jogszabály lép életbe?

Úgy gondolom, ebben az esetben az elkövetés ideje egybeesik, nem különül el az eredmény bekövetkezésétől. Az elkövető ugyanis a teljesítés elfogadásakor még tesz valamit a véghezvitel érdekében azzal, hogy elfogadja a teljesítést. Az elkövetés ideje ezért ebben az esetben az eredmény bekövetkezésével egybeeső időpont lesz, tehát a fenyegetéstől számítva egy hónap. Következésként az új, a szigorúbb jogszabály lesz alkalmazandó, mert ez lesz hatályban a tevékenység teljes kifejtésekor.

De pl. egy emberölés esetén akkor is a sértett megkéselésének időpontja lesz az elkövetés ideje, ha a sértett csak egy hónap múlva hal meg. Az elkövető ugyanis ezen egy hónap alatt már nem fejtett ki semmiféle magatartást.

Aggályaim vannak a Legfelsőbb Bíróság B.törv.11.189/1989. számú határozatának (a BH.-ban 1988/11/386 számú jogesetként jelent meg) az elkövetés idejét érintő meghatározásával kapcsolatban. A tényállás lényege szerint az elkövető mulasztásban megnyilvánuló foglalkozási szabályszegést követett el, majd ezzel összefüggésben 2 év múlva halálos eredménnyel járó baleset következett be.

A Legfelsőbb Bíróság kiemelte, hogy a bűncselekmény a gázrobbanás, tehát a halálos eredmény bekövetkezésének a napján tekinthető elkövetettnek, mert ekkor alakult ki a közvetlen veszélyhelyzet, amely végül is a halálos eredmény bekövetkezését eredményezte.

Ezt az álláspontot vitathatónak tartom, úgy gondolom ellentétben áll az elkövetési időre vonatkozó, a határozat meghozatalakor is irányadó tevékenységi elmélettel. A következő aggályokat is felveti: Ha pl. a mulasztás tanúsítása és a bekövetkezett eredmény között eltelt 2 év alatt az adott bűncselekményre szigorúbb jogszabályok születtek volna, a Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint ezeket kellett volna alkalmazni az elkövetőre? Holott alapvető jogelv, hogy az elkövető a cselekmény tanúsításának idején hatályos jogszabályok szerint vonható felelősségre, neki az akkori tilalmakat, kötelezettségeket kellett ismernie.

A Legfelsőbb Bíróság álláspontjának helyessége esetén válaszra várna az a kérdés, hogy időben meddig tolható ki az elkövető felelősségre vonhatósága? Az ismertetett példában 2 év telt el a mulasztás tanúsítása és a bekövetkezett eredmény között. Eltelhetett volna azonban jóval több idő is, akár 10 év vagy még több. A cselekmény akár el sem évülhetne?

A gyakorlatban töretlenül érvényesül a Legfelsőbb Bírósági iránymutatása, pl. a Bírósági Határozatok 1996/4/179. szám alatt is közzétették, mely szerint „ha a természetes vagy törvényi egységként jelentkező bűncselekmény bármely rész-cselekményének az elkövetése a terheltre nézve akár a hátrányosabb, akár az

előnyösebb törvényi rendelkezés hatálybalépése utáni időszakra esik: az újabb büntetőtörvény alkalmazásának van helye,,.

Az iránymutatásnak nyilvánvalóan az az alapja, hogy ilyen esetben a Btk. 2.§-ának a főszabálya érvényesül, tehát az elkövetés idején hatályos törvény alkalmazandó, több részcelekményből álló, egységként megjelenő cselekménynél ugyanis az utolsó részcelekmény elkövetésével tekinthető a cselekmény befejezettnek, tehát az a törvény lesz alkalmazandó, amely ekkor hatályban volt. Természetesen amennyiben az elbírálás idejére enyhébb törvény lesz hatályban, az lesz alkalmazandó.

A fentiekhez hasonló elvek irányadóak az állapot bűncselekményre is. Az ilyen cselekmények mindvégig el vannak követve, azonban a cselekmény elkövetési idejének az az időpont lesz tekinthető, amikor a jogellenes állapot megszűnik. Az a jogszabály lesz tehát irányadó, amely ekkor hatályban volt. Amennyiben az elbírálás idején enyhébb jogszabály lesz hatályban, az lesz az irányadó.

Bűnrészesség kifejtése esetén vajon mi tekinthető az elkövetés idejének? Az az időpont-e, amikor a részes vagy az, amikor a tettes fejt ki a tevékenységet? Ez a kérdés különösen akkor válik érdekes témává, amikor a két magatartás időben elválik egymástól, pl. jóval a felbujtás után követi el a tettes a cselekményt.

A Btk.21.§./3/ bekezdése a büntetés kiszabását érintő rendelkezés, azt mondja ki, hogy a részesekre is a tettesre irányadó büntetési tételt kell alkalmazni. Ehhez azonban nem kapcsolható az elkövetési időpontok azonossága is. Álláspontom szerint a felbujtó esetében az elkövetés idejének az az időpont lesz tekinthető, amikor ő mindent megtett a tettes szándékának kialakítása érdekében. Ha azonban a tettes pl. két héttel később követi el a bűncselekményt, az ő esetében ez utóbbi időpont az elkövetés ideje. A két elkövető esetében tehát az elkövetési időpontok különbözőek lesznek. Ugyanez vonatkozik a bűnsegédi részességre is.

A cselekmény elkövetési idejének minden részletre kiterjedő taglalása meghaladja a dolgozatom kereteit, úgy gondolom a felhozott példák is érzékeltetik a Btk. 2.§.-a szempontjából lényeges kérdéseket.

A cselekmény elbírálása idejének meghatározása nem okozhat gondot. A cselekmény elbírálásának ideje alatt a jogirodalomban és a gyakorlatban is mindig a jogerős elbírálást értjük. Ha tehát az első és másodfokú elbírálás közötti időben születik új, enyhébb jogszabály, a másodfokú bíróságnak azt alkalmaznia kell. A már jogerősen elbírált cselekményre az új jogszabálynak természetesen nincs visszaható hatálya.

Két törvény együttes, tehát az elkövetés kori és elbíráláskori törvény kombinatív alkalmazására nem kerülhet sor, ezt a Legfelsőbb Bíróság alapelveként mondta ki, több eseti döntésében. Kimondta azt is, hogy halmazatban álló cselekményekre is egységesen vagy az új, vagy a régi törvény alkalmazandó. Két törvény

együttes alkalmazása ebben az esetben sem jöhet szóba. Ezt az elvet értelmezték félre a dolgozatom elején felhozott példákban eljáró bíróságok, amikor olyan halmazatban álló cselekményeket bíráltak el és valamennyire egységesen vagy az új vagy a régi szabályokat alkalmazták, amikor a szigorúbb új törvény hatálybalépése után elkövetett cselekményekre is a korábbi enyhébb jogszabályokat alkalmazták vagy fordítva, az elkövetés idején enyhébb megítélésű cselekményekre is egységesen a szigorúbb új jogszabályokat alkalmazták ugyanúgy, mint a szigorúbb jogszabályok hatálybalépése után elkövetett cselekményekre. A példák ismertetésénél leírtam azt, hogy véleményem szerint melyik jogszabályt illetve jogszabályokat tartottam volna helyesnek alkalmazni a vitatott esetekben.

Kivételesen mégis alkalmazható két jogszabály egy ügyben. Ha az elbírálandó cselekmények között van olyan cselekmény, amely az új jogszabály szerint már nem bűncselekmény, e cselekmény alól a terheltet fel kell menteni.

A törvény ugyanis így szól: „... a cselekmény már nem bűncselekmény.....az új törvényt kell alkalmazni „. Ilyen esetben tehát kötelező erővel alkalmazandó az új törvény, a vádlottat részben fel kell menteni és a fennmaradó bűncselekményeket kell mérlegelni annak eldöntésénél, hogy azokra melyik törvényt kell alkalmazni. Ilyenkor előfordulhat, hogy a fennmaradó további cselekmények mindegyikében a régi, az elkövetéskor hatályos szabályok lesznek az enyhébbek, ezért azokat kell alkalmazni. Itt tehát egy olyan kivételes esetről van szó, amikor egy eljárásban két törvényt alkalmazunk.

A joggyakorlatot számos eseti döntés segíti a hasonló esetekben. Pl. a BH.1995/2/72. szám alatti döntés is, melyben a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy „elsőként vizsgálandó, hogy az új törvény értelmében is bűncselekmény-e a vád tárgyává tett cselekmény. Amennyiben már nem, a Btk. 2.§-a második mondatának első fordulatából kitűnően az új törvény alkalmazása kötelező. Ez esetben e cselekmény miatt a büntetőeljárás nem folytatható. Ilyenkor fel sem merülhet annak a mérlegelése, hogy az elbírálás szempontjából melyik törvény az enyhébb.”

A gyakorlatban többször okozott gondot, hogy a Btk. mely rendelkezéseit kell összevetni annak megítélésénél, hogy melyik törvény az enyhébb. Előfordul, hogy csupán a cselekmény minősítését tekintik összehasonlítási alapnak a jogalkalmazó szervek. Holott a Btk. Általános és Különös része egyaránt vizsgálandó a kérdés eldöntésénél. Ezt a Btk. magyarázata is kiemeli és a Legfelsőbb Bíróság erre több eseti döntésében is rámutatott.

Az Alkotmánybíróság a 11/1992/III.5./AB határozatában ezt a kérdést úgy is megfogalmazta, hogy az alkotmányossági követelmények „nem korlátozódhatnak a különös rész tényállásaira és büntetési tételeire. A büntetőjogi felelősségre

vonás egészére – a büntethetőség feltételitől kezdve a büntetés kiszabására vonatkozó szabályokig – ugyanazok azt alkotmányos követelmények érvényesek.”

Annak eldöntésénél, hogy egy adott ügyben melyik törvény lesz az enyhébb, tehát melyiket kell alkalmazni, először megvizsgálom, hogy fennállnak-e a büntethetőség feltételei, mert ha ezek hiányoznak, fölösleges a továbbiak vizsgálata, nem folytatható büntető eljárás. Ha fennállnak a büntethetőség feltételei, akkor a cselekmény minősítését és az alkalmazandó jogkövetkezményeket együttesen kell megvizsgálunk a kérdés eldöntéséhez.

A büntethetőség feltételeit is abból a szempontból vizsgáljuk meg, hogy melyik törvény az enyhébb.

A jogirodalomban általában elfogadott, hogy az a törvény az enyhébb, amely a korábban hivatalból üldözendő cselekmény miatti eljárást magánindítványhoz köti. Dr. Tóth Mihály nem osztja ezt a nézetet. A tanulmányok Földvári József tiszteletére /Pécs 1996/ 164.oldalán a lábjegyzetben kifejti, hogy : „...Megítélésem szerint azonban a büntethetőség utólagos magánindítványhoz kötése önmagában nem jelent enyhébb elbírálást. Mindaddig, amíg a hazai jogalkotás a mediációt és a kompenzációt nem honosítja meg, a terheltnek semmiféle intézményes lehetősége nincs a sértett szándékának befolyásolására – súlyosabb esetekben vélhetően ezután sem lesz -, az tehát, hogy a sértett él-e a magánindítvánnyal vagy sem, merőben esetleges, kiszámíthatatlan és bizonytalan. A felelősségre vonást megalapozó nyilatkozat elmaradásának lehetősége ezért nem meggyőző érv az enyhébb elbírálандóság mellett. „

Bátorkodom én is kifejteni az álláspontomat. Véleményem szerint a büntethetőség magánindítványhoz kötése enyhébb szabályt jelent. A gyakorlatban számos esetben fordul elő, hogy a sértett nem terjeszt elő magánindítványt, ilyenkor az elkövető nem büntethető. Miért ne jelentene enyhébb elbírálást az új törvény?

A következő gondolatok merültek fel bennem:

Lehetséges pl. hogy az új törvény több vonatkozásban szigorúbb az elkövetéskorinál, de a büntethetőséget a korábbitól eltérően magánindítványhoz köti. Ez esetben több változatot is lehetségesnek tartok. Ha a magánindítvány előterjesztésére jogosult a magánindítványt nem tette meg, és az új törvény utáni felhívásra sem teszi meg, az új törvény alkalmazandó, mert az eljárás kötelező megszüntetésének van helye. Ha azonban a magánindítványt előterjesztették, akkor a régi, tehát az elkövetéskori törvény alkalmazandó véleményem szerint, mert az az enyhébb.

Abban az esetben azonban, ha a magánindítvány eleve rendelkezésre áll és az új törvény kizárólag a magánindítványhoz kötöttség tekintetében tartalmaz eltérő rendelkezést a régitől, úgy gondolom ez esetben is az új törvény alkalmazandó, mert enyhébb törvénynek tekintendő az, amely az eljárás megindítását magánin-

dítványtól teszi függővé. Igaz, hogy ilyen esetben – tehát ha eleve rendelkezésre áll a magánindítvány - csak formálisan enyhébb a terheltre az új törvény, szabályozásában azonban mégiscsak enyhébb, tehát az alkalmazandó. Ha pedig nincs magánindítvány és az ennek előterjesztésére jogosult később sem teszi azt meg, ez esetben nem csupán formailag, hanem ténylegesen is az új törvény kedvezőbb az elkövetőre.

A büntethetőség előfeltételei körében vizsgáljuk meg az elévülés kérdését is. Ha pl. az elbíráláskor hatályos törvény a cselekmény minősítése tekintetében enyhébb ugyan a réginél, de az elévülés tekintetében szigorúbb annál, és az elkövetéskori törvény alapján a szigorúbb minősítésű cselekmény is elévült, ez esetben az elkövetéskori törvény lesz alkalmazandó.

A cselekmény minősítésének a kérdése értelemszerűen elsődlegesen vizsgálendő, mert ez fejezi ki a cselekmény absztrakt társadalomra veszélyességét és itt nyert szabályozást a büntetés neme és törvényi büntetési tétele. Az elkövető számára mindig az a leglényegesebb, hogy milyen büntetést fog kapni. Először tehát azt vizsgáljuk meg, hogy e tekintetben melyik törvény az enyhébb. Lehetséges, hogy elégséges lesz csupán a büntetési tételeket vizsgálni a kérdés eldöntéséhez.

A büntetési tétel vizsgálatánál figyelembe vesszük a büntetési tétel alsó és felső határát. Ha vagylagosan alkalmazható büntetésekről van szó, az lesz az enyhébb a kizárólag szabadságvesztéssel büntethetőnél. Ha enyhítő szakasz alkalmazásával lehet kiszabni a büntetést, az lesz enyhébb, amelyiknél nem kell enyhítő szakaszt alkalmazni.

A büntetési tételek után az önállóan alkalmazható mellékbüntetéseket, majd a főbüntetés mellett alkalmazható mellékbüntetéseket és intézkedéseket vizsgáljuk meg, természetesen a büntetési tételekkel együtt annak eldöntésénél, hogy melyik törvény lesz kedvezőbb a terhelt számára.

A mellékbüntetések körében pl. a Legfelsőbb Bíróság a Bfv.I.1.909/2000/7. számú határozatában kiemelte, hogy az adott ügyben az elbírálás tárgyát képező hivatali vesztegetés büntetési tétele a cselekmény elbírálásának idejére nem változott, a kiutasítás mellékbüntetés tekintetében azonban az elbíráláskori törvény enyhébb a réginél, mert a korábbival ellentétben határozott tartamú kiutasítást tesz lehetővé. Annak ellenére tartotta a Legfelsőbb Bíróság ezt az álláspontot a Btk. 2.§.-a szempontjából a helyesnek, hogy az új törvény a Btk. Általános részében több tekintetben is szigorúbb jogkövetkezményeket tartalmazott a réginél.

Ez az álláspont a következő aggályt kelti bennem. Tény, hogy a Legfelsőbb Bíróság határozatának meghozatalakor és napjainkban is, a kiutasítás határozott tartamú, de emellett végleges hatályú kiutasítást is lehetővé tesz most a törvény. Ezért kérdéses, hogy nem a korábbi törvény lett volna kedvezőbb a terhelt számára, amikor sem végleges, sem határozott időtartamú kiutasításról nem ren-

delkezett a törvény. A kiutasítás időtartamát akkor az idegenrendészeti hatóság határozta meg az 1993. évi LXXXVI. tv. alapján, amely a kiutasítás leghosszabb tartamát 10 évben tette lehetővé, amely nyilvánvalóan enyhébb a végleges hatályú kiutasításnál.

A mellékbüntetések és intézkedések után azt vizsgáljuk meg, hogy a Btk. általános rendelkezései közül egy adott esetben szóba jöhető egyéb jogkövetkezmények közül melyik joghátrány az enyhébb és a kérdéses jogkövetkezmények az érdemi elbírálásra mennyiben hatnak ki.

Két eseti döntés lényegét ismertetem a bírósági gyakorlatból, amely a Btk. 2. §-ával kapcsolatos jogértelmezési kérdéseket érint.

Első eset: megjelent a BH. 2001/9/407. szám alatt. Ebben az ügyben Bács-Kiskun Megyei Bíróság a 3.Bf.650/2000. számú határozatában kiemelte, hogy az első fokon eljáró városi bíróság tévesen hivatkozott az elbíráláskor hatályos törvényi rendelkezésekre. Az ügyben megállapított tényállás szerint az elkövető helyiséghez tartozó bekerített helyre hatolt be és onnan 4600-Ft értékű alumínium autóalkatrészt tulajdonított el. Az elkövetés idején a szabálysértési értékhatár a vagyon elleni cselekményeknél 5000-Ft volt, míg az elsőfokú elbírálás idejére ez 10.000-Ft-ra emelkedett. Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a szabálysértési értékhatár felemelése miatt az elbíráláskor hatályos törvény volt kedvezőbb az elkövetőre. A másodfokú bíróság a Btk. 2. §-ának I. fordulata alkalmazásával az elkövetés idején hatályban levő törvényt tekintette alkalmazottnak.

Második eset: A Pécsi Ítéltábla a Bf.II.147/2003/5. számú határozatában kiemelte, hogy: „Az elsőfokú bíróság nem foglalt állást abban a kérdésben, hogy az elkövetéskor vagy az elbíráláskor hatályos Btk. rendelkezéseit alkalmazta. A másodfokú bíróság a mulasztást pótolva megállapította, hogy a Btk. 2.§-ában megfogalmazott jogelvre figyelemmel, a vádlott cselekményeinek jogi értékelésekor az azok elbíráláskor hatályos Büntető Törvénykönyvet kellett alkalmazni. A 2003. évi március hó 1. napján hatályba lépett 2003. évi II. törvény 88. § /1/ bekezdésének e./ pontja ugyanis hatályon kívül helyezte a Btk. 83.§-ának a középértékre alapított büntetéskiszabást előíró /2/ - /4/ bekezdéseit. Ezen túlmenően a Btk. 87. §-ában írt enyhítést lehetővé tevő szabályok is kedvezően változtak mind az enyhítés tartama vonatkozásában, mind a különös méltánylást érdemlő esetek felsorolásának eltörlésével.

E legutóbbi példa is jól tükrözi, annak megítélésénél, hogy egy adott ügyben az elkövetéskori, vagy elbíráláskori jogszabályt alkalmazzuk-e, nem biztos, hogy a büntetési tételeknek lesz meghatározó szerepe. Ebben az ügyben pl. a törvényi középérték és az enyhítő szakasz vizsgálata bírt jelentőséggel.

Ide kívánczik még a Legfelsőbb Bíróságnak az 1999. március 1. napján hatályba lépett Btk. novella jogértelmezési kérdései kapcsán adott iránymutatása

a visszaesésnek a Btk. 2.§.-át érintő részében (Megjelent BH 1999/9. számú Főruban) E szerint:

e./ Ha a cselekményt 1999. március 1. előtt követték el, általában az akkor hatályos szabályok szerint kell elbírálni, hogy az elkövető visszaeső-e (137. 14. pont). Ha az elkövető a régi szabályok szerint nem lenne visszaeső, de az új törvény szerint igen (pl. korábban harminc napot meg nem haladó tartamú végrehajtható szabadságvesztésre ítélték), csak akkor alkalmazható az új törvény, ha „összhatásában” a vádlottra nézve ennek ellenére kedvezőbb.

A következőkben olyan gondolatokat vetek fel, melyeket gyakorló jogászok kétkedve fogadtak, véleményük szerint az általam elképzelt gyakorlatra a törvény nem ad lehetőséget. Én ugyanis a Btk. kiterjesztő értelmezését is megengedném. A következőkre gondolok.

Arra, hogy lehetnek olyan esetek, amikor az elkövetéskori és elbíráláskori jogszabályokat csak azután vetem össze annak eldöntésénél, hogy melyik jogszabály tekinthető enyhébbnek, amikor már eldöntöttem, hogy mégis, milyen büntetést szánok az elkövetőnek. Felhozok egy valós és egy elképzelt példát.

Valós példa: a másodfokú bíróság egyik ügyében az elkövető 1991 évben követett el olyan adócsalást, amely az elkövetés idején csupán 3 évig terjedhető szabadságvesztéssel fenyegetett büntett volt. A másodfokú elbírálás idején azonban, 2002. október 29. napján ez a cselekmény 1-5 éves büntetési tétel alá esett. A terhelt az elkövetés idején visszaeső volt, az akkori szabályok szerint visszaesővel szemben a szabadságvesztés próbaidőre nem volt felfüggeszhető. Az elbíráláskor azonban a visszaesői minőség a felfüggesztés lehetőségét nem zárta ki. Ebben az ügyben felfüggesztett szabadságvesztést érdemelt az elkövető. A megyei bíróság ilyen büntetést szabott ki, s a súlyosabb minősítés ellenére az elbíráláskor hatályos törvényt alkalmazta, mert az elkövetőre ez volt kedvezőbb, a felfüggesztés lehetősége miatt.

De mi lett volna a helyzet akkor, ha nem felfüggesztett szabadságvesztés kiszabása lett volna indokolt?

Ha pl. pénzbüntetés kiszabása is elégséges joghátrány lett volna, akkor úgy gondolom, hogy nem az elbírálás idején, hanem az elkövetés idején hatályos törvényt kellett volna alkalmazni. Pénzbüntetés kiszabására ugyanis az elkövetéskori szabályok szerint lehetőség lett volna az enyhítő szakasz alkalmazásával, míg az elbírálás idején erre nem lett volna lehetőség, mert 1-5 éves büntetési tétel esetén enyhítő szakasz alkalmazásával is legkevesebb 6 hónapi szabadságvesztést kellett volna szabni.

Ha azonban végrehajtható szabadságvesztés kiszabása lett volna szükséges ebben az adott ügyben, akkor szintén az elkövetéskori szabályokat kellett volna alkalmazni, a büntetési tétel ugyanis alacsonyabb volt, a büntetés kiszabásakor

pedig nem mindegy, hogy milyen az adott bűncselekmény absztrakt társadalomra veszélyessége.

Ez a konkrét ügy tehát jól szemlélteti, hogy lehetnek olyan esetek, amikor először abban foglalkozunk állást, hogy milyen büntetést szánok az elkövetőnek és ahhoz képest döntöm el, melyik törvény lesz az enyhébb. Egy elképzelt példát is felhozok.

Elképzelt példa: pl. 8 hónap körüli felfüggesztett szabadságvesztést tartanék megfelelő büntetésnek az elkövetővel szemben. Az elkövetéskor hatályos törvény alapján azonban enyhítő szakasz alkalmazásával is legkevesebb 1 év 6 hónapi szabadságvesztés volt kiszabható az adott bűncselekmény miatt, de nem volt kötelező vagyonekobbzás alkalmazása. Az elbírálás idején az enyhítő szakasz alkalmazásával legkevesebb 6 hónapi szabadságvesztés volt kiszabható / én 8 hónapot tartottam volna jó büntetésnek/, de kötelező volt vagyonekobbzás kiszabása is. Vajon melyik törvény lenne kedvezőbb az elkövetőre?

Tekintettel arra, hogy a Btk. Általános és Különös része együtt, összhatásában vizsgálándó annak eldöntésénél, hogy melyik törvény az enyhébb, adott esetben pedig az állapítható meg, hogy az elkövetőnek mindenképpen felfüggesztett szabadságvesztést szánnék, az ő szempontjából nem olyan súlyos az, ha 8 hónap helyett 1 év 6 hó felfüggesztett szabadságvesztést szabnak ki, de vagyonekobbzás nélkül, mintha 8 hónap felfüggesztett szabadságvesztést szabnak ki, de igen jelentős értékre nézve vagyonekobbzást is. Tehát ebben az adott esetben az elkövetéskori jogszabályokat alkalmaznám, azt tartom enyhébbnek.

Tudom, ebben az elképzelt példában felhozható ellenérvként, hogy alapvetően a főbüntetésből kell kiindulni, az elkövetőnek nem mindegy, hogy ha végrehajtásra kerül a felfüggesztett szabadságvesztés, mennyit kell ténylegesen letöltenie. Az én álláspontom mégis az, kiindulhatunk abból, hogy le kell esetleg majd tölteni a büntetést, de ez csak egy fikció, a vagyonekobbzás végrehajtása azonban ténylegesen is bekövetkező

joghátrány.

Megjegyzem, a büntethetőség feltételeinél a magánindítvánnyal kapcsolatban – a különböző elképzelt helyzetekre vonatkozóan - kifejtett álláspontom is ide kapcsolható.

Keretet kitöltő jogszabályok megváltozásának figyelembevétele a Btk. 2.-ának alkalmazása szempontjából

A dolgozatom behatárolt keretei miatt erről röviden írok.

A Legfelsőbb Bíróság 1/1999.BJE. szám alatti jogegységi határozata a keretet kitöltő jogszabályok megváltozása esetére tartalmaz iránymutatást. A jogegységi

határozat legfelsőbb bírósági döntések egymásnak ellentmondó jogértelmezése nyomán született.

A határozat azt emeli ki és ezt a kérdést a határozat indokolása részletesen elemzi is, hogy a Btk.2.§.-ának második mondata kizárólag abban az esetben alkalmazható a keretet kitöltő jogszabály megváltozása esetén, ha az elkövetéskor hatályos igazgatási jogszabályban foglalt kötelezettséget, tilalmat a később született jogszabály teljes egészében megszünteti.

Ilyen esetben ugyanis nincs miért fenntartani a büntetőjogi védelmet, egy ilyen helyzetet úgy kell tekinteni, hogy maga a büntető törvény változott meg, ezért ilyen esetben a keretet kitöltő jogszabály megváltozásának visszaható ereje van.

Ugyanakkor azokban az esetekben, amikor a mellékjogszabályban foglalt tilalmak, kötelezettségek nem teljesen, csak részben változnak, szűnnek meg, tehát a büntetőjogszabály által védett speciális jogi tárgy minőségében következik be csupán változás, a büntető rendelkezés nem tekinthető megváltozottnak, következként a visszaható hatály ilyen esetben nem alkalmazható.

Az 1/1999-es jogegységi határozat a következő kérdések felvetésére és megválaszolására készített.

Van-e visszaható hatály a keretet kitöltő jogszabályok körében, azaz melyik igazgatási jogszabály hívandó fel akkor, ha az elbírálás idejére e jogszabályok tartalma csupán részben, minőségileg változott meg. Melyik háttérjogszabályt hívjuk fel akkor, ha

Kibővültek a kötelezettségek, tilalmak a cselekmény elkövetése után született új jogszabályban és a terhelt magatartása ezeket az újabb tilalmakat is már korábban kimerítette.

Álláspontom szerint az elkövetés idején hatályos háttérjogszabály hívandó fel és alkalmazandó, mert az új jogszabály ilyen esetben szigorúbbnak tekinthető, így visszaható erővel nem bírhat. A bírói gyakorlatban felmerült ilyen konkrét kérdés vizsgálata. A vámteher szempontjából lényeges körülmények köre lényegesen bővült az elbírálás idejére a korábbiakhoz képest és a terhelt magatartása ezeket az új tilalmakat is kimerítette. A bíróság az elkövetés idején hatályos vámjogszabályokat alkalmazta.

Szűkült oly módon a tilalmak, kötelezettségek köre az új jogszabályban, hogy a terhelt által elkövetett kötelességszegéseknek már csak egy része volt tilalmazott az új jogszabályban, ilyenkor melyik keretet kitöltő jogszabály hívandó fel?

Álláspontom szerint ebben az esetben is az elkövetés idején hatályos jogszabály hívandó fel, ha csak jogszabály ettől eltérően nem rendelkezik. A jogegységi határozat elvei itt is irányadóak kell, hogy legyenek. A háttérjogszabály részleges megváltozása a terhelt büntetőjogi felelősségét nem érinti, tehát az a főszabály érvényesül, hogy az elkövetés idején hatályos jogszabályok alkalmazandóak, ez az elv

kell, hogy kihasson a keretet kitöltő jogszabályra is. Ez utóbbi esetben a joghátrány megválasztásánál lehet jelentősége a jogszabályváltozásnak, enyhítőként értékelendő a szabályszegések szűkülése, a tilalom feloldása.

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a keretjogszabályok megváltozásával kapcsolatos jogértelmezési kérdések a meghatározott időre szóló jogszabályokra nem vonatkoztathatóak, ezeknél fel sem merülhet a nullum crimen sine lege elve, amint azt a jogegységi határozat is kiemeli.

A keretdiszpozíciókkal érintett bűncselekmények körében vannak aggályaim, születhettek itt bizonytalan bizonyítottságú marasztaló ítéletek. A háttérjogszabályokat gyakori változtatásuk miatt esetenként a jogalkalmazók sem képesek megismerni, mégis az az általános jogelv, hogy az állampolgártól elvárjuk annak megismerését, javukra a tévedést rendkívül ritka esetben állapítják meg a bíróságok.

Volt egy olyan büntető ügy adócsalás büntette miatt folyamatban, amelyben az adószakértő nem tudta eldönteni, hogy a felvásárolt fémhulladék használt terméknek avagy hulladéknak minősült-e, a kérdéses tevékenységnek tehát volt –e áfa vonzata avagy sem. Kérdésével a Központi Statisztikai Hivatalhoz fordult, a Hivatal további két szakértőt vett igénybe a kérdés eldöntéséhez. Az adóhatóság azért elvárta, hogy az alig iskolázott terhelt tudja erre a választ.

Fontosnak tartom, hogy az igazgatási normák jobban körülhatároltak, szűkebbre szabottak, jobban megismerhetőek és megérthetőek legyenek, és kapjanak nagyobb nyilvánosságot.

Jogszabály módosító javaslatom a Btk.2.§-át érintően

A Btk. 2.§.-a egyértelmű, csak az elkövetéskor és az elbíráláskor hatályos törvények vethetők össze annak eldöntésénél, hogy melyik törvény az enyhébb. Amennyiben az elkövetéskor és az elbíráláskor hatályos törvényeken kívül az elbírálást megelőzően további változás is történik (egy 3. vagy 4. jogszabály is életbe lép), ez a további jogszabály figyelmen kívül marad, mivel a törvény az időbeli hatály esetében csak két törvénynek, az elkövetéskor vagy az elbíráláskor hatályban levőnek az egybevetését, a közülük való választást engedi meg. Közbenső törvény nem vehető figyelembe.

Közbenső törvény alkalmazására akkor sem kerülhet sor, ha más jogszabály van hatályban az elkövetéskor, más az első fokú ítélet meghozatalakor és megint más a másodfokú határozat meghozatalakor. A cselekmény elbírálása alatt ugyanis, amint arra a vonatkozó résznél is kitértem már, a másodfokú elbírálást

kell érteni akkor, ha az ügy fellebbezési szakba kerül és ott történik az érdemi döntés meghozatala.

A Csemegi-kódex 2.§.-a feltétlenül említendő, mert lehetővé tette további un. közbülső szabályok figyelembevételét is. E szerint:

„Ha a cselekmény elkövetésétől az ítélelhozásig terjedő időközben, egymástól különböző törvények, gyakorlat vagy szabályok léptek hatályba: ezek közül a legenyhébb intézkedés alkalmazandó.”

Jegyzetek.1. A 2. §. ezen szavai: „ a legenyhébb intézkedés alkalmazandó” az úgynevezett „közbenső törvényekre” is kiterjed. Minthogy ugyanis előfordulhat, hogy a cselekmény elkövetése idején érvényes törvényt enyhébb, majd ez utóbbit az ítélelhozásig ismét szigorúbb törvény váltja fel /közbenső törvények/, ennél fogva a törvényhozás nem érte be ama kijelentésével, hogy amennyiben a jelen törvény a büntetendő cselekmény elkövetése idején érvényes jogszabályoktól különbözik,” az enyhébb intézkedés alkalmazandó”: hanem kimondotta, hogy ha a cselekmény elkövetésétől az ítélelhozásig egymástól különböző intézkedések léptek hatályba, ezek közt mindenkor a „ legenyhébb alkalmazandó”.

Visszatérve a hatályos Büntető Törvénykönyvünkhöz.

Új Büntető Törvénykönyv kodifikációjának előkészítése van folyamatban.

Meggondolandónak tartom a Btk.2.§.-ának módosítását a Csemegi kódexhez hasonlóan, tehát annyiban, hogy a választási lehetőségek bővüljenek ki az un. közbenső törvénnyel is.

A felvetésem éppen a közelmúltban történő, folyamatos jogszabályváltozások miatt merült fel.

Javaslatom indokoltságát a következő példával támasztom alá.

1993. május 15. napjától 1997. szeptember 14. napjáig a vagyon elleni cselekményeknél a nagyobb érték 200 000 Ft feletti összeg volt, 1997. szeptember 15. napjától 2000. február 29. napjáig 500 000 Ft feletti összeg volt, az ez utáni időben és napjainkban is szintén 200 000 Ft feletti összeg a nagyobb érték.

Ha pl. az elkövető 1997.szeptember 14. napján elkövetett 250 000 Ft-ra un. sima lopást, ez az elkövetés napján büntettet képezett, de másnap már vétség volt, majd 2000. március 1. után ismét büntett volt. A cselekmény minősítése aszerint lesz vétség vagy büntett, tehát nagyobb értékre vagy kisebb értékre elkövetett, hogy a cselekmény elbírálására mikor kerül sor. Ha mondjuk 1997. szeptember 15-e és 2000. március 1. között elbírálták a cselekményt, akkor az elkövető jól járt, mert a Btk.2.§.-ának második mondata alkalmazandó volt és a cselekményt vétségként kellett minősíteni. Ha később bírálják el, tehát 2000. március 1. után, a cselekmény ismét büntett lesz, mert a közbenső törvény nem alkalmazható.

Tekintettel arra, hogy gyakoriak a több évig elhúzódó büntető ügyek, a példában felhozott esetben is a bűnüldöző hatóságok igyekezetén, esetleg pár hóna-

pon vagy napon, tehát a véletlenül múlhat a cselekmény minősítése és a hozzá kapcsolódó jogkövetkezmények.

Az elkövető számára ez méltánytalan megoldás és sérti a nullum crimen /nulla poena sine lege alkotmányos alapelveit, amely a korábbi fejezetben részletezettek szerint széleskörű jogelv.

Az igazságszolgáltatási szervek késlekedése, esetleges mulasztása vagy éppen a kézre kerítés eredménytelensége az államot kell, hogy terhelje, nem pedig az elkövetőt. Ez ugyancsak alkotmányos alapelv.

Amennyiben alkalmazható lenne a közbenső törvény, ez esetben a közbenső törvény szerinti 500 000 Ft-ig kisebb értékhatár miatt a felhozott példában vétség lenne a cselekmény akkor is, ha az elbírálásra napjainkban kerülne sor.

Lehet, hogy szélsőséges a felvetés, de elvileg előfordulhat olyan eset is, hogy csak a közbenső törvény szerint nem bűncselekmény a cselekmény, a korábbi és későbbi szerint igen. Ha elfelejtik a hatóságok a közbenső törvény idején megszüntetni az eljárást, kérdés, meg tudják-e ezt tenni az elbírálás idején, amikor már ismét büntetendő lesz a magatartás?

A Btk. 2.§.-ának módosítását feltétlenül indokoltnak tartom.

Felhasznált irodalom és források:

- 1./ Földvári József: Magyar Büntetőjog általános rész
Oziris Kiadó Budapest 1997
- 2./ Földvári, Békés, Gáspár, Tokaji: Magyar Büntetőjog általános rész
BM. Könyvkiadó 1980.
- 3./ 1878-ik évi törvénye4k gyűjteménye
- 4./ Edvi Illés Károly dr.: A Büntetőtörvénykönyv Magyarázata
Révai Testvérek Kiadó 1894
- 5./ Dr.Angyal Pál Büntetőjogi előadásai I. kötet
Pécs 1904-1906
- 6./ Dr.Angyal Pál: A Magyar Büntetőjog Kézikönyve 18. kötet
Budapest Széchenyi Irodalmi és Művészeti R-T Kiadása
- 7./ Tanulmányok Földvári József tiszteletére Pécs 1996
- 8./ Dr.Wiener A.Imre: A büntető törvénykönyv szerkezete. A szakmai bűncselekmények és az értelmező rendelkezések. Büntetőjogi Kodifikáció
2001. 1. szám.

- 9./ Dr.Wiener A. Imre: Büntetendőség, Büntethetőség, Büntetőjogi Tanulmányok.
Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1997
- 10./Dr. Nagy Ferenc: A bűncselekmény törvényi fogalmáról Jogösszehasonlító kitekintéssel
Büntetőjogi Kodifikáció 2001. 1. szám
- 11./11/1999. (III.5.) AB határozat
- 12./1/1999 BJE. Legfelsőbb Bíróság jogegységi határozata
- 13./1978 évi IV. tv. eddig megjelent magyarázatai
- 14./A Büntető Törvénykönyv Magyarázata 1968.
Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó
- 15./Legfelsőbb Bíróság B. törv. 11.189/1989. számú, a Bfv.2443/45 számú és a Bfv. I. 1909/2000/7. határozata
- 16./Pécsi Ítéltábla Bf.II.147/2003/5 számú határozata

A VÉDELEMHEZ VALÓ JOG ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI MEGKÖZELÍTÉSBE

Kiss Judit¹

I. A téma körvonalazása

„Amikor az emberekhez jöttem, régi gőgjükön gubbasztottak: mind azt hitték, régóta tudják már mi a jó és mi a rossz az embereknek. Elévültnek, unalmasnak tartottak minden beszédet az erényről; és aki jól akart aludni, lefekvés előtt még a „Jóról” és „Rosszról” beszélgetett. Ezt a bóbiskolást zavartam meg én, midőn azt hittem: még senki se tudja, hogy mi a Jó és a Rossz- kivéve az alkotót!

Alkotó pedig az, aki az embernek célt teremt s a földnek értelmet, és jövőt ad: csakis ő teremt jóvá és rosszá valamit.”²

Friedrich Nietzsche: Így szólott Zarathustra című alkotásának Régi és Új törvénytáblák olvasása közben fogalmazódott meg bennem témám irányvonala. Igaznak tartom a fenti sorokat, melyek vonatkozásában úgy az általános törvények, mint a jog momentumainak létrehozására is találunk gondolatokat.

Valóban, az Alkotó, mint azt Nietzsche is írja, határozza meg, hogy mi a jó és mi a rossz. Esetünkben a jogalkotó vonja meg jogaink és kötelezettségeink határvonalát. S, ahogy a világ körülöttünk percről percre változik, úgy e szigorú tollvonásoknak a létképessége is megkérdőjeleződhet. Felvetődik az igény, hogy olyan törvények szülessenek, amelyek összhangban vannak a modern, külföldi és uniós irányvonalakkal. Ez pedig változtatások nélkül nem történhet meg. Erre példa témám alapján a magyar büntetőeljárás törvény is, amely a közelmúltban jelentős változásokon ment keresztül.

Az emberi jogok tiszteletben tartásának meghatározó mércéje a büntetőeljárás szabályozása. Ez a terület az egyén és a közhatalom rendkívül érzékeny területe, ahol élesen kidomborodnak az ember alapvető jogai. Ennek megfelelően valamennyi nemzeti és nemzetközi jelentős dokumentum, amely az alkotmányosság jegyeit hordozza magán, prioritásként kezeli a terhelt jogainak garantálását. Ellenkező aspektusból megközelítve azonban él az a nézet, hogy éppen az alapjo-

---

1 dr. Kiss Judit fogalmazó, Zalaegerszegi Városi Bíróság

2 Friedrich Nietzsche Válogatott írásai. Így szólót Zarathustra (Könyv mindenkinek és senkinek). Budapest, Egyetemi Nyomda 1984. p. 266.

gok túlhangsúlyozása az oka a bűnözés növekedésének. Ez a nézet különösen az Egyesült Államokban hódított, ahol a hatvanas években ennek nyomán szárnyra kelt a „büntetőeljárás forradalom”.

A valóságban azonban kimutatható, hogy sem a terheltek jogainak növelése, sem azok visszaszorítása nem hat érzékelhetően a közbiztonság alakulására. Annak ellenére, hogy a büntetőeljárás nem terjesztheti ki garanciáit a büntetőjogi felelősség minden jelentős mozzanatára, de releváns, hogyan reagál az emberi jogok megsértésére és annak lehetőségére. Az új büntetőeljárás törvénybe számos jó megoldás került, ugyanakkor a gyakorlatban a szakma több „sánta” rendelkezésre is rámutat.³

A jó megoldások sorából említhető a nyomozási bíró intézményének megteremtése és a pótmagánvád szabályozása, hiszen ezek által az eljárást gyorsító és egyszerűsítő lehetőségeket alakítottak ki, anélkül, hogy megtörténne a terheltek jogainak visszaszorítása. Ide sorolható a tanúvédelem hatékony szabályozása is. Az is fontos szempont, hogy a büntetőeljárásnak a bírósági tárgyaláshoz vezető folyamata feltételez olyan eljárási elemeket és biztosítékokat, amelyek az igazság kiderítését és a terhelt jogvédelmét egyaránt szolgálják. Ugyanis egy kényszerrel tett vallomás sérti az eljárás alatt álló személy jogait és labilis alap a bírói ítélet meghozatalához.

Garanciális momentum, hogy a büntetőeljárásra vonatkozó kérdések többsége tartozzon is büntetőeljárás alá illetve, hogy az eljárási garanciák érvényesülnek-e akkor, ha más keretek között folyik a büntetőjogi felelősséggel kapcsolatos eljárás.

Alkotmányos aspektusból nyomatékos a büntetőeljárás megindításának kezdőpontja és az, hogy a bírósági befejezés csak az alapjogok korlátozása nélkül és a meghatározott feltételek megléte esetén maradhasson el.

Ugyancsak a jó megoldások között kategorizálható a „vádalku” rendezése, amelynek keretében a gyanúsítottak az adott ügy bizonyításához hozzá kell járulnia.

A „sánta” rendelkezések között említhető az új Be. azon szakaszával kapcsolatban felmerülő kérdés, hogy fel lehet-e használni azokat az okiratokat és tárgyi bizonyítási eszközöket, amelyeket valamely hatóság a büntetőeljárás megindítása előtt készített, vagy beszerzett. Amennyiben ugyanis, éppen az eljárás megkerülése érdekében hoznak létre olyan jogintézményeket, amelyek nem tartoznak a büntetőeljárás törvény hatálya alá, akkor az önkényes beavatkozás eredménye is beemelhető az eljárásba anélkül, hogy a jog formálisan sérelmet szenvedne.

3 Fenyvesi Csaba: A büntetőjogi védelem új lehetőségei. In: Belügyi Szemle 1990/10. p.68-70.

Problémát okoz az is, hogy a törvény kizárólag a bírói engedélyhez kötött titkos adatszérésre tartalmaz rendelkezéseket, bár ez az alapjogok védelme szempontjából kevésbé hatékony megközelítés. Ezzel szemben a bírói engedélyhez nem kötött titkosrendőri fellépés súlyosabb korlátozást jelent. Ez eredményezhette a büntetőeljárás legnagyobb erkölcsi-alkotmányos dilemmáját, a jogellenesen megszerzett bizonyítási eszközök és bizonyítékok felhasználásának megítélését.

Szikinger István⁴ véleménye szerint bár joggal elvárható lett volna, hogy a terhelt vallomás előtti figyelmeztetése a védelemhez való jogra történő utalással is kiegészüljön – mivel az alkotmányos alapjog –, de ez elmaradt.

A törvény értelmében az ügyben eljáró hatóság által csak a bűncselekmény útján megszerzett bizonyítási eszközökből származó bizonyíték felhasználása esetén rendeli el az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését. Így egyéb bizonyítási törvénysértések elsikkadhatnak.

Témám alapját a terhelti jogok közül a védelemhez való jog vizsgálata adja, összevetve a tisztességes (fair) eljáráshoz való joggal, a vonatkozó alkotmánybírói döntések és a gyakorlat válaszainak figyelembe vételével.

II. Jog a védelemhez

Előzmények: A védelem jogának, szabad gyakorlásának, váddal való egyenjogúságának általános elismerésére a társadalom fejlődésének meghatározott fokán kerülhetett sor, ugyanis az inkvizitórius eljárásban nem valósulhatott meg. A felvilágosodás korában, a XVIII. században jelent meg a publicisztikában az igény az elismerésre, végül a XIX. században az európai jogalkotásban is testet öltött. A magyar jogalkotás a XIX. század elejétől napirenden tartotta a védelem jogainak általános elfogadását, de csak az 1896. évi Bp. foglalta e jogokat kódexbe.

Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk: „Minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van – legalább – arra, hogy...b.) rendelkezzen a védekezésének előkészítéséhez szükséges idővel és eszközökkel; c.) személyesen vagy az általa választott védő segítségével védekezhessen, és ha nem állnak rendelkezésre eszközök védő díjazására, amennyiben az igazságszolgáltatás érdekei azt követelik meg, hivatalból és ingyenesen rendeljenek ki számára ügyvédet...”

Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya 14. cikkében is hasonló gondolatokkal találkozunk.

---

4 Szikinger István: A büntető hatalom és az egyéni jogok. In: Fundamentum. 1997/2. p.101-106.

Alkotmány: „A büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem joga.

Be. 5.§ (1) (3): „A terheltet megilleti a védelem joga. A terhelt személyesen védekezhet, és a védelmét az eljárás bármely szakaszában védő is elláthatja.”

A védelem súlyát a Be. a személyes szabadság megóvásával kapcsolatban is hangsúlyozza: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy szabadlábban védekezhessen. E jogot korlátozni, illetőleg bárkinek a szabadságát elvonni csak törvényben meghatározott okból és a törvényben meghatározott eljárás alapján lehet.”

A védelmet megillető jogokat két csoportba sorolhatjuk: az ügy megismerését, illetőleg az eljárás előre vitelét célzó jogokra. Az ügy megismeréséhez kapcsolódnak: jog a hatósági határozatok, intézkedések megismerésére, az iratbetekintésre és a jelenlétre. Az ügy előreviteléhez csatolt jogok: jog az indítványok, észrevételek megtételére, jogorvoslat benyújtására, kérdések feltételére, perbeszéd elmondására.

A védelemnek két alakzata különböztethető meg: materiális-anyagi, és az alakformális védelem. Materiális védelmet az eljáró hatóságok, a nyomozó szervek, az ügyész és a bíróság fejtik ki, amelyek a mentő, valamint a büntetőfelelősséget enyhítő körülményeket is kötelesek figyelembe venni. Ezen felül ide sorolható a Be. vonatkozó rendelkezése, amely értelmében a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság biztosítja, hogy az, akivel szemben a büntetőeljárást folytatják, az e törvényben meghatározott módon védekezhessen, továbbá az a védelem, amit maga a terhelt lát el. Formális védelem ezzel szemben a védő által ellátott védelem.

A tisztességes (fair) eljárás, mint egyetemes alapelv

Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk: „Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően...”

A tisztességes eljárás, illetve hiányának megítélésénél számításba veendő az európai egyezményeken foglaltakon felül az ENSZ 1966. évi egyezségokmánya a polgári és politikai jogok tekintetében. Mivel a tisztességes eljárás az egyezményekben definiálatlan fogalom, a strasbourgi bíróságnak tág lehetősége van az értelmezésre. Módja van arra is, hogy átemeljen az európai jogrendszerekbe hagyományosan bevett jogi fogalmakból és kritériumokból.

Védelemhez való jog a tisztességes eljáráshoz való jog tükrében

A védelemhez való jog alkotmányos megítélése a terhelt és a védő jogainak együttes szemlélete alapján lehetséges, fogalmaz a 6/1998 (III.11.) AB határozat. Ugyanakkor a védő a büntetőeljárás önálló személye, jogai nem átruházott jogok, hanem a terhelt érdekét szolgáló önálló eljárási jogosítványok. Az Alkotmány 57.§ (3) bekezdéséből levezethető követelmények megfelelnek a védelem jogára vonatkozó nemzetközi kötelezettségeknek is, amelyek a védelemhez való jognak a tág értelmezéséből indulnak ki. Mind a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya, mind az Emberi Jogok Európai Egyezménye is megköveteli, hogy a bűncselekménnyel vádolt minden személy számára feltétlenül megadandó minimális jog, hogy megfelelő idővel és lehetőséggel rendelkezzen védelme előkészítésére, valamint álljanak rendelkezésére a szükséges eszközök („to have adequate time and facilities for the preparation of his defence” – „a disposer du temps et des facilités nécessaires a la préparation de sa défense”).

Az Alkotmány 57.§ (1) bekezdése értelmében mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vádat, vagy valamely perben jogait és kötelezéseit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el. Mint azt a fentebb hivatkozott AB határozat is rögzíti, a fair trial követelménye nem egyszerűen egy a bíróságnak és az eljárásnak a megkövetelt tulajdonságai közül, hanem az Alkotmány többi garanciáját is átfogja. A tisztességes eljárás egy minőség, amelyet az eljárás egészének figyelembevételével lehet csak megítélni.

A tisztességes eljárásnak hangsúlyos eleme a fegyverek egyenlősége, melynek nézőpontom szerint két pillére van. Az egyik a felek személyes jelenléte az eljárási cselekményeknél, és az eljárási szereplők, mint például a szakértők semleges voltának rögzítése. A másik vetülete, hogy a hangsúlyos adatokat a vád, a terhelt és a védő ugyanolyan részletesen ismerhesse meg.

Témám kifejtését a védelem jogainak sorában az ügy előre vitelét célzó jogok között kategorizált indítványtételi jog gyakorlati problémáinak áttekintésével folytatom.

III. Terhelti jogok; védelem joga, tisztességes eljáráshoz való jog megjelenése a hatályos törvényben és e jogok érvényesülése és garanciái a gyakorlatban

Néhány szó a szakértői vélemény indítványozásáról a védelemhez való jog körében a jogirodalomban...

A büntetőeljárást Claus Roxin⁵ „alkalmazott alkotmányjognak” nevezi, melynek feladata nem csupán az egyes személyek védelme a „büntetőjog megvalósításán” keresztül, hanem az egyes személyek védelme a büntetőjogtól, azaz a bűnüldöző szervek túlkapásának lehetőségétől történő tartós védelem.⁶

Az 1896. évi XXXII. T. cz. 228.§-a lehetőséget biztosított a terhelteknek arra, hogy saját költségükön ellenőrző szakértő közreműködésével éljenek olyan ügyekben, amelyekben az eldöntendő kérdések felismeréséhez, megítéléséhez külön szakértelemre van szükség.

Az ellenőrző szakértőnek joga volt a terhelt érdekeit szakértői közreműködésével előmozdítani.⁷ A korabeli szakértőkre vonatkozó irodalomból Kenyeres Balázs álláspontját emelem ki, aki kívánatosnak tartotta, hogy az ellenőrző szakértőt a védő kiegészítőjeként tekintsék, aki szakmai kritikáját szakszerűen, minél szabadabban végezhesse. Az ebben rejlő veszélyeket a rendes szakértők „fokozottabb tudása” és a szabad bírói mérlegelés ellensúlyozhatja.⁸

Az 1951. évi III. törvény a büntető perrendtartásról 114.§-ban szabályozta a terhelt kérelmére kirendelt szakértő intézményét. A terheltnek az általa megjelölt más szakértő kirendelését kérnie kellett. A kommentár ebben a szabályozásban az anyagi védelem megvalósulását látta, feltéve, ha a más szakértő az eljárást nem akadályozza. A Bp. szövege nem tartalmazta ugyan az ellenőrző szakértő kifejezést, de a szabályozás lényegében az ellenőrző szakértő intézményének továbbélését jelentette, még akkor is, ha a korábbi szabályozáshoz képest a szakértői bizonyítást a Bp. kizárólag a hatóság kezébe utalta.

A büntetőeljárásról szóló 1962. évi 8. tvr. 140. §-a a korábbi szabályozáshoz képest a kirendelés lehetőségét tovább szűkítette. Nem a terhelt által megjelölt más szakértő, hanem csupán más szakértő meghallgatására volt lehetőség, aki már nem a terhelt szakértője, hanem az ügy tárgyilagos szakértője lehetett. A terhelt más szakértő iránti kérelme esetén a hatóság a kirendelésről belátása szerint döntött.⁹ Az előző szabályozás a terhelt és a szakértő közötti bizalmi viszonyt elszakította, melynek alapján az 1973. évi I. törvény 77.§-ának (1) bekezdése a más szakértő kirendelését kérelem alapján, vagy hivatalból akkor tette lehetővé, ha a szakvélemény hiányossága ugyanazzal a szakértővel nem volt helyrehozható. A Be. miniszteri indokolása feloldotta azonban a szakértőbizonyítás monopóliumát, amikor kimondta, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személyek bárkitől szakvéleményt kérhetnek, amelyek az okiratra vonatkozó szabályok szerint

5 Strafprozessrecht München 1989; Claus Roxin Einführung, I. Gegenstand und Aufgabe des Strafprozessrecht p.7-8.

6 Dr. Györe István: A más szakértő kirendelésének „ésszerű kétélyei. In: Magyar Jog. 1996/7. p 408-413.

7 Angyal - Isaák: Bűnvádi Perrendtartás, Bp. 1938. p.216

8 A büntető perrendtartás kommentárja, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Bp. 1957. p.311-313.

9 A büntetőeljárás kommentárja, Bp. KJK. 1967. p.600-601.

használhatók fel. Az ilyen szakvélemény készítőjét a bíróság eseti szakértként kirendelhetette. Az erre alapuló gyakorlatot a Legfelsőbb Bíróság BKT. 2/1978. sz. állásfoglalása is megerősítette.

Az ex officio bizonyítást egészítette ki a védelemnek az a lehetősége, hogy az ún. magánszakvéleményt okiratként a bizonyítékok közé felvehesse. A védelem által felkért és fizetett szakértő ugyan az objektív igazság felderítését szakértői eszközökkel megkísérelheti elhomályosítani, de eljárása során a szakma szabályait helyesen kell alkalmaznia, még akkor is, ha a megbízó részéről a produktumra, a szakvéleményre meghatározott elvárások lehettek. Egyébként a magánszakvélemény elveszíti bizonyító erejét, hitelt érdemlőségét. Mindezekből következik, hogy a védelem által felkért magánszakértő a büntetőeljárásban a hatóság által kirendelt szakértő szakmai kontrolljaként, a védelem segítőjeként működhetett, visszaállítva az 1878. évi Bp. ellenőrző szakértő gondolatiságát és az ebben rejlő védelem – terhelt – szakértő – szakvélemény közötti bizalmat.

A „másodszakértő” kötelező kérdéskörében a problémát leggyakrabban a szakvélemény értékelésének bonyolultsága adja.¹⁰ A vádlott akkor tud érdemben védekezni, a védő pedig érdemi védelmet ellátni, ha a felek a kontradiktórius perben nem csak a kontinentális büntetőeljárásra jellemző formális jogegyenlőség szerinti „azonos fegyvereket”, indítványozási jogosultságokat, processzuális jogosítványokat kapnak. A formális védelem akkor válhat valóban érdemivé, ha az ehhez szükséges eszközök a büntetőeljárásban szerepelnek. Intézményesen kell biztosítottnak lenni a védő számára az előkészítő és a tárgyalási szakaszban keletkezett iratok megismerési lehetőségének. Ez megvalósulhat formai és tartalmi szempontok szerint, például iratmegismerés, indítványtételi jog. Az esetek többségében különleges szakértelmet is tartalmazó szakvélemények speciális szakmai adataiban megfogalmazott, a döntéshozatalhoz szükséges és releváns vonatkozásokat megérthetővé és befogadhatóvá kell tenni. A különleges szakértelem szempontjából laikus védőnek is értékelnie kell a szakvéleményt, ugyanazon értékelési szabályoknak megfelelően, melyeket a bíróság alkalmaz. Ehhez nyújthat segítséget a védelem által felkért szakértő.

A hatóság által kirendelt szakértő a jogirodalomban és a joggyakorlatban is kinőtte a hatóság és a bíróság segítője szerepkört és visszavonult a bizonyítás jelentős eszközei közé.¹¹ Ennek korrekciójaként jelenik meg a magánszakvélemény okirati értékelése és eseti szakértő kirendelése.

---

10 Erdei Árpád: A felülvizsgálati véleményhez fűződő tekintélyről. Bp. KJK. 1987. p.229-278.

11 Dr. Győre István: A más szakértő kötelező kirendelésének „ésszerű kételyei” in: Magyar Jog. 1996/7. p 408-413.

Gyakorlati megközelítések

H. I. I.r., és F. A. II.r. terheltekkel szemben csempészet büntette miatt folyamatban volt büntetőeljárásban szemléletesen vizsgálhatónak vélem a fentebb elméleti síkon kifejtett problémakört. Az eljárás a L. Városi Bíróságon indult. Az eljárás során a bíróság a II. r. terhelt védője által Gy. J. igazságügyi vámszakértő vonatkozásában a szakértő egyéb okból fennálló elfogultságára hivatkozó kizárási indítványát, - mint alaptalant – és az ezzel együtt előterjesztett új szakértő kirendelésére vonatkozó védői indítványt, mint szükségtelent elutasította.

A Be. 99. §. (1) bekezdése alapján került sor Gy. J. szakértő kirendelésére annak tisztázása végett, hogy a szakértő az eljárás tárgyát képező személygépkocsi vámértékét az akkor hatályos vámjogszabályok alapulvételével megállapítsa, továbbá nyilatkoznia kellett arra is, hogy az vámjogi értelemben vámárúnak minősült-e.

A bíróság megítélése szerint a szakértő a feltett kérdésekben aggálytalan, kétségektől mentes és megállapításait kellőképpen alátámasztott szakvéleményt adott, továbbá az eljárás során semmilyen, a szakértő egyéb okú elfogultságát megalapozó adat nem merült fel.

Az elfogultság miatt a Z. Városi Bíróság előtt folytatódó eljárás során a terheltek védői az elfogulatlan szakértői vélemény adás aggályosságára tekintettel indítványt terjesztettek elő kizárás iránt. Az indítványt a bíróság ismételten elutasította, mivel az álláspontja szerint nem volt elfogultnak titulálható, ugyanis azt az elfogultságot megalapozó körülmények felmerülését megelőzően mind szóban, mind pedig írásban előterjesztette a szakértő.

A tárgyaláson a terheltek által megbízott B. D. A. szakértő bevonását a bíróság megtagadta, és az általa adott magánszakértői vélemény okirati szabályok szerinti értékelését rendelte el, ugyanis a magánszakértő pusztán a védelem felkérésére, és nem a teljes iratanyag ismeretében és alapulvételével készítette el a véleményét.

A nem jogerős – I.r.- II.r. terheltek bűnösségét megállapító – ítélet meghozatalát követően az I. r. H. I. keresetet terjesztett elő Z. Városi Bíróság I. r., az eljáró bíró, mint II. r., Z. Megyei Bíróság III. r., L. Városi Bíróság IV. r., és Gy. J. V. r., alperesekkel szemben, mivel álláspontja szerint az Alkotmány 57. §-ában foglalt alapjogait a büntetőeljárás során korlátozták, így sérelmet szenvedett. A jogsértés megállapítását, annak elismerésére való kötelezést és 1.000.000. Ft kártérítés megfizetését kérte. Arra hivatkozott, hogy már a nyomozati szakaszban is és később a L. Városi Bíróság előtti eljárásban is a Be. 112. §-a alapján indítványozta szakértő kirendelését, ami elutasításra került, ugyanakkor az ügyész indítványára Gy. J. személyében eljáró szakértő szakvéleménye nyilvánvaló szakmai

hibákat, szubjektív megállapításokat tartalmazott. Elutasításra került a szakértő kizárására irányuló indítványa, majd a szakértői díj megállapító végzés elleni fellebbezése is. Az elfogultság miatt Z. Városi Bíróság előtt folytatódó eljárásban is indítványozta a szakértő kizárását, majd B. D. A. általa felkért szakértő bevonását, de ez sem fogott helyt. Hangsúlyozta, hogy a bíróság köteles lett volna a Be. 114. §. (4) bekezdése alapján indítványára más szakértőt kirendelni, így ettől a lehetőségétől az eljárás teljes tartalma alatt megfosztásra került.

Az álláspontom kifejtésénél abból indultam ki, hogy miszerint a bizonyítási eszközök a törvényben vannak meghatározva, mérlegelésük teljesen szabad és kizárólag a hatóságtól függ, hogy mit fogad el bizonyítékként és azt, hogy mikor és hogyan értékeli, mikor tekinti a bizonyítandó tényt bizonyítottnak. A bizonyítás eszközeinek és a bizonyítékoknak nincs a törvényben előre meghatározott bizonyító ereje. A bizonyítékok mérlegelésére, illetve szabadságára vonatkozó szabály szerint előre meghatározott bizonyítási erő hiányában mindig a bírói mérlegelés dönti el az adott bizonyítási eszköz jelentőségét, illetve az adott bizonyítási eszköz bizonyító értékét.

Különösen vonatkozik ez a szakértői véleményekre, hiszen azok általában olyan különleges szaktudást, szakértelmet pótolnak, amellyel a bíróság nem rendelkezik. Ebből önként adódna a következtetés, hogy a szakértői véleménynek az egyéb bizonyítási eszközökhöz képest megkülönböztetett bizonyító ereje lenne. A bizonyítékok szabad értékelésének elve azonban a szakvéleményekre is kiterjed, a szakértői véleményt a bíróság köteles vizsgálni ugyanúgy, mint más bizonyítási eszközt. Ebből viszont az következik, hogy a bíróságnak a szakvélemény elfogadását vagy elvetését is meg kell indokolnia.

A Be. 99.§ (2) bekezdése írja elő, hogy mikor kötelező a büntető eljárásban szakértő alkalmazása. Szakértő alkalmazása kötelező, ha

- a) a bizonyítandó tény, illetőleg az eldöntendő kérdés személy kóros elmeállapota, alkohol-, illetőleg kábítószerfüggősége,
- b) a bizonyítandó tény, illetőleg az eldöntendő kérdés kényszergyógykezelés vagy kényszergyógyítás szükségessége,
- c) a személyazonosítást biológiai vizsgálattal végzik,
- d) elhalt személy kihantolására kerül sor.

Ugyanezen § (3) bekezdése szerint szakértőt a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozóhatóság alkalmazhat.

A 112. § (2) bekezdése értelmében a terhelt vagy a védő által szakvélemény elkészítésére felkért személy szakértőként való bevonásáról a bíróság, illetőleg az ügyész határoz. A (3) bekezdés alapján, ha a bíróság vagy az ügyész a felkért személy bevonását megtagadja, az elkészített vélemény az okiratra vonatkozó szabályok szerint használható fel.

Az idézett jogszabályhelyek részben előírják, a szakértő kötelező alkalmazását, részben azonban a bíróság mérlegelési körébe tartozik, hogy a terhelt vagy a védő által szakvélemény készítésére felkért személy szakértőként való bevonásáról miként dönt.

A szakértői véleménnyel kapcsolatosan a legfontosabb feltételek, szakmai követelmények közé tartozik, hogy természettudományosan megalapozott legyen, alkalmas legyen a feltett kérdés eldöntésére, a véleményben közölt megállapítás meggyőzően indokolt, dokumentált és világos legyen. A szakértői véleménnyel szemben támasztott követelmény, hogy hitelt érdemlően és teljes körűen megválaszolja a kirendelő hatóság által feltett kérdéseket és ezek a válaszok egyrészt ellentmondásmentesek, másrészt meggyőzőek legyenek. Abban az esetben, ha a szakértői vélemény a fenti követelményeknek nem felel meg, a bíróság a szakértő személyes meghallgatásával, kérdések feltételével kísérli meg az ellentmondás feloldását. Ha viszont ennek során újabb olyan kérdések merülnek fel, amelyek megválaszolására további vizsgálgódás szükséges, úgy a bíróság felhívja a szakértőt a szakvélemény írásban történő kiegészítésére. Amennyiben a szakértő a véleménynek írásbeli kiegészítését nem vállalja, vagy a kiegészítő szakvélemény nem töltötte be a hozzá fűzött reményeket, a bíróság hivatalból más szakértőt rendel ki. A más szakértő feladata az, hogy saját szakmai felkészültségének megfelelően az eredeti szakvélemény kérdéskörében adjon szakvéleményt, és válaszolja meg azokat az ellentmondásokat, amelyek a korábbi szakvéleményben fellelhetőek voltak.

Szükséges lehet más szakértő kirendelése akkor is, ha a szakértő személyében, eljárásában, rendszeres késlekedésében rejlik az ok, vagy utólagos kizárási ok miatt nem járhat el a korábban kirendelt szakértő.

Véleményem szerint nem hivatkozhat a felperes arra, hogy annak ellenére utasította el a bíróság a szakértő kizárását és új szakértő kirendelését, hogy Gy. J. igazságügyi vámszakértővel szemben a szakvéleményében foglaltak miatt a szakmai kamaránál etikai eljárást kezdeményezett, mivel a szakértő a feljelentés időpontjáig álláspontját mind szóban, mind írásban előterjesztette, így az utólagos kizárási ok nem állhat fenn.

A Be. rendelkezik más szakértő kirendelésének esetéről akkor is, amikor a bíróság számára kötelezően előírja, hogy abban az esetben, ha az ügyész vagy a nyomozóhatóság a nyomozás során szakértőt rendelt ki, akkor ugyanarra a tényre más szakértőt is ki kell rendelnie, ha azt a vádirat kézbesítésétől számított tizenöt napon belül a vádlott vagy a védő indítványozza.

Álláspontom szerint nem hivatkozhat alappal H. I. felperes a Be. 111.§ (4) bekezdésére foglaltakra sem, mint kártérítési kereste lényegi pontjára, mert egyrészt a (2) bekezdésben foglaltaknak megfelelően a nyomozás során más szakértő kirendeléséről az ügyész határoz, másrészt jelen ügyben a nyomozás során

szakértő kirendelésére egyáltalán nem került sor. Tekintettel tehát arra, hogy nem járt el szakértő a nyomozás során, így e rendelkezéssel összefüggésben a fent hivatkozott eljárási jogától sem foszthatta meg a bíróság a felperest.

Jelen esetben a bíróság mérlegelési körébe tartozott a terhelt vagy a védő által szakvélemény elkészítésére felkért személy szakértőként bevonásáról való döntés és ennek megfelelően a tárgyaláson hozott indokolt végzéssel utasította el, mint alaptalant a kirendelt szakértő kizárására és más szakértő kirendelésére vonatkozó indítványt.

A Be. 112. § (3) bekezdése kimondja, hogy ha a bíróság vagy az ügyész a felkért személy bevonását megtagadja, az elkészített vélemény az okiratra vonatkozó szabályok szerint használható fel. A törvény lehetőséget biztosít a terhelt és védő számára, hogy a büntetőeljárás során a maga által megválasztott szakértő véleményére támaszkodva vitassa a tényeket vagy más szakértői megállapításokat. Ha az ügyész vagy a bíróság a terhelt, vagy a védő által felkért személy szakértőként történő bevonását megtagadja, a szakértő a tárgyaláson tanúként hallgatható csak ki, az általa készített szakvélemény pedig az okiratra vonatkozó szabályok szerint használható fel. Így a felkért szakértő által készített szakvélemény a büntetőügy irataihoz, illetve a tárgyalási iratokhoz úgy csatolandó, mint okirati bizonyíték. Utalnék továbbá arra, hogy a bíróság az eljárásjog követelményeinek megfelelő módon, végzésében tájékoztatta a felperest, hogy a kirendelt szakértő kizárására, illetőleg a más szakértő kirendelésére irányuló indítványa elutasítása az ügydöntő határozat elleni esetleges fellebbezésben sérelmezhető.

A felperes kártérítés iránti keresetében hivatkozott az Alkotmány 57. §-ban foglalt alapjogai korlátozására.

A fentebb kifejtettek alapján nézőpontom szerint, önmagában az, hogy a vádlott vagy védője a bíróság által kirendelt szakértő szakvéleményét nem fogadja el, illetőleg kifogásolja és a bíróság új szakértőt nem rendel ki, és a törvény értelmében az általa készített szakvélemény, mint okirati bizonyíték felhasználható, kártérítés megállapítására nem alkalmas.

Véleményem szerint ezt támasztja alá a 25/1991. (V. 18.) AB határozat¹² rendelkezése is, melynek értelmében a védelemhez való jog alkotmányos alapelve az eljárás egész menetében számtalan részletszabályban ölt testet.

Az alkotmány 57.§ (3) bekezdése az alapvető jogok között rögzíti, hogy a büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem joga.

---

12 Alkotmánybírósági ügyszáma:1080/B/1991/9.

A Be. 6.§-a a büntetőeljárás alapelvei között fogalmazza meg a védelemhez való jog legáltalánosabb szabályait: a terheltet megilleti a védelem joga, a hatóságok kötelesek biztosítani, hogy az, akivel szemben a büntetőeljárást folytatják, a törvényben meghatározott módon védekezdhessen. A terhelt érdekében az eljárás bármely szakaszában védő járhat el, a terhelt az eljárás megindításától kezdve védőt választhat.

A védelemhez való jog a büntetőeljárás alá vont személy azon jogaiban, illetve a hatóságok azon kötelezettségeiben realizálódik, amelyek biztosítják, hogy a vele szemben érvényesített büntetőjogi igényt megismerje, arról álláspontját kifejthesse, az igénnyel szembeni érveit felhozhassa, a hatóságok tevékenységével kapcsolatos észrevételeit és indítványait előterjeszthesse, továbbá védő segítségét vehesse igénybe. A védelemhez való jog tartalmát képezik a védő azon eljárási jogosítványai, illetve a hatóságok azon kötelezettségei, amelyek részéről a védelem ellátását lehetővé teszik.

Ennek alapján amennyiben az eljárás során a büntetőeljárási törvénynek a védelem jogához kapcsolódó előírásait nem sértette meg a bíróság, abban az esetben nem kerülhet szóba a vádlott jogsérelme a védelem jogának korlátozása okából. A bíróság az elsőfokú eljárás során a büntető eljárási jog szabályainak megfelelően járt el. A szakértő kirendelésének kötelező esetei nem forogtak fenn, ezért a bíróság mérlegelési körébe tartozott a hivatkozott ügyben a más szakértő kirendelésének eldöntése. Az indítványok elutasítására szabályszerű eljárás keretében és a formai – tartalmi követelmények megtartásával került sor. A vádlott a törvény felhívott szakasza értelmében az általa felkért szakértő véleményét az okirati bizonyítékokra vonatkozó szabályok szerint felhasználhatta, továbbá az ügydöntő határozat elleni esetleges fellebbezésben van lehetőség a végzésben foglaltakat sérelmezni.

Így a bíróság a vádlott sem az Alkotmányban, sem a Be.-ben rögzített alapjogait nem korlátozta az eljárása során, az Alkotmánybírósági Határozatban kifejtetteknek megfelelően is, ugyanis a védelemhez való jog keretében biztosított volt a vádlott számára a vele szemben felhozott büntetőjogi igény megismerése, arról álláspontját kifejthette, az igénnyel szembeni érveit felhozhatta, a hatóságok tevékenységével kapcsolatos észrevételeit, indítványait előterjeszthette.

IV. Nemzetközi kitekintés

Az angolszász jogrendszer megoldásai¹³

Vannak vélemények, amelyek szerint az angolszász igazságszolgáltatási rendszer inkább kontradiktórius, mint inkvizitórius. A büntetőügyek vonatkozásában az annyit jelent, hogy a nyomozás és a bizonyítékok felkutatása inkább a felek, a védő és az ügyész feladata, mint a bíróé. Mindkét oldal készít tényvázlatot, illetve annak a jogértelmezési modelljét, a bíróság pedig dönt a felmerülő különbségek és eltérések kérdésében. Eltérően a kontinentális rendszertől, az amerikai büntetőeljárásban sem a rendőrség, sem pedig az ügyész nem készít a bíróság elé terjesztendő beszámolót, anyagot. Az amerikai ügyiratot kizárólag tanúvallomások és tárgyi bizonyítékok képezik. Az amerikai ügyész nem magistratus. Inkább a végrehajtó, mint a törvénykező hatalmi ág tagja. Emiatt nem avatkozhat be a bíró az ügyészi nyomozásmenetbe. Az amerikai rendszer ugyanakkor felismeri a kontrollálatlan ügyészi felhatalmazás veszélyeit. Ennélfogva, a magánélet és a személyi szabadság korlátozásával járó nyomozási cselekmények bírói jóváhagyást igényelnek.

A terhelt az eljárás minden szakaszában jogosult védő igénybevételére. Ebbe beletartozik a tárgyalási szak és néhány azt megelőző eljárási cselekmény, de nem foglalja magában a vádemelést megelőző nyomozati szakot. A védő a vádlott engedélye nélkül nem láthatja el másik vádlott, vagy a vádlott érdekével ellentétes érdekű tanú képviselőjét. Az indítványok, előkészítő iratok és kihallgatások a tárgyalás előkészítését megelőzően: a büntetőeljárás tárgyalást megelőző szakasza az ügyészek és ügyvédek jogi és beadvány-szerkesztési ismereteit teszteli.

Mindkét oldal indítványokkal bombázza a bíróságot, hogy megerősítse vagy bomlassza a vádiratban foglaltakat és elfogadtasson vagy kizárasson egyes bizonyítékokat. A bírósághoz beterveztett indítványok és beadványok érvelése precedensjogi és formális érvelési technikákra egyaránt épít.

A kontinentális jogrendszer, a német megoldás alapján

Kiemelendő a német Bp. „jelenlévő bizonyítási eszközök” (prasente Beweismittel)¹⁴ intézménye. Két részből tevődik össze: a.) a bíróság és az ügyesség által előállított bizonyítási eszközökből – a bíróságnak ki kell terjeszteni a bizonyítást minden a bíróság és az ügyesség által megidézett és megjelent tanúra,

---

13 CEELI. Amerikai Ügyvédi Kamara, Közép-és Kelet-Európai Jogi Kezdeményezés. Az óvadék és a vádalku intézménye alapján.

14 Dr. Györe István: A más szakértő kötelező kirendelésének „ésszerű kételyei” in: Magyar Jog. 1996/7. p.408-413. p.

szakértőre és egyéb előállított bizonyítékra; az egyes bizonyítékok felvételéről a bíróság az ügyészség a védő és a vádlott egyetértése esetén eltekinthet, b.) az ügyészség és a vádlott által előállított bizonyítási eszközökből; a bíróság akkor köteles a vádlott és az ügyész által megidézett és megjelent tanúkra és szakértőkre, valamint az egyéb előállított bizonyítási eszközre kiterjeszteni a bizonyítás felvételét, ha erre bizonyítási indítványt tettek. Az indítványt el kell utasítani, ha a bizonyítás felvétel megengedhetetlen. Egyéb esetben csak akkor szabad elutasítani az indítványt, ha a tény, amit bizonyítani kell, már bizonyított vagy köztudott, ha tény és az ítélethozatal tárgya között nincs összefüggés, ha a bizonyítási eszköz teljesen alkalmatlan vagy ha az indítványt perelhúzási szándékkal tették.

Ez a szabályozás a fegyveregyenlőség tétele jegyében azonos lehetőséget kínál a védelemnek és a vádnak a bizonyítás felvétel kiterjesztésére. A védelem által felkért szakértő is a szakértőre vonatkozó processzuális jogosultságokkal rendelkezik. Eközben a bíróság a bizonyítási indítványok elbírálása során ésszerű keretek között korlátozott. Alapszabály az ítélethozatal szempontjából felesleges bizonyítás kizárása, a per szándékos elhúzásának megakadályozása.

*Védelemhez való jog, mint az iratbetekintés joga az Emberi Jogok Európai Bíróságának értelmezésében*¹⁵

Az Európai Emberi Jogi Egyezmény 6. cikke (3) b./ pontja külön kimondva nem rendelkezik az iratok megismerésének védői jogáról, de a Bizottság és a Bíróság foglalkozott a kérdéssel, amely szerint minden vádlottnak joga van ahhoz, hogy megfelelő idő és alkalom álljon a rendelkezésre és a védekezésre való felkészüléshez. A védelemre való felkészülés megfelelő lehetősége viszont csak akkor biztosított, ha a gyanúsított a nyomozás eredményéről tájékozódhatott. Az Európai Emberi Jogi Bizottság gyakorlata szerint ez úgy értelmezendő, hogy a védelem egésze veendő figyelembe, tehát, elég ha csak a vádirat kézbesítésével, tehát a nyomozás befejezését követően válik lehetővé. A Foucher Franciaország elleni ügy ítéletében a Bíróság kimondta az Egyezmény 6. cikke 1. és 3. pontja megsértését, azon indokkal, hogy megtagadták a büntető aktához való hozzáférést, elutasítva a benne található kérelmezőre vonatkozó dokumentumok kiadását a rendőrbíróság előtt folyó sommás eljárásban, ahol a kérelmező saját magát védte. A bíróság kiemelte, hogy az ügyfélegyenlőség elve szerint – amely a tisztességes eljárás egyik eleme – mindegyik félnek biztosítani kell az ésszerű lehetőséget, hogy ügyét olyan körülmények között adhassa elő, amely az ellenfélhez viszonyítva nem hozza őt hátrányosabb helyzetbe.

---

15 Studium Colloquium Forum. 7. évfolyam 2. szám.

V. Záró gondolatok

Az ügyel összefüggésben vizsgált bírósági gyakorlat és az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján megállapítható, hogy az eljárás tisztességes volta és a védelemhez való jog érvényesülése a jogállami büntetőeljárás lényeges ismérve. Mindkét jog több elemből tevődik össze, a büntetőeljárás garanciarendszeréhez, a világos és kiszámítható normatartalom és az eljárás kiszámítható működéséhez nélkülözhetetlenek.

Utalva a 11/2007. (III. 7.) AB határozatra elmondható, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog abszolút jog, amellyel szemben nem létezik más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye.

A tisztességes eljárásnak lényeges eleme a fegyverek egyenlősége, amely a büntetőeljárásban azt biztosítja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalma legyen arra, hogy tény-és jogkérdésekben véleményt formálhasson és állást foglalhasson. A fegyverek egyenlősége nem minden esetben jelenti a vád és védelem jogosítványainak teljes azonosságát, de mindenképpen megköveteli, hogy a védelem a váddal összevethető súlyú jogosítványokkal rendelkezzen¹⁶. A védelemhez való jogra vonatkozó határozatok hangsúlyozzák, hogy az Alkotmány rendelkezéseinek csak a működésében eredményes védelemhez való jog felel meg, mely csak az elkerülhetetlenül szükséges és arányos mértékben, a lényeges tartalmát illetően pedig nem korlátozható¹⁷.

Feltehető a kérdés, hogy szükséges-e a jogi szabályozás és a gyakorlat változtatása, módosítása. A fent kifejtetteknek megfelelően álláspontom szerint nem kívánatos a jelenleg hatályos megoldástól való elmozdulás, mivel az alkotmánybírósági határozatok követelményeinek ismerete és a jogszabályok helyes értelmezése és alkalmazása megfelelő jogi környezetet teremt az Alkotmányban és a büntetőeljárás törvényben megfogalmazott szempontok és alapelvek kiteljesítésének. Ezért véleményem szerint sem szűkíteni, sem tágítani nem kell a meglévő gyakorlatot és jogszabályi kereteket.

A téma tárgyalását Blaise Pascal¹⁸ egy számomra rendkívül kifejező gondolatával zárom, ami a büntetőeljárás lényegét is megfelelően kifejezi.

„Az igazságosság erő nélkül tehetetlen; az erő igazságosság nélkül zsarnoki.

Az igazságosságot egyesíteni kell ezért az erővel, hogy ami igazságos az erős, ami erős az igazságos legyen.”

---

16 6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 95, 96.

17 8/1990. (IV. 23.) AB határozat, ABH 1990, 42,44; 22/1994 (IX. 8.) AB határozat, ABH 1994, 127,130; 6/1998. (III.11.) AB határozat, ABH 1998, 91.

18 Blaise Pascal

Tartalom

<i>Jungi Eszter</i> : A szerkesztő előszava	5
<i>Kahler Frigyes</i> : A jogállam válaszol	7
<i>Zinner Tibor</i> : Halálos évtized a „Népköztársaság nevében!” A Legfelsőbb Bíróság halálos ítéletei 1957. január 14. – 1966. október 13. között	31
<i>Botos Gábor</i> : Integrációs küzdelem, az ifjúsági bűnözés hatékony visszaszorítása érdekében	141
<i>Kánics Éva</i> : A vádelv, a váddal való rendelkezés és ezek kihatásai a bíróság tevékenységére	147
<i>Bejczy Alexa</i> : A titkos információgyűjtés szabályozásával szemben támasztott strasbourgi követelmények avagy: Sikerral fordulhatna Strasbourghoz a magyar	159
<i>Németh Csaba</i> : Néhány gondolat az embercsempészés bírói gyakorlatáról .	195
<i>Németh Miklós</i> : A kábítószerrel visszaéléshez kapcsolódó egyes jogalkalmazói kérdések	215
<i>Csik Attila</i> : Az ÁFA adónemre elkövetett adócsalás és csalás az ítélkezési gyakorlatban.....	239
<i>Göncz Iván</i> : A büntető törvény időbeli hatálya /Btk.2.§.....	291
<i>Kiss Judit</i> : A védelemhez való jog elméleti és gyakorlati megközelítésben ..	315

